

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

GAZİANTEP BARAKLARI AĞZI SÖZ VARLIĞI

Yüksek Lisans Tezi

ASENA YALNIZ

AMASYA
Temmuz – 2024

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

GAZİANTEP BARAKLARI AĞZI SÖZ VARLIĞI

Hazırlayan
Asena YALNIZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Sibel MURAD

AMASYA – 2024

Başta Gaziantep Barakları olmak üzere tüm Barak Türkmenlerine ithaf ediyorum...

TEZ ONAY SAYFASI

Asena YALNIZ tarafından hazırlanan “GAZİANTEP BARAKLARI AĞZI SÖZ VARLIĞI” başlıklı çalışma aşağıdaki jüri tarafından 12/06/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oyçokluğu ile Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri**İmza**

Danışman : Doç. Dr. Sibel MURAD

.....

Üye : Prof. Dr. Paki KÜÇÜKER

.....

Üye : Doç. Dr. Kürşat EFE

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. 12/06/2024

.....

Doç. Dr. Hasan YERKAZAN

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN SAYFASI

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

05/06/2024

Asena YALNIZ

İmza

ÖZET

GAZİANTEP BARAKLARI AĞZI SÖZ VARLIĞI

Asena YALNIZ

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Temmuz/2024

Danışman: Doç. Dr. Sibel MURAD

Mensup olduğu dilden fonetik ve morfolojik olarak farklılıklar gösteren ve yalnızca belli bir yörede kullanılagelen konuşma diline ağız adı verilir. Ağız araştırmaları, dil çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ağız araştırmalarına bağlı olarak ortaya çıkarılan söz varlığı araştırmaları da aynı ölçüde önemlidir. Bu çalışma, Gaziantep ilinin Oğuzeli, Nizip ve Karkamış ilçelerinde yaşayan Barak Türkmenlerinin söz varlığı unsurlarını içermektedir. Üç ilçenin merkezlerinde ve köylerinde ikamet eden Barak Türkmenlerinden derlemeler yapılarak gerekli kayıtlar alınmıştır. Bu kayıtlardan, söz varlığı özelliği taşıyan unsurlar yazıya geçirilmiştir. Çalışma, giriş, sonuç ve dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, Gaziantep ili ve Barakların tarihçesi ile bunların üzerine yapılan çalışmaları kapsamaktadır. İkinci bölümde, ilk olarak söz varlığının tanımı ve kapsamı hakkında bilgi verilmiştir. Ardından Gaziantep Barakları ağız söz varlığının tasnifi sunulmuştur. Söz varlığının tespiti için yapılan derlemelerde kaynak kişilere yöneltilen sorular ve kaynak kişilerle derleme yapılan yerleşim birimlerinin bilgileri de bu bölümde bulunmaktadır. Üçüncü bölüm, derleme metoduyla tespiti yapılan söz varlığı unsurlarını kapsamaktadır. Dördüncü bölümde ise söz varlığı unsurlarının maddelerine bağlı kalınarak hazırlanan, bölge ağzının karakteristik özelliklerini taşıyan kavramların karşılıklarının bulunduğu sözlük yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı, zaman içerisinde birtakım sebeplere bağlı olarak kaybolma veya unutulma ihtimali olan ağızlardan Gaziantep Barakları ağız söz varlığını yazıya geçirerek muhafaza edilmesine sağlamaktır. Derleme usulü ile kaydedilen söz varlığı unsurlarının, net bir biçimde meydana çıkarılabilmesi için kaynak kişilere önceden hazırlanan soru havuzundan sorular yöneltilmiştir. Soruların, kaynak kişiye uygun olmasına dikkat edilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde, derlenen Gaziantep Barakları ağız söz varlığının içerdiği unsurların kullanım sıklığı ve dağılım grafikleri detaylı bir biçimde gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gaziantep ili, Barak Türkmenleri, Gaziantep Barakları, söz varlığı, ağız.

ABSTRACT

THE VOCABULARY OF BARAK DIALECTS IN GAZİANTEP

Asena YALNIZ

Amasya University, Institute of Social Science

Department Of Turkish Language and Literature, M.A., July/2024

Supervisor: Doç. Dr. Sibel MURAD

The speech language that shows phonetic and morphological differences from the language it belongs to and can only be used in a certain region is called a dialect. Dialect research constitutes an important part of language studies. Vocabulary studies revealed as a result of dialect research are equally important. This study includes the vocabulary elements of the Barak Turkmen people living in the districts of Oğuzeli, Nizip, and Karkamış in the Gaziantep province. From Barak Turkmens residing in the centers and villages of the three districts, and records were taken. From these recordings, elements carrying vocabulary characteristics have been transcribed into writing. The study consists of an introduction, conclusion, and four sections. The first section covers the history of the Gaziantep province and the Baraks, as well as the studies conducted on them. In the second section, first, information is provided about the definition and scope of vocabulary. Then, the classification of the vocabulary of the Gaziantep Barak dialect is presented. The questions directed to the source individuals and the information about the settlements where the compilations were made to determine the vocabulary are also included in this section. The third section covers the vocabulary elements identified through the compilation method. In the fourth section, there is a dictionary containing the equivalents of the concepts that carry the characteristic features of the regional dialect, prepared based on the vocabulary elements. The aim of this study is to facilitate the preservation of the Gaziantep Barak dialect vocabulary by documenting it in writing, as there is a possibility of disappearance or oblivion due to various reasons over time. In order to clearly reveal the vocabulary elements recorded through the compilation method, questions were directed to the source individuals from a prepared pool of questions. Care was taken to ensure that the questions were appropriate for the source person. In the conclusion section of the study, detailed frequency of use and distribution graphs of the elements contained in the compiled Gaziantep Barak dialect vocabulary are shown.

Key Words: Gaziantep province, Barak Turkmens, Gaziantep Baraks, vocabulary, dialect.

ÖN SÖZ

Bir milletin varoluş sebeplerinin en başında, o milletin konuştuğu dil gelmektedir. Bir dil, her bakımdan işlenmiş bir biçime geldiğinde o dile hâkim olan milletin de yüksek bir medeniyete sahip olması kaçınılmazdır. Türk dilinin tarihi devirleri içerisindeki gelişmesi ve Türk dilinin işlenmesi Türk milletinin içinde bulunduğu milli bilince etki etmiştir. Tarihi serüveni binlerce yıl önceye dayanan Türk diliyle ilgili yapılan çalışmaların bir kolu olan ağız araştırmaları da Türk dilinin hem zenginliğini ortaya koymada hem de nesilden nesile aktarılmasında önemlidir. Ağız araştırmaları, Türk dilinin zengin yapısına tercüman olacak ölçüdedir. Yörelere özgü söyleyiş farklılıklarına bağlı olarak şekillenen ağız çalışmaları, bu söyleyiş farklılıklarının muhafaza edilmesi bakımından son derece mühimdir. Bununla birlikte teknoloji dünyasında yaşanan hızlı gelişmeler, göçler, ekonomik ve sosyal sebepler dolayısıyla ağızların söz varlığı zaman içerisinde kaybolabilmektedir. Bu durumun önüne geçmek adına, ağızların söz varlıklarının yazıya geçirilmesi alan araştırmacılarının önemli görevlerinden biri olmuştur.

Batı'da, başta Almanya ve Fransa olmak üzere 1800'lü yıllarda başlayan ağız araştırmaları ülkemizde 19. yüzyıl itibariyle başlayarak 20. yüzyılda yoğunluk kazanmıştır. Günümüze kadar birçok nitelikli çalışma meydana getirilmiş ve getirilmeye de devam etmektedir. Ancak, bu konudaki çalışmalar henüz olması gereken seviyeye ulaşamamıştır. Bu bağlamda, ağız araştırmalarına öncelik verilmesi ve bu çalışmaların niceliğinden çok niteliğinin iyileştirilerek devam ettirilmesinin önem arz ettiği ifade edilebilir.

Bu çalışma, Anadolu ağızları sınıflandırılmasında Batı Grubunda yer alan Gaziantep ilinin Oğuzeli, Nizip ve Karkamış ilçelerinde yaşayan Barak Türkmenlerini kapsamaktadır. *Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığı* başlıklı tez çalışması, giriş ve sonuç hariç olmak üzere toplam dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Gaziantep ilinin tarihçesi, Gaziantep adı, şehrin coğrafi yapısı, sosyal yaşamı, kültürü, etnik yapısı, Barakların tarihi ve Barak adı, Gaziantep Baraklarının tarihi ve kültürel yapısıyla birlikte Gaziantep ili ve Gaziantep Barakları üzerine yapılan çalışmalar sunulmuştur. İkinci bölümde; söz varlığının tanımı ve kapsamı, söz varlığının içerdiği öğeler, söz varlığının zenginliği ve kültürel yönü, söz varlığının türleri, Türkçenin söz varlığı, Anadolu ağızlarının söz varlığı ve söz varlığı çalışmalarının önemi, Gaziantep Barakları ağzı söz varlığının tasnifi, Gaziantep Barakları ağzı söz varlığının tespiti amacıyla yapılan derleme çalışmalarında, kaynak kişilere yöneltilen sorular ve derleme yapılan yerleşim birimlerinin bilgileri ile kaynak kişilerin bilgileri etik kurallar dikkate alınarak

verilmiştir. Üçüncü bölümde ise derlemeler neticesinde kayda geçirilip tespit edilen Gaziantep Barakları ağız söz varlığına yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde üçüncü bölümde verilen söz varlığına bağlı kalınarak bir sözlük oluşturulmuştur. Verilen bu dört bölüm ile Gaziantep'in yoğun olarak Oğuzeli, Nizip ve Karkamış ilçelerinde yaşayan Barak Türkmenlerinin söz varlığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Barak Türkmenleri, Türklük bilinciyle Türk kültürünün daimî olarak yaşatmaya çalışan bir toplumdur. Türk töresine sadık kalarak yaşamını idame ettirmeye çalışan Barak Türkmenlerinin söz varlığını yazıya geçirerek nesilden nesile aktarılmasında ve söz varlığının diri kalmasında katkı sağlamak amacıyla yapmış olduğumuz çalışma bir Barak Türkmen'i olarak vefa borcumuzdur.

Bu tez Türk Dil Kurumu bursu desteği ile hazırlanmıştır. Türk Dil Kurumu'na sağladığı bu katkı ve desteklerden ötürü teşekkürlerimi arz ederim.

Tez çalışmam boyunca bana yol gösteren, çalışmayı bana sevdiren kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Sibel MURAD'a minnet ve şükranlarımı sunarım.

Tez çalışması süresince yardımlarını ve hoşgörülerini üzerimden eksik etmeyen Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL VE Doç. Dr. Emine SOYYİĞİT hocalarıma şükranlarımı sunarım.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca üzerimde emeği olan ve manevi hiçbir desteğini benden eksik etmeyen Doç. Dr. Cavit GÜZEL hocama teşekkürü bir borç bilirim.

Öğretim süresi boyunca bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Derleme çalışmaları esnasında yardımını bir an olsun üzerimden eksik etmeyip bana her konuda destek olan babam Servet YALNIZ ile annem Ayşe YALNIZ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Yaptığım derlemeler sırasında çalışmaya sundukları değerli katkıları ile gösterdikleri ilgi, anlayış, sıcakkanlılık ve misafirperverliklerinden dolayı tüm yöre halkına minnet borçluyum.

Asena YALNIZ

05/06/2024

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
ETİK BEYAN SAYFASI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
METİNLERDE KULLANILAN ÇEVİRİYAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ ...	xiv
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

1. GAZİANTEP İLİ VE TARİHÇESİ.....	3
1.1. Selçuklular Döneminde Antep	4
1.2. Osmanlılar Döneminde Antep	5
1.3. Millî Mücadele Döneminde Antep	5
1.4. Cumhuriyet Döneminde Gaziantep	6
2. Gaziantep Adı.....	6
3. Gaziantep İli ve İlçeleri	7
3.1. Şahinbey (Merkez İlçe)	7
3.2. Şehitkamil (Merkez İlçe).....	7
3.3. Oğuzeli (Merkez İlçe).....	8
3.4. Nizip.....	8
3.5. Araban.....	8
3.6. İslâhiye.....	8
3.7. Nurdağı.....	8
3.8. Yavuzeli.....	8
3.9. Karkamış.....	8
4. Gaziantep İlinin Coğrafi Konumu ve İklim Yapısı	9
5. Gaziantep İlinin İdari Yapısı ve Nüfusu	10
6. Gaziantep İlinin Ekonomisi.....	11

7. Gaziantep İlinin Kültürel ve Sosyal Yaşamı	11
8. Gaziantep İlinin Halk Oyunları ve Türküleri.....	12
9. Gaziantep İlinin Mutfak Kültürü.....	13
10. Gaziantep İlinin Etnik Yapısı.....	14
10.1. Gaziantep’te Türk Boyları ve Türk Aşiretleri.....	14
10.1.1. Oğuzlar	14
10.1.2. Gaziantep Çevresinde Yaşayan Diğer Türkler	16
10.1.3. Baraklar	17
11. Gaziantep İli ve Gaziantep Barakları Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	27
11.1. Ağızlarla İlgili Çalışmalar	27
11.1.1. Kitaplar.....	27
11.1.2. Tezler	28
11.1.3. Makaleler	28
11.1.4. Bildiriler.....	31
11.2. Adbilim (Onomastik) Üzerine Çalışmalar	32
11.2.1. Kitaplar.....	32
11.2.2. Tezler	32
11.2.3. Makaleler	32
11.3. Halk Bilimi (Folklor) -Halk Edebiyatıyla İlgili Çalışmalar	32
11.3.1. Kitaplar.....	33
11.3.2. Tezler	33
11.3.3. Makaleler	34
11.3.4. Bildiriler.....	35
11.4. Tarih Üzerine Çalışmalar	37
11.4.1. Kitaplar.....	37
11.4.2. Tezler	38
11.4.3. Makaleler	38
11.4.4. Bildiriler.....	38
11.5. Diğer Çalışmalar	38
11.5.1. Tezler	38
11.5.2. Makaleler	38
11.5.3. Bildiriler.....	39
12. Gaziantep Ağzının Özellikleri ve Ağız Tasnifi Çalışmalarındaki Yeri	40
12.1. Gaziantep İli Ağızlarının Genel Özellikleri	42

II. BÖLÜM

2. SÖZ VARLIĞI	55

2.1. Söz Varlığının Tanımı ve Kapsamı	55
2.2. Söz Varlığının İçerdiği Öğeler	58
2.2.1. Temel Söz Varlığı	58
2.2.2. Yabancı Sözcükler	59
2.2.3. Çeviri Sözcükler	59
2.2.4. Kalıplaşmış Sözler	60
2.2.5. İlişki Sözleri (Kalıp Sözler)	63
2.2.6. Tekrar Öbekleri.....	64
2.2.7. Argo	64
2.3. Söz Varlığının Zenginliği	65
2.3.1. Söz Varlığında Kullanılan Zenginlik Kavramı Üzerine	65
2.3.2. Söz Varlığının Kültürel Yönü	67
2.4. Millî (Ulusal) Söz Varlığı.....	69
2.5. Kişisel Söz Varlığı	69
2.6. Söz Varlığının Dil Açısından Önemi.....	70
2.7. Türkçenin Söz Varlığı.....	70
2.8. Anadolu Ağzlarının Söz Varlığı.....	71
2.9. Söz Varlığının Türleri	72
2.9.1. Etken söz varlığı	72
2.10. Söz Varlığı Çalışmalarının Önemi.....	73
2.11. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığının Tasnifi.....	74
2.11.1. Söz Varlığında Adların Sınıflandırılması	74
2.11.2. Kalıplaşmış Dil Birimleri.....	82
2.11.3. Kalıp Sözler	88
2.11.4. İlişki Sözleri	90
2.11.5. Soru Sıfatları	91
2.12. Derleme Yapılan Yerleşim Birimlerinde Kaynak Kişilere Yöneltilen Sorular	91
2.12.1. Derleme Yapılan Yerleşim Birimlerinin Bilgisi.....	98

III. BÖLÜM

3. GAZİANTEP BARAKLARI AĞZI SÖZ VARLIĞI.....	101

IV. BÖLÜM

4. SÖZLÜK.....	318
SONUÇ	417
KAYNAKLAR.....	435
DERLEME ÇALIŞMALARINDA BAŞVURULAN KAYNAK KİŞİLER	451
EKLER	472

ÖZ GEÇMİŞ.....	496

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Derleme Yapılan Yerleşim Birimlerinin ve Kaynak Kişilerin Tablosu	98
Tablo 2. Gaziantep İli ve Gaziantep Barakları Üzerine Yapılan Çalışmaların Dağılım Tablosu	418
Tablo 3. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Genel Adların Çizgi Grafiğine Göre Dağılım Tablosu.....	423
Tablo 4. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Genel Adların Pasta Grafiğine Göre Dağılım Tablosu.....	423
Tablo 5. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Yer Adlarının Yüzey Grafiğine Göre Dağılım Tablosu.....	424
Tablo 6. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Yer Adlarının Çubuk Grafiğine Göre Dağılım Tablosu.....	424
Tablo 7. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Lakapların Alan Grafiğine Göre Dağılım Tablosu	425
Tablo 8. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Lakapların XY Grafiğine Göre Dağılım Tablosu	425
Tablo 9. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Kişi Adlarının Sütun Grafiğine Göre Dağılım Tablosu.....	426
Tablo 10. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Kişi Adlarının Pasta Grafiğine Göre Dağılım Tablosu.....	426
Tablo 11. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Kalıplaşmış Dil Birimlerinin Pasta Grafiğine Göre Dağılım Tablosu	427
Tablo 12. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Kalıplaşmış Dil Birimlerinin Alan Grafiğine Göre Dağılım Tablosu	427
Tablo 13. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığının Alan Grafiğine Göre Dağılım Tablosu	428
Tablo 14. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığının Çizgi Grafiğine Göre Dağılım Tablosu	428

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Gaziantep İli ve İlçeleri Haritası	9
Şekil 2. Karahan'ın Ana Ağız Grupları Haritası.....	41
Şekil 3. Karahan'ın Ana Alt Ağız Gruplarından Batı Grubu Ağızlarının Alt Grupları Haritası	42
Şekil 1. Gaziantep Baraklarının Yoğunlukla İkamet Ettiği Köyler.....	504

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler	Açıklama
-	Fiile bağlanma işareti
+	İsme bağlanma işareti
Ø	Düşme işareti
‘-‘	Arap alfabesindeki (ع) ayın işareti
/... /	Sesleri belirtme işareti
[....]	Ekleri belirtme işareti
B_a	Ulama işareti (İki ayrı kelime arasında)
~	Ünlülerde üzerinde genzellik işareti
—	Ünlüler üzerinde uzunluk işareti
<	Sonraki şekil
>	Önceki şekil

Kısaltmalar	Açıklama
°C	Santigrat derece
Ar.	Arapça
Bk.	Bakınız
d.	Doğum yılı
Fr.	Fransızca
GTS	Güncel Türkçe Sözlük
Hızl.	Hazırlayan/lar
K.K.	Kaynak Kişi
Km.	Kilometre
Km ²	Kilometrekare
MÖ	Milattan önce
MS	Milattan sonra
ö.	Ölüm yılı

s.	Sayfa
S.	Sayı
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
TS	Türkçe Sözlük
TTK	Türk Tarih Kurumu
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
URL	Uniform Resource Loader / Tekdüzen Kaynak Bulucu
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
yy.	Yüzyıl
Çev.	Çeviren
DLT	Divanû Lugatî't-Türk
ET	Eski Türkçe
TAED	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi
TDAY-B	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
Yay.	Yayın/ları

METİNLERDE KULLANILAN ÇEVİRİYAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ

İşaretler	Açıklama
Ā- ā	Uzun a
‘a	Ayınlı a
á	a- ı arası ünlüsü
B_a	Ulama işareti (İki ayrı kelime arasında)
Ḑ-ḑ	Yarı tonlu d
B_a	Ulama işareti (İki ayrı kelime arasında)
ē- ē	Uzun e
‘e	Ayınlı e
Ē-ē	Kapalı e
Ġ-ġ	Artdamak g’si
Ḥ-ḥ	Gırtlak h’si
Ḫ-ḫ	Hırıltılı h
‘ı	Ayınlı ı
Ī- ī	Uzun ı
ī-ī	Uzun i
‘i	Ayınlı i
ǰ	İnce sıradan patlamalı k ünsüzü
Ḳ- ḳ	Art damak k’sı
ŋ-ñ	n-g arası genzel ön ve art damak n’si
ō	Uzun o
ō	Uzun ö
‘o	Ayınlı o
‘ö	Ayınlı ö
Ū- ū	Uzun ü
Ū-ū	Uzun u

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu:

Bu araştırmanın konusu, tarihi ve kültürel açıdan zengin bir yapıya sahip olan Gaziantep'te yaşayan Barakların güncel söz varlığının tespiti üzerinedir.

2. Araştırmanın Amacı:

Araştırmanın amacı, Gaziantep Baraklarının ağıza mensup söz varlığını tespit etmek ve bu söz varlığı zenginliğini ortaya çıkararak kayıt altına almaktır. Bununla birlikte araştırmanın diğer bir amacı da Türkiye Türkçesi ağızları söz varlığıyla ilgili yapılan çalışmalara katkı sağlamak ve bu alanda yapılan çalışmaların önemine dikkat çekmektir.

3. Araştırmanın Önemi:

Çalışmanın önemi, Gaziantep Baraklarının ağız özelliklerine bağlı olarak kullanıcısı oldukları ağızın, söz varlığı unsurlarının ortaya konup daha önce yapılmış olan çalışmaların güncellenerek Türkiye Türkçesi ağızlarıyla ilgili yapılan söz varlığı çalışmalarına katkı sağlayacak olmasıdır. Araştırma, yalnızca Gaziantep Baraklarının ağız özelliklerini değil, aynı zamanda kültürlerinin, düşünce yapılarının, yaşayış biçimlerinin ve sosyal hayatlarının bir yansıması olarak da bilgi verecektir.

4. Araştırmanın Kapsamı:

Araştırmanın söz varlığı bölümünü oluşturan materyal, belirlenen sahalarda yapılan derleme çalışmaları ile ortaya konmuştur. Derlemeler; Gaziantep il merkezinde ikamet eden Baraklar başta olmak üzere Oğuzeli ilçe merkezi ile belirlenen köyleri, Nizip ilçe merkezi ile belirlenen köyleri ve Karkamış ilçe merkezi ile belirlenen köylerinde gerçekleştirilmiştir. Gaziantep il sınırları içerisinde yer alan Baraklar, yoğun olarak bu üç ilçede ikamet etmektedir. Araştırmanın kapsam ve sınırlılığı da buna bağlı olarak belirlenmiştir.

5. Araştırmanın Yöntemi:

Araştırmaya, Gaziantep il sınırları içerisinde yer alan Barakların ikamet ettiği yerler hakkında bilgi toplanarak başlanmıştır. Bu bilgilere doğrudan ulaşmak amacıyla saha çalışması yapılmış ve ziyaret edilen köy ve ilçe merkezlerinin ileri gelenleri ile irtibata geçilmiştir. İrtibata geçilen kişiler, Gaziantep Baraklarının ikamet ettiği alanlar hakkında bilgiler vermiştir.

Bu bilgilerin yanı sıra Gaziantep Barakları üzerine yapılan çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmalarda daha önce ziyaret edilen sahalar da dikkate alınmıştır. Yapılan çalışmalar ve belirlenen üç ilçenin ileri gelenlerinden edinilen bilgilerden yola çıkılarak araştırmanın çalışma alanı ve araştırmaya kaynak olabilecek kişiler belirlenmiştir. Kaynak kişilerin ağız özelliğini muhafaza etmiş olması, ağız ve diş yapısının sağlıklı olması, yaşı, tahsil durumu, cinsiyeti ve yöreden mümkün olduğunca uzak kalmamış olması hususlarına dikkat edilmiştir. Kaynak kişiler belirlendikten sonra derleme çalışmalarına başlanmıştır. Yapılan derlemeler esnasında yörenin insanı olmamızın da kaynak kişilerle daha rahat bir biçimde iletişim kurmamıza ve kaynak kişilerin ağız özelliklerini yansıtarak konuşmalarında etkili olmuştur.

Derleme esnasında, kaynak kişilere yöneltilen sorular tek yönlü olmayıp hayatın hemen hemen her alanıyla ilgili sorulardır. Soruların çok yönlü olması söz varlığı hazinesinin daha net bir biçimde ortaya konmasını sağlamıştır. Kaynak kişilere sorular yöneltilirken özellikle cinsiyetlerine dikkat edilmiştir. Örneğin; bir erkek kaynak kişiye askerlik hatıraları ve geçim kaynakları hakkında sorular sorulurken bir kadın kaynak kişiye ise yemek tarifleri ve doğum süreci hakkında sorular sorulmuştur. Kaynak kişilerin ilgi alanları ile soruların yöneltilmesi sonucunda, onların söz konusu anları tekrar yaşadıkları ve anlatmak için istekli oldukları gözlemlenmiştir. Bu durumda kişilerin iletişim esnasında ağız özellikleri koruyarak konuşmalarını sağlamıştır.

Derlemeler; Oğuzeli ilçe merkezi ile Oğuzeli'nin 16 köyünde, Nizip ilçe merkezi ile Nizip'in 10 köyünde ve Karkamış ilçe merkezi ile Karkamış'ın 6 köyünde gerçekleştirilmiştir. Üç ilçede yapılan derlemelerde toplam 85 kaynak kişi ile görüşülmüştür. Görüşülen kaynak kişilerle farklı konu başlıklarına değinilmeye dikkat edilmiştir. Bu görüşmeler, ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Kayıt işlemi bittikten sonra toplanan materyaller deşifre edilmiştir. Deşifre esnasında söz varlığına dahil edilebilecek nitelikte olan hemen hemen her kavram, kelime ya da kelime grubu yazıya geçirilmiştir. Transkripsiyon harfleri ile kaydedilen söz varlığı unsurlarının metin bağlamındaki tanımına ve kaynak kişilerin kullandığı tanık cümlelere yer verilmiştir. Bu tanık cümlelerin Türkiye Türkçesindeki biçimleri de açıklanmıştır.

Çalışmanın sonunda Gaziantep Baraklarının söz varlığından meydana gelmiş bir sözlüğe yer verilmiştir. Bu sözlükte, söz varlığını oluşturan sözcüklerin doğrudan anlamlarına yer verilerek çalışmanın diğer çalışmalar ve araştırmacılar için daha faydalı bir biçime getirilmesi hedeflenmiştir.

6. Araştırmanın Türü:

Bu araştırma, derleme yöntemiyle ortaya konmuş bir söz varlığı çalışmasıdır.

I. BÖLÜM

1. GAZİANTEP İLİ VE TARİHÇESİ

Anadolu'nun ilk yerleşim yerlerinden biri olan Mezopotamya ve Akdeniz'in kesişim noktasında bulunan Gaziantep, tarih boyunca bünyesinde barındırdığı önemini ve kültürel zenginliğini korumuştur. Kuzeydoğusunda Adıyaman ilinin Besni, kuzeyinde Kahramanmaraş ilinin Pazarcık ve Türkoğlu, batısında Osmaniye- Merkez, Hasanbeyli ve Bahçe ilçeleriyle komşudur. Hatay'ın Hassa ve Dört Yol ilçeleri Gaziantep'in güneybatısında yer alır. Gaziantep'in doğusunda yer alan Şanlıurfa ile idari sınırı Fırat nehri çizer. Fırat Nehri'nin doğusunda yer alan Birecik, Halfeti ve Bozova ilçeleri Şanlıurfa'ya; nehrin batısında yer alan Yavuzeli, Araban, Nizip ve Karkamış ilçeleri Gaziantep'e bağlıdır. İlin güneyinde Kilis-Merkez, Polateli, Elbeyli, Musabeyli ilçeleri ve hudut komşusu olarak Suriye yer almaktadır.

Tarihi seyir içerisinde pek çok uygarlığa ev sahipliği yapan Gaziantep, farklı inanç ve kültürlerin bir arada bulunduğu bir yerleşim yeridir. Paleolitik, Neolitik, Kalkolitik, Tunç Çağı, Hitit, Hurri-Mitanni, Asur, Pers, Büyük İskender, Selevkoslar, Roma, Doğu Roma, İslam-Arap ve İslam-Türk dönemlerini yaşamıştır. İnsanoğlunun elinden çıkan en eski çakmak taşı aletlerinden bir bölümü de Fırat Havzası'nda Nizip/Birecik bölgesinde, Dülük Köyü'nde ve Sakçagözü civarında ele geçirilmiştir. Bu aletlerin tarihi günümüzden 600 bin yıl öncesine kadar gitmektedir (Ergeç, 2012:101).

Gaziantep'in 12 km. kuzeyinde Gaziantep-Kahramanmaraş yolu üstünde bulunan Dülük oldukça eski bir yerleşim alanıdır. İktisadi ve siyasi faaliyetlerin yoğun olarak yaşandığı Kuzey Suriye ile Mezopotamya'yı İç Anadolu'ya bağlayan yolların geçtiği yer, Dülük olarak adlandırılmaktaydı. Urfa, Maraş ve Halep yollarının da kesiştiği yer için de kullanılan Dülük'e, Asurlar, Babigü Bilabhi, Doluk; Romalılar Dolichenus, Doulichia; Bizanslılar ise Tolonbh adını vermişlerdir (Özdeğer, 1996:466).

Gaziantep ili tarih boyunca Hitit, Asur, Mitani, Roma, Med, Pers, İskender, Bizans, İslam, Türk-İslam medeniyetlerine ev sahipliği yapmıştır (Çitçi, 2009: 11). Gaziantep günümüze gelinceye kadar pek çok farklı adlarla anılmıştır. Tarih öncesinde adı Kalsintanan iken; Asurlar döneminde Dabigo, Dabigubit, Dehlek, Doluk, Babigü, Bilabhi; Yunanca adı Doliche, Dolicha, Dolica, Dolioum, Dolichenus, Dolichenus, Tulupa, Dolichon, Diba, Diva; Selevkiler zamanında Antiochia Taurum, Doulichia, Bizans kaynaklarınca; Teluk, Tulupa, Dolihayun, Debet, Tolonbh, Hamtab, Ermeni kaynaklarınca; Anthaph, Abbasi döneminde; Avasım, Serhat, Türk-İslam devrinde; Dülük, Daluk, Dulük, Dalük, Hantap, Aynı Tövbe,

Ayıntap, Geldani dilinde; Tap (güç, kudret), Antheba bu şehre tarih boyunca verilen adlardır. (Çitçi, 2009: 11).

M.Ö. 1200-1600 yılları arasında Hiti İmparatorluğu himayesinde kalan Gaziantep, M.Ö. 1100 tarihinde Mezopotamya, Suriye, Mısır ve Anadolu'yu hakimiyeti altına alan Asurluların himayesine girmiştir. Bu süreç M.Ö. 612'ye kadar devam etmiştir.

M.Ö. 333-306 yıllarında, Makedonya Kralı Büyük İskender Asya seferine çıkmış; Anadolu, Suriye, Mısır, Mezopotamya topraklarını ele geçirerek Anadolu'daki Pers hâkimiyetine son vermiş ve Helenistik Dönemi başlatmıştır. Helenistik Dönem Gaziantep'te M.Ö. 330-64 yılları arasında yaşanmıştır. M.Ö. 300-299'da Büyük İskender'in ölümünden sonra imparatorluğun doğu kısmında yer alan bu bölge, imparatorluğun generallerinden Seleukos'un idaresine geçmiştir (Alagöz, 2016:133).

M.Ö. 162 yılına gelindiğinde aslında Perslere dayanan bir krallık olan Kommagene Krallığı bu bölgede hüküm sürmüştür. Romalılar, M.Ö. 64 yılında bu bölgenin de içinde olduğu Anadolu'nun büyük bir kısmını ve Çanakkale Boğazı ile Mısır arasında kalan coğrafyayı hâkimiyetleri altına almıştır. Romalılar döneminde askeri faaliyetler için kullanılan Gaziantep bölgesinde Fırat boyunu korumak için lejyonlar kurulmuştur. Fırat'ın doğusuna yapılacak seferler Zeugma'dan başlatılmıştır (Alagöz, 2016:136).

395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması ile beraber Gaziantep, Doğu Roma yani Bizans sınırları içerisinde kalmış ve bu hâkimiyet 638 yılına kadar devam etmiştir. Bizanslılar; Sasaniler, Müslüman Araplar ve Türklerle sürekli bir mücadele halinde oldukları için Dülük yakınlarında bir kale inşa etmişlerdir. Bu kale Ayıntab'ın bir yerleşim yeri haline gelmesini sağlayan ilk girişim olmuştur (Ergeç, 2012:120).

1.1. Selçuklular Döneminde Antep

11. yüzyılın sonlarına doğru Büyük Selçuklu zamanında Ayıntab ve yöresi Türk-İslam hâkimiyetine girmeye başlamıştır. 1067 yılında Afşin Bey, Ayıntab ve Raban'ı almış ve Dülük'ü bir askeri üs hâline getirmiştir (Köymen, 1993: 259-262).

1071 Malazgirt Zaferi neticesinde Anadolu'nun kapılarının açılması ile Ayıntab ve yöresinde yoğun bir Selçuklu-Bizans mücadelesi olmuş ve 1085 yılında Süleyman Şah (ö. 1086) tarafından Ayıntab ele geçirilmiştir (Yinanç, 1944: 133).

Ayıntab ve yöresi daha sonra sırasıyla Haçlıların, Suriye Selçuklularının, Urfa Kontluğunun, Maraş Kontluğunun ve 1140-41 yıllarında yeniden Urfa Kontluğunun hâkimiyeti altına girmiştir (Demirkent, 1974: 77).

Selçukluların Haçlılarla mücadelesinden önce Sultan Mesud'un (ö. 1155) damadı Suriye Atabeği Nureddin Zengî (ö. 1174) ardından da Sultan Mesud ve oğlu II. Kılıçarslan (ö.1192) bölgeyi Haçlılardan geri almıştır (Sevim ve Yücel, 1996: 96). 1183 tarihinde Ayıntab ve yöresi Eyyübi Devleti idaresi altına girmiştir (Şeşen, 1995: 21). Moğolların 1253 yılından itibaren Anadolu'ya başlattığı seferler sırasında 1258 yılında Baycu Noyan tarafından bu topraklar İlhanlı Devleti kontrolüne geçmiştir (Yuvalı, 1997: 80). 1260 yılında ise Memlükler, İlhanlılar'ı Aynicâlût'ta mağlup ederek bu bölgeyi ele geçirmişlerdir (Tekindağ, 1971: 9).

Dulkadiroğulları ve Memlükler arasında Ayıntab ve yöresi için mücadele devam etmiş ve bölge bu iki devlet arasında sürekli el değiştirmiştir. Bu arada Anadolu'ya gelen Timur (ö. 1405) 1400 yılında Ayıntab'ı ele geçirmiştir (Yücel, 1989:94). Timur'un bölgeden çekilmesiyle buralar yeniden Memlükler'in kontrolüne geçmiştir (Yinanç, 1989: 18).

1.2. Osmanlılar Döneminde Antep

Yavuz Sultan Selim (ö. 1520), 1516 yılında çıktığı Mısır Seferi sırasında Ayıntab yakınlarında ordugâhını kurmuş, bu sırada Memlük sultanına bağlı Ayıntab vilayeti emiri Yunus Bey gelerek kendisine bağlılığını bildirmesiyle 18 Ağustos 1516 tarihinde Ayıntab Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (Uğur ve Çuhadar, 1990:416).

Ayıntab, önce Arap vilayetleri idari yapılanması içinde yer almış ve Kanûnî Sultan Süleyman (ö. 1566) döneminde aynı idari yapı içerisinde kalmaya devam etmiştir. 1531 yılında Maraş, Sis ve Bozok Sancakları ile Dulkadır Eyaleti'ne, 1598'de Halep Beylerbeyliği 'ne bağlanmıştır (Ergeç, 2012: 136). 1847 yılında ilk Devlet Salnâmesi'nde Halep Eyaleti sancakları arasında Ayıntab, Kilis ve Rakka yer almaktadır (Şıvgın, 1997:67). Halep vilayetinin merkez sancağa bağlı kazaları içinde Halep'ten sonra en büyük kaza Ayıntab'dır. Ayıntab'ın kaza olarak Halep'e bağlılığı 1913 yılında müstakil sancak olana kadar devam etmiştir. Ayıntab 1924'te vilayet olunca sancak statüsü sona ermiştir (Darkot ve Dağlıoğlu, 1924: 66).

1.3. Millî Mücadele Döneminde Antep

Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'nı kaybetmesiyle 30 Ekim 1918 yılında İtilaf Devletleri'yle Mondros Mütarekesi imzalandı. Bu mütarekenin ardından 15 Ocak 1919'da İngilizler, Antep'i işgal ettiler. Bir yıl süren işgalin ardından Fransızlarla yaptıkları anlaşma sonrası bu bölgeyi Fransa'ya bıraktılar. 5 Kasım 1919 yılında Fransızlar, Antep'i işgal ettiler. Gaziantep halkı bu tarihten itibaren büyük bir miting düzenleyerek işgale karşı tepkisini ortaya koydu ve sivil mücadeleyi başlattı. Fransızlarla şehrin her yerinde mücadele devam

ederken 10 Ağustos 1920’de Sevr Antlaşması imzalanır ve bu antlaşma gereği Ayıntab ve yöresi Fransız mandasına girmiştir. Bu tarihten itibaren Fransa ve Ayıntab halkı arasındaki mücadele daha da şiddetlenerek devam eder. Kilis-Antep yolunun savunmasını üstlenen Şahin Bey (ö. 1920), Elmalı mevkiinde çarpışır ve şehit olur. 10 ay 9 gün dışarıdan yardım almadan, oluşturduğu çetelerle direnen Ayıntab halkı, 9 Şubat günü Fransız kuvvetlerine teslim olmak zorunda kalır. Fransızlarla imzalanan Ankara Antlaşması ile Ayıntab 25 Aralık 1921 yılında Fransız işgalinden kurtulmuştur (Pamuk, 2012: 187).

1.4. Cumhuriyet Döneminde Gaziantep

1987 tarihinde çıkan 3398 sayılı kanunla Büyükşehir olan Gaziantep, ilk etapta Şahinbey ve Şehitkâmil ilçeleri Gaziantep Büyükşehir Belediyesi’nin sınırları içerisine dâhil edilmiştir. 2004 tarihinde çıkarılan 5216 sayılı kanunla Gaziantep Büyükşehir Belediyesi’nin sınırları valilik binası merkez kabul edilerek yarıçapı 30 km. olan daire sınırlarına genişletilerek Oğuzeli ilçesi de merkez ilçe olarak kabul edilmiştir. 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı kanun ile Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin sınırları il mülki sınırları idaresinde görülmüştür.

2. Gaziantep Adı

Gaziantep tarih boyunca Hitit, Asur, Hurri-Mitanni Roma, Med, Pers, İskender, Bizans, İslam, Türk-İslam medeniyetlerine ev sahipliği yapmıştır (Çitçi, 2009: 11). Gaziantep günümüze gelinceye değin birçok pek çok farklı isimlerle anılmıştır. Tarih öncesindeki ismi Kalsintanan iken; Asurlar dönemindeki ismi *Dabigo*, *Dabigubit*, *Dehlek*, *Doluk*, *Babıgü*, *Bilabhi*; Yunanca adı ise *Doliche*, *Dolicha*, *Dolica*, *Dolioum*, *Dolicenus*, *Dolichenius*, *Tulupa*, *Dolichon*, *Diba*, *Diva*; Selefikler zamanında *Antiochia Taurum*, *Doulichia*, Bizans kaynaklarınca; *Teluk*, *Tulupa*, *Dolihayun*, *Debet*, *Tolonbh*, *Hamtab*, Ermeni kaynaklarınca; *Anthaph*, Abbasi döneminde; *Avasım*, *Serhat*, Türk-İslam devrinde; *Dülük*, *Daluk*, *Dulük*, *Dalük*, *Hantap*, *Aynı Tövbe*, *Ayıntap*, *Geldani* dilinde; Tap (güç, kudret), *Antheba* bu şehre tarih boyunca verilen adlardır (Çitçi, 2009: 11).

Yöre halkı tarafından Antep olarak bilinen şehrin eskiden resmi adı Aynitap-Ayıntap idi. Ayıntap adının kökeni ile ilgili çok değişik rivayetler mevcuttur. Bunlardan ilki burada hüküm süren Kral Ayni ile Kraliçe Tep’in adlarının birleşmesinden meydana geldiğidir. Yine başka bir rivayet de rüşvet almasıyla tanınan bir kadından yakınan halkın, kadının bu huyundan vazgeçmesi üzerine halkın “Ayni tövbe etti.” demesiyle kente, Ayni’nin tövbe ettiği yer denmesi ve “Aynitap” olmasıdır. Hatta kalenin yakınlarındaki bir mahallenin adı da

“Tövbe”dir. Konuyla ilgili bir başka görüş de Keldani dilinde “güzel” anlamına” gelen “Tap” ve “En” sözcüklerinin birleşerek “Entap” adını meydana getirdiğidir. Şehrin adıyla ilgili olarak halk arasında en çok bilinen varyantı genellikle şehrin suyunun bolluğu ve lezzetli olmasından üretilen adlandırmadır. “Güzel kaynak” anlamına gelen “Ayın” ve “Tap” sözcüklerinin birleşmesinden “Ayıntap” adı oluşmuştur. Yine adlandırmayla ilgili benzer sebeplerden biri olarak Gaziantep Platosundaki pınarların çokluğu gösterilmiştir. Güçlü anlamında kullanılan “tap” kelimesiyle birleştirilerek “Ayıntap” denmiştir. Adlandırmayla ilgili bir diğer rivayet de şehrin iklimiyle ilgilidir. Kuru bir havaya sahip olan Gaziantep’in parlak güneşinin şehrin beyaz taşlı binalarına yansmasıyla şehir oldukça aydınlıktır. Bundan sebep şehre “Işık Pınarı” anlamında “Aynitap” denilmiştir. İkinci halife Hz. Ömer’in Antep’i fethini anlatan bir elyazmasında yöreye “Anter Diyarı” denmesi (Gaziantep Kültür Derneği Yayınlar, No:20) de diğer rivayetlerden biridir. Halk arasındaki anlatıya göre kale, kralın kız kardeşi olan Anter’in değerli yüzüğünün satılarak inşa edilmiştir. Bundan sebep “Kala-yı füsüs” olarak anılmıştır. Füsüs (fusus), “yüzük taşları” ve “Anter” de bir oymak adıdır. Antep adıyla ilgili son bilgi de Türk Tarih Kurumu tarafından yayınlanan “Urfalı Mateos Vekâyi-nâmesi”nde geçen (Seri: 11, No: 21) “Hamtab” sözcüğünden gelmesidir. “Hamtap ve Hantap” olarak da zikredilen sözcük “Han Yeri, Han Arazisi” anlamına geldiği söylenmiştir (Güzelbey, 1987: 30).

3. Gaziantep İli ve İlçeleri¹

3.1. Şahinbey (Merkez İlçe)

Gaziantep’in Şahinbey ilçesi, adını Antep savunması esnasında şehadete eren Şahin Bey’den (ö.1920) almaktadır. Bu ilçe, şehrin güneyinde bulunmaktadır.

3.2. Şehitkamil (Merkez İlçe)

Gaziantep’in Şehitkamil ilçesi, adını Antep savunması esnasında 12 yaşlarındayken şehit düşen Mehmet Kamil’den (ö. 1920) almaktadır. Bu ilçe şehrin merkezinden geçen Alleben Deresi’nin kuzeyinde bulunmaktadır.

¹ Gaziantep’in ilçeleri ile ilgili verilen bilgilere şu adresten erişilmiştir: (<https://gaosb.org/tr/genel-sayfa/gaziantep/ilceler>).

3.3. Oğuzeli (Merkez İlçe)

Gaziantep'in Oğuzeli ilçesi, şehrin güneydoğusunda yer almaktadır. Bu ilçe, Suriye'ye sınır olan bir ilçedir. Yüzölçümü 506 km. kare olan ilçe, 14 Şubat 1946 yılında 4859 sayılı kanun ile ilçe olmuştur.

3.4. Nizip

Gaziantep'in Nizip ilçesi, şehrin merkezine uzaklığı 45 km. olan ve yüz ölçümü 1031 km² olan bir ilçedir.

3.5. Araban

Gaziantep'in Araban ilçesi, adını ilçenin kuzeydoğusunda bulunan ovadan almaktadır. Bu ilçe, Araban Ovası'nın tam ortasında yer almaktadır. İlçenin şehir merkezine uzaklığı ise 67 km.'dir.

3.6. İslâhiye

Gaziantep'in İslâhiye ilçesi, şehrin batısında yer alan ve şehir merkezine uzaklığı 90 km. olan bir ilçedir. İslâhiye ilçesi, Nizip'ten sonra gelen ikinci büyük ilçedir.

3.7. Nurdağı

Gaziantep'in Nurdağı ilçesi, şehir merkezine uzaklığı 90 km. olan bir ilçedir. Nurdağı ilçesinin yüzölçümü 798 km²' dir. İlçe, 20 Mayıs 1990 tarihinde 20523 sayılı resmî gazetede verilen kanunla ilçe olmuştur.

3.8. Yavuzeli

Gaziantep'in Yavuzeli ilçesinin eski adı Cingife'dir. Cingife adı 1958 tarihinde Yavuzeli olarak değiştirilmiştir. İlçe, şehir merkezine 40 km. uzaklıkta yer almaktadır.

3.9. Karkamış

Gaziantep'in Karkamış ilçesi, şehir merkezine 75 km. uzaklıkta yer almaktadır. İlçe, şehrin güneydoğusunda yer alan Suriye hududunda bulunmaktadır. Karkamış, 1990 tarihine dek Nizip ilçesine bağlı bir bucak iken 1990 tarihi sonrasında ilçe durumuna getirilmiştir. Gaziantep ili ve ilçelerinin haritası şu şekildedir:

Şekil 2. Gaziantep İli ve İlçeleri Haritası

4. Gaziantep İlinin Coğrafi Konumu ve İklim Yapısı

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük şehirleri arasında yer alan Gaziantep, Alleben Deresi'nin üzerine kurulmuştur. Gaziantep'in iklimi, tarıma oldukça elverişlidir. Ayrıca, önemli ticaret yolları üzerinde bulunması da şehrin ayrı bir avantajıdır. Bu avantaj sebebiyle şehir, daima önemli görülen bir merkez haline gelmiştir.

Gaziantep, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alır ancak Şahinbey ilçesinin bir bölümü ile İslâhiye ve Nurdağı ilçeleri Akdeniz Bölgesinde yer alır. Tarih ve coğrafya alanında yapılmış eski çalışmalara göre Güneyde Arap Yarımadası'ndan, kuzeyde Toros sıradağlarına doğru uzanan Arap çöllerinin sona erdiği yerde, Toros Sıra Dağları'nın eteklerinde verimli topraklar yer almaktadır. Verimli Ay (Hilal) bölgesinin bir parçası sayılan Gaziantep, bu bölgenin ortasında stratejik bir mevkide yer almaktadır.

Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin birleştiği konumda yer alan ve Suriye ile hududu olan Gaziantep, 38°-38° doğu boylamları ile 36°- 37° kuzey enlemleri arasında bulunmaktadır. Büyük bir bölümü Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin batı kesiminde, diğer bir bölümü de Akdeniz Bölgesinin doğusunda yer alan Gaziantep topraklarını Akdeniz'den ayıran Amanos (Nur) Dağları batıda Osmaniye'yle, Fırat Irmağı da doğuda, ilin Şanlıurfa'yla arasındaki doğal sınırını çizer.

Güneydoğu Toroslar'ın bağlantısı olan Sof Dağları'nın bulunduğu şehirde Dülük Baba, Sam, Ganibaba ve Sarıkaya Dağları da bulunmaktadır. İslâhiye, Barak, Araban, Yavuzeli ve Oğuzeli şehrin önemli ovalarıdır. Karasu, Araban ovasından geçip batıdan Fırat'a katılır. Sof Dağı'nda kaynaklanan Bozatl (Merzimen) Deresi ise Yavuzeli'nin güneyinden geçip Fırat'a karışır. İl ve Türkiye sınırlarından çıkmadan Fırat'a karışan son önemli akarsu Nizip Çayı'dır. Sof Dağı'ndan doğan Alleben Deresi ve İslâhiye'nin kuzeyindeki Karagöl'den çıkan Karaçay ve Gaziantep platosunun güneybatısından kaynaklanan Balık Suyu diğer önemli akarsulardır.

Gaziantep'te pek çok pınar bulunsa da doğal göl bulunmamaktadır. Bu nedenle, ilin pek çok alanına yapay göller ve barajlar inşa edilmiştir. Gaziantep'ten geçen Alleben Deresi iki merkez ilçeyi (Şahinbey-Şehitkamil) birbirinden ayırır. İl merkezinin yakınlarında ise hiçbir doğal orman yer almaz. Bu nedenle şehrin çevresinde kızılçam ağaçlarından oluşan yapay ormanlar yer almaktadır (Dülük Baba ve Burç ormanlıkları).

Gaziantep'in iklim durumu hakkında ise Akdeniz ve kara ikliminin geçiş noktasında yer aldığı ve ilin güney kesimleri Akdeniz ikliminin etkisinde olmakla beraber, genel olarak yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise soğuk ve yağışlı olduğu söylenebilir. İlde yağış en çok kış ve ilkbahar aylarında görülür. Bununla birlikte; Hava özellikle Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında çok sıcaktır. Aralık, Ocak ve Şubat aylarında ise çok soğuktur.

Gaziantep'te tespit edilen en yüksek sıcaklık derecesi 44 °C, en düşük sıcaklık derecesi ise -17,5 °C'dir. Haziran-Eylül arasında en az yağışı, Aralık-Şubat arasında ise en çok yağışı alır. Mevsim değişirken gündüz ve gece arasında çok büyük sıcaklık farklılıkları yaşanır. Şehir, denize kıyı olmadığı için nem oranı oldukça düşük bir seviyede bulunmaktadır. Bu nedenle şehirde hava genellikle çok sert değildir.²

5. Gaziantep İlinin İdari Yapısı ve Nüfusu

Cumhuriyet'in ilanı ile şehir olan Gaziantep'e sırasıyla Nizip, İslâhiye, Oğuzeli, Araban, Yavuzeli, Karkamış ve Nurdağı ilçeleri bağlanmıştır. Dokuz ilçesi bulunan Gaziantep, 1989 yılında Büyükşehir Belediyesi'nin kurulması ile Merkez, Şahinbey ve Şehitkâmil adı verilen iki ilçeye bölünmüştür. 2004 tarihinde ise Oğuzeli ilçesi de Merkez'e bağlanmıştır (Sarıtiken, 2017:7). Gaziantep ilinin nüfusu ise 2023 itibarıyla 2.164.150 olarak belirlenmiştir.

² Gaziantep ilinin genel coğrafi konumu ve iklim yapısı ile ilgili verilen bilgilere şu adresten erişilmiştir: (<https://www.gto.org.tr/tr/genel-sayfa/gaziantep/cografi-yapi-1.html>).

6. Gaziantep İlinin Ekonomisi

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en önemli ve en gelişmiş şehirlerinden biri olan Gaziantep, coğrafi konumu ve bir geçiş noktası olması hasebiyle ekonomik ve ticari açıdan pek çok şehre göre daha avantajlıdır. Şehrin ikliminin ve konumunun tarıma elverişli olması ise bir başka ayrıcalığıdır. Tarıma elverişliliğinin yanı sıra ulaşım açısından da diğer illere göre daha gelişmiş bir durumdadır. Halihazırda gelişmiş bir il olarak görülse de aslında gelişmekte ve kendini yenilemekte olan bir ildir. Gaziantep ili, ülkede yer alan kalkınma politikaları için oldukça mühim bir yer kaplamaktadır. Çünkü, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında bir köprü konumundadır.

Gaziantep'in ekonomik faaliyetleri arasında tarım başta olmak üzere hayvancılık, sanayi ve ticaret yer almaktadır. Özellikle bulunduğu bölgenin sanayi ve sanayi ticareti alanında öncü bir şehirdir.

Gaziantep'in en önemli tarım kaynakları arasında mercimek, buğday, nohut, Antep fıstığı ve arpa yer almaktadır. Bu tarım ürünleri arasında diğer bir grup ise sebzelerdir. Gaziantep tarımında en çok yetiştirilen sebzeler de şunlardır; Patlıcan, domates ve biberdir. Gaziantep, ülke genelindeki fıstık üreticiliğinin %39,3 oranına sahiptir.

Gaziantep'te tarımın yanı sıra ziraat ve hayvancılık da oldukça önemli bir yere sahiptir. Şehirde genel olarak küçükbaş hayvan yetiştirilir. Küçükbaş hayvanın yanı sıra arıcılık faaliyetlerinin de gerçekleştirildiği ifade edilebilir.

Gaziantep'te geçmişten bugüne dek süregelen diğer bir iş alanı ise madenciliktir. Şehirden en çok çıkarılan madenler; Krom ve manganezdır. Şehir içerisinde yer alan güneşli alanlardan elde edilen güneş enerjisi ile suların ısıtılması işi de oldukça mühimdir (Baran, 2016: 5).

Gaziantep ilinin ekonomik faaliyet ve gelişmelerine bakıldığında daha çok ihracata dayalı olduğu görülebilir. Bu faaliyetlerin ise genel olarak kamu kuruluşları ile değil özel sektör aracılığıyla gerçekleştiği ifade edilebilir. Bu bağlamda Gaziantep ekonomisini oluşturan başlıca yapının ihracat performansı ve özel kuruluşlar olduğu ve şehrin ekonomisinin kuvvetli dinamiklere sahip olduğu söylenebilir.

7. Gaziantep İlinin Kültürel ve Sosyal Yaşamı

Gaziantep şehri, heterojen bir kültür yapısına sahiptir. Şehrin tarihinin oldukça eskiye dayanması bu çeşitliliğin başlıca sebeplerinden birisidir. Birden fazla kültürel yapıyı bir arada bulunduran şehir, bu özelliğini günümüze dek korumuştur. Örf ve adetler, yaşam şekli, giyim-

kuşam, yeme-içme adetleri, inanışlar ile geçmişten bugüne dek birçok kültür Gaziantep'te bir arada yaşamaktadır. Gaziantep'in toplumsal yapısının şekillenmesinde bölgenin Türklerin hâkimiyetine geçmesi ile meydana gelen iskânlar da etkili olmuştur.

Cumhuriyetin ilan edilmeden önce ve edildikten sonra Gaziantep'te o dönem mevcut olan gayrimüslim toplumun icraatları ile bakırcılık ve kuyumculuk iş sahaları da oldukça gelişmiştir. Bu da şehrin ekonomik yapısında oldukça etkili olmuştur. O dönemde, Yahudi ve Ermeniler ticari güç olarak etkin yapıya sahipken toplumun esnaf ve zanaatkar kısmını oluşturmuşlardır. Ticaret ile meşgul olan Ermeniler'in tehcir edilmesiyle şehrin ticari ve ekonomik yaşamı olumsuz olarak etkilenmiştir (Güllü, 2010: 67- 82).

Kayıtlara göre Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllarda, şehirde 6 ilkokul ve 1 ortaokul bulunmaktaydı (Gürkan, 2004: 80). 1940'larda okul sayısı 54'e çıkmış ve 13.000 çocuktan ancak 3200'ü okula gitme imkânı bulabilmiştir (Gürkan, 2004: 132). 1946 yılında eğitimin yaygınlaştırılmasına gayret gösterilmiştir, masrafları devlet ve halk tarafından karşılanarak pek çok okul inşa edilmiştir (Gürkan, 2004: 154). Dünya savaşları ve Kurtuluş Savaşı toplumsal yaşamda sarsıntılar meydana getirmiştir. Meslek sahiplerinin savaşlar dolayısıyla şehirden ayrılmaları ekonomik yaşantıyı olumsuz yönde etkilemiştir. Dolayısıyla Cumhuriyetin ilk senelerinde Gaziantep halkı tarım, hayvancılık ve sınırlı ticaretle geçimini sağlamaya çalışmış bu yüzden sosyal, kültürel yapının değişim ve dönüşümü bir hayli yavaş olmuştur. Gaziantep bu dönemde hala gelenekselliğin hâkim olduğu toplumsal yapıyı muhafaza etmiştir. Gaziantep'in sosyal, ekonomik ve kültürel olarak toparlanmaya başlaması ancak 1950'li yıllardan sonra gerçekleşebilmiştir (Biçici, 2014: 14).

8. Gaziantep İlinin Halk Oyunları ve Türküleri

Gaziantep yöresine ait halk oyunları, şehrin tarihi içerisinde önemli bir konuma sahiptir. Tarihi olarak bir alt yapısı olan bu oyunlar, genel çerçevesini koruyarak günümüze dek gelişerek süregelmiştir. Gaziantep halk oyunlarında yöreye ait temel yapı taşları yer almaktadır. Oyunda yer alan hemen her figür ya da söylem bu bağlamdadır. Halk oyunlarına şehrin coğrafi konumu ve kültürel zenginliği de etki etmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Akdeniz Bölgesi arasında bir köprü konumunda olan Gaziantep, pek çok kültürün bir arada olduğu bir vilayettir. Bu durum da şehrin halk oyunu çeşitliliğini arttırmıştır. Sanayileşme doğrultusunda mühim bir iş gücü ve iş imkanına sahip olan Gaziantep çevre illerden göç almıştır. Sosyo-ekonomik sebeplere bağlı olarak gerçekleşen bu göçler neticesinde kültürel renklilik ve

çeşitlilik artmıştır. Kültürün renklenmesi ve çeşitlenmesinin bir yansıması da halk oyunları alanında görülmüştür.

Görsel bağlamda bölgedeki icra edilen oyun oynama kültürü yapılan çok farklı araştırmalar doğrultusunda özellikleri şu şekilde dile getirilerek tasnif edilmiştir: Kaba, Şirvani, Sallama, Galata, türkülü oyunlar ve günümüz modern oyun havaları Gaziantep Halk oyunlarını oluşturan temel çerçevede yer almaktadır (Mirzaoglu, 2001: 76, 97).

Gaziantep yöresine ait türküler, toplumunun gelenek ve göreneklerini yansıtmaktadır. Gelenek ve göreneklerin yanı sıra kişinin yaşamış olduğu hissiyatı da açığa vuran bir tercüman konumunda görülebilir. Gaziantep türkülerinin işlediği konular genel anlamıyla aşk, özlem, hasret ve ayrılıktır. Türkülerde bu konuların işlenmesi toplumun sosyo-kültürel ve psiko-coğrafi etmenlerine bağlı olarak görülebilir. Çünkü türküler topluma ait duyguları tercüme etmektedirler. Gaziantep türkülerinin sayısı oldukça fazladır. Bu türkülerin en çok bilinenleri ise şunlardır: *Bahçalarda Mor Meni, Helvacı, Hüseyin Ağam, Çulha, Teze Gelin, İğne Attım Tarlaya, Haşıl, Bey Mayıl, Bahçalarda Zerdali, Topal Abdo, Evlerinde Bir İpekten Halı Var, Antep Övmesi, Nenni, İşkân, Kaleden İniş Mi Olur, Telli Turnam, Gönül Gurbet Ele Varma, Bu Kadar Cevretme* (Mirzaoglu, 2001: 76, 97).

9. Gaziantep İlinin Mutfak Kültürü

Gaziantep, kültür zenginliğine sahip olan önemli bir vilayettir bu zenginlik içerisinde mutfak kültürü de temel bir öge olarak görülebilir. Gaziantep mutfağı, etli yemekleri ve şerbetli tatlıları ile ün kazanmış bir yapıdadır. Sahip olduğu tarihi ve coğrafyası ile bir geçiş konumunda olan Gaziantep, birçok lezzete ev sahipliği yapmıştır.

Gaziantep mutfağında etli yemekler oldukça önemli bir yere sahiptir. Hemen hemen her yemekte ana malzeme olarak kullanıldığı ifade edilebilir. Sulu yemeklerde ya da ana yemeklerde etin haşlanarak suyu ile lezzete kavuşturulduğuna sıkça rastlanılabilir. Sulu yemeklerle birlikte etin kebabı, ızgarası, tavaşı, kavurması veya köfte türü de sıkça tercih edilen lezzetler arasında yer almaktadır. Gaziantep yemeklerinin göze çarpan özelliklerden bir diğeri ise; hemen hemen tüm yemeklerde kullanılan bol baharat, sarımsak ve soğandır. Genel olarak yemeklere acı biber baharatı ilave edilir. Gaziantep lezzetlerinin pek çoğu tescil almış ve şehir geneli başta olmak üzere ulusal manada bir marka haline gelmiştir; Beyran çorbası, Antep yuvalaması, baklava, katmer ve kuşbaşı et ile yapılan tava bu lezzetlerin başlıcalarıdır.

Bununla birlikte et ile yapılan yemeklerin yanı sıra; Yürek, ciğer, böber, kelle paça gibi sakatat ürünleri ile de yapılan pek çok yemek olduğu söylenebilir. Gaziantep sahip olduğu tüm

mutfak kültürü zenginliğiyle UNESCO'nun "Yaratıcı Şehirler Ağı'na" 2015 yılında dahil edilmiştir.

10. Gaziantep İlinin Etnik Yapısı

10.1. Gaziantep'te Türk Boyları ve Türk Aşiretleri

10.1.1. Oğuzlar

Türklerin tarihte bilinen yurtları aşağı yukarı doğuda Tula ve Tüngelik'in yukarı boylarına, kuzeyde Baykal, Kem Irmağı ve Tannu (Ola) Dağları'na, batıda Altaylar'a güneyde de Gobi Çölü'ne kadar uzanıyordu. Hunlar, ardından Göktürkler bu bölgeye geldi ve Tokuz-Oğuz, On Uygur, İki Ediz; İzgil, Tarduş ve Tölis gibi Türk boyları da uzun süre burada oturdular (Sümer, 1999: 1).

Oğuzlar, Batı Göktürk topluluğu olan On -Oklara mensup idiler. Dünya tarihinde önemli bir rolü olan, Selçuklu ve Osmanlı imparatorluklarını kuran Seyhun Oğuzlarıdır. Oğuzlar, kültürel birikimlerini ve kimlikleri koruması açısından Türk dünyasını temsil eden en önemli kavim olma vasfını da taşımaktadır. Özellikle ticari münasebetler sebebi ile 10. yüzyıldan itibaren İslamiyet Oğuzlar arasında yayılmaya başlar ve 11. yüzyılda İslamiyet'in kabulüyle Oğuzlar Türkmen olarak anılmaya başlar ve iki yüz yıl sonra her yerde Oğuz adının yerini alır (Sümer, 1999: 2).

Reşîdüddin'e (ö. 1318) göre Oğuz boyları şunlardır: Boz-Oklar: Kayı, Bayat, Alkaravlı, Kara İvli, Yazır, Döğer, Dodurga, Yaparlı, Avşar, Kızık, Beg-Dili, Karkın. Üç-Oklar: Bayındır, Beçene, Çavuldur, Çepni, Salur, Eymür, Ala-Yuntlu, Üregir, Yigdir, Bügdüz, Yıva, Kınık. (Sümer, 1999: 230).

10.1.1.1. Beğdili

Bu boy Reşîdüddin (ö. 1318) Oğuz-nâmesi'nde hükümdar yetiştiren beş Oğuz boyundan birisi olarak geçer ve bu boy Kuzey Suriye'deki Türkmenlerin Bozok kolunu meydana getiren boylardan biridir (Sümer, 1999: 301). Antep, Halep, Rakka'yı rahatsız eden Arap aşiretlerinin akınları sebebiyle aslında Sivas ve Kangal'da yaşayan bazı Beğdili oymakları bölgeye iskân edilmiş, Antep çevresindeki Beğdililer'in bir kısmı da Rakka'ya iskâna mecbur tutulmuştur. Bir taraftan Arap aşiretleriyle savaşıırken bir taraftan da Osmanlıya karşı direnmek zorunda kalmışlardır (Sevinç, 1983: 20).

10.1.1.2. Bayat

Bu boy, Oğuzların Bozok koluna mensup olup Siriderya Havzası'nda yaşamıştır. 15. yüzyıl başlarında Bayatlar, Avşarlar'la birlikte Akkoyunlular'ın müttefiki olarak Karakoyunlular 'la mücadele etmişlerdir. Bayatlar'ın Pehlivanlı oymağı 16. yüzyılda Halep, Rakka, Kilis, Urfa'da iskân edilmiştir (Sümer, 1992: 267).

10.1.1.3. Bayındır

Bu boy, Oğuzların Üçok kolundan olup 1691'de Halep, Rakka, Şam, Hama, Humus yöresine yerleştirilmişlerdir. 19. yüzyılda diğer Türk aşiret ve oymaklarıyla Antep'e yerleştirilirler (Sevinç, 1983: 39).

10.1.1.4. Kızık

Oğuzların Bozok kolundandır. 17. yüzyılda Antep bölgesine yerleşmişlerdir. Hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadığımız Kızık oymağının mühim bir kısmı 17. yüzyılda Antep bölgesine yerleşmişler ve yerleşen bu kısım Oturak- Kızık adı ile anılmıştır (Sümer, 1999: 300).

10.1.1.5. Döğer

Oğuzların Bozok koluna mensup bu boy, Türklerin Ön Asya'ya yerleşmesi ve Anadolu'nun Türkleşmesi devrinde daha ziyade Suriye ve Güneydoğu Anadolu'da yaşamaktaydılar. Kanûnî Sultan Süleyman (1520-1566) döneminin ilk yıllarında Halep Döğeri ve Hama Döğeri olarak iki kısma ayrılmışlardır (Sümer, 1999: 266).

10.1.1.6. Yazır

Anadolu'nun Türkleşmesinde önemli rol oynamış olan bu boy, Oğuzların Bozok koluna mensuptur. Yazırlar; Bozok, Hamid, Teke ve Ankara sancaklarında yaşamışlardır; fakat Osmanlı arşivlerinde Rumkale'ye yerleştirilen bir Yazır oymağından söz edilmektedir (Sevinç, 1983: 47).

10.1.1.7. Çepni

Oğuzların Üçok kolundan olan Çepniler, İbni Bîbî' nin (ö. 1285'ten sonra) kaydettiğine göre 1277'de Sinop'a saldıran Trabzon Rum İmparatorluğu'nu yenerek Samsun'dan Trabzon'a kadar olan bölgeyi ele geçirmişlerdir. 1570'te önemli bir nüfusa ulaşan Antep Çepnileri, Sultan

İbrâhim (ö. 1648) zamanında Kasabalar, Korkmazlu, Sarılı, Karalar, Köşeler, Şuayıblı obalarına ayrılmışlardır (Sevinç, 1983: 48). 1687-1689 yıllarında Rumkale’de yaşayan Çepniler, Oturak Çepni olarak da anılmıştır (Sümer, 1999: 327).

10.1.1.8. Büğdüz

Oğuzların Üçok koluna mensup olan bu boya 16. yüzyılda rastlanmaktadır. Gaziantep Merkez ilçesine bağlı olan Büğdüz (Büyüz) köyünü bu boya mensup olan oymakların kurmuş olma ihtimali oldukça yüksek görülmektedir (Sevinç, 1983: 55).

10.1.2. Gaziantep Çevresinde Yaşayan Diğer Türkler

Selçuklular’dan önce Kuzey Suriye ve Gaziantep yöresine bazı Türk kavimlerinin gelmiş olduğu bilinmektedir. Bunlar sayıca az olduklarından ve bölgenin muhtelif kuvvetlerin egemenliğinde olması sebebiyle burada uzun süre tutunamamış ve Selçuklular’ın istila ve iskân hareketleriyle Anadolu’ya büyük Türk göçleri başlamıştır. Ardından, bu göçleri Moğol istilası izlemiştir. Bu durum 24 Oğuz boyunun ve Oğuz olmayan Türk kavimlerinin Anadolu’da temsil edilmesini sağlamıştır. (Sevinç, 1983: 13). Türklerin Gaziantep bölgesine etkin olarak yerleşmesi 11. yüzyılın ortalarına doğrudur. 11. yüzyılda Suriye ve Halep’e birçok Türk aşireti yerleşmiştir. Gaziantep bölgesinin 12. yüzyılın ilk yarısından itibaren Türkleştiği söylenebilir (Yiğit, 2007: 89) 15. yüzyıldaki Dulkadır-Memlûk mücadelesinde Osmanlı devleti Dulkadırlılar’ın yanında yer almıştır. Osmanlı’nın Suriye’ye hâkimiyeti ilk defa Mercidabık ve Ridâniye savaşlarıyla gerçekleşir. (Yiğit, 2007: 90).

17. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti, güneyden gelen Arap aşiretlerinin baskısı karşısında önlem olarak bu bölgeye Türkmen aşiretlerini ve Türkmen oymaklarını yerleştirmiştir. 1690 yılında asıl iskân yapılmış ve Sivas, Kangal, Alacahan, Mancınık civarındaki Türkmen aşiretleri, Halep, Rakka, Hama, Humus, Urfa ve Antep’in muhtelif bölgelerine yerleştirilmişlerdir (Sevinç, 1983: 17).

10.1.2.1. Gaziantep’te Yer Alan Türk Aşiretleri

Gaziantep’te bilinen belli başlı Türkmen aşiretleri şunlardır: *Barak, Elbeyli, Cerit, Savcılı*. “Barak” adını Oğuz Destanı’nda *Kıl Barak, İt Barak, Kara Barak* olarak görmekteyiz. Baraklar’ın hangi Oğuz boyuna mensup oldukları bilinmemekle birlikte 1691’de Belih Irmağı boyuna Akçakale’den Rakka’ya kadar olan topraklara iskân edilen Türk oymaklarıyla beraber Gaziantep ve çevresine geldikleri bilinmektedir. Rakka’ya iskân edilen Baraklar, Osmanlılar

ve Arap aşiretleriyle savaşmışlardır (Sevinç, 1983:61). Günümüzde Kilis, Gaziantep ve Nizip'in güneyi ile Suriye'nin yakın sınır köylerinde yaşayan Baraklar'ın yaşadıkları bu bölge "Barak İli" olarak adlandırılır (Yöndemli, 2000: 327).

Elbeyli aşireti, Rakka'ya iskân edilen diğer bir aşiret olup önce Yozgat, Tokat, Sivas yöresiyle Kızılırmak boyuna gelmiş, 1683'te Rakka eyaletine yerleştirilmişlerdir (Sevinç, 1983: 68). Güneydoğu Anadolu'nun en kalabalık aşiretlerindendir. İlbeylü ya da İlbeğliler 1540 tarihinde 20 Bozulus Türkmenleri içinde sadece beş hane ile temsil ediliyorlardı (Gündüz, 2010: 143).

Cerit aşireti de 17. yüzyılın başlarında Orta Anadolu'ya yerleştirilmiş olsalar da Cerit aşireti de diğer Türkmen aşiretleri gibi Rakka'da kalmak istemeyip Anadolu'nun iç bölgelerine kaçma girişiminde bulunmuşlardır. Rakka'dan kaçamayan oymak mensupları ise orada bulunan diğer Arap aşiretleri ile mücadelelerini devam ettirmişlerdir.

Gaziantep'te bulunan diğer bir büyük Türkmen aşireti ise Savcılı aşiretidir. Bu aşiret, kaynaklara göre Danişmentli aşiretine bağlı oluşumlar içerisinde yer almaktadır.

10.1.3. Baraklar

10.1.3.1. Barak Adı

Barak Türkmenleri ya da Baraklar, Gaziantep'in güneydoğu kesiminde bulunan Barak Ovası'nda yaşayan bir Türkmen boyudur. Barak adının kaynağı ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. "Barak" sözcüğüne ilk olarak Kâşgarlı Mahmud'un *Dîvânü Lugâti't -Türk* adlı eserinde rastlanmıştır. Kâşgarlı Mahmud'un "*Türklerin inandıklarına göre, kerkez kuşu kocayınca iki yumurta yumurtlar ve bunların üzerine otururmuş. Bu yumurtaların birinden **barak** (tüylü köpek) çıkarmış. Bu, köpeklerin en çok koşanı, en iyi avlayanı olurmuş. Öbür yumurtadan da bir yavru çıkarmış. Bu yumurta da o kuşun son yavrusu olurmuş*" (Kâşgarlı, 1939: 377) açıklamasında da görüldüğü üzere "barak" sözcüğünü "tüylü köpek" anlamında kullanılmıştır.

Ebülгази Bahadır Han'ın (ö. 1663) "*Şecere-i Terâkime'sinde "İt-Barak Han, İt-Barak"* şeklinde geçer. Barak adına 13. ve 14. yüzyıllarda meydana getirilmiş olan Battal Gazi Destanı'nda "Kıl-Barak" olarak da rastlanılmaktadır (Ögel, 1993:192)."

Ali Şahin (1962: 5), *Güney Anadolu'da Beydili Türkmenleri ve Baraklar* adlı eserinde "barak" sözcüğünün cesaret ve kahramanlığın sembolü olarak "kurt başı" anlamına geldiğini ifade etmiştir.

László Rasonyi (ö. 1984) *Tarihte Türklük* adlı eserinde; “barak” sözcüğünün Macaristan’dan Romanya’ya kadar geniş bir coğrafyada kullanılan bir Türk adı olduğunu söylemiştir (Rasonyi, 1996:145).

Bahattin Ögel “Barak” sözcüğünün kökeninin Eski Türkçe bar->var- eyleminden türediğini ve Yakutça’daki anlamına de “varan, çok çabuk yürüyen ve koşan” anlamlarına geldiğini ifade etmiştir (1993: 191),

“Barak”, Hüseyin İlhan Yazgan’ın belirttiğine göre askerlere palto yerine giydirilen kaputun-kebenin uzun tüylüsü yani “uzun tüylü çuha” demektedir. Yazgan, uzun tüylü atlara, av köpeklerine de “barak” denildiğini ifade etmiştir (Yazgan, 1960:11).

Tarihte, daha çok topluluk adı olarak kullanılan “Barak” adının birçok devlet ve siyaset adamının adı olarak da kullanıldığı görülmüştür. Gaziantep Valiliği’nin Türk Ansiklopedisi’nden aktardığı bilgilere göre;

“1266 yılında, Çağatay İmparatorluğu tahtına oturan Barak Han, Kirman’da yeni bir hanedanlık kuran Barak Hacıp, Timur’un torunu Uluğ Beg’e başkaldıran Türk Beyi Barak Han ve Yesevi Dervişi Sarı Saltık’ın halifelerinden Barak Baba, Özbek Hanlarından Barak Han bu tanınmış kişilerdendir” (T.C. Gaziantep Valiliği, 2002:10).

“Barak” sözcüğünün anlamları hakkında yukarıda verilen bilgiler özetlenecek olursa;

- “bar-” fiilinden türemiştir.
- Mitolojik bir kişinin adıdır.
- Köpek yüzlü, insan vücutlu bir taifenin adıdır.
- Çok tüylü bir köpek cinsine verilen addır.
- Kurt başı anlamına gelir.
- Tüylü, soylu bir at cinsine verilen bir addır.
- Uzun tüylü çuhalara verilen addır.
- “Uzun tüylü” anlamına gelen bir sıfattır.
- Türklerde ad verme geleneğine uygun olarak kişilere verilen adlardan biridir.
- Kılıklı ve tüylü kumaşlara verilen addır (Ersoy, 2003:49).

Cevdet Avcı, “Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması” adlı doktora çalışmasında “barak” sözcüğünün yukarıda özetlenen anlamlarının farklı yerlerde ve zamanlarda kullanıldıklarının doğruluğunu vurgulamakla beraber sözcükle ilgili ortak özelliğin yukarıda belirtilen anlamlardan herhangi birine karşılık gelen bir sıfat olduğunu belirtmiştir (2015:8).

10.1.3.2. Barak Türkmenleri'nin Anadolu'ya Yerleşmeleri ve Yerleşim Alanları

Türkiye sınırları içerisinde Baraklar, bilim çevrelerince yoğun olarak “Barak Türkmenleri” olarak adlandırılır. Baraklar, Türkiye'nin Güney Doğu Bölgesi'nde Kilis, Gaziantep, Nizip (bir kısmı Suriye sınırları içinde) bölgelerinde, “Barak Eli” olarak adlandırılan yörede ikamet etmektedirler (Şahin, 2022:55).

Barak Türkmenleri'nin Anadolu coğrafyasına gelişi bahsi genel anlamıyla üç aşamada ele alınabilir. Dandanakan Savaşı sonrasında Orta Asya'da yaşamlarını idame ettirecek huzurlu bir ortam bulamayan Türkmen oymakları, Kuzey Halep'e ve Anadolu'ya yerleşmeye başlamışlardır. Kuzey Halep'in o dönem içinde bulunduğu karışıklıklar Türkmenler'in lehine olmuştur. Anadolu'da Yozgat civarlarına yerleşen Türkmen oymakları bu bölgeyi yurt tutmuşlardır. Daha sonra, Osmanlı Devleti tarafından Cülap'a iskân edilmişlerdir.

İlerleyen yıllarda Osmanlı Devleti adına Kadıoğlu Yusuf Paşa ve Feriz Bey arasında 1692 tarihinde Rakka Mukavelesi gerçekleştirilmiştir. Bu mukaveleye göre devlete vergi ödemeyen Arap aşiretleri bölgeden sınır dışı edilecek ve ancak bu sürgün devletin isteği ile son bulacaktı. Buna rağmen dönemin Halep valisi olan Abbas Paşa, bölgeye gelerek Türkmenler'e ağır vergiler dayatmıştır. Bu dayatmalara boyun eğmeyen Feriz Bey ise 36 bin çadırı ile Acem'e dönmüştür. Feriz Bey dönse de aşiretin büyük bir çoğunluğu Cülap'ta kalıp Abbas Paşa işe mücadeleye devam etmiştir. Daha sonra bir görüşme ile Barak oymakları Urfa ve İzmir civarına iskân edilmiştir. Sonraki dönem içerisinde Barak oymaklarının Fırat'ın batı yönüne geçmemesi konusunda ikazlarda bulunulsa da oymaklar burayı geçip günümüz Barak Ovası'na gelmişler ve oraya yerleşmişlerdir. (Bozkurt, 2023: 4).

Beğ-Dili'nin ekser obaları, Baraklar ve diğer bazı oymaklar 19. yüzyılda Rakka'yı terk etmişlerdir. Rakka isyanının başarısızlıkla sonuçlanması, en fazla Beğ-Dili boyunu etkilemişti. Bu durumun sonucu olarak beyleri Feriz Bey'in Rakka'yı terk ederek oymağın bir kısmı ile İran'a göçtüğü söylenir. Rakka'dan ayrılan Beğ-Dililer genellikle Antep'in güneyini yurt tutmuşlar ve orada da yerleşip kalmışlardır. Günümüzde yerleştikleri köylerden birçoğu Suriye topraklarındadır. Baraklar ise çoğunlukla Nizip'in güneyine yerleşmişlerdir.

Zübeyde Hartavioğlu, “Barak Müziği ve Geleneğinin Tespiti” adlı yüksek lisans çalışmasını hazırlarken Barak musikisi icracısı Mehmet Demir'den; Baraklar'ın bir süre Sivas yöresinde kaldıktan sonra Yozgat, Kırşehir ve Kayseri dolaylarına gelmiş oldukları ve bu üç bölgede göçebe bir yaşam tarzıyla yaşamlarını devam ettirdikleri öğrenilmiştir. Bununla birlikte, zaman içerisinde yerel halk ile Türkmenler arasında birtakım çatışmalar yaşandığı ve bu çatışmalar nedeniyle Osmanlı Devleti'nin 1691 tarihinde bir iskân siyaseti uyguladığı

bilgilerine ulaşılmıştır. Ve bu iskana göre de Baraklar, Urfa ve Rakka arasında zorunlu bir iskana tabi tutulmuştur (Hartavioğlu, 2013:13-14).

10.1.3.3. Barak Oymakları

Ömer Özbaş “Gaziantep Dolaylarında Türkmenler ve Baraklar” adlı eserinde, Barak Türkmenlerinin Eseli, Karakozan, Kürdülü, Adıklı, Abdürrezzaklı, Torun, Bayındır olarak yedi obaya bölündüğünü ve bu obaların da birçok kollara ayrıldığını söylemiştir.

Özbaş (1958:2-3), bu obalardan en büyüklerinin; Torun, Abdürrezaklı ve Kürdülü, Torun’un; Rumlu Uşağı, İnal Uşağı, Halit Uşağı, Hacı Behzatlı, Osman Uşağı, Muharremli. Haditli Abdürrezaklı’nın; Tiryakili, Çayrazlı, Kürdülü’nün ise Danaoğlu, Sürkızıllı, Bozmuratlı, Geçiciler, Sultanuşağı olarak dört kola ayrıldığını belirtmiştir.

Ali Rıza Yalman ise “Cenup”ta Türkmen Oymakları” adlı eserinde Barak Türkmenleri’nin Torunlu, Kürdili, Eseli, Tiryakili, Göge Bakan, Ali İdrisli, Hacı Kasımlı, Mercanlı, Çokşuruklu, Marzıbalı, Çayrazlı, Karakozaklı olarak on iki obadan meydana geldiğini yazmıştır (1993:6-7). Yalman, Baraklar’ın dört oymak ve bu oymaklara bağlı kollardan oluştuklarını belirtir:

I. Abdürrezzaklı Oymağına Bağlı Kollar:

- a. Kasımlı kolu
- b. Mahmutlu kolu
- c. Tiryakili kolu
- d. Çayrazlı kolu
- e. Gögebakanlar kolu
- f. Ali Divizli kolu

II. Kürdülü Oymağına Bağlı Kollar:

- a. Boz Muratlı kolu
- b. Kızılcaşarlı kolu
- c. Bayındırlı kolu
- d. Geçili kolu
- e. Sürkızıllı kolu
- f. Karabacak kolu
- g. Mazyalı kolu
- h. Danaoğlu kolu

III. Torun Oymağına Bağlı Kollar:

- a. İnaluşağı kolu
- b. Hadiduşağı kolu
- c. Osmanuşağı kolu
- d. Hacıuşağı kolu
- e. Muharremli kolu
- f. Hacı Behzatlı kolu
- g. Haditli kolu

IV. İsalı Oymağına Bağlı Kollar:

- a. Karakozak kolu
- b. Adıklı kolu
- c. İsalı kolu
- d. Kıyanlı kolu
- e. Karamanuşağı kolu (Yalman, 1977: 7-8).

Gaziantep'te tespit edilen Barak Oymakları ise şunlardır:

- a. Torunlu Obası
- b. Kürdili Obası
- c. Eseli Obası
- d. Tiryakili Obası
- e. Göge Bakan Obası
- f. Ali İdrisli Obası
- g. Hacı Kasımlı Obası
- h. Mercanlı Obası (Yalman, 1977: 6-7).

10.1.3.4. Gaziantep Barak Oymaklarının Tarihi

Baraklar, Faruk Sümer'e göre; 16. yüzyılda Yeni-il'in Dulkadirli koluna mensup bir Cerid obasıdır. Baraklar, 17. yüzyılın sonlarına doğru Rakka'ya iskân edilecekleri sırada Türkmen olarak isimlendiriliyorlardı (Sümer 1999: 197). İskânın ilk zamanlarında Barak sözcüğü, dört oymaktan oluşan bir Türkmen boyunun adı ve bu boyla birlikte Beydili, Elbeyli Türkmenlerinin yaşadığı bölgenin de ismiydi (Gaziantep Kültür Dergisi, 1966: 105). Tahmini olarak 120 adet köyün bulunduğu bu yöre, doğudan Fırat Nehri, güneyden Suriye sınırlarıyla bölünen, batıda yazı köyleri ve kuzeyde Gaziantep'in 20 km. güneyinde yükselen dağlarla çevrilidir. Sınırları belirtilen Barak Ovası'nın üzerinde, Suriye topraklarına ulaşan Nizip Çayı

ve Sacır Suyu adında iki adet akarsu bulunmaktadır. Daha sonraki yıllarda özellikle Gaziantep'in Nizip ve Suriye bölgesindeki oymakların tamamı Barak ismini almışlardır. Söz konusu olan bu isimlendirme, şu an yöredeki tüm aşiretleri kapsayan bir isim haline gelmiştir. Aynı zamanda Gaziantep'in bu yöresinde yaşayan Oğuz-Türkmen aşiretleri de bu genel isimle anılmaya başlanmıştır (Yetkin, 1968:152 ve Kır, 2002: 152).

Gaziantep Barakları ise bugün yoğunlukla Gaziantep şehir merkezinde, Nizip, Karkamış ve Oğuzeli ilçe merkezleri ile bu ilçelere bağlı bulunan köylerde ikamet etmektedirler (Gül, 1999: 2).

Nuh Naci Kum 'un Türkmen Barakları isimli kaynağında bahsettiği Gaziantep Barak köylerinin isimleri şu şekildedir; Ağca Köy, Alagöz, Büyük Şemik, Cideyde, Cisin, Çokşuruk, Çiftlik, Elifoğlu, Germiş, Girlevik, Hasanuz, Hülmen, Kara Armut, KaraCurun, Karanfil, Kabaca Ağaç, Kılcan, Koyunbat, Kefrik, Kıvırcık, Melike, Mercamis, Nohu, Sara, Seydümen, Sinsile, Şemik (Küçük), Şenlik, Şinkak, Ticar, Tilkeri, Tilhabeş, Tülsümen, Türk Yurdu, Yarımca, Yazır, Zöhrecik. Nizip ilçe merkezine bağlı olan Barak köyleri şunlardır: Ağkuyu, Cümfelek, Ekizce, Hüyük, İzan, Kersantaş (Torum), Kürdülü Kersantaş, Kurcu, Kürep, Mukbili, Mizirin, Yarımtepe. Nizip'in Yona nahiyesine bağlı Barak köyleri: Beledin, Bodur Kersantaş, Çangallı, Deve Hüyük, Güneyse, Hacı Fakılı, Haral, Kahraman, Sevet, Sibil, Tutluca, Uruş, Ürmevlek ve Zanbur.

Eskiden bir bucak olan şimdi ise bir ilçe olan Karkamış'ta bulunan Barakların yerleşim yeri olan köy sayısı 30 altıdır. Bu köylerin geçmişteki ve günümüzdeki isimleri şu şekildedir;

Akçaköy, Alaçalı (Kılcan), Alagöz, Arıkdere (Germiş), Ayyıldız (Nohu), Balaban (Seydümen), Beşkılıç (Tilkeri), Çiflikköy, Eceler (Melike), Ekinci (Küçükhasanuz), Elifoğlu, Erenyolu (Tilhabeş), Gürçay (Girlevik), Karacurun, Karanfil (Çakıroğlu), Kelekli (ŞaraKeleklioğlu), Kepirler (Karsarmut), Kıracgölü (Şinkak), Kıvırcık, Kuruyazı (Hasanuz), Öncüler (Hülemen), Örmetaş (Cisin), Savaş (Küçükşemik), Soylu (Silsile), Subağı (Tilsamen), Şenlik (Mamure), Teketaşı (Ticar), Tosunlu (Büyükşemik), Türkyurdu, Yarımca, Yaşar (Koyunbat), Yazır, Yeşerti (Kefrik), Yolağzı (Çokşuruk), Yurtbağı (Merçhamis), Zöhrecik.

Geçmişte Birecik ilçesine bağlı olan Barak köyleri, zamanında Birecik'e bağlı bir nahiye olarak bilinen Nizip'in 1924 idari teşkilatında Gaziantep iline bağlanması ve 1926'da kaza olmasından sonra Nizip'e bağlanmıştır. Günümüzde ise Barak köyleri Karkamış ilçesine bağlıdır (Kum, 1965: 14).

Ömer Özbaş (1939: 14), Suriye’de kalan köyler arasında Çemil, Taşatan, Amerne, Sırıysat, Kırkmağara, Avşar Bucağı köylerini sayıp Barakların buralarda da yaşadıklarını belirtmektedir.

- **Karkamış (Barak) ve Oğuzeli İlçelerine Bağlı Barak Köyleri:** Ağca Köy, Alagöz, Büyük Şemik, Cideyde, Cisin, Çokşuruk, Çiftlik, Elifoğlu, Germiş, Girlevik, Hasanuz, Hülmen, Kara Amut, Kara Curun, Karanfil, Kabaca Ağaç, Kılcan, Koyunbat, Kefrik, Kırırcık, Melike, Mercamis, Nohu, Sara, Seydümen, Sinsile, Şemik (Küçük), Şenlik, Şınkak, Ticar, Tilkeri, Tilhabeş, Tülsümen, Türk Yurdu, Yarımca, Yazır, Zöhrecik.

- **Nizip Kaza Merkezine ve Yona Nahiyesine Bağlı Yona Nahiyesindeki Barak Köyleri;** Beledin, Bodur Kersantaş, Çangallı, Deve Hüyük, Güneyse, Hacı Fakih, Haral, Kahraman, Sevet, Sibil, Tutluca, Uruş, Ürmevlek, Zanbur.

- **Nizip’e Bağlı Köyler;** Ağkuyu, Cümfelek, Ekizce, İzan, Kersantaş (Torum), Kürdülü Kersantaş, Kurcu Hüyük, Kürep, Mukbili, Mizirin, Yarımtepe.

- **Suriye Toprağındaki Barak Köyleri;** Akpınar, Amerne, Avşar Bucağı, Belveren, Cerabulus, Çemil, Başlı Hüyük, Debis, Düğnük, Hıpir, Kanduru, Karakuyu, Karataş, Kırk Mağara, Keklice, Köse, Kullu, Murota, Sireysat, Taşatan, Telşair, Üçkubbe, Zuğara (Kum, 1965: 34-35).

10.1.3.5. Gaziantep Baraklarının Kültürel Yapısı

Gaziantep Baraklarının kültür yapısı oldukça zengin bir konumdadır. Göçebe yaşamın etkisiyle birlikte sözlü kültür geleneği ve oda geleneği Barakların kültür bünyesine yerleşmiştir. Sözlü kültürün kendi bünyesinde barındırdığı zenginlik, Gaziantep Baraklarının kültür yapısında açık bir biçimde görülebilir. Çünkü sözlü kültürün hemen her izi ve etkisi Gaziantep Baraklarının sosyal yaşamlarında tespit edilebilir. Gaziantep Baraklarının sosyal yaşamı içerisinde yer alan her geçiş döneminde kültürün bu yüzü karşımıza çıkar. Sözlü kültürle birlikte Gaziantep Barak odalarının da sosyal hayatın önemli bir parçası olduğu söylenilebilir. Barak odalarında hayatın hemen hemen her alanında söyleşilerin gerçekleştiği sohbetlerin edildiği ve hayata dair tecrübelerin paylaşıldığı görülmüştür. Bu edinimler ve paylaşımlarla birlikte Gaziantep Baraklarının sosyal bir toplum yapısına büründüğü ifade edilebilir. Barak odalarında sosyal yaşama dair konular üzerine sohbet edilirken pek çok kültürel faaliyetin de gerçekleştiği söylenebilir. Bu odalarda yöresel türküler söylenip yöresel bir usul ile faaliyetlerin gerçekleşmesi Barak kültürü için oldukça mühim görülebilir. Bu bağlamda Barak odalarının tam olarak Türk kültürünü yansıtan bir mecra olduğu ifade edilebilir.

Türk kültürünün ve töresinin bir yansıması olarak görülen Barak odalarında yalnızca erkekler oturur. Odaların giriş kısmında gelen misafirlerin ayakkabılarını bırakması için bir alan belirlenmiştir. Ayakkabısını çıkarıp içeri giren misafir, yöresel minderlerle döşenmiş olan yere oturur. Barak odasına gelen her misafir oldukça saygın bir biçimde ağırlanır. Gelen misafire göre bir kurban kesilir. Kesilen kurbanın eti haşlanır ve suyu ile yöreye özgü olan fırık pilavı yapılır. Sini adı verilen tabaklara konulan pilavın üzeri etlerle kaplanır. Pilav ve et ile birlikte bir de etin suyu ile yapılmış bir çeşit sulu yemek sunulur. Sofra kurulduktan sonra başta misafirler olmak üzere sofraya oturulur ve afiyetle yenir. Sofra düzeninde misafirler üst başa oturur. Bu da misafir başımızın tacıdır manasına gelir. Yemek yendikten sonra Antep fıstığı, dilme, bastık ve ceviz ikramında bulunulur. Yemek ve tatlı faslından hemen sonra ise Barak odasına has olan mırraya geçilir. Özel olarak hazırlanan bu acı kahve yine yöreye özgü bakır süslemeli fincanlarda ikram edilir. Barak odalarında yapılan hemen hemen her ritüel misafire olan saygı ve hürmetinin tercümesidir. Misafirin iyi bir biçimde ağırlanması gerektiği düşüncesiyle bu hazırlıklara her daim hazır olunur.

Gaziantep Baraklarında doğum hadisesi de oldukça önemli bir yere sahiptir. Doğum yapan kadına “nefse ya da nefise” adı verilir. Nefse kadın doğumdan kırk gün sonraya kadar yalnız bırakılmaz. Doğum yapan annenin tüm sorumluluklarını kayıvalidesi ya da kendi annesi üstlenir. Nefse yani lohusa kadına hizmet etmek sevap görüldüğü için bu işin talibi de çok olur. Bebeği ve anneyi albasması ya da alkarısından korumak amacıyla bebeğin ve annenin yastığının altına demir bir materyal konur. Bu materyal genelde; Makas, bıçak ya da iğnedir. Bebeği ya da anneyi korkutmaya gelen kötü ruhların bu demir parçasını görünce korkup kaçacağına inanılır. Bebeğin kırkı çıktıktan sonra tuzlama işlemi yapılır. Kırkının çıktığını duyan eş dost hediyeler olarak bebeği görmeye gelirler. Bu ritüeller, Gaziantep Baraklarının sosyal bir toplum yapısına sahip olduğunu gösterir.

“Kazak Türkeri’nde erkek çocuk istenmekte “Erkek çocuk aileyi idame ettirir, ailenin çatısıdır.” denilmektedir (Kalafat, 1999:66). Barak Türkmenlerinde de Kazak Türkleri gibi erkek çocuk oldukça önemli görülür. Soyun devamının erkek çocukla sağlanacağı düşüncesiyle kız çocuklarına nazaran daha çok önem verilir. Gaziantep Baraklarında da bu durum değişmez. Geçmişten süregelen pek çok alışkanlık bu duruma kanıt niteliğindedir. Örneğin; Bir evde erkek çocuk doğduktan sonra o evde davullar çalınması. Bununla birlikte, sünnet ritüelleri ve kirvelik adetleri de erkek çocuğa verilen önemin ifadeleri olarak görülebilir.

Gaziantep Baraklarında evlilik hadisesi de belirli kurallara göre gerçekleştirilmektedir. Ebeveynler genel olarak çocuklarını akraba ile evlendirmek isterler. Bu isteklerinin sebebi ise yabancıyla evlenen çocuğun ailesinden uzaklaşacağına inanmalarıdır. Özellikle akraba

olmayan bir gelinin, erkeği ailesinden uzaklaştıracağına inanılır. Bu yüzden akraba evliliklerine sıkça rastlanır. Evlilik merasimlerine ise oldukça önem gösterilir. Yapılan düğünün erkek tarafının şanına yakışacak bir biçimde olması gerektiğine inanılır. Yakın döneme kadar “kalın” adı verilen başlık parası adedinin var olduğu söylenilebilir. Geçmiş dönemde maddi sıkıntılar dolayısıyla kalın yani başlık parası veremeyecek durumda olan aileler arasında “berder ya da denişik” adı verilen usule gidilmiştir. Barak Türkmenlerinde düğünler davul zurna eşliğinde halaylarla gerçekleştirilmektedir. Genellikle “Üç Ayak, Ağır Halay ve Leylim Oyunları” oynanır. Düğünde şeref manasına gelen “silah sıkmak, gelinci gitmek, şaba vermek” de önemli düğün âdetlerindendir.

Geçiş dönemlerinden doğum ve evlenme evrelerinden sonra Gaziantep Baraklarında ölüm hadisesine bakılacak olursa, Baraklarda ölüm haberinin tez bir şekilde ulaştırıldığı söylenebilir. Bu acı haberi duyan eş dost ve yakın çevre ölen kimsenin evinde toplanır buraya “ölü evi” adı verilir. Ölü gömme işlemi dini vecibelere uygun bir biçimde çok zaman geçmeden gerçekleştirilir. Ölü gömme işlemi esnasında kadınlar ağıt yakar hüznlerini açığa vururlar. Ölen kimsenin evinde kırk gün boyunca yüksek sesle dahi konuşulmaz. Kırk gün kırk gece yas tutulur. Gaziantep Baraklarında ölen kişinin hayrına kurbanlar kesilir ve yemekler yapılır. Bu yemekler taziye gelen misafirlere ikram edilir. Misafirlerde yemeği yedikten sonra ölen kimse için dualar eder. Ölen kimsenin yakınlarına iş yaptırılmaz bu sırada Barakların dayanışma ve yardımlaşma yönü de ortaya çıkar. Düzenli bir biçimde iş bölümü yapılarak ölü evi yönetilir. Ölen kişinin ruhuna yemekler yapılır, dualar okunur ve üç günün sonunda mevlit okunur. Kırkıncı ve ellinci gününde ise yemekler yapıp akraba ve yakın çevre davet edilir. Bu davetin amacı ölen kişinin ruhu için dualar okumak ve onu anmaktır.

Cevdet Avcı’ya göre ölüm etrafındaki inanış ve uygulamalar İslâm dininin esaslarına uymaktadır. Ölünün gömülme işlemi ve arkasından yapılan gelenekler hem dini esaslara uygun olarak gerçekleştirilir hem de İslâm öncesi Türk inanç sistemlerinin izlerini taşır (Avcı, 2015:365).

Gaziantep Barakları, kapalı bir toplum olma özelliklerini daima muhafaza etmişlerdir. Örneğin; Eşini kaybeden bir kadın çok genç olsa dahi evlenemez ve bunun ihtimali dahi çok büyük bir ayıp olarak sayılır. Dul olan kadının evlenmesi oldukça ayıp karşılanırken hanımı ölen bir erkeğin evlenmesi ayıp karşılanmaz. Çünkü bir erkeğin her daim kadının bakımına ve ilgisine ihtiyaç duyacağı kanısına inanılır. Bu nedenle evlenmesi gerektiği düşünülür.

Gaziantep Baraklarında miras paylaşma hadisesinde de kadınların erkeklere göre daha geri planda oldukları görülmüştür. Mirasın, erkek kardeşler arasında paylaşılıp kadınların geri planda tutuldukları ve var olan mirasın yalnızca bir bölümüne dahil edildikleri ifade edilebilir.

Bu durum günümüzde az da olsa değişikliğe uğramıştır. Kardeşler, gönül almak amacıyla kız kardeşlerine ya dönümü az olan tarlayı verirler ya da nakdi yardımda bulunurlar (Korkmaz, 2008:22).

10.1.3.6. Barak Türküleri ve Barak Yöresine Dair İskân Havaları

Barakların göçleri ve göç sırasında yaşadıkları sıkıntılar, Barak türkülerinin kaynağını oluşturmuştur. Barak türkülerinin konusunu genellikle göç oluştururken az da olsa aşk konulu türküler de vardır. Barak uzun havaları, Barak Türkmenlerinin hayatıdır. Acı, keder, konup göçmenin verdiği mutsuzluk Barak türkülerinde her fırsatta kendini göstermiştir. Bu nedenle türküler, yanık ve içli bir şekilde dile getirilmiştir.

Barak türkülerine baktığımızda ise, yüzlerce yıldır süren kültürel yapının bozulmadan günümüze kadar taşındığını görmekteyiz. Şüphesiz bu türkülerin günümüze aktarılmasındaki en önemli temsilcileri halk şairleridir. Baraklar arasında bu görevi üstlenen zümreye Abdallar denilmektedir. Barak türküleri genellikle uzun hava formundadır (Çete, 2019:23).

Güliden Zeyrek “Barak Türkmenleri” adlı yüksek lisans çalışmasında Barak türküleri ile Bozlakların köken yakınlığına dikkat çekmiştir. İkisinin de göçebe toplumlarda olduğundan ve Türkmen toplulukların bulunduğu alanlarda icra edildiğinden bahsetmiştir (Zeyrek, 2009:86).

Barak Ağzı Uzun Havaları, Türk halk müziği içerisinde bulunan bir uzun hava türüdür. İcra edildiği bölgeler genellikle Gaziantep’in Barak Ovası, Hatay’ın Amik Ovası, Kilis, Osmaniye’nin bir kısmı ve Gâvur Dağı bölgeleridir. Barak ağzı uzun havalarının işlediği konular daha çok aşiretlerin birbirleri ile olan kavgaları, iskân, ölüm, yiğitlik ve kahramanlık ile ilgilidir (Kırmızıgül, 2019:13).

Türkü sözlerinde bir edebi estetik vardır. Sözler, Barak ozanlarına aittir. Dizelerin son dördlüğünde ozanın mahlasını görmek mümkündür. Dizelerde aman, amanın, yavrum, kadan alam gibi katma sözler kullanılır. Bu türküleri davul zurna eşliğinde okumak gelenektir. Okumak için ise iyi bir kulağa ve sese sahip olmak gerekir.

Tarihi süreçte Halep ve çevresini yurt tutan ve zamanla bu bölgeye iskân edilen konargöçer Türkmenlerin bölgeye göçleri, devlet tarafından yöreye iskân edilişleri, buradaki diğer etnik unsurlarla mücadeleleri halk şairleri tarafından türküleştirilmiştir. Bugün yaygın adıyla iskân türküleri denen eserler, sorunlarla dolu bir şekilde karşımızda durmaktadır. Bu sorunlardan ilki, genel olarak bu türkülerin Barak Türkmenlerine mal edilerek sınırın daraltılmış olmasıdır. Bu konuyu daraltan adlandırmanın sebebi, söz konusu malzemelerin

1930’lu yıllardan itibaren Gaziantep ilindeki Barak Ovası denen bölgeden derlenmiş olmasından kaynaklanmaktadır (Erol, 2012:235).

11. Gaziantep İli ve Gaziantep Barakları Üzerine Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde, Gaziantep ili ve Gaziantep Barakları hakkında yapılan çalışmalar; “ağızlarla ilgili çalışmalar, adbilim (onomastik) üzerine çalışmalar, halk bilimi (folklor)- halk edebiyatıyla ilgili çalışmalar, tarih üzerine çalışmalar ve diğer çalışmalar” olarak beş başlık altında verilmiştir. Her başlıktaki çalışmalar kendi içlerinde türlerine göre; kitaplar, tezler, makaleler ve bildiriler olarak dört grupta tasnif edilip kronolojik olarak sıralanmıştır.

11.1. Ağızlarla İlgili Çalışmalar

Bu başlık altında Gaziantep ili ve Gaziantep Barakları ağızları üzerine yapılan 77 çalışmaya yer verilmiştir. Konuyla ilgili 9 adet kitap bulunmaktadır. 5’i yüksek lisans, 4’ü doktora tezi olmak üzere 9 lisansüstü tez yapılmıştır. Konuyla ilgili yazılan tespit edebildiğimiz 50 makaleye ilave olarak da 9 bildiri bulunmaktadır.

11.1.1. Kitaplar

Aksoy, Ö. A. (1933). *Gaziantep Dilinin Tetkiki*. Gaziantep: Gaziantep Halkevi Basımevi.

Aksoy, Ö. A. (1936). *Gaziantep Ağzında Sintaks Araştırmaları*. Gaziantep: Cumhuriyet Halk Partisi Basımevi.

Aksoy, Ö. A. (1945). *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksoy, Ö. A. (1945). *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler II*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksoy, Ö. A. (1945). *Gaziantep Ağzı I, Gramer (Fonetik-Morfoloji-Sentaks.) Başka Diller ve Ağızlarla İlgili Halk Ağzından Parçalar*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksoy, Ö. A. (1945). *Gaziantep Ağzı II, Deyimler, Meşhur sözler, Atasözleri, Dualar, Beddualar*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksoy, Ö. A. (1945). *Gaziantep Ağzı III*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksoy, Ö. A. (1945). *Gaziantep Ağzında Atasözleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Caferoğlu, A. (1945). *Güney-Doğu İllerimiz Ağzlarından Toplamalar, Malatya, Elâzığ, Tunceli, Gaziantep ve Maraş Vilayetleri Ağzları*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.

11.1.2. Tezler

11.1.2.1. Yüksek Lisans Tezi

- Kök, A. (1995). *Oğuzeli ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Sarıyıldız, M. (2005). *Gazi Antep İli Ağzları*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Soyyigit, E. (2012). *Karkamış Ağzı*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Kocakerim, H. F. (2014). *Gaziantep Şahinbey Ağzı*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Akıllar, S. (2023). *Gaziantep Ağzında Kıpçak Türkçesi Unsurları*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

11.1.2.2. Doktora Tezi

- Gül, R. (1999). *Gaziantep Barakları Ağzı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Şimşek Umacı, Z. (2011). *Çepni Ağzı*. Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Sarıtiken, H. (2017). *Gaziantep Merkez (Şahinbey-Şehitkâmil) Ağzı (İnceleme – Metinler-Sözlük)*. Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Soyyigit, E. (2022). *Gaziantep İli Ağzları*. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.

11.1.3. Makaleler

- Yener, Ş. S. (1940). Eski Gaziantep Lehçesinin Bir Örneği. *Başpınar Dergisi*, 14: 14-15.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar I. *Başpınar Dergisi* (11): 1-3.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar II. *Başpınar Dergisi* (11): 1-4.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar III. *Başpınar Dergisi* (11): 2-6.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar IV. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler, Darbimeseller). *Başpınar Dergisi* (11): 16-17.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar IX. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler, Darbimeseller). *Başpınar Dergisi* (22): 1-4.

- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar V. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler, Darbımeseller). *Başpınar Dergisi* (11): 16-17.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar VI. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler, Darbımeseller). *Başpınar Dergisi* (11): 18.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar VII. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler, Darbımeseller). *Başpınar Dergisi* (19): 1-5
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar VIII. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler, Darbımeseller). *Başpınar Dergisi* (21): 1-4.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar X. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler, Darbımeseller). *Başpınar Dergisi* (23): 1-2.
- Haksever, S. (1940). Gaziantep Şivesinden Bir Örnek. *Başpınar Dergisi*, 16-17.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Ağzında Ata Sözleri. *TDB Dergisi*, 9: 99-147.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar XIII. (Deyimler, Takım ve Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (29): 1-2.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar XIII. (Deyimler, Takım ve Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (33): 8-9.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar XIV. (Deyimler, Takım ve Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (32): 3-4.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar XV. (Deyimler, Takım ve Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (34): 8-9.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Lehçesine Dair Yeni Notlar XI. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (24): 1-2.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Lehçesine Dair Yeni Notlar XII. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (25): 1-2.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Lehçesine Dair Yeni Notlar XII. (Deyimler, Takım ve Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (26): 1-2.
- Dağlıoğlu, H. T. (1941). Gaziantep Ağzında Atasözleri. *Ün Isparta Halkevi Mecmuası*, 8: 91-96.
- Artam, N. (1942). Gaziantep Ağzında Atasözleri. *Başpınar Dergisi*, 32: 15-16.
- Aksoy, Ö. A. (1942). Gaziantep Ağzı Üzerine Etütler. *TDB Dergisi*, 112: 90-91.
- Aksoy, Ö. A. (1942). Gaziantep Ağzında Ata Sözleri. *TDB Dergisi*, 7: 81-112.
- Aksoy, Ö. A. (1942). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar XIII. (Deyimler, Takım ve Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (29): 1-2.
- Aksoy, Ö. A. (1945). Bölge Ağızları. *TDB Dergisi*, 4: 335-337.

- Güzelbey, C.C. (1959). “Dacik” ve “hey” Deyimleri Üzerine Bir İnceleme. *Gaziantep Kültür Dergisi*, 21: 21.
- Haksever, S. (1960). Gaziantep Ağzından Bir Örnek. *Gaziantep Kurtuluş Dergisi*, 1:2.
- Göğüş, R. (1964). Gaziantep Ağzıyla Televizyon Haberleri. *Alleben Dergisi*, 6: 10.
- Yener, Ş. S. (1964). Gaziantep Deyimlerinden: Ağzı Urup. *Gaziantep Kültür Dergisi*, 76: 15.
- Göğüş, C. (1970). Gaziantep Ağzı. *Gaziantep Kültür Dergisi*, 22.
- Yetkin, H. (1970). Gaziantep Atasözleri ve Deyimleri. Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler. *Gaziantep Kültür Dergisi*, 12: 23-24.
- Büyükmurat, A. (1971). Gaziantep Şivesi ile Monoloğ: Börekler. *Gaziantep Kültür Dergisi*, 148: 13-17.
- Aksoy, Ö. A. (1989). “Divan”daki Gaziantep Sözcükleri. *Çağdaş Türk Dili Dergisi*, 13: 28-35.
- Aksoy, Ö. A. (1990). Antep Ağzından Derlemeler. *Yöre Dergisi*, 1: 9.
- İlhan, N. (2008). Divânu Lugâti’t-Türk’ten Gaziantep Ağzına Atasözleri. *Akpınar Dergisi*, 18: 4-9.
- Arslan, Erol, H. (2009). Suriye Colan (Golan) Türkmenleri Ağzı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 6 (4): 40-63.
- Günşen, A. (2009). Gaziantep Ağzının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler. *Turkish Studies*, 4:1081-1123.
- Şimşek Umaç, Z. (2010). Gaziantep Çepni Ağzının Türkiye Türkçesi Ana Ağız Gruplarını Belirleyen Özellikler Bakımından Değerlendirilmesi. *TDİD Dergisi*, 1: 185-206.
- Dağı, F. (2013). Nur Dağı (Gavur Dağı) Platosunda Derlenen Bazı Yerel Kelimelerin Etimolojisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish Studies*, 8: 715-728.
- Arslan, Erol, H. (2015). Kilis İli Ağzıları Şekil Bilgisi (İsim ve Fiil Çekimi) Özellikleri ve Ağız Bölgeleri Üzerine. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9): 1-30.
- Telli, B. (2017). Güneydoğu Anadolu Bölgesi Ağzlarında Geçen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme. *Akademik Edebiyat Dergisi*, 3 (6): 133-149.
- Sarıtiken, H. (2019). Gaziantep Merkez Ağzında Fiil Çekimleri-Tasarlama Kipleri. *International Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences*, 20: 1019-1030.
- Sarıtiken, H. (2019). Gaziantep Merkez Ağzında Zarflar. *International Social Sciences Studies Journal*, 5 (30):526-534.
- Güven, Ö ve Yalnız, A. (2021). Oğuzeli (Gaziantep) Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 6 (2021): 156-173.

- Üstüner, A. ve Soyyiğit, E. (2022). Gaziantep İli Ağızlarında Ünlü Yuvarlaklaşması. *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, 2023 22(1): 104-114.
- Güven, Ö ve Yalnız, A. (2022). Oğuzeli Ağzında Kullanılan Deyimler Üzerine Bir İnceleme. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6 (2022): 854-889.
- Soyyiğit, E. (2022). Gaziantep Ağzının Dizilerde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 5 (2): 393-404.
- Arslan, Erol, H. Özdemir A. (2023). Suriye Türkmen Türkçesi Ağızlarında Sınırlandırma ve Karşılaştırma Bildiren GadAn/ GadAk/ gaçek Edatları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (3), 37-44.
- Kök, A. (2023). Oğuzeli Yöresi Ağızlarının Tasnifi Üzerine Düşünceler. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRK LAD)*, 7 (2): 163-178.

11.1.4. Bildiriler

- Gökçe, F. (1999). Gaziantep Ağzı ve Azeri Türkçesi. *Cumhuriyetin 75. Yılına Armağan: Gaziantep Sempozyumu Bildirileri*, 269-294.
- Hasırcı, S. (2008). Kalıp Sözler ve İkilemeler Açısından Gaziantep Ağzı Üzerine Bir İnceleme. *Harran Üniversitesi Bildirileri*, Şanlıurfa.
- Alkaya, E. (2018). Gaziantep Ağzı ve Bu Ağızla İlgili Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Gaziantep Tarihi Sempozyumu Bildirileri*. Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Koç, K. (2022). Halep Türkmen Ağzındaki Suy ve Ney Örneklerinde Arkaik Y Sesi. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Arslan, Erol, H. (2023). Gaziantep Ağzı ile Kilis İli Ağızlarının Karşılaştırması. *100. Yılında Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Arslan, M. (2023). Antep Ağzında Kullanılan Şindik Zarfı Üzerine. *100. Yılında Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Kocakerim, H. F. (2023). Gaziantep Şahinbey Ağzı'nın Türkiye Türkçesi Ağız Atlası Proje'sinde Yer Alan Leksik Ölçütler Bağlamında İncelenmesi. *100. Yılında Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

- Koç, K. (2023). Gaziantep Ağzında Yiyecek ve İçecek Adları. *100. Yılında Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Yalnız, A. (2023). Oğuzeli Ağzındaki Atasözlerinin Dîvânü Lugâti't-Türk'te Geçen Atasözleriyle Benzerliği Üzerine. *100. Yılında Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

11.2. Adbilim (Onomastik) Üzerine Çalışmalar

Bu grupta, Gaziantep ve Barak adı üzerine yapılmış çalışmalara yer verilmiştir. Gaziantep ve Barak adı üzerine yapılan adbilim (onomastik) ile ilgili 5 çalışma tespit edilmiştir. Bu çalışmaların 5'i de Gaziantep yer adları (toponimi) hakkındadır. Çalışmaların 1'i kitap, 1'i lisansüstü tez (doktora tezi) ve 3'ü makale çalışmasıdır.

11.2.1. Kitaplar

Balta, N. (2010). *Gaziantep Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*. Gaziantep: Gaziantep Valiliği.

11.2.2. Tezler

11.2.2.1. Doktora Tezi

Parlak Kalkan, G. (2014). *Gaziantep İli Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.

11.2.3. Makaleler

- Parlak Kalkan, G. (2015). Gaziantep Yer Adlarında Kadın. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 4 (2): 2019, 53- 59.
- Parlak Kalkan, G. (2015). “Gaziantep” Adı Üzerine. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (9): 101 – 107.
- Şahin, İ. (2022). Barak Adı ve Etnotoponimlerden Hareketle Barakların Ana Yurdu Meselesi. *Dil Araştırmaları Dergisi*, 2022 (30): 53-66.

11.3. Halk Bilimi (Folklor) -Halk Edebiyatıyla İlgili Çalışmalar

Bu grupta, Gaziantep iline ve Gaziantep Baraklarına ait folklorik unsurlar ve Gaziantep Barakları bünyesinde oluşturulan Türk halk edebiyatı ürünleri üzerine yapılmış 54 adet çalışma

yer almaktadır. Bunların 9'u kitap, 9'u lisansüstü tez (7 yüksek lisans tezi, 2 doktora tezi), 19'u makale ve 17'si bildiridir.

11.3.1. Kitaplar

- Göğüş, M. (1938). *Kitabı Dede Korkut, Gaziantep Dili ve Göreneği*. Gaziantep: Gaziantep Halkevi Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi Yayınları.
- Arsunar, F. (1962). *Gaziantep Folkloru*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Erkent, K. (2000). *Gaziantep Ağzıyla Nostaljik Folklorik Deyişler*. Gaziantep: Gaziantep Valiliği.
- Dai, A. (2004). *Gaziantep Evlenme Adetleri*. Gaziantep: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Eğitim ve Kültür Serisi.
- Taner, N. (2005). *Gaziantep Masalları*, Gaziantep: Sertaç Yayınları.
- Korkmaz, K. M. (2008). *Barak Türküleri*. Gaziantep: Sönmez Ofset Matbaacılık.
- Ersoy, R. (2009). *Sözlü Tarih Folklor İlişkisi Baraklar Örneği*. Ankara: Akçağ.
- Çitçi, A. E. (2011). *Dört Nala Geçti Zaman (Antep Hanekleri Anılarda Gaziantep)*. Gaziantep: Damla Matbaa.
- Ekici, S. (2013). *Gaziantep Barak Müzik Kültürü Bazı Tespit ve Düşünceler*. Gaziantep: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi.

11.3.2. Tezler

11.3.2.1. Yüksek Lisans Tezi

- Korkmaz, K. M. (1995). *Barak Yöresi Hikâyeli Türkü Geleneği Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kılıkıl, E. (1997). *Türk Halk Müziğinde Baraklar*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Andaç Şahin, Ö. (2006). *Gaziantep'te Yaşayan Barak Türkmenleri'nin İnanç, Adet ve Geleneklerinin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Hacıoğlu, M. E. (2009). *Gaziantep Yöresi Türkmenleri Barak Ağzı Uzun Havalarının Müzikal Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hartavioğlu, Z. (2013). *Barak Müziği ve Geleneğinin Tespiti*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

- Mazırık, Ö. (2017). *Gaziantep Türküleri Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Çete, A. (2019). *Gaziantep Barak Türküleri (Yeni Derlemeler ve Bunların Notaya Alınması)*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Kırmızıgül, G. (2019). *Amik Ovası ve Barak Ovasında İcra Edilen Barak Havalarının İcra ve Üslup Özelliklerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bozkurt, İ. (2023). *Barak Türkülerinin Dili*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

11.3.2.2. Doktora Tezi

- Ersoy, R. (2003). *Baraklı Âşık Mahgül ve Repertuarı*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Avcı, C. (2015). *Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması*, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

11.3.3. Makaleler

- Tanyol, C. (1954). Baraklarda Örf ve Adet Araştırmaları. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, (7), 71-107.
- Gaziamihal, M. R. (1959) Barak Oyunları ve Senem. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 6 (121): 121.
- Başbakkal, H. (1961). Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Aydını Sakar. *Gaziantep Kültür Dergisi*, Aralık, 4 (48): 18-19.
- Aysu, İ. (1962). Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Afsınlı Gutu. *Gaziantep Kültür Dergisi*, 51: 13-14.
- Büyükmurat, A. (1962). Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Anam (Yeni Oğlum Git de Babanı Avıt) Dedi. *Gaziantep Kültür Dergisi*, Şubat, 5(50): 11-12.
- Güneyligil, E. (1969). Gaziantep Ezgileri ve Hacı Gelin. *Gaziantep Kültür Dergisi*, Kasım, (12): 83.
- Güneyligil, E. (1969). Türkü Dünden Çıkar Barağa Gelir Ağız Olur. *Gaziantep Kültür Dergisi*, (12):203.
- Luschen, F. V. (1976). Kuzey Suriye'den Birkaç Türk Halk Türküsü ve Etnoloji İçin Fonografik Kayıtların Önemi. *TDAY-B Dergisi*. 2: 177-202.

- Çavaz, A. (1983). Barak Folkloru. *Folklor Doğru Dergisi*, (55): 31-46.
- Ayaz, A. (1990). Ezo Gelin Kimdir? Kimin Nesidir? *Yöre Dergisi*, (2): 13.
- Özarslan, M. (2012). Gerçekten Efsaneye bir Hayat: Ezo Gelin. *Milli Folklor Dergisi*, (95): 161-170.
- Çete, A. (2015). Gaziantep Müzik Kültürü. *Gaziantep Kültür Turizm Derneği Dergisi*, 2015 (14): 14-15.
- Ekici, S. (2015). Gaziantep ve Barak Bölgesi Leylim Türküleri. *Gaziantep Kültür Turizm Derneği Dergisi*, (14): 16-18.
- Erkan, S. (2015). Anadolu Sahası Köroğlu Havaları: Karşılaştırmalı Bir Deneme. *Türkbilig Dergisi*, 2015 (30): 59-78.
- Ekici, S. (2019). Gaziantep Barak Müziği Üzerine Bir Araştırma. *Milli Folklor Dergisi*, (9): 44.
- Köksel, B. (2019). Barak İskân Şiirlerinde ve Türkülerinde Osmanlıya Başkaldırı. *Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 77-88.
- Demir, A. Y. (2021). Gaziantep Baraklarında Dövme Geleneği Kimlik İnşası ve Cinsiyet İlişkileri. *İstanbul Antropoloji Dergisi*, 1 (2021): 59-85.
- Doğan, H. (2022). Barak'tan Yükselen İki Ses: İzanlı Bekir Karaduman ve Cemil Doğan. *Türkbilig Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2022 (1): 22-30.
- Özda, A. (2023). Gaziantep Esnaf Kültüründe Atasözleri. *RumeliDE Journal of Language and Literature Studies* 37: 274-284.

11.3.4. Bildiriler

- İnan, A. (1941). Gaziantep Köyleri ve Barak Oyunları. *Halkbilgisi Haberleri Mecmuası*, 10 (122): 29-31.
- Akbaş, N. (2022). Gaziantep Yöresi Barak Türkmenlerinde Ölü Gömme Geleneği. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Alsaç, F. (2022). Medya Aracılığıyla Kültürel Bellek Mekânlarının Korunması: Türkmen Evlenme Adetleri Bağlamında “Türkmen Düğünü” Dizisi. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Atılğan, M. (2022). Barak Odasının Unutulmaz Tadı: Mirra. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

- Demir, T. (2022). Oğuzeli’nde Kaybolan Maddi Kültürel Miras Üzerine Gözlemler. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Erman, E. (2022). Barak Türkmenleri’nde Güncel Dini Hayat (Oğuzeli Örneği). *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- İnci, B. (2022). Somut Olmayan Kültürel Miras Çerçevesinde Barak Kültürünün Sürdürülebilirliği: Ezo Gelin Oyuncak Bebek Örneği. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Karabudak, G. (2022). Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Halk Hukuku: Barak Odalarında Ceza Verme Geleneği. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Kartal, P. (2022). Barak Türkmen Kültüründe “Acı Kahve”. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Kazıcı, Ö. (2022). Beden Nakışlarının Dili Barak Ovasında Dövme Geleneğinin İzlerine Yolculuk. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Ketmen, İ. Ve Çoruh, E. (2022). Geçmişten Günümüze Barak Kilimleri. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Kılınç, A. C. (2022). Barak Köy Odalarından Sanal Odalara Dönüşüm: “Barak Türkmen Kültürü” Facebook Sayfası Örneği. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Köksel, B. (2022). Gaziantep’te Yaşayan Barakların Sözlü Edebiyatında Göçle İlgili Tematik Bir İnceleme. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Özdal, A. (2022). Barak Manilerinde Kadın İmajı. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Qasımov, C. (2022). Armin Vamberi’nin Seyahatnamesinde Oğuz Grubu Türk Boylarının Tarihi ve Kültürü. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Süral, F. (2022). Gaziantep Barak Türkmen Kültüründe Çocuk Oyunları. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Erol, M. ve Kılıç, A. (2023). Barak Yöresinde İskân Şiirlerinde/Türkülerinde Varyantlaşma. *100. Yılında Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

11.4. Tarih Üzerine Çalışmalar

Bu grupta genel anlamda Barakların ve Gaziantep'te yerleşim sağlayan Baraklar'ın tarihi seyri ve gelişimi üzerine yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Barakların ve Gaziantep'te yer alan Barakların tarihi üzerine yapılan 19 adet çalışma bulunmaktadır. Çalışmaların 16'sı kitap, 1'i lisansüstü (yüksek lisans) tez, 1'i makale ve 1'i de bildiridir.

11.4.1. Kitaplar

- Özbaş, Ö. (1939). *Elbeyli Türkmenleri Arasında*. Ankara: Cumhuriyet Halk Partisi Basımevi.
- Özbaş, Ö. (1958). *Gaziantep Dolaylarında Türkmenler ve Baraklar*. Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği, Cihan Matbaası.
- Şahin, A. (1962). *Güney Anadolu'da Beydili Türkmenleri ve Baraklar*. Ankara: Doğu Matbaası.
- Karkamış Kaymakamlığı. (1996). *Tarihi ve Kültürü ile Barak Karkamış*. Karkamış: Karkamış Kaymakamlığı.
- Karataş, C. (1998). *Son Göçebe Baraklar*. İstanbul: Bumerang Yayınları.
- Yalman, A. R. (2000). *Cenup'ta Türkmen Oymakları I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yalman, A. R. (2000). *Cenup'ta Türkmen Oymakları II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gaziantep Valiliği (2002). *Barak Türkmenleri / Orta Asya'dan Anadolu'ya Bir Göçün Türküsü*. Gaziantep: Gaziantep Valiliği.
- Çakar, E. (2003). *XVI. Yüzyılda Haleb Sancağı*. Elâzığ: Fırat Üniversitesi Orta-Doğu Araştırmaları Merkezi.
- Karkamış Kaymakamlığı (2006). *Geçmişten Bugüne Karkamış Barak*. Karkamış: Karkamış Kaymakamlığı.
- Yıldırım, M. A. (2008). *Gaziantep'in Güneyinde Barak Eli Oymakları*. Kilis: Gaziantep Yörük Türkmen Derneği Yayınları.
- Yıldırım, M. A. ve Yıldırım, N. (2011). *Gaziantep Yöresinde Barak Boyu*. Gaziantep: Damla Matbaası.
- Kuzucular, Ş. (2012). *Dört Yol Hatay Çukurova Tarihi ve Türkmenleri*. İskenderun: Color Ofset Matbaacılık.
- Sümer, F. (2017). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri- Boy Teşkilatı- Destanları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Erzincan, E. (2018). *İt-Baraklar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Göksoy, H. (2023). *Anadolu Bağrında Bir Türkmen Köyü Barak*. Ankara: Gülnar Yayınları.

11.4.2. Tezler

11.4.2.1. Yüksek Lisans Tezleri

Zeyrek, G. (2009). *Barak Türkmenleri*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

11.4.3. Makaleler

Ersoy, R. (2005). Barak Türkmenleri'nin Sözlü ve Yazılı (Resmî) Tarihlerine Mukayeseli Bir Yaklaşım Denemesi. *Milli Folklor Dergisi*, 9(65): 84-93.

11.4.4. Bildiriler

Göde, H. A. ve Acar, H. (2022). Anamas Bölgesindeki Oğuz Boyları ve Barak İzleri. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

11.5. Diğer Çalışmalar

Bu grupta ise Gaziantep ili ve Baraklarının ağız, adbilim (onomastik), halk bilimi (folklor) -halk edebiyatı ve tarih alanları dışında ortaya konulan 8 çalışma yer almaktadır. Bu çalışmaların 2'si lisansüstü (yüksek lisans) tez, 1'i makale ve 5'i de bildiridir.

11.5.1. Tezler

Ceylan, V. (2019). *Gaziantep İlinin Karkamış İlçesinde Yaşayan Barak Türkmenleri (Sosyolojik Bir Yaklaşım)*. Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tokat.

Nakıboğlu, G. (2009). *Mitat Enç'in Eserlerinde Gaziantep*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

11.5.2. Makaleler

Mete, F. (2023). Atasözlerine Yansıyan Hayatlar: Gaziantep Atasözlerinde Aile. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 27 (2): 407 – 414.

11.5.3. Bildiriler

Aldoğan, H. (2022). Baraklarda Toplumsal Yaşam. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Alsaç, F. (2022). Türkmen İsminde Millî Romantik Bilinç. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Arıkoğlu, E. B. (2022). Heleteli Barakların Yayla Kültürü. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Bozoğullarından, B. (2022). Göksel Tiryaki'nin Barak Türkmen Kültürünün Tanıtımına Katkıları. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Tiryaki, G. (2022). Barak'ın Sosyal ve İktisadi Dönüşümü. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Gaziantep ili ağızları ve Gaziantep Barakları üzerine bugüne kadar yapılmış olan toplam 163 adet çalışma; ağız üzerine çalışmalar (77 adet), halk bilimi (folklor) ve halk edebiyatı unsurları üzerine çalışmalar (54 adet), adbilim (onomastik) ile ilgili çalışmalar (5 adet), tarihi konuları içeren çalışmalar (19 adet) ve diğer alanlarda yapılan çalışmalar (8 adet) olmak üzere beş başlık altında verilmiştir. Gaziantep Baraklarının yoğun olarak yerleşim gösterdiği üç ilçe olan Karkamış, Nizip ve Oğuzeli'nden; Karkamış ve Oğuzeli ağzının müstakil bir biçimde yüksek lisans tezi olarak çalışıldığı; ancak Nizip ağzı üzerine henüz müstakil bir çalışma yer almadığı görülmüştür. Gaziantep Baraklarının genel ağız özelliklerinin tespiti ve hangi alanlarda yerleşim gösterdiklerine dair en hacimli çalışma ise Rıza Gül'ün 1999 tarihinde “*Gaziantep Barakları Ağzı*” adlı doktora tezi çalışmasıdır. Çalışma giriş, ses bilgisi, biçim bilgisi, sonuç, metinler ve dizin bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Gaziantep Baraklarının yerleşim alanları, “Barak” adının etimolojik incelemesi, Gaziantep Baraklarının tarihi ve sosyo-kültürel temelleri ele alınmıştır. Ses bilgisi bölümünde, Gaziantep Barakları ağzında yer alan ünlüler, ünsüzler ve bunların özellikleriyle birlikte ses hadiseleri incelenmiştir. Biçim bilgisi bölümünde, kelime yapımı, isim ve fiil çekimleri, kelime türleri incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise Gaziantep Barakları ağzının 25 özelliği verilmiştir. Metinler bölümünde, 1995 ve 1997 yılları arasında Gaziantep şehir merkezi; Nizip, Karkamış ilçe merkezi ve bunlara bağlı olan köylerden derlenen toplam 46 metin yer almaktadır. Gül'ün (1999) bu çalışması, Gaziantep Barakları ağzının fonetik ve morfolojik özelliklerinin tespiti bakımından oldukça önemlidir. Çalışmanın dizin bölümünde ise derlenen metinlerdeki sözcüklere yer verilmiştir. Dizin, çalışmanın 205 ve 496 sayfa aralıklarında yer almaktadır. Bu

sayfa aralıklarında, metinlerin sayfa ve satır numarasına göre fişleme usulü ile dizini oluşturulmuştur.

Gaziantep Barakları söz varlığını elen alan tez çalışması Gaziantep Barakları ağız üzerine daha önce yapılan çalışmalara katkı niteliğindedir. Bugüne kadar yapılan çalışmalar incelendiğinde, bunların çoğunlukla Gaziantep Baraklarının tarihi üzerine olduğu görülmüştür. Buna karşın Gaziantep Baraklarının ağıza ve söz varlığına dair var olan çalışmalar yeterli sayıda değildir. Bu alandaki çalışmaların sayısının arttırılması, Gaziantep'te yer alan Barak Türkmenlerinin söz varlığı hazinesinin açığa çıkarılmasını ve ağız özelliklerinin daha iyi bir biçimde ortaya konmasını sağlayacaktır.

Yaptığımız çalışmanın, bir söz varlığı çalışması olması sebebiyle Gaziantep Barakları ağızının fonetik ve morfolojik özelliklerinden detaylı olarak bahsedilmeyecek, Gaziantep ağızının ses ve şekil özelliklerine genel olarak yer verilecektir. Bununla birlikte, yapılan ağız çalışmaları bağlamında ele alınmış ağız tasniflerinden kısaca bahsedilerek bu tasniflerdeki Gaziantep ağızının yeri belirtilecektir.

12. Gaziantep Ağızının Özellikleri ve Ağız Tasnifi Çalışmalarındaki Yeri

Türkiye Türkçesi ve Anadolu ağızları üzerine yapılan ilk çalışmalar, 19. yüzyılın sonlarında yabancı araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalarla başlamıştır. İlk çalışma, 1867'de Maksimov tarafından yapılmıştır. Maksimov'un hemen ardında Thury, Kunos, Foy, Bonelli ve Hartman gibi araştırmacılara ait çalışmalar yerini almıştır. Ağız araştırmaları konusunda öncü isimlerden biri olan Zeynep Korkmaz, ülkemizde ağız araştırmalarının 1940 yılı sonrasında yoğunlaştığı ve yapılan çalışmalardan hareketle 1940 öncesini “yabancı araştırmacılar dönemi” 1940 sonrasını ise “yerli araştırmacılar dönemi” olarak değerlendirmiştir (Korkmaz, 1995:201). Ağızlar üzerine yapılan sınıflandırma çalışmalarının başlangıcı ise Ignacz Kunos'un 1896'da yapmış olduğu tasniftir. Ignacz Kunos'un yaptığı bu sınıflandırma, Leylâ Karahan'a göre ilimsel ifadelerden oldukça uzaktır. Kunos'un tasnifinden sonra gelen tasnif, Ahmet Caferoğlu tarafından 1946 yılında yapılan çalışmadır. Bu çalışmada, genel tasnifin içinde bir kısım alt grupların varlığından ve farklılığından bahseden Caferoğlu, Gaziantep ağızının, “Merkez, Kilis ve yöresi ile Türkmen uruğu ağızı” şeklinde üç alt gruba ayrıldığını ifade ederek bir süre sonra bu tasnifini yenilemiştir (Karahan, 2017:10). Kunos'un başlatıp Caferoğlu'nun devam ettirdiği tasnife, Tahsin Banguoğlu da katkıda bulunmuştur. Banguoğlu'nun *Türkçenin Grameri* adlı eserinde sunduğu tasnifte, kendisinden önce yapılan iki tasnifte de bulunmayan Rumeli ağızları yer almaktadır (Banguoğlu, 1990:17). Yapılan bu

üç tasnifin yanı sıra, Piet Kral'ın ve Leylâ Karahan'ın hazırladığı tasnif çalışmaları da ağız araştırmalarında önemli bir yere sahiptir.

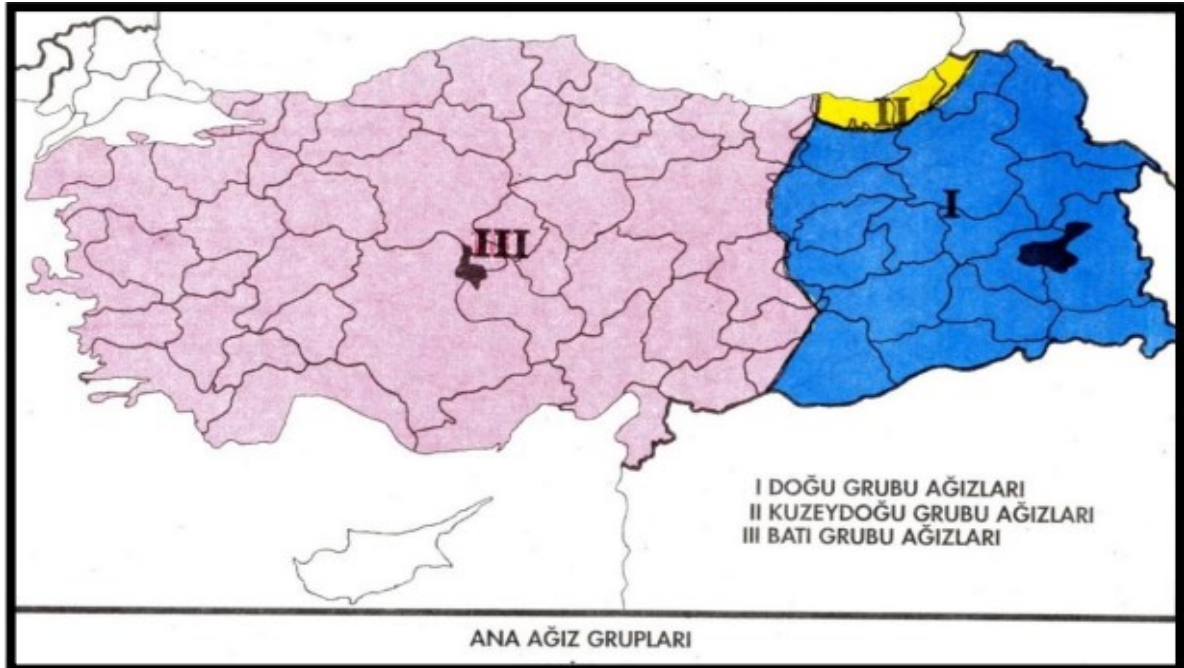
Anadolu ağızlarının tasnifiyle ilgili yapılan en kapsamlı çalışma, Leylâ Karahan'ın *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* adlı çalışmasıdır. Karahan, tasnifinde ana ağız grubu ve alt ağız grubu olarak iki tasnife yer vermiştir. Ana ağız grubunda; Doğu grubu ağızları, Kuzeydoğu grubu ağızları ve Batı grubu ağızları olmak üzere üç grup yer almaktadır. Bu üç ana ağız grubu:

Doğu Grubu Ağızları: Ağrı, Artvin merkez ile Şavşat, Ardanuç ve Yusufeli, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkâri, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Tunceli, Urfa (Birecik ve Halfeti hariç), Van ağızları).

Kuzeydoğu Grubu Ağızları: Hopa, Borçka, Arhavi (Artvin), Rize ve Trabzon ağızları).

Batı Grubu Ağızları: Adana, Adıyaman, Afyon, Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bartın, Bilecik, Bolu, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Denizli, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Hatay, Isparta, İçel, İzmir, İzmit, Kahramanmaraş, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Muğla, Nevşehir, Niğde, ordu, Sakarya, Samsun, Sinop, Sivas, Tokat, Uşak, Yozgat, Zonguldak ağızlarıdır (Karahan, 2017:1-2). Karahan, bu ana ağız gruplarını şu şekilde haritalandırmıştır:

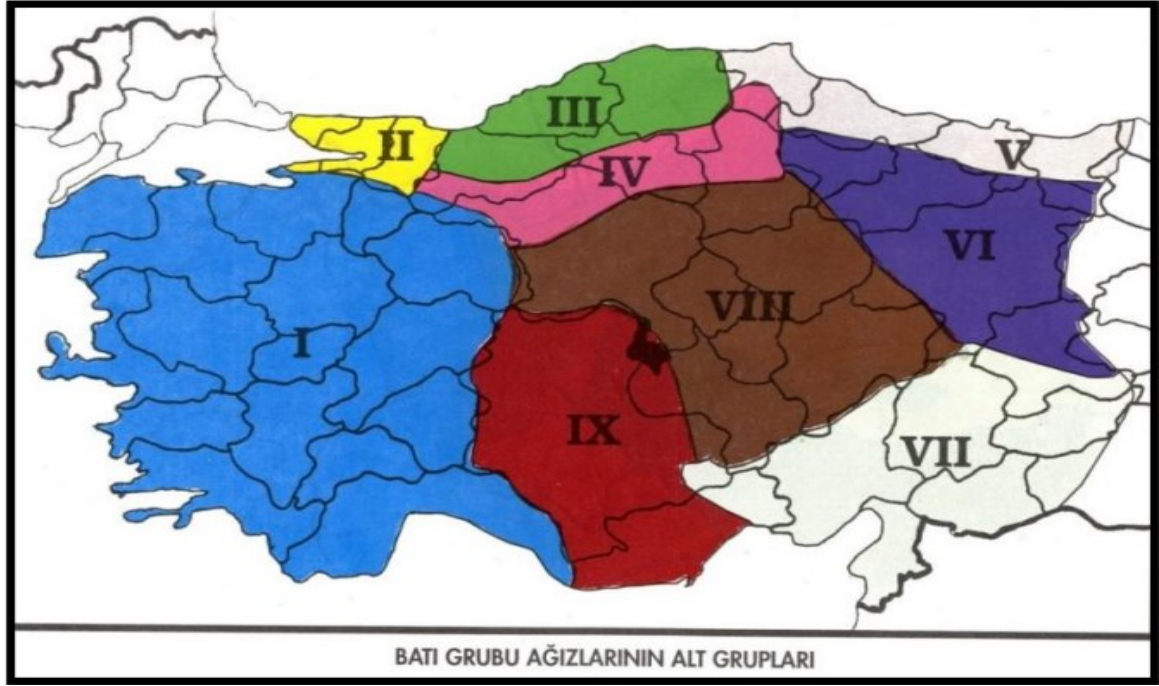
Şekil 3. Karahan'ın Ana Ağız Grupları Haritası

Karahan’ın tasnifine Gaziantep ağzı üzerinden bakıldığında oldukça önemli tespitlerin yer aldığı ifade edilebilir. Karahan’ın tasnifine göre Gaziantep ağzı, kendi içinde dokuz alt grubu olan Batı Grubu ağzları içerisinde yedinci alt grupta yer alır (Karahan, 2017: 117). Karahan, ana grup ağzlarından üçüncüsü olan Batı grubu ağzlarının alt ağız grupları tasnifini harita üzerinde şu şekilde göstermiştir:

Şekil 4. Karahan’ın Ana Alt Ağız Gruplarından Batı Grubu Ağzlarının Alt Grupları Haritası

Gaziantep ağzının yer aldığı yedinci alt ağız grubu, genel olarak Türkmen ve Avşar özelliği taşıyan bir bölge olmasına bağlı olarak, Gaziantep ağzının söz konusu Türkmen/Oğuz unsurlarının meskûn bulunduğu Orta Anadolu’dan Batı Anadolu’ya uzanan birçok Anadolu ağzı, hatta Rumeli ağzı ile ortaklıklar sunduğu ifade edilebilir (Günşen, 2009:5).

Karahan, alt ağız grupların tasnifinden sonra bu grubu oluşturan fonetik ve morfolojik özellikleri vermiştir. Bu bağlamda, Karahan’ın ifadelerinden yola çıkarak Gaziantep ağzının fonetik ve morfolojik özelliklerinin sunulması gerekli görülmüştür. Bu özelliklerin tanıkları, Gaziantep Baraklarından yapılan derlemeler esnasında tespit edilen örneklerle desteklenerek sunulacaktır;

12.1. Gaziantep İli Ağzlarının Genel Özellikleri

1) Yazı dilindeki “çamur, yağmur” gibi kelimelerde bulunan yuvarlak ünlüler Gaziantep ağzında düz bir biçimde yer alır (Karahan, 2017:171):

Cımcılık etmişsin yāmurda genni gennini. (Kendi kendini yağmurda nasıl da ıslatmışsın.) (K.K.23.),

Şindi dā bı ğavınnar kelek, hele bir ğabiye ossun da ğoparrık. (Bunlar kavunlar olmamış daha, bir iri kavun haline gelsin de toplarız (K.K.60.),

Garpız yindī ğaderi ğavında yinir bırda (Karpuz yendiği kadar kavunda yenir burada.) (K.K.19.).

2) “η, ħ, g” ünsüzleri Gaziantep ağzının karakteristik ünsüzleridir ve sıkça kullanılır (Karahan, 2017: 171):

Biz Ğayıldanık gızım. (Biz Kayı Boyu’na mensubuz kızım.) (K.K.1.),

Evi görseñ hele, deriye deñizdi dişi kitleniy adamın (Evi bir görseñ derya denizdi, görür görmez çok beğeniyor insan.) (K.K.16.),

Yohsa yoh dē dēl mi, niye ğaladan ğina savuriñ? (Yoksa yok de, değil mi? Neden imkânsız olmasına rağmen ümit veriyorsun?) (K.K.5.).

3) “-ıncı/-inci” ve “-ı/-i” zarf-fiil ekleri Gaziantep ağzında işlek olarak kullanılır (Karahan, 2017:171):

Bıdam zamanı gelinci dirdi, ām eylese ben gidim aha. Nerde iş varsa ğaçardı. (Budama zamanı gelince derdi ki, o zaman ben gidiyorum. Nerede iş varsa kaçardı.) (K.K.76.),

Ğarbe gidinci çoñ zorrandık da alışdıķ. (Doğu’ya gidince çok zorlandık ama alıştık.) (K.K.13.),

Arvadınıñ üsdüne sēmiş onu, arvad nası ālıyı ālıyı içiñ dışıñ gızlola bes dērdi. (Eşini başka bir kadınla aldatmış, kadıncağız ağlayarak için dışın kanlarla dolsun diye beddualar ederdi.) (K.K.10.).

4) Gaziantep ağzında zamir kökenli teklik ve çokluk 1. şahıs ve bildirme ekleri “-ım/-im, ık/-ik/-ıñ” olarak kullanılır (Karahan, 2017: 171):

İşlerimiz seħleñ biterse ğērik. (İşlerimiz kolay bir şekilde biterse geliriz) (K.K.31.),

Gorhdūmuzda üfrükçiye giderik. (Korktuğumuz zaman bu durumdan kurtulmak için duacıya gideriz.) (K.K.84.),

Bazar günü oldō kimi nenemizin yanına ğatıra ğēderik. (Pazar günleri, ninemizi ziyaret etmeye gideriz.) (K.K.14.),

Sabatten giderik. (Sabah vakti gideriz.) (K.K.40.).

5) “böyle, öyle” kelimeleri Gaziantep ağzında “bēyle, ēyle” şeklinde kullanılır (Karahan, 2017: 171):

Bizde bēyle gızım, ādañ beye hanek mi ōr? (Biz de böyle kızım, aile büyüklerine kötü bir söz edilir mi hiç?) (K.K.74.),

Bı gızın ğaderi niye bēyle ğaralı bilmim kine, aferesi bayram olmuy. (Bu kızın kaderi neden böyle kötü bilmiyorum ki, yüzü hiç gülmüyor, sürekli bir problem çıkıyor.) (K.K.46.),

Üstüye ēyle bir ħara atılsın kine adın o ğura çıħa da bi dā arınmiya. (Üzerine öyle bir iftira atılsın ki, adın hırsıza çıksın ve bu leke bir daha hiç temizlenmesin.) (K.K.7.),

Yalançılık ēyle ala ħara kine baş edilmes. (Yalancılık, öyle kötü bir huy ki, baş edilmez.) (K.K.1.).

6) Gaziantep ağzında genel olarak, “-ıcı/-ici” gelecek zaman eki ile “-ık/-ik” geçmiş zaman eki kullanılır (Karahana, 2017: 172):

Birezden emmingile gedıcık ‘acer dikdirdām zubunuyu gey. (Birazdan amcanlara gideceğiz yeni diktirdiğim elbiseyi giy.) (K.K.29.),

Bir sek yōrdu hazır et, Anteb’e gedıcık. (Bir kova yoğurdu hazırla, Antep’e gideceğiz.) (K.K.42.),

Bostana get de yardıp yol gel accık, küfde edıcık ya yanına yirik. (Bahçeye git, nane topla da gel birazcık. Köfte yapacağız ya, yeriz) (K.K.17.),

Bunça uşān kömesi analarını tergeyip gedık. (Bu kadar çocuğun hepsi de annelerini bırak gitmiş.) (K.K.42.).

7) Gaziantep ağzında Arapçanın etkisi hissedildiğinden kendisinden sonra “ķ, ħ, h, ğ, ğ” sesi bulunan “a” ünlüsü ayın(ʔ) sesine çevrilir (Karahana, 2017:175):

Kele ğırħlı avrada el ğaldırılır mı? (Lohusa kadına el kaldırılır mı hiç?) (K.K.60.),

Yaşlandın kimi bıħınaķ mı artılıħ ne varsa sızlıy. (Yaşlanınca eklem yerlerin bile sızlıyor.) (K.K.37.),

Misafir gelece vāħıt tezze açılı ekmēmizi ettirrik. (Misafirimiz geleceği zaman fırına gidip taze pidemizi yaptırırız.) (K.K.54.),

Alla sā eyle bir dert versin kine, fikretmeden ğafanda ğan çıbanı çıħsın. (Allah sana öyle bir sıkıntı versin ki, düşünmekten ve stres içinde olmaktan kendini alamayasın.) (K.K.18.).

8) Gaziantep ağzında “r, l” ünsüzleri önünde ünlü türemesi görülebilir (Karahana, 2017: 115):

Biz memnınıķ valla, İrecep geldinden kelli ğarnımız ekmē doydu. (Biz memnunuz vallahi, Recep Tayyip Erdoğan geldikten sonra karnımız doydu.) (K.K.35.),

Tam ir’eħedleşdim didim bā gene bir müşğöl çıħdı. (Tam rahatlığa kavuştum derken bana yine bir sıkıntı çıktı.) (K.K.32.),

İlegene getir de ħamır yōraķ. (Leğeni getir de hamur yoğuralım.) (K.K.1.)

9) Gaziantep ağzında, “k->g, ķ->ğ- ve t->d-” değişimleri oldukça yoğun bir biçimde görülür (Karahana, 2017:116):

İşin noldūnu bilmeden niye ahını b*huna ğarıştıriñ kine sen? (Konunun ne olduğunu bilmeden, neden iyiyi kötüye karıştıırıyorsun ki sen?) (K.K.32.),

Bizi biz eden ayrıksı olmamıs dēl mi? Herkeş aynımış, alalı ğaralımış ne farħ ediy? (Bizi biz yapan farklı olmamız değil mi? Herkes aynı ırktanmış, farklı ırktanmış ne fark eder?) (K.K.82.),

Ayāna ğanne ğirī batmış. (Ayağına kırılan bardağın cam parçası batmış.) (K.K.12.).

10) Gaziantep ağızında, arka ve orta damak ünsüzü olan “ñ” korunmuştur (Karahana, 2017:116):

Evi görseñ hele, deriye deñizdi dişi kitleniy adamın. (Evi bir görseñ derya denizdi, görür görmez çok beğeniyor insan.) (K.K.16.),

Ordan para gelmīcēni bildī anda dişiñi çeğdi. (Oradan kendisine para gelmeyeceğini anladığı an ümidini yitirdi.) (K.K.32.),

Gene ney doñusluğ etmiş, ey artılığ yēter hā. (Yine ne hainlik yapmış, e artık yeter ya.) (K.K.37.),

Ġassa dūñye Mīħammed’e ğārdı. (Kalsa dünya Muhammed’e kalırdı.) (K.K.35.).

11) Gaziantep ağızında, zamir kökenli teklik 1. ve 2. şahıs ekleriyle bildirme ekleri dar ünlülüdür. Bu ekler, çokluk 2. şahısta “-sıñız/ -siñiz/ -suñuz-süñüz” şeklinde yer alır (Karahana, 2017: 116):

Sen g*tünüñ b*hundan benim ōlumu beyenmediñ ya hepiyiz gelin dēl merħum olasıñız bes. (Sen kendini bir şey sanıp benim oğlumu beğenmedin ya, inşallah hepiniz evlenmeden ölüp gidersiniz.) (K.K.26.),

Yek yek yeleyesiñiz bes. (Bir ekmeğe muhtaç hale gelirsiniz inşallah.) (K.K.9.),

Öñüñe ne ğorsam yērsiñ ğaral dēdim, acı bı aralar bāzım bol didi. (Öñüne ne koysam yersin herhalde dedim, bu aralar iştahım biraz fazla dedi.) (K.K.47.).

12) Gaziantep ağızında çokluk 2. şahıs iyelik eki ve iyelik kökenli şahıs eki, Doğu grubu ağızlarında olduğu gibi büzölme yoluyla yapısını değiştirmeyerek muhafaza eder (Karahana, 2017:116):

Genni obanıñ uşāñı çoğ hor görürdü. Çoğ beddā aldı, yanı hem genni hem uşā. Anannañ babañ başında çırpına, dillerdi. (Kendisi başkasının çocuğunu çok hor görürdü. Hem kendisine hem de çocuklarına çok beddua eden oldu. Çocukları için, dermansız derde düşsünler de kimse çare olamasın derlerdi.) (K.K.24.),

Anağ bobağ yaşıyken netdin kine? Bindan sona da ellere yırağ olasıñ işallā. (Annen baban yaşıyorken ne yaptın ki? Bundan sonra da herkese hasret kalırsın inşallah.) (K.K.37.),

Gözü aydınламиye gettiñiz mi onnara. (Onların yeni doğmuş bebeğini ziyaret etmeye gittiniz mi?) (K.K.69.).

13) Gaziantep ağzında geçmiş zaman eki çok şekillidir (Karahan, 2017: 116):

Biz devletimizi severik, bañan gelikdi onda bıra ārladıķ gennini. (Biz devletimizi severiz, bir keresinde bir bakan gelmişti de buraya misafir ettik.) (K.K.71.),

O gızın anası bir bazı açardı, sanırsıñ kine Güllölu'nun ustası gelik. (O kızın annesi öyle bir yufka açardı ki, Güllüoğlu'un ustası gelmiş sanarsın.) [Güllüoğlu: Gaziantep'te ünlü bir baklavacı.] (K.K.37.),

Bi çüd yarım edmiş. (Bir çift yarım altın yapmış.) (K.K.71.),

Balcan moru goltuķ almışlar. (Koyu mor renkte koltuk almışlar.) (K.K.32.).

14) Gaziantep ağzında, şimdiki zaman eki genellikle dar ünlülü biçimde kullanılır (Karahan, 2017: 116):

Aha bıranın adı da barak itinnen geliy. (İşte buranın adı barak adında bir köpek türünden geliyor. (K.K.58.),

Yördü billa da gelīm ā. (Sen yoğurdu karıştır da ben geliyorum hemen.) (K.K.24.),

Herkeş Anteb'e geliy gidiy amma bınıñ kimi ayreti olan ayreti geyinen yoğdurdu. (Herkes Antep'e gelip gidiyor ama bunun gibi farklı olup farklı bir şekilde giyinen birisi yoktu.) (K.K.56.).

15) Gaziantep ağzında kimi zaman geniş orta hece ünlüsünün düştüğü görülür (Karahan, 2017:122):

Arvad didiñ 'alli silli olcağ. (Kadın dediğin tertemiz olacak.) (K.K.27.),

Bir yükün oldū kimi arğalaycaķ adam da lazım. (Bir yükün bir sıkıntın, derdin olduğu zaman sırtlayacak kişi de lazım.) (K.K.11.),

Bi arvad nammis sābi olcu, eli zilli ōrsa dile düşer. (Bir kadın namuslu olacak, birden fazla erkekle muhabbeti olursa dile düşer.) (K.K.75.).

16) Gaziantep ağzında arka damak ünsüzü “ğ”, geriye kayarak dip damakta boğumlanır. Tonlu dip damak ünsüzü “g” ise açık bir şekilde duyulur (Karahan, 2017:127):

Ėurban gelmeden marağı bize düşer, gēderik goynumuzu bellik ederik. (Kurban Bayramı gelmeden önce bize telaşı düşer, gideriz hemen koyunumuzu işaretleriz.) (K.K.6.),

Bu gız böyyüğ abasındañ anbel beter akis. (Bu kız, büyük ablasından daha çok söz dinlemez biri.) (K.K.54.).

17) Gaziantep ağzında arka damak ünsüzü “ķ”, sızıcılaşarak “ğ”ye dönüşür (Karahan, 2017:128):

Ā şuriyi almaḥ uçun avıḡat tutuḡlar. (İşte şuranın tapusunu almak için avukat tutmuşlar.) (K.K.41.),

Aḡsama şeyle köy ocānda size işli küfde edek. (Akşam yemeğine size şöyle köy ocağında güzel bir içli köfte yapalım.) (K.K.24.),

Kükücü uşaḡlar çoḡ oynallardı. (Küküç oyununu çocuklar çok oynarlardı.) (K.K.75.),

Gırḡ vilayat gezdim ammā adamın melmekedi gibisi yoḡ. (Kırk tane şehir gezdim ama insanın memleketi gibisi yok.) (K.K.13.),

‘Aynatlīndan kenninden doḡuz köyden baş çıḡardı. (İnatçılığı ve siniriyle dokuz köyle başa çıkardı.) (K.K.11.).

18) Gaziantep ağzında nadir bir şekilde de olsa “r” ünsüzünün kimi yerlerde düştüğü görülür (Karahana, 2017:130):

Şu uşā koltuḡdan verme dīm sā, dinniye kim kine? Sen gidin, ben irezil olim onnan sona. (Şu çocuḡu şımartma diyorum sana, dinleyen kim ki? Sen gidiyorsun, ben rezil oluyorum ondan sonra.) (K.K.54.),

Bā ne sorucusun bilmim de hele önce sen şu kösḡeni al da çöm şuriya. Ondan sona ḡonuşak. (Bana ne soracaksın bilmiyorum da önce şu oturaḡı al da otur şuraya. Ondan sonra konuşalım.) (K.K.66.).

19) Gaziantep ağzında, “-ınca/-ince” zarf-fiil ekinde benzeşmeyle meydana gelen ünlü daralması görülür (Karahana, 2017:134):

Bayram seyran gelinçi köynēni acerler mis kimi olurdu. (Bayram seyran gelince gömleḡini yeniler mis gibi gezerdi.) (K.K.2.),

Ġarbe gidinci çoḡ zorrandıḡ da alıḡdıḡ. (Doḡu’ya gidince çok zorlandık ama alıştık.) (K.K.13.).

20) Gaziantep ağzında, nadir olarak Eski Türkçenin teklik 1. şahıs emir eki “-ayın/-eyin”in korunduḡu görülür (Karahana, 2017:148):

Boraz yēre sermeyin savanı, aha bıralıḡ ēyi. (Taşlık yere sermeyeyim örtüyü, bakın burası iyi.) (K.K.8.).

21) Gaziantep ağzında, istek eki olan “-a/-e”nin çokluk 1. şahıslarda işleklik kazandıḡı görülür (Karahana, 2017: 149):

Önce büyük abanı everek sen öḡe sā dā sıra gelici. (Önce büyük ablanı evlendirelim sen biraz bekle, sana da sıra gelecek.) (K.K.11.),

Elifgari vurḡuyu hazır etsin de gelek. (Elif teyze ilacı hazırlasın da gelelim.) (K.K.41.),

Baban ḡessin çarşıya gidek de sā papıç alaḡ. (Baban gelince çarşıya gidelim de sana terlik alalım.) (K.K.11.).

22) 2. +çI, +çU eki, Gaziantep ağzında aslındaki /ç/ tonlulaştırılmadan kullanılmaktadır. Bu kullanım, yöre ağzını Doğu Grubu ağızları ile Azerbaycan Türkçesine yaklaştırmaktadır (Günşen, 2009:1087):

Emine'niñ güccü küsdü babası ğapısına gelikdi de biz gëtdik döşşegci olaraqdan. (Emine'nin küçük kızı koca evinden küsüp baba evine gelmişti, kocası ile arasını bulmak için biz uğraştığımız.) (K.K.16.),

Zelov'un gızına düyürçü gelikler duyduñ mu? (Zeliha'nın kızına görücü gelmişler duydun mu?) (K.K.45.).

23) Gaziantep ağzında, eski vasıta hâli eki +n ile pekiştirilmiş ilen edatının fonetik değişime uğramış +nAn biçiminin zaman isimlerine getirilerek +lAyIn ekinin işleviyle, aynı sıklıkta kullanıldığını görülür (Günşen, 2009:1086):

Önüñe ne ğosam yëmeñ gerek, bağ hele şöna deveyi havudunnan yutiy. (Önüne ne koyarsam hepsini yemen lazım, bak şuna ne kadar iştahlı.) (K.K.26.),

Ben genninin evini düzmede ne geziydim, ben genni zornan çardı, dayamaca etdi vallā. (Benim kendisinin evini düzmekle ne işim vardı, beni zorla çağırdı istemediğim halde işi bana yıktı vallahi.) (K.K.24.),

Bobamnan geder davişan vururduğ ben küççükken. (Ben küçükken babamla gider tavşan avlardık.) (K.K.9.).

24) Gaziantep ağzında, çokluk ekinin bu ve o zamirine, zamir n'sinden sonra, +dar biçimi getirilir (Günşen, 2009:1088):

Böyyüg kim hatir ney bundarı biliymiñ sen? Heç de bilmiñ vallā beyle tap tap olmadan yer alamañ hā unutma. (Büyüğünü saygıyı biliyor musun sen? Hiç de bilmiyorsun vallahi. Böyle pervasızca konuşma ile hiçbir topluma dahil olamazsın bak sana söyleyeyim.) (K.K.7.),

Benim baceyler burda dëller, Antep'de yaşıylar ondar. (Benim kız kardeşlerim burada değiller, Gaziantep'in merkezinde yaşıyorlar onlar.) (K.K.14.),

Bizim zamanımızda her gızın çeñizinde en azından üş dört dene mitil ördü ondarı da gelin misafir geldî kimi ğullanırdı. (Bizim zamanımızda her kızın çeyizinde en az üç dört tane döşek olurdu. Gelin de onları gelen misafir için kullanırdı.) (K.K.1.).

25) Zamanda ve mekânda sınırlama gösteren sınırlama hâli eki +AcA, yönelme hâli eki ile eşitlik hâli ekinin birleşmesinden meydana gelmiş birleşik bir ektir: +AÇA < A + ÇA < GA+ÇA. Bu ekin Gaziantep ağzında da muhafaza edildiği görülür (Günşen, 2009:1095):

Anam eyle eyi ekmeg ederdi kine ergeçi bes eline almasın sebağden oturur ağşamaça ğağmazdı, her bişirdî ekmeg nar kimi pempe pempe ördü. (Annem öyle güzel ekmek yapardı

ki, yeter ki ergeci eline almasın sabah oturur ocağın başına akşama kadar kalkmazdı. Her pişirdiği ekmek de nar kimi kızarırdı.) (K.K.11),

Sabāça çıkmıyasın bes. (Sabaha kadar ölürsün inşallah.) (K.K.44.).

26) Aitlik eki +ki, Gaziantep ağzında kalın sıradan kelimelere +oı, +lı, +lu şeklinde ünlü uyumlarına uydurularak kullanıldığı görülür (Günşen, 2009:1096):

Yanı genni bı ayleye gelin gesse nolur, otu çeg kömecine baķ dimişler. Yav işde onunķu da şu hesap; abdal ata binse de ben bey oldum dēse. (Yani kendisi bu aileye gelin olarak gelse ne çıkar, bir insanın soyu önemlidir. Ya işte onunki de şu mesele denk düşüyor; adbal ata binince, bey oldum sanır.) (K.K.38.),

Bir zemmil getir de řurdaķı çamaşırları dolduraķ. (Bir sepet getir de şuradaki kıyafetleri içine koyalım.) (K.K.32.).

27) Gaziantep ağzında emir kipi çekimi, ikinci çokluk kişi olumlu ve olumsuz çekiminde -ñ şeklinde kullanıldığı görülür (Günşen, 2009:1107):

Acı navar bize de geliñ de g*tüñüz bizim evimize de deysin, geliñ sizi ārliyaķ acı nolucu. (Lütfen bize de gelin, bir de bizim evimizde oturma teşrifinde bulunun. Sizi misafir edelim, hürmet edelim ne olacak sanki.) (K.K.21.),

Aķşama eşgili yarpız yapıñ da yiyek. (Akşama ekşili yarpız yapın yiyelim.) (K.K.38.),

Gışlık hıdrayı şindikden alıñ maķmillere goyun. (Kış için almanız gereken bakliyatları şimdiden alın kilerdeki dolaplarınıza koyun.) (K.K.10.),

Bi havrız alıñ, bēyle olmas dedik. (Bir lazımlık alın, böyle olmaz dedik.) (K.K.68.).

28) Gaziantep ağzında, -DIK/-DUK sıfat-fiil ekinin üçüncü teklik şahıs iyelik eki almış biçiminde hece düşmesi (haploloji) sebebiyle ileri derecede bir derilme veya kısalmanın olduğu görülür. Hatta, sıfat-fiil ekinin yuvarlak bir fiil tabanına geldiği durumlarda -dō/-dō gibi ileri bir yuvarlaklaşmayı örnekleyen şekillerin meydana çıktığı da görülür (Günşen, 2009:1110):

Bazar günü oldō kimi nenemizin yanına ķatıra gēderik. (Pazar günleri, ninemizi ziyaret etmeye gideriz.) (K.K.14.),

Yaz geldē kimi ķayirler ķabaķ çiçē kimi açılır. (Yaz geldiği vakit incirler kabak çiçeği gibi açılırdı.) (K.K.15.),

Bir canaza oldō kimi herkeş dirliģ olurdu. (Bir cenaze olduğunda herkes birlik olurdu.) (K.K.2.),

Varyimez itķalı bir adamdı, öldō kimi vardı yimedi didiler. (Varyemez cimri bir adamdı, öldüğü zaman vardı ama yemedi dediler.) (K.K.13.).

29) Ek fiilin zarf-fiil eki “-ken”in Gaziantep ağzında, kalın sıradan isim ve çekimli fiillere -han ve -kan şeklinde dil uyumuna bağlanarak kullanıldığı görülür (Günşen, 2009:1111):

İş yaparhan acı navar birez diri ossaḡ, bu ḡadek ārcanlı olmasaḡ nōr yanı? (İş yaparken lütfen biraz atik ol, bu kadar yavaş hareket etmesen ne olur yani?) (K.K.28.),

Bir şey yapıyhan bol ḡ*tden osurma. (Bir iş yaparken yalan söyleme.) (K.K.72.).

30) Gaziantep ağzında, dönüşlülük zamiri olan “kendi”nin ön ve iç seste ünsüz değişime uğrayıp (zaman zamanda üçüncü teklik ve çokluk şahısları ifade eden çekimlenmiş biçiminde) derilmeye uğrayarak kullanıldığı görülür:

Hayvancılıḡ etme de zor vallā gızım, amma gene de sevīk biz bı işi. Bıraḡıcıḡ genneri ānaḡcılar. (Hayvancılık yapmak zor kızım, ama yine de biz bu işi seviyoruz. Hayvanları bırakacaksın topraḡa yuvarlanacak, oynayacaklar.) (K.K.22.)

Ezene bezene evi dizmek varken genler sümiyeden edikler. (Özene bezene ev dizmek varken kendileri gelişi güzel bir biçimde dizmişler.) (K.K.52.)

Genni başını aldı getdi amma ben dīm kine ‘ācebe noldu, nası etdi. (Kendisi başını aldı gitti ama, ben diyorum ki acaba ne oldu nasıl yaptı.) (K.K.71.).

Ahmet Günşen, “Gaziantep Ağzının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler” başlıklı yazısında Karahan’ın tasnifine göre Batı grubunda yer alan Gaziantep ağzının diğerk bir ana grup olan Doḡu grubuna da yakın özellikleri bünyesinden taşıdığından bahseder. Aynı zamanda Gaziantep ağzının, birçok özellik açısından Azerbaycan Türkçesiyle de benzeştiğini ifade etmiştir (Günşen, 2009: 1119).

Karahan ve Günşen’in çalışmalarından hareketle özetlediğimiz Gaziantep ağız özelliklerinin genel bilgiler olduḡu ve Gaziantep ağızı bahsini detaylı bir biçimde açıklayacak ölçüde olmadığı unutulmamalıdır. Bu çalışmanın asıl konusu Gaziantep Barakları ağızının söz varlığı olması hasebiyle, ağız özelliklerine dair açıklamalar kısa tutulmuştur. Gaziantep ağızını detaylı bir biçimde işleyen kıymetli pek çok çalışmanın yapılmış olduḡu ve yapılmaya devam edildiḡi bilinmelidir. Bu çalışma ise Gaziantep Barakları ağızı söz varlığı hazinesi üzerinedir.

II. BÖLÜM

2. SÖZ VARLIĞI

2.1. Söz Varlığının Tanımı ve Kapsamı

İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan dil, anlam zenginliğini içinde barındırır. Bu zenginliği söz varlığı oluşturur. Söz varlığı, bir dilin tarihine geniş bir biçimde ışık tutan ve bir dilin yüzyıllar boyunca hangi dillerin tesirinden geçtiğini ifade eden bir yansıtıcı konumundadır. Söz varlığı yalnızca dildeki birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş göstergeler değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyasının, maddi ve manevi kültürel yapısının ve dünya görüşünün bir kesitidir. Dilin iletişim boyutundaki anlam taşıma görevi söz varlığı ile gerçekleştirilir. Diller farklı dilbilgisi, ses, düşünce ve kültürle meydana geldiği için her dilin kendine özgü bir söz varlığı vardır. Bu sebeple her dilin söz varlığı o dilin özelliklerinin bir yansıtıcısıdır.

Türkçede; *söz varlığı*, *söz dağarcığı*, *sözcük dağarcığı*, *söz hazinesi* ya da *kelime hazinesi* gibi adlarla anılan bu kavram Batı dillerinde; *vocabulary*, *wortschatz* ve *wortbestand* gibi sözcüklerle karşılanmıştır. Bir dilin sözlerini kapsama ile bir kimsenin sahip olduğu sözcüklerin tümünü ifadede bu terimler birbirinden ayrıışmamış, bazen bir terim ikisini birden karşılayabildiği gibi bazen sadece birini ifade eder şekilde kullanılmıştır. “Söz varlığı” kavramı Ahmet Topaloğlu (1989: 99) tarafından “Bir dilde var olan veya bir kişinin, bir topluluğun kullandığı kelimelerin bütünü” olarak ifade edilirken Zeynep Korkmaz (1992: 100), söz varlığını “Bir dilin bütün kelimeleri, bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı” olarak tanımlamıştır.

Tahsin Banguoğlu (2007: 144), “söz dağarcığı, kelime hazinesi” gibi farklı adlarla anılan söz varlığının, millî (ulusal) ve kişisel söz varlığı olmak üzere ikiye ayrıldığını söylemiştir. Banguoğlu, bir kişinin bildiği, kullandığı sözlerin tamamını “kişisel söz varlığı”; bir dilin sözlerinin bütünü de millî (ulusal) söz varlığı olduğunu ifade etmiştir.

Doğan Aksan (2004: 7) ise söz varlığını “bir toplumun dünyayı kendi bakış açısına göre yorumlayarak oluşturduğu bir bütünün adı” olarak tanımlamış ve söz varlığının sadece bir dildeki seslerin birleşimiyle meydana gelen simgeler, kodlar ya da bir şeyin kendisi olmadığı halde onu karşılayan göstergeler, sözcükler olarak değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyasının, maddi ve manevi kültürünün, dünyaya bakış açısının ve bu bakış açısı etrafında şekillenen yaşam tarzının yansıtıcısı olarak algılanması gerektiğini vurgulamıştır.

Türk Dil Kurumu'nun "Güncel Türkçe Sözlük"ünde (<https://sozluk.gov.tr>) söz varlığı, "Bir dildeki sözlerin bütünü; söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler." olarak açıklanmıştır. Beyreli, Çetindağ ve Celepoğlu (Beyreli vd., 2005: 138) *Yazılı ve Sözlü Anlatım* adlı kitaplarında çok genel bir bakışla dillerin sahip olduğu sözcüklerin tümüne söz varlığı dendiğini ifade etmiştir.

Söz varlığı tanımlarına bakıldığında bunların birbirlerine yakın oldukları görülmektedir. Geniş bir biçimde bütün bu tanımlardan hareketle söz varlığının, bir dilin konusu olan toplumun kültürünü, düşünce yapısını ve sosyal yaşantısını yansıttığı ifade edilebilir. Bu yansımaya bağlı olarak ortaya çıkan söz varlığı dilin zenginliğine işaret eder. Bir dildeki zenginlik kavramıyla asıl anlatılmak istenen, dilin kullanımı yani konuşulduğu alandır. Her dil konuşulduğu toplumdaki insanların sahip olunan kültür ihtiyaçlarını karşılayacak kadar söz varlığına ve anlatım çeşitliliğine sahiptir. Dillerin iletişimdeki işlevleri söz varlığının büyüklüğünden çok anlatım güçleriyle ortaya çıkmaktadır (Eker, 2002: 81). Eker'in ifade ettiği üzere her dil konuşulduğu coğrafyanın insanına hitap etmektedir. Buna bağlı olarak her dilin söz varlığı da insanların ihtiyaçları doğrultusunda şekil almaktadır.

Söz varlığı, dilin konuşulduğu coğrafyadaki insanların gereksinim duyduğu niteliklerine yanıt verdiği için, dil içerisinde kimi zaman sözcük ölümleri gerçekleşebilir. Sözcük ölümü, kimi kavram ve ifadelerin konuşulmakta olduğu dilin içerisinde çeşitli sebeplerle zaman içerisinde artık kullanılmaması olarak ifade edilmektedir. Söz varlığını meydana getiren sözcüklerin büyük bölümünün zamanla dil içinde veya dışında çeşitli etkenlerle yitirildiği, unutulduğu görülmektedir. Unutulan bu sözler varlıklarını çeşitli lehçe ve ağızlarda belli bir süre devam ettirirler. Bu sebeple toplumların yazı dili ile lehçe ve ağızlar arasında birtakım ayrımlar bulunur. Sözcük ölümündeki en büyük etken, sözcüğün ifade ettiği nesne ya da sanıların toplum içinde yaşayan bireyler tarafından kullanılmamasıdır (Aksan, 2015: 23).

Çotuksöken (1992: 171), söz varlığı tanımında daha geniş bir çerçevede, birbirleriyle örüntülü ya da bağımsız şekilde şu özellikleri işaret eder:

- *Bir dildeki var olan sözcüklerin tümü.*
- *Bir bilgi dalına ait terimlerin tümü.*
- *Bir sözlükteki sözcüklerin tümü.*
- *Bir bireyin, yazarın veya edebiyatçının kullandığı sözcüklerin tümü.*

Çotuksöken (1989: 11), söz varlığı teriminin üstanlambirim olduğunu belirterek bunun altanlambirimlerini de şu şekilde sınıflandırmaktadır;

- a) sözcük dağarcığı,
- b) terim dağarcığı,
- c) kalıp kullanım (kalıp sözler) dağarcığı,
- ç) deyim dağarcığı,
- d) atasözü dağarcığı,
- e) özel deyişler dağarcığı (telmihler, dualar, beddualar gibi).

Bir dilin söz varlığının iki grupta incelenebileceğini ifade eden Çotuksöken, bu iki grubu şu şekilde açıklar:

- 1) *Tarihsel söz varlığı*: Bir dilin anlamlı dilsel birimlerinin artzamanlı dökümüdür.
- 2) *Kullanımdaki söz varlığı*: O dilin belli bir tarihsel kesitindeki anlamlı dilsel birimlerini eşzamanlı olarak kapsamaktadır (Çotuksöken, 1989: 11).

Bu bilgilerden hareketle bir dilin söz varlığının aynı zamanda o dili konuşan toplumun kültürünün, yaşam tarzının ve deneyimlerinin aynası olduğu söylenebilir. Türk dilinde akrabalık ile ilgili sözcüklerin (dayı, teyze, yenge, enişte, görümce...) çok olması Türklerde akrabalık bağları hakkında fikir verir. “Anca beraber, kanca beraber”, “Bir elin nesi var iki elin sesi var”, “Komşu komşunun külüne muhtaçtır” gibi atasözleri Türklerde dayanışmanın önemi; “Kılıçtan geçirmek”, “Kılıç çekmek” gibi deyimler de Türk kültüründe kılıcın yeri hakkında bilgi vermektedir. Temel söz varlığına ait sözcükler, atasözlerinin ve deyimlerin oluşturulmasında çok sık kullanılmaktadır (Şahin, 2006: 124).

Söz varlığı hakkında bugüne kadar pek çok çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda söz varlığı kavramı için tek ve ortak bir tanıma varılamamıştır. Bu durumun sebebi çalışmaların farklı amaçlara hizmet etmeleri, çalışan kişilerin birbirlerinden bağımsız bir çalışma metodu oluşturmaları, yaşanan iletişimsizlik ve söz varlığı unsurlarının ifade edilmesinde esas alınan ölçütlerin her araştırmacı için farklı olmasıdır. Söz varlığı belirlemede kullanılan ölçütlerde ortak bir karara varmak çalışmaların somutluk ve saydamlık kazanması açısından oldukça önemlidir.

Aksan (2015: 29), söz varlığının önemini vurgulamak amacıyla bir ulusun kültürel varlığını yansıttığını ifade etmiştir. Toplumlar maddi ve manevi örf, anane ve kültür öğelerinin tamamını dilleri vasıtası ile dış toplumlara ve gelecek nesillere aktarmaktadırlar. Bu sebeple dilin millî niteliğini gösteren en önemli vasıtalarından birisi söz varlığıdır. Söz varlığı incelemeleri ile dilin gelişim süreci tahlil edilebilmekte; ses, anlam ve biçimsel dil özelliklerinin tarihsel bağlamda nasıl değişime uğramış oldukları gözlemlenebilmektedir. Bir dilde yer alan söz hazinesi millet kültürünün zenginliği ile doğru orantılıdır

Çalışmanın bu bölümünde Doğan Aksan'ın *Türkçenin Söz Varlığı* adlı çalışmasında yapmış olduğu başlıklandırmalardan yararlanılmıştır.

2.2. Söz Varlığının İçerdiği Öğeler

2.2.1. Temel Söz Varlığı

Aksan, yerli sözcükler ile bir dilin kendi bünyesinden ürettiği köklerle, kendi kurallarına göre türettiği sözcükleri kastetmektedir. Yerli sözcüklerin bir bölümü “çekirdek sözcükler” ya da “temel söz varlığı” olarak adlandırılır. Her dilde kuşaktan kuşağa aktararak yaşayan bu sözcükler, insan yaşamında birinci derecede önemli olan, insana ve çevresine ilişkin önemli kavramları yansıtırlar. Öncelikle baş, göz, kulak, el, ayak gibi organların adları olmak üzere, ana besin maddesi sayabileceğimiz su, buğday, et, balık gibi nesnelerle, insanın yakın ilişki içinde bulunduğu at, inek, koyun gibi hayvanlar, tarım hayvanları, tarım araçları, insanların en çok kullandıkları, somut eylem gösteren almak, vermek, yemek, içmek, gitmek, gelmek gibi sözcüklerle bir, iki, beş, on, yüz, bin gibi sayı adları temel söz varlığına örnek olarak gösterilebilir. Bu sözlerin dilde en az değişen öğeler olduğu, 1000 yılda bu varlığın ancak aşağı yukarı %19'unun değiştiği, %81'inin yaşadığı ileri sürülmüştür. Dildeki herhangi bir sözcüğün temel söz varlığının bir üyesi olup olmadığı konusunda karar verebilmek için elde birtakım ölçütler vardır.

Bu ölçütlerden ilki, yukarıda değinilen, sözcüğün insanoğlunun yaşamında birinci derecede önemli kavramları yansıtmakta olmasıdır (göz, et, vermek, beş, içmek vb.). Bazı dilbilimciler ise bu konuya ikinci bir ölçüt olarak, dil içindeki sözcük türetme gücünü esas alırlar. İkinci ölçüte göre Türkçedeki “dış” ve “alt” sözcüklerini ele alacak olursak, bunların “dış satım, dış işleri, dış ülke, dış merkez, alt geçit, altyapı, alt yazı, alt sınıf” gibi birleşik şekilleri ile ortaya çıktığını görürüz. Üçüncü ve son ölçüt olarak da ögenin anlaşılma ve kullanılmadaki genelliği olduğu söylenebilir. Bu, bir sözcüğü söyleyen ya da yazanın niteliğini ortaya koyan bölgesel, yaşa ilişkin, toplumsal ya da meslekle ilgili belirtilere karşı yansız oluşudur. Ölçütler arasında bir sözcüğün çeşitli anlam aktarmalarıyla kullanım alanı genişletme gücü ile çeşitli deyimler arasında bu deyimlere temel olarak kullanılması da sayılmaktadır. Türkçedeki “göz, el, yüz, iç, ekmek vb.” öğeler her iki ölçüt için de yeterli örneklerdir (Aksan, 1990: 19-21).

2.2.2. Yabancı Sözcükler

Yukarıda da değinildiği gibi, toplumların çeşitli nedenlerle birbirleriyle etkileşimleri sonucu aralarında sözcük alışverişi yaşanması doğal bir durum olarak değerlendirilir; zira aksi durumda, o toplumun dış dünya ile iletişimini koparmış olduğu düşünülecektir. Ancak dillerin alfabelerinin, ses dizgelerinin, söz dizimlerinin farklı olması gibi nedenlerle bu alışveriş sırasında alınan yabancı sözcükler, yeni dilin özelliklerine uyum sağlamak için, bazı değişikliklere uğrayabilir. Mesela, Türkçede bulunmayan “w” ile “x” seslerinin bulunduğu bazı kelimelerde bu sesler, “ks”, “v” harfleri ile karşılanmıştır: ekstra (extra), şov (show) gibi. Arapçadan alınma “ilim, ömür, tayin, zalim” gibi sözcüklerde de benzer bir durum görülür. Yine Türkçede bulunmayan “j” sesinin kullanıldığı sözcükler aynen alınsa da halk dilinde “c” li şekilleri ile telaffuz edilmişlerdir; candarma, jimnastik, cilet gibi (Aksan, 1990: 31-35).

Bunlardan başka, Türkçenin temel niteliklerinden olan ses uyumuna aykırı sözcüklerden bir kısmı, ses uyumuna uydurularak söylenmiştir: Haste-hasta, mümkün-mümkün gibi. Eğer bir yabancı sözcük, girdiği dilin ses ve biçim özelliklerine uymuşsa bunlar yerleşmiş yabancı sözcük olarak adlandırılır. Yerleşmemiş yabancı sözcüklerin sayısı da oldukça fazladır: televizyon, şampiyon, motive gibi. Bir de neredeyse bütün dillerde benzer şekilde adlandırılan “dolaşıcı sözcükler” vardır: şeker, çay, hamak gibi. Türkçede “şeker” adı verilen sözcüğe, Almancada “zucker”, Fransızcada “sucre”, İngilizcede “sugar” denilmiştir (Aksan, 1990: 31-35).

2.2.3. Çeviri Sözcükler

Aksan, çeviri sözcüklerin;” bir yabancı dilden olduğu gibi ya da bir bölümüyle çevrilen, yabancı dildeki örneğine benzetilerek dilde oluşturulan sözler, sözcük öbekleri ve benzerlerini” içerdiğini belirtir.

Çeviri sözcükler aşağıdaki şekillerde karşımıza çıkabilir:

a. Tam Çevirme Sözcükler: Yabancı dildeki bir ifadenin birebir tercümesi ile oluşan sözcüklerdir.

b. Yarı Çeviri Sözcükler: İki öğeden oluşan ifadelerin bir öğesinin çevirisinin yapılarak, ötekinin olduğu gibi aktarılması ile oluşan sözlerdir.

c. Bağımsız Çeviri Sözcükler: Yabancı öğelerin dilde onları aşağı yukarı karşılayan sözlerle çevrilmesi ile oluşan sözcüklerdir.

ç. *Anlam Etkilenmesi*: Yabancı bir örneğe göre yerli ögelerdeki anlamın başkalaşması ya da çeşitlenmesi. “Yıldız” sözcüğü, İngilizce karşılığı olan “star” sözcüğünden anlamca etkilenecek “tanınmış, parlak sinema sanatçısı” anlamını da kazanmıştır.

Bunların dışında, yabancı dildeki örneğine göre türetilen sözcükler (Arapça “Halik” ve “mahluk”a benzetilerek “yaratan” ve “yaratılmış” sözcüklerinin türetilmesi gibi.) ile bir çeviri öğenin sadeleştirilerek kullanıldığı örnekler de (Fransızca “jugement de valeur” ifadesinin “efkarı umumiye” şeklinde çevrilmesi, daha sonra da “kamuoyu” olarak sadeleştirilmesi örneğinde olduğu gibi) mevcuttur (Aksan, 1990: 35-37).

2.2.4. Kalıplaşmış Sözler

Kalıplaşmış sözler, genellikle ünlü kişilerin, sanatçıların bir olay dolayısıyla söyledikleri, dilde yerleşen ve çeşitli dillere çevrilerek genelleşen sözlerdir. Bunlar, belli durumlarda önceden yaşanmış bir olayı anımsatarak, anlatımı güçlendirmek için kullanılır. Diyojen’in söylediği “Gölge etme, başka ihsan istemez.” sözü değişik dillerde farklı anlatımlarla kullanılır. Aynı şekilde Sezar’ın “Sen de mi Brütüs?”, Shakespeare’in “Olmak ya da olmamak” ifadeleri de kalıplaşmış kabul edilir (Aksan, 1990: 39-40).

2.2.4.1. Deyimler

Deyim kavramı; Aksan (1990: 37) tarafından “Belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan söz” olarak tanımlanır. Korkmaz (1992: 49) deyimini “Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği.” şeklinde ve Çotuksöken de (1991: 49) “Genellikle öz anlamından farklı bir anlam içeren iki ya da daha çok sözcükten oluşmuş, kalıplaşmış söz” şeklinde açıklar.

Yukarıdaki tanımlardan hareketle, deyimlerin toplumun sosyal ve kültürel yaşamına ışık tutan söz öbekleri olduğu söylenebilir. Bu söz öbekleri, nesilden nesile aktarımı sağlanan değerler arasındadır. Deyimlerin başlangıçta bir kimse tarafından söylendiği ve daha sonralarda içerdiği ahenk ve mana bakımından pek çok kişi üzerine beğenilmesi üzerine sıkça kullanılmaya başlandığı ifade edilebilir. Bu bağlamda da kalıp ifade biçimini almıştır. Halka hitap eden bir formda olması hasebiyle de halkın sıkça kullandığı ve önemsendiği bir değer haline gelmiştir. Konuşma dilinde de yazın dilinde de kullanılabilir olması, kullanım sıklığını arttırmıştır. Verilen birkaç deyim tanımından sonra deyim özellikleri bahsine geçmek yerinde olacaktır.

Aksoy (1993: 37-39), deyimlerin belli başlı özelliklerini şöyle sıralar:

a. Deyimler kalıplaşmış ifadelerdir. Bu, sözcüklerinin eş anlamlıları ile de olsa, değiştirilemeyeceği anlamına gelir. Bu nedenle “ayıkla pirincin taşını” yerine “ayıkla bulgurun taşını” denilmez.

b. Deyimler kısa ve özlü anlatım araçlarıdır: “kel başa şımşır tarak”, “dil dökmek” gibi.

c. Deyimler, genellikle birden fazla sözcükten oluşan gruplardır.

Ancak bu konuda dil bilimciler farklı görüşler içindedir. Aksoy deyimlerin en az iki sözcükten ibaret olduğunu söylerken, Aksan “akşamcı, kaşarlanmış, sudan, gözde, gedikli” gibi örnekleri tek sözcükten oluşan deyimler olarak kabul eder. Bunun yanında cümle hâlinde olan deyimler de vardır.

ç. Cümle hâlinde olan deyimler atasözleri ile karıştırılabilmektedir. Deyimlerin atasözlerinden farkı, bir hüküm belirtmemesi, genel kural niteliğinde olmayıp bir durumu, kavramı hoş, dikkat çekici bir anlatımla ifade etmeye çalışmasıdır. Atasözleri ise ders ve öğüt verme amacındadır.

2.2.4.2. Atasözleri

Geçmişten günümüze değin uzun tecrübelerle dayanarak gelen, kısa ve öz bir biçimde olup öğüt verici niteliği olan kalıplaşmış sözlere atasözü adı verilmektedir. Atasözü kavramı üzerine şu tanımlar verilebilir;

Korkmaz (1992: 15), atasözlerini “Anonim karakter taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen ve toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği denemelerden, ortak düşünce, tutum ve davranışlarıyla dünya görüşünden oluşan, genel kural niteliğindeki kısa, özlü, kalıplaşmış sözlerdir.”

Aksoy (1993: 15), atasözlerinin toplumun ortak düşünce ve tutumunu yansıttığını, insanlara yol gösterdiğini ifade eder. Aksoy, atasözlerinin bir tutumun atasözleriyle delillendirildiğinde herkesçe doğru kabul edildiğini, atasözlerini anlaşmazlık durumlarında bir yargıç işlevi gördüğünü söyler.

Verilen atasözü tanımlarından sonra atasözünün özelliklerinden bahsetmek uygun olacaktır. Aksoy, (1993: 15-20), atasözlerinin özelliklerini şöyle açıklamıştır;

a. Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. Bir atasözünün sözcükleri başkalarıyla değiştirilemez, söz diziminin şekli de bozulamaz. “Derdini saklayan derman bulamaz.” atasözünde “derman” yerine “ilaç” sözcüğü konulamayacağı gibi. “Çalma elin kapısını, çalarlar kapını.” atasözü de “Elin kapısını çalma, kapını çalarlar.” şeklinde söylenemez,

- b. Atasözleri az sözcükle çok şey anlatır, kısa ve öz'lüdür: "Dikensiz gül olmaz" gibi,
- c. Atasözlerinin çoğu bir, iki cümleden oluşur: "Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.", "Vakit nakittir.", "Dost ile ye iç, alışveriş etme" gibi,
- ç. Bazı atasözleri sosyal olayların uzun bir gözlem ve deneme sonucu nasıl olduklarını anlatır: "Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür.", "Minareyi çalan kılıfını hazırlar.", "Parayı veren düdüğü çalar." gibi,
- d. Atasözleri doğa olaylarının oluşumunu da aktarır: "Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.", "Kork aprilin beşinden, öküzü ayırır eşinden." gibi,
- e. Atasözlerinin bir kısmı, toplumsal olayların oluşunu anlatırken insanlara ders de verir: "Ağlamayan çocuğa meme vermezler.", "Öfke ile kalkan ziyan ile oturur." gibi,
- f. Denemelere ve mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlâk dersi ve öğüt veren atasözleri de vardır: "Ayağını yorganına göre uzat.", "Bugünün işini yarına bırakma." gibi,
- g. Bazı atasözleri bilgece düşünceler bildirerek yol gösterir. "Korkunun ecele faydası yoktur.", "Can bostanda bitmez." gibi,
- ğ. Bazı atasözleri de töreleri ve gelenekleri bildirir: "Kızını dövmeyen dizini döver.", "Kız beşikte, çeyiz sandıkta." gibi,
- h. İnanışları bildiren atasözleri de vardır: "Baykuşun kısmeti ayağına gelir.", "Akacak kan damarda durmaz." gibi,
- ı. Bazı atasözlerinin birkaç şekli ya da bölgelere göre değişebilen şekilleri vardır: "Denize düşen yılanı sarılır." atasözünün "Denize düşen yosuna sarılır." şekli de kullanılır. "Keskin sirke kabına zarardır." atasözü ise bazı bölgelerde "Keskin sirke küpüne zarardır." şeklinde yaygındır.

2.2.4.3. Terimler

Söz varlığının başka bir alanı da terimlerdir. Güncel Türkçe Sözlük (GTS)'te (<https://sozluk.gov.tr/>) terim kavramı şu şekilde tanımlanmıştır: "Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime, ıstılah."; Korkmaz'da (1992: 149) "Bilim, teknik, sanat, spor, zanaat gibi çeşitli uzmanlık alanlarının kavramlarına verilen sınırlı ve özel anlamdaki ad." olarak tanımlanmıştır. Hamza Zülfikar, *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları* adlı eserinde (1991: 20-23) "terim"lerin özelliklerini ve oluşturulma yollarıyla ilgili bilgi vermiştir. Zülfikar terimleri genellikle tek anlamlı öğeler olarak tanımlamış ve üçgen (geometri terimi), toplardamar (tıp terimi), çekim (dil bilgisi terimi) örneklerini vermiştir. Terim türetme yolları hakkında açıklamalar yapan Zülfikar, terim

türetirken ya da birtakım kavramlar yerileştirmek istendiğinde ilk olarak köprü (dişçilik terimi), diş (marangozluk terimi) gibi dilin mevcut öğelerine yeni anlamlar yükleyerek bunun sağlanabileceğini söylemiştir. Tekel bilgisayar, atardamar kelimelerindeki gibi birden fazla kelimenin bir araya gelmesiyle yani birleşme yoluyla veya dilin unutulmuş ya da sadece lehçe ve ağızlarda kullanılan öğelerinin yeniden canlandırılması yoluyla (nicelik, nitelik, alan, tanık) terim türetildiğine değinmiştir. Bilim ve sanat dallarında kullanılan birçok terim başka dillerden çeviriler yoluyla fizik ötesi, bilim kurgu, ısıölçer gibi dilimize kazandırılmıştır. Zülfikar'ın terim türetme yollarına verdiği bir örnek de dilin kendi kök ve eklerinden oluşturulan saplantı, asalak, önlem gibi kelimelerdir. Dilin türetme yolunun dilin kendisine yetebilen ve onu bir kültür dili yapan en geçerli ve gerekli yol olduğunu vurgulamıştır.

Terimlerin bazı özellikleriyle dildeki diğer sözcüklerden ayrıldığını söyleyen Zülfikar, terim olmayan sözcüklerin bir cümlede bağlama göre anlam kazanabilecekleri ancak terimler için bunun geçerli olmadığını, terimlerin sabit anlamlı sözcükler olduklarını belirtmiştir. Halk dilinde yaygın kullanımı bulunmasa da kuyumcu, bakırcı, demirci gibi zanaat erbablarının kullandıkları sözcükler kendi meslekleriyle ilgili oldukları için terim sayılırlar. Bazen halk ağzında kullanılan bazı sözcükler terim anlamı kazanabilirler. Günlük dilde kullanılan bazı sözcükler de terim olarak karşımıza çıkabilirler. Sözcüklerin temel anlamları dışında mecaz, yan ve terim anlamları da vardır. Örneğin “Bunda benim bir suçum yok.” cümlesindeki “suç” sözcüğü “kabahat” anlamına gelirken, “Hukuka göre bu bir suçtur.” cümlesinde geçen “suç”, “kanunlara aykırı davranış, cürüm” olarak tanımlanan bir hukuk terimidir.

2.2.5. İlişki Sözleri (Kalıp Sözler)

İlişki sözleri (kalıp sözler), toplumda günlük hayatın gereği olan durumların insanlar arasındaki ilişkiye yansımaları olarak karşımıza çıkar. İlişki sözleri bakımından oldukça zengin olan bir dil olan Türkçede kullanılan “Teşekkür ederim!”, “Sizden iyi olmasın!”, “Geçmiş olsun.”, “Kolay gelsin!”, “Bir yastıkta kocayın.”, “Ellerinizden öper.” gibi ifadeler bu zenginliğin bir göstergesidir (Aksan, 2004: 34).

Birtakım duaların, bedduaların, sövgülerin, bilmece ve tekerlemelerin de kalıp sözlere dâhil olduğunu ifade eden Aksoy (1993: 54), “Canı sağ olsun.”, “Allah cezasını versin.”, “Çok yaşa.” örneklerini vermiştir. Aksoy, “Eline sağlık”, “Gözünü toprak bürüsün” gibi ifadelerin deyim sayılabileceğini söylemiştir.

2.2.6. Tekrar Öbekleri

Türkçenin anlatıma güç katan özelliklerden birisi de tekrar öbekleridir. Hacı İbrahim Delice (2003: 31), tekrar öbeğini “Ya yakın veya zıt anlamlı aynı cins iki kelimenin arka arkaya getirilmesi ya bir kelimenin ilk sesinin /m/ sesiyle değiştirilerek tekrar edilmesi ya da bir kelimenin ilk 20 hecesinin üzerine /m, p, r, s/seslerinden birinin ilave edilerek kelimeyle birlikte söylenmesi yoluyla oluşturulan kelime öbekleri” olarak tanımlamıştır. Delice (2003: 32-34), tekrar öbeklerini; aynen tekrar (kapı kapı; hızlı hızlı vb.), yakın anlamlı tekrar (eğri büğrü, toz toprak vb.), zıt anlamlı tekrar (iyi kötü, aşağı yukarı vb.), Farsça “be, â, ender” ile yapılan tekrar (ay be ay, öz be öz, hiç ender hiç, leb â leb), sayılı tekrar (üç beş kişi, beş on kuruş vb.), edatlı tekrar (ancak ve ancak, güzel mi güzel vb.), bir kelimesi anlamlı tekrar (eski püskü, estek köstek vb.), aralıklı tekrar (“Gitmek gözlerinde gitmek sürgüne” örneğinde “gitmek... gitmek” vb.), ilaveli tekrar (‘m’ ilaveli tekrar [adam madam, su mu vb; nadir olarak bakkal çakkal, sıkı fıkı]; hece ilaveli tekrar [dümdüz, sapsarı vb.]) öbekleri olarak 9 başlık altında ele almıştır.

2.2.7. Argo

Fransızca “argot” sözcüğünden dilimize “argo” olarak geçen sözcüğün anlamı GTS’de (<https://sozluk.gov.tr/>) şu tanımla yer almaktadır: “Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin kullanıldığı söz veya deyim” olarak verilmiştir. Sözcüğün mecaz anlamı, yine GTS’de (<https://sozluk.gov.tr/>) “Serserilerin, külhanbeylerinin kullandığı söz veya deyim” olarak verilmiştir. Güncel Türkçe Sözlük’ün baskı halinde ise argo kavramı için şu tanıma yer verilmiştir (TDK, 2005: 117): “Kullanılan ortak dilden ayrı olarak aynı meslek veya topluluktaki insanların kullandığı özel dil veya söz dağarcığı, jargon” anlamıyla karşılanmıştır.

Aksoy (1993: 51), tarafından da “Bir meslek topluluğu arasında kullanılan özel söz.” olarak anlamlandırılırken, Ersoylu (2004: 13), argo için “Toplumsal yaşayışta var olagelen değişik kültür tabakalarına, farklı iş kollarına, meslek alanlarına ait bulunan ve kendi aralarında, hayatın veya mesleklerinin vazgeçilmez ihtiyaçları dolayısıyla birbirlerine kaçınılmaz, kopmaz bağlarla bağlı olan insanların oluşturdukları bir tür” olarak tanımlamıştır. Tanımlara Mehmet Arslan’ın *Argo Kitabı*’nda günümüzde argonun sınırlarını belirlemenin ve hangi kelimelerin veya deyimlerin argo olduğunu tespit etmenin imkânsız olduğunu söylemiştir. Arslan (2004: 27), her ne kadar argo kavramlarla ilgili bazı kaynaklarda belirleyici birtakım ölçütler verilse argo için kullanılan bazı yakın anlamlı kavramların (argo [pis argo,

yüksek argo, genel argo, özel argo], jargon, mecaz, kinaye, deyim, kaba dil, kaba veya aşağılık dil, özel dil, teklifsiz konuşma, teklifsiz dil, halk dili, alay-şaka ve hakaret yollu ifadeler, apaş dili, külhanbeyi dili [ağzı], tulumbacı ağzı, ayaktakımı ağzı, kayış dili, lisân-ı erâzil, lisân-ı hazele, kaba-küfürli kelime ve deyim) bir sınır çizilmesini zorlaştırdığını belirtmiştir.

2.3. Söz Varlığının Zenginliği

Bir dilin sahip olduğu söz varlığı, aynı zamanda o dilin zenginliğinin göstergesidir. Bir dilin ve bu bağlamda dile ait söz varlığı hazinesinin zengin olup olmadığı konusu bu konunun araştırmacılarını daima meşgul etmiştir. Bir dilin zengin bir dil olup olmadığına karar verme hususunda dilin söz varlığı kaynak niteliğinde görülebilir. Türk diline bu açıdan bakılacak olursa;

Türkçe, Türk Dil Kurumu'nun 2005 basımlı *Türkçe Sözlük* 'üne göre toplam 77.407 söze sahiptir. Bu sayı; söz, terim, deyim, ek ve anlam birlikte düşünülürse 104.481'e çıkmaktadır (Türkçe Sözlük, 2005: 11).

Bu miktara bakıldığında bazı dillere oranla daha düşük olduğu söylenebilir ancak Aksan, bu noktada Türkçenin zengin bir dil olmadığı düşüncesine katılmaz ve Türk dilinin en eski yazılı dil ürünlerinin incelenerek belli bir yargıya varmanın gerekli olduğunu söyler. Bu düşüncesine kanıt olarak da Türk dilinin ilk yazılı belgelerindeki kavramlara dikkat çeker; ülüğ “pay, bölüm, nasip, talih” ile kut “mutluluk, talih”, ayıg “kötü, fena” ile yabız (aynı anlamda) ve yablak gibi (Aksan, 1990: 220-222).

Aksan ayrıca, Türkçede köklere eklenen eklerin teker teker değişik görevleri yüklenebilmesinin dili zenginleştirdiğini, Türkçenin dile getirilmesi zor olan ayrıntı sayılabilecek kavramları son derece canlı imgelerle anlatan ifadeleriyle insan zihninde canlı imajlar yaratabildiğini savunur. Bütün bunlar değerlendirildiğinde Türkçenin de zengin bir dil olduğunu belirtir (Aksan, 1990: 220-222).

2.3.1. Söz Varlığında Kullanılan Zenginlik Kavramı Üzerine

Bir dilin söz varlığı zenginliğini belirleyen ölçütler hususunda pek çok görüş vardır. Bu görüşlerden biri, Süer Eker'in *Çağdaş Türk Dili* kitabında yer verdiği şu ölçütlerdir (Eker, 2010: 56): “En eski yazılı eserlere sahip olmak, geniş bir coğrafyada konuşuluyor olmak, konuşur sayısının çokluğu ve sözcük sayısının çokluğudur”. Verilen ölçütler ve diğer görüşler incelendiğinde genel olarak, bir dilin söz varlığı zenginliğini belirlemede en iyi ölçütün yine o dilin kendisinin olduğu görülmüştür. Bir dilin söz varlığının zenginliğini belirleme de en iyi

ölçüt yine o dilin kendisidir. Dilbilimciler tarafından yürütülen çeşitli bilimsel çalışmaların nihayetinde ortaya konmaktadır. Günümüzde dilbilim çalışmalarında, genel olarak bir dili zengin kabul etme konusu dilin sahip olduğu sözcük sayısına yani niceliğine göre belirlenmiştir. Türk dilinin nicel verilerine dayanarak Türkçe Sözlük'ün on birinci baskısında söz, terim, deyim ve anlamdan oluşan 122.423 söz varlığına sahip olduğu bilgisi verilir (TDK, 2011: 21). Çotuksöken (2002: 38), Türkçenin Anadolu'daki söz varlığının 150-200 bin, Türkiye Türkçesindekini ise 300-350 bine ulaştığını söyler.

Türkçenin zenginliğini ortaya koymak için saptanan bu veriler, günlük konuşma dilinde kullanılan, işlek sözcükleri kapsamamaktadır (Demircan, 2000: 17).

TDK tarafından, Türk dilinin sözcük veya kavram sayısını belirlemek için pek çok çalışma yapılmış ve yapılmaya devam ediliyor olsa da Türk dilinin sözcük sayısını belirlemede ek çalışmalara ihtiyaç duyulduğu belirtilebilir. Çünkü, Türk dili oldukça zengin ve sözcük sayısı bakımından da belirlenmesi güç olacak kadar hacimlidir. Aynı zamanda, Türk dilinin bünyesinde barındırdığı Anadolu ağızlarının ve Türkiye Türkçesi ağızlarının sözcük sayılarının nicel verilere dökülemeyecek kadar geniş bir yapıda olduğu ifade edilebilir.

Somut kavramlar, bir dilin zenginliğini belirlemede önemli ölçütler arasındadır. Türk dili, somut kavramlar bakımından oldukça zengindir. Eski dillerden kabul edilen Yunanca ve Latince gibi dillerin eski metinlerinde renk adlarının azlığının sebebi olarak o dönemde yaşayan insanların renk körü olabileceği ihtimalini düşündürmüştür. Bunun aksine Türkçenin renk adları bakımından zenginliği, Orhun Yazıtları'ndan günümüze kadar izlenmektedir. Yunanca ve Latincedeki renk isimleri aynı köke bağlı kalınarak oluşturulmuştur. En eski yazılı ürünlerimizde, anlatının dar bir çerçevede olmasına karşın, “yaşıl, kök, boz, sarı, ak, kara, kırmızı, yegren, yagız, gibi renk isimleri bir hayli kullanılmaktadır. Akralık isimlerinde de bu durum aynı şekildedir. Bu konuda araştırma yapan kişilerin ya da çevirmenlerin dilin eksikliklerinden yakınmalarının en büyük sebebi, dilimizin uzun yıllar etkisi altında kaldığı Arapça ve Fransızcadır. Dilin içerisinde yüzyıllarca var olan birçok ögenin karşısına yabancı kelimeler getirilerek kullanılmış, hatta bu ifadeler asli sözcüklerimize tercih edilmiştir. Bu tercihlerin oluşmasındaki en büyük etken başka dillerin sanat ve kültür dili olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır (Aksan, 1972: 118-120).

Özellikle ağızlar üzerinde yapılacak derleme ve tarama çalışmaları Türkçenin mevcut söz varlığından çok daha zengin bir yapıya sahip olduğunu gösterecektir. Baştan sona ana dilin bütün sözcüklerine sahip çıkarak, diğer yazı dilleri ve lehçelerini de içine alan tarama ve derleme çalışmalarının yapılması, Türkçedeki sözcük sayısının yüz binleri aştığını göstermeye yetecektir. Bugün Anadolu ağızlarında hâlâ varlığını sürdüren fakat sözcüklere girmemiş

binlerce sözcük bulunmaktadır. Yapılacak çeşitli bilimsel çalışmalarla bu sözcükler yazı diline kazandırılarak Türkçenin zenginliği belgelenmiş olacaktır (Eker, 2002: 87).

2.3.2. Söz Varlığının Kültürel Yönü

Bir topluluğun düşünce tarzını ve değerlerini oluşturan, gelenek ve görenek konumundaki kültürel yapısının varlıklarının toplamı olan kültür, ait olduğu toplumun sınırları içerisinde yer alır. Kültür kavramının, tarih boyunca birçok tanımı yapılmıştır. Göker, kültür kavramı için (Göker, 1996: 35): “kültürün, en kısa ve en özlü tanımı bir milletin hayat üslubu şeklinde yapılabilir. İnsanlığın hayata ortak olarak verdiği bir şekil vardır. Bunun adına medeniyet denir. Bu ortak şekil içinde, her millet hayata kendisine has bir tarzda şekli verir ki buna kültür denir. Kültür; sanat, bilgi, eğitim, ahlâk, gelenek, görenek, din, devlet, üretim, tüketim ilişkileri, sağlık, akrabalık ilişkileri, insan çevre ilişkileri gibi alanları kapsar. Kültür; bir toplumun kişiliğidir, kimliğidir, karakteridir, özgünlüğüdür” şeklinde bir açıklamaya yer vermiştir.

Aksan, kültür kavramı için şu ifadelerle yer vermiştir (Aksan, 2006: 97): Bir toplumun kimliği olan kültür, söz varlığı bahsinde de oldukça mühimdir. Çünkü kültürü şekillendiren en önemli etken dildir. Toplum, dil sayesinde pek çok farklı alanlardaki birikimlerini ve değerlerini kavramlar veya sözcükler biçiminde diline aktarır. Türkçede bacanak, enişte, baldız, elti, görümce, yenge, hala, teyze, dayı, amca vb. şekillerde adlandırılan akrabalık ilişkilerinin, birçok dilde birkaç sözcükle karşılanması, yine aynı durumun sonucudur. Böylece her dil doğayı, nesneleri, eylemleri kendi yorumuyla dile getirir. Bu nedenle de bir dildeki bir gösterge, bir başka dildekiyle eşdeğerli olamaz; genellikle onu tam olarak karşılayamaz, örneğin İngilizcedeki ‘home’ değişik kullanımları Türkçede yerine göre ev, yuva, yurt, vatan... Sözcükleriyle karşılanabilir; eşdeğeri bir Türkçe sözcük yoktur.

Bir toplumun kültür değişmelerini o toplumun dilinin söz varlığından anlamak mümkündür. Özellikle toplumun diğer toplumlarla ilişkisi, dilde de kendini gösterir. Bir toplum çeşitli nedenlerle hangi toplumla yakınlaşmışsa, o toplumun diline ait sözcükler kendi diline girmeye başlar. İlişkinin ölçüsüne göre kendisi de o dile sözcük verebilir. Bu alışveriş kaçınılmazdır ve hemen her dilde görülür. Çünkü başka dillerle hiç ilişkisi olmamak demek, bir toplumun başka toplumlarla hiç ilişkisi bulunmaması demektir. Böyle bir durumun, özellikle günümüzde, olanaksız olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu noktada dikkatli olmak gerekmektedir. Çünkü sözcük alımının aşırı seviyede olması dilin benliğine ve sözcük üretme gücüne zarar vererek yabancılaşmaya yol açabilir.

Aksan, söz varlığında değişikliklere yol açan bu etkileşimin, dil biliminde üç şekilde ele alındığını belirtmektedir:

a. Yankatman Etkisi: Komşuluk, bir arada yaşama nedeniyle dillerin birbirlerini etkilemeleri. Cince ile Japonca, Türkçe ile Farsça dilleri arasındaki ilişki gibi.

b. Altkatman Etkisi: Herhangi bir dilin, orayı fethedenlerin dilini etkilemesi. Yerli dil ülkeden silinse bile sonradan egemen olan toplumun dilinde izler bırakabilir.

c. Üstkatman Etkisi: Bir ülkeyi egemenliği altına alanların dilinin, o ülkede konuşulan dili etkilemesidir. Osmanlı egemenliği altındaki Balkan dillerinde Türkçenin, bugün de yaşayan izleri vardır.

Aksan (1990: 31), bunların dışında toplumların iletişime girmedikleri hâlde yazılı araçlar vasıtası ile bir sözcük alışverişine girebileceğini de ekler.

Türk dilinin 21. yüzyıla dek geçirmiş olduğu serüven, dil bağlantı ve ilişkisini izah etmede mühim bir örnektir. Orhun Yazıtları ve Yenisey Yazıtları'nda kullanılan Türk dilinde alıntı sözcük oranı yaklaşık %1 oranında iken bu oran İslamiyet'in kabulü ile artış göstermiştir. Yeni bir kültür ortamı ve yeni bir dini inanış beraberinde yeni kavramları da getirmiştir. Bu süreçte en çok Arapça ve Farsçadan sözcük alınmıştır. Bu durum, Tanzimat dönemine kadar devam etmiştir. Tanzimat döneminde dilde sadeleşmeye gidilmiştir. Bir taraftan da bilim ve teknik çalışmalarının artmasıyla Avrupa dilleri ile bağlantı kurulmuş ve Türk dilinin, bu dillerden etkilendiği görülmüştür.

İnanış dolayısıyla sözcükleri yasaklamanın yanında toplumdaki bazı kültürel değişimler, söz varlığındaki sözcüklerin kullanılmamaya başlaması sonucunu doğurur. Çeşitli sebepler yüzünden bazı kurum, kuruluş ve kültür öğelerinin ortadan kalkması; onların yerini yeni kurum, kuruluş ve yeni kültür öğelerinin alması gibi. Ortadan kalkan kültür öğeleri kendileriyle beraber kendileriyle ilgili sözcüklerin, deyimlerin de ortadan kalkmasına sebep olur. Bu duruma, dil biliminde “*sözcük ölümü*” denmektedir. Sözcük ölümünün en sık rastlanan türü sözcüğün gösterdiği nesnenin toplumun ve bireyin yaşamında artık yeri kalmaması, tanınmaz olmasıdır. Her toplumda kimi araç ve gereçlerin, giysilerin, sanların, yönetime ilişkin kavramların, geleneklerin unutulması bunlara bağlı olarak sözcüklerin yitirilmesine yol açmıştır (Aksan, 1990: 25).

Osmanlı Devleti zamanındaki devlet teşkilatına, askerlik teşkilatına ait kelimelerin hemen hepsi sözlüklerde veya deyimlerde kalıplaşmış olarak kalmıştır. Vezir, teb'a (uyruk), eyalet, beylerbeyi, sancakbeyi, yeniçeri, bostancı, cebeci, divan, acemi oğlan, devşirme, sekban, kumbaracı, lağımcı, sipahi gibi sözcük ve kavramlar artık kitaplarda kalmıştır. Bunların yerine, yeni kültür kavramları ile birlikte yeni sözcükler, yeni deyimler, yeni terimler

gelmiştir: Başbakan, milletvekili, bakan, vatandaş, denizci, karacı (kara askeri) tankçı, pilot vb. gibi (Göker, 1996: 37).

Özetle, bir toplumu toplum yapan değerler bütünü demek olan kültür, o toplumun konuştuğu dilin söz varlığının şekillenmesinde büyük bir etkiye sahiptir, diyebiliriz.

2.4. Millî (Ulusal) Söz Varlığı

Witgenstein, “*Dilimin sınırları dünyamın sınırlarıdır*” (Witgenstein, 1983: 20) diyerek düşünce evreninin dil ile sınırlı olduğunu vurgular. Bu sınırı çizen dilin temel yapı taşları olan sözcüklerdir. İnsan sözcükler sayesinde dış dünyayı anlamlandırır ve düşünce üretir. İşte bir dildeki sözcüklerin toplamı o dilin millî söz varlığını oluşturur.

Milleti meydana getiren fertler, konuştukları dil sayesinde ortak duygu ve düşünceye sahip olurlar ve bunları toplum olarak paylaşırlar. Dil, tarihte olan bazı kültür değerlerini bugüne taşıyarak geçmiş ile bugünkü ve gelecekteki nesiller arasında sağlam bir köprü oluşturur. Bu yüzden dildeki her sözcüğün kültürel bir değeri vardır. Söz gelimi “akıl” sözcüğü, sözlükteki anlamının yanı sıra “akıl akıldan üstündür”, “aklını peynir ekmekle yemek”, “aklını çelmek”, akıl hocalığı yapmak” gibi deyim ve atasözlerinde de kullanılır. Bu deyim ve atasözlerinden hareketle Türk milletinin hayat tarzı ve değerleri hakkında bilgi edinmek mümkündür. Böylece bir millete ait ulusal söz varlığı oluşacaktır. Örneğin; yıllar boyunca göçebe yaşam biçimine bağlı olarak at ile içli dışlı olan Türkler’in at kavramı ile meydana gelmiş ciddi bir söz varlığı hazinesi mevcuttur; At arabası, atbaşı, at ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır, atı alan Üsküdar’ı geçti, atını sağlam kazığa bağlamak, at koşturmak... gibi).

2.5. Kişisel Söz Varlığı

İnsanlar, tarih seyri boyunca kendilerini ifade edebilmek ve yaşamlarını sürdürebilmek amacıyla sözcüklere her zaman ihtiyaç duymuşlardır. Bu ihtiyaca bağlı olarak her insanın kendine ait bir söz varlığı gelişmiştir. Zaman içerisinde kişiler ihtiyaçları doğrultusunda haznelere sözcük biriktirirler. Bu hazne daha sonra kişilerin söz varlığı hazinesini meydana getirir. Göğüş (1978: 360), sözcük dağarcığı kavramını “Bir kişinin kazandığı sözcüklerin hepsi” olarak açıklamıştır.

Özön (1954: 5), kişilerin söz varlığı hazinelerinin oluşumunda, içine doğduğu dünyanın çok etkili olduğunu ifade etmiştir.

Çocuk, okula başladığında ana dili sözcüklerinden oluşan bir dağarcığa zaten sahiptir. Bu söz dağarcığı, çeşitli sebepler yüzünden, her çocukta farklı özellikler gösterebilir. Bu

özellikler; çocuğun zekâ gücü, kız veya erkek olması, aile çevresi (okur-yazarlık, babanın veya evde olanlardan birinin işi, gücü, bir büyükannenin olması vb.), bulunduğu yer (şehir, kasaba, köy vb.), bulunduğu yerin coğrafi konumu (deniz kıyısı, ova, dağlık, bozkır vb.), iklimi (sıcak, soğuk vb.) olarak sıralanabilir (Özön, 1954: 5).

2.6. Söz Varlığının Dil Açısından Önemi

Söz varlığı, bir dilin temel yapı taşı olmakla birlikte dilin ait olduğu toplumun kültürüne ve yaşayış biçimine de ayna tutan mühim bir değerdir. Toplumun kültürü ile birlikte gelenek-göreneğini de yansıtır. Aynı zamanda toplumun kullandığı kavramların anlam alanlarını da bünyesinde barındırır. Bu konunun önemini Aksan şu şekilde açıklamıştır;

Bugün susamak, garipsemek, önemsemek gibi addan türemiş sözlerde geçen [-sE] yapım ekinin Orta Türkçede, Karahanlıca'da çok işlek eklerden biri olduğunu, zamanla eski işlekliliğini yitirdiğini, biz o dönem kaynaklarındaki söz varlığını inceleyerek öğrenebiliyoruz. Yine bugün Türkiye Türkçesinde iyi, aygır, kuyu, kuyruk gibi sözlerin Eski Türkçede edgü, adgır, kudug, kurduk şeklinde olması, dilde bir d-y ses değişiminin meydana geldiğini söz varlığı sayesinde öğrenebiliriz (Aksan, 2006:11-12).

Yukarıdaki örnekler, sözlerin yapı ve şekil açısından yaşadığı değişimleri ifade etmektedir. Sözlere yeni anlamlar kazandırarak onları çokanlamlı duruma getiren aktarma türleri (deyim aktarması, ad aktarması) de söz varlığı açısından oldukça önemlidir. Sözelimi ateşi içine kolay geçirmeyen bir kap için kullandığımız “sağır tencere” tamlaması bir yandan “Yeni bir anlam kazanmasına yol açan, öte yandan insan ve hayvanları niteleyen bir sıfatın nesnelere aktarılabilirdiğini gösteren bir deyim aktarmasının varlığını ortaya koymaktadır.

2.7. Türkçenin Söz Varlığı

Bir toplumun kültürünü, yaşayış biçimini ve gelenek-göreneğini bünyesinde barındıran söz varlığı hazinesini açığa çıkarmak ve idrak etmek oldukça önemlidir. Bu durum Türkçenin söz varlığı hazinesinin tespiti için de geçerlidir. Türkçenin söz varlığını belirleme de pek çok dilbilim görüşü mevcuttur. Hemen her dilbilim araştırmacısı Türkçenin söz varlığını belirleme de ölçütler ortaya koymuştur. Bu ölçütlerden biri de Aksan'a aittir. Aksan, genel olarak ele alınan ölçütlerden yola çıkarak Türkçenin söz varlığını Orhun Yazıtları'ndan başlayarak incelemiş ve dilin çeşitli niteliklerini ortaya çıkarmıştır. Bu niteliklerin başında Türkçenin türetme ve birleştirme gücü vardır. Türkçenin türetme ve birleştirme gücünü Orhun Yazıtları'ndan beri takip etmek mümkündür. Aksan'ın bahsettiği Türkçenin bir başka niteliği

de Türkçenin yerli kelimelerini yabancı kelimelerle değiştirmesidir. Bu durum, Türklerin tarih boyunca yabancı toplumlarla ilişkide olması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu yabancı kelimeler zamanla dile yerleşerek dildeki yerli kelimelerin yerini almış ve bu kelimeler kullanımdan düşmüştür.

Kavramlar açısından zengin olan Türkçenin bahsedilen niteliklerinden biri de kavramlaştırma konusunda daha çok somut nesnelere dayanması ve doğanın kendisinden ilham almasıdır. Bu da Türkçedeki kavramların daha canlı olmasını sağlamaktadır.

Aksan'ın söz ettiği niteliklerden biri de Türkçede ikilemelerin sık kullanılmasıdır. Orhun Yazıtları'ndan ve Eski Uygur Türkçesi metinlerinden beri takip edilebilen ikilemelerin kullanımı Türkçenin anlatım gücünü ortaya koymaktadır.

Türkçenin gücünü ve zenginliğini gösteren en önemli niteliklerinden biri de çokanlamlılığdır. Çokanlamlılık ile ilgili örnekler en eski yazılı belgelere kadar uzanır. Birden fazla anlamı olan eş anlamlı sözcüklerin birçoğu günümüz Türkçesinden kullanılsa da Türkçenin farklı dönemlerinde, farklı lehçe ve şivelerinde kullanılan bazı eş anlamlı sözcüklerin Anadolu ağızlarında yaşadığı görülür (Aksan, 2015: 51).

Zenginlik ve büyüklük ifadesi kavramlarının dil yetisi olarak değil; dil kullanımının göstergesi olarak algılanması gerektiğini vurgulayan Süer Eker, (2002: 82-87) Türkçenin yaşayan diller arasında dört özelliği ile büyük ve zengin bir dil olduğunu söyler. Bu dört özellik; Türkçenin eski ve köklü bir geçmişe sahip olması, Türkçenin çok geniş bir coğrafyada konuşulan bir dil olması, Türkçenin çok insan tarafından konuşulması ve Türkçenin söz varlığı bakımından zenginliğidir.

2.8. Anadolu Ağızlarının Söz Varlığı

Zeynep Korkmaz (2003: 4), ağızları, “bir dilin veya lehçenin yazı diline oranla ve çoğunlukla ses, bazen de şekil, anlam ve söz varlığı bakımından birbirinden az çok ayrılan konuşma biçimleri” olarak tanımlar.

Ağızlar, ölçünlü (standart) dilde oldukça az kullanılan biçim birimlerden faydalanarak çeşitli türetme faaliyetlerinde bulunmaktadır. İnsanın iç içe yaşadığı doğayla ilgili olarak pek çok kavram, insanın maddesel, ruhsal ve davranışlarıyla alakalı çokça sözcüğü var ederek yaşama geçirmiştir. Ağızlarda, Türkçenin çok eski dönemlerinden gelen birçok arkaik kelime ve unsur bugün hâlâ varlığını sürdürmektedir. Bu unsurlar dil tarihi için sözcük araştırmalarında önem arz etmektedirler. Bu bağlamda Anadolu ağızlarında yer alan söz varlığının tespiti gerekli ve önemli bir araştırma konusu olmuştur.

Doğan Aksan, Anadolu ağızlarının niteliklerini çeşitli başlıklar altında toplayarak değerlendirmelerde bulunmuştur (Aksan, 2015: 229-241):

Anadolu ağızları standart dile (yazın diline) oranla oldukça geniş bir söz varlığına sahiptir. Ortak dildeki birçok sözcüğün Anadolu ağızlarında çeşitli varyantları yer almaktadır. Örneğin; standart Türkçede patates şekli ile yer alan sözcük Anadolu ağızlarında; pata/ patalak/ patana/ patat/ patata/ patatez/ patatis/ patatiz/ pate/ pahe/ patediz/ patele/ patelek/ pates/ patet/ patetis/ patıko/ pati/ patik/ patika/ patike/ patitis/ pattes/ pattik/ pattiz/ petete/ pıtana/ pıtat/ pıtata/ pıtına/ pıtana/ potat/ potuk/ battis/baduka gostil/ gosdil/ gostül/ gösdül/ göstül/ kastil/ kastul/ kostil hazmur/ hormuz/ hozmur/ hözmür/ hüzmün/ kozmur/ yerelma/ yer elması/ yerelması ve yerması (Genç ve Cin, 2016: 189) şekilleriyle yer almaktadır.

Standart Türkçede yalnızca bir kavram ile karşılanan sözcüğün Anadolu ağızlarındaki varyantlarından yola çıkılarak Anadolu ağızlarının bünyesinde barındırdığı söz varlığının ortaya konması dilin zenginliğinin ve söz varlığının korunması bakımından yapılması gereken araştırma konularından biridir.

2.9. Söz Varlığının Türleri

Söz varlığının pek çok araştırmacı tarafından tanımı yapılmıştır. Tanımlara bakıldığında söz varlığının kişisel bir boyutu olduğundan bahsedilmektedir. Her kişinin haznesinde barındırdığı söz varlığı farklı dil birimlerine ve farklı dil zenginliklerine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Söz varlığının kişisel boyutuna gelindiğinde ise farklı bir sınıflandırma ile karşılaşılmaktadır. Genel olarak dilbilim araştırmacılarının kişisel söz varlığını etken (etkin, aktif) söz varlığı ve edilgen (edilgin, pasif) söz varlığı olarak iki temel kısma ayırdıkları görülmüştür. En çok tercih edilen iki grup ise şunlardır;

2.9.1. Etken söz varlığı

Etken söz varlığı denilen kavram, kişisel söz varlığının bir türü olarak karşımıza çıkar (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2013:126).

Etken söz varlığı, kişinin günlük konuşmasında, her konumda ve ortamda kullandığı sözlüksel birimlerin tümü biçiminde tanımlanabilir (İmer, 2013: 110).

Dil hayatın her alanında kullanılan bir araç olduğundan etken söz varlığının tanımının kişilerin öznel hayat tecrübelerinin tümünü kapsaması gerekliliği doğmaktadır. Bu bağlamda; Eğitim düzeyi, yaş, fiziksel ve zihinsel donanım, yaşanılan coğrafya ve ilgi alanı ifadeleri etken söz varlığını tanımlama da oldukça önemlidir.

2.9.2. Edilgen söz varlığı

Kişisel söz varlığının bir çeşidi olan edilgen söz varlığı, söz varlığı bahsinin geniş bir bölümünü oluşturmaktadır. Çünkü edilgen söz varlığı, kişinin yaşam biçimini ve yaşam alanlarını içermektedir.

Edilgen söz varlığı genel olarak; sözcük, atasözü veya deyim gibi söz varlığı unsurlarının gelişimi ve çeşitliliğiyle ortaya çıkmaktadır. Kişinin edilgen söz varlığı, okuma-dinleme-yazma yetenekleri ile aynı doğrultuda gelişmektedir. Bilginer Onan, *Dil Eğitiminin Temel Kavramları* kitabında bireyin dil kullanım becerisi ile edilgen söz varlığını şu şekilde ilişkilendirir (Onan, 2019: 58): çocukların dil kullanım becerilerinin gelişmesinin, edilgen ve etken söz varlıklarının zenginleşmesi ile ilişkili olduğu görülür. Edilgen söz varlığı gelişen bireylerin zamanla etken söz varlığının gelişeceği de düşünülürse, ifade edici dil becerilerinin (konuşma ve yazma becerileri) gelişeceği düşünülebilir. Bu durumda sonuç olarak dinleme ve okuma becerileriyle gelişen edilgen söz varlığının zamanla konuşma ve yazma becerilerinin gelişimine olumlu katkı sağlaması beklenebilir.

2.10. Söz Varlığı Çalışmalarının Önemi

Bir dildeki sözlerin bütünü olan söz varlığı, dilin sözcük hazinesini yani söz dağarcığını tespit etmede temel niteliklidir. Söz varlığı aynı zamanda içinde bulunduğu toplumun yaşam felsefesinin, bakış açısının, sosyal yaşantısının ve zihniyetinin tercümesi konumundadır. Toplumun hemen her yönü, söz varlığı incelemesi ile ortaya çıkarılabilir. Bu bağlamda söz varlığı üzerine yapılan her çalışma yadsınamayacak ölçüde önemlidir. Çünkü, yapılan bir söz varlığı çalışması sadece dilbilim alanına değil tarih, coğrafya, iktisat ve fen bilimleri alanlarına da malzeme olabilecek niteliktedir. Öyleyse yapılan hemen her söz varlığı çalışmasının disiplinler arası nitelikte olduğu ifade edilebilir. Çal (2015: 729), söz varlığı hazinesinin toplumu yansıtması hakkında “kuşaktan kuşağa aktarılan dil, o toplumun bireylerini, düşünce biçimi açısından da koşullandırmakta” olduğunu, insanların dünya görüşleri, değer yargıları, yaşam biçimleri, inanışları, kullandıkları sözcüklerde kendini gösterdiğini söyler.

Bu bilgiler ışığında Türkçenin söz varlığının zenginliğinin yadsınamaz bir gerçek olduğu görülmektedir. Türkçe, söz varlığı açısından yenileşmeye açık bir dildir. İşlekliği, yeni sözcük türetme yeteneği Türkçenin söz varlığında görülür. Türk dilinin tüm lehçe ve şiveleriyle söz varlığının tespiti oldukça zordur. Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Özbek, Kazak, Kırgız, Uygur, Karakalpak, Yakut, Tuva, Altay, Kafkas, Tatar,

Başkurt, Karaçay, Malkar, Gagavuz ve Çuvaş lehçelerinin söz varlığını ortaya koymak için öncelikle her birini müstakil olarak incelemek gerekir.

Türk dilinin söz varlığı konusundaki bilinen ilk donanımlı çalışma, Kâşgarlı Mahmud'un *Dîvânü Lûgâti't-Türk*'üdür. Kâşgarlı Mahmud, eserini Türk dilinin söz varlığı hazinesini ortaya koyacak bir şekilde ele almıştır. *Dîvânü Lugati't-Türk*, içerisinde 7.500'den fazla tanımlama ve tanıklama yer almaktadır. Türk dilinin söz varlığı zenginliğini ortaya koyan önemli isimlerinden biri Ali Şîr Nevâyî'dir. Nevâyî, Türk dilinin büyük bir dil olduğuna inanmış ve Türkçe şiir yazılamayacağına inananların olduğu bir dönemde Türkçe ile muazzam eserler ortaya koymuştur.

Söz varlığı genel anlamıyla, yalnızca bir dildeki seslerle örülmüş simgeler ve göstergeler olmayıp aynı zamanda o dilin konuşuru olan toplumun kelimeler ve kavramlar dünyasına, maddi ve manevi kültürel yapısına ve zihniyetine ışık tutan bir hazine konumundadır. Bir dilin, sahip olduğu söz varlığının içerisinde o dilin konuşma farklılıklarıyla ortaya çıkan ağızlarının söz varlığı da oldukça önemlidir. Buna örnek teşkil eden Gaziantep Barakları ağız söz varlığı bakımından oldukça zengindir. Yapılan derleme çalışmaları neticesinde Gaziantep Barakları ağızında deyim ve kalıp sözlerin sıklıkla kullanıldığı tespit edilirken diğer söz varlığı unsurlarının da oldukça fazla yer aldığı görülmüştür. Geniş ölçüde, söz varlığı unsurlarının Gaziantep Barakları ağızındaki yerini görebilmek adına Gaziantep Barakları ağız söz varlığına genel bir tasnifle bakılacak olursa şu şekilde ifade edilebilir:

2.11. Gaziantep Barakları Ağız Söz Varlığının Tasnifi

2.11.1. Söz Varlığında Adların Sınıflandırılması

2.11.1.1. Özel Adlar

2.11.1.1.1. Kişi Adları

2.11.1.1.1.1. Erkek Adları

‘Abbes, ‘Abıdıl‘a, ‘Allevey ‘Apov, Ata, ‘Azzed, Ehsan, ‘Esmed, Hassen, Hasan, Hassov, Helil, Höggeş, Höseyn, İbov, İrbēm, İrecep, Möhümmed, Maḥammed, Mamdeli, Māmed, Mayıl, Memik, Mıkdāt, Mislim, Mısdava, Mısdık, Missa, Naḥsen, Reşed, Silēymen, Silo, Yıssıf.

2.11.1.1.1.2. Kadın Adları

‘Aşşegül, Aşşov, Ayel, Cemov, Emov, Eysig, Eysigeteg, ‘Ezov, Faddım, Fatey, Firdös, Güllov, Gülüşan, Güssim, Hacey, Hadduc, Hadıce, Halda, Hamda, Hayca, Heva, Hıyriye, İjlel, İrebiye, Lifer, Manisa, Meriş, Mevra, Minever, Miryem, Öz‘ey, Safya, Sebha, Selbi, Semire, Urhuya, Üzzüle, Zennup, Zibeyde, Zılha.

2.11.1.1.2. Lakaplar

2.11.1.1.2.1. Fiziksel Özelliklerine Göre Lakaplar

Acāraz, Ahraz, Altın ufā, Apalağ, Arbet, ‘Ayneli, ‘Aynesis, Aznavır, Balabañ, Cılleyli, Cinnab, Cırnas, Cırnaz, Codar, Cuñur, Çirpi, Çöçen, Çordası, Dalān, Dazlağ, Direş, Direzgen, Dişleg, Dombalağ, Dombili, Ermeni sıfırlı, Filinte, Ğara ğura, Ğara ğuru, Ğavlağ, Ğavur gelin, Gers, Gırçıl, Ğıyan etli, Giriz, Ğoca dölü, Ğodik, Ğödelek, Ğörgel, Gudduğ, Ğudduğ, Gundur, Gurtboğan, Hıra, Hıraf, Hilfetsiz, Hölbe, İñez, Kañnem, Keleş, Keprem, Kötelez, Küt, Kütüz, Malağ, Melemes, Ölgün, Paydak, Püsgüllü, Sallı saplı, Sellef, Semiz, Sosur, Süt hırası, Şıhırdım, Tavlı, Tıhna, Tırşık, Toğac, Toslağ, Üsküp, Yallı, Yalloz, Yampirig, Yavan, Yāz, Yığaç, Yılığ, Yüklü, Zālı, Zille, Zıll‘e, Zıraf, Zommur, Zirtik.

2.11.1.1.2.2. İş ve Uğraş Kaynaklı Lakaplar

Düyürçü, Fağı, Ğaracı, Ğovcu, Hallov cellov, Heci, Hırhız, Hırhızlık, Hırtiy, Keyvan, Kişifci, Kiya, Küvre, Sallıkçı, Şıh, Şeh, Tufacı, Vāsıl, Yıldızlı.

2.11.1.1.2.3. Kişisel Özelliklerine Göre Lakaplar

Abaza, ‘Abış, Acar, Ahlı yılığ, Akis, Alımı tez, Arasad dellalı, Arvat āzlı ol-, Aşşī, Atik, Aynad, Ayreti, Ayvaz, Başaradlı, Bāzlı, Berk yüzölü, Bil pıçā, Bilbig, Bizme çarığ, Boz āz ol-, Büzürük, Cağal, Cılgısı, Cılgısız, Cınak, Cıvık ol-, Cızbüzzü, Cıbelek, Cinbaş, Cini küfür ol-, Cıvelek, Comard, Çağırğanad ol-, Çāla ol-, Çeled, Çeşesi çürüg ol-, Çeşesinin yayı gırığ ol-, Çeşeyi osandır-, Çulçu ol-, Dabansız ol-, Dabañdan ol-, Damarı gırığ ol-, Damarı gırığ, Daş ergilī, Dil damağ ol-, Dil otlu, Dile yörüg ol-, Dili olma-, Dingil, Dirliksiz, Divana, Doñus, Döşürüglü, Dümmüg, Dümmük, Eleysi, Eli berk, Eli sulu, Erzi ğırık, Etē pis, Fırley, Ğalaba, Ğansız, Ğaşmer, Gerçik, Ğıncıfır, Ğoçak, Ğoşga, G*telek, Ğurt ol-, Ğünü, Ğünüçü, Haybatçı, Hetirli, Hırbov, Hırtey, Imırsık, İtkılı, Kenli, Kenni, Kinni, Kösnüg, Küküm, Küküm, Lallik, Leylim ahıllı, Māsım, Mığ sıçtı, Mıñanad, Mıñmız, Mıhrız, Öcbe, Öysüs, Pelevan, Sefil,

Sehlik, Seme, Sımağ dayı, Silik, Sineceñ, Sohumsuz, Şahbaz, Şaltağ, Şarmuta, Şarmıta, Şedrebez, Tel ehli, Temmağ, Terelelli, Tintebe ‘ât, Tiriñiz, Tilliyi aşan, Törelı, Tufeyli, Udumlu, Umsuruğ, Yalçı, Yobaz, Yolsuz, Yoz, Yürük, Zağal, Zal, Zirriyedsiz, Zırtey, Zırto.

2.11.1.1.3. Sülale/ Topluluk Adları

‘Aşret, Barağ eli, Cimēt, Ermeni, Ğarageçili, Ğayı, Gelinçi, Ğarfene, Herkeş, Ğoranta, Kafla, Kefir, Kömesi, Şendik, Yühudü, Zirriyed.

2.11.1.1.4. Yer Adları

2.11.1.1.4.1. Bayır Adları

Belen.

2.11.1.1.4.2. Çeşme Adları

Ağar.

2.11.1.1.4.3. Dere Adları

Arhık, Çörten, Övüt.

2.11.1.1.4.4. Ova Adları

Döleg, Yazı.

2.11.1.1.4.5. Nehir/Akarsu Adları

Fırağ, Ğırak, Piğar.

2.11.1.1.4.6. Kale Adları

Bedel, Ğala.

2.11.1.1.4.7. Kutsal Mekân Adları

2.11.1.1.4.7.1. Türbe/Ziyaret Adları

Ökkeşiye, Memig Dede Ziyaratı.

2.11.1.1.4.8. Köy Adları

Almandar, Aşşā Yeniyapan, Beledin, Çüflüg, Digmedaş, Dudluca, Êkisce, Ekizcê, Êlbeyli, Elifölu, Ğaracurun, Ğaraçomağ, Ğaraman, Ğayecik, Ğılavız, Ğılcal, Ğılcan, Ğaral, Ğılmeñ, Kersendeş, Köv, Küreb, Mezêrin, Şübüb, Tılhabeş, Ūrova, Uruş, Ūşğubbe, Vassıl, Yoğarı Güneyse, Zammır,

2.11.1.1.4.9. Mahalle/Cadde Adları

Dehliz, Mağle.

2.11.1.1.4.10. Ülke Adları

Amariğan, Sırıya, Surya.

2.11.1.1.4.11. İl Adları

‘Antep êli, Çanağkale, İsdammıl, Melmeked, Mimmıc, Sıvas, Şêr.

2.11.1.1.4.12. İlçe Adları

Anteke, Bêrecig, Bêsnî, Ğargamış, Ğaze, Nüzüb, Ōzêli.

2.11.1.2. Genel Adlar

Ağlağ, Döğüş Dulda, Dutu, Dünye, Ehtirez, El, Elgün, Fağırlıg, Feleked, Gerdeg, Ğonağ, Ğonağla-, Ğonteyir, Ğov, Göyün, Göz, Ğunt, Ğurbet, Ğurum, Ğuvat, Ğağ, Ğökmed, Ğörtum, Ğöyke, Ğudud, Ğüdüd.

2.11.1.2.1. Akrabalık Adları

Aba, Ağrabalıg, Ağraba, ‘Ammi, ‘Ammüşe, Ayle, Bacey, Bibi, Ciddov, Ciger, Eci, Ede, Emişig, Ğayın, Güvê.

2.11.1.2.2. Araç/Gereç Adları

Amasör, Çimmiş, Çömçe, Çotura, Dahıra, Dağra, Damañça, Depme, Derbeke, Dırabzan, Don ğazan, Duturuh, Ergeç, Filcan, Firengi, Firfirig, Ğalib sabın, Ğalle, Ğanne, Ğara sac, Ğara sağız, Ğargı, Ğıdda, Ğılış, Ğılöz, Ğınnab, Ğırnata, Ğıyğı, Ğıyğın, Ğıyığ, Gözkü, Ğuşhana, Halle, Ğalta, Ğıral, Ğaral, Ğavit, Ğavra, Havrız, Ğazvel, Hıltan, Ğöllük, İrbıg, İrlağ,

İçirik, İnne, Kendir, Kösgen, Kürtün, Lesdik, Lomma, Mahmil, Mahra, Mırha, Maşraba, Mekere, Meşefe, Mıh, Mıntak, Mitil, Oqlā, Ölbe, Öteberi, Pammık, Paylak, Pol, Sarad, Satıl, Savan, Sehan, Sek, Senek, Sındı, Sırfa, Sıyırğı, Sil'eḥ, Silkecek, Siḡi, Siyeh, Somya, Somiye, Şampiyon, Şilte, Taḡarlaḡ, Tebir, Teşt, Tip, Tohac, Tusbā, Yabanı, Yalaḡ, Zembil, Zemmil.

2.11.1.2.2.1. Ev ile İlgili Adlar

Açkı, Aḡıt, 'Ammar, Asman, Āzlık, Ağızlıḡ, Belbend, Bellur, Bıḡça, Bilē, Caḡ, Ceyiran, Cıncıḡ, Cıbinlik, Cödele, Curun, Cüdele, Çeşife çek-, Çıḡın, Diven, Döşşeg, Düven, Hana gözü, Hazna, Ocaḡ, Tā, Taḡa, Tüken, Yüklüg.

2.11.1.2.2.2. Tarım ve Tarım Aleti Adları

Ariş, 'Aşef, Baḡ, Baḡ, Baḡca, Barbil, Bel belle-, Bel, Belle-, Bendek, Bıdam, Bılḡ, Biçim, Bor, Boraz, Burçaḡ, Caḡcaḡı, Cercer, Ceryanlı, Cıda, Çahıl, Çakşak, Çapa, Çeper, Daraba, Dērmən, Felḡan, Fires, Ġıraç, Ġıyraç, Gömgöv ol-, Göpcük, Göv, Göverti, Höllüg, Kepir, Kever, Kiseg, Kitiz, Külbele-, Mezre, Omça, Onḡun, Siyeç, Şahıra, Şahra, Yaba, Zamḡlan-, Zerzamba.

2.11.1.2.3. Bitki Adları

Acır, Acir, Acür, Badılcan, Baḡdeniz, Balcan, Balık damā, Bamiye, Bayam, Bıtırāḡ, Büber, Calba, Çahırca, Çāla, Çobanşökerden, Çör, Çördük, Çövür, Çükündürük, Çüşük, Darı, Dırnacıḡ, Dil otu, Enger, Fasıya, Ġaraot, Ġarpız, Ġavın, Ġıvırcık, Göbelek, Göşdürümbarḡ, Ġuşekmē, Ġuzugulā, Ḥayır, Işḡın, İraḡen, İrḡen, İtüzümü, Kenger, Kesdene, Kömec, Köremen, Küncü, Kütte, Lökkiye, Malhıta, Mayana, N'ane, Patda, Patata, Payam, Payaş otu, Pirpir, Pirpirim, Pürçüklü, Samırsak, Silib, Söbelek, Suvan, Şefdeli, Şıḡıcık, Şıḡḡık, Şıllov, Şirik, Şitil, Şetir, Tarḡın, Temotos, Tiyeg, Tiyek, Tut yarpā, Yardıb, Yarpaḡ, Yarpız, Yılḡın.

2.11.1.2.4. Çocuk Oyun Adları

'Ammel ḡoḡ, Bazlambac, Cıncıklı gülle, Cullup, Dettel h'aey, Höngülmeç, Höngülöc, Hör (höl), Küküç, Ġoşḡuç, Sıypancaḡ, Sıypancaḡ.

2.11.1.2.5. Giyim-Kuşam Adları

2.11.1.2.5.1. Erkek Giyim-Kuşam Adları

Asbab, Çarpana, Çeked, Ellig, Kat, Gondura, Habbab, Köynek, Külleh, Mintan, Papıç, Peyğammer tumanı, Sağgov, Tuman, Yarlık.

2.11.1.2.5.2. Kadın Giyim Kuşam Adları

‘Abe, Asbab, Bayramcalık, Belbā, Babıc, Çarpana, Dışarılıh, Ellig, Enteri, Fanila, Ğadife, Ğaraltı, Ğeyim, Geyme, Keçik, Papıç, Şarpa, Şeş, Şilte, Tuman, Yalınğat, Yazma, Zubun.

2.11.1.2.5.3. Süs ve Takı Adları

Affı, Ağıdma, Atğı, Avadannık, Belig, Bezeg, Bizeg, Bilenzik, Burma, Cağa, Dövün, Saçak, Kelleli, Urup, Zarife, Zencir.

2.11.1.2.6. Halk Bilimine Dair Adlar

Haked, Haley, Mesel, Yanılmaç.

2.11.1.2.7. Hayvan Adları ve Hayvancılık ile İlgili Adlar

Ālı böcük, Ānañ-, Arhab, Arheb, Barak, Belleme, Bicig, Bocu, B‘öcüg, Bögcük, Bögcüklen-, Camız, Cammış, Cāş, Celed, Cıllıg, Culluk, Çalağan, Çebiç, Çer, D*şşag ısıran, Davışan, Daylağ, Dıphā, Dof, Enik, Evran, Fışğı, Finov, Ğarig, Ğarlangış, Ğırbā, Ğırlangos, Ğışgırcağ, Gölük, Göyerçin, Ğulun, Helöpen, Kemre, Kirinte, Kölük, Kösün, Kösnü, Kösne, Küsü, Lök, Maħmil cücü, Malağ, Mānik, M‘acik, Maral, Mavmav, Nacer, Neccer, Olgaç, Ögcük, ‘Evez, Övez, Pin, Pissig, Sağca, Seki, Seylangos, Sırsır, Sölcen, Subba, Şadı, Şağalağ, Şebiş, Şişek, Tağtabiti, Tavıkcıl, Titoz, Toklu, Tonuz, Tısba, Uyacen, Yal, Yallı gurt, Yaylım, Yilengec, Zibillik.

2.11.1.2.8. Meslek Adları

Adder, Ağdar, Amele, Avığat, Azab, Bağan, Bağannıg, Bıdamçı, Carağ, Çerçi, Debbağ, Debbağlık, F‘el, Ğalledar, Ğassab, Ğoruyçu, Ğakim, Halfe, Ğoca, İnneçi, Köşger, Möhzür, Örgedmen, Saraf, Savçı, Şallağ, Şayır, Şērd, Toğdur, Yuyucu.

2.11.1.2.9. Organ Adları/Vücudun Bölümleri

Annıçatı, Arğa, Barğ, Bārsağ, Bıhım, Bıhınak, B*llig, B*llük, Büyüdüs, Cartlak, Ç*llik, Çīñ, Çiyil, Dal, Darağlıg, Dırnağ, Duluğ, Emceg, Galb, Ğan, Gemig, Ğuluş, Gulunç, Ğursak, Ğırsak, Ğırdlak, Ğırdlag, İncik, Kulak tözü, L*lik, Māde, Mēñil, Memiş, Oma, Pafciger, Pöççük, Sağal, Siñe, Sufad, Şafag, Uşağlıg, Uyluk, Yamız, Yānı.

2.11.1.2.10. Sağlık ile İlgili Adlar

2.11.1.2.10.1. Halk Hekimliği ve İnsan Sağlığı (Hastalıklar ve Tedaviler) ile İlgili Adlar

Başka, Dabaz, Dabaz ol-, Dafar et-, Em et-, Em, Emle-, İtdirsē, İyindirik, Karasağız, Kekec, Kekli az-, Mayasır, Mered, Mes—ed-, ‘Öled, Ölet, Peteg kimi şiş-, Pissig bicī, Potur, Sağıl-, Samarig, Sammıd, Sazzağ, Sazan, Sıyrıntı, Siyil, Sökel, Sürgü, Sürgün ol-, Şeb‘alözür, Tahır, Tekec, Umma, Vurgu, Yağır ol-, Yağır, Yıv, Yivli, Yor, Zenk. Afer, Balhı, Bayın-, Bayındır-, Bayram beyi ol-, Bāzında kuqş kuyrünün çıh-, Bedeniñe ğurd dala-, Bedeniñi dert dut-, Berçim, Bezer-, Bıcılğan, Bılh-, Bılhı-, Bozğun, Burulu, Büyüdür, Çimiş, Çīt, Çor, Çorlan-, Çortüm, Dal ağıt yat-, Debel debel dön-, Delik deşik ol-, Demire Demre, Temre, Temire, Derde dutul-, Dert dut-, Ecik böcük ol-, Feni-, Ğağsır-, Karabacag, Ğırğan, Ğırğın, Ğızdırma, Ğızıl, Gözü bozar-, Gumbuz, Ğuruyel, Hiciren, Hicirenlen-, İgdiş, İcinig, Ma‘ayne, Mayene, Öysürüg, Tıhsırığ.

2.11.1.2.11. Yiyecek ve İçecek ile İlgili Adlar

Açığ ekmek, Ağ, Ağı, Almaşık, Arağı, Aş, Ağız, Azzık, Bazı, Bekmes, Beyran, Beyrek, Birē, Bişi, Boğaz, Bōreg, Burğul, Burul, Çekçeki, Çelim, Çelem, Çemid, Çiyid, Dımışğı, Dımışkı, Dırnaklı ekmeg, Dolama, Dorğambaş, Duza vur-, Epmeg, Eşgi, Fegge, Fıhırı-, Fısdığ, Ğabiye, Ğağve, Ğara ğola, Ğatma, Ğavırğa, Gerebiş, Ğoz, Guymağ, Güveş, Ğalıp, Hedik, Ğıdra, Ğıtab, İşli küfde, Kağke, Karğana dadlısı, Keme, Keş, Lebeniye, Leçel, Loğlaz, Mahaşer, Manca, Mıkşı, Mımmar, Mirra, Mısğa, Mişmiş, Nişe, Omaç, Ögce, Pağlava, Peñdir, Piybaz, Pissik da**ā, Sarı ğola, Sarıyā, Sōrme, Suy, Sümüd, Şāra, Şāre, Şıllık, Şırık, Şikre, Şirmen, Şirincelik, Şivēdiz, Şorağ, Şorağ, Şorba, Tağne, Tirid, Topalağ, Tut suyu, Ura, Uralı, Uvra, Zarğa, Zifir.

2.11.1.2.12. Zaman ile İlgili Adlar

Aralıg, Avustos, Bayaḥḥı, Bayaḥ, Bayaḥlīn, Bazar, Bazertesi, Binān, Bıldır, Bōn, Bōn, Bōnluḡ, Boyūn, Boyun, Cimē, Cimērtesi, Çıḥanaçaḡ, Dānası, Dayım, Dayma, Devlisi, Dilki şafā, Eylil, Ġassım, Geden sene, Gel boyunḥu kūn, Ġıf, Gireneček, Gündiye, Güñüz, Ḥamis, İrgünüz, Kūn, Kūnde, Mard, Oḥt, Perşamme, Sabatten, Sebeḥnen, Sehel beri, Sōḥūr, Şıbad, Şindik, Şini, Şinni, Tommus, Vaḥıt, Yeniye, Zamḥarı.

2.11.1.2.13. Renkler ile İlgili Adlar

Ala, Balcan moru, B*ḥ sarısı, Bozarıḡ, Cıncık ireḡi, Ġıramireḡ, Göy, Göverti, Ḥavıcı moru, Kemkeş, Mazırık ġarası, Sıçan tüyü, Siyeḥ, Taḥne ireḡi.

2.11.1.2.14. Ticaret ile İlgili Adlar

Alay āsab, ‘Alevire, Bardıl, Bāşire, Bazarlıḥ, Benzinnig, Biḡ, Ġabal, Ġamyon, Ḥampa, İsmaric et-, İsmaric, Ḳabal, Kelepir, Lēra, Löp, Marda bazar, Mecċdī kes-, Mı‘ayyer, ‘Öcured, Peşgeş, Sekiz on, Töllü, Yiyim, Yömye.

2.11.1.2.15. Din ile İlgili Adlar

Allā, Aptez, Ataş yeri, Babal, Bandıra, Bandırasız ol-, Caḥannem, Cam‘ı, Ceḥannem kütū, Celled, Cem‘i Mıḥammed, Ellik, ‘Ezen, ‘Ezireyil, Ġabirisden, Ġader, Gader, Ġadir, Ġarayer, Ġılba, Ġıyamāt köynē, Güneḥ, Ḥalal, Hameyli, Ḥeyir, Hıyir, Hörü, Hubus, Kübban, Meblid, Memişhana, Meszin, Mezer, Mezerrig, Mısḡa, Oruş, Sabab, Siḡ, Süretifeteḥe, Üfle-, Üfrügçü.

2.11.1.2.16. Hava Olayları ile İlgili Adlar

Baraḡ, Bedir, Ebemḡuşā, Fırdana, Gıcı, Ġıçı, Ġurlaḡ, Güzlek, Ḳaraltı yēli, Ḳaraltı, Serpene.

2.11.1.2.17. İnsan Halleri ile İlgili Adlar

‘Acalavan, ‘Acız-, Bımızlan-, Bıtıra-, Boya sümē gel-, Butura-, Buy-, Çeligleş-, Ebeç, Eḥilleş-, Emlig, Emlık, Emzikli, Fenik-, Gari-, Ġocal-, Gocalıḡ.

2.11.1.2.18. Mimari Yapı ile İlgili Adlar

Ḥavara, Havara, Ğonağ, Apardıman, Havış, Ḥavız, Hayad, Ḥökümed ğonā, Qarac, Körpü, Kübbiye, Maddā, Merduvan, Oḡul, Suyolu, Süyük, Ğaḥve.

2.11.2. Kalıplaşmış Dil Birimleri

2.11.2.1. Deyimler

Abazañ ol-, Acar ol, ‘Acer gelin kimi süzün-, Acı ğaḥve içmiye gêt-, Adam içine ğarış-, Adamlā geç-, Adamlıḥnan alaḥası olma-, Ādañ beye hanek etme-, Adı ğaybol-, Adı ğulāna dey-, Adı başkasına ğon-, Adınıñ oğura çıḥ-, Aferesi bayram olma-, Afferime segirt-, ‘Afici ol-, Ağa kimi ol-, Ah aḥısı gidip of ofusu qal-, Aḥı b*huna ğarış-, Aḥıl taqtası eysik ol-, Aḥıl us dātliyen ğafiya şemşiye dut-, Aḥını b*huna ğarışdır-, Ahır sekisi mezunu ol-, Aḥlı yetme-, Aḥlınıñ mıhı eysik ol-, Aḥlında ğan çıbanı çıḥ-, Aḥlıyı alanın canıyı da al-, Aḥlıyı yitir-, Ahret adamı ol-, Al aṣṣā et-, Alalı qaralı ol-, Alıcısı düş-, Alıcısı gel-, Alımı geniş ol-, Ali cingil ocā ol-, Allā adamı ol- Alla Alla et-, Allā evi belle-, Allā göge çıḥ-, Allā yaḥın ol-, Allān yüziye baḥma-, Allāñ kına yaḥdır-, Allem ğullem et-, ‘Alli silli ol-, ‘Allo cillo ol-, Almaz almaz baḥ-, Alnıña kün doğ-, Altı yaş ol-, Altına çal-, Amanatın canınıñ ğayyım ol-, Amanatıñ canının elinneñ gez-, Amanı tüken-, Ana surfasında büyüme-, Analık elinneñ ver-, Anbel akis ol-, ‘Anglesleg kerced-, Apleyi kaçır-, Ar sābi olma-, Ar satan ol-, Ārañ ol-, Ārcanlı ol-, Ārdan at-, Arı kıvanına sürdüş-, Arıca etek ol-, Arının inine çöp dök-, Ariya al-, Ariya gêt-, Ariya ver-, Ārla-, Ārlan-, Ārsın-, Arvat āzlı ol-, Asbablı şeytanlardan yırah ol-, Aşında çıḥ-, Aşını boya-, At başı çekme-, At yerine eşşek goy-, Atarı ol-, Attan eşşē düş-, Avar ol-, Avsınla-, Ay-, Ayā cıvık ol-, Ayā yere yetme-, Ayağ dolaşdır-, Ayāna Hac şavabı yazıl-, Ayāna mercimeg kütü daya-, Ayānı al-, Ayānıñ etini yē-, Ayāñı bergçe bas-, Ayāñı şarḥa çevir-, ‘Ayer çek-, ‘Ayerle-, Ayın bayın ol-, Ayın beyin ol-, Ayipsin-, Aynı daraqdan daran-, ‘Ayreni ğabar-, Ayreti ol-, Ayvazını gör-, Āz ver-, Az-, ‘Azeysiz ol-, Āzı āzına ğavuşma-, Āzı dorgusuna get-, Āzı g*t ol-, Āzı ğara ol-, Āzı ğaymıh ol-, Āzı kirişlen-, Āzı mırralı ol-, Āzı pis ol-, Āzı uralı ol-, Āzı yoḥarda ol-, Āzına āz ver-, Āzına ip ölç-, Āzına ökelen-, Āzına şeytan işe-, Āzında ayran durmas ol-, Āzındaḥı gozu kıрма-, Āzının kefi aḥ-, Āzınıñ otuna göre ver-, Āziñ yımılı qal-, Āziña bir barmağ şire çal-, Azıt-, Āziya basa basa söyle-, Āziya yuyucu barmā gir-, Āziyın içi yumuş dolu ol-, B*h yoluna gêt, B*hu cin ol-, B*hu ğuru-, B*huna göre bosdan çek-, B*hunda inci ara-, B*hundan gemik çıḥ-, B*hunu çek-, Babanıñ namını geç-, Badmana badman ğo-, Bal pıçā kimi ol-, Baldırı düz gız iste-, Balı āzında pıçā bāzında yaşa-, Balmumuna döñ-, Bamiye

kimi dızlaḥ gal-, Bar bāla-, Bar bālat-, Bargıyı yi-, Bārı yangılı ol-, Bārını ez-, Bārını yar-, Baṣ bāla-, Baṣ bul-, Baṣ ḡaşı-, Baṣ ḡaşıma-, Baṣa çıḡar-, Baṣa ḡaḡınc ét-, Baṣa yet-, Baṣaca sevin-, Baṣda çıban çıḡ-, Baṣdan kıça ol-, Başı ariya gèt-, Başı böyyüḡ ol-, Başı çek-, Başı çekdir-, Başını ḡopard-, Başınnan oyna-, Başıña butura-, Başıña dey-, Başıña gara gel-, Başıña mıḡ kes-, Başıña pençik fermanı at-, Başıñı yi-, Başıya çiçekler ekil-, Başına daṣ dikil-, Batman döv-, Batmannan çālın ḡarıṣ-, Batura ataṣ bas-, Bayram görme-, Bayramdan ōlansız ol-, Bāzdan düş-, Bāzı bol ol-, Bāzı culḡ et-, Bāzıña aḡdar-, Bāzıña geçir-, Bebirlen-, Bedeni yoḡ ol-, Bedeniniḡ hıyrini görme-, Bedeniḡ çüriye-, Bedeniḡ sābi ol-, Beli berk ol-, Belinden in-, Belin bıḡıñ kırıl-, Belin miḡraba daya-, Belle-, Belle-, Bellik et-, Beḡ düş-, Berḡay et-, Beri gel-, Beti beñzer ol-, Betiḡe gèt-, Bey evinin beslemesi ol-, Beyni yer alma-, Beyniḡe yèr etme-, Bezzeg et-, Bezenē bālan-, Bıḡı kırıl-, Bıldırcın kimi ol-, Bıyıña bulaṣdırma-, Bız kes-, Bildē yanıldına yetme-, Bilinmes ḡurşunlara git-, Bilinmes maraza düş-, Bir ayaḡ gel-, Bir batman etin ya at da ya arvat da ol-, Bir delē iṣe-, Bir evde yatıp biḡ eve zarın gel-, Bir hanē süsleyip gelin et-, Bi ḡalemde sil-, Bi mindellik yer bıraḡ-, Bi s*ṣdī olma-, Bi yumaḡ on dök-, Bişirib bişirib önüḡe getir-, Bizme çarılı ol-, Bocu ḡaderi boyu olup deḡişik deḡişik huyu ol-, Bol g*tden osur-, Bōr iti ol-, Bordan sök-, Boruna körüne yaṣa-, Boya-, Boyan-, Boydan düş-, Boynu burulu ol-, Boynu ergi ḡal-, Boynu yoḡun ol-, Boynu yōn ol-, Boynunun kökünü gör-, Boynuḡ gendirli ol-, Boynuḡ yanına yıḡıl-, Boynuḡa geṣ-, Boyun iplere ölçü ver-, Bölük pörçük et-, Börgleṣ-, Böyyüḡlen-, Burnu düş-, Burnu ḡanamıṣ kimi yè-, Burnunna yit-, Burnuḡ bıdan-, Burnuḡu ḡaldır-, Burnuḡu kır-, Burun bāz et-, Burunsuzda hızma ol-, Buz kes-, Bülbül başı yut-, Cafcaflı ḡonuṣ-, Camılar yaptır-, Can çek-, Can ḡanaḡdan yıḡıl-, Can öze-, Canı ōṣlūk verme-, Canı tezze ol-, Canı uzun ol-, Canıḡdan ciyeriḡden bul-, Canḡı asmanda ḡal-, Carılda-, Carıs malamat ol-, Cazḡır-, Cebi deṣik ol-, Ceh dāt-, Cehannemden bile ḡırḡ ḡonaḡ öte ol-, Cem‘aziyelevēliḡı bil-, Cenaḡ geçin-, Cezvesi ḡarıṣ-, Cıbsıt-, Cıḡız, Cıḡın-, Cıḡılı elinden salma-, Cırcır ol-, Cırla-, Cıvıḡlan-, Cıvsıt-, Cızıyı geç-, Cibel-, Cibeld-, Ciçi gevṣe-, Cingan çergesi kimi ol-, Cingan evinde mısandıra ara-, Ciyeriniḡ paramparça ol-, Ciyerinnen sinanaḡlardan ol-, Ciyeriḡden sinan-, Cōlan et-, Comcomusu ol-, Comcomuya deng gel-, Cor ver-, Çal-, Çalgeçir et-, Çalḡama et-, Çalḡap et-, Çalın-, Çamıra basıp çalıya as-, Çan çarılı ol-, Çanḡala çal-, Çapıdı çek-, Çapıdı ḡümüşnen ol-, Çar çāl-, Çarḡ çal-, Çarḡıdını çıḡar-, Çarḡıtı çıḡ-, Çatal yüregden ol-, Çēftiḡı ḡandır-, Çekiye çek-, Çeñeleṣ-, Çeñeyi osandır-, Çevirgen ol-, Çıftı çarṣısında ol-, Canı ḡayyim ol-, Cıḡ singir ol-, Çirtim çirtin-, Çoḡ arvat boşad-, Çoḡ çıra yaḡ-, Çoḡ harman diṣle-, Çomar soḡ-, Çömçe gelin ol-, Çörtlen çalḡına beñze-, Çuldan ol-, Daban döṣür-, Daban döv-, Dabanı yanıḡ it kimi gez-, Dabaḡ döṣe-, Dad duz alma-, Dadı duzu olma-, Dāken yıḡıl-, Dal ḡanır-, Dal omuz et-, Dalken devril-, Dananıḡ ḡazziniḡ ḡop-, Dandana

tağ-, D'ave tepsol-, Dap diri sıçra-, Daş dögen ol-, Daşa dökül-, Daşdan yumuşanı yè-, Daşın berkini ye-, Daşla-, Davşan emmisi ol-, Davşanın yamaca geç-, Dayamaca et-, Dayandın dalın elē gel-, Debreş-, Defderin dürül-, Değ et-, Dek dur-, Deli celel ol-, Derdi baş et-, Dermansız derde düş-, Dərmenin sele get-, Deveden darrī söyle-, Deveyi düze çıxar-, Deveyi havudunnan yut-, Deynek görset-, Dırnā uzama-, Dırnā yer dutma-, Dibini dög- Dibini söt-, Dibini yağ-, DİL dİL et-, Dil otu yè-, Dilençilere muhdac ol-, Dilenemez dilençi ol-, Dili diline dey-, Dili gurtlu ol-, Diliğ depeden çekil-, Dilkiniğ ölu ol-, Dillernen barabar ol-, Dingil dingil dingilde-, Dingilde-, Dirēzin sög-, Diş diş ol-, Dişi kitlen-, Dişini çeg-, Dizginine vur-, Dödum ölesiye beyle ol-, Doğ sadıcı ol-, Doğumu kuru-, Doğ karnına doğuz topağ küfteyi hallet-, Dolab beygiri ol-, Dolama yālī indirme-, Doğuzluğ et-, Dorgusunun dine zereli olma-, Döşgel ol-, Döllerin dert dut-, Dönē tes ol-, Dönē tes olma-, Döşsegci gèt-, Döşündē gıllar bitme-, Döşürüglü ol-, Dul köynē gèy-, Dulda et-, Dutdunun elinde gal-, Düg at-, Dünya şār bedesten ol-, Düven aş-, Düyünde gıyāmat ol-, Düyürü küsdür-, Düzünüp konuş-, Ecdadiyin gabriniğ eşşeklere nağır ol-, Ecelde aman olma-, Efiyni patla-, Efin tefin et-, Egmen atlı sen yayan ol-, Egmegsis dussus ol-, Egmēne kan dorga-, Egmēni dadlandır-, Ehlēzi çık-, Elden ayağdan düş-, Elden ayakdan çık-, Elden ayrışsı ol-, Elden yiyen börg ol-, Ele al-, Ele ayā düş-, Eli ayā dökül-, Eli āziña yètme-, Eli berk ol-, Eli çağır ol-, Eli dar ol-, Eli deli ol-, Eli deynegli ol-, Eli dilik dilik ol-, Eli gıru yèrde kal-, Eli hamırlı kendisi aç ol-, Eli sulu ol-, Eli yèrden kesil-, Eli yetme-, Eli yürēnde ol-, Eli zilli ol-, Elini altına sal-, Elini gıru yère çal-, Eliñi yüzüne al-, Eme yara-, Emiş yağış ol-, Ene yana al-, Ensesi kalın ol-, Erbā daş dört geçi ol-, Erkek kimi ol-, Esemesi geçme-, Esip yā-, Eşbehlen-, Eşgi-, Eşgili bas-, Eşip eşip yè-, Eşşek yükünnen ol-, Eşşēn bārdına inan-, Et bit-, Et döv-, Et gafadan ol-, Etden dırnağ ol-, Etē yaş ol-, Evsin-, Eyeri boşald-, Falle-, Faş ol-, Fır gap-, Fırlan-, Fıstı iç et-, Filin gulāndağını bul-, Fit ver-, G*tü açıl-, G*tüstü gal-, Ğabanna-, Ğadalı ol-, Ğadağın eysik olma-, Ğadderēyi kaldır-, Ğaddiminde ol-, Ğaladan gına savur-, Ğalafat Ğabası ol-, Ğalbin bardağığ ol-, Ğaldır Ğaldır et-, Ğaleyli Ğapdan su iç-, Ğalıba göre gèt-, Ğallede zeyti olma-, Ğammazla-, Ğan alacak damarı olma-, Ğan yuttur-, Ğan uy-, Ğan yuttur-, Ğanadı kırıl-, Ğanı Ğatliniğ vacip ol-, Ğanı gıru ol-, Ğansızlık et-, Ğapıyı açmiya Ğorğ-, Ğara mor ciyer ol-, Ğara yere gal-, Ğara yerin dibine geç-, Ğaraçalı ol-, Ğardaşsız avrada düş-, Ğarınçanın Ğanadının Ğırığ çık-, Ğarnan Ğaybol-, Ğarnan Ğayib ol-, Ğarnı gèt-, Ğarnı get-, Ğarnı Ğurla-, Ğarnı yarığ ol-, Ğarnıñi dişe geçir-, Ğarruğ et-, Ğarşıcı get-, Ğaşı gözü bir adam et-, Ğat öğün et-, Ğavur kimi ol-, Ğayla çek-, Ğayle et-, Ğazanı Ğapaşsız kalma-, Geberd-, Géce et-, Gel gèt ağıllı ol-, Gelmez yanını gelişdir-, Gemı sürmedenlik ol-, Ğıcı kimi ol-, Ğ*ça circivig gir, Ğ*çını yırt-, Ğılı Ğıptırtısı olma-, Ğılınç as-, Ğılovla-, Ğın yan et-, Ğırfi cırf et-, Ğırğa bir eklēyeme, Ğıslı yanıñ ol-, Ğıssa Ğırma-, Ğıt ğıt

ğıdnaş-, Ğızırğan-, Ğol al-, Ğol ver-, Ğolunuñ dalınıñ uza-, Ğom ğuyruğ ol-, Ğosğa ğosğa yörü-,
 Ğosğalan-, Ğoyun yaşı ğader ol-, Ğömgöv zengin ol-, Ğönderici ğet-, Ğönlü beş böyyüğden
 ol-, Ğöñül ğendir-, Ğördü künden geri ğal-, G*t doğuştır-, G*t oynatan ğuş kimi ol-, G*t üstü
 otur-, G*tüne baĥa baĥa dön-, G*tünde balta sapı ol-, Göynü düş-, Göz ārd-, Göz ayır-, Göz
 ayırd-, Göz belerd-, Göz gevĥeri dök-, Göz ğır-, Gözaltına ğet-, Gözü aç kimi yè-, Gözü
 aydınla-, Gözü dar ol-, Gözü ğara ol-, Gözü kırıl-, Gözü oyna-, Gözündē ĥapağ ol-, Gözündē
 uç-, Gözüne al-, Gözüne pay et-, Gözünñ ılıdı yire bas-, Gözünñ kirşi ğırıl-, Gözünñ kökü
 ār-, Ğudumlu gel-, Ğudumsuz ol-, Ğul ğurban ol-, Ğulā düş-, Ğulağ al-, Ğulağsızda küpe ol-,
 Ğulağ yaprıt-, Ğulāndan savur-, Ğulānñ arĥasına ĥal-, Ğulānñ böcü öl-, Ğullap bul-, Ğullap
 dağ-, Ğullapla-, Ğulpuna yapış-, Ğurd ğur‘ēni oĥu-, Ğurĥun cücünü say-, Ğuru yere ğurt düşür-,
 Ğurul-, Ğuş ğarışmasına ğet-, Ğuşā gevşē-, Ğuyrūnnañ oyna-, Ğuzu kimi ol-, Ğüm at-, Ğün
 ğey-, Ğünde bir eñi öliy ol-, Ğağlarken ğağlarken ğuzula-, Ğabĥabdan ğaçma kimi ol-, Ğaci
 leylē asmanda ğör-, Ğafil ĥafil yè-, Ğaf ğeç-, Ğala ğoyma-, Ğaldan ğal-, Ğaldır hop ol-, Ğalel
 bul-, Ğalep iti kimi ol-, Ğalep’tē deve izi ara-, Ğalı yerinde ol-, Ğalına ālar göz olma-, Ğallen-,
 Ğallov cellov herif ol-, Ğaltayı altına al-, Ğam inkār et-, Ğamalı ĥımışlı ol-, Ğamam anası
 kimi ol-, Ğamıd ol-, Ğamırda ĥiy ol-, Ğan evin harab ol-, Ğanbe cenbe yat-, Ğanda ğeden
 tayĥonoz ol-, Ğanēn ulūnu ēt-, Ğapmasını ĥal-, Ğartik senin ğırtık benim ēt-, Ğasaba ğatma-,
 Ğaşla-, Ğatıra ğet-, Ğava bulanıĥĥan bişiriciye yanaşma-, Ğavıl oyna-, Ğayeti niniyli et-,
 Hedede ğeş-, Henginde ol-, Hergize düş-, Hey havadan ol-, Ğıldırĥış ol-, Ğırt ol-, Ğıs boğum
 et-, Ğışlı ol-, Ğıyır ĥıyır et-, Ğimi yek ol-, Ğoflen-, Ğont et-, Ğora ğeç-, Ğora ğoşa ğeçirme-,
 Ğoşuya gel-, Ğoşuya gel-, Höllē ĥıĥ-, Höngülmeçe binmiş kimi ol-, Hönkür-, Ğulasayı ğaptır-,
 Huvaya kes-, İsdafıl ol-, İsız eve itin ğır-, İç köynē ol-, İçē siñe ol-, İçi dolu ğan ĥus-, İçi ğet-,
 İçiniñ dışınıñ bir ol-, İki başınıñ tam ol-, İki ĥüt hanek ēt-, İki daşın arasında ğal-, İki iple dik-,
 İki sümüg at-, İkrağ et-, İkrağ etdir-, İm im ineñ-, İnce dalak ol-, İnciliyken ğırıl-, İngil ĥış
 ğal-, İngil ĥış ol-, İp ilmek tutma-, İpçine bin-, İpini kes-, İpiñi sürüyüp ğez-, İpiñi üsdüne at-,
 İplikli tenēyi kekme-, İşē ğapağ vur-, İşkemmeden salla-, İşmar et-, İt kimi paralı ol-, İt ol-, İt
 osurur kimi yalan söyle-, İte beñzer benziñ ol-, İti b*ĥunuñ eme yara-, İtten ğuzu doğ-, İyne
 delinden Hindisdan’ı ğör-, İyneli beşşigde ol-, Ğabbeñi ğır-, Ğabına ğoy-, Ğaĥnem ol-, Ğalayla-,
 Ğamat-, Ğaşarlan-, Keçeyi sudan ĥıĥar-, Keĥir keĥir keĥle-, Kelebi dolaş-, Kelle ğulağ
 yerinde ol-, Kemī sarar-, Ken et-, Kepē kesil-, Kepir kesmeden gel-, Keppir ĥış yat-, Kepiriĥış
 ol-, Kerc et-, Kercine ğonuş-, Kerdıman ol-, Ket düş-, Keyfi beyde olma-, Keyfi dommālī ol-,
 Kıçlı ĥıĥar-, Kıldan lem ğap-, Kısmetiniñ itin g*tünden ĥık-, Kıvan-, Kıvış yavış ēt-, Kızın-,
 Kilci eşşē kimi bağ-, Kirinden kirg di-, Kıltuğdan ver-, Kölge ĥopla-, Kölge ĥoplad-, Körken
 devez et-, Körün eline deynek ver-, Köstē yünden et-, Kötü barıt kimi ol-, Kül uvağ ol-, Kün

görmemiş haciye dön-, Küşneli ahır ol-, Labbasdı ol-, Lahayığlıh et-, Lahla-, Langar kimi ol-, Laşğıya dön-, Lep lep dökül-, Leplebiden lem ğap-, Levend ol-, Leyli ğadirde dō-, Leylim ol-, Lohma sög-, Lök otur-, Lök boylu ol-, Lord ol-, Loruğu pendiriği görme-, Maç et-, Maddan marazın gel-, Maḥana bul-, Maḥna bul-, Maḥşer dilkisi kimi ğal-, Malamat et-, Malının p*zevenji ol-, Mamuru mes ol-, Marağ et-, Maraş otu yemiş kimi dolan-, Mart bızāsı kimi baķ-, Mat evinde ğal-, Mekinesi bozuḡ ol-, Meremi ol-, Mermerlere kitlen-, Met eyle-, Mezad kes-, Mezer altından işe-, Miḥād ol-, Miḥiyyad ol-, Miḥrızlıġ ét-, Mındar ḡala gel-, Minariyi yaptırmıyanın yerden bitmiş say-, Miradı ğarnında ğal-, Mırın ğırın et-, Mirroḡ çār-, Mızġan-, Minariya dışardan gir-, Mini düş-, Miş yeri bıraķ-, Miş yeri bıraķ-, Mitirden-, Mosdura et-, Möḡürlen-, Nacarın ğapısının sıyrılan ol-, Ne bal ne mum ol-, Nazar kişle-, Nammısı dellala ver-, Ne gızı vermek ne de düyürçüyü küstür-, Ne ölmıye ne gömmıye gel-, Nevse belle-, Nifaķ soḡan böyyüġ ol-, Ninnik et-, Ninnik ettir-, Nutuġ ġurut-, Nüzül in-, Ocā küllü ol-, Ocā tütme-, Ocaķda kül gör-, Ocāna düş-, Omasıs ol-, Oma dur-, Oldum olasıya beyle ol-, Omzundan in-, On Osman anası ol-, Ortalı taḡne bekmez et-, Öġcesis ol-, Öksüze verir kimi doldur-, Ölçüp dök-, Ölmeyi bayılma belle-, Ölü götüne dön-, Ölü torpā serpilmiş kimi ol-, Ölüm ölüm deyip öleme-, Öñē gel-, Osura osura yat-, Oynad-, Oyun ġır-, Övüdünü özünden al-, Özü geç-, Pabıcının birini yetir-, Pabıçı baḡalı ol-, Papıcına daş ğaş-, Parlak görset-, Parpazla-, Pervana ol-, Peşgeş çek-, Peyġambere ġomşu ol-, Pıçā yi-, Pıntı pırtıya düş-, Pısırik ol-, Pilavı yēn yāla-, Pissik paçası ayır-, Pirpirim gari ol-, Pir baş ġed-, Pormudu çıḡ-, Rızġını ḡaḡ et-, Rizesi ol-, Saç saḡal çek-, Saçı el elinde ol-, Sadaḡayı saraydan çıḡarma-, Safra sındır-, Saḡaldan kesip bıyā ula-, Saḡalı circire bulaşdır-, Saḡalına gül-, Saḡalının altından geç-, Saḡırġa kimi yapış-, Salḡım seçaķ ol-, Saman dadlı ol-, Sapını alıp salamata çıḡ-, Savcılılar kimi ol-, Sebilden ver-, Sedede geç-, Sekisen ġapıya deynek çal-, Sekiye yanını yıh-, Selmanlıķ et-, Sepet örene çöp düş-, Serdişdirip es-, Sesi fis ol-, Sıçan olmadan çıval dibi del-, Sıçana dön-, Sıkırcım ver-, Sılaḡa er-, Sındı kimi ol-, Sırtına get-, Sıfdaḡ et-, Sil pıçaķ ol-, Sille yi-, Sinegsiz yaz et-, Solundan dost ol-, Sonadan al-, Sumaķ dayı ol-, Sumaķ suyu sıḡ-, Suyuna düş-, Suyu çal-, Suyunu eyle buldur-, Süd ḡırası kimi ol-, Südü çırada yan-, Südü sümū paķ ol-, Südüknen yunmuş ol-, Sür sal-, Süyükten yit-, Süvē kimi doḡ-, Şadı işdeḡli ol-, Şafā ürü-, Şamdan paķlandı ol-, Şapġayı firengden ġey-, Şapşaġ at-, Şarşid ol-, Şenlen-, Şeriği sürt-, Şeytan azdır-, Şeytan ġovdur-, Şeytanına zabınlıķ gel-, Şirig işe-, Şişġin ol-, Tabıdını omuzlayacaķ er bulama-, Talaḡ ét-, Tapına düşür-, Tarla başla-, Tarpadanaḡ düş-, Taşġalalıķ et-, Taşġala et-, Tay düş-, Tayı yere ġoy-, Taysın-, Taysınma-, Tazı böyüdükçe çulunun küççül-, Tazıya benzer ḡala gel-, Tebelleş ol-, Tel ehli ol-, Telaḡı ġaralı ol-, T'elim et-, Teltay et-, Tellen-, Tepdili şaş-, Ters eşşē bindir-, Tezkiyesi bozuġ ol-, Tıḡdap kimi kes-, Tilfini çıḡar-, Tilfini çıḡar-, Tilliyi

aş-, Tolomandan toy uçur-, Torpānıñ altından ol-, Tozud-, Töħmet et-, Turrumunu sallandır-, Ucundan dut-, Ummaya urğa-, Umsun-, Umsuruğ ol-, Umura gel-, Ūn-, Uşā devşē ğarış-, Uşā ğal-, Uşağlī boş ol-, Üşüdüp ğızdır-, Vara yoğa soħran-, Vıhır vıhır et-, Yaba kimi ol-, Yabana savır-, Yalançı Aħmed ol-, Yālī göte ğuyruk salla-, Yandım Allah bār-, Yar yaş ğalma-, Yavan tarħana ol-, Yavanlaş-, Yayım et-, Yekden köpür-, Yel kimi ol-, Yēn tavalar sōt-, Yēre çağıl-, Yerennig et-, Yeri sıcak ol-, Yılan ħakedi ol-, Yidiniñ nankörü ol-, Yoħuşdan çıħar-, Yivi ğalma-, Yoz ol-, Yuħal-, Yürē fenik-, Yürēne in-, Yürē oyna-, Yürēñ dirkeden at-, Yüzünü sallandır-, Zar et-, Zembeleg ħaneg et-, Zibillinde yavız ol-, Zikzağ et-, Zılğıt çıħar-, Zılğıt et-, Zırd zırd et-, Zom ol-, Zomma kimi ol-, Zōmü gel-, Zorzop ol-, Zulumluğ.

2.11.2.2. Atasözleri

Abdal ata binse ben bey oldum dēse, Aç olan daşın berkini yir, Ana gezer ğız gezer bı çēhizi kim düzer, Antebın daşı havara, al borca yaz duvara, Arasad‘da dilenir Galālті‘nda sadaħa verir, Aşını bışır söyle, sözünü döşür söyle, Ayāma yer edim gör sā neler edim, Bartıl kapıdan girerse, iman tādan çıħarsa, Çüte yerimes büyüle şartıynan, Dā dayısı davşan emmisi, Dalda budaħta, gözde çapaħta, Doĝdu ğuyruk ğalmadı ğoruk, Elden yiyen bōrkmüş keseden yiyen çōkmüş, Elifi görse kereste beller, Eliñ adamı ğoçak diye maldan eder, Eliñ malı mal olmas sen malını ğazanagör, En ēyisi bobañ o da anandañ yatıy, Et bediriñ ekmeg ħıdırıñ yīñ ğuduruñ, Et dēyi ğaptın balcan bōrkü çıħdı, Eti ciger eden de arvat cigeri et eden de, Gitti ālar paşalar itlere ğaldı köşeler, G*tüyle inatlaşan tumanına s*çar, Ğurħun cücü ğüzün sayılır, Hağ için ğoç küp için topaç, Ħamalı ħımışlı itimiz sizden nammışlı, Ħartik senin ğırtık benim, İyi nesne kötü nesne appisi ğınayan dosta, Lafla pilav pişiyse Dülük Baba ğaderi yağ bendense, Mard yādırır nisan övünür nisan yādırır insan övünür, Ne at belli ne it belli, Nisan yāmırı balıñ āzına düşer inci ör, yılanıñ āzına düşer zehir ör, Odunçunuñ gözü omçada gedānıñ gözü çōmçede, Önü darı ğavırır arħası ħarman savırır, Yar beni baħçada ğörsün.

2.11.2.3. İkillemeler

Aħı b*hu, Apalağ topalağ, Arfa turfa, Atif ütuf, ‘Ayniz ‘üynüz, Aynız uynuz, Azdañ azdañ, Bılķ bılķ et-, Bır bır terle-, Caşım caşım caş-, Çipil çipil bak-, Dıbıħ dıbıħ, Divik divik, Domur domur ol-, Ecik bicik, Efiñ tefiñ, Eke toħa, Emeg emeg, Ereñ pērēñ, Ğabar ğabar ol-, Ğariş ğuruş, Ğaygılı ğaygılı ol-, Ğuş ğuş et-, Herc merc ol-, Ihınıp sıhın-, İħlım tıħlım ol-, İlgım sılğım, İlgımnan sılğımnan ol-, İnen ineş, Kehkehle-, Kert kert, Kert kürt, Lefir lefir et-, Lik lik et-, Lingir lingir et-, Lip lip baħ-, Mirt mirt, Paf paf, Pafır pafır, Pireñ pireñ et-, Sanda manda,

Sası sası, Sīlim sīlim, Sirli sitirli, Sohur sohur sohran-, Süyüm süyüm, Şof şoflu, Tap tap ol-, Tın tın, Ucu ucu, Urgan sıra, Yaldır yaldır, Yelpik yelpik, Yol töl, Zırhazırh, Zong zong et-.

2.11.3. Kalıp Sözler

Aççıy, Adam, Adamın alacası, Ahşer, Ala kara, Ala kuru, ‘Aley, ‘Allef, ‘Angesleg, Angeslek, ‘Anneyiş, ‘Antirişli, Arhali, Arhağuyly, Arpa mısıy, Arpalı būdalı, Arsan ğars, Arsili, Avsın, Ayel uşah, ‘Aydın bayın, Āz yatımı, Azaysızlıh, ‘Azed, ‘Azet, Baħa, Baħalı, Baħana, Barlı, Başğıltı, Başılı, Batman, Beħara, Belkilem, Bellik, Beti berekedi, Bişenādeg, Bişgel, Cā cücüg, Calāb, Calab, Carıs, Ceh, Celbe, Celeb, Ceyşlig, Cılgı, Cımcılık, Çağan, Çarhıd, Çeñed, Çörten cöcö, Dandana, D‘ave, Denişig, Derder gècesi, Dēşik, Deve darri, Dolbah, Dommalah, Ehlēn, Ergi, Gaħşag, Ğalafat, Ğalafatsız, Ğalın, Ğalib, Ğannı, Ğara, Ğarib, Ğayım, Germeç, Ğıbal, Ğıfır, Ğırhlı, Ğolluk, Ham meyva, Ğamsı, Handasız yer, Hanek, Haralda, Haral, Ğasıdlik, Ğasid, Ğasired, Ğavas, Ğayif, Ğenk, Ğetre, Ğeytib, Ğımħış, Ğıncaħınç, Ğisleyn, Ğissadanağ, Ğissiyed, Ğuma, Ğumar, Ğuva, Ğrı Ğayyim, Ğz‘en, Ğalaba, Ğavil, Ğed, Ğef, Ğekil, Ğeleb, Ğemħa, Ğen, Ğepriħış, Ğerç, Ğeremed, Ğeşermiş, Ğezeled, Ğiçi, Ğirtik, Ğörocağ, Ğötek, Ğunt, Ğurum, Ğüşüm, Lām, Laşka, Leħli, Loğsa, Maħana, Maħna, Malamat, Matırağ, Mazbıt, Meret, Mesul, Miraħ, Miraz, Miskilim, Mişyeri, Muşdu, Müşgül, Mosdura, Naçarı, Nafağ, Nālet, Nefsi, Nefse, Nızık, Nöker, Oba, Oħuntu, Öndüç, Öyke, Öyüsura, Pasac, Pereventi, Piyada, Poturaf, Pürçek, S‘āb, Saħre, Sallık, Sav, Sımsıh, Sıval, Sıypaħ, Sil pıçağ, Soħurda, Soğğ, Soyħa, Suna kimi, Sur, Süme, Sümiye, Sümiyeden, Sürsad, Süyüm, Şād, Şādetnāme, Şapalağ, Şaplağ, Şavır, Şavk, Şennik, Şikāt, Şimşir, Şirig, Şiyir, Şövbe, Ta‘af, Taħsı, Talaz, Tanğayaz, Tarħadanak, Tay, Tayara, Taydaş, Taytaş, Teb‘āt, Teberrig, Teberik, Tebirge, Tekdeş, Tenkdeş, Tetti, Tevellid, Tevir, Tıħac, Tıs, Topağ, Töħüm, Tök, Turudu turfan, Tuluk, Törep, Töz, Tuyrağ, Tümen, ‘Ucar, Uğruleyn, Uhuf, Ulağ, Urgan, Urgan, Uslub, Ürun, Uşğur, Üleş, Vangırtı, Vara, Vassıyad, Vezfe, Yaħın, Yaħşığ, Yalağız, Yalañız, Yālin ğat, Yalız, Yalman, Yangı, Yanış, Yanyak, Yarı, Yavızlık, Yēn, Yeñili, Yolağ, Yöm, Yöreb, Yuħa, Yuħu, Yük, Yüzünğoynu, Yüzüğoyun, Zambır, Zar, Zeħer, Zeħnebit, Zevgir, Zibde, Zübüllüg, Zorruk, Zurba.

2.11.3.1. Fiille Oluşan Kalıp Sözler

Aħdar-, Apar-, Apar-, Argıd-, Ayıtla-, Becer-, Bele-, Berkişdir-, Billa-, Billıkla-, Culla-, Cağ-, Çarpın-, Çemkir-, Çemre-, Çıħard-, Çıhıla-, Çirğış-, Çögel-, Çövdür-, Çövürd-, Dadı gel-, Damızıt-, Dart-, Devşin-, Dığilda-, Di-, Diñel-, Doħan-, Dög-, Döşed-, Durult-, Elet-,

Enikle-, Epri-, Et-, Eyleş-, Faş et-, Fenik-, Ğabil et-, Ğaddim dut-, Ğaldır-, Ğalem at-, Ğaleyle-, Ğalın ver-, Ğalın al-, Ğap-, Ğaral-, Ğaralt-, Ğasevedlen-, Ğaşın-, Ğavınsa-, Ğâvur et-, Gayişle-, Ğaynara çih-, Gaynaş-, Ğazaqlan-, Gel-, Gengir-, Gerciklen-, Ğızdır-, Gediş-, Gidiş-, Ğo-, Ğolluq-, Ğop-, Ğopard-, Ğovurt-, Ğöm-, Ğörük-, Ğumsut-, Ğurdala-, Ğurğa yat-, Ğurutma et-, Ğımsı-, Ğınhır-, Ğışla-, , Ğöykelen-, Ğuyulan-, Ğımmızğa-, Ğımmızgan-, Ğırahlaş-, Ğısla-, Ğış-, Ğıçır-, Ğıncel-, Ğır'ehedleş-, Ğışle-, Kağ-, Kağ-, Kaldır-, Kek-, Kelpir-, Kergah işle-, Keşer-, Keşert-, Kıp-, Kıpvdur-, Kıpü-, Kır pissik ol-, Kötög at-, Mancala-, Messele-, Möhürle-, Nezel-, Nezer-, Ofurd-, Oğun-, Oğu-, Oğşa-, Öfele-, Öndüc ol-, Öñe-, Örgen-, Örgen-, Ört-, Pekle-, Porsu-, Pölüş-, Pütürle-, Sāl-, Saçalık ol-, Salla-, Saral-, Sav-, , Say-, Sayal-, Serdiş-, Sığa-, Sımsıhla-, Sıncık-, Sırhıd-, Sırışla-, Sırtar-, Sıy-, Sıyğılla-, Sıyp-, Silkin-, Silkin-, Simircen-, Soğurda-, Sorud-, Söt-, Sovıkla-, Sökül-, Sökün et-, Sövüşle-, Söyken-, Sözü vur-, Susaz-, Sümsürük ağı-, Sütten kes-, Süyül-, Şanlandır-, Şapalağ, Şapalağ çal-, Şimşi-, Şirbid-, Tamaş_éd -, Tanı-, Tapışla-, Tavlan-, Terge-, Töre-, Tüy-, Ul-, Ündur-, Urgan-, Ut-, Utuz-, , Ürkün-, Üryelen-, Üt-, Yalbirda-, Yavral-, Yavrin-, Yay-, Yazdır-, Yazıl-, Yer aç-, Yımala-, Yılındır-, Yitele-, Yol-, Yontarla-, Yu-, Yuvala-, Zımbırdat-, Zımparala-, Ziyer_et-, Zökürde-, Zorran-, Zorsun-.

2.11.3.2. Dualar

Allā afaddan esirgiye, Allā sā ğuşağ vere, Allā sā satı bazar vere, Allā yavanın bağıdını vere, Appi, Ayāñ ğademden başın devletden ola, Ğazın ğavuşmiya, Başıya çiçekler ekile, Beki, Bobayın sinine nur yā-, Dūvēler, Ğekizce arpa doğurasın, Ele ayā düşmeyesin, Eliñe dert girmeye, Evcimen gelin olasın, Ğadan yavana gele, Ğadan ğanıma gele, Ğadaña rahmet ossun, Ğadaya gelmeyesin, Ğurdun ğuzu ola, Hızır yoldaşın ola, Ğorantayız çoğala, Kadan dālara gele, Kosa yaşınasın, Ölüyün canā deysin, Ömrün ğünüñ ola, Satın bazarın bol ola, Siniñe nur yā, Su kimi mırazın ola, Tükenmeyesin, Yavız dilden esirgenesin, Yekin biñ ola.

2.11.3.3. Beddualar

Acer yanın yere gele, Adın ğağ, Allā ala, Allā sebebiye bağımiya, Allā selādan ğaldıra, Allā seni getirmiye, Allā töredmiye, Allā yüziye bağımiya, Anannan baban başında çırpına, Anan baban kıvıl ğabre gire, Anan boban bir künde yuna, Ayāñ şarhdan çevrilmeye, Başıya daş dikile, Bedeniñe Fıransıs topu deye, Bobayın sinisine b*h yā-, Dırnāñ uzamiye, Ele ayā düşesin, Elik elik olasın, Elim deymeyince yaran iyi olmiya, Eliye ayaya sidir döküle, Ellere yırağ olasın, En ğıymatlından bulasın, Ğr yaşıya doymiyasın, Evlat ğünü görmeyesin, Eysik gedik olasın, Fırad'a düşüp nicolasın, Ğabir gabir gezesin, Ğabriye eşşekler gele, Ğabriye

sölcenler dola, Ğafil ğadalar gelesin, Ğafillere gelesin, Ğan işeyesin, Ğan s*çasın, Ğanemete urğayasın, Ğanın ğuriya, Ğanın ula, Ğanından oyniyasın, Ğanıña belenesin, Ğapıña ğara kilit vurula, Ğaraların gele, Gelin dēl merħum olasin, Gerili serili ğalasın, Germeçlere gerilesin, Ğıran gire, Ğıran, Ğızıl ğanlardan bişesin, Gözüñe betire düşe, Gözüye Ali mili çekile, Gözüye mıhlar bata, Gözüyün önü ğarala, Ğuduz itlere dönesin, Ğulāña ğurşun aħa, Ha it ha sen olasin, Hananda bayħuşlar bañliya, Hanañ ğarab mineñ mırç ola, Hanañ mineñ dāla, Hanañı bitler daliya, Hananın malamat ol-, Ğorantan carıs ola, İçin dışın gızlola, İçin dışına çıħa, İçin ğana boyansın, İçiye dert ola, İnım inım inlēyesin, İte bite yem olasin, İtler yüzüyü yaliya, İtten seyriñ olmiya, Kepēñ kesile, Kökün kömecin ğuruya, Köküñe ğıran gire, Köküye sumak suyu sıhıla, Kömesi göynünde ğala, Lal olasin, Meretiñ yuna, Mezarıya itler işeye, Mıraz bulamıyasın, Namazın ğılına, Nārañ ğara yerden gele, Nārañ dālara çıħa, Ocāñ kör ola, Ocāna ğanlı köyneklerin gele, Ölün ola da yumaya su bulamayasın, Ömrün günün tükene, Ömrün ğeder ola, Ömrün kıssa ola, Sabāça çıkmıyasın, Saçıyı yolum yolum edesin, Saħalıña ğuşlar s*ça, Sesin torpān altından gele, Siniñde yatamıyasın, Soyħañ çıħa, Südüklüyün bālaña, Şeniñ dert ola, Şişe ğalasıca, Tezze tezze solasin, Tezzeyken düşesin, Torpā dosluk edesin, Ulum ulum uluyasın, Uşakların düşünñde bāzlana, Uşān ğana boyana, Uşānı ğana belenmiş göresin, Uşānı yuyasın, Yaħan eline gele, Yaşın ğara gele, Yaşın yerde sayıla, Yavırım diye meleyesin, Yek yek yeleyesin, Yazıña ğara yazıla, Yeriñ yurduñ gedik ğala, Yētken yıhılasın, Yetmiyesin bes, Yurduñ yuvañ ğarab ola, Yüreg ğanañdan boyanasın, Zırnık yi bes, Zuħum çala bes, Zuħum ola.

2.11.3.4. Yeminler

Mabal at-, Mabal, Mabalı boynuña, Mabalı boynuña ol-.

2.11.3.5. Seslenmeler/ Ünlemler

‘Abav, Abō, Aboħ, ‘Acebe, Ām, Ayvāh, Berħay, Bīg, Ğayvah, Ğērf, İstıfıl, Nezzanim, Raffıķ, Supħanallā, Şāba, Şallā, Şallam, Tısgıyt, Tōv tōv, Vāğ, Vālley, Yōrum.

2.11.4. İlişki Sözleri

‘Acer, ‘Aceyib, Acı, Açıħça, Ādeyiñ, ‘Adeyne, Aha diya, Aħd, ‘Aħvel, ‘Ammel, Ammel, Anbel, Ancaħ, Annaç, Arħa, ‘Ayıt, Āz, Belli, Bellibeg, Bembā, Beñze-, Berg, Beriy beñzer, Besböyyük, Beylesil, Bıkelle, Bi saħen, Biçala, Bileycek, Bilmeziye, Bir çala, Cenaħ, Cip, Çalabınan, Çapçalp, Çapıd, Çebbig, Çebik, Çeynem, Çimdik, Çırtım, Dabal, Dadımlık,

Depe, Deve dabanı, Diya, Diyesimiş, Diyi, 'Eceleden, 'Elemed, Enigonu, 'Ereli, 'Etiref, Eydene, 'Eyidene, Eylese, Firdoley, Fos, Ğaddim, Ğadek, Ğadeni, Gaderi, Ğaderi, Ğat, Ğattı sur'at, Ğayad, Gêçe, Geçe, Gendi, Genni, Ges, Ğom, Gürpedek, Ğabbe, Ğalbü, Hezen yere, Ğezeren yere, Ğezeren, İçineceg, İllene, Kelle, Kenesine, Kennā, Kimi, Kimiñ, Kinar, Mêtire, Onnar, Ora, 'Ötürü, Saḥden, Satılam, Seḥleñ, Sekisen, Seklem, Sensā, Sevseriye, Şōra, Şov, Tama, Tamañ.

2.11.5. Soru Sıfatları

Arpa mısıñ, Būda mısıñ, Hañı itiñ azdı, Hara, Harda, Nādeñi, Nāder, Nanca, Ne_ğader, Neçiyye, Neḥas, Nerelikden, Neyniñ, Nişliñ.

Gaziantep Barakları ağız söz varlığı unsurlarının tespitinde, söz varlığını daha somut ve net bir biçimde ortaya çıkarmak adına derleme sahasında belirlenen kaynak kişilere belli başlı sorular yöneltilmiştir.

2.12. Derleme Yapılan Yerleşim Birimlerinde Kaynak Kişilere Yöneltilen Sorular

Derleme çalışmalarına başlamadan önce izlenilen ilk adım, derleme yapılacak yerleşim birimlerinin belirlenmesi olmuştur. Daha sonra, belirlenen bu yerleşim birimlerine uygun bir biçimde olan ve tematik bakımından çeşitliliğe sahip olan bir soru havuzu oluşturulmuştur. Soruların çeşitli olmasına her ne kadar dikkat edilmişse de derleme esnasında kaynak kişileri zorlamamak adına, zaman zaman soru tekrarlarına düşülebilmektedir. Hazırlanan sorular eşliğinde, kaynak kişinin doğal bir şekilde kendini ifade edip soruyu cevaplayabilmesine önem verilmiştir. Kaynak kişilere, derlemeci tarafından yöneltilen soruları cevaplamaları konusunda ısrarcı davranılmamıştır. Çünkü, ortaya konmaya çalışılan söz varlığı zenginliği yalnızca kaynak kişilerin kendi kendilerini rahat hissetmesi sonucunda ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda, derleme esnasında kaynak kişinin ifadelerine müdahale edilmemiş fakat, istenilen cevabı alabilmek ve söz varlığı zenginliğini tespit edebilmek maksadıyla yer yer soru ilavelerine gidilmiştir.

Tematik açıdan çeşitliliğe sahip olan soru havuzu oluşturulurken, derleme yapılan yerleşim birimlerinin kültürel ve sosyal yaşamları dikkate alınmıştır. Soruları oluşturan konu başlıkları genel hatlarıyla şunlardır: doğum âdetleri, sünnet geleneği ve kirvelik, oynanılan oyun ve oyuncaklar, asker uğurlaması ve karşılaması, askerlik hâtıraları, evlenme âdetleri, halk oyunları, halk müziği ve türküler, el sanatları ve el işçiliği, giyim kuşam, geçim kaynakları, geleneksel lezzetler, yemek tarifleri, halk hekimliği, salgın hastalıklar, yağmur duası, dini

bayramlar ve dini ritüeller, ölüm âdetleri, mutfak kültürü, yörenin adının hikâyesi, hayvancılık ve tarım, yörenin etnik durumu ve ekonomik yapısı konularıdır. Belirtilen bu konularla hazırlanan sorular için Metin Ekici'nin "*Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*" adlı kitabı ile Hakan Akca'nın "*Ağız Çalışmalarında Derleme Konuları ve Kaynak Kişilere Yöneltilcek Sorular*" adlı makalesi dikkate alınmıştır. Derleme esnasında kaynak kişi ve derlemeci arasında geçen diyaloglarda, derlemeciye hazırlanan sorular yöneltilmeye çalışılsa da zaman zaman kaynak kişilerin isteğiyle soruların değiştirildiği ya da kaynak kişinin sorudan bağımsız bir anısını anlattığı tespit edilmiştir. Kaynak kişilere sorulan sorular, yerleşim biriminin özellikleriyle birlikte kaynak kişinin tahsil durumu, cinsiyeti, yaşı ve uğraş alanları gibi hususlar da dikkate alınarak seçilmiştir. Bu sorular genel hatlarıyla şunlardır;

- ◆ Adınız ve soyadınız nedir?
- ◆ Eşiniz/ çocuklarınız var mı?
- ◆ Çocuklarınızın isimleri neler?
- ◆ Çocuğunuz/ çocuklarınız şu an nerede yaşıyor?
- ◆ Torununuz/ torunlarınız var mı?
- ◆ Ne zamandan beri burada yaşıyorsunuz?
- ◆ Aileniz bu köye/ mahalleye nereden gelmiş?
- ◆ Burada yaşayan herkes akrabanız mı?
- ◆ Kalabalık bir aileniz var mı?
- ◆ Yardımlaşmak sizce önemli midir?
- ◆ Burada bir gününüz nasıl geçmektedir?
- ◆ Köyünüzün/mahallenizin tarihi hakkında neler biliyorsunuz?
- ◆ Geçmiş zaman ile şimdiki zamanı kıyasladığınız ne gibi değişiklikler yaşanmıştır?
- ◆ Köyünüze/ mahallenize bu adın verilmesinin sebebi nedir?
- ◆ Çocukken oynadığınız oyunlar nelerdi?
- ◆ Çocukken başınızdan geçen ve unutmadığınız bir anınızı anlatır mısınız?
- ◆ Bu köyde/ mahallede yaşadığınız ve hayatınıza tesir eden bir olay var mı? Varsa, anlatır mısınız?
- ◆ Geçim kaynağınız nedir?
- ◆ Bu köyde/mahallede tarım ve ziraat işleri yoğun mudur?
- ◆ Toprağa hangi ürünleri ekip biçiyorsunuz?

- ◆ Tarım işlerinde hangi aletleri kullanıyorsunuz?
- ◆ Burada kız nasıl istenir?
- ◆ Burada düğünler nasıl olur?
- ◆ Çeyizinizde neler vardı?
- ◆ Bayram hazırlığı için neler yaparsınız?
- ◆ Ramazan ayına girmeden önce ne gibi hazırlıklar yapılır?
- ◆ Kışlık erzak hazırlarken neler hazırlanır ve nelere dikkat edilir?
- ◆ Burada asker uğurlama töreninde neler yapılır?
- ◆ Askerliğinizi nerede yaptınız?
- ◆ Askerlik anılarınızdan bahseder misiniz?
- ◆ Bu köyde/ mahallede bir gencin askere gidememesi ayıp karşılanır mı?
- ◆ Bu köyde/ mahallede bir salgın hastalık yaşandı mı?
- ◆ Bu köyde/ mahallede bir doğal afet yaşandı mı?
- ◆ Şifalı olarak bildiğiniz bitki var mı? Varsa, bu bitkileri bir hastalığın tedavisinde kullanır mısınız?
- ◆ Bu köyde/ mahalleye özgü yapılan yemekler var mı? Varsa, nasıl yaptığınızı anlatır mısınız?
- ◆ Bildiğiniz bir haket/hikâye/hekiye varsa anlatır mısınız?
- ◆ Bir kimsenin ettiği yemine inanır mısınız?
- ◆ Sizce dualar veya beddualar etkili midir?
- ◆ Babanın veya annenin bedduasını alan çocuğun hali nice olur?
- ◆ Bir kişiye niçin beddua edersiniz?
- ◆ Bu köyde/ mahallede sıklıkla kullanılan bir dua veya beddua var mıdır? Varsa, nelerdir?
- ◆ Dua için başka ne isim söylenir?
- ◆ Beddua için başka ne isim söylenir?
- ◆ Hamile kadına ne isimler verilir?
- ◆ Hamile kalmak isteyip kalamayan bir kadına hangi işlemler yapılır?
- ◆ Köyünüzde/mahallenizde ebe var mı?
- ◆ Hamile kalmamak için ne gibi pratikler yapılır?
- ◆ Doğacak çocuğun erkek ya da kız olduğunu nasıl anlarsınız?
- ◆ Erkek çocuğuna önem verilir mi?

- ◆ Kız çocuğuna önem verilir mi?
- ◆ Evlendirme detlerinde erkek tarafına ne gibi iřler dūřer?
- ◆ Doğum yapmış bir kadına ne yedirilir?
- ◆ Yeni doğum yapmış bir kadına ne ad verilir?
- ◆ Bebeđin göbeđi dūřnce nereye gömülür?
- ◆ Yenidoğan ocuğa adını kim verir?
- ◆ Ad verme işleminde ne gibi uygulamalar yapılır?
- ◆ Kız çocuğunun doğumu, erkek çocuğunun doğumu kadar önemsenir mi?
- ◆ Kız çocuğu mu kıymetlidir erkek çocuğu mu?
- ◆ ocuk nasıl kundaklanır?
- ◆ çocuğun ilk dişi çıktığında ne gibi uygulamalar yapılır?
- ◆ Kız çocukları, ev işlerine yardımcı olur mu?
- ◆ Erkek çocukları, ev işlerine yardımcı olur mu?
- ◆ çocuğa edep ve ahlak nasıl öğretilir?
- ◆ Sünnet ne demek?
- ◆ Sünnet işlemi en çok hangi aylarda yapılır?
- ◆ Okuntu ne demek?
- ◆ Kirve/kirvelik ne demek?
- ◆ Bu köyde/ mahallede berder usulü evlilik yapıldı mı ya da yapılıyor mu?
- ◆ Kalın ne demek?
- ◆ Denişik ne demek?
- ◆ Bu köyde/ mahallede beşik kertme usulü evlilik yapıldı mı ya da yapılıyor mu?
- ◆ Bu köyde/ mahallede tek eşlilik hkim mi?
- ◆ Knc ne demek?
- ◆ Kuma yaşantısı var mı?
- ◆ Erkeklerin evlenme yaşı ortalama kaçtır?
- ◆ Kadınların evlenme yaşı ortalama kaçtır?
- ◆ Kız kaçırma ya da evden kaçma normal midir?
- ◆ Bir erkek evlenme isteğini nasıl belirtir?
- ◆ Bir kız evlenme isteğini nasıl belirtir?
- ◆ St kardeşler evlenebilir mi?
- ◆ Bir kızın ya da erkeğin kısmetinin açılması için ne gibi uygulamalar yapılır?

- ◆ Eş seçimi kim yapar?
- ◆ Bir anne oğluna kız ararken ne gibi özelliklere dikkat eder?
- ◆ Bir anne kızını evlendirirken ne gibi özelliklere dikkat eder?
- ◆ Dul bir kadın tekrardan evlenebilir mi?
- ◆ Dul bir adam tekrardan evlenebilir mi?
- ◆ Kız istemede neler konuşulur, neler söylenir?
- ◆ Mehir/ mihir ne demek?
- ◆ Dini nikah mı önemlidir resmi nikah mı?
- ◆ Bir gencin askere uğurlanma günü yaklaşınca neler yapılır?
- ◆ Askere uğurlama sırasında asker kişiye neler söylenir?
- ◆ Askerlik dönüşünde ne gibi uygulamalar yapılır?
- ◆ Askerlik arkadaşlarınızla görüşüyor musunuz?
- ◆ İki asker birbirine nasıl hitap eder?
- ◆ Gurbet ne demektir?
- ◆ Gurbette yaşamak zor mudur?
- ◆ Gurbette olana ne denir?
- ◆ Bu köyden/ mahalleden olup da gurbette yaşayan var mıdır?
- ◆ Gurbette yaşamak ister miydiniz?
- ◆ Baykuş sesi uğursuzluk getirir mi?
- ◆ Köpek uluması uğursuzluk getirir mi?
- ◆ Rüyalarınızı kime yorumlatırsınız?
- ◆ Kötü bir rüya görünce uyanır uyanmaz anlatır mısınız?
- ◆ Ölen bir kimsenin haberi nasıl duyurulur?
- ◆ Ölen kişinin yıkama ne defin işlemlerinde ne gibi uygulamalar yapılır?
- ◆ Ölünün gözünden bir damla gözyaşı gelmesi nasıl yorumlanır?
- ◆ Ölüyü kim yıkar?
- ◆ Ölü nasıl yıkanır?
- ◆ Kefen ne olarak ne kullanılır?
- ◆ Kefen hangi renkte olur?
- ◆ Kefenleme işlemi gördünüz, gördüyseniz nasıl yapılır?
- ◆ Ölmeden önce kefen parasını hazırlayan var mı?
- ◆ Tabutu kim taşır?

- ◆ Tabutun ağır ya da hafif olması durumu nasıl yorumlanır?
- ◆ Cenaze namazına kimler katılır?
- ◆ Cenaze namazında hangi dualar okunur?
- ◆ Tabutun üzerine örtülen kumaş hangi renktedir?
- ◆ Bu örtüye ne ad verilir?
- ◆ Ölen kişi için mevlit okutulur mu?
- ◆ Ölen kişinin eşyaları dağıtılır mı?
- ◆ Ölen kişinin evinde taziye kaç gün sürer?
- ◆ Yas süresi içinde neler yapılır ya da yapılmaz?
- ◆ Yas hamamı geleneği var mıdır?
- ◆ Bu köyde/ mahallede mezarlık nerededir?
- ◆ Mezarlığa yaklaşınca neler yapılır ya da yapılmaz?
- ◆ Ölü gömülürken kişinin eşyalarıyla birlikte gömdüğünüz oldu mu?
- ◆ Ölünün ardından ağıt yakılır mı?
- ◆ Ölüm ile ilgili türkü biliyor musunuz?
- ◆ Ölene en çok kim üzülür?
- ◆ Yörenizde ağıtçılar var mı?
- ◆ Mezarda bir bekçi bulunur mu?
- ◆ Ölünün ruhu, gömme işleminden kaç gün sonra evden uzaklaşır?
- ◆ Yası ve cenazeyi simgeleyen hangi renktir?
- ◆ Başsağlığı dilemek için kime gidilir?
- ◆ Başsağlığı dilemeye giderken ne götürülür?
- ◆ Sabahları erken mi uyanırsınız?
- ◆ Sabah uyanınca ilk işiniz nedir?
- ◆ Kahvaltıda neler yersiniz?
- ◆ Misafir ne demek?
- ◆ Misafire hürmet edilir mi?
- ◆ Komşu sizin için önemli midir?
- ◆ Evinizde misafir odası var mıdır?
- ◆ Misafirin önemini anlatan bildiğiniz bir söz var mıdır?
- ◆ Evlenen erkek çocuk ayrı evde mi yaşar ailesiyle birlikte mi yaşar?
- ◆ Çocuğun işlediği bir kabahat nasıl cezalandırılır?

- ◆ Kadının sorumlulukları nelerdir?
- ◆ Erkeğin sorumlulukları nelerdir?
- ◆ Kadın tarlada çalışır mı?
- ◆ Erkek ev işlerine yardım eder mi?
- ◆ Kayınvalide ve kayınbabanın sözü geçer mi?
- ◆ Genç kızlar ya da erkekler kendi aralarında bir araya gelerek eğlenir mi, bu eğlenceye ne ad verilir?

- ◆ Erkekler arasında toplantılar yapılır mı?
- ◆ Dedikodu yapanlara ne denir?
- ◆ Dedikodu yapmak nasıl karşılanır?
- ◆ Hasta kelimesinin yerine ne isimler kullanılır?
- ◆ Hasta olmak ayıp karşılanır mı?
- ◆ Neden hasta olunur?
- ◆ Ailenizde ırsi olan hastalıklar var mıdır? Varsa nelerdir?
- ◆ Hasta olunca ilk kime gidersiniz?
- ◆ Muskaya inanır mısınız?
- ◆ Hastalık için muska yaptırdığınız oldu mu?
- ◆ Muskayı kimler yapar?
- ◆ Bu köyde/ mahallede şifalı olduğuna inanılan bir türbe ya da akarsu var mıdır?
- ◆ Nazara inanır mısınız?
- ◆ Kurşun döker ya da döktürür müsünüz?
- ◆ Kan davası ya da kan davalı olma burada var mıdır?
- ◆ Düğünlerde hangi yemekler yapılır?
- ◆ Evinizde kiler olarak kullandığınız bir oda var mıdır?
- ◆ Bu köyde/ mahallede en yaygın hangi hayvanlar beslenir?
- ◆ Sofraya oturunca dua edilir mi?
- ◆ Sofrada ilk önce yemeğe kim başlar?
- ◆ Bu köyde/ mahallede en yaygın el işçiliği hangisidir?
- ◆ Sedef işlemesi sizin için kıymetli midir?
- ◆ Nazar boncuğu ne işe yarar?
- ◆ Bezden bebek yapar mıydınız?
- ◆ Yöresel oyunlarınız var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?

- ◆ Köynek ne demek?
- ◆ Ahmediye ne demek?
- ◆ Gellabiye ne demek?
- ◆ Ramazan ayına önem verir misiniz?
- ◆ Oruç tutmaya niyet etmek için gece yarısı yenilen yemeğe ne ad verilir?
- ◆ İftar sofrasına neler konulur?
- ◆ Çocuklar oruç tutar mı?
- ◆ Öğretmenlik sizin için kıymetli midir?
- ◆ Doktorluk sizin için kıymetli midir?
- ◆ Bu köyde/ mahallede kaç cami vardır?
- ◆ Fıstık hasatı hangi aylarda yapılır?
- ◆ Haftanın ilk günü hangisidir?
- ◆ Alinyazısına inanır mısınız?
- ◆ Hemşeri ne demek?
- ◆ Bu köyde evlatlık olarak alınan biri var mıdır?
- ◆ Çocuğu olmayan bir kadın hor görülür mü?
- ◆ Bu köye/ mahalleye başka bir şehirden veya ülkeden gelen oldu mu?
- ◆ Bu köyde/ mahallede hırsızlık olayları yaşanıyor mu?
- ◆ Bu köyde/ mahallede herkes birbirine güvenir mi?
- ◆ Bu köyde/ mahallede yaşamaktan mutlu musunuz, neden?

Kaynak kişilere yöneltilen bu sorular eşliğinde Gaziantep Baraklarının ikamet ettiği üç ilçe olan Oğuzeli, Nizip ve Karkamış'tan; 38 yerleşim birimi Oğuzeli'nden, 14 yerleşim birimi Nizip'ten ve 11 yerleşim birimi ise Karkamış'tan olmak üzere toplamda 63 yerleşim birimine ulaşılmıştır. Bu üç ilçede yer alan bazı köylerde birden fazla kaynak kişiyle görüşülmüştür. Kaynak kişi sayısının ve kaynak kişilere yöneltilen soruların sayısının fazla tutulması söz varlığının tespitinde yararlı olmuştur. Gaziantep Barakları ağız söz varlığının tespitinde derleme yapılan yerleşim yeri bilgileri ise şu şekildedir:

2.12.1. Derleme Yapılan Yerleşim Birimlerinin Bilgisi

Tablo 1. Derleme Yapılan Yerleşim Birimlerinin ve Kaynak Kişilerin Tablosu

DERLEME YAPILAN YERLEŞİM BİRİMLERİNİN BİLGİSİ

İLÇE	KÖY/ MAHALLE	TAHSİL	KAYNAK KİŞİ	
		DURUMU	KADIN	ERKEK
Oğuzeli	Yukarı Güneyse Köyü	Okuryazar	Z. Y.	C. Y.
Oğuzeli	Yukarı Güneyse Köyü	Okuryazar	A. Y.	Y. Y.
Oğuzeli	Yukarı Güneyse Köyü	Okuryazar	S. Y.	A. Y.
Oğuzeli	Aşağı Güneyse Köyü	Okuryazar	G. Y.	M. Y.
Oğuzeli	Darıca (Tüzel) Köyü	Okuryazar	Ü. D.	A. D.
Oğuzeli	Yazılı (Tüm) Köyü	Okuryazar	E. Ş.	A. Ş.
Oğuzeli	Yazılı (Tüm) Köyü	Okuryazar değil	E. Ş.	İ. B.
Oğuzeli	Yazılı (Tüm) Köyü	Okuryazar	A. Ş.	A. Ş.
Oğuzeli	Sevindi Köyü	Okuryazar	S. Y.	S. Y.
Oğuzeli	Sevindi Köyü	Okuryazar	E. Y.	S. Y.
Oğuzeli	Sevindi Köyü	Okuryazar	N. T.	C. T.
Oğuzeli	Dokuzyol (Uruş)Köyü	Okuryazar	S. Y.	H. Y.
Oğuzeli	Gündoğan Köyü	Okuryazar	F. D.	M. D.
Oğuzeli	Karaçomak Köyü	Okuryazar değil	S. T.	M. T.
Oğuzeli	Dikmetaş (Dikmedaş) Köyü	Lise Mezunu	B. T.	E.T.
Oğuzeli	Sevindi Köyü	Okuryazar	A. T.	R. T.
Oğuzeli	Yukarı Güneyse Köyü	Okuryazar	A. Y.	M. Y.
Oğuzeli	Sevindi Köyü	Okuryazar	E. Y.	N. Y.
Oğuzeli	Dokuzyol (Uruş)Köyü	Okuryazar	D. İ.	S. İ.
Oğuzeli	Dokuzyol (Uruş)Köyü	Okuryazar değil	E. İ.	H. İ.
Oğuzeli	Yukarı Güneyse Köyü	Okuryazar	S. D.	H. D.
Oğuzeli	Yukarı Güneyse Köyü	Okuryazar	S. T.	M. T.
Oğuzeli	Sevindi Köyü	Okuryazar değil	Z. T.	M. B.
Oğuzeli	Oğuzlar Mahallesi	Okuryazar	E. S.	A. S.
Oğuzeli	Sevindi Köyü	Okuryazar	H. B.	B. B.
Oğuzeli	Çatalsu (Arhık) Köyü	Okuryazar değil	Y. Ş.	Ş. Ş.
Oğuzeli	Çatalsu (Arhık) Köyü	Okuryazar değil	E. Ş.	A. Ş.
Oğuzeli	Ekinveren Mahallesi	Okuryazar	G. B.	M. B.
Oğuzeli	Hatunlu (Hatınlı) Köyü	Okuryazar	A. A.	M. A.
Oğuzeli	Hatunlu (Hatınlı) Köyü	Okuryazar	H. G.	H. G.

Oğuzeli	Hatunlu (Hatınlı) Köyü	Lise Mezunu	F. G.	İ. G.
Oğuzeli	Dibecik (Vasıl) Köyü	Lise Mezunu	E. P.	C. P.
Oğuzeli	Doğanpınar (Haral) Köyü	Okuryazar	A. Ö.	N. İ.
Oğuzeli	Doğanpınar (Haral) Köyü	Okuryazar	S. İ.	S. İ.
Oğuzeli	Aşağı Yeniyan Köyü	Okuryazar	M. Ö.	H. Ö.
Oğuzeli	Karaman Köyü	Okuryazar	E. Ö.	Ş. Ö.
Oğuzeli	Karaman Köyü	Okuryazar	S. Ö.	H. Ö.
Oğuzeli	Hatunlu (Hatınlı) Köyü	Okuryazar	A. A.	M. A.
Nizip	Yeniyan Mahallesi	Okuryazar	F. G.	A. G.
Nizip	Kovanlı (Zambur) Köyü	Okuryazar	G. D.	İ. D.
Nizip	Aşağı Bayındır Köyü	Okuryazar	A. U.	H. U.
Nizip	Çatalca Köyü	Okuryazar	E. D.	M. D.
Nizip	Çatalca Köyü	Okuryazar	Y. D.	M. D.
Nizip	Gevence Köyü	Okuryazar	P. K.	O. K.
Nizip	Gevence Köyü	Okuryazar	Z. K.	G. K.
Nizip	Sekili Köyü	Okuryazar	A. Y.	N. Y.
Nizip	Belkıs Köyü	Okuryazar değil	F. A.	A. A.
Nizip	Belkıs Köyü	Okuryazar	E. A.	M. A.
Nizip	Ekinci Köyü	Okuryazar	F. G.	A. D.
Nizip	Özyurt Köyü	Okuryazar	E. Ö.	A. Ö.
Nizip	Yarıntepe Köyü	Okuryazar	F. K.	M. K.
Nizip	Aşağı Bayındır Köyü	Okuryazar	A. Y.	A. Y.
Karkamış	Erenyolu Köyü	Okuryazar değil	F. K.	M. K.
Karkamış	Erenyolu Köyü	Okuryazar değil	A. K.	E. K.
Karkamış	Yazır Köyü	Okuryazar değil	F. K.	A. K.
Karkamış	Yeşerti Köyü	Okuryazar	E. Y.	Ö. Y.
Karkamış	Elifoğlu Köyü	Okuryazar değil	H. K.	C. K.
Karkamış	Kıvırcık Köyü	Okuryazar değil	H. Y.	A. Y.
Karkamış	Yurtbağı Köyü	Okuryazar	A. S.	M. S.
Karkamış	Yurtbağı Köyü	Okuryazar	Z. B.	M. B.
Karkamış	Yurtbağı Köyü	Okuryazar	A. B.	B. B.
Karkamış	Karacurun Mahallesi	Okuryazar değil	H. Y.	S. Y.
Karkamış	Çiftlik Mahallesi	Okuryazar	E. Y.	K. Y.

III. BÖLÜM

3. GAZİANTEP BARAKLARI AĞZI SÖZ VARLIĞI

Ā-: Ağmak, yükselmek, yukarı çıkmak. *Sen işiyn ġıymatını bilmessen ālamadan ġārsıñ.* (Sen sahip olduğun işin kıymetini bilmezsen yükselemeden olduğun yerde kalırsın.) (K.K.28.)

Aba: Kız kardeş. *Üç abası bir edesi varmış.* (Üç ablası bir erkek kardeşi varmış.) (K.K.11.)

‘Abav: Şaşırma ünlemi. *‘Abav, o altın bilēnsik ney eyle!* (Aman, o altın bilezik de ne öyle!) (K.K.7.)

Abaza: Gösteriş yapan. *Eline beş ġuruş geşdī kimi abazannıġdan ġayrısını bilmesdi.* (Eline beş kuruş geçtiği vakit gösteriş yapmaktan başka bir şey bilmezdi.) (K.K.26.)

Abazañ ol-: Bir kadına karşı cinsel istek içinde olmak. *Ey şimdi baġıysın erkeklere, abazañ olmiyanı yok yanı. Herkeşin aġlı çuġurunda.* (E şimdi bakıyorsun erkeklere, kadına karşı cinsel isteği olmayan neredeyse hiç yok. Hepsinin aklı uçkurunda.) (K.K.60.)

‘Abbes: Abbas adı. *‘Abbes ‘i kim vurdu biz de bilmik amma, ço ġüzüldük. Mıġammed Mısdafıya ġonşu ossun işallā.* (Abbas’ı kim vurdu biz de bilmiyoruz ama, çok üzüldük. Öbür tarafta Muhammed Mustafa’ya komşu olsun inşallah.) (K.K.27.)

Abdal ata binse, ben bey oldum dēse: Soylu bir ailenin mensubu olmayan bir kişi ata binse de bey olamaz. *Yanı genni bı ayleye gelin gesse nolur, otu çeg kömecine baġ dimişler. Yav işde onunġu da şu hesap; abdal ata binse de ben bey oldum dēse.* (Yani kendisi bu aileye gelin olarak gelse ne çıkar, bir insanın soyu önemlidir. Ya işte onunki de şu mesele denk düşüyor; abdal ata binince, bey oldum sanır.) (K.K.38.)

‘Abe: Kalın kumaştan yapılan ve üzerinde işlemler bulunan bir düğün kıyafetidir. *Bir düyün oldū kimi ‘abeyi geyerik manken kimi ōruġ valla.* (Bir düğün olduğu zaman abayı giyeriz manken gibi oluruz vallahi.) (K.K.1.)

‘Abıdıll’a: Abdullah adı. *Dezzemin uşānıñ biri ata adını alıktı ‘Abıdıll’a diyi.* (Teyzemin çocuklarından biri, babasının adını almıştı Abdullah diye.) (K.K.8.)

‘Abış: Kılıbık. *Arvadın sözünden heç çıkmaz abışın tekiydi.* (Eşinin sözününden hiç çıkmaz, kılıbığın tekiydi.) (K.K.39.)

Abō: Korku ünlemi. *Abō yoġ gızım! Bırdaġılar berg ġorġallar cinni şeylerden.* (Aman yok kızım! Buradakiler çok korkarlar cinli konulardan.) (K.K.33.)

Aboġ: Küçümseme anlamında kullanılan bir ünlemidir. *Gızını bā vermiymiş, aboġ!* (Kızını bana vermiyormuş, güleyim bari.) (K.K.51.)

‘Acalavan: Aç karnına. *Onca yolu acalavan yürüdmüş gansız.* (O kadar yolu aç karnına yürütmüş vicdansız.) (K.K.2.)

Acar ol-: Zalimce davranan kişiler için kullanılan bir ifadedir. *Adam evlete de mi merhamed etmes, bu gaderi acar olma yav.* (İnsan evladına da mı merhamet etmez, bu kadar zalim olma ya hu.) (K.K.39.)

Acar: Söz dinlemeyen, başına buyruk. *Zelov’un böyyük ölu acardı bacım.* (Zelov’un büyük oğlu söz dinlemez biriydi.) (K.K.3.)

Acāraz: Zayıf, cılız. *Bir böyyük uşā bahıysın bir güccē, güccük olan acāgraz böyyük olan topaç kimi.* (Bir büyük çocuğa bakıyorsun bir küçüğe, küçük olan cılız kalmış büyük olan ise şişman.) (K.K.82.)

‘Acebe: Acaba. *Genni başını aldı getdi amma ben dīm kine ‘ācebe noldu, nası etdi.* (Kendisi başını aldı gitti ama, ben diyorum ki acaba ne oldu nasıl yaptı.) (K.K.71.)

‘Acer gelin kimi süzün-: Naz etmek, cilveli bakışlar atmak. *Güccük gelini berk kısganiylar, baḥsana her biri bir yandan herifine acer gelin kimi süzülü.* (Küçük gelini çok kıskanıyorlar baksana, her bir gelin bir taraftan kocasına cilveli bakışlar atıp süzülüyor.) (K.K.22.)

Acer yanıḡ yere gele: Sağlam ve güvenilir olduğunu düşündüğün tanıdıklarından darbe al, yıkıl. *Sen benim canımı yaḥdın Allah da seniḡ canını yaḥa, acer yanıḡ yere gele bes didim.* (Sen benim canımı yaktın, Allah da senin canını yaksın. Güvendiğin taraftan darbe alırsın inşallah dedim.) (K.K.55.)

‘Acer: Yeni. *Havasınnan geçilmiy meger kine acer bir araba alıḡ.* (Havasından geçilmiyor meğer yeni bir araba almış.) (K.K.57.)

‘Aceyib: Tuhaf. *Uşāḡ böyüdū kimi ‘ayebileşiy, dur da diyemiḡ. Anca gennini yiḡ işde.* (Çocuklar büyüdüğü zaman baş edemezsin, tuhaflaşır. Yapma, etme de diyemezsin. Yalnızca kendi kendini yersin) (K.K.18.)

Acı ḡaḥve içmiye gēt-: Kız istemeye gitmek. *Münüregile acı ḡaḥve içmeye gētdik.* (Münire’nin kızını istemeye gittik.) (K.K.38.)

Acı: Lütfen. *Oḡlum Halaf, acı gidiyken bā da ḡabar sal.* (Oğlum Halaf, lütfen giderken bana da haber gönder.) (K.K.35.)

Acır: Uzun salatalık. *Acırlar oldū kimi ḡaldı.* (Acurlar olduğu gibi kaldı.) (K.K.46.)

‘Acız-: Sıkılmak, bunalmak. *Niye bı ḡadek ‘acızdīmı ben de bilmim valla.* (Neden bu kadar bunaldığımı ben de bilmiyorum vallahi.) (K.K.22.)

Acir: Tüylü salatalık. *Acir kimi ḡvıḡ ḡvıḡdı.* (Acur gibi pürüzlüydü.) (K.K.46.)

Acür: Kocamış salatalık. *Bacım artılıḡ o acür kimin oluk.* (Bacım, artık o acur gibi kocamış.)

(K.K.60.)

Aç olan daşın berkini yir: Aç olan bir insan, önüne ne gelirse gelsin ne olduğunu ayırt etmeden yer. *Uşağlar gınıkmış acından, bu gadek aç mı gör adam? Yimek ayırd etmiyeler de, zatan aç olan adam daşın berkini de yir.* (Çocuklar açlıktan fenalaşmış. İnsan bu kadar aç koyar mı bu çocukları? Yemek de ayırt etmezler, zaten aç olan insan önüne ne geldiğine bakmadan yer.) (K.K.23.)

Aççıy: Dayak. *Hele akislik etsin gennini aççıy ederim heç.* (Bir yaramazlık etsin de bak, döverim kendisini.) (K.K.44.)

Açıhça: Utanmaz bir şekilde. *Sen gaynıyın atayın yanında açıhça gonusursan seni o gapıda bir dakka bile beslemezler. Ayāyı denk al āziya sāb olmasını da bil.* (Sen kayınpederinin ve babanın yanında böyle utanmaz bir şekilde konuşursan seni bir dakika bile bu kapıda durdurmazlar. Ayağını denk al ve ağzına sahip çıkmasını bil.) (K.K.15.)

Açıh ekmek: Pide. *Misafir gelece vāhıt tezze açıh ekmēmizi ettirik.* (Misafirimiz geleceği zaman fırına gidip taze pidemizi yaptırırız.) (K.K.54.)

Açkı: Halı. *Eve girdiñ kimi önce açkılar arıca olmalı.* (Eve girdiğin vakit önce halılar temiz durmalı.) (K.K.67.)

Adam içine ğarış-: Toplum içinde bulunmak. *Ne bir gonus gesse ğafasını uzadır, ne bir adama ğarışır. Valla ayni hayvan kimi böyüy.* (Ne bir misafir geldiğinde başını uzatır, ne de bir toplum içine karışır. Vallahi, çok yabani büyüyor.) (K.K.15.)

Adam: Kişi, birey, insan. *Adam genni işini genni edecek vallā, saçın başkasının elinde olmuyucu.* (İnsan kendi işini kendi yapmalı, bir başkasına muhtaç olmamalı.) (K.K.72.)

Adamın alacası: Bir insanın düşüncesi. *Her şeyin en eysi gözeli, adamın güzel alacasıdır.* (Her şeyin en iyisi, güzel insanın güzel düşüncesidir.) (K.K.22.)

Adamlā geç-: İyilik yapmak. *Acı navar sen de gessen bir ucundan dutsan adamlā geçer yanı.* (Lütfen sen de gel, bir yardım da sen et. İyilik yapmış olursun.) (K.K.47.)

Adamlıñnan alağası olma-: Toplum içinde hoş karşılanmayan davranışlarda bulunan kişileri ifade etmek için kullanılır. *Ne oturmayı biliñ ne de ğağmayı adamlıñnan alağan yoğdur vallā dedim.* (Ne oturmasını biliyorsun ne de kalkmasını, sürekli hoş olmayan davranışlarda bulunuyorsun dedim.) (K.K.5.)

Adağ beye hanek etme-: Aile büyüklerine aksi bir söz edilmemesi. *Bizde béyle gızım, ādağ beye hanek mi ōr?* (Biz de böyle kızım, aile büyüklerine kötü bir söz edilir mi hiç?) (K.K.74.)

Adder: Attar. *Ebegümeçini adderden mi aldın? Hele di bā.* (Ebegümecini attardan mı aldın? Haydi söyle bana.) (K.K.56.)

Ādeyiñ: İşte böyle, manasında kullanılan bir ifadedir. *Uşā şımarırsayız baş edemessiyiz. Ādeyiñ rezil ōrsuyuz.* (Çocuğu şımartırsanız baş edemezsiniz, işte böyle rezil olursunuz.) (K.K.27.)

‘Adeyne: Sonunda, sonuçta. *Nolmuşsa olmuş işde ‘adeyne ben zerelli çılmadım mı?* (Ne olmuşsa olmuş işte, işin sonunda ben zararlı çıkmadım mı?) (K.K.7.)

Adı ğaybol-: Bir kişinin öldükten sonra bir daha adının anılmaması durumunu ifade etmek için kullanılır. *Sāken ne s*şdīvardı kine ölünçü anağ gennini, adı ğayboldu ā.* (Hayatta iken ne yararı vardı ki ölünce onu yad edelim, adı kaybolup gitti işte.) (K.K.29.)

Adı ğulāna dey-: Bir kişinin adını kötü sayılabilecek işlerde ve yerlerde duymak. *Bobası öldükden kelli adı ğulāmıza hep deydi yanı.* (Babası öldükten sonra adını hep kötü işlerde duyduk.) (K.K.7.)

Adınığ başkasına ğon-: Bir kişinin vefat etmesi sonucunda isminin bir başkasına konması durumunu ifade etmek için kullanılır. *Vallā ğayınbabam bā eziyetlīdi. Yanı yüzüne ğarşı dimezdim amma içimden hep acı navar adın başkalarına ğonsun dirdim.* (Vallahi kayınpederim bana çok eziyet ederdi. Belki yüzüne karşı diyemezdik ama, içimden hep inşallah ölürsün de adını bir başkasına koyarız derdim.) (K.K.37.)

Adınığ oğura çıñ-: Bir kimsenin hırsız sıfatıyla anılması durumunu ifade etmek için kullanılır. *Üstüye éyle bir ğara atılsın kine adınığ oğura çıñda da bi dā arınmiya.* (Üzerine öyle bir iftira atılsın ki, adın hırsıza çıksın ve bu leke bir daha hiç temizlenmesin.) (K.K.7.)

Adınığ ğaħa: Öl de kurtulalım, manasında kullanılan bir ilençtir. *Yürēmizi yaħdın, adınığ ğaħa bes.* (Bizi çok üzdün, öl de senden kurtulalım inşallah.) (K.K.80.)

Afer: Diş diplerinde biriken kir, leke. *Kele bacım heç mi dişlerini fırçalamiñ bilmim kine, aha biz bile köv yirindeyik heç aksatmak. O ney öyle aferden dolmuş dişleri.* (Ya hiç mi dişlerini fırçalamıyor bilmiyorum ki, mesela biz köyde yaşamamıza rağmen hiç aksatmayız. O ne öyle, kirli kirli lekelerle dolmuş dişleri.) (K.K.60.)

Aferesi bayram olma-: Yüzü hiç gülmemek. *Bı gızın ğaderi niye bēyle ğaralı bilmim kine, aferesi bayram olmu.* (Bu kızın kaderi neden böyle kötü bilmiyorum ki, yüzü hiç gülmüyor, sürekli bir problem çıkıyor.) (K.K.46.)

Afferime segirt-: Bir kimseden aferin, tebrik almak için uğraşmak ve bunun için çaba göstermek. *Çalışmayı Alla var zatan seviy, amma şu ğusunu da tergemedi getti; Afferime çoħ segirtiy.* (Allah var çalışmayı zaten çok seviyor ama, şu huyunu da bırakmadı gitti; Birinden aferin almak için çok çaba sarf ediyor kendini harap ediyor.) (K.K.19.)

Affi: Gösteriş. *Aldıkları gelinde yēn affiliydi bacım.* (Aldıkları gelin de çok gösterişliydi.)

(K.K.15.)

'Afici ol-: Gösteriş yapmayı sevmek. *Bir düyün eder caḥadan şeyden, adam 'afici olunçu tabi.*
(Bir düğün yapar ki gösterişle abartıyla, gösteriş yapmayı sevince böyle oluyor tabi.)

(K.K.17.)

Ağa kimi ol-: Ağırbaşlı ve saygılı davranmak. *Servet'in yetiştirdine bak valla ağa kimi oluy
olan ḥara gesse.* (Servet'in büyüttüğü oğlana bak, valla gayet ağırbaşlı ve saygılı
davranıyor çocuk nereye gelse.) (K.K.3.)

Ağrabalıḡ: Akrabalık. *Biz de ḥısım möḥüm gızım, ağrabalıḡ da yēn möḥüm. Ağraba demek,
ayle demek.* (Biz de yakınlık önemli kızım, akrabalık da çok önemli. Akraba demek,
aile demektir.) (K.K.39.)

Ağ: Öz. *O nası salçamış bacım, ağı duz.* (O nasıl salçaymış bacım, özü tuzdu.) (K.K.21.)

Ağ: Zehir. *Bu uşā ağı mı yutdurdunuz kele? Dut yemiş bülbüle dönük.* (Bu çocuğa zehir mi
yedirdiniz ya hu? Dut yemiş bülbüle dönmüş, hiç konuşmuyor.) (K.K.17.)

Ah ahısı gidip of ofusu ḡal-: Zamanında beğenilen bir insanın, gençliğinin ve güzelliğinin
gidip yaşlı ve hastalıklı halinin gelmesi durumudur. *Zelov eski Zelov mu kine, neyi
ḡalmış mahsimin? Ah ahısı gitmiş de of ofusu ḡalmış.* (Zeliha eski güzel Zeliha mı ki,
ne güzelliği kalmış zavallının? Gençliği de güzelliği de gitmiş, yaşlanmış.) (K.K.67.)

Aha diya: İşte orada. *Yav bā ne soriḡ aha diya tama baḡsana.* (Ya hu bana ne soruyorsun! İşte
orada, baksana.) (K.K.78.)

Aḡar: Çeşme. *Bu aḡarı kim yaptırmış kine?* (Bu çeşmeyi kim yaptırmış?) (K.K.5.)

Aḡd: Anlaşma. *Benden saḡı aḡdı var, ben sā gızımı vermek zorunda mıyım kine?* (Sanki
benimle bir anlaşması var, ben sana kızımı vermek zorunda mıyım ki?) (K.K.32.)

Aḡdar: Attar. *İtotundan peryavşanı almayı unutma, uşān ḡazi oldū kimi verrik.* (Köpeküzümü
ile acıyavşan otu almayı unutma, Çocuğun gazı olunca suyunu içiririz.) (K.K.84.)

Aḡdar-: Boşaltmak. *Getirdimiz bulḡurdan sümüdū ḡaplarına aḡdardıḡ mı?* (Getirdiğimiz
bulgur ve simidi kaplarına boşalttın mı?) (K.K.24.)

Aḡı b*hu: Tamamı. *Tā başdan belli kine bı iş bizi zerele urḡatıcı aḡı b*hu zerelini ödemiyici.*
(Ta baştan belliydi bu işin bizi zarara uğratacağı, işin tamamından elde edilen kar,
zararını bile ödeyemeyecek.) (K.K.4.)

Aḡı b*huna ḡarıḡ-: Çok korkmak. *Çaḡal mı dīn, it mi dīn her şey var bırda. Valla gızım benim
görünce aḡım b*huma ḡarıḡiy.* (Çakal mı dersin, köpek mi dersin her şey var burada.
Valla kızım, ben görünce çok korkuyorum.) (K.K.21.)

Aḡıdma: Altın kolye. *Böyük geline etdīn aḡıdmadan küçē de etdiḡ mı?* (Büyük geline aldığın
altın kolyeden küçük geline de aldın mı?) (K.K.24.)

Ahıl tahtası eysik ol-: Sağlıklı düşünememek, akıl sağlığı yerinde olmamak. *Bı gıza güvenip de iş mi etdin? Bının ahıl tahtası eysik tama bilmiş mi?* (Bu kıza güvenip de iş birliği mi yaptın? Bu kızın akıl sağlığı yerinde değil bilmiyor musun?) (K.K.8.)

Ahıl us dātilyken ğafiya şemşiye dut-: Mantıklı düşünememek, doğru karar verememek. *Bir ğarele dirdim gızım böyyük coru diñle, diñlemes. Yanı bunu edecek noldu? Ahıl us dātilyken ğafanda şemşiye mi dutulūydu?* (Sürekli kızım büyük sözü dinle derdim, dinlemezdi. Yani bu kararı verecek ne oldu? Hiç mi mantığın, aklın yok?) (K.K.68.)

Ahını b*huna ğarışdır-: İyiyi ve kötüyü birbirine karıştırmak. *İşin noldūnu bilmeden niye ahını b*huna ğarıştırıñ kine sen?* (Konunun ne olduğunu bilmeden, neden iyiyi kötüye karıştırıyorsun ki sen?) (K.K.32.)

Ahır sekisi mezunu ol-: Hiçbir öğrenim düzeyinde eğitim almamış ancak yaşam hakkında pek çok bilgisi olan kişileri ifade etmek için kullanılır. *Ben oñula mı ğetmedim sañı? Ahır sekisi mezunu olūm ben yetmiy mi?* (Ben okula mı gitmedim sanki? Belki sizin gibi okumadım ama hayat hakkında çok bilgim var benim.) (K.K.19.)

Ahıt: Ağda. *Gadeyiñ şirinini ğaynata ğaynata ahıt edmişti.* (Kadayıfın şerbetini kaynata kaynata ağda olacak kıvama getirmişti.) (K.K.24.)

Ahlağ: Ahlak, terbiye. *Bi adamın evel aħlağı möñüm gızım bını unutma.* (Bir insanın öncelikle ahlakı önemlidir kızım, bunu unutma.) (K.K.26.)

Ahlı yetme-: Düşünecek kadar olgun olmamak. *Mahkemeye gidiyler de uşā soruyar kimi istñ diye, kele uşā sorulur mu? Onun aħlı yetmes kine.* (Mahkeme de çocuğa soruyorlar, anneni mi istiyorsun babanını mı diye. Çocuğa sorulur mu? O düzgün karar verecek olgunlukta değil ki.) (K.K.74.)

Ahlı yılıhtı: Saf. *Eyle aħlı yılıhtı kine biri bir şey mi dimiş, saħ mi yalan mi anlamadan inanıydu.* (Öyle saft ki, biri bir şey dediği zaman doğru mu yanlış mı anlamadan hemen inanırdı.) (K.K.11.)

Ahılınıñ mıhı eysik ol-: Sağlıklı düşünememek, doğru karar verememek. *Kime verecem gennine sormam kine, bının aħlının mıhı eysik, bilemes yanı.* (Kimle evlendireceğim hususunda kendisine bir şey sormayacağım. O, sağlıklı düşünemez.) (K.K.26.)

Ahılnda ğan çıbanı çıhtı-: Çok düşünmek ve yoğun bir stresin içinde olmak. *Alla sā eyle bir dert versin kine, fikretmeden ğafanda ğan çıbanı çıhtı.* (Allah sana öyle bir sıkıntı versin ki, düşünmekten ve stres içinde olmaktan kendini alamayasın.) (K.K.18.)

Ahlıyı alanın canıyı da al-: Birini çok sevdiğin için sürekli onu düşünüp başka bir şey düşünememek ve bu sevginin canına zarar vermesi durumu. *Oğlum didim etme eyleme, aħlını alan canını da mı almalı ille didim. Beni dinnemedi, torpā üstüne çekdin de irħat*

etdin mi oğlum? (Oğlum etme tutma dedim, aklını alan canını da alacak, bu sevgi senin canına mal olacak dedim, dinlemedi. Şimdi öldün de rahat ettin mi oğlum?) (K.K.8.)

Ahlıyı yitir-: Çok üzüntüden deliye dönmek. *Oğlu ölmüş arvadın, o ahlını yitirmesinde ben mi yitirim?* (Oğlu ölmüş kadının, o deliye dönmesin de ben mi döneyim?) (K.K.21.)

Ahraba: Akraba. *Barağ élinde aharaba öhüm gızım, biz birbirimizi dayım gollarık.* (Barak yöresinde akraba kavramı çok önemli kızım, biz birbirimizi daima kollarız, koruruz.) (K.K.81.)

Ahraz: Dilsiz. *Gayınbabasını gördü kimi ahraz kesilirdi.* (Kayınpederini gördüğü vakit dilsiz kesilir konuşamazdı.) (K.K.3.)

Ahret adamı ol-: Dinine düşkün olan insanlar için kullanılan bir deyimdir. *Ben oğluma kimden gız istesem verir, yanı genşdi hateler etdi ammā asgere gedip geldikten kelli ahret adamı olmadı mı? Kime ne zerellik etdi?* (Ben oğluma kimin kızını istesem verir, gençken hatalar etti ama askere gidip geldikten sonra dinine düşkün biri olarak yaşadı. Kime ne kötülüğü oldu?) (K.K.9.)

Ahşer: Çok kalabalık. *Bura ahşer valla burda uşağ ders mers çalışamaz.* (Burası çok kalabalık, bu kalabalıkta çocuklar ders falan çalışamaz.) (K.K.28.)

Ahvel: Hal, durum. *Uşağ dedin anasını babasını hiç olmazsa künde bir sēr aramalı, ahveliği örgenmeli.* (Evlat dediğin annesini babasını hiç olmazsa günde bir kez aramalı, halini durumunu öğrenmeli.) (K.K.64.)

Akis: Yaramazlık eden, yaramaz olan. (Genellikle çocuklar için kullanılan bir deyiş). *Kün boyu anası fiharanın ömrünü yer akislik ederdi.* (Gün boyunca zavallı annesini üzer fenalıklar yaramazlıklar yapardı.) (K.K.74.)

Al aşşā et-: Bir kimsenin mevkisini düşürmek. *Bı tutdün her iş seni al aşşā ediy sen bunu da biliş mi? Yoğ. Ey bilme, ney edersen et.* (Bu yaptıklarının hepsi senin mevkini düşürüyor, sen bunu biliyor musun? Yok bilmiyorsun. E bilme bakalım, ne yaparsan yap.) (K.K.15.)

Ala kara: Kötü alışkanlık, kötü huy. *Yalançılık éyle ala kara kine baş edilmes.* (Yalancılık, öyle kötü bir huy ki, baş edilmez.) (K.K.1.)

Ala kuru: Yarı kurumuş. *Asbablar dā kurumamış ala kuru halda aldı içeri.* (Elbiseler daha kurumamıştı, yarı kurumuş bir şekilde içeri koydu.) (K.K.25.)

Ala: Ela renk, ela renkli. *O nası güzel guşmuş eyle, alaya çalıy.* (O ne kadar güzel bir kuşmuş öyle, rengi elaya benziyor.) (K.K.5.)

Alalı karalı ol-: Birçok ırktan insanın bir arada bulunması durumunu ifade etmek için kullanılır. *Bizi biz eden ayrıksı olmamış dēl mi? Herkeş aynımış, alalı karalımış ne farh*

ediy? (Bizi biz yapan farklı olmamız değil mi? Herkes aynı ırktanmış, farklı ırktanmış ne fark eder?) (K.K.82.)

Alay āsab: Doğru hesap. *Ġalleye eyle bir baĥıydi kine alay āsabı vardı Möhteremin.* (Kasaya öyle bir bakıyordu ki, hiç yanılmaz dosdoğru bir hesabı vardı Muhterem'in.) (K.K.47.)

‘Alevire: Alışveriş. *Esgiden ‘alevire etme mi vardı?* (Önceden alışveriş etmek mi vardı?) (K.K.83.)

‘Aley: Topluluk, cemaat. *Gene ne vardı bilmin, ‘aley toplanık ĥasbāl ediyler.* (Yine vardı bilmiyorum ama, cemaat toplanmış hasbihal ediyorlardı.) (K.K.12.)

Ālı böcük: Zehirli örümcek. *Uşā ālı böcūn yanından uzak dut.* (Çocuğu zehirli örümceğin yanından uzak tut.) (K.K.29.)

Alıcısı düş-: Görücü gelmek. *Gız accık uzun ossa tezinden alıcısı düşer ben bilim.* (Kız azıcık uzun olsa hızlı bir şekilde görücü gelir, ben biliyorum.) (K.K.28.)

Alıcısı gel-: Ölümcül hastalığa yakalanmak. *Yüzüne saĥı un elenmiş, ben didim amma bunun alıcısı gelik diye.* (Yüzü kireç gibi bembeyaz olmuştu, ben söyledim ama bu ölümcül hastalığa yakalanmıştır diye.) (K.K.46.)

Alımı geniş ol-: Hemen hemen her şeye karşı tahammül edebilen insanlar için kullanılan bir ifadedir. *Bir adamın alımı genişse saçı mı beyazlar?* (Bir insan, eğer çok tahammüllü ise onun saçı mı beyazlar?) (K.K.82.)

Alımı tez: Kıvrak zekalı. *Bes bir şeyi ġafasına koymasın eyle alımı tez kine ĥayren ĥalırsın.* (Sadece bir işi yapacağını söylesin, hemen kavrar ve anlar. Öyle kıvrak bir zekası var ki hayran kalırsın.) (K.K.6.)

Ali cingil ocā ol-: Toplumun düşünce yapısı olarak birbirinden ayrılması ve bu ayrılığın getirdiği karışıklık durumu. *Bı kövde eyle çoĥ ĥarmaşıklık görmeĥ, ammā ĥarşı köve ġet de baĥ, Ali cingil ocā oluĥ.* (Bu köyde zıt düşünceler çok bulunmaz ama, karşı köye git bir bak, herkes farklı bir şeyi savunur, karmakarışık bir haldedir.) (K.K.39.)

Allā adamı ol-: Sürekli ibadet eden insanlar için kullanılır. *Umre'den geldinden kelli ēyice Allā adamı oluĥ.* (Umre ibadetinden geldikten sonra sürekli ibadet etmeye başladı.) (K.K.2.)

Allā afaddan esirgiye: Allah belalardan ve kazalardan korusun, manasında edilen bir duadır. *Biz deprem ney bilir midik kine? Allā bes afaddan esirgiye herkeşi.* (Biz depremin ne olduğunu bilir miydik? Allah herkesi belalardan ve kazalardan korusun.) (K.K.72.)

Allā ala: Allah canını alsın, manasında kullanılan bir ilençtir. *Çoĥ yürek yaĥdı, anası fıĥare yaĥasını açar Allā ala oĥlum bes, dērdi.* (Çok eziyet etti, zavallı annesi elini yüreğine götürür Allah senin canını alsın da kurtulayım oğlum, derdi.) (K.K.56.)

Alla Alla et-: İşine gelmek. *Ġalliye baĥaŋ mı dēdim, evelden ĥazır beklıymiş saĥı, Alla Alla etdi.* (Kasaya sen bakar mısın dedim, dünden hazırmış gibi nasıl da işine geldi.) (K.K.13.)

Allā evi belle-: Kutsal olarak gösterilen bir mekânı, Hac ibadeti yapmış kadar mübarek görmek. *Bıralarda bir Ökkeşiye var, ey o da bir ziyarad yanı. Allā evi bellemiye ne ĥacet?* (Buralarda bir Ukkashiye Hz. Türbesi var, o da bir ziyaret yeri sonuçta. Orayı ziyaret etmek güzeldir ama Hac ibadeti sayacak kadar kıymetli de değildir.) (K.K.45.)

Allā göge çıĥ-: Çok bağışlamak, feryat etmek. *Böyyüg kızında eyle bir acı çekti eyle bir acı çekti kine, Allā göge çıĥtı.* (Büyük kızını doğuruyorken öyle bir acı çekti ki, çok bağışladı ve çok feryat etti.) (K.K.18.)

Allā sâ ğuşaĥ vere: Genç kızlara hayırlı evlilik kurlmaları için edilen bir duadır. *Yüzü kimi huyu da gözel bımn, Alla sâ ğuşaĥ vere gızım.* (Yüzü gibi, ahlakı da güzel bu kızın, Allah sana hayırlı bir evlilik nasip etsin inşallah.) (K.K.8.)

Allā sâ satı bazar vere: Ticaret ile uğraşan kişilere hayırlı ve bol kazançlar kazanması için edilen bir duadır. *Alla sâ bol satı bazar vere anası.* (Allah sana, işinde hayırlı ve bol kazançlar nasip etsin anneciğim.) (K.K.15.)

Allā sebebiye baĥmiya: Sevilmeyen bir insana ithafen söylenen ilençtir. Sebep olmadan bir anda ölümünün gelmesi dilenir. *Bu ğadek yürek yaĥtın ya ne dām sâ? Alla sebebiye baĥmiya bes.* (Bu kadar insanın canını yaktın, ne diyeyim ki sana? Bir anda öldüğünü duyarız inşallah.) (K.K.27.)

Allā selādaŋ ğaldıra: Hızlı bir şekilde defnedilmen gereken gerçekleşen bir ölümün olsun ve bu sebeple cenaze namazın bile kılınmasın, anlamına gelen bir ilençtir. *Benim gencecik bacım öldü de canaziya gidemedim, otur uşāna baĥ didi. Yanı bu adamlā sığar mı heç? Bilmim valla, Alla da gennini selādaŋ ğaldıra.* (Benim gencecik kızkardeşim öldü, ben cenazeye gidemedim. Otur çocuğuna bak dedi. Yani bu insanlığa sığar mı? Bilmiyorum vallahi, Allah da ona cenaze namazının bile kılınmasını nasip etmesin.) (K.K.45.)

Allā seni getirmiye: İstenmeyen bir yere giden kişiye söylenen bir ilençtir. Gittiğin yerden gelmek nasip olmasın manasında kullanılır. *Ben sâ didim, gel ğetme diye. Beni dinniyeŋ kim kine? Alla seni getirmiye o yirden.* (Ben sana dedim gitme diye, Beni dinleyen kim ki? Gittiğin o yerden gelmek nasip olmasın.) (K.K.33.)

Allā töredmiye: Soyun devam etmesin, manasında kullanılan bir ilençtir. *Sen varsın zatan dünje b*hlaniy didim, genni var da dā uşā olmasın bari, Alla töredmiye gennini.* (Sen varsın zaten dünya kirleniyor dedim, kendisi var bari çocuğu olmasın, Allah, sana soyunu devam ettirmeyi nasip etmesin dedim.) (K.K.56.)

Allā yaḥīn ol-: Yüksek katlı evde oturan insanlar için kullanılır. *Kele o ḥayla ev eyle. Adam ḡorḡuy valla. Bı ḡadek de Allā yaḥīn olmaḡ ney beyle?* (Kız o nasıl ev öyle. İnsan korkuyor vallahi. Bu kadar yüksek evde oturmak da ne böyle?) (K.K.57.)

Allā yavanıḡ baḥdını vere: Çirkin insanların şanslı olduğu inancıyla yavan (çirkin) bahtının istendiği bir duadır. *Gızım beḡiz ḡözelli olmasın ossa da bir b*ha yaramiy, Allā adama yavanın baḥdından vere.* (Kızım yüz güzelliği olmasa da olur, Allah sana çirkin şansını versin.) (K.K.57.)

Allā yüziye baḡmiya: İşlerin yolunda gitmesin ve her zaman perişanlık içinde ol manasına gelen bir ilençtir. *Sen benim rızkıma mani oldun ya, Allā yüziye baḡmiya bes.* (Sen benim rızkıma mani oldun ya, senin de işlerin yolunda gitmesin.) (K.K.26.)

Allā: Allah. *Alla incidmiye seni.* (Allah seni incitmesin.) (K.K.61.)

Allān yüziye baḡma-: Başladığın her işin tersine gitmesi durumunu ifade etmek için kullanılır. *Bā noluy bilmim, cenebed de dēlim neye atsam elimi ḡuruy, Allā netdīm var da yüzüme baḡmiy.* (Bana ne oluyor bilmiyorum, abdestsiz de değilim, elimi hangi işe atsam başarısız oluyorum. Allah'ım sana ne yaptım ki tüm işlerim tersine gidiyor?) (K.K.49.)

Allāḡ kına yaḡdır- Kefenleme işlemi sırasında cenazenin eline kına yakılması durumuna ithafen söylenen bir yakarıştır. Genellikle, haksızlık yapılan ya da üzülen kişinin kullandığı bir ifadedir. *Ben bunu mu hahedydim, bu dünyede yüzüm ḡülmedi benim. Beni bu ḡala ḡoyanlara Allā kınamı yaḡdır.* (Ben bunu mu hak ediyorum, bu dünyada yüzüm ḡülmedi benim. Beni bu hale koyanlar benim öldüğüm güne şahit olsunlar da rahat etsinler.) (K.K.17.)

‘Allef: Hile. *Bu işde bir ‘allef var amma ney? Hele dur ben bulucum.* (Bu işte bir hile var ama ne? Dur bakalım ben bulacağım.) (K.K.73.)

Allem ḡullem et-: Kendisinden istenilen bir şeyi yapmamak için bahaneler bulmak. *Yaralı barmā işer mi hēḡ, allem ḡullem eder gene de doḡanmas hēḡ bir şeye.* (Bir işe benim de faydam dokunsun der mi hiç? Hiç olmayacak bahaneler bulur ve yardım etmez.) (K.K.2.)

‘Allevey: Ali adı. *Babamın adı Höseyın’dı. Bā da ‘Alleveyın Höseyın dēllerdi.* (Babamın adı Ali. Bana da Ali’nin oğlu Hüseyin derlerdi.) (K.K.68.)

‘Alli silli ol-: Tertemiz olmak. *Arvad didīḡ ‘alli silli olcaḡ.* (Kadın dediğin tertemiz olacak.) (K.K.27.)

‘Allo cillo ol-: Bir bilginin yanlış olması. *Coru kim ediy bi de o cor sonuḡda ‘allo cillo cor oluysa kötü vallā.* (Bir sözü birisi söylüyor ve söylenilen o söz işin sonunda yanlış çıkıyorsa çok kötü vallahi.) (K.K.65.)

Almandar: Almantar Köyü. *Almandar eveli biralın en gelişmişidi.* (Almantar Köyü, önceden buranın en gelişmiş köyüydü.) (K.K.76.)

Almaşık: Tatlı. *Arişde üzümlerin dadı almaşık almaşıkdı.* (Bağdaki üzümlerin tadı, tatlı tatlı geliyordu.) (K.K.83.)

Almazalmaz bah- Anlamamış gibi bakmak. *O gaderi cor söyylim gennine, dā yüzüme almaz almaz bahy.* (O kadar söz söyledim kendisine ama, hala yüzüme anlamamış gibi bakıyor.) (K.K.67.)

Alnıña kün doğ-: Şansı yaver giden insanlar için kullanılır. *Ben g*tümü yurtim accık dā kazanım diye amma, bının sağı alnıña kün doğmuş.* (Ben kendimi paralıyorum azıcık daha kazanayım diye ama, bunun sanki alnına güneş doğmuş gibi şanslı, bütün işleri yolunda gidiyor.) (K.K.10.)

Altı yaş ol-: Bir işin içinde başka iş olma durumu, karışıklık. *Sen bā didiñ ilk zamandan belli benim de gafama yatmiy. Bu işin altı yaş belli.* (Sen bana bu işi söylediğin ilk zamandan beri benim de düşüncelerime uymuyor. Bu işin içinde başka işler de var.) (K.K.26.)

Altın ufā: Çok maharetli insanları belirtmek için kullanılan bir ifadedir. *Vallā benim kızım altın ufā.* (Vallahi benim kızım çok maharetlidir.) (K.K.31.)

Altına çal-: Konuyu kapatmak. *Hele dur didim, bir konuşağ anniyak, hemen niye altına çalin?* (Bir dur, konuşalım anlayalım dedim. Hemen neden konuyu kapatıyorsun?) (K.K.18.)

Ām: Ağabeyim, kardeşim manasında söylenilen bir hitap ifadesidir. *Bı iş beyle olmas ām!* (Bu iş böyle olmaz kardeşim!) (K.K.19.)

Amanatın canının gayyım ol-: Kişinin kendisine emanet edilen bir şeye kıymet vermeyerek emanetin canı sağlamdır diyip amansızca kullanmasını belirten bir ifadedir. *Gennere verdimiz hızarı ne hala getirmişler. Amanatın canı gayyım olur diye zār.* (Onlara verdiğimiz hızar makinesini ne hale getirmişler. Emanetin canı sağlam olur diye düşünüp böyle amansız kullandılar herhalde.) (K.K.50.)

Amanatın canının elinnen gez-: Emanet olarak anılan bir şeyin başına daha çabuk iş gelmesi ihtimalini ifade eder. *Elden alınca tezden ver kızım, amanatın canı elinnen gezer, nōr nolmas.* (Yabancı birinden emanet olarak aldığın bir eşyayı sahibine çabuk ver kızım, emanetin başına çabuk iş gelir.) (K.K.27.)

Amanı tüken-: Pes etmek. *Benim artılığ konuşa konuşa amanım tükendi.* (Ben artık söylemekten usandım, pes ediyorum.) (K.K.28.)

Amarıhan: Amerika. *Amarıhan kimi bizim devletimiz gansız dēl, olmaz da.* (Bizim devletimiz Amerika gibi vicdansız değil, olmaz da.) (K.K.2.)

Amasör: Amortisör. *Arabanın amasörü bozulmuş dedı tama.* (Arabanın amortisörü bozulmuş

dedi ya hani.) (K.K.13.)

Amele: İşçi. *O bimarhanayın yapımında çoğ amelenin hağı var biliş mi?* (O hastanenin yapımında çok işçinin hakkı var, biliyor musun?) (K.K.13.)

‘Ammar: Ambar. *Onca fisti topladiyiz hele al bacım bu bir avış da sâ dediyiz mi? Hepsini ‘ammara goydunuz.* (O kadar fıstığı topladınız, al bacım bu bir avuçta senin olsun dediniz mi? Hepsini ambara istiflediniz.) (K.K.44.)

‘Ammel gök: Barak Ovası’nda oynanan bir çocuk oyunudur. *‘Ammel gök oyununu biliymiş seş?* (Ammel gok oyununu biliyor musun sen?) (K.K.45.)

‘Ammel: Daha, çok, fazla. Ėzım atdım kimi öndüm kele, bı acı ney didim. *Genni Senem’iñ salçasına hanek ediy de genni genninkini görmiy zâr; bı dâ ‘ammel acı.* (Ağzıma koyar koymaz acıdan kıvrandım, bu acı ne böyle dedim. Kendisi Senem’in yaptığı salçaya acı diyor ama kendisinin yaptığı salça daha acı.) (K.K.27.)

Ammel: Biraz daha. *Anası gızından ammel akısdı.* (Annesi kızına göre biraz daha aksiydi.) (K.K.56.)

‘Ammi: Amca. *Sileyman ‘ammimiñ uşâ bı.* (Bu, Süleyman amcamın çocuğı.) (K.K.37.)

‘Ammüşe: Amca çocuğı. *‘Ammüşe gelini atdan indirir.* (Amcaoğlu gelini attan indirir.) (K.K.30.)

Ana gezer gız gezer bı çehizi kim düzer: Evde yapılması gereken işler dururken kızın ve annenin başka şeylerle meşgul olduğunu fakat işlerin de yapılması gerektiğini ifade eder. *Düyüne iki ay ġalmış genner anca gezim diyeler. Ey yanı öyle de olmas kine. Ana gezer gız gezer bı çehizi kim düzer.* (Düğüne iki ay kadar bir süre kalmış kendileri sürekli gezmek istiyor, yapmaları gereken işler varken yapmıyorlar.) (K.K.38.)

Ana surfasında büyüme-: Üvey anne tarafından büyütölen çocuklar için kullanılan bir ifadedir. *Bı uşân gözü doymas kine, na zaman bol bâz gördi kine? Ana surfasında da büyümediler, yazzık vallâ. Allâ yardım etsin, nedim yanı?* (Bu çocuğun gözü doymaz, ne zaman bolca yiyecek gördü ki? Üvey annesi tarafından büyütöldü. Allah yardımcısı olsun, yazık, ne denir ki?) (K.K.65.)

Analığ elinneş ver-: Bir şey istendiğinde lazım olan miktardan daha az vermek. *Gız elini neye atsa bir tutam veriy, artılığ dayanamadım didim yanı niye beyle analığ elinneş veriysin diye.* (Kız elini neye atsa bir tutam veriyor, artık dayanamadım neden böyle lazım olandan daha az veriyorsun, dedim.) (K.K.80.)

Anannaş baban başında çırpına: Öyle bir derdin olsun ki, annen ve baban senin için çok çırpınsın ancak hiçbir faydası olmasın. Dermanı olmayan bir derde düş, manasına gelen bir ilençtir. *Genni obanın uşânı çoğ hor görürdü. Çoğ beddâ aldı, yanı hem genni hem*

uṣā. Anannaḡ baban başında çırpına, dillerdi. (Kendisi başkasının çocuğunu çok hor görürdü. Hem kendisine hem de çocuklarına çok beddua eden oldu. Çocukları için, dermansız derde düşünler de kimse çare olamasın derlerdi.) (K.K.24.)

Anaḡ baban kızıl ġabre gire: Annen baban cennet yüzü görmesin manasına gelen bir ilençtir. *Seni yetireḡ ana ne yaman yetirmiş anaḡ da baban da kızıl ġabire gire inṣallā.* (Seni yetiştiren anne ve baba cennet yüzü görmesin, inşallah.) (K.K.37.)

Anaḡ boban bir künde yuna: Annen ve baban aynı gün içerisinde ölsün ve kimsesiz kal, manasında kullanılan bir ilençtir. *Kimseden beddā almiycın gızım, ben bi yetimin canını yaḡdım da bā didi kine, anaḡ boban bir künde yuna. Aha baḡ ben de ġaldım yalnız.* (Kimseden beddua alma kızım, ben yetim birinin canını yaktım o da bana dedi ki, annen ve baban aynı günde ölsün sen de benim gibi kimsesiz kal. Bak şimdi ben de yalnız kaldım.) (K.K.83.)

Ānaḡ-: Hayvanların toprakta yuvarlanması. *Hayvancılık etme de zor vallā gızım, amma gene de sevik biz bı işi. Bıraḡıcıḡ genneri ānaḡcılar.* (Hayvancılık yapmak zor kızım, ama yine de biz bu işi seviyoruz. Hayvanları bırakacaksın toprağa yuvarlanacak, oynayacaklar.) (K.K.22.)

Anbel akis ol-: Çok yaramaz olmak, söz dinlememek. *Bı uṣā kim cibeltiy gı? Bu ġadek de anbel akislik olmas kine.* (Bu çocuğu kim böyle şımartıyor? Bu kadar da yaramazlık olmaz ki.) (K.K.49.)

Anbel: Daha, çok, fazla. *Bu gız böyyüġ abasındaḡ anbel beter akis.* (Bu kız, büyük ablasından daha çok söz dinlemez biri.) (K.K.54.)

Ancaḡ: Ancak. *Uṣaḡ dā boba ana ölmeden genner gennere düşiyse, bunnarı maḡkime pekler ancaḡ.* (Çocuklar, daha baba anne ölmeden birbirlerine düştüler. Bunların sorununu ancak mahkeme çözer.) (K.K.5.)

‘Angesleg kerced-: İnsanların kırılacağını bile bile alay etmek. *Herifi de biliy yanı, arvat eyle pek hoşlanmiy boyundan alaḡalı şeylerden ġonuşmiya. Amma adam ‘angesleg kercediy.* (Kocası biliyor yani kadının boyuyla ilgili konuşulmasından hoşlanmadığını, ama adam yine de bilerek bu konu hakkında ona şakalar yapıyor.) (K.K.71.)

‘Angesleg: Bilerek, bile bile. *Haramı ‘angesleg yiy, yoḡsa kōca herif bilmiy mi ḡaram mal oldūnu.* (Haram kazanç olduğunu bilerek yiyor, yoksa koca adam bilmiyor mu yediğinin haram olduğunu, elbette biliyor.) (K.K.44.)

Angeslek: Şaka yoluyla. *Adama lafi angeslek diyerekden çarpardı.* (İnsana, hoş olmayan bir sözü şaka yoluyla söylerdi.) (K.K.68.)

Annaç: Karşı taraf. *Bizim bosdanın annacından işde.* (Bizim tarlanın karşı tarafında işte.) (K.K.21.)

Anneyiş: Zeka, anlayış. *Yav bir adamın evel anneyişi möhüm.* (Ya bir insanın öncelikle anlayışı önemli.) (K.K.9.)

Anniçatı: Alnının çatı. *Bı nası sıcak kele, Adamın annın çatına vuruy tā.* (Bu nasıl bir sıcak, insanın alnının çatına denk geliyor.) (K.K.23.)

Antebin daşı havara, al borca yaz duvara: Devamlı olarak borca alışveriş yapıp borç defterine yazdıranları ve bu borçlarını ödemeyenleri ifade etmek için kullanılır. *Veresiye alıñ geliñ de beleş belliñ ħaral. Bının bir de gerisi var. Antebin daşı havara, al borca yaz duvara amma sonra sen irezil olucuñ hā.* (Her şeyi borca alıp geliyorsun ama bedava mı sanıyorsun? Bunun bir de ödemesi var. Sürekli borç yazdırıyorsun, sonra sen rezil olursun bak.) (K.K.59.)

Anteke: Hatay iline bağlı olan Antakya ilçesi. *Anteki'ye gēdeñ otibis ġahtı mı?* (Antakya'ya giden otobüs kalktı mı?) (K.K.13.)

Antep ēli: Gaziantep yöresi, Gaziantep ili. *Antep ēliniñ kızlar gözel ōr.* (Gaziantep yöresinin kızları güzel olur.) (K.K.44.)

Antirişli: Karışık halde bulunan. *Antirişli işleri hēç sevmem.* (Karışık halde bulunan işleri hiç sevmem.) (K.K.55.)

Apalağ topalağ: Etli etli. *O nası bir arvat ben bilmim kine, neyden beslenmiş apalağ topalağ.* (O nasıl kadın ben bilemiyorum, ne ile beslenmiş ki öyle etli etli.) (K.K.65.)

Apalağ: Tombul, şişman çocuk. *Bir ōlan dōrmuş kine apalag mı apalag.* (Bir oğlan doğurmuş ki tombul mu tombul.) (K.K.65.)

Apar-: Bir şeyi alıp götürmek, çalmak. *Bizim elē gene kim aparık bilmim vallā.* (Bizim eleği yine kim alıp götürmüş bilmiyorum vallahi.) (K.K.43.)

Apard-: Alıp götürmek. *Bı uşā kim ħasdeniye apardsın senden başġa?* (Bu çocuğu kim hastaneye götürsün senden başka?) (K.K.14.)

Apardıman: Apartman. *Onnar kerpiş evde mi oturur kine, asortikler taman, anca apardımanlara yaĥışılar.* (Onlar kerpiç evde mi oturur ki, modernler ya. Ancak apartmana yakışırlar.) (K.K.39.)

Apleyi kaçır-: İpin ucunu kaçırmak, içinde bulunduğu durumda ne yapacağını bilememek. *Şindi oĥul oĥuma da zor kızım, aha şindi uşāĥlar bıralık da geziy dolaşıylar amma bir de melmeked tergeyip gētme var. Apleyi kaçırılar valla.* (Bu zamanda okumakta zor kızım, şimdi çocuklarımız buradalar, rahatlar ama şehir dışına gidip bizlerden ayrı düşünce ne yapacaklarını bilemez duruma gelirler.) (K.K.3.)

‘Apov: Abdullah adı. *‘Apov nası ökelendi bize.* (Abdullah bize nasıl da kızdı.) (K.K.39.)

Appi: Darısı. *Ħiyirli ũrlu ola, appisi de bekarlara ola, işallā.* (Hayırlı uğurlu olsun, darısı da bekarlara olsun inşallah.) (K.K.26.)

Aptež: Abdest. *Bir işe başliykten aptezden başla da gör nası gözel oluy.* (Bir işe başlarken abdestli başla, gör bak nasıl güzel oluyor.) (K.K.11.)

Ar sābi olma-: Namusuna kıymet vermeyen insanlar için kullanılır. *Genni sebaĥdan evde çıĥiy gidiy. Arvat uşaĥ nedi bilmiy. Bı ġaderi de ar sābi olmamaĥ ayip yav.* (Kendisi sabahleyin evden çıkıp gidiyor. Karısı ve çocukları ne yapıyor ne ile uğraşıyor bilmiyor. Namusuna bu denli hor bakmakta ayıptır ya hu!) (K.K.49.)

Ar satan ol-: İnsanların namuslarına kolayca iftirada bulunmak. *Ne Allādan ġorĥiy ne ġulundan utaniy. Ar satan hemen alır çalar.* (Ne Allahtan korkuyor ne kuldan utanıyor. İnsanların namusuna hemen iftirada bulunuyor.) (K.K.34.)

Araĥı: Rakı. *Düyün oldum mu ille araĥı da içilir birey de.* (Düğünde illa ki rakı da içilir bira da.) (K.K.34.)

Aralıġ: Aralık. *Yıl bitimi dirik biz aralā, yeni gelen ĥıyrinnen gessin dirik.* (Yıl bitimi deriz biz Aralık ayına, yeni gelen yıl hayıryla gelsin deriz.) (K.K.50.)

Āraġ ol-: Suçsuz gibi davranmak. *Yanı suçun hepsi bınıġ mı yav olmas yav ayib de mi bilmiysiġiz yanı. Şinni herkeş āraġ mı oluĥ?* (Yani suçun hepsi bunun mu oldu? Ya olmaz öyle şey, ayıp nedir onu da mı bilmiyorsunuz. Şimdi herkes suçsuz mu oldu?) (K.K.17)

Arasad dellalı: Yüksek sesle konuşan kişileri ifade etmek için kullanılır. *Şennān içine ġirdī kimi ā arasad dellalı gelik dillerdi.* (Bir toplumun içine ġirdiğinde hemen kendi kendini belli ederdi. İşte geldi derlerdi.)

Arasad‘da dilenir Galāltı‘nda sadaĥa verir: Kişinin bakıma muhtaç bir durumda olmasına rağmen diġer insanlara yardım etme isteġini ifade etmek için kullanılır. *Eline geçeni de tutuy obalara veriy. Arasad‘da dilenir Galāltı‘nda sadaĥa verir bı.* (Elinde var olan parayı da başkalarına veriyor, kendisinin ihtiyacı olmasına rağmen kendi kendini hiç düşünmüyor.) (K.K.4.)

Arbet: Çirkin. *Kele bu uşaĥ o dondurma bebek kimi arvatdan nası çıĥdı?* (Ya hu bu çocuk o güzelim kadından nasıl doğdu?) (K.K.26.)

Ārcanlı ol-: Yavaş hareket eden insanlar için kullanılır. *İş yaparĥan acı navar birez diri ossaĥ, bu ġadek ārcanlı olmasaĥ nōr yanı?* (İş yaparken lütfen biraz atik ol, bu kadar yavaş hareket etmesen ne olur yanı?) (K.K.28.)

Ārdan at-: Kendini diğer insanlardan uzakta tutmak, çok samimi olmamak. *Adama ġarişdīn kimi hemen atlama, hele önce şeyle bir baķ. Gennini accıķ ārdan at.* (Bir topluma girdiğinde insanlarla hemen samimi olma, önce insanlara şeyle bir bakın. Önce biraz kendi kendini uzak tut.) (K.K.21.)

Arfa turfa: Zar zor. *Ben boyun bira geldim ammā arfa turfa düşe ķaķa geldim sen bāliķ mi?* (Ben bugün buraya geldim ama, zar zor düşe kalka geldim, sen biliyor musun?) (K.K.38.)

Argıd-: İncitmek, acıtmak. *Ġolumu çekdin ya sen şindi nası argıtdın.* (Kolumu şimdi sen çektin ya nasıl incittin.) (K.K.64.)

Arķa: Arka. *İki būdasını da arķasına düşürmüş geziydi.* (İki kızını da peşine takmış geziyordu.) (K.K.9.)

Arķa: Sırt. *Düşdūmde arķam soyulmuşdu.* (Düştüğümde sırtımın derisi soyulmuştu.) (K.K.41.)

Arķab: Akrep. *Birdal'ın en ufānı arķab soķmuş.* (Birdal'ın en küçük çocuğunu akrep sokmuş.) (K.K.80.)

Arķala-: Sırtlanmak. *Bir yükün oldū kimi arķalaycaķ adam da lazım.* (Bir yükün bir sıkıntın, derdin olduķu zaman sırtlayacak kiři de lazım.) (K.K.11.)

Arķalı: Güveneceķi kimsesi olan. *Bir adam arķalı delse netsin.* (Bir insanın güveneceķi kimsesi yoksa ne yapsın?) (K.K.64.)

Arhep: Akrep. *Agrabeyi arhep sohmiya.* (Akrabayı akrep sokmasın (kinayeli söyleyiş). (K.K.32.)

Arķaķuyulu: Sırtüstü. *Geldim kine arķķuyulu devrilmiş yatiy, eleķ mi içik nedik bilmim.* (Geldiğimde sırtüstü yatıyordu, ilaç mı içmiş ne yapmış bilmiyorum.) (K.K.4.)

Arķık: Su yolu, su akan yer. *Eveli birdan su ahiymiş o yüzden biralā Arķık dimişler.* (Önceden burada su akarmış, su yolu varmış bundan ötürü bu köye Arkık adını vermişler.) (K.K.62.)

Arı ķovanına sürdüş-: Tehlikeli işlerle uğraşmak. *Onnarıķ ne b*h oldūnu bile bile ġētdin orā. Saķa çoķ dēdik arı ķovanına sürdüşme diye.* (Onların ne kadar tehlikeli insanlar olduķunu bile bile gittin. Sana defalarca tehlikeli işlerle uğraşmaman gerektiķini söyledik ama sen dinlemedin.) (K.K.49.)

Arıca etek ol-: İffetli bir kadın olarak hayatını devam ettirmek. *Herifi öldükden kelli kime dönüp baķmış, netmiş arıca etek olmadan başka?* (Kocası öldükten sonra kime dönüp bakmış. Ne yapmış namuslu olmaktan başka?) (K.K.63.)

Arının inine çöp dök-: Bir işten ya da kişiden tehlike geleceķini bile bile o şeye ilişmek, yanaşmak veya o şeyle uğraşmak. *O adam sā ne yarar verici de ne işini görücü? Verse*

verse anca zerellik verir. Bunları biliydiñ ammā gene de arının inine bir çöp soñim didiñ. (O insan sana ne yarar sağlayacak? Sana ancak zarar verir. Bunları bilmene rağmen o insanla muhatap oldun.) (K.K.74.)

Ariş: Bağ. *Bobam rahmetli sāken dikik bu arişi. (Rahmetli babam sağken ekmişti bu bağı.) (K.K.14.)*

Ariya al-: Bir kişiye bir düşünceyi dayatmaya çalışmak, sıkıştırmak. *Ben gelmem istemem didikçe beni ariya aldılar, yanı istemededen getmek olmas niye beni zorliylar ben sañdeñ anlamim. (Ben gelmem, istemem dedikçe beni sıkıştırdılar. Yani istemededen gelmek olmaz, beni neden zorluyorlar ben gerçekten anlamıyorum.) (K.K.21.)*

Ariya gêt-: Ziyan olmak. *O gızın gözellî ariya gêtî. (O kızın güzelliği ziyan oldu.) (K.K.39.)*

Ariya ver-: Bir olayda suçu olmamasına rağmen suçlu olarak gösterilen kişiyi ifade ederken kullanılır. *Sileh benim dēdi, gırşun benim dēdi. Amma ariya verilen gara gēçi seçilen ben oldum. (Silah benim değildi, kurşun da benim değildi. Ama suçlanan günah keçisi ilan edilen ben oldum.) (K.K.31.)*

Ārla-: Misafir etmek. *Acı navar bize de geliñ de g*tüñüz bizim evimize de deysiñ, geliñ sizi ārliyağ acı nolucu. (Lütfen bize de gelin, bir de bizim evimizde oturma teşrifinde bulunun. Sizi misafir edelim, hürmet edelim ne olacak sanki.) (K.K.21.)*

Ārlan-: Misafir edilmek. *Bizi dayım çārırdı biz de gētdik bür gün, hele göredîñ nası ārlandîk. (Bizi daima çağırırdı, biz de bir gün gittik bir görseydin nasıl güzel misafir edildik.) (K.K.6.)*

Arpa mısıñ: Erkek çocuğuna mı hamilesin? Hamile bir kadına karnındaki çocuk erkek mi, diye sorulan bir sorudur. *Guzlaçı avradın yanına gelip ġarnına doñundu onnan sona dēdi kine arpa mısıñ būda mı? (Hamile kadının yanına gelip karnına dokundu ve sonra dedi ki bebeğın kız mı erkek mi?) (K.K.60.)*

Arpalı būdalı: Erkek-kadın karışık. *Bir düğün edmişler arpalı būdalıdı. (Bir düğün yapmışlardı ki, erkek kadın karışıklı.) (K.K.46.)*

Arsan ġars: Karışık halde bulunan. *Genni gennini tümtüzlemeden başka ne işi var kine, evine gedip bañ arsan ġarsdır. (Kendi kendini süslemekten başka ne işi var ki, evine git bak karmakarışıklıdır bir haldedir.) (K.K.55.)*

Ārsın-: Dayanılmaz bir ağrı içinde olmak. *Ġamyon depelemiş kimi ārsınıy, ārîy diyip āliydı. (Kamyonet çarpmış gibi her yanım çok ağrıyor deyip ağlıyordu.) (K.K.50.)*

Arsili: Temiz. *Amel defderimiz arsili ola îşallā. (Amel defterimiz tertemiz olsun, inşallah.) (K.K.81.)*

Arvat āzlı ol-: Kılıbık erkekler için kullanılır. *Benim oğlum eveli beyle m̃di? Şindi eyice arvat āzlı oluḡ.* (Benim oğlum önceden böyle miydi? Şimdi iyice kılıbık olmuş, karısının sözünden çıkmıyor?) (K.K.1.)

Asbab dök-: Ölen kişinin ardından kıyafetlerini ihtiyaç sahiplerine dağıtmak. *Benim yirmi yaşında bacım öldü de asbabını dökduk, dā ne zorlū dīḡ sen bā?* (Benim yirmi yaşında kız kardeşim vefat etti, biz onun kıyafetlerini başkalarına dağıttık. Bundan daha zor ne olabilir ki?) (K.K.27.)

Asbab: Elbise. *Acer asbablarını geymiş, çirtinmişdi.* (Yeni elbiselerini giymiş iki dirhem bir çekirdek süslenmişti.) (K.K.84.)

Asbablı şeytanlardan yıraḡ ol-: Kötü insanlardan uzak olmak. *Uşāmı asbablı şeytanlardan yıraḡ etsin Allā.* (Allah, çocuğumu kötü insanlardan uzak etsin.) (K.K.27.)

Asman: Şamdan. *Mımı asmana godum.* (Mumu şamdana koydum.) (K.K.28.)

Aş: Pilav. *Burul aşını sever bizim ḡoranta.* (Bulgur pilavını sever bizim aile.) (K.K.37.)

‘Aşef: Çapa işi. *Talliya ‘aşef edilicimiş.* (Tarlaya çapa yapılacaktı.) (K.K.76.)

Aşında çıḡ-: Sürekli olarak birbirleriyle karşılaşan insanlar için kullanılır. *Adam göresedīni göremiy kine, ḡuylandī da aşında çıḡıy.* (İnsan, özlediğini göremiyor ki. Nerede sevmediği biri varsa onu çok görüyor.) (K.K.47.)

Aşını bişir söyle, sözünü döşür söyle: Yapılacak bir işin net bir şekilde belli olana kadar kimseye duyurulmaması gerektiğini ifade eden bir atasözüdür. *Hele oğlum dur dēdim, bir he dēsinler. Aşımızı bişirince sözümüzü döşürünce söyliyek dēdim.* (Oğlum dur dedim, bir kabul etsinler her şey kesinleşsin öyle söyleyelim dedim.) (K.K.34.)

Aşını boya-: Devlete ait olan imkânları kendi lehine çevirmek. *Belediyenin ötibisini sürüymüş, nāder tanıdī varsa dolduruy, aşını boyuydu.* (Belediyeye ait olan bir otobüse şoförlük ediyormuş. Ne kadar tanıdığı varsa ücretsiz bindiriyor, devletin imkanlarını kendi lehine kullanıyordu.) (K.K.48.)

‘Aşret: Aşiret. *Baraklılar ‘aşret olullar, akrabiye seveler.* (Baraklılar aşiret olurlar, akrabayı severler.) (K.K.82.)

Aşşā Yeniyapan: Aşağı Yeniyapan Köyü. *Aşşā Yeniyapan var emme bir de Yoḡarı Yeniyapan var.* (Bir Aşağı Yeniyapan Köyü var bir de Yukarı Yeniyapan Köyü vardır.) (K.K.6.)

‘Aşşegül: Ayşegül adı. *‘Aşşegül ablamı çok sevim ben.* (Ben Ayşegül ablamı çok seviyorum.) (K.K.11.)

Aşşī: Sevdigi. *Ġaç senelig aşşīnıḡ barmānda başkasının yüssünü görüncü içi parçalandı.* (Kaç yıllık sevdiği kızın parmağında başka adamın yüzüğünü görünce içi parçalandı.) (K.K.56.)

Aşşov: Ayşe adı. Tümlülerin geliniñ adı Aşşov mumuş? (Tümlülerin aldığı gelinin adı Ayşe miymiş?) (K.K.51.)

At başı çekme-: İş yapmaktan kaçmayan insanlar için söylenir. *Eyle bi arvat kine hele bir işin düşsün de gör ne at başı çeker ne maḥna uydurur aslan kimi valla.* (Öyle bir kadındır ki, işin düşsün de gör. Ne işten kaçır ne de o işi yapmamak için bir bahane uydurur. Aslan gibi bir kadın vallahi.) (K.K.37.)

At yerine eşşek gey- Çok değerli biriyken az değerli (değersiz) birine dönüşmek. *Bı eve gelin geldinde gennini ḥayla seviydik. Amma genni yidi ḡaba s*çdı. At yerine eşşē ḡoduran genni oldu.* (Bu eve gelin geldiğinde kendisini nasıl seviyorduk. Ama, kendi bize ihanet etti, değerini düşürdü.) (K.K.64.)

Ata: Mustafa Kemal Atatürk. *Ben dōdūm sene Ata ölük dēdiler.* (Benim doğduğum yıl Mustafa Kemal Atatürk vefat etti dediler.) (K.K.81.)

Atarı ol-: Atılgan, girişken olmak. *Bir adam bir işe başliyen acı atarı olur, ne edecem dēr.* (Bir insan, bir işe başlarken biraz girişken olur, bu konuda ne yapabilirim der.) (K.K.5.)

Ataş yeri: Cehennem. *Her misilmenin vardır ille ḡata etdī, Allahın merḡameti eysik olmasın ḡızım, bizi ataşdan da ataş yerinden de esirgeye.* (Her müslümanın vardır illa ki hatası, Allah'ın merhameti eksik olmasın kızım, bizi ateşten de cehennemden de korusun.) (K.K.10.)

Atḡı: Atkı. *Atḡı ördü anası gennine.* (Annesi kendisine atkı ördü.) (K.K.44.)

Atif ütuf: Çürük. *Öve öve bitiremedē almaları getirdi kine hep atif ütuf çıḡmasın mı?* (Öve öve bitiremediği elmaları getirdi, bir de hepsi çürük çıkmasın mı?) (K.K.36.)

Atik: Tezcanlı. *Bize geldiḡ kimi atikḡ göz belertirdi.* (Bize geldiğinde tezcanlı ve aceleci davranışlarıyla gözümüzü yorardı.) (K.K.21.)

Attan eşşē düş-: Zenginken fakir hale gelmek. *Düşersiñ bobam düşersiñ attan eşşē düşersiñ, eşşek de bılamaz yayan yola düşersiñ.* (Düşersin babam düşersin, zenginken fakir hale düşersin, bir gün de olur en kötü hale düşersin.) (K.K.67.)

Avadannık: Altın süs eşyası, altın takı. *Arvad kısmı avadannıḡı yēn sever.* (Kadın kısmı altın takıyı çok sever.) (K.K.54.)

Avar ol-: Meşgul edilmek, meşgul olmak. *Beni işimden avar ediy acı söyle de ḡetsin.* (Beni işimi yapmaktan meşgul ediyor lütfen söyle de gitsin.) (K.K.40.)

Avıḡat: Avukat. *Ā şuriyi almaḡ uçun avıḡat tutuḡlar.* (İşte şuranın tapusunu almak için avukat tutmuşlar.) (K.K.41.)

Avsınla-: Büyülemek. *Gızı aldından kelli saḡı avsınladılar gennini.* (O kızla evlendiğinden beri sanki (onlar) kendisini büyülediler.) (K.K.18.)

Avsın: Büyü. *Herifiniñ dilini avsınnan bālamış duyduñ mu?* (Kocasının dilini büyüyle bağlamış duydun mu?) (K.K.1.)

Avustos: Ağustos ayı. *Barā avustos geldî kimi işde güçde gelir.* (Barak'ta ağustos ayı olunca iş, güç artar.) (K.K.71.)

Ay-: Kendine gelmek, gözü açılmak. *Dā yeñi başımı ğaldırdım hele dur bi ayım da ararım seni.* (Daha yeni uyandım, dur bir kendime geleyim de seni ararım.) (K.K.9.)

Ayā cıvık ol-: Bulunması ve bulunmaması gereken her yere giden insanlar için kullanılan bir ifadedir. *Çārıldıñın yère erinme, çārılmadıñın yerde de görünme, yanı eyle ayā cıvık olma.* (Çağırıldığı yere gitmeye üşenme, çağırılmadığı yerde ise sakın görünme, yani öyle her yere giden insanlardan olma.) (K.K.33.)

Ayā yere yetme-: Çok sevinmek, mutlu olmak. *Uşā oluñdu hele görseñ bir, ayā yère yetmiydi.* (Çocuğu olduğunda bir görseydin o kadar çok mutlu olmuştu ki.) (K.K.45.)

Ayağ dolaşdır-: Engellemeye çalışmak, birinin başarısına mâni olmak. *Benden urğaşan çoğ adam oldu, birine de dönüp bañım dēmedim. Ayağ dolaşdırıp Allahdan ğorķmiyana ben nēdim?* (Benimle çok uğraşan oldu, birine bile fırsat vermedim. Birinin başarısını engellemeye çalışmaktan gocunmayan insana ben ne yapabilirim?) (K.K.70.)

Ayāma yer edim gör sâ neler edim: Genellikle yeni gelinin, gelin olarak geldiği eve ve ev halkına alışıp o evde yer edindikten sonra kayınvalidesine zalimlik edeceği yönünde göz dağı vermek için söylediği bir atasözüdür. *Küççük gelin geldinden belli beni heç sevmes, ilk geldi kün ne dedi biliñ mi, ayāma yer edim gör sâ neler edim dedi. Bını yetiştiren anaya ne dēmeli bilmim.* (Benim küçük gelinim gelin olarak geldiğinden beri beni sevmez, ilk geldiği gün bana ne dedi biliyor musun, eve alıştıktan sonra bana zalimlik edeceğini söyleyip gözdağı vermeye çalıştı. Bu kızı büyüten anneye ne denir bilemiyorum vallahi.) (K.K.1.)

Ayāna Hac şavabı yazıl-: Bir ziyaret ya da bir iş yapmak için gidilen yerin hayırlı bir yer olduğunu vurgulamak için kullanılan bir ifadedir. *Sen bıra geldiñ ya, Allā sâ Hac şavabı yaza bes.* (Sen buraya geldin öyle büyük bir iyilik ettin ki, Allah sana Hacca gitmiş kadar sevap yazsın, inşallah.) (K.K.36.)

Ayāna mercimeg kütü daya-: Başkalarına güvenerek iş yapan insanlar için kullanılır. *Dırnān varsa başıñı ğaşırsın, ayāna mercimeg kütü dayiyan dayım yolda ğalır vallā.* (Tırnağın varsa başını kaşırsın, başkasına güvenerek iş yapan her zaman yarı yolda kalır.) (K.K.54.)

Ayānı al-: Evine davet etmek. *Her sefer ben gelim ben gelim olmas kine, acı navar bir kelli de ben sizin ayānızı alim, nolucu.* (Her defasında ben geleyim olmaz ki, lütfen bir kere de benim sizi davet etmeme müsaade edin, ne olacak sanki.) (K.K.83.)

Ayānı etini yè-: Bir iş için bir yere defalarca gidip gelmek durumunda kalmak. *Ben bı talliyi almaḥ üçün çoğ urğaşdım vallā, ayānı etini yédim. Dā nidim?* (Ben bu tarlayı almak için çok uğraştım, defalarca gidip geldim. Daha ne yapayım?) (K.K.79.)

Ayān gademden başın devletden ol: Önemli makam ve mevkide bulunan insanlar için kullanılır. *Sen beni hep gurulandırdın dayım ayān gademden başın devletden oldu. Mevkin de maḥamın da devletden ola oğlum.* (Sen beni her zaman gurulandırdın, her zaman önemli makam ve mevkilerde yer aldın. Daha da önemli bir devlet vazifesinde yer alırsın inşallah.) (K.K.59.)

Ayān şarḥdan çevrilmeye: Ayağı kible yönüne uzatarak oturmak ya da uyumak günah sayıldığı için bu bağlamda söylenilen bir ilençtir. İşlerin yolunda gitmesin, manasında kullanılır. *Ayān şarḥdan çevrilmeye işallā.* (Hiçbir işin yolunda gitmesin inşallah.) (K.K.63.)

Ayānı bergçe bas-: Verilen bir kararı defalarca düşünerek bir sonuca varmak. *Evlilig eyle göley dēl gızım, ayānı bergçe basacaksın.* (Evlilik öyle kolay değil kızım, çok düşündükten sonra iyi bir karara varacaksın.) (K.K.39.)

Ayānı şarḥa çevir-: Ayağını kible yönüne uzatarak uyumak. *Ayān şarḥdan beriye gétmiy güneḥ taman.* (Ayağını sürekli kible yönüne uzatıyorsun, bak çok günah.) (K.K.4.)

Ayel uşah: Kadın topluluğu. *Herifler elbet siḡlenir bir yere ammā, ya ‘ayel uşah nic edmeli?* (Erkekler elbet bir yerde kalır ama kadınlar ve çocuklar ne yapsın?) (K.K.11.)

Ayel: Kadın. *Herif ḡymatı bilmeyen ‘ayelden ḡatın olmas.* (Koca kıymeti bilmeyen kadından hatun olmaz.) (K.K.16.)

‘Ayer çek-: Bir işi düzene oturtmak. *Köv işi az dēl kine; ekmesi, sılaması, biçmesi dirken ömür bitiy. Amma hepsine ayer çekince diysin kine yanı boyun tez bitti.* (Köy işleri az değil ki; Ekmesi, sulaması, biçmesi derken ömür geçiyor. Ama tüm hepsini bir düzene oturtunca ne kadar da çabuk bitti diyorsun.) (K.K.66.)

‘Ayerle-: Ayarlamak. *Hele şu bizim işleri ‘ayerle de eyle gét.* (Şu bizim işleri ayarla da öyle git.)

Ayin bayın ol-: Gizli bir durumun ortaya çıkması sonucunda rezil olmak. *O altınnarı çaldın dimediḡ mi hiç, bı ḡonu ayın bāyın olursa ben ne b*h yirim diye?* (O altınları çaldın, demedin mi hiç, bu konu ortaya çıkarsa rezil olurum diye?) (K.K.50.)

‘Ayin bayın: Çarpılmış. *Fıḡaram üçlerden ḡorhuḡ ellām yüzü ayın bayın oluḡtu.* (Garibim cinlerden korkmuş galiba, yüzü çarpılmış gibiydi.) (K.K.28.)

Ayin beyin ol-: Açık bir şekilde ortada olmak. *Dā neyin dorgusunu neyin yannişını arîḡ ayın beyin oluḡ ortada her şey.* (Daha neyin doğrusunu neyin yanlışını arıyorsun, işte her şey ortada.) (K.K.46.)

‘Ayıt: Ait. *Bıra benim bobama ‘ayıt.* (Burası benim babama ait.) (K.K.26.)

Ayıtla-: Ayıklamak. *Her b*hu yiy, onnan sona diy kine ana navar beni bu işden ḡurtar. Ben nası ayıtlım bu işi.* (Her kötü işi yapıyor, ondan sonra diyor ki, anne lütfen beni bu işten kurtar. Ben nasıl ayıklayayım bu işi.) (K.K.67.)

Ayipsin-: Ayıplamak. *Bir gızdan olanın ḡonuşdūnu gördū kimi hemen ayipsinirdi.* (Bir kızla oğlanın konuştuğunu görünce hemen ayıplardı.) (K.K.29.)

Ayle: Aile. *Biz sizden gız aldısak ayle olduḡ.* (Biz sizden kız aldıysak aile olduk demektir.) (K.K.55.)

Aynad: İnat. *Geçi kimi bir aynad edmiye hüsmezdi.* (Keçi gibi bir inat etmesin, vazgeçmezdi.) (K.K.32.)

‘Ayneli: Güzel kadın manasında kullanılan bir ifadedir. *Ḳarşının gelini ‘ayneli maşallā.* (Karşı komşunun gelini çok güzel maşallah.) (K.K.80.)

‘Aynesis: Çirkin kadın manasında kullanılan bir ifadedir. *Bir de bizine baḡ, yēn ‘aynesis.* (Bir de bizim geline bak, çok çirkin.) (K.K.80.)

Aynı daraḡdan daran-: İki kişinin birdenbire birbirine düşman olması. *İki bacının arasında ne geşdi biz de bilmik, aynı daraḡdan darandılar.* (İki kız kardeş arasında ne geçti biz de bilmiyoruz, bir anda birbirine düşman oldular.) (K.K.76.)

‘Ayniz ‘üynüz: Düzensiz, karmakarışık. *O nası duvar sıvama keḡ? ‘Ayniz ‘üynüz oluḡ.* (O nasıl duvar suvamak? Karmakarışık olmuş.) (K.K.52.)

Ayniz uynuz: Eğri büğrü. *Şeyle gözel beyle gözel diydi amma bir baḡtım kine ayniz uynuz burnu var.* (Şöyle güzel böyle güzel diyordu ama bir de baktım ki, eğri büğrü bir burnu var.) (K.K.33.)

‘Ayreni ḡabar-: Sinirlenmek. *Sā da bi şey denmiy. Hemen ‘ayreniḡ ḡabariy.* (Sana da bir söz denmiyor, hemen sinirleniyorsun.) (K.K.68.)

Ayreti ol-: Değişik, farklı olmak. *Herkeş Anteb’e geliy gidiy amma bunun kimi ayreti olan ayreti geyinen yoḡdurdu.* (Herkes Antep’e gelip gidiyor ama bunun gibi farklı olup farklı bir şekilde giyinen birisi yoktu.) (K.K.56.)

Ayreti: Farklı. *Eyle bir uşaḡdı kine gendinden bir tene dā olmiyandı, ayretiḡdi.* (Öyle bir çocuktu ki, kendisinden bir tane daha yoktu, çok farklıydı.) (K.K.60.)

Ayvāh: Eyvah! *Abōv, ayvāh! Tipin altını ḡaraltmadıḡ mı ḡızım?* (Aman Allah’ım, eyvah! Ocaḡın altını kışmadın mı kızım?) (K.K.28.)

Ayvazını gör-: Evlenmek. *Allām her gence nasib ede ayvazını görmeyi, hıyirlisinden bes.*

(Allah, her gence hayırlısıyla evlenmeyi nasip etsin.) (K.K.4.)

Ayvaz: Koca, eş. *Herifi öteden gelince aha bı da benim ayvaz dēdi.* (Kocası ileriden gelince işte bu da benim kocam dedi.) (K.K.8.)

Āz ver-: Karşıdaki kişinin hoşuna gidecek şekilde konuşulması. *İşim hallolsun diye āz vermesini bilirdi.* (İşini halletmek için karşıdaki kişinin hoşuna gidecek şekilde konuşmasını bilirdi.) (K.K.4.)

Āz yatımı: Üslup. *Edemin āz yatımı, seni karşısına alıp gonusdū kimi sermest eder mayışdırırdı.* (Erkek kardeşimin konuşma üslubu, karşısına alıp konuştuğu kişiyi mest eder sakimleştirirdi.) (K.K.4.)

Āz: Çıkış yeri. *Bahçanın āzı ne yavan bacım, adam acı süslü güzel bir ireng eder.* (Bahçenin çıkış yeri (kapısı) ne kadar çirkin, insan birazcık olsun süsler, güzel bir renge boyar.) (K.K.18.)

Ağız: Doğum yapan hayvandan alınan ilk süt. *Kövde böyyen adamdan şehirde böyyen adam bir olmas kine, kövde olan ağızı yēr, balı yir, kaymā yir.* (Köyde büyüyen insanla şehirde büyüyen insan bir olmaz ki. Köyde büyüyen ağızı yer, balı yer, kaymağı yer öyle büyür.) (K.K.56.)

Az-: Kaybolmak. *Ben ilk Anteb’e geldim vaht azdım, dēdim ya Allah ben ne b*k yērim şimdi.* (Ben ilk Antep’e geldiğimde kayboldum. Dedim, ya Allah ben ne yapacağım şimdi.) (K.K.67.)

Azab: Tarla işçisi. *Azab dutuysan yēmēni vermeyi de biliciñ.* (Tarla da işçi çalıştırıyorsan, onların yemek ihtiyacını da karşılamasını bileceksin.) (K.K.9.)

Azaysızlıh: Edepsizlik. *Atiya azaysızlıh olur mu hēc?* (Anne-babaya edepsizlik edilir mi hiç?) (K.K.79.)

Azdañ azdañ: Az az. *Şindik ben hamırı yōriyhan sen de gel azdañ azdañ suy ver.* (Şimdi ben hamuru yoğururken sen de gel az az su koy.) (K.K.23.)

‘Azed: Saygı, edep, ahlak. *Şindiki uşağlarda ‘azed de yoñ.* (Şimdiki çocuklarda saygı da yok.) (K.K.37.)

‘Azet: Onur, erdem. *Avratda herifde ‘azetlilerdi yalan yoñ.* (Kadında adamda onurlulardı doğrusu.) (K.K.18.)

‘Azeysiz ol-: Yaramaz olmak. *Uşān ‘azeysiz olunça hanañ haraba oluy.* (Çocuğun yaramaz olursa evin harabeye dönüyor.) (K.K.28.)

Āzı āzına ğavuşma-: Çok gülmek, çok mutlu olmak. *Saħı oğlu oluğ, āzı āzına ğavuşmiydi.* (Sanki oğlu olmuş, mutluluktan ağzı āzına kavuşamıyordu.) (K.K.7.)

Āzı dorgusuna get-: Kişinin başına buyruk iş yapması. *Bir karar alırken ne sorar ne de soruşturur, anca āzı dorgusuna gederdi.* (Bir karar alırken ne sorar ne de soruşturur, yalnızca kendi başına iş yapardı.) (K.K.37.)

Āzı g*t ol-: Bir şeyi defalarca söylemek. *Kaç kelle sâ didim dēl mi ben, gızım oralā getme diye diye āzım g*t oldu.* (Kaç kere uyardım değil mi seni, kızım oraya gitme diye defalarca söyledim.) (K.K.60.)

Āzı gara ol-: Kötü söz söylemek. *Bir adama evel haye gerek gızım. Āzı gara olup yüzü gözelmış neye yarar.* (Bir insana öncelikle edep, haya gereklidir. Ağzından sürekli kötü sözler çıkıp da yüzü güzel olsa neye yarar.) (K.K.14.)

Āzı gaymıh ol-: Söylenen sırrı saklamak, kimseye söylememek. *Biri haḥında bir şey disen de kimsiye dimes, āzı gaymıhdır.* (Biri hakkında bir şey desen bile kimseye söylemez, saklar.) (K.K.18.)

Āzı kırışlen-: Konuşamamak, dili tutulmak. *Yalanı ortiya çıḥıncı nası āzı kırışlendi görin mi?* (Yalan söylediği ortaya çıkınca nasıl dili tutuldu, gördün mü?) (K.K.15.)

Āzı mırralı ol-: Keyfi yerinde olmak. *Valla ne dırsen di, āzım eyle mırralı kine bozamaḥ.* (Vallahi ne söylersen söyle keyfim öyle yerinde ki, bozamazsın.) (K.K.20.)

Āzı pis ol-: Küfür etmek. *Yav bu ḡadek de āzı pis olunmas kine arvadıḥ uşāḥ yanında.* (Ya bu kadar da küfür edilmez ki, kadının çocuğun yanında.) (K.K.44.)

Āzı uralı ol-: Yeni yemek yemiş olmak. *Valla öldırsen yimem, āzım uralı dā.* (Vallahi öldürsen bile yiyemem, henüz yeni yemek yedim.) (K.K.1.)

Āzı yoḥarda ol-: Azla kanaat etmeyip sürekli büyük şeylerin hayalini kuran insanlar için kullanılır. *Siz bı gelinnen edemezsiniz didim, bının āzı yoḥarda. Bına para mı yetişir?* (Siz bu gelinle geçinemezsiniz dedim, bu gelin azla kanaat etmez. Buna para mı yetişir?) (K.K.10.)

Āzına āz ver-: Bir kişinin konuşmasına ve tavrına göre davranmak. *Eyle her şeyin corunu taḥ taḥ söyliyemeḥ kine āzına āz vericiḥ bir adamın.* (Öyle her şeyi takır takır söyleyemezsin ki, bir insanın tavrına bakıp konuşacaksın.) (K.K.42.)

Āzına ip ölç-: Bir konuda bir insanın fikrini almaya çalışmak. *Gene bir şey yumurtlıcı ḥaral, āzımızın ipini ölçüy.* (Yine bir şey söyleyecek herhalde, önden fikrimizi almaya çalışıyor.) (K.K.8.)

Āzına ökelen-: Karşısındakinin taklidini yapmak. *Böyyüḡ dēmes güccük dēmes, āzına ökelenirdi.* (Büyük demez küçük demez hemen herkesin taklidini yapardı.) (K.K.16.)

Āzına şeytan işe-: Karşısında limon yiyen birinin ağzının sulanması durumu, ağzı sulanan kişi için söylenir. *Pirpir salatası ediydik, nası leymunu aldısa āzına attı. Leymunu genni*

yidi amma sahlı şeytan benim āzıma işedi. (Semiz otlu salata yapıyorduk, limonu nasıl aldıysa ağzına attı. Limonu kendisi yedi ama sanki yiyen benmişim gibi benim ağzım sulandı.) (K.K.32.)

Āzında ayran durmas ol-: Çok yorgun olmak, yemek yemeye gücü olmamak. *Yolmadan geliyler maḥsimler baḥsana, āzlarında ayran durmas oluḳlar.* (Biçmeden geliyorlar zavallılar baksana, yemek yemeye bile güçleri kalmamış.) (K.K.41.)

Āzındaḥı ḡozu kıırma-: Uzun zamandır söylemek istediḡi şeyi söyleyememek. *Senelerden belli bekliy, ā boyun ā yarın diye diye. Niḥayad āzındā ḡozu kırdı.* (Yıllardır bekliyor, bugün mü söyleyeyim yarın mı söyleyeyim diye. Nihayet söyledi.) (K.K.9.)

Āzının kefi aḥ-: Bir şeyi çok beḡenmek. *Gızı ḡörüncü āzının kefi aḥdı.* (Kızı ḡörünce çok beḡendi.) (K.K.51.)

Āzınıḡ otuna ḡöre ver-: Kişiyे ḡöre konuşmak. *Her cor her adama edilir mi? Bir adamın āzının otuna ḡöre vericin.* (Her söz her insana söylenir mi hiç? Kişiyе ḡöre konuşmasını bileceksin.) (K.K.2.)

Āzın ḡavuṣmiya: Mutluluktan ve ḡülmekten āḡzın hiç kapanmasın, Mutluluḡun hiç solmasın manasında söylenilen bir duadır. *Ḳara künde birdadın, eyi künde birdadın. Ben sā ne disem kine. Āzın ḡavuṣmiya bes gızım.* (Kötü günde buradaydın, iyi günde buradaydın. Ben sana ne diyeyim ki. Mutluluḡun hiç solmasın kızım.) (K.K.9.)

Āzın yımılı ḡal-: Ağzından tek bir söz çıkmaması. *Anası gennine sorḡaniyken heḡ bir hanek edemedi, āzı yımılı ḡaldı.* (Annesi kendisine kızıyorken hiçbir söz etmedi, āḡzını bile açmadı.) (K.K.13.)

Āzına bir barmaḡ şire ḡal-: İstedini yaptırmak için tatlı sözler söylemek. *Canımı sıḡacak bir şey dimesden evel āzıma bir barmaḡ şiriyi ḡalar eyle dirdi.* (Benim hoşuma gitmeyen bir şey söyleyeceḡi zaman önce tatlı sözler söyler sonra diyeceḡini derdi.) (K.K.13.)

Azıt-: Kaybetmek. *Ḳoḡ gezenin āyāna b*k bılaşır ḡızım, ḡoḡ gezen yolunu azıdır bilin dēmi?* (Çok gezenin başına bela gelir kızım, çok gezen yolunu kaybeder biliyorsun deḡil mi?) (K.K.65.)

Āziya basa basa söyle-: Bir sözü sürekli olarak tekrar etmek. *Bı adamnan yapamaḡ didim sā, āziya basa basa ḡaç kelle söyledim.* Bu adamla ḡeçinemezsin dedim sana, kaç kere tekrar ettim, deḡil mi.) (K.K.6.)

Āziya yuyucu barmā gir-: Öldükten sonra yıkama işleminin yapılması. *Şindi vaḡıt varken yapacan gızım, eyle āzına yuyucynyn barmā girdikden kelli ḡayvaḡ neye yarar?* (Şimdi vakit varken ibadet edeceksin kızım, öldükten sonra ettiḡin eyvahn kime ne faydası var?) (K.K.58.)

Āzıyım içi yumuş dolu ol-: Sürekli başkalarından yardım bekliyor olmak. *Yanı dimes kine ā bunu da ben haledim, āzınığ içi yumuş dolu.* (Yani bunu da ben halledeyim demez, sürekli başkalarının yardım etmesini bekler.) (K.K.26.)

Āzlık: Huni. *Zeyid kimi ne bilim başğa bi yāya da suyu ġapdan ġaba boşaldmiya āzlık gerekiy.* (Zeytinyağı gibi ne bileyim başka bir yağ gibi ya da su gibi sıvıları kaptan kaba boşaltmak için huni gerekir.) (K.K.57.)

Ağızlık: Sigara emziği. *Ne bir iş dutar ne bir işe yarar, anca ağızlī alır āzına yatarđı.* (Ne bir iş yapar ne de bir işe yarardı, sürekli sigara emziğini ağzına alır uzanırdı.) (K.K.45.)

Aznavır: Asık yüzlü. *Nası aznavır bir arvat, adam bunun yüzüne baħmiyi isdemes.* (Nasıl da asık yüzlü bir kadın, insan bunun yüzüne bakmak istemez.) (K.K.26.)

‘Azzed: İzzet adı. *‘Azzed’de cip ‘aynaddı bacım.* (İzzet de çok inatçıydı.) (K.K.37.)

Azzık: Yiyecek. *Yola çıħacaħ olana azzıkda lazım unutma ha!* (Yola çıkacak insana yiyecek de lazım, unutma!) (K.K.20.)

B*h yoluna ġet-: Önemsiz bir sebep dolayısıyla canından olmak. *Onnardan gezme dēdik de noldu, bizi dinlemedi. Aha b*h yoluna ġetđi.* (Onlarla gezip dolaşma dedik de ne oldu, bizi dinlemedi. Bak işte boş yere canından oldu.) (K.K.67.)

B*hu cin ol-: Kavgacı olmak. *ġetđi yērde ġapışır çoħ b*hu cinnēdi.* (Gittiği yerde bir kavga çıkarır, çok kavgacı biriydi.) (K.K.21.)

B*hu ġuru-: Bir olayın ya da konunun üzerinden uzun zaman geçmek. *Dā eveli ētdīn dövüşler duruy, hele bir bo*hu ġuruyadı.* (Daha kısa zaman önce çıkardığın sorunlarla uğraşıyoruz, bari biraz zaman geçseydi.) (K.K.39.)

B*huna göre bosdan çek-: İnsanların kişilik özelliklerine göre davranmak. *Eyle gözü açıħ kine, b*huna göre bosdan çekméyi ēyi bilir.* (Öyle akıllı biri ki, insanların kişilik özelliklerine göre davranmasını çok iyi bilir.) (K.K.8.)

B*hunda inci ara-: Bir kimseye fazla kıymet vermek. *Kimsenin b*hunda inci arama ġızım.* (Kimseye çok fazla değer verme kızım.) (K.K.9.)

B*hundan gemik çıħ-: Hiç umulmadık bir şeyin ortaya çıkması. *Allah biliy vallā, benim niyetim kötü dēldi. Ben bilmeden bo*hundan gemik çıħdı.* (Allah biliyor vallahi, benim niyetim kötü değildi. Bu benim hiç ummadığım bir şeydi.) (K.K.34.)

B*hunu çek-: Bir kimsenin sıkıntılarına razı olmak. *Evlilig de birbiriniğ b*hunu çekmesini de bilicīğ.* (Evlilikte birbirinin sıkıntılarına da razı olacaksın.) (K.K.26.)

Babal: Vebal. *Ben öldükden kelli bu uşā baħmazsan babalı sā.* (Ben öldükten sonra bu çocuğa bakmazsan vebali senindir.) (K.K.37.)

Babanıñ namını geç-: Çok cömert olmak. *Valla sen babanıñ namını geçdiñ.* (Vallahi sen çok cömert birisin.) (K.K.25.)

Babıc: Ayakkabı, çarık. *Bayramcalık diye gennine aldıkları babıcı gördün mü?* (Bayram için kendisine aldıkları ayakkabıyı gördün mü?) (K.K.55.)

Bacey: Abla, kız kardeş. *Benim baceyler burda dëller, Antep'de yaşıylar ondar.* (Benim kızkardeşlerim burada değiller, Gaziantep'in merkezinde yaşıyorlar onlar.) (K.K.14.)

Badılcın: Patlıcan. *Gışın yëmiye yazdan badılcın biber sörtüp difirize atarığ.* (Kışın yemek için yazın patlıcan ve biberi közleyip derin dondurucuya koyarız.) (K.K.27.)

Badmana badman go-: Sinirli bir kimsenin yanında, onu sakinleştirici şeyler söylemek yerine olayı daha kötüye sürükleyecek bir şeyler mırıldanmak. *Adam zatan gızı vermem diye zinhar çāriy, genni de dā badmana badman goyuy.* (Adam zaten kızını vermemek için kıyamet koparıyor, kendisi de hala olayı daha kötüye sürükleyecek şeyler söyleyip duruyor.) (K.K.36)

Bağ: Üzüm tarlası. *Bağdā üzümner nicoluğ, hepsi yindi mi?* (Üzüm tarlasındaki üzümlere ne oldu, hepsi yendi mi?) (K.K.46.)

Bağ: Demet, deste. *Küfde edicisek bir bağ bağdeñizimizi alırıñ bahçadan.* (Köfte yapacağımız zaman bir demet maydanozu kendi bahçemizden toplarız.) (K.K.21.)

Bağ: Değer, kıymet. *Seniñ bağan ney kine?* (Senin değer ne ki?) (K.K.6.)

Bağalı: Kıymetli. *Gelin kısmı gennini accık ārdan satmalı, bağalı olmalı ele karşı.* (Gelin kısmı dediğin kendini azıcık ağırdan satmalı insanlara karşı kıymetli kılmalı.) (K.K.2.)

Bağan: Bakan. *Biz devletimizi severik, bağan gelikdi onda bıra ārladıñ gennini.* (Biz devletimizi severiz, bir keresinde bir bakan gelmişti de buraya misafir ettik.) (K.K.71.)

Bağana: Bahane. *Yalançı adamıñ bağanası mı bitiy.* (Yalancı insanın bahanesi mi tükenir.) (K.K.65.)

Bağannıg: Bakanlık. *Bağannıga yazı yazmış diyler.* (Bakanlığa yazı yazmış diyorlar.) (K.K.5)

Bağca: Bahçe. *Bağçayıza ne ekdiyiz bı sene?* (Bu sene bahçenize ne ektiniz?) (K.K.14.)

Bağdeñiz: Maydanoz. *Gızım bağdeñiz iri gayyim dorğama yavan duruy.* (Kızım maydanozu irice doğrama çirkin duruyor.) (K.K.29.)

Bal pıçā kimi ol-: Kullandığı kelimeler iç açıcı olmasa da tatlı sert bir üslupla karşındakini incitmeden konuşmaktır. *Tamam bilim, seni berk kızdırdı amma gene de bal pıçā kimi ol, ne kır ne kırıl.* (Tamam biliyorum, seni çok kızdırdı ama yine de incitmeden anlatmaya çalış. Ne onu kır ne de sen kırıl.) (K.K.16.)

Balabañ: Şişman, etli. *Uşān balabañ olanı hasde mi olur?* (Çocuğun şişmanca, etli olanı hasta mı olur?) (K.K.65.)

Balcan moru: Koyu mor renk. *Balcan moru goltuğ almışlar.* (Koyu mor renkte koltuk almışlar.) (K.K.32.)

Balcan: Patlıcan. *Bırda balcanın çok yémē ediliy.* (Burada patlıcanın çok yemeği yapılıyor.) (K.K.82.)

Baldırı düz gız iste-: Kusursuz iş istemek. *Herkeş genni kimi ossun diy, bir işimde de d'ave çıłmasın diyip baldırı düz gız istiy amma zor.* (Herkes kendisi gibi olsun istiyor, hiçbir işimde problem çıkmasın her şey kusursuz olsun istiyor ama, zor.) (K.K.24.)

Balrı: Ağrı. *Balrıların çoğaldı gene.* (Ağrıların çoğaldı yine.) (K.K.20.)

Balı āzında pıçā bāzında yaşı-: Zenginlik içinde yaşayıp yaşadığı günlerin tadını alamamak. *Varlıhlı yēr dediñis de verdiñis aha noldu? Gız oriya vardından belli balı āzında pıçā bāzında yaşıy.* (Zengin aile deyip kızınızı oraya verdiniz de ne oldu? Bak işte, kız o aileye gelin gittiğinden beri varlıklı günlerin tadını bile çıkaramaz oldu.) (K.K.4.)

Balığ damā: Nazara iyi geldiğine inanılan bir çeşit ottur. *Balığ damā bulursañ şu uşāñ nazarına gullan.* (Balık damağı bulursan şu çocuğun nazarını yok etmek için kullan.) (K.K.18.)

Balmumuna döñ-: Ses seda çıkarmadan oturmak. *Bobası berk adam valla, hele bir bārsında sen dinle. Herkeş balmumuna döñer.* (Babası sert adam vallahi, bir bağırsın da gör. Herkes sesini çıkaramaz hale gelir.) (K.K.47.)

Bamiye kimi dızlağ ğal-: Yalnız kalmak, (kızlar için) evde kalmak, evlenememek. *Ona buna ğulp dağarsın eniñde sonuñda bamiye kimi dızlağ ğalıñ ha.* (Ona buna kusur bulursan, eninde sonunda yalnız kalırsın bak.) (K.K.63.)

Bamiye: Bamya. *Ğışın heç mi bamiye filan ğurutmadiyiz?* (Kışın hiç mi bamya falan kurutmadınız?) (K.K.47.)

Bandırasız ol-: İnançsız olmak. *Ben Allāma ğüvenim vallā, çok şükür bandırasız da olmadıñ heç bir vañıt.* (Ben Allah'a güveniyorum vallahi, çok şükür inançsız da olmadım hiçbir zaman.) (K.K.64.)

Bar bāla-: Çok kirlenmek. *Gezmēyi birağ da acı eviñi ayıtle, bar bālamış bağsana dedim.* (Gezmeyi bırak da biraz evinin işine yap, çok kirlenmiş baksana dedim.) (K.K.63.)

Bar bālat-: Kirletmek. *Eyle genni gennini süslemeden olmas kine, evine gidip bağıysın bar bālatmış.* (Öyle kendi kendini süslemekle olmaz, evine gidip baksan nasılda kirletmiştir.) (K.K.16.)

Barağ eli: Barak Ovası. *Barağ elinde çoğ şey yeter.* (Barak Ovası'nda çok şey yetişir.) (K.K.9.)

Barak: Çok tüylü ve iri halde bulunan köpek. *Aha bıranın adı da barak itinnen geliy.* (İşte buranın adı barak adında bir köpek türünden geliyor.) (K.K.58.)

Baraṅ: Yağmurlu ve çok soğuk olan hava. *Öbür hafdiya bırakmayaḵ baraṅ òrsa işler ḡalır; yapamaḵ.* (Öbür haftaya bırakmayalım, yağmurlu bir soğuk hava olursa işlerimiz kalır yapamayız.) (K.K.13.)

Barbil: Varil. *Zeyiti barbile ḡoyduṅ mu ḡızım?* (Zeytinyağını varile koydun mu kızım?) (K.K.23.)

Bardıl: Rüşvet. *Her işini bardıldan halledecēni belliy.* (Her işi rüşvet yolu ile halledeceğini sanıyor.) (K.K.26.)

Barḡ: Bağır. *Anca ālar bargım yaniy derdi.* (Sürekli ağlar, bağrım yanıyor derdi.) (K.K.68.)

Barḡıyî yi-: Ömrünü tüketmek, üzme, problem çıkarmak. *Evlendiṁden belli bargımı yidi.* (Evlendiğimden beri beni çok üzdü.) (K.K.24.)

Bārî yangılı ol-: Çok dertli olmak. *Bı adamdan yasdā baş ḡodūmdan belli bārım eyle yangılı kine, valla usandım.* (Bu adamla evlendiğim günden beri o kadar dertliyim ki, vallah, bıktım.) (K.K.36.)

Bārını ez-: Söylenilen sözle insanın vicdanına rahatsızlık vermek. *Uşān zatı kötū ḡalda oldūnu bilim, amma gene de āzından bir hanek çıktımı bārım eziliy bellim.* (Çocuğun kötü bir halde olduğunu zaten biliyorum ama yine de ağzından bir söz çıkınca vicdanım sızlıyor sanki.) (K.K.28.)

Bārıṅı yar-: Yüreğini yaralamak. *Bu arvadın bā etdī her cor benim bārımı yariy.* (Bu kadının söylediği her söz, benim yüreğimi yaralıyor.) (K.K.27.)

Barlı: Kirli. *Uşaḡlarının yüzündē bar beṣ ḡarışdı.* (Çocuklarının yüzündeki kir, beş karıştı.) (K.K.10.)

Bārsaḡ: Bağırsak. *Hayvanın bārsā dıṣarda geziy.* (Hayvanın bağırsağı dışarıda gibiydi (çok zayıf olan biri için kullanılır.). (K.K.37.)

Bartıl ḡapıdan girerse, iman tādān ḡıḡarsa: Bir işi yapmak için rüşvet alındığı an, o işin kişiye sağlayacağı yarar da hayır da yok olur, anlamında kullanılan bir atasözüdür. *Genni peṣḡeṣ çekiy bı işe amma bilmiy kine bartıl ḡapıdan girinçe, iman tādān ḡaçar ḡeder.* (Kendisi bu iş için rüşvet teklif ediyor ama, bilmiyor ki rüşvet işin içine girdiği an o işten hayır da uğur da gelmez.) (K.K.64.)

Basdıḡ: Pestil. *Basdıḡ sezonu ḡeldī kimi elleri para ḡörüydü.* (Pestil sezonu geldiği vakit ellerine bir miktar da olsa para geçerdi.) (K.K.80.)

Başḡa: Bel korsesi. *Dōmdan sona başḡayı ḡıḡarma hā saḡīn!* (Doğum yaptıktan sonra sakın bel korsesini çıkarma!) (K.K.1.)

Baş bāla--: Evlendirmek. *Bir atanıñ görevi ölmeden evel uşānın başını bālamağdır.* (Bir babanın görevi, ölmeden önce çocuğunu hayırlı bir eş bularak evlendirmektir.) (K.K.85.)

Baş bul-: Dara düşen bir kişinin çare bulması. *Her nossa bir baş buluydu.* (Her ne sorunu olursa olsun bir çare buluyordu.) (K.K.31.)

Baş gāşı-: Bir kişinin derdine çare olmak, çaba göstermek. *Tanısın tanımasın kim ossa hemen gēr baş gāşırdı.* (Tanısın tanımasın kim olursa olsun hemen gelir çare bulmaya çaba gösterirdi.) (K.K.2.)

Baş gāşıma-: Bir kişinin derdine çare olmamak. *Elinde imkanlara bağmadan ben ne edebilirim kine dirdi, birine de baş gāşım dimezdi.* (Elindeki o kadar imkanları görmezden gelerek ben ne yapabilirim ki, derdi. Bir soruna da çare bulayım demezdi.) (K.K.47.)

Başa çıhar-: Bir işin sonuna gelmek, başarmak. *Ben ticerede girdimden belli bi işi de başa çıharamadım amma gendi elini neye attısa tuddu valla.* (Ben ticaret yapmaya başladığımdan beri bir işi de başarılı bir şekilde sonlandıramadım ama kendisi neye elini attıysa başardı.) (K.K.21.)

Başa kañınc ét-: Yapılan bir iyiliği sürekli dile getirmek. *Etdiñi başa kañınç étdimmi bir dañarı galmıy.* (Yaptığın bir iyiliği sürekli dile getirince bir anlamı kalmıyor.) (K.K.35.)

Başa yet-: Başa bela olan insanlar için kullanılır. *Bınnar biralā nerden daşındı da başımıza yetdiler.* (Bunlar buraya nereden taşındı da başımıza bela oldular.) (K.K.4.)

Başaca sevin-: Tüm ailenin mutlu olacağı bir haber almak. *Alla size başaca sevinip güleceñiz muşdular nāşib ede.* (Allah, ailenizin tümünü sevindirecek haberler almayı nasip etsin.) (K.K.10.)

Başaradlı: Becerikli. *Seni alan yaşar vallā elinnen her iş geliy, başaradlısın maşallā.* (Seni alan yaşadı vallahi, elinden her iş geliyor ne kadar beceriklisin maşallah.) (K.K.17.)

Başda cıban çıñ-: Kişinin başına bir bela gelmesi. *Ondan soña noldu bilmim, bir taşğala bir ecele... Başlarında cıban çıñık ħaral didim.* (Ondan sonra ne oldu bilmiyorum, bir telaş bir acele... Başlarına bir bela geldi herhalde, dedim.) (K.K.43.)

Başdan kıça ol-: Birbirini tanıyan insanların hep beraber bir arada yaşaması. *Biz artılıñ başdan kıça olmuşuk, ayırımız gayrımız mı var sağı?* (Biz artık içli dışlı olmuşuz, ayırımız gayrımız mı var sanki?) (K.K.4.)

Başğıltı: Yatağın baş kısmı, başucu. *Babam ölmeden önce hēc ħasde yatmadı bes bi gün feneleşmişdi beni çārdılar getdim de başğıltına çökdüm yüzünü sevdım, sağı cennet goñuydu.* (Babam ölmeden önce pek hasta bir şekilde yatmadı, sadece bir keresinde

hasta olmuştu beni çağırdılar. Yanına gittim yatağının başucuna oturdum yüzünü okşadım, yüzü sanki cennet kokuyordu.) (K.K.34.)

Başlıtı: Yatağın üst tarafı. *Başlıtıma uzan da acı yüzünü görüm.* (Yatağımın üst tarafına doğru uzan da biraz yüzünü göreyim.) (K.K.11.)

Başı ariya gêt-: Kavgaya karışan bir kişinin bunun bedelini canıyla ödemesi durumunu ifade etmek için kullanılır. *Benim uşāmın netdī vardı, içim yaniy kine başı ariya gētdi benim yavrımıñ.* (Benim çocuğumun ne suçu vardı, suçsuz günahsız yere canından olmasına öyle çok canım yanıyor ki.) (K.K.15.)

Başı böyyüg ol-: Çok çocuğu olan anne ya da baba için kullanılır. *Bir adamın başı böyyüg oldū kimi netdīne eyi bahacağ, dardatacağ eyle gonusacağ.* (Bir insanın çok çocuğu varsa eğer, hal ve hareketlerine çok dikkat etmeli, konuşacağı şeyi öncesinde düşünmelidir.) (K.K.36.)

Başı çek-: Başlamak. *Bı işin başını çeken sensin, bunnar senin yüzünden oldu, didim.* (Bu işi başlatan sensin, bunlar senin yüzünden oldu dedim.) (K.K.64.)

Baş çek-: Başlamak. *Sen bi başı çek de gerisi gēr.* (Sen bir başla da gerisi gelir.) (K.K.4.)

Başını gopard-: Hiç susmadan konuşup karşıdaki insana bıkkınlık vermek. *Gene gērse hüsmez acı çārmiyak onu, kele bacım bu gadek gonusur mu bir adam, başımı gopartdı dā.* (Yine gelirse susmaz lütfen onu çağırmayalım, ya bir insan bu kadar konuşur mu? Bıktırdı artık.) (K.K.53.)

Başınnan oyna-: Tehlikeli işlerle uğraşmak. *Halı hal dēl zatı, başınnan oynuy dur hele.* (Hali hal değil zaten, tehlikeli işlerle uğraşıyor dur bakalım.) (K.K.12.)

Başına butura-: Kendi aldığı kararlar yüzünden perişan bir yaşamın içinde insanlar için kullanılan bir ifadedir. *Kimsiye bir şey olmadı vallā, genni başına buturadı.* (Kimseye kötü bir şey olmadı vallahi, kendi kararları yüzünden bu durumda.) (K.K.69.)

Başına dey-: Ölen kişinin kalan eşyalarını başkalarına dağıtmak. *Ā onca asbabı vardı da noldu? Başına deydi.* (Bak, o kadar elbisesi vardı da ne oldu? Kendisi ölünce başkasına dağıtıldı.) (K.K.5.)

Başına gara gel-: Kişinin başına bela, musibet gelmesi. *Bıra geldāmden belli her şey sağı başıma gara geldi.* (Buraya geldiğimden beri sanki başımdan hiç bela eksik olmuyor.) (K.K.18.)

Başına mıh kes-: Kişinin kendi başına dert açması. *O işden urgaşma didim didim sā, görin dēmi başına mıh kesen gene sen olduñ.* (O işle uğraşma diye defalarca söyledim sana, görüyorsun değil mi? Kendi başına dert açtın.) (K.K.72.)

Başıya pençik fermanı at-: Çok talep gören eşya, çok beğenilen bir kız ya da herhangi biri için kullanılan bir ifadedir. *Hacov'un her gızı ayrı güzel amma bu ortancıl olanın başında pençik fermanı atılı sahlı.* (Hatice'nin her kızı ayrı güzel ama, bu ortanca olanı herkes daha çok beğeniyor.) (K.K.21.)

Başıyı yi-: Kişinin yeni aldığı bir eşyasını kullanamadan ölmesi. *Dā yenilere elini süremeden başıyı yidi, ben yanım da gençliğine yanım.* (Daha yenilere (giyisilere) elini bile süremeden öldü, ben gençliğine yanıyorum.) (K.K.63.)

Başıya çiçekler ekil-: Ölünce mezarın şen olsun, çiçeklerin hiç solmasın manasında edilen bir duadır. *Bı dünyede de öbür geçede de başıya çiçekler ekile, heç solmıyasın.* (Bu dünyada da öbür dünyada da seni iyi şeyler seni bulsun, hiç zorluk çekme. Ölünce de toprağın şen olsun.) (K.K.44.)

Başına daş dikil-: Vefat etmek. *Kaçan olmuş mu da sen kaçmiyi düşünün, vallā başına daş dikildī kimi n*h kaçarsın.* (Ölümünden kaçabilen olmuş mu ki sen kaçıyorsun? Vallahi biraz zor kaçarsın.) (K.K.37.)

Başıya daş dikile: Sevilmeyen insanların bir an önce ölmesi için kullanılan bir ilençtir. *Genni ölmeden bize irhed yoh, başıya érden daş dikile bes.* (Kendisi ölmeden bize rahat yok, bir an önce ölürsün inşallah.) (K.K.77.)

Bāşire: Pazarlık. *Nışan ğaraltısında bāşireyi çoğ ediy diye ğaynana kızmış.* (Damat, nişan alışverişinde çok pazarlık ediyor diye kayınvalide kızmış.) (K.K.80.)

Batman döv-: Ağırbaşlı, vakur davranmak. *Kim dir kine bı uşağ on bir yaşında, valla adama eyle batman dövüy kine şaşar ğalıñ.* (Kim der ki bu çocuk on bir yaşında, vallahi insana öyle bir ağırbaşlı davranır ki şaşıp kalırsın.) (K.K.27.)

Batman: Bir kilo. *Gönderdğ bekmezde zatan bir batman dēl mi?* (Gönderdiği pekmez de zaten bir kilo değil mi?) (K.K.52.)

Batmannan çālın ğarış-: İyinin kötünün ayırt edilememesi. *Artılığ kim eyi kim kötü bilmik kine, batman çāla ğarışdı vallā.* (Artık kim iyi kim kötü bilmiyoruz ki, iyi olanla kötü olan birbirine karıştı vallahi.) (K.K.13.)

Batura ataş bas-: Yiğit bir kişiye zarar vermeye çalışmak. *Onlar eyle adamnan ğorğallar mı saniysın? Valla ben elleme dirim, sen gene de batura ataş basma.* (Onlar öyle herkesten korkarlar mı sanıyorsun? Vallahi ben uğraşma derim, yiğit olana zarar veremezsin.) (K.K.19.)

Bayahhı: Demin ki. *O kız bayağhı gelen adamıñ avradı mı?* (O kız demin ki gelen adamın karısı mı?) (K.K.24.)

Bayak: Az evvel, demin. *Daha bayağ çeñledim gennine dā arlanmıy mi?* (Daha az evvel

bağırdım kendisine, hala uslanmıyor mu?) (K.K.26.)

Bayaklin: Az evvel. *Ā dā bayaklin burdādi tama.* (Daha az evvel buradaydı ya.) (K.K.31.)

Bayam: Badem. *Bayamlarımız yetiŝdi kimi gene gel de acı yi.* (Bademlerimiz yetiŝtiğinde yine gel de biraz yersin.) (K.K.29.)

Bayın-: Bayılmak, fenalaşmak. *Acımnan şindi bayınırım.* (Açlıktan şimdi fenalaŝacağım.) (K.K.10.)

Bayındır-: Bayılmak. *Tensiyonu dūŝūk zār, bu tansiyon gennini bayındırıy māsimi.* (Tansiyonu dūŝmūŝ herhalde, bu tansiyon hastalığı zavallıcağızı sürekli bayıltıyor.) (K.K.82.)

Bayram beyi ol-: İstifra etmek. *Nāder yidiŝe artılıh, bayram beyi oluŝ.* (Ne kadar yediyse artık, istifra etti.) (K.K.12.)

Bayram görme-: Yüzü gülmemek. *Bı uŝaŝ doĝdu doĝalı bayram görmedi.* (Bu çocuk doĝduĝundan beri yüzü gülmedi.) (K.K.1.)

Bayramcalık: Bayram arifesinde nişanlıya gönderilen kıyafet, hediye. *Eveli bayramcalık geliydi, ĝirāngiresiceler onu da galdırdı.* (Önceden niŝanlı evi kıza hediye gönderirdi, geberesiceler şimdi onu da kaldırdılar.) (K.K.74.)

Bayramdan olansız ol-: Bayramda elini öpecek torunlarının ve gelininin olmaması baht karalığı olarak sayıldığı için kullanılan bir ifadedir. *Bir adam bayramda olansız ĝaldısa onu kim netsin.* (Bir insan, bayramı oĝlu gelini ve torunu olmadan geçiriyorsa onu kim ne yapsın.) (K.K.29.)

Bazar: Pazar. *Hele bir bazar gessin de gör sen bırıyi herkeş sahre eder.* (Hele bir pazar günü olsun da gör sen burayı, herkes piknik yapar.) (K.K.28.)

Bazarlıh: Kız istendikten sonra yapılan altın ve eşya alışverişine verilen isimdir. *Ayyiŝ'in gızına bazarlā gidilmedi diye nası ĝınadılar.* (Ayuş'un kızının nişan alışverişine gidilmedi diye nasıl kınadılar.) (K.K.8.)

Bazertesi: Pazartesi. *Toĝtura rendevü alık bazertesiye.* (Pazartesi gününe doktora randevu almış.) (K.K.39.)

Bāzdan dūŝ-: İŝtahın kesilmesi. *Hasde oldūndan belli, bāzdan da dūŝdü.* (Hasta olduĝundan beri iŝtahı da kesildi.) (K.K.32.)

Bāzı bol ol-: Çok iştahlı olmak, çok yemek. *Önüŝe ne ĝorsam yersiŝ ĝaral dēdim, acı bı aralar bāzım bol didi.* (Önüne ne koysam yersin herhalde dedim, bu aralar iştahım biraz fazla dedi.) (K.K.47.)

Bāzı culh et-: Elinde ekmek alacak parası olmayan birinin yemek yeme hayaliyle yaşaması. *Eveli her şey eyle ĝoley önüŝde midi? Bāzın culh ēder, hemen yēcekler dolu ossadı*

keşgem. (Önceden her şey öyle kolay önünde bulunmuyordu ki, hayal ederdin her şeyi.

Keşke tüm yiyecekler olsun, derdin.) (K.K.3.)

Bazı: Yufka. *O kızın anası bir bazı açardı, sanırsın kine Güllölu'nun ustası gelik.* (O kızın annesi öyle bir yufka açardı ki, Güllüoğlu'nun ustası gelmiş sanarsın.) [Güllüoğlu: Gaziantep'te ünlü bir baklavacı.] (K.K.37.)

Bāzma aḥdar-: Hakkı olmayan bir parayı kendisi için harcamak. *Yetim dēmedi ögsüs dēmedi o ğadek pariye bāzma aḥdardı.* (Yetim demedi öksüz demedi, hakkı olmayan tüm paraları harcadı.) (K.K.62.)

Bāzma geçir-: Hakkı olmayan bir parayı kendisi için harcamak. *Anca Allahdan ğorḥmıyan bāzma geçirirdi oncamı pariye.* (Ancak Allah'tan korkmayan hakkı olmayan o kadar parayı kendisi için harcar.) (K.K.62.)

Bāzma kuş kıyrünün çıḥ-: Boğazında yaralar çıkması ve bu sebeple yemek yiyememek. *Gene bāzi kesilik diydim de megerkine bāzma kuş kıyrū çıḥmıḥ.* (Yine iştahı kesilmiş diyordum da meğer boğazında yara çıktığı için yiyemiyormuş.) (K.K.70.)

Bazlambac: Çocuk oyunu. *Daha ayakba ğaderiken bilen en sevdim oyun bazlambacdı.* (Daha küçükken bile en sevdiğim oyun bazlambaçtı.) (K.K.45.)

Bāzlı: İştahlı. *Uşah ğuccükken yir; büyükken bek bāzlı olmas.* (Çocuk küçükken yer, büyüyünce pek iştahlı olmaz ki.) (K.K.24.)

Bebirlen-: Gururlanmak. *Yanı herkeşin uşā çalışiy ama, bının ğaderi bebirleneni yoḥ.* (Yani herkesin çocuğu çalışıyor ama, bu kadın kadar gururlanıp kendi çocuklarını öveni hiç görmedim.) (K.K.24.)

Becer-: Cinsel münasebete girmek. *Düyünden sona noluy işde bilik hā. Herif becerir seni sen de uşā ğārsıñ.* (Düğünden sonra ne oluyor biliyoruz işte, eşinle bir münasebet yaşarsın sonrasında ise hamile kalırsın.) (K.K.84.)

Beçara: Çaresiz, zavallıcağız. *Beçara adama ğarışma.* (Zavallıcağız adama karışma.) (K.K.14.)

Bedel: Kale duvarı. *Tama depirem oldu ya, bedeller hep yıḥıldı. Valla içim parçalanıy, geçmim ordan.* (Hani deprem oldu ya, kalenin duvarları yıkıldı. Vallahi içim acıyor, görmeyeyim diye geçmiyorum oradan.) (K.K.38.)

Bedeni yoḥ ol-: Kişinin bir hastalık dolayısıyla zayıflaması. *Kötü hasdelē yaḥalanıḥ o, bedeni yoḥ oluḥ.* (Kötü hastalığa yakalanmış o, çok zayıflamış.) (K.K.57.)

Bedeniniḥ ḥıyrini görme-: Bir hastalık sebebiyle gençliğinin ve sağlığının tadını çıkaramamak. *Onu ğınadı bunu ğınadı, aha genni de bedeniniḥ ḥıyrini göremedi.* (Onu

bunu kınadı, bak kendi de gençliğine doyamadan kötü bir hastalığa yakalandı.) (K.K.39.)

Bedeniñ çürkiye: Bir hastalığa tutul, her gün bir yerinde yara çıksın sonunda da bedenın yara bere içinde kalıp çürüsün, biçiminde kullanılan ilençtir. *Yürēmi berk yaḥdın valla, bedeniñ çürkiye bes didim.* (Canımı çok yaktın, bedenın çürüsün dedim.) (K.K.54.)

Bedeniñ sābi ol-: Cüssesi kadar iş yapmak. *Ġurdboğan kimi amma etdġ işe baḥ hele, adam birez bedeniñ sābi olur.* (Cüssesi yerinde ama yaptığı işe bak, insan biraz bedenının hakkını verir.) (K.K.31.)

Bedeniñ Fıransıs topu deye: Bedenine Fransız askerlerinin attığı top denk gelsin, biçiminde kullanılan bir ilençtir. *Bu evin barı ney, adam birez arıdır. Bedeniñ Fıransıs topu deye bes.* (Bu evin kiri ne, insan biraz temizler. Bedenine Fransız askerlerinin attığı top denk gelsin, inşallah.) (K.K.64.)

Bedeniñ ġurd dala-: Vücudun yaralarla dolması. *O arvadın beline noluḡdu eyle, ġurd dalayıḡ zār.* (O kadının sırtını ne olmuş, yaralarla dolmuş herhalde.) (K.K.27.)

Bedeniñi dert dut-: Sürekli hastalık durumu yaşayan insanlar için kullanılır. *Bir adamın heḡ mi g*tü dorgulmas, bedeniñi dert dutmuş dā!* (Bir insanın hiç mi hastalığı bitmez, sürekli hasta oluyorsun ya hu!) (K.K.8.)

Bedir: Dolunay. *Şēr beki gözel filan amma köv bize dā gözel geliy. Hele gece ossun, bedir gennini görsedsin de baḡ o zaman.* (Şehir belki güzel falan ama, köy bize daha güzel geliyor. Hele bir de sen gece olup dolunay çıkınca gör.) (K.K.11.)

Beki: Belki. *Gızın akisse ever, amma oġlun akisse beki düzēr diye saḡın everme.* (Kızın huysuzsa evlendir, ama oġlun huysuzsa belki düzelir ihtimaliyle sakın evlendirme.) (K.K.4.)

Bekmes: Pekmez. *Gıṣa hazır edek bekmesleri de yērık.* (Kışa hazırlayalım da pekmezleri yeriz.) (K.K.52.)

Bel belle-: Toprağı eşelemek, havalandırmak. *Torpān işi ḡayla zor gızım, bel bellīciñ ilgilenecen dayıma eliñ üstünde olucu.* (Toprağın işi çok zor kızım, toprağı havalandıracaksın ilgileneceksin daima elin üstünde olacak.) (K.K.40.)

Bel: Tarım aleti. *Torpā bel deymeden olur mu kele?* (Toprağı bel değmeden olur mu hiç?) (K.K.53.)

Belbā: Kuşak, kemer. *Gızın belbānı emmuşe bāliymiş da niye ġardaşına noluḡ dimişler.* (Kızın gelin kuşağını amcasının oġlu baġlıyormuşta neden, kardeşine ne olmuş o neden baġlamıyor demişler.) (K.K.80.)

Belbend: Demir parmaklık. *Uşağı evde ille belbend olmalı.* (Çocuk olan evde mutlaka demir parmaklık olmalı.) (K.K.12.)

Bele-: Sarmak. *Uşā belemeden böyümez.* (Çocuğu sarıp sarmalamadan büyümez.) (K.K.1.)

Beledin: Beledin Köyü. *Belediñe gèdek mi gī?* (Beledin Köyü'ne gidelim mi?) (K.K.82.)

Belen: Tepe, yüksek. *Diya baḥ şu ġarşı belen var ya oralıḥ da bizim bā evimiz.* (İşte bak şu karşı tepe var ya, işte bizim bağ evimiz orada.) (K.K.25.)

Beli berk ol-: Sağlam bir bünyeye sahip olmak, yorulmamak, güçlü olmak. *Onca iş dutuldu bir adam hêç mi yorulmas, beli berk olma beyle oluy zār.* (O kadar iş yapıldı bir insan hiç mi yorulmaz, sağlam bir bünyeye sahip olmak böyle bir şey herhalde.) (K.K.24.)

Belig: Saç örgüsü. *Eveli kızlar beyle hellim hellim saç mı biraḥıllardı kine, belig eder ġollardı.* (Önceden kızlar böyle efil efil saçlarını açmazlardı ki, örgü yaparlardı.) (K.K.1.)

Belinden in-: Doğurmak. *Bacım ikiz uşān işi de zor, ḡarnına düştū an başliy tā belinden ineneçe.* (Bacım ikiz çocuğun derdi de zor, hamile olduğun an başlıyor ta ki doğurana kadar.) (K.K.27.)

Beliñ bıḥıñ kırıl-: Çok yorulmak. *Ev boyadmamış, valla yere girsın belim bıḥım kırıldı dā.* (Ev boyatmamış vallahi olmaz olsun, çok yoruldum.) (K.K.21.)

Beliñi miḥraba daya-: Bir iş için yüksek mevkiden bir insanın yardımına ihtiyaç duymak. *Bı işin nası halloldu belliñ? Beliñi mihraba dayamadan nolmuş da bu ossun?* (Bu iş nasıl halloldu sanıyorsun? Birinden yardım almadan ne hallolmuş da bu hallolsun?) (K.K.13.)

Belkilem: Belki de. *Ben onu tā uşaḡlumdan belli sevim, belkilem o da beni sevīdir dim.* (Ben onu ta çocukluğumdan beri seviyorum, belki de o da beni seviyordur diyorum.) (K.K.51.)

Belle-: Eşelemek. *Oḡlum Hassen, bosdanın belleme işlerini hallettiñiz dēl mi?* (Hasan oğlum, bahçenin sürme eşeleme işlerini hallettiniz değil mi?) (K.K.52.)

Bēlle-: Zannetmek. *Sen ölmeyi bayılma bēlledeñ ḡaral.* (Sen bu işi olduğundan kolay zannettin herhalde.) (K.K.13.)

Belle-: Ziyaret etmek. *Hasdeneden çıḡar çıḡmaz bellemēye gitdik.* (Hastaneden çıkar çıkmaz ziyaret etmeye gittik.) (K.K.60.)

Belleme: Atın sırtına örtülen örtü. *Düldülün bellemesi hazır mı?* (Düldül'ün sırt örtüsü hazır mı?) (K.K.9.)

Belli: Beri. *İşe başladīndan belli ömrümü yiy.* (İşe başladığından beri ömrümü tüketti.) (K.K.27.)

Bellibeg: Apaçık. *Onca adamın içinde dā gelmiş diy kine ēy nōldu, noldusu mu var her iş bellibeg açığ zatan didim.* (O kadar insanın içinde gelmiş hala ne oldu diyor, ben de sinirlendim ne oldusu mu var her şey zaten apaçık ortada dedim.) (K.K.23.)

Bellik et-: İşaretlemek. *Ġurban gelmeden maraḥı bize düşer, gēderik ğoynumuzu bellik ederik.* (Kurban Bayramı gelmeden önce bize telaşı düşer, gideriz hemen koyunumuzu işaretleriz.) (K.K.6.)

Bellik: İşaret, iz. *Her ğoyunda bi bellik vardır, sābi bellidir.* (Her koyunun üzerinde bir işaret vardır, sahipleri bellidir.) (K.K.6.)

Bellur: Cam. *Daḥdırdıkları bellur kimi parıl parıl ediydi.* (Taktırdıkları cam pırıl pırıl parlıyordu.) (K.K.69.)

Bembā: Kendi kendime. *Bı sēr kimsēye bir şey dēmeden bembā gidicim.* (Bu sefer kimseye bir şey demeden kendi kendime gideceğim.) (K.K.42.)

Bendek: Büyük ve geniş çuval. *Bendēn içine fisdī dolduruḫlardı.* (Bendeğin içini fıstığı doldurmuşlardı.) (K.K.61.)

Benzinnig: Benzinlik. *Benzinnige urḡa da alaḫ.* (Benzinliğe uğra da alalım.) (K.K.10.)

Beṅ düş-: Bir üzümün olgunlaşmaya başlaması. *Arişe gir de hele baḫ, beṅ düşük mü?* (Bağa gir de bir bak, üzümler olgunlaşmış mı?) (K.K.23.)

Beṅze-: Benzemek. *Ġardaşları nası gennine beṅziy.* (Kardeşleri nasıl da kendisine benziyor.) (K.K.43.)

Berçim: Dikiş. *Mitordan ğazzē edikdi bilmem ğaç dene berçim atıḫlardı gennine.* (Motersiklet ile kaza yaptığında bilmem kaç tane dikiş atmışlardı ona.) (K.K.84.)

Bêrêcig: Şanlıurfa ilinin Birecik ilçesi. *Bêrêcigin balcanından balcan kebabı yidiṅ mi hêç?* (Birecik patlıcanı ile yapılmış bir patlıcan kebabı yedin mi hiç?) (K.K.7.)

Berg: Çok. *Coru bergdi hanē heç bitmesdi.* (Lafı sözü çoktu, hiç bitmezdi.) (K.K.25.)

Berḫay et-: Yardım istemek, imdat dilemek. *Bārdım berḫay etdim de duyan olmadı.* (Bağırdım, yardım istedim de beni duyan olmadı.) (K.K.13.)

Berḫay: İmdat! *Oḡluṅa araba çarpmış didiler yürēm parçalandı,berḫay didim.* (Oğluna araba çarpmış dediler, yüreğim parçalandı, evyah imdat dedim.) (K.K.13.)

Beri gel-: Kesin bir şekilde verilen karardan dönmek. *Ben duyunçu çoḫ şaşırdım vallā, nası beri gelik diye.* (Ben duyunca çok şaşırdım vallahi, nasıl bu kesin kararından vazgeçti diye.) (K.K.59.)

Beriy beṅzer: Biraz. *Gızı gennine çoḫ dēl de beriy beṅziydi.* (Kızı, kendisine çok değil de biraz benziyordu.) (K.K.47.)

Berk yüzlü: Utanmaz. *Ḳarşısındā kim olursa ossun berk yüzlülüḡ eder borç isderdi.*

(Karşısındaki kim olursa olsun, utanmazlık eder ve borç isterdi.) (K.K.39.)

Berkişdir-: Sağlamlaştırmak. *Köynēniḡ berçimini berkişdiriydi.* (Gömleğinin dikişini sağlamlaştırıyordu.) (K.K.25.)

Besböyyük: Kocaman. *Besböyyüg adam hêç utanmamış mı hele sor.* (Kocaman adam hiç mi utanmamış, bir sor.) (K.K.38.)

Bēsni: Adıyaman ilinin Besni ilçesi. *Bıra geneli Antep'den ammā ā şu ġarşidā ġonşular Bēsni'den geldiler.* (Burası genelde Antep'li ama şu karşı komşular Besni'den geldiler.) (K.K.11.)

Beti beḡzer ol-: İki kişinin birbirini anımsatacak kadar çok benzemesi. *Gızını gördüm genni belledim, ḡayla beti beḡzerdi gī.* (Kızını görünce kendisini gördüm sandım, nasıl birbirlerine benziyorlardı.) (K.K.54.)

Beti berekedi: Bir işin sahip olduğu bereket. *Bı işiḡ beti bereketi ġalmadı valla.* (Bu işin bir bereketi kalmadı vallahi.) (K.K.76.)

Betiḡe ġêt-: Ayıp karşılamak, ayıp saymak. *Genni gözel konuşım belliy ama benim betime ġetti valla.* (Kendisi güzel konuşuyorum sanıyor ama bana ayıp geldi vallahi.) (K.K.46.)

Bey evinin beslemesi ol-: Zengin bir aileye sahip olmasına rağmen düzgün ve temiz kıyafetler giymeyen insanlar için kullanılır. *Bı gızı nazıman görsem beyle sinepe, bey evinin beslemesi işde ḡuyunu mu terġiyçi.* (Bu kızı ne zaman görsem böyle sünepe ne kadar durumları iyi olursa olsun huyunu mu bırakacak sanki.) (K.K.39.)

Beylesil: Bunun gibi. *Allah beylesil arvadı hêçbir ocā vermiye.* (Allah bunun gibi kadını hiçbir eve vermesin.) (K.K.54.)

Beyni yer alma-: Sıkıntı içinde olan bir kişinin zihninin artık bir durumu ya da bir konuyu anlayamaması. *Benim artılıḡ beynim yer almiy, çoḡ yoruldum vallā.* (Benim artık bir konuyu zihnim almıyor, çok yoruldum vallahi.) (K.K.25.)

Beyniḡe yêr etme-: Akıl almaz bir şeyin duyulması durumunda inanmak istememek, inanmamak, inanmamak. *Ben duyduğundan belli olmaz dīm, nası olur dīm. Valla ben bilmim ama beynime yêr etmiy.* (Ben, duyduğum andan beri olmaz diyorum, nasıl olur diyorum. Vallahi artık bilmiyorum ama inanmakta istemiyorum.) (K.K.35.)

Beyran: Pirinç, kırmızı et ve sarımsak ile yapılan Gaziantep'e özgü bir çeşit çorbadır. *Anam Beyranı yēn gözel eder.* (Annem Beyran'ı çok güzel yapar.) (K.K.43.)

Beyrek: Böbrek. *Duzu yiye yiye beyrēḡi çürüüdük diyler.* (Tuzlu yiyecekleri yiye yiye böbreğini çürütmüş diyorlar.) (K.K.2.)

Bezeg (Bizeg): Süs, takı. *Gızlar düyüne gidiyken ille bezegler daḡallar, geyinillerdi. Düyün yerine girdikleri kimi ışıl ışıl edellerdi.* (Kızlar düğüne giderken illa ki süslü takılar

takarlar, güzel giyinirlerdi. Dügün yerine girdiklerinde ıslıl ıslıl parlarlardı.) (K.K.67.)

Bezzeg et-: Süslemek. *Ğurban'da gızlar genner genneri bezzeg edeller, ıslıl ıslıl ortal hele bi görseñ.* (Kurban Bayramı'nda kızlar kendi kendilerini süslerler, ıslıl ıslıl olurlar bir görsen.) (K.K.7.)

Bezenē bālan-: Bir şey ile elini ayağını bağlamışlar gibi davranıp hiçbir şey yapmamak, tepki göstermemek. *Kele diliñi mi yutdun, bezenēn mi bālandı nōr bir cor da sen etsen.* (Ya dilini mi yuttun, elin kolun mu bağladın? Bir söz de sen söyleyen ne olur?) (K.K.31.)

Bezer-: Bir hastalığın meydana çıkması. *O mered bezermiye başladıundan kelli gızın yüzü gülmedi.* (O kötü hastalık ortaya çıktığından beri kızın yüzü gülmedi.) (K.K.63.)

Bıcılğan: Kadınların göğüs uçlarında çıkan yara. *Uşā emziricim diye bıcılğan çıharmış, adam birez temizliğe diğgad eder.* (Çocuğa süt vereceğim diye yara çıkarmış, insan biraz olsun temizliğine dikkat eder.) (K.K.4.)

Bıdam: Budama. *Fıstīn bıdam samanı gelinçi milletin hışı çıhar.* (Fıstığın budama zamanı gelince milletin canı çıkar.) (K.K.77.)

Bıdamçı: Budama işini yapan. *Bıdamçılara öylen yimek ille verilir.* (Budama işini yapmak için gelenlere mutlaka öğle yemeği de verilir.) (K.K.77.)

Bıhça: Bohça. *Anamın hazır etdī damad bıhçasını görük müsün 'acep ola?* (Annemin hazırladığı damat bohçasını gördün mü acaba?) (K.K.28.)

Bıhı kırıl- Çok yorulmak. *Bosdanda çalışmadan bıhı kırılmışdı mahsimin.* (Bahçede çalışmaktan çok yorulmuştu zavallı.) (K.K.54.)

Bıhım: Bel, omurga. *Bir arvad uşah dōracaħsa bıhımına da sāb olmalı.* (Bir kadın hamilelik sürecinde beline de dikkat etmelidir.) (K.K.4.)

Bıhınak: Eklem yeri, eklem. *Yaşlandıñ kimi bıhınak mı artılıħ ne varsa sızlıy.* (Yaşlanınca eklem yerlerin bile sızlıyor.) (K.K.37.)

Bıkelle: Bu defa. *Bıkelle affed gennini, bir dā bu b*hu yimez.* (Bu defa affet kendisini, bir daha bu hataya düşmez.) (K.K.59.)

Bıldır: Geçen yıl bu zamanlar, geçen yıl. *Bıldır gelikdi gene de kimse ses etmedi.* (Geçen yıl bu zamanlar yine gelmişti ama kimse bir şey demedi.) (K.K.14.)

Bıldırçın kimi ol-: Güzel ve genç olmak. *Bı eveli sümüklü bir uşahdı, şindi bıldırçın kimi oluħ vallā.* (Bu önceden sümüklü bir çocuktu. Şimdi güzel bir genç kız olmuş vallahi.) (K.K.65.)

Bılh: Çamur. *Uşā dışarı salarsan nicolur, geder nerede pislik, bılh varsa içine banar.* (Çocuğu dışarı bırakırsan ne olur, gider nerede pis şeyler var çamur var içine banar üzerini kirletir.) (K.K.67.)

Bılh-: Çok ağrımak, sızlamak. *Sabaḥdan belli ayām bılḥiy yav.* (Sabahtan beri ayağım çok ağrıyor ya.) (K.K.5.)

Bılḥı-: Çok ağrımak. *Golum saḥı gopacag nası bılḥiy.* (Kolum sanki kopacak, nasıl ağrıyor.) (K.K.39.)

Bılḥ bılḥ et-: Yapış yapış olmak. *Bı nası hamır yovurma, dā bılḥ bılḥ ediy.* (Bu nasıl hamur yoğurmak, hala yapış yapış bir kıvamda.) (K.K.28.)

Billa-: Karıştırmak. *Yōrdu billa da gelīm ā.* (Sen yoğurdu karıştır da ben geliyorum hemen.) (K.K.24.)

Bılıḫla-: Kurcalamak. *Ocān üsdünde ne yimek varsa bılıḫlıysın ḡapānı açıysın, seni ḡırḫ kelle uyardım dēl mi ben?* (Ocağın üzerinden ne yemek varsa kapağını açıyorsun kurcalıyorsun, ben kırk kez uyardım değil mi seni?) (K.K.24.)

Bımızlan-: Kederlenmek. *Gene kim ne dēdi de bımızlandıḡ yav?* (Yine kim ne söyledi de kederlendin ya?) (K.K.39.)

Bıtıra-: Sıkılmak. *Ben utancımın bi şey diyemim ama gendi maṣallā hiç utanmadı ben bıtıradım artılıḡ yiter didi.* (Ben utancımın bir şey diyemedim ama kendisi maşallah hiç utanmadan ben çok sıkıldım artık yeter dedi.) (K.K.24.)

Bıtıraḡ: Dikenli bir çeşit ot. *Biz eti de severik otu da. Her otun bir yim ē oluy. Amma bıtıraḡı yēmes bizim ḡoranta.* (Hemen hemen her bitkinin bir yemeği oluyor. Ama, bizim aile dikenli bıtıraḡı yemiyor.) (K.K.57.)

Bıyḡa bulaṣdırma-: Bir konuyla ilgisi olmasına rağmen ilgisi yokmuş gibi davranmak. *Saḥı ōlan benim ōlum, heḡ de bıyḡa bulaṣdırmıy.* (Sanki oğlan benim oğlum, hiç ilgisi yokmuş gibi davranıyor.) (K.K.50.)

Bız kes-: Ters bakışlı kişileri ifade etmek için kullanılır. *Adam bundan ōmür mü sürdürür kele, bīḡ! Buz kesik dā.* (İnsan bununla ömür mü geçirebilir, aman Allah'ım! Çok ters bir yüzü var.) (K.K.37.)

Bi saḡen: Bir tabak olarak kullanılan bir ölçüdür. *Gızım get ḡonṣudan bi saḡen un al da gel, anam saba size ḡöndericiymiṣ di.* (Kızım git komşudan bir tabak kadar un al da gel, annem size yarın geri verecekmiş diye söyle.) (K.K.6.)

Bibi: Hala. *Bōyyūk bibimiḡ herifı dēl mi ṣu gelen?* (Büyük halamın kocası değil mi şu gelen?) (K.K.38.)

Bicig: Buzaḡı. *Bizim bicigleri ḡördün mü 'acebe sen? Ḡorḡmassan get de sev acı.* (Bizim buzaḡıları gördün mü sen? Korkmazsan git biraz sev.) (K.K.10.)

Biḡala: Biraz. *Bu gız biḡala anasına benziy.* (Bu kız biraz annesine benziyor.) (K.K.23.)

Biçim: Biçme işi. *Ekinlerin biçiminden sona gērik işallā.* (Ekinlerin biçme işi bittikten sonra geliriz inşallah.) (K.K.38.)

Biğ: Şaşırma ünlemi. *Kele bacım hiç mi utanmamış, bîğ anam!* (Bacım hiç mi utanmamış, inanamıyorum!) (K.K.1.)

Bil pıçā: Kimseyi kırmayan. *Göynü eyle hoşdu kine bil pıçā biriydi.* (Gönlü öyle hoştu ki, kimseyi kırmayan biriydi.) (K.K.63.)

Bilbig: Utangaç. *Bir şey dêmiye utanır yüzü hemen bilbigleşir gārdı.* (Bir şey söyleyemezdi, hemen utanırdı.) (K.K.6.)

Bildē yanıldına yetme-: Çokbilmiş davranan insanların aslında çok şey bilmediğini belirten bir ifadedir. *Bı gene ne gonusiy, bildē yanıldına yetmiy ama susim da demiy.* (Bu yine ne diyor, bildiği yanıldığını yetmiyor ama susayım da demiyor.) (K.K.78.)

Bilē: Bileği taşı. *Ġurban gelinçe bilēler meydana çıḡar, herkeş hemen evin en guvatlısına verir tüm pıçaḡları bilēlesin diye.* (Kurban Bayramı yaklaşınca herkesin evindeki bileği taşı meydana çıkar, bileği taşı evin en kuvvetlisine verilir tüm bıçakları bilenlesin diye.) (K.K.12.)

Bileḡzik: Bilezik. *Ŗlan evi gaç bileḡzik getirmiş.* (Oğlan evi kaç tane bilezik takmış.) (K.K.11.)

Bileycek: Hep birlikte, beraber. *Hurdadan da ossa bir arabamız var bileycek sıkışır giderik.* (Kötü de olsa bir arabamız var, hep birlikte sıkışır gideriz.) (K.K.65.)

Bilinmes ḡurşunlara ḡit-: Ölümünün sebebi kimse tarafından bilinmeyen insanlar için kullanılan bir ifadedir. *Bilinmes ḡurşunlara gidesin bes.* (Öyle bir ölümün olsun ki, sebebi bile bilinemesin inşallah.) (K.K.7.)

Bilinmes maraza düş-: Devası bulunamayan bir hastalığa yakalanmak. *Yaşadīher şey gennini bilinmes bir maraza düşürdü.* (Yaşadıkları onu bilinmeyen bir hastalığa düşürdü.) (K.K.80.)

B*llig: Çocuğun erkeklik organı. *Uşān aḡlı yetmeden b*llini kesdireceḡ.* (Çocuğu, henüz aklının yetmediği zamanlarda, çok beklemeden sünnet ettireceksin.) (K.K.4.)

Bilmeziye: Bilmeyerek. *Adamın eysi bilmeziye konuşmas accık hüsmesini de bilir.* (Akı başında biri, bilmeyerek her konuda konuşmaz, azıcık susmasını bilir.) (K.K.52.)

Binān: Az evvel. *Ā binān gelikti görmedin zār.* (İşte az evvel gelmişti, görmedin sanırım.) (K.K.9.)

Biḡ: Bin sayısı. *Zamanında biḡ ḡayme saydım ben bına.* (Zamanında bin lira ödedim ben buna.) (K.K.6.)

Bir ayaḥ gel-: Küs olan iki taraftan birinin zoraki de olsa yanaşmayı kabul etmesi. *Bınca küslük güneḥ gızım, bir ayaḥ gessen nōrdu?* (Bu kadar küslük günah kızım, biraz yanaşsan ne olurdu sanki?) (K.K.57.)

Bir batman etin ya at da ya arvat da ol-: Atın da kadının da belirli bir kiloya sahip olması gerektiğini belirten bir ifadedir. *O arvada nolmuş eyle, bu ḡadek zayıflık neye yarar kine. Bir batman et atda da arvatda da güzel olur.* (O kadına ne olmuş öyle, bu kadar zayıflık neye yara ki. Bir miktar kilo kadında da atta da güzel durur.) (K.K.14.)

Bir bīr terle-: Çok terlemek. *Bu uşaḡlīndan belli beyle, bīr bīr teller.* (Bu, çocukluğundan beri böyle. Sürekli terler.) (K.K.26.)

Bir çala: Biraz. *Ōlan bir çala 'ammi uşāna benziy.* (Oḡlan biraz amcasının oḡluna benziyor.) (K.K.37.)

Bir delē işe-: Aynı amaca, aynı fikre sahip olan insanlar için kullanılan bir ifadedir. *Netseler barabarlar, bir delē işeller.* (Ne yapsalar birlikte yaparlar, aynı fikirdeler.) (K.K.74.)

Bir evde yatıp biḡ eve zarın gel-: Hasta olan insanın tedavi gördüğü yerde ölmesi ve bir çok insanın duyup bu duruma üzülməsi. *Bobam ḡēdi benim, bir evde yatıydı biḡ eve zarı geldi.* (Babam öldü benim, hastaneden haber gelince herkes perişan oldu.) (K.K.13.)

Bir hanē süsleyip gelin et-: Birinden duyulan sözün üstüne başka şeyler ekleyip ortalığa yaymak. *Ben genni didīm hanē bilmim mi saḡī, beyle gelin edip süslemeg ayib yav.* (Ben kendi dediğim sözü bilmiyor muyum, bir sözü bu kadar deḡiştirip ortalığa yaymak ayıp ya hu!) (K.K.62.)

Bir ḡalemde sil-: Var olan tüm hatıraları tek seferde silip atmak. *O ḡaderi şeyi nası yoḡ sayıḡ, bir ḡalemde silip atma ōr mu bacım?* (O kadar şeyi nasıl yok sayıyorsun, bir kalemde silip atmak olur mu bacım?) (K.K.35.)

Bi mindellik yer biraḡ-: Ayrılacağı yerden hatırı sayılır biri olarak ayrılmak. *İşden çıḡ, sā çıḡma diyen yoḡ ammā bi mindellik yer biraḡ da çıḡ.* (İşten çıkabilirsin, sana çıkma diyen yok ama, hatırın sayılır olacak şekilde çık.) (K.K.30.)

Bi s*şdī olma-: Hiç kimseye yararı dokunmayan insanları ifade etmek için kullanılır. *Yaram var dēseḡ emini saḡlar bı namıssıs, bi s*şdīyoḡ kimsiye.* (Yaram var desen ilacı saklar bu namussuz, hiç kimseye bir yararı olmaz.) (K.K.11.)

Bi yumaḡ on dōk-: Sürekli ağlamak, gözyaşı dökmek. *Uşānı yitirme ḡoley mi belliḡ, arvada baḡ hele bi yumaḡ on dōkiy.* (Çocuğunu kaybetmek kolay mı sanıyorsun, kadına bak bir sürekli ağlıyor.) (K.K.27.)

Birē: İçki. *Elinnen birēsi eysik olmas güneḡ işlemeyi berk sever.* (Elinden birası eksik olmaz, günah işlemeyi çok severdi.) (K.K.79.)

Bişenādeg: Pişene kadar. *Yemēn başından bişenādeg ayrılma.* (Yemeğin başından pişene kadar ayrılma.) (K.K.26.)

Bişgel: Pişmiş olan, pişecek durumda olan. *Yimē bahtın mı bir bişgel oluḡ.* (Yemeğe bir baktın mı, pişmeye gelmiş olmalı.) (K.K.56)

Bişi: Sac üzerinde yapılan yağlı bir ekmek çeşididir. *Ġaḥvaltiya bişi ederik bazı zaman, nası da gözel ör.* (Bazen kahvaltıda yemek için yağlı ekmek yaparız, çok da güzel olur.) (K.K.29.)

Bişirib bişirib önüḡe getir-: Geçmişte kalan bir konuyu sürekli olarak hatırlatmak, tekrarlamak. *Herif arvad ġapışır da dövüşür de beyle bişirib bişirib önüḡe getirme olmas.* (Karı koca kavga da eder tartışır da ama aynı konuyu sürekli olarak açmak olmaz.) (K.K.48.)

Bizme çarig: Çok nazlı. *Senin kız da yēn bizme çarig.* (Senin kızın da çok nazlı.) (K.K.16.)

Bizme çariglı ol-: Çok nazlanmak. *Senin kızın beyle ammā hele baḡaḡ ḡerifine de beyle bizme çarig olabilici mi?* (Senin kızın böyle nazlı ama bakalım evlendiğinde kocasına da böyle çok nazlanabilecek mi?) (K.K.16.)

Bobayın sinesine b*h yā-: Baban ölsün ve ölünce de mezarı uğursuzluklarla dolsun, cennet yüzü göremesin, biçiminde kullanılan bir ilençtir. *Seni yetiḡdiren bobayın sinesine b*h yā iḡallā.* (Seni yetiştiren baba, ölünce bile rahat etmesin inşallah.) (K.K.65.)

Bobayın sinine nur yā- Baban ölünce mezarı nur ile dolsun, şeklinde edilen bir duadır. *Senin kimi evled zor buluna. Seni yetiren böyüden bobayın sinine nur yā bes.* (Senin gibi evlat zor bulunur. Seni yetiştiren büyüten babanın mezarı nur ile dolsun.) (K.K.43.)

Bocu ġaderi boyu olup deḡişik deḡişik huyu ol-: Yaşı küçük olmasına rağmen çeşitli alışkanlıklar, huylar edinmiş insanlar için söylenir. *Oḡulda mı beyle oluyar bilmim ammā bocu ġaderi boyu varsa deḡişik deḡişik de huyu oluy, niye bilmim.* (Okulda mı öğreniyorlar bilmiyorum ama, yaşı küçük olmasına rağmen bir sürü farklı alışkanlıklar kazanmış.) (K.K.11.)

Bocu: Köpek yavrusu. *Ġulübēye beḡ dene bocuyu biraḡan kim ola?* (Kulübeye beş tane köpek yavrusunu bırakan kim acaba?) (K.K.6.)

B'ōcūḡ: Böcek. *B'ōcūḡ dalayıḡ her yiri gördüyüz mü?* (Her yeri böcek dalamış gördünüz mü?) (K.K.24.)

Boğaz: Yiyecek. *Adam buralarda ġafasını ḡara dönderse boğaz var, ey gel de bırda zayıf ġal.* (İnsan buralarda başını nereye çevirse yiyecek var, e gel de burada zayıf kal.) (K.K.36.)

B*h sarısı: Açık kahverengi renk. *Çoḡ aradıḡ mı bı b*h sarısını.* (Çok aradın mı bu açık kahverengi rengi.) (K.K.21.)

Bol g*tden osur-: Mübalağa etmek, yalan söylemek. *Bir şey yapıyhan bol g*tden osurma.* (Bir iş yaparken yalan söyleme.) (K.K.72.)

Bõn: Bugün. *Bõn benim bayram günüm çarşambiya yārım geliy.* (Bugün benim bayram günüm Çarşamba günü yarım gelecek.) (K.K.30.)

Bõn: Bugün. *Yün yıhamiya bõn mi gidik?* (Yün yıkamaya bugün mü gidiyoruz?) (K.K.15.)

Bõnluḡ: Bugünlük. *Bõnluḡ beyle ossun.* (Bugünlük böyle olsun.) (K.K.53.)

Bõr iti ol-: Düşmanlığını açıkça değil de gizli gizli sürdüren insanlar için kullanılır. *Düşmanuñ da mertini versin Allah, bõr iti olandan gorḡulur.* (Düşmanın da mertini versin Allah, gizli gizli düşmanlık edenlerden korkulur.) (K.K.29.)

Bor: El değmemiş. *Bı tarla niye beyle bor ḡalmış?* (Bu tarlaya neden hiç el sürülmemiş?) (K.K.10.)

Boraz: Taşlık, sert toprak. *Boraz yere sermeyin savanı, aha biralıḡ éyi.* (Taşlık yere sermeyeyim örtüyü, bakın burası iyi.) (K.K.8.)

Bordan sök-: O zamana kadar hiç ilişilmemiş bir konu hakkında yorum yapmak, o konuyu gün yüzüne çıkarmak. *Yanı durdun durdun da bordan mı sökñ dedim.* (Yani sustun sustun da uzun zaman önce kapanmış konuyu mu açıyorsun dedim.) (K.K.35.)

Bõreg: Börek. *Bõregleri nar kimi ḡzarddıḡ.* (Börekleri nar gibi kızarttık.) (K.K.37.)

Boruna kõrüne yaşı-: Bir yaşam gayesi içinde olmadan sıradan bir biçimde yaşamak. *Ne uşah var ne devşek, boruna kõrüne yaşıysın, dedim.* (Ne çocuk var çoluk, bir yaşam gayen olmadan yaşıyorsun.) (K.K.64.)

Boya sümē gel-: Bir insanın yetişkin hale gelmesi, büyümesi. *Nası güzel oluḡsun boya sümē geliksin, didim.* (Ne kadar güzel olmuşsun, yetişkin olmuşsun artık dedim.) (K.K.28.)

Boya-: Ters bir biçimde cevap vermek, azarlamak, kızmak. *Obanın uşāna ḡarışmaḡ olmas, boyadım gennini.* (Başkasının çocuḡuna müdahale etmek olmaz deyip kendisini tersledim.) (K.K.17.)

Boyan-: Biri tarafından azarlanmak, kızılmak, terslenmek. *Anam dā ne dedimi anlamadan diḡlemedenḡ hemen boyandım.* (Aman daha ne dediḡimi bile anlamadan beni dinlemeden, hemen beni tersledi.) (K.K.24.)

Boyan-: İçine zehir olmak. *Gelir gelmez āzını aştı gözünü yumdu, içimiz boyandı.* (Gelir gelmez ağzını açtı gözünü yumdu, her şey içimize zehir oldu.) (K.K.33.)

Boydan düş-: Deḡersizleşmek. *Erkek adam eyle her işe ḡarışmas, onnan sona boydan düşeñ hā!* (Erkek adam öyle her işe karışmaz, sonra değersiz bir duruma düşersin bak!) (K.K.43.)

Boynu burulu ol-: Bir konuda utanç sahibi olmak, bir tarafı eksik olmak. *Herifi gennini tergediden belli her yerde boynu burulu.* (Kocası onu terk ettiği günden beri her yerde utanç içinde durur.) (K.K.65.)

Boynu ergi kal-: Bir işi hakkıyla yapamamak, eksik kalmak. *Allām, beni navar da eysik goduñ, boynum niye ergili kaldı benim?* (Allahım, beni neden eksik yarattın, ben her işte neden eksik kalıyorum?) (K.K.32.)

Boynu yoğun ol-: Çok yiyip bir işe yaramamak, bir iş yapmamak. *Anası genni gennini parçalıy, bañ hele boynu yōna sen.* (Annesi kendi kendini paralıyor, baksana o kadar yiyor yine de bir işe yaramıyor.) (K.K.39.)

Boynu yōn ol-: Kendi işini kendin halletmek. *Vallā benim kimsiye minnetim de ir‘ecem de yoñdur, benim boynum yōn.* (Vallahi benim kimseye minnetim de ricam da olmaz, ben kendi işimi kendim hallederim.) (K.K.19.)

Boynunun kökünü gör-: Çok zor zamanlardan geçmek. *Ben aç da kaldım susus da kaldım, boynumun kökünü gördüm vallā.* (Ben aç da kaldım susuz da çok zor zamanlar gördüm vallahi.) (K.K.65.)

Boynun gendirli ol-: Başka birinin emirleri ile bir yaşam sürdürmek. *Bembā netmişim kine, boynum dōdumdan belli gendirli.* (Ben kendim için ne yapabildim ki? Doğduğum günden beri başka birilerinin emirleri altında yaşıyorum.) (K.K.33.)

Boynun yanına yıñıl: Yataklara düşmek, hastalanmak. *Bu adama noluğ, boynu yanına yıñılmış, didim.* (Bu adama ne olmuş, niye böyle yataklara düşmüş, dedim.) (K.K.26.)

Boynuğa geş-: Bir işte ilgisi olmamasına rağmen sorumluluğun kişiye yıkılmasıdır. *Ben netdim vardı da benim boynuma geşdi anlamadım vallā.* (Ben ne yaptım da benim üzerime yıkıldı bunca şey, bilmiyorum.) (K.K.39.)

Boyün: Bugün. *Boyün bizim evde bayram var.* (Bugün bizim evde bayram var.) (K.K.76.)

Boyun: Bugün. *Üç yüz kāt olmuş boyun, güç mü yetiy kine.* (Üç yüz TL olmuş bugün, güç mü yetiyor (bu pahalılığa). (K.K.46.)

Boyun iplere ölçü ver-: Öldükten sonra boyuna uygun kefen biçilmesi. *Herkeşin boyuğa iplerden ölçü verilici, gaçışi yoñ kine.* (Herkes kefen biçilecek, bunun kaçısı yok ki.) (K.K.18.)

Boz āz ol-: Sürekli olarak küfür etmek. *Ne ayib var ne ateb, bunca da boz āz olunmas.* (Ne ayıp var ne edep, bu kadar da küfür edilmez ki.) (K.K.43.)

Bozar-: Renginin açılması durumu. *Güneşte unuttun zār, bañsana rengi bozarmış.* (Güneşte unuttun herhalde, baksana rengi açılmış.) (K.K.46.)

Bozğun: İshal. *Hele bañ bañ rengi hayla saralığ, bozğun oluğ zār.* (Bak bak benzi nasıl da

sararmış, ishal olmuş herhalde.) (K.K.23.)

Böğcük: Pire. *Ġapā açtım kine ne açım sümüdün üstü bütün böğcük.* (Kapağı açtım ki ne açayım köftelik bulgurun üzeri pirelerle doluydu. (K.K.41.)

Böğcüklen-: Pirelenmek. *Zahrılar nic oldu dim, genni diy kine böğcüklendi.* (Bakliyalara ne oldu diyorum, o bana böceklenmiş diyor. (K.K.35.)

Bölük pörçük et-: Bir parayı ya da herhangi bir şeyi boşa kullanmak, ziyan etmek. *Elindē pariye bölük pörçük etmiş.* (Elindeki parayı boşa harcayıp ziyan etmiş.) (K.K.37.)

Börgleş-: Zenginleşmek. *Adam didin börgleşinçe belli ör. Fağırhan herkeş aynı ör.* (Bir insanın karakteri zenginleşmeye başlayınca belli olur, fakirken herkes aynıdır.) (K.K.8.)

Böyyüğlen-: Kibirlenmek. *Hüda böyyüğlenen adamı sevmez vallā.* (Allah kibirlenen insanı sevmez vallahi.) (K.K.5.)

Burçağ: Güzel koku. *Bu burçağ nereden geliy kele?* (Bu güzel koku da nereden geliyor?) (K.K.39.)

Burma: Bilezik. *Nişan da üş dene burma dağıklar.* (Nişan töreninde üç tane bilezik takmışlar.)

Burnu düş-: Çok kötü kokmak. *Kele birda ne goğuy, burnum düşdü.* (Ya burada ne kokuyor? Çok kötü kokuyor.) (K.K.24.)

Burnu kanamış kimi ye-: Daha önce hiç yemek yememiş gibi, açgözlülükle yemek yemek. *Biz bu uşā doyuramik valla, nerde aş ossa burnu kanamış kimi yiy.* (Biz bu çocuğu doyuramıyoruz vallahi, nerede yemek görse açgözlülükle yiyor.) (K.K.11.)

Burnunnan yit-: En iyi fırsatları bile istememek, beğenmemek. *Önüğe ne gesse yoğ diysin, beyle burnunnan yitmek olmas kine.* (Önüğe ne sunulsa yok diyorsun, böyle her şeyi beğenmemek olmaz ki.) (K.K.60.)

Burnuğ bıdan-: Toplum içinde utanç verici bir duruma düşmek. *Dağ etdi sıfatıma, ondan belli burnum bıdandı bellim.* (Şak diye vurdu yüzüme, o günden beri girdiğim her ortamda utanç duyuyorum.) (K.K.15.)

Burnuğu kıldır-: Havalı olmak, kibirli olmak. *Bu gadek mala ben ossam ben de burnumu kıldırırım.* (Bu kadar zenginlik ben de olsa ben de kibirli olurum.) (K.K.39.)

Burnuğu kır-: Gurur yapmamak. *Anadan bobaya sırt dönme olur mu kızım? Beyle şeylerde burnuğu kırmasını bilecen.* (Anne ile babaya sırt dönmek olur mu kızım? Böyle durumlarda gurur yapılmaması gerektiğini bileceksin.) (K.K.41.)

Burgul: Bulgur. *Aşşama ille bir burgul aşı ederdik.* (Akşam yemeğine illa ki bir bulgur pilavı yapardık.) (K.K.15.)

Burul: Bulgur. *Mağmilden bir ġap burul al da ısla.* (Erzak dolabından bir ölçek bulgur al da ısla.) (K.K.46.)

Burulu: Burkulmuş. *Ƙolu burulmuş, anası da sarmışdı.* (Kolu burkulmuş annesi de sarmıştı.) (K.K.60.)

Burun bāz et-: Yüzünü, canının sıkkın olduğunu gösterecek bir biçime sokmak. *Ben de dām kine noluƙ, gene burun bāz etmiş oturiy.* (Ben de diyorum ki ne oldu, yine yüzünü asmış oturuyor.) (K.K.9.)

Burunsuzda ƙızma ol-: Bir insanın önemli fırsatlara sahip olup bunu değerlendirememesi. *Allām, bā dēl de ona mı verīŋ dēdim. Hele gör ğıymat bildī de yoƙ, burunsuzda ƙızma oluƙ işde.* (Allahım, bana değil de ona mı veriyorsun dedim. Bir görsen kıymet bildiği de yok, nasıl değerlendireceğini bilmiyor işte.) (K.K.32.)

Butura-: Çok öfkelenildiği için bağırıp çağırmak. *Artılıƙ dayanamadı siŋirden buturadı.* (Artık dayanamadı sinirden bağırıp çağırmaya başladı.) (K.K.48.)

Buy-: Çok üşümek. *Sovukda dondum valla, buydum hele ayāma doƙun.* (Soğuktan dondum vallahi, çok üşüdüm, ayağıma dokun bak.) (K.K.23.)

Buy-: Donmak. *Sarı yā ƙara ğoduŋ da beyle buydu* (Tereyağı nereye koydun da böyle dondu.) (K.K.11.)

Buz kes-: Genel olarak bir yemeğin çok soğumuş olduğunu belirtmek için kullanılır. *O yēmē öldürsen yēmes, buz kesik dā.* (O yemeği öldürsen yemez, çok soğumuş.) (K.K.43.)

Büber: Biber. *Acıƙ da büber sepele.* (Azıcık da biber ekle.) (K.K.39.)

Bülbül başı yut-: Çok konuşmak. *Acı ben hüsiim de anamdan bobam ƙonuşsun dimedi, bülbül yaşı yutmuş bu uşah.* (Azıcık susayım da annemle babam konuşsun, demedi. Çok fazla konuştu, hiç susmadı.) (K.K.63.)

B*llük: Çocuğun erkeklik organı. *Kivre ğonusu biz de çoƙ önemli vallā. Uşān b*llünü kim dutarsa o kirvesi olur.* (Kirve konusu biz de çok önemli vallahi. Çocuğun erkeklik organını kim tutarsa o kirvesi olur.) (K.K.36.)

Büydür: Kanbur. *Ġocaniŋ omzu büydür oluƙ.* (Yaşlı adamın omzu kanbur olmuş.) (K.K.73.)

Büydüs: Kalça. *Bızda ğaydı zār, büydüsü çıƙıƙ.* (Buzda kayıp düştü sanırım, kalçası çıkmış.)

Büzürük: Beceriksiz. *Eline ne versen yaƙışmaz büzürün tekiydi.* (Eline ne versen yakışmaz, beceriksizin tekiydi.) (K.K.17.)

Cā cücüg: Çoluk çocuk. *Binnara adam ğızar mı yav, binnar cā cücühler dā.* (İnsan bunlara kızar mı hiç, bunlar daha çoluk çocuklar.) (K.K.18.)

Cafcaflı ğonuş-: Yapamayacağı işleri yapabilecek gibi konuşup insanları aldatan kişileri ifade etmek için kullanılır. *Uşā devşē etrafına dolamış yalanı savuruy gene, ne haƙında cafcaflı ğonuşuy acebe?* (Çoluk çocuğu etrafına toplamış yalanları savuruyordu yine, hangi konuda insanları aldatıyor acaba?) (K.K.46.)

- Cağ:** Demir parmaklık. *Balḥona cağ çaḳdırdıḳ uşağ aṣṣā sarḥmasın diye.* (Balkona demir parmaklık taktırdık çocuklar aşağıya çok eğilmesin diye. (K.K.25.)
- Caḡa:** Gösteriş. *Bizim arvadlar caḡayı da sevelles, gerçi her arvad sever de Barān arvadlarına yēn yaḡıṣıy.* (Bizim kadınlarımız gösterişi severler, gerçi her kadın sever ama Barak kadınlarına daha çok yakışıyor.) (K.K.20.)
- Caḡal:** Cahil. *Caḡal adamdan urḡaşması da zor.* (Cahil insanla uğraşmak çok zor.) (K.K.67.)
- Caḡannem:** Cehennem. *Biz insanoḡlu tommus sıcāna dayanamik ḡızım, Allah bizi caḡanneminden ḡorusun.* (Biz insanoḡlu temmuz sıcağına dayanamıyoruz kızım, Allah bizi cehennem ateşinden korusun.) (K.K.10.)
- Caḡcaḡı:** Buğday öğüten alete verilen isimdir. *Caḡcaḡı bozuluk diye övüddüremedig būdayı.* (Buğday öğütme makinesi bozulduğu için buğdayı öğüttüremedik.) (K.K.75.)
- Calāb:** Kaba. *Calāb otları yolmiysın, tarla ne ḡala gelik baḡsana.* (Kaba otları temizlemiyorsun, tarla ne hale gelmiş baksana.) (K.K.78.)
- Calab:** Kaba. *Ḡalaḡatına baḡsaḡ gennini adam bellersin da huyu çoh çalabdı.* (Giyimine kuşamına baksan kendisini düzgün kişilikli biri sanırsın ama, davranışları çok kabaydı.) (K.K.75.)
- Calba:** Uzun ot. *Hele bacım şu calbaları yol da tarla düze çıḡsın* (Hadi bacım şu uzun otları temizle de tarla düze çıksın.) (K.K.68.)
- Camılar yaptır-:** Çok sevap işlemek. *Sen bu uṣā oḡutdun da camılar yaptırdın valla.* (Sen bu çocuğu okutarak çok sevap işledin vallahi.) (K.K.46.)
- Cam'ı:** Cami. *Ḡarṣıdā cam 'ıyılıymış.* (Karşıdaki cami yıkılıyormuş.) (K.K.8.)
- Camız:** Manda. *Camızıḡ yōrdu da yēn gözel ör.* (Mandanın yoğurdu çok güzel olur.) (K.K.13.)
- Cammış:** Manda. *Cammış eti yēn gözel ör.* (Manda eti çok güzel olur.) (K.K.31.)
- Can çek-:** Ölüm döşeğinde olmak. *Genner İstammıl'dan gelinçe adam can çekiydi.* (Kendileri İstanbul'dan geldiğinde adam can çekiyordu.) (K.K.47.)
- Can ḡanaḡdan yıḡıl-:** Çok sevdiği biri tarafından ihanete uğramak. *Heç beklemiydim genninden, can hanamdan yıḡıldım.* (Hiç beklemiyordum kendisinden, çok sevdiğim biri tarafından ihanete uğradım.) (K.K.28.)
- Can öze-:** Çok özen göstermek. *Gızınıḡ evini diziyyken can özedi.* (Kızının evini düzerken çok özen gösterdi.) (K.K.4.)
- Canı ḡayyim ol-:** Yiğit ve sağlıklı insanlar için kullanılır. *O ḡadek sovā nası hasde olmadı bilmim, canı ḡayyimmiş valla.* (O kadar soğukta nasıl hasta olmadı bilmiyorum, çok sağlıklı bir bedeni varmış vallahi.) (K.K.74.)

Canı õşlk verme-: İçin rahat etmemesi. *Benim seni ora saldım amma, iim õşlk vermiy, didim.* (Ben seni oraya gönderdim ama iim rahat etmiyor, dedim.) (K.K.79.)

Canı tezze ol-: Kendisine yapılan şakayı kaldıramayan insanlar için kullanılır. *Ne şahadan anlıy ne gülmeden, canı çok tezze.* (Ne şakadan anlıyor ne de gülmekten, hiçbir şakayı kaldıramıyor.) (K.K.55.)

Canı uzun ol-: Canı yanmamak. *O gadek eziyete nası dayandı bilmim, canı yn uzun.* (O kadar eziyete nasıl dayandı bilmiyorum, canı hiç yanmıyordu.) (K.K.28.)

Canıñdan ciyeriñden bul-: Kişinin işlediğı günahın bedelini çocuklarının ya da eşinin demesi. *O gadek haramı yi yi nolur, canıñdan ciyeriñden bulıñ tabi.* (O kadar haramı yersen ne olur, çocuklarından ya da eşinden çıkar acısı.) (K.K.56.)

Canı asmanda al-: lmek, vefat etmek. *Å o gadek mıhırslık etdin de noldu? Canıñ asmanda almadı mı sağı?* (İşte o kadar cimrilik ettin de ne oldu? lp gitmedin mi sanki?) (K.K.9.)

Carağ: Doktor. *Carağ elleme yarama, benim yaram ierdedir.* (Doktor dokunma yarama, benim yaram içeridedir.) (K.K.68.)

Carılda-: Boş konuşmak. *Sylediñde bir şey de yoğ, boş boş carıldıy.* (Söylediğinde bir şey de yok, boş boş konuşuyor.) (K.K.26.)

Carıs malamat ol-: Rezil rüsva olmak. *Yalanı ortiya ıhıncı carıs malamat oldu.* (Yalanı ortaya çıkınca rezil rüsva oldu.) (K.K.15.)

Carıs: Rezil. *Cümle 'aleme carıs oldum.* (Cümle aleme rezil oldum.) (K.K.7.)

Cartlak: Ciğer. *Antepliye kebab yiyek diseñ, cartlak da var dl mi, der.* (Antepliye kebab yiyelim desen ciğer kebabı da var değil mi, der.) (K.K.25.)

Cāş: Eşek. *Eveli vasda yoğdurdu kine, cāş vardı en yisi.* (nceden vasıta yoktu ki, eşek vardı en iyisi oydu.) (K.K.81.)

Caşım caşım caş-: Evden bolluk ve bereketin eksik olmaması. *Obiya yardım eli uzadan caşım caşım caşar.* (Başkasına yardımcı olanın evinden bolluk ve bereket eksik olmaz.) (K.K.50.)

Cazğır-: Kızmak. *Gene bā cazğırdı.* (Yine bana kızdı.) (K.K.68.)

Cebi deşik ol-: Parasını tutumlu kullanamayan kişiler için kullanılır. *Eline geçirse yiy, cebi yn deşik.* (Eline ne kadar para geçerse harcıyor, parasını hiç tutumlu kullanmıyor.) (K.K.76.)

Ceh dāt-: Korku salmak. *Deli ħallom gene ceh dātiy.* (Deli Hallom, yine etrafına korku salıyor.) (K.K.52.)

Ceh: Gösteriş. *Cebi bes para görmesin hemen ceh atardı.* (Cebi biraz para görünce hemen

gösteriş yapardı.) (K.K.59.)

Ceĥannem kütü: Çok günahkar olan kişileri ifade etmek için kullanılır. *Haramı aldın yēdiĥ aldın yēdiĥ vallā. Ceĥannem kütü seni!* (Haramı aldın yedin, aldın yedin. Günahkar seni!) (K.K.65.)

Cehannemden bile gırĥ konaĥ öte ol-: Büyük günahlar işleyen insanlar için kullanılan bir ifadedir. *Fayıza girmeden düşünücüdün, cehannemden bile gırĥ konaĥ ötedesin artılıĥ.* (Faiz işine girmeden önce düşünecektin, çok büyük günahlar işledin artık.) (K.K.37.)

Celbe: Kaba, fiziki olarak iri olan. *Kele bacım o nası arvatdı yēn celbedi.* (Aman bacım o nasıl kadın, çok iriydi.) (K.K.1.)

Celeb: Kaba. *Ölanın kulakları celeb celebdi amma ĥanı şirindi.* (Oğlanın kulakları büyük büyüktü ama, tatlı bir çocuktu.) (K.K.39.)

Celed: Kuzulaması yakın olan koyun. *Bizim davarlar celed şindi çoĥ süremim genderi.* (Bizim koyunlar yakın zamanda kuzulayacak o yüzden çok yoramıyorum onları.) (K.K.8.)

Celled: Cellat. *Celled kimi ney başımda durıĥ?* (Cellat gibi ne başımda duruyorsun.) (K.K.12.)

Cem ‘aziyelevēliĥi bil-: Bir konu hakkında tüm detayları bilmek. *Bā boşa annatma. Ben işin cem ‘aziyelevēliĥi bilīm.* (Bana boşuna anlatma, ben konunun tüm detaylarını biliyorum.) (K.K.6.)

Cem ‘i Mıĥammed: Tüm müslümanlar. *Allah cem ‘i Mıĥammed ‘i ĥoruya ĥolliya bes.* (Allah tüm müslümanları koruyup kollasın inşallah.) (K.K.49.)

Cemov: Cemile adı. *Bir köv aha bunun anası Cemov ‘dan ĥorĥardı.* (Bir köy bunun annesi Cemile ‘den korkardı.) (K.K.56.)

Cenaĥ geĥin-: İyi anlaşılamamak. *Bı gelini aldımızdan belli cenaĥıĥ, cenaĥ geĥinik.* (Bu gelini aldığımızdan beri zıtız, iyi anlaşılamıyoruz.) (K.K.71.)

Cenaĥ: Zıt. *İkisi birbirine beyle cenaĥken nası yıva ĥursunlar.* (İkisi birbirine böyle zıtken nasıl yuva kursunlar.) (K.K.48.)

Cercer: Döver makinesi, harman dövme aleti. *Köye acer cercer gelik amma sābi kim ‘acebe?* (Köye yeni döver makinesi gelmiş ama sahibi kim acaba?) (K.K.3.)

Cevab: Cevap. *Ġonuşsan ĥonuşmaz, sorsaĥ ceveb vermez.* (Konuşsan konuşmaz soru sorsan cevap vermez.) (K.K.21.)

Ceyran: Elektrik. *Ceyran mı gitti?* (Elektrik mi gitti?) (K.K.48.)

Ceryanlı: Elektronik. *Ceyranlı bir yannık aldık.* (Elektronik bir yayma makinesi aldık.) (K.K.17.)

Ceyşlig: Askerlik. *Şindi ceyşlig oyuncaĥ oldu, önceden tam tamına on sekkiz aydı.* (Şimdi askerlik de oyuncak oldu, önceden tam tamına on sekiz aydı.) (K.K.2.)

Cezvesi karış-: Bir kızın istenmeye gelmesi durumu için kullanılır. *Bir bardağ su getirikdi de hemen duva ediy, cezven karışa bes diye.* (Bir bardak su ikram etti diye kıza inşallah seni hayırlı bir isteyen olur, diyor.) (K.K.9.)

Cıbsıt-: Saçmalamak. *Bir adamı çok şımartırsañ hemen cıbsıdır.* (Bir insanı çok şımartırsan hemen saçmalamaya başlar.) (K.K.5.)

Cıda: Mızrak. *Bi cıdayı nereden buluksun yav?* (Bu mızrağı nereden buldun ya?) (K.K.56.)

Cığız: Oyunbozan. *Eveli sohağda oyun oynardık, bı gene cığızlık eder küserdi.* (Eskiden sokakta oyun oynardık, bu o zaman yine oyunbozanlık edip küserdi.) (K.K.84.)

Cıh singir ol-: Çok çabuk sinirlenen insanlar için kullanılan bir ifadedir. *Bu gadek cıh singir olmiye gerek var mı kine?* (Bu kadar çok sinirli olmaya gerek var mı ki?) (K.K.18.)

Cılgı: Ahlak, terbiye, edep. *Bir arvadın kaşı gözü yetmiy valla, cılgısı dā möhüm.* (Bir kadının güzel olması yetmiyor, ahlakı daha önemli.) (K.K.21.)

Cılgın-: Bir işin amacının dışına çıkması. *Biz niye geldik nēdik, iş cılgındı vallā.* (Biz neden geldik şu an ne yapıyoruz, iş amacının dışına çıktı vallahi.) (K.K.53.)

Cılgısıs: Akılsız. *Adam düşünür de gonuşur bu ney beyle cılgısıs hanekler.* (İnsan düşünür de konuşur, bu ne böyle akılsız sözler.) (K.K.46.)

Cılgızzız: Ahlaksız, terbiyesiz. *Aşşe'de hayla uşah yetirmiş bacım, cılgızzızlar vallā.* (Ayşe'de nasıl çocuk yetiştiriyormuş, ahlaksızlar vallahi.) (K.K.18.)

Cılleyli: Süslü. *Hele evine bir get bağ cılleyli mi cılleyli di.* (Evine gidip bir baksan, süslü mü süslüydü.) (K.K.37.)

Cıllıg: Çulluk. *Havişda cıllıgları gezdiridim.* (Avluda çullukları yemliyordum.) (K.K.56.)

Cımcılık: Islak halde bulunan. *Cımcılık etmişsiñ yāmurda genni gennini.* (Kendi kendini yağmurda nasıl da ıslatmışsın.) (K.K.23.)

Cınak: Sapık. *O nası bağış yanı cınak kimi.* (O nasıl bakış yani sapık gibi.) (K.K.32.)

Cıncıh: Cam parçası, cam kırığı. *Uşān ayāna cıncıh batmış zār, ondan çeñli.* (Çocuğun ayağına cam parçası batmış herhalde, ondan dolayı ağlıyor sızlıyor.) (K.K.69.)

Cıncık ireñi: Açık mavi renk. *Cıncık ireñi de gözleri var.* (Açık mavi bir renkte gözleri var.) (K.K.37.)

Cıncıklı gülle: Misket. *Cıncıklı gülle toplardık arğadaşlarımızdan oynamiya.* (Eskiden, arkadaşlarımızla oynamak için misket toplardık.) (K.K.52.)

Cıngılı elinden salma-: Yaşlansa dahi kendi kendine bakım yapmayı ihmal etmeyen insanlar için kullanılır. *Herifim öldü dimiy, cıngılı elinden salmiy valla.* (Kocam öldü deyip üzülüyor, kendi kendine bakım yapmayı hiç ihmal etmiyor.) (K.K.33.)

Cınnab: Cinli, cin çarpmış. *Gören diy kine, keke bu nası uşah cınnab mı ney?* (Gören diyor ki,

bu nasıl bir çocuk içine cin girmiş gibi.) (K.K.26.)

Cırcır ol-: Çok konuşmak. *Cırcır olduñ hā gene, acı navar ara ver, biz de diñleneg sen de diñlen.* (Çok konuştun bak yine, lütfen biraz ara ver sen de dinlen biz de dinlenelim.) (K.K.81.)

Cırla-: Bağırıp çağırmak. *Seniñ cırlamañı mı dinleyeceg millet?* (İnsanlar senin bağırığ çağırmanı mı dinleyecek?) (K.K.21.)

Cırnas: Zayıf, çelimsiz. *Et tutmuy heç, hele bañ şuna cırnas.* (Kilo almıyor hiç, bir baksana nasıl çelimsiz.) (K.K.7.)

Cırnaz: Cılız, güçsüz. *Bı uşağ Arfığa 'da mı galdı, niye beyle cırnaz galıķ?* (Bu çocuk Afrika' da mı kaldı, neden böyle cılız kalmış?) (K.K.20.)

Cıvık ol-: Ağırbaşlı olmamak, yerinde durmamak. *Genç 'ayel dedñ cıvıl olmas,yerini bilmeli.* (Genç kız dediğın ağırbaşlı olmalı, yerini bilmeli.) (K.K.27.)

Cıvıķlan-: Bir kimseye karşı olması gerektiğinden daha çok yakın davranmak. *Dā yeñi tanıdñ adama niye cıvıķlaniysin kine?* (Daha yeni tanıdığın bir insana karşı neden olması gerektiğinden çok daha yakın davranıyorsun ki?) (K.K.36.)

Cıvıt-: Sapıtmak. *Böyyük şehre giden cıvıtıy, noldum delisi oluy. Bir adam nerden geldim dimez mi heç?* (Büyük şehre taşınan sapıtıyor, ne oldum delisi oluyor. Bir insan ben nereden geldim demez mi hiç?) (K.K.81.)

Cızbüzzüğ: Ufak şeylere dahi ağlayan, sulugöz. *Bu hayla gız yav, bu gaderi cızbüzzüğ olunmas kine.* (Bu nasıl bir kız ya hu, bu kadar da sulugöz olunmaz ki.) (K.K.17.)

Cızdır-: Kirli kanın vücuttan atılması için jilet yardımıyla vücudun belirli bölgelerini çizdirmek. *Mayıs oldū kimi gan gaynımı oluy, o zaman cızdırıķ.* (Mayıs ayında insanın kanı kaynar, o zaman çizdirelim ki kirli kandan kurtulsun.) (K.K.6.)

Cızıyı geç-: Bir kişiye karşı sınırı aşmak, haddini aşarak konuşmak. *Sen bu etdñden zatı cızıyı çoħdan geşdin.* (Sen bu yaptığın şeyle bana olan sınırını çoktan aştın.) (K.K.8.)

Cibel-: Şımarmak. *Accaħ sensin disek hemen cibelirdi.* (Azıcık sensin desek hemen şımarırdı.) (K.K.5.)

Cibeld-: Şımartmak. *Şu uşā başğası dēl sen cibeldiñ vallā.* (Şu çocuğ u bir başkası değ il sen şımarttın vallahi.) (K.K.29.)

Cibelek: Şımarık. *Her dedñne he denirse cibelek or çıħar.* (Her dediğ ine tamam denilirse şımarık biri olur çıkar.) (K.K.29.)

Cibinlik: Tül. *Nefse avradın başına bir de cibinlik gerekiy.* (Yeni doğurmuş kadının yatak başına bir tül örtmek gerekir.) (K.K.74.)

Cicī gevşe-: Kabullenmek, kabul etmek. *Geliy sā yācılıħ ediy, hemen cicīñ gevşiy.* (Yanına gelip sana yağcılık yapıyor sen de hemen kabul ediyorsun.) (K.K.16.)

Ciddov: Dede. *Gızım ciddovuña sesleñ yemē gessin.* (Kızım dedeni çağır yemeğe gelsin.) (K.K.53.)

Ciger: Eş veya çocuk manasında kullanılır. *Adamın cigeri oluncu, ne ħalın var gör diyemiñ.* (İnsanın çocuğu söz konusu olunca ne halin varsa gör diyemiyorsun.) (K.K.58.)

Cimē: Cuma. *Her cimēye gider heç kaçırmasdı.* (Her Cuma namazına gider hiç kaçırmazdı.) (K.K.60.)

Cimērtesi: Cumartesi. *Bazar ġuruldū kimi kaçā kaçā gider heç bir cimērtesinde de otirim dimezdi.* (Pazar yeri kurulunca koşa koşa gider hiçbir cumartesi gününde de evde oturayım demezdi.) (K.K.18.)

Cimēt: Topluluk. *Cimēt ġurulur, yémekler yénir.* (Topluluk oluşturulur, yemekler yenir.) (K.K.84.)

Cinbaş: Çok hareketli, yerinde durmayan. *Bu uşā dur diyen de olmuy ya, cinbaş éyice baħsana.* (Bu çocuğa dur diyen biri de olmuyor ya, hiç yerinde durmuyor baksana.) (K.K.29.)

Cingan çergesi kimi ol-: Genel olarak evi dağınık olan kadınlar için kullanılan bir ifadedir. *Eve giriy girmez baħdım kine ne baħım ev cingan çergesi kimi olmuş.* (Eve girer girmez bir bakındım, baktım ki ne bakayım ev darmadağın haldeydi.) (K.K.29.)

Cingan evinde mısandıra ara-: Olması pek mümkün olmayan bir şeyi beklemek, istemek. *Birda internet ne geziy gızım, cingan evinde mısandıra ariñ vallā* (Burada internet ne arar kızım, pek mümkün olmayan bir şey istiyorsun bizden.) (K.K.9.)

Cini küfür ol-: Bir anda sinirlenip kötü sözler savuran insanlar için kullanılan bir ifadedir. *Ġaç sefer dım sā, cinin küfür olmasın diye.* (Kaç kere söyledim sana, sinirlenince küfür etme diye.) (K.K.45.)

Cip: Çok. *Adam gızdan cip böyyügmüş.* (Adam kızdan çok büyükmüş.) (K.K.63.)

Civelek: Oynak. *Bir düğün ossun yerinde durmas bı civelek.* (Bir düğün olunca yerinde durmaz bu oynak.) (K.K.11.)

Ciyeri paramparça ol: Bir kimsenin çocuklarından birinin (çocuğunun) vefat etmesi. *Adam ne ekmē yiy ne suyu içiy, ciyeri paramparça oluğ netsin yanı.* (Adam ne yiyor ne içiyor, çocuğu vefat etmiş o da haklı.) (K.K.75.)

Ciyerinneñ sınañlardan ol-: Bir çocuğun, kötü bağımlılıklar ve arkadaşlıklar kurarak ebeveynlerini üzmesi durumunu ifade eden bir kullanımdır. *Şinniki uşā güç mü yetiy, ciyerinnen sınañy adam.* (Şimdiki çocuklara güç mü yetiyor ki, azıcık kızsan hemen kötü arkadaşlar edinip kötü işlerle uğraşıyorlar anne ve babalarını üzüyorlar.) (K.K.24.)

Ciyeriñden sınan-: Bir kişinin çocuğunun/çocuklarının başına kötü işler gelmesi. *O adamı neyniyek ne diyek, ciyeriñden sınanıy zātı.* (O adama ne diyebiliriz ki, zaten çocuklarının başına kötü işler geldi onunla uğraşıyor.) (K.K.11.)

Codar: Sakat. *Bu derd beni codar etdi de ele düşürdü yā ben ona yanarım.* (Bu dert beni sakat bıraktı insanlara muhtaç bıraktı ya ben asıl ona yanarım.) (K.K.17.)

Coğab: Cevap. *Soru soriysin coğab alamıñ.* (Soru soruyorsun cevap alamıyorsun.) (K.K.63.)

Cōlan et-: Gezip dolaşmak. *Bir dakķa durım demiy, anca cōlan edim diy.* (Bir dakika yerimde durayım demiyor, sürekli gezip dolaşmak istiyor.) (K.K.37.)

Comard: Cömert. *Para da gözü yoķ vallā, comard adam.* (Para da gözü yok vallahi, cömert insan.) (K.K.30.)

Comcomusu ol-: Tam zamanı olmak. *Şindi fisdīn comcomusu oldu gel de yiyek.* (Şimdi tam fıstık zamanı, gel de yiyelim.) (K.K.80.)

Comcomuya deng gel-: İşin çok olduğu zamana denk gelmek. *Ben bı köve nazman gessem comcomuya deng gelim valla.* (Ben bu köye ne zaman gelsem, işin çok olduğu zamana denk geliyorum vallahi.) (K.K.36.)

Cor ver-: Anlatmak, söylemek. *Adam accıķ cor verir kele, dut mu yidiñ?* (İnsan azıcık konuşur ya hu, dilini mi yuttun?) (K.K.50.)

Cor: Söz. *Āzı cıvık avrat kimi corsus duramıy.* (Söz taşıyan kadınlar gibi lafsız duramıyor.)

Cōdele: Yorgan. *Gız anası mıyım da cōdeleyi döşşē düşünim.* (Kız annesi miyim ki yorganı döşēgi düşünüyüm.) (K.K.18.)

Culbaķ: Çıplak. *Bunu da avrat diye yanında gezdirmiyē utanmıñ mı, baķ hele culbanmış geziy.* (Bunu da karım diye yanında gezdirmeye utanmıyor musun? Baksana, çıplak bir halde geziyor.) (K.K.63.)

Culbaķ: Çıplak. *Gidiyken ne götürebilicik kine, heç. Herkeş culbaķ gidici bes amelinden.* (Bu dünyadan giderken ne götürebileceğiz ki, hiç. Herkes çıplak gidecek sadece yanımızda işlediğimiz günahlar ve sevaplar olacak.) (K.K.69.)

Culban-: Soyunmak. *Accıķ edeb ĥaye yav, herkeşin yanında culbanmaķ ney oluy.* (Azıcık edep haya ya, herkesin yanında soyunmakta ne demek oluyor.) (K.K.60.)

Culla-: Oyunbozanlık etmek. *O adamnan iş edilmez ille kine cullardı.* (O adamla iş yapılmaz illa ki oyunbozanlık ederdi.) (K.K.61.)

Culluķ: Hindi. *Kümesden bir culluķ çal da gel hele.* (Kümeden bir hindi al da gel haydi.) (K.K.34.)

Cullup: Misket oyunu. *Eskiden beyle mīdi, üç beş uşah bir araya geldī kimi cullup oynallardı.* (Eskiden böyle miydi, üç beş çocuk bir araya geldiğinde misket oyunu oynarlardı.)

(K.K.23.)

Cuğur: Gözleri çökük olan. *Guruluğdan gözleri cuğur oluk.* (Zayıflıktan gözleri çökmüştü.) (K.K.7.)

Curun: Genellikle taştan yapılmış olan kurna. *Eskiden gelini hamamaeledirdik, curun bir güzel yıharıdık.* (Eskiden gelini hamama götürüp taştan kurnanın içinde bir güzel yıkardık.) (K.K.18.)

Cüdele: İnce yorgan. *Gaynana geline cüdeleyi az verdi diye bin tene cor edikler.* (Kaynanası gelinine yorganı biraz az verdi diye bir sürü söz etmişler.) (K.K.18.)

Ç*İlik: Dişilik organı. *Aman gız ğısmına çoğ ğaħve içirmeyin, sona ç*llī şışer hā.* (Aman kız kısmına çok fazla kahve içirmeyin, sonra dişilik organı şişer bak.) (K.K.1.)

Çā: Çocuk. *Bunnara göñül mü gonur ğızım, bunnar dā çā çā.* (Bunlara gönül mü konur kızım, bunlar daha çocuk çocuk.) (K.K.29.)

Çağan: Cahil. *Bir ğız uşāni ğucāna almayınca çağanlıktan ğurtulamaz, hele adamı heç demim zatı.* (Bir kız, çocuğunu kucağına alana kadar (anne olana kadar) cahillikten kurtulamaz. Hele erkeği hiç söylemiyorum zaten.) (K.K.50.)

Çaħ-: İçki içmek. *Biz de kına gecelerini çaħmadan geçirmes şennikler.* (Biz de erkekler kına gecelerinde mutlaka içki içerler.) (K.K.32.)

Çaħ-: Vurmak. *Öteden geldi ölunun yüzüne bi dene çaħdı olan ne oldūnu bile anlamadı.* (İleriden gelerek oğlunun yüzüne bir tane vurdu ki oğlan ne olduğunu bile anlamadı.) (K.K.44.)

Çaħıl: Çakıl taşı. *Kövü çaħıldan doldurmuş, nedecekse...* (Köyü çakıl taşı ile doldurmuş, ne yapacaksa...) (K.K.44.)

Çaħırca: Yaprakları küçük ve açık yeşil renkte olan, haşlanarak yemeği yapılan bir çeşit bitkidir. *Anamgil çaħırçıyi haşlayıp salçalıydı.* (Annemler, çakırcayı haşlayıp salça ile sosluyordu.) (K.K.27.)

Çaħırğanad ol-: Hızlı olmak, eli çabuk olmak. *Beyle uyuşuğ uyuşuğ iş eden adamdan çoħ ğuylanırım acı birez çaħırğanad olsana yav.* (Böyle yavaş yavaş iş yapan insandan nefret ederim. Biraz hızlı olsana ya hu.) (K.K.77.)

Çaħşa-: Yerinden oynamak, düzenin bozulması. *Geldim kine tüm eşyeler çaħşamış.* (Geldim ki tüm eşyaların düzeni bozulmuş.) (K.K.36.)

Çaħşak: Taşlık yer. *Çaħşak yerde ne edilir kine?* (Taşlık yerde ne yapılır ki?) (K.K.19.)

Çal-: Mayalamak. *Çaldī yōrdları kilovdan satar ğaşlını çıħarırdı.* (Mayaladığı yoğurtları kiloyla satıp harçlığını çıkarırdı.) (K.K.50.)

Çal-: Süpürmek, temizlemek. *Hele şuraları çal da arınsın acı.* (Şuraları bir süpür de temizlensin

azıcık.) (K.K.45.)

Çāla ol-: Bir konuya ya da bir duruma karşı olgun bir şekilde yaklaşmamak. *Biri sâ bi şey didî kimi önce diñle aña çāla olma.* (Biri sana bir şey deyince önce bir dinleyip anla olgun olmayan tavırlarla yaklaşma.) (K.K.28.)

Çāla: Olgunlaşmamış meyve. *Çāla gıyılır mı hele bi böyüsün de sona toplarığ gennini.* (Olgunlaşmamış meyveye kıyılır mı hiç, bir büyüsün de sonra toplarız.) (K.K.33)

Çalabınan: Kaba bir şekilde. *Evin işini dutuşunnan bostanda çalışması ayni, çalabınandı.* (Evin işini yapışıyla tarlada çalışması aynıydı, kaba bir şekildeydi.) (K.K.39.)

Çalağan: Kartal. *Çalağana güven mi ör keke? Parçalar adamı.* (Kartalın yanına yaklaşılır mı hiç? Parçalar insanı.) (K.K.36.)

Çaldır-: Düğün yapmak. *Hele ōlu asgerden gessin de gör sen, hemen çaldırır gapının önünde.* (Onu sen oğlu askerden gelince gör bir, hemen oğluna düğün yapar evinin kapısının önünde.) (K.K.8.)

Çalgeçir et-: Özen göstermeden iş yapmak. *Eline ne versem çalgeçir eder gordu.* (Ona yap diye ne iş versem özen göstermeden yapıp bırakırdı.) (K.K.74.)

Çalğama et-: Ayran yapmak. *Kebabın yanına ney éyi géder biliñ mi? Acı şeyle güzel bir çalğama ediciñ aha işde oldu.* (Kebabın yanında ne iyi gider biliyor musun? Şöyle güzel bir ayran yapacaksın, işte oldu.) (K.K.60.)

Çalhap et-: Acele etmek. *Bir adam her işini mi çalhap etmeli bilmim vallâ.* (Bir insan her işini acele ederek mi yapmalı, bilmiyorum vallahi.) (K.K.47.)

Çalın-: Korkudan aklını kaybetmek, deli olmak. *Goyundan gorhuymuş, edesi de yanı şaha ediymiş aldı kimi goyunu üstüne atmış. Gız o günden belli çalınmış kimi.* (Koyundan korkuyormuş, abisi de şaka yapmak amacıyla koyunu onun üstüne atmış. Kız, o günden beri deli gibi.) (K.K.8.)

Çamıra basıp çaliya as-: Özen göstermeden iş yapmak. *Dirdim ne tez bitdi, gene çamıra basıp çaliya mı asdın?* (Ne çabuk bitti, yine özen göstermeyerek yaptın değil mi derdim.) (K.K.1.)

Çan çarıñ ol-: Rezil rüsva olmak. *Obiya çan çarıñ oluñ işde.* (Ele güne karşı böyle rezil olursun işte.) (K.K.29.)

Çanağkale: Çanakkale. *Beledéyemis ne Çanağkale goyuy ne Sıparda, hepsini gezdiriy.* (Belediyemizin bizi gezdirmediği ne Çanakkale kaldı ne de Isparta, hepsini gezdiriyor.) (K.K.27.)

Çaḡala çal-: Bir konuyu daha sonra açmak üzere gündemden geçici olarak kaldırmak. *Nammis ḡonusu çaḡala asılır mı?* (Namus konusu öyle hemen kapatılır mı, detaylı bir biçimden konuşulup halledilmeli.) (K.K.10.)

Çap-: Hızlı hızlı koşmak. *Uşaḡlar çapıylardı ḡördüm noluy didim, valla çoḡ da teleş etdim yanı.* (Çocukları hızlı hızlı koşarken görünce çok korktum ne oluyor dedim.) (K.K.85.)

Çapa: Çapalama işi. *Talliya çapa etdirdiyiz mi bı sene?* (Tarlaya çapalama işi yaptırdınız mı bu yıl?) (K.K.52.)

Çapalaḡ: Alkış. *Elinde diplomadan köye geldi de çapalaḡlar nişledi ḡörmediḡ mi?* (Elinde diplomayla köye geldiğinde alkışlar göḡe yükseldi, ḡörmedin mi?) (K.K.18.)

Çapçalp: Acele ile, hızlıca. *Gapları çapçalp etdi ḡöre arıtmış.* (Bulaşıkları acele ile yıkadı, ḡüya temizlemiş.) (K.K.33.)

Çapıd: Deḡersiz. *Bi anda çapıd olduḡ ḡözünde, bizim sâ netdîmiz var ben bilmim valla.* (Bir anda deḡersiz hale geldik, bizim sana ne yaptığımız var ben bilmiyorum vallahi.) (K.K.59.)

Çapıdı çek-: Sınır tanımadan saygısızca sözler sarfetmek. *Ana boba dēmeden çapıdı çekme de olmas yanı.* (Anne-baba bilmeden saygısızca konuşmak olmaz yanı.) (K.K.8.)

Çapıdı ḡümüşnen ol-: Kıymetsiz şeyleri bile abartan deḡerli bir varlık yerine koyan kişileri ifade etmek için kullanılır. *Onnan ne bir amanat alınır ne de bir mal, çapıdı ḡümüşnen onun.* (Ondan ne bir emanet alınır ne de bir şey, o en deḡersiz eşyasını bile çok kıymetlendirir.) (K.K.34.)

Çar çāl-: Bir işe faydası olmayan, toplumdaki diḡer insanlara huzursuzluk veren kimse. *Bibimḡile geldim kimi baharım gene gapıları çar çāldan dolu.* (Halamlara geldiḡimde bakardım ki kapılarının önü yine çar çakalla dolu.) (K.K.54.)

Çarḡ çal-: Her yeri gezmek. *Gız didîḡ acı anasının dizinin dibinde oturur, sen çarḡ çaliḡ vallā* (Kız dediḡinin annesinin dizinin dibinde oturur, sen her yeri gezip dolaşıyorsun vallahi.) (K.K.24.)

Çarḡala-: Çalkalamak. *Şu şurubu çarḡala da eyle iç.* (Şu şurubu çalkala da öyle iç.) (K.K.34.)

Çarḡıd: Bozuk. *Mekinesi çarḡıd oluḡ dā işimize yaramas.* (Makinası bozuk artık işimize yaramaz.) (K.K.69.)

Çarḡıdını çıḡar-: Teknolojik bir aleti bozmak. *Evde nāder alet varsa hepsinin çarḡıdını çıḡarmış.* (Evde ne kadar teknolojik alet varsa hepsini bozmuş.) (K.K.56.)

Çarḡıtı çıḡ-: Düzeni bozulmak. *Evin çarḡıdı çıḡmış ne arılıḡ var ne dirliğ.* (Evin düzeni bozulmuş ne temizlik ve ne de düzen.) (K.K.28.)

Çarpana: Köyde tarlada çalışırken giyilen ayakkabı. *Çarpanayı ayāna gey de işe başliyağ.*

(Tarlada çalışırken giyeceğin ayakkabıyı giy de işe başlayalım.) (K.K.26.)

Çarpın-: Çabalamak. *Elin işine çarpınır.* (Başkasının işi için çabalar.) (K.K.2.)

Çat: Orta yer, ortada olan. *Evin çatısına soba gurucuğ dā.* (Daha evin orta yerine soba kuracağız.) (K.K.28.)

Çatal yüregden ol-: Korkusuz ve cesur insanlar için kullanılır. *Valla bı arvadın eyle bir ölu var kine, çatal yüregden maşallā.* (Vallahi bu kadının öyle bir oğlu var ki, çok cesur ve korkusuz maşallah.) (K.K.11.)

Çebiç: Erkek keçi. *Ėurbana çebiç kesiylermiş.* (Kurban bayramına erkek keçi kesiyorlarmış.) (K.K.39.)

Çebbig: Çabuk, hızlı. *Eliyi çebbig dut.* (Elini çabuk tut.) (K.K.39.)

Çebik: Acele. *Birez çebik et yemegi gızım, acıkdılar tama.* (Biraz acele yap yemeği kızım, acıktılar bak.) (K.K.78.)

Çeğtini Ėandır-: Çok istenilen bir şeye ulaşıp onunla doya doya vakit geçirmek, uğraşmak. *Onca bekledine deydi yanı, çeğtini Ėandiriğ hā.* (Onca beklediğine değdi yani, istediğ gibi vaktini geçiriyorsun bak.) (K.K.6.)

Çek-: Taşımak. *Eşyaları çekdiyiz dēl mi?* (Eşyaları taşıdınız değil mi?) (K.K.43.)

Çekçeki: Pide. *Kebabın yanına çekçekiği dırnaklatdırdığ mı tamamdır.* (Kebabın yanına pideyi tırnaklattırdık mı tamamdır.) (K.K.14.)

Çeked: Ceket. *Bobayın çekedini Ėap da gel.* (Babanın ceketini al da gel.) (K.K.82.)

Çekiye çek-: Maddi anlamda bir tarafın diğerk tarafa çok yük olması durumunda kullanılır. *Nāder çekiye çekiyler, ayib taman.* (Ne kadar yük oluyolar, ayıp ya hu.) (K.K.3.)

Çeled: Yaramaz. *Kele bacım bu nası çeled uşah.* (Aman bacım bu nasıl yaramaz bir çocuk.) (K.K.7.)

Çelim: Şalgam. *Gış günü çelimi evinden eysik etmesdi.* (Kış günü şalgamı evinden eksik etmezdi.) (K.K.67.)

Çelem: Şalgam. *Hasde oldūnuz kimi çelem suyunu için heçbir şeyin Ėalmaz.* (Hasta olduğunuz vakit şalgam suyunu için, hiçbir şeyin kalmaz.) (K.K.34.)

Çeligleş-: Kişinin insanlara karşı ters davranmaya başlaması. *Bembā dedim kine, tüm herkişe Ėülüğ geçiysin amma hele bi de çeligleş o zaman kim ne diyeceg ‘acebe dedim.* (Kendi kendime dedim ki; Tüm insanlara karşı Ėüleç davranıyorsun bir de ters davranmaya başlarsan işte o zaman kim ne der acaba dedim.) (K.K.57.)

Çemid: Üzüm kurusu. *Gış oldū kimi goz, çemid, fıstık ne varsa yerik.* (Kış olduğ zaman ceviz, üzüm kurusu, fıstık ne varsa yeriz.) (K.K.82.)

Çemkir-: Bağırarak, kızmak. *Anası gıza künde kaç kerri çemkiriydi.* (Annesi kıza günde defalarca kızılıyordu.) (K.K.38.)

Çemre-: Katlamak, bir şeyi yukarı doğru kaldırmak. *Ğollarıyı çemre de hamırı yörmiya başla.* (Kollarını yukarı doğru katla da hamuru yoğurmaya başla.) (K.K.43.)

Çente: Çanta. *Ğoluna çentiği geçirdiğ gene ħara gediysiğ beyle?* (Koluna çantayı takmış yine nereye gidiyorsun böyle?) (K.K.30.)

Çeñed: Bir şeyin eşit iki parçasının her biri. *Şunun çeñedini ayır hele.* (Şunun eşit iki parçasını ayır bakalım.) (K.K.39.)

Çeñeleş-: Söz ile tartışmak. *Anamdan çeñeleşdik sebaħden.* (Sabahleyin annemle bir söz tartışmasına girdik.) (K.K.11.)

Çeñesi çürüg ol-: Gereksiz ve çok konuşmak. *Sennen cor ediyken çeñesi çürüklük eder hüsim dimesdi.* (Biriyle konuşurken gereksiz ve çok konuşur, birazcık susayım demezdi.) (K.K.48.)

Çeñesinin yayı gırıħ ol-: Hiç susmadan başkalarına müsaade etmeden konuşmak. *Bir adamnan ğonuşuyken çeñesinin yayı gırıħ kimi hüsmesi bilmesdi.* (Bir insanla konuşurken, başkasına fırsat vermeden konuşur susmazdı.) (K.K.23.)

Çeñeyi osandır-: Çok konuşmak. *Acı hüsmeyi de bil, çeñeyi osandırma!* (Azıcık susmayı da bil, çok konuşma!) (K.K.77.)

Çeñiyi çürüt-: Anlatılacak şeyi uzatmak. *Adamı gancoloz etme de aňat di, çeñiyi çürütdün dā.* (İnsanı sinir etme de anlat hadi, ne kadar uzattın ya.) (K.K.10.)

Çeper: Çit. *Talliyi çitden çevirdik mi tamam, artık bi şey olmas.* (Tarlayı çit ile çevirdik mi tamamdır, artık hiçbir şey olmaz.) (K.K.44.)

Çer: Zehirli böcek. *Ocaķlī, çer dalamış.* (Ocaklığı zehirli böcekler sarmış.) (K.K.24.)

Çerçi: Züccaciyeci. *Köve çerçi geldiğinde avratlar başına toplaniydi.* (Köye züccaciyeci geldiğinde tüm kadınlar başına toplanıyordu.) (K.K.51.)

Çeşife çek-: Kışın soğuktan korunmak amacıyla evin pencerelerine geçirilen ahşap çerçeve. *Ğış gelmeden çeşife çekerik ille.* (Kış gelmeden önce mutlaka evin pencerelerine ahşap çerçeve geçiririz.) (K.K.24.)

Çevirgen ol-: Bir durumu idare edebilmek. *Eyle her işe soħranmaħ da ney yav? Şikāt etmeden evel nedebilirim diye düşün acı. Birez çevirgen ol.* (Öyle her işe kızıp daralmak da nedir ya hu? Şikâyet etmeden önce ne yapabilirim diye bir düşün. Biraz durumu idare etmeye çalış.) (K.K.23.)

Çeynem: Bir lokma. *Otur da bir çeynem de sen ye. Yēn yorulduğ* (Otur da bir lokma da sen ye. Zaten çok yoruldun.) (K.K.37.)

Çıfıt çarşısında ol-: Kötü niyetli olmak. *Bir arvat da adam da çıfıt çarşısında kim neylesin onu.* (Kadın olsun erkek olsun eğer kötü niyetli ise kim ne yapsın onu.) (K.K.45.)

Çığır-: Çağırarak. *Hele şu Māmed'i çağır bā.* (Hele şu Mehmet'i çağır bana.) (K.K.65.)

Çıhanaçak: Çıkana kadar. *Ev sābi ömürlerini yidi, diyin çıhın ölüm gelici diye. Adamlar çıhanaçak urğaşdı durdu.* (Ev sahipleri yüreklerini tüketti evden çıkarmak için. Oğlum gelecek o bu evde oturacak diye söyledi durdu. İnsanları evden çıkana kadar rahat bırakmadı.) (K.K.19.)

Çıhard-: Çıkarmak. *İşden çıhardmışlar gennini, üzöldüm vallā.* (İşten çıkarmışlar kendisini, üzöldüm vallahi.) (K.K.41.)

Çıhıla-: Kovmak, def etmek. *Düvēni eysig etme uşānıñ üstünden, ne gader kötülük varsa çıhılsın vallā.* (Çocuklarının üzerinden duanı eksik etme, senin duan ne kadar kötülük varsa hepsini def eder.) (K.K.27.)

Çıhın: Bohça. *Yalış çıhınını getir hele.* (Hadi yazma bohçasını getir.) (K.K.26.)

Çim-: Yıkanmak. *Evel uşah çimsin.* (Önce çocuklar yıkansın.) (K.K.15.)

Çimdik: Bir tutam. *Acısını bir çimdik at ha, onnar acı yiyemiy.* (Acısını bir tutam koy, onlar acı yiyemiyor.) (K.K.23.)

Çimiş: Ağrı, sızı. *Gariyinçe çimişin tükenmiy gızım.* (Yaşlanınca ağrın sızın tükenmiyor kızım.) (K.K.20.)

Çimmiş: Cımbız. *Etini çimmişden çekiyler sahl.* (Etini cımbızla çekiyorlar sanki.) (K.K.19.)

Çintik: Fiske, tokat. *Babası gennine bu zamanaça bir çintik vurmamışdı.* (Babası kendisine bu zamana kadar bir fiske bile vurmamıştı.) (K.K.37.)

Çiñ: Omuz. *Bizim gelinin çīñğı çıhık.* (Bizim gelinin omzu yerinden çıkmış.) (K.K.73.)

Çinle-: Çınlamak. *Gulām çinliy gene.* (Kulağım çınlıyor yine.) (K.K.39.)

Çipik: Alkış. *El gaderi uşā bile çipik çaldiriy.* (El kadar çocuğa bile alkış çaldırıyor.) (K.K.54.)

Çipil çipil bak-: Gözü açıp kapatmak. *Bir b*k yimiş kine çipil çipil bañiy.* (Bir fenalık yapmış ki, gözünü açıp kapatıyor tam bakamıyor.) (K.K.75.)

Çirgiş-: Nefret etmek. *Senden çirgişiy biliñ dēl mi?* (Senden nefret ediyor biliyorsun değil mi?) (K.K.8.)

Çırp-: Yıkanmış çamaşırları asmak. *Mekinede olanları çırptıñ dēl mi?* (Makinadaki çamaşırları astın değil mi?) (K.K.54.)

Çirpi: Cılız, güçsüz. *Çirpi halından bir de sā mı gafa duttu?* (O cılız hali ile bir de sana mı kafa tuttu?) (K.K.10.)

Çirtik: Parmak şıkırdatmak. *Bir düğün görmesin bes, çapalak çalar çirtik çalar dünya umrunda olmaz.* (Bir düğün görmesin tek, alkış çalar parmağını şıkırdatır dünya

umrunda olmazdı.) (K.K.42.)

Çirtikle-: Çitileyerek yıkamak. *Eveli mekine mi vardı gızım, çirtikliye çirtikliye yıhardık.* (Önceden makina mı vardı kızım? Çitileye çitileye yıkardık.) (K.K.7.)

Çirtim çirtin-: Süslenmek, bakım yapmak. *Gardaş everiyken nası çirtim çirtindi bı gızlar kele.* (Erkek kardeşleri evleniyorken nasıl süslendi bu kızlar bir görsen.) (K.K.25.)

Çirtim: Az, bir parça. *Dātdīn neyse acı bize de ver bir çirtim.* (Dağıttığın şey her ne ise biraz bize de ver lütfen.) (K.K.38.)

Çit: Zaman zaman hamile kadınların yüzünde görülen koyu leke. *Ōlan mı gız mı bilmim amma yüzü çitlanıkdı.* (Karnındaki erkek mi kız mı bilmiyorum ama yüzünde lekeler oluşmuştu.) (K.K.82.)

Çıvsıd-: Saçmalamak. *Acı sen hüs, gene çıvsıdırsıñ.* (Lütfen sen sus, yine saçmalarsın.) (K.K.5.)

Çiyid: Çekirdek. *Bağgala gitdiñ kimi acı birez de çiyid al da yiyek, ben yēn severim.* (Bakkala gidince biraz çekirdek al da yiyelim, ben çok severim.) (K.K.76.)

Çiyil: Omuz. *Çiyili çıhmışdı da gennini bellemiye getdik.* (Omzu çıkmıştı da kendisini ziyarete gittik.) (K.K.1.)

Çobanşökerden: Soğuk algınlığı, grip gibi hastalıklarda kaynatılarak suyu içilen bir çeşit şifalı bitkidir. *Accıķ burnu aħdī kimi hemen çobanşökerdeni ğaynadırdı.* (Azıcık burnu akınca hemen çobanşökerden otunu kaynatır suyunu içerdi.) (K.K.55.)

Çöçen: Sakat. *Bu dert bā geldīnden belli kör oldum çöçen oldum.* (Bu dert bana geldiğinden beri kör oldum sakat oldum.) (K.K.40.)

Çoğ arvat boşad-: Kişinin kötü huyları dolayısıyla mutlu olamaması, mutlu bir yuva kuramaması. *Sen ne ediyseñ genni genniñe ediysiñ, çoğ arvad boşadırsıñ vallā sā söylim.* (Sen ne yapıyorsan kendine yapıyorsun, mutlu bir yuva kuramazsın bak sana söyleyeyim.) (K.K.74.)

Çoğ çıra yaħ-: Bir işi başarmak için çok insanın başına dert açmak. *Beki kazandıķ ammā yalan yoħ çoğ da çıra yaħdıħ.* (Belki başardık ama yalan yok çok kişinin başına da dert açtık.) (K.K.41.)

Çoğ harman dişle-: Her konu hakkında tecrübe sahibi olmak. *Ne dēseñ bilir, sen bā dēl get de şu arvada sor. O çoğ harman yēri dişleyik.* (Ne desen bilir, sen bana değil git de şu kadına sor. Onun hemen her konuda tecrübesi de bilgisi de var.) (K.K.30.)

Çomar soħ-: Bir işe mâni olmak, engel olmaya çalışmak. *Navar da çomar soħıñ, bir ekmē de bı garip yisiñ.* (Neden engel olmaya çalışıyorsun, biraz da bu zavallının yüzü gülsün.) (K.K.29.)

Çömçe gelin ol-: Her şeye muhtaç hale gelmek. *Onnan gülüş binnan gülüş nōr, çömçe gelin ōrsun işde.* (Onunla dalga geç, bununla dalga geç ne olur işte, her şeye muhtaç hale gelirsin böyle.) (K.K.22.)

Çömçe: Kaşık. *Salçalı yimekler tahta çömçeden ğarıştırılır.* (Salçalı yemekler tahta kaşıkla karıştırılır.) (K.K.1.)

Çöngel-: Dizlerinin üstünde durmak. *Soḥān başında çönelmiş duruy.* (Sokağın başında dizlerinin üstüne çökmüş duruyor.) (K.K.71.)

Çör: Bir çeşit dikenli bitkidir. *Kim dēdi sā, gēt de çörün içine düş diye.* (Kim dedi sana git dikenli bitkilerin üstüne düş diye.) (K.K.44.)

Çor: Hastalık, maraz. *Gaderi gara adamın çoru mu bitiy.* (Kaderi kötü insanın hastalığı, derdi mi biter.) (K.K.4.)

Çordası: Güçsüz. *Acı bal, bekmes yi. Cordası galma.* (Biraz bal, pekmez ye. Güçsüz kalma.) (K.K.25.)

Çördük: Yabani armut. *Binnar bu çördüğü nerden buluklar gı?* (Bunlar bu yabani armudu nereden bulmuşlar kız?) (K.K.18.)

Çorlan-: Hastalanmak. *Accıg sovuḥ ossa hemen çorlanır.* (Azıcık soğuk olsa hemen hastalanır.) (K.K.53.)

Çörten cōcō: Yetim. *Bobası öldū kimi çörten cōcō mısali ğaldı.* (Babası öldüğü vakit yetim kaldı.) (K.K.85.)

Çörten: Bir kaynaktan gelen suyun akmasını sağlayan oluk. *Çörten dıḥanık ya ondan suy aḥmiy.* (Oluk tıkanıdığı için su akmıyor.) (K.K.70.)

Çörtlen çalgına beḡze-: Çok çirkin olmak. *Kele bı nası arvat, aynı yatā nası girīḡ? Çörtlen çalgına beḡziy aynı.* (Ya bu nasıl bir kadın, bununla nasıl aynı yatağa giriyorsun? Çok çirkin vallahi.) (K.K.25.)

Çortüm: Kötürüm. *Mitordan eddḡ ğazadan evel çortümlüümü vardı?* (Motersiklet ile yaptığı kazadan önce kötürümlüğü mü vardı?) (K.K.8.)

Çotura: Geniş ve derin kova. *Bir çotura zeydi nedici 'acebe?* (Acaba bir büyük kova zeytinyağını ne yapacak?) (K.K.9.)

Çövdür-: İşemek. *Otur şura da çövdür.* (Otur şuraya da işe.) (K.K.10.)

Çövür: Diken. *Hele gör nası āliy, elimde çövür batdı diye bāriy.* (Bir görsen nasıl ağlıyor, elime diken battı deyip bağırıyor.) (K.K.36.)

Çövürd-: Yukarı kaldırmak. *Şunu çövdür hele.* (Şunu yukarı kaldır bakalım.) (K.K.34.)

Çüd: Çift. *Bi çüd yarım edmiş.* (Bir çift yarım altın yapmış.) (K.K.71.)

Çüdle-: Tek olan bir şeyi iki ya da daha fazla olacak şekilde tamamlamak, çiftlemek. *Miryem,*

gelininiñ bilenziglerini çüdleyik gördüyüz mü? (Meryem, gelininin bileziklerini çiftlemiş gördünüz mü?) (K.K.58.)

Çüflüg: Çiftlik Köyü. *Çüflüg buriya yıraç.* (Çiftlik Köyü buraya uzak.) (K.K.21.)

Çükündürük: Pancar. *Çükündürük sarması yidiñ mi sen hêç?* (Pancar sarması yedin mi sen hiç?) (K.K.11.)

Çulçu ol-: Eski eşyalarını evinde biriktirmeyi seven insanları ifade etmek için kullanılır. *Bağ esgiyi atmiyan 'acer olanı bilamas hele sen şu çulçu olmayı terge de girisi göley.* (Bak eskiyi atmayan yeniye alamaz. Sen öncelikle eski eşyaları evinde biriktirme huyundan vazgeçmelisin gerisi zaten kolay.) (K.K.56.)

Çuldan ol-: Sahip olduğu makamı elinden yitiren insanlar için söylenir. *Ā gızım bir köv gennini görür ayā ğağardı, çuldan oldu işde.* (İşte kızım bir köy kendisini görünce ayağa kalkar hürmet ederdi, ama şimdi tüm makamını ve mevkisini kaybetti.) (K.K.83.)

Çüşük: Marul yavrusu. *Salateyi etdîn yêrde kimsêye görsetmeden āziya çüşüñü at da yi.* (Salatayı yaparken kimseye göstermeden marulun yavrusunu ağzına at da ye.) (K.K.56.)

Çüte yêrimes büyelê şartıynan: Üşengeç insanların her şeyi bir şart doğrultusunda yaptığını ifade eden bir kullanımdır. *Ne dêsêk ne istêsêk çüte yêrimesi büyelê şartıynan ediydi.* (Ne desek ne istesek her şeyde bir şart koşardı.) (K.K.34.)

Dā dayısı davşan emmisi ol-: Her yerde mutlaka bir tanıdığı çıkan insanlar için kullanılan bir ifadedir. *Nerde gezsek birine marħaba dir, bının dā dayısı davşan emmisi oluğ vallā.* (Nerede gezsek birine merhaba der, bunun her yerde bir tanıdığı var vallahi.) (K.K.2.)

Dabal: Yavaş. *Eli yēn dabaldı.* (Eli çok yavaştı.) (K.K.61.)

Daban dōşür-: Bir yere sürekli gidip gelmek. *Düveni aşdımızdan belli daban dōşürdük horantaça oriya.* (Dükânı açtığımızdan beri sürekli gidip geliyoruz oraya.) (K.K.67.)

Daban döv-: Çok yürümek. *Ey tamam nişan ğaraltısına gidik ama bu ğadek yürümek olmas kine, ğaynaniya geline daban dövdüren damaddan hıyir gelir mi?* (E tamam, nişan alışverişi gittik ama bu kadar yürümek olur mu hiç. Kayınvalideyi ve gelini bu kadar çok yürüten damattan ahır gelir mi?) (K.K.23.)

Dabanı yanıñ it kimi gez-: Çok gezmek. *Şu yer seniñ bı yer benim diyerekden dabanı yanıñ it kimi geziy.* (Şu yer senin bu yer benim diyor, her yeri geziyor.) (K.K.16.)

Dabansız ol-: Çok korkmak. *Genni b*hundand qorhar o, dabansız olur yanı.* (Kendi b*kundan bile korkar, yani her şeyden çok korkar o.) (K.K.18.)

Dabañ dōşe-: Bir yere sürekli gidip gelmek. *Gızı gördünden belli düyür evine dabañ dōşedi vallā.* (Kızı gördüğünden beri kızın babasının evine sürekli gidip geliyordu.) (K.K.53.)

Dabañdan ol-: Çok sinirli olan bir insanın kendine zarar vermesi. *O ğadek bārdın çārdın da noldu yanı, dabañdan oldun bā bir şey olmiy.* (O kadar bağırдың çağırдың da ne oldu, kendi kendine zarar verdin. Bana hiçbir şey olmuyor.) (K.K.13.)

Dabaz ol-: Kaşınmak, kaşımdan vücudu yara haline getirmek. *Ne ısırıñ buralıñdan beni bilmim, dabaz oldum dā.* (Ne ısırdı beni burada bilmiyorum, kaşına kaşına vücudumda yaralar çıktı.) (K.K.22.)

Dad duz alma-: Hayattan tat alamamak, mutsuz bir yaşam sürmek. *Noldu bā bilmim, dad duz alamim artılıñ.* (Ne oldu bana bilmiyorum, hayattan zevk alamıyorum artık.) (K.K.4.)

Dadı duzu olma-: Canı sıkın olmak. *Bu ōlan yetdinden kelli ne herifin ne de arvadın dadı duzu ğalmadı.* (Bu oğlan büyümeye başladığından beri ne adamın ne de kadının yüzü güldü.) (K.K.3.)

Dadı gel-: Tatlanmak. *Şefdellerin dadı gelmiş ha gözel olmuş.* (Şeftalilerin tadı gelmiş bak, güzel olmuş.) (K.K.45.)

Dadımlık: Azıcık. *Yeni çıhardıyız salçadan hele dadımlık da bize gönder de acısına bañak.* (Yeni yaptığınız salçadan azıcık bize gönder de acısına bakalım.) (K.K.56.)

Dafar et-: Fayda etmek. *Yarasının üsdüne ne sürüysek dafar etmiy.* (Yarasının üzerine ne sürsek de fayda etmiyor.) (K.K.30.)

Dağ-: Takmak. *Ġoluna bilenziglerini dağda el görsün.* (Koluna bileziklerini tak da elalem görsün.) (K.K.44.)

Dağ et-: Hızlıca vurmak. *Adamıñ artılıñ canı dayanmadı suratına dağ etti.* (Adamın artık yüreği dayanamadı, yüzüne hızlıca vurdu.) (K.K.54.)

Dahıra: Genişçe olan satır. *Dahıradan bir vurdum kütüg ekiye yarıldı.* (Satır ile bir vurdum, kütük parçası ikiye bölündü.) (K.K.84.)

Dahra: Kesici alet. *Gocası zalımdı valla, bir kün dahıradan vurmuş arvada.* (Kocası zalimdi vallahi, bir gün dahra ile vurmuş kadına.) (K.K.74.)

Dāken yıñıl-: Kişinin genç yaşlarında ölmesi. *Hayetden ne dad aldı ne duz, dāken yıñıldı vallā.* (Hayattan ne tat aldı ne de tuz, şu genç yaşında öldü vallahi.) (K.K.34.)

Dal ağıt yat-: Aklını kaybedecek şekilde çok hasta olmak. *Yuñusunda sayıñlıydı, pert oluñ eyice. Dal ağıt oluñ vallā yazzıñ.* (Uykusunda sayıklıyordu, çok kötü hasta olmuş vallahi yazık.) (K.K.81.)

Dal ğanır-: Bir işe elini atmak, uğraşmaya başlamak. *Artılıñ sabırım da gelmedi, dal ğanırdım vallā.* (Artık sabredemedim, işe ben elimi attım vallahi.) (K.K.13.)

Dal omuz et-: Bir sorumluluğu üzerine alma durumu, üstlenme. *Ben herkeşi dal omuz ederdim de benim gıymatımı bileñ olmadı.* (Ben herkesin sorumluluğunu üzerime alırdım ama kimse benim kıymetimi bilmedi.) (K.K.25.)

Dal: Omuz. *Dalı çıhık.* (Omzu çıkmış.) (K.K.26.)

Dalān: İnce, zayıf. *Nası güzel arvatdı, dalān fidan kimi.* (Nasıl güzel kadındı, uzun ince fidan gibi.) (K.K.66.)

Dalda budahta, gözde çapahta ol-: Bulunduğu her ortamda en gözde olan, en çok el üstünde tutulan insanları ifade eden bir kullanımdır. *Nası güzel gözleri vardı arvadıñ, zatı genni dalda budahta gözde çapahta eyice.* (Nasıl güzel gözleri vardı kadının, zaten kendisi girdiği her yerde dikkat çeker el üstünde tutulur.) (K.K.21.)

Dalken devril-: Bir kimsenin genç yaşında ölmesi. *Ėapı kimi ōlu dalken devrilmiş, arvad eyice ahlıñı yidi.* (Kapı gibi oğlu gençken öldü, kadın iyice aklını yitirdi.) (K.K.68.)

Damañça: Silah. *Barağ' da damañça eyle ġolay ġolay ortiya çıhmaz; Bi nammıs d'avesi ōr bi ġan meselesi ōr anca eyle ortalā çıhar. Yoħsa yoħ yanı.* (Barak Ovası'ndan silahlar kolay kolay ortaya çıkarılmaz. Bir namus davası olur bir kan davası olur ancak o şekilde ortaya çıkar. Yoksa başak türlü ortaya çıkmaz yani.) (K.K.81.)

Damarı gırır ol-: İnatçı olmak. *Ne şennik diy ne böyyük diy bāriy çāriy vallā bınıñ damarı gırır.* (Ne erkek toplumu diyor ne de büyük diyor, bağırıp çağırıyor vallahi çok inatçı bu.) (K.K.16.)

Damarı gırır: Utanmaz. *Yüzünüñ perdesi yırtılıh, bınıñ acı birez damarı gırır.* (Yüzünün perdesi yırtılmış bunun, birazcık utanmaz.) (K.K.54.)

Damızıt-: Damla damla akıtmak. *Eyle şarıl şarıl dökme, ārdan et, damzıtsan yiter.* (Öyle şırıl şırıl hızlıca dökme, yavaş dök, damla damla akıtsan yeterli.) (K.K.54.)

Dananıñ ġazzınıñ ġop-: İşlerin veya durumun düzeninden çıktığını ifade eden bir kullanımdır. *Onu birez şımartırsañ dananıñ ġazzı ġopar hā.* (Onu biraz şımartırsan tüm her şeyin düzeni bozulur bak.) (K.K.14.)

Dānası: Ertesi. *Dānası kün ġinasını yaħacaħlarmış.* (Ertesi gün kına gecesi olacaktı.) (K.K.28.)

Dandana taħ-: Bahane bulmak. *Beyenmedīñi de beyenmiñ hā, ille bir dandana taħıysıñ.* (Beğenmediğini de beğenmiyorsun bak, mutlaka bir bahane buluyorsun.) (K.K.41.)

Dandana: Kusur. *Bir dandanamız oldūsa da ġusura ġalmayıñ.* (Bir kusurumuz olduysa bizi bağışlayın.) (K.K.17.)

D'ave tepsol-: Tartışma içinde olan insanların orta yolu bulması durumudur. *İki gardaş birbiriği atar mı yav, neyse ney d'aveleri tepsolur.* (İki kardeş birbirini satar mı ya, konu her ne olursa olsun orta yolu bulurlar.) (K.K.16.)

D'ave: Problem. *Dayanamadım artılığ senin d'aveñ ney oğlum didim.* (Dayanamadım artık, senin problemin nedir oğlum dedim.) (K.K.43.)

Dap diri sıçra-: Sabit duran bir insanın birdenbire hareket etmesi. *İyneden çoğ görğar benim olan, bağarsın kine dap diri sıçrıy.* (İğneden çok korkar benim oğlum, iğne yapılırken bir anda sıçrar.) (K.K.5.)

Daraba: Kepenk. *Esnaf darabayı indirdi kimi bir guş bile galmazdı.* (Esnaf, kepenkleri kapattığında ortalıkta bir kuş bile kalmazdı.) (K.K.83.)

Darağlıg: El ve ayaktaki küçük kemiklere verilen ad. *Kimi adamın darağlı geniş olur.* (Kimi insanın taraklık kemiği geniş olur.) (K.K.49.)

Darı: Mısır. *Darıyı gaynetiyken suyuna duz atmayı ehmal etme.* (Mısırı haşlarken suyuna tuz eklemeyi ihmal etme.) (K.K.33.)

Dart-: Bir kimseyi bir konu üzerinde sınamak, denemek. *Dayım, evel adamı dartar.* (Dayım, öncelikle insanı sınar.) (K.K.26.)

Daş dögen ol-: Güçlü, korkusuz olmak. *Mıhdarı var biranın gördüğ mü acebe? Nası daş dögen vallā.* (Buranın muhtarı var gördün mü acaba? Çok güçlü ve korkusuz bir yiğittir.) (K.K.18.)

Daş ergili: İnatçılık. *Dédām deşirikdik bir insandı, hele bir guyrūna basma, daş ergilīği gösderirdi.* (Dediğim dedik bir insandı, bir damarına basma, hemen inatçılığını gösterirdi.) (K.K.24.)

Daşa dökül-: Musalla taşında olmak, vefat etmek. *Bu gadek fırılдах olmiya gerek var mı, eñi soñu daşa dökülücük hepimiz.* (Bu kadar fırıldak olmaya gerek var mı, eni sonu hepimiz ölüp gideceğiz.) (K.K.2.)

Daşdan yumuşānı ye-: Hiçbir yemeğe itiraz etmeden her şeyi yemek. *Bizim Songül'ün uşā ne bussa yér, daşdan yumuşānı bile yérler vallā.* (Bizim Songül'ün çocukları ne bulsa yerler, hiçbir yemeğe itiraz etmezler.) (K.K.41.)

Daşın berkini ye-: Çok acıkmak. *Abō didim, daşın berkini yiy uşağ dā didim.* (Aman Allah'ım çocuklar ne kadar da çok acıkmış dedim.) (K.K.72.)

Daşla-: Bir kimseyi kötülemek, karalamak. *Bi adam ħorantasını daşlıysa ondan bir b*k olmaz.* (Bir insan eğer ailesini kötülüyorsa ondan bir halt olmaz.) (K.K.13.)

D*şşag ısıran: Bukalemun. *D*şşag ısıran ħayla bir ħayvan dēl, Allām nāderi gözel yaratıy.* (Bukalemun nasıl bir hayvan değil mi, Allah ne kadar da güzel yaratıyor.) (K.K.14.)

Davam: Devam. *Ğaç kelli dèdik sâ, ama sen dinlemin davam edin.* (Kaç defa söyledik sana, ama sen hala dinlemiyorsun devam ediyorsun.) (K.K.15.)

Davışan: Tavşan. *Bobamnan geder davışan vururduğ ben küççükken.* (Ben küçükken babamla gider tavşan avlardık.) (K.K.9.)

Davşan emmisi ol-: Tanıdığı çok olan insanlar için kullanılan bir ifadedir. *Fıstîñ ceviziñ yoğsa aħa şu hociya sor o bilir ney nerde ucuz, davşan emmisi oluğ onun.* (Fıstık ya da cevize ihtiyacın varsa eğer şu hocaya sor o bilir nerede ucuz olduğunu, çok tanıdığı var onun.) (K.K.8.)

Davşanın yamaca geç-: Güç olarak zayıf bir insanın büyük işler başarması. *Vallâ duyunçu yēñ şaşırduğ, davşan yamaca geçmiş didik.* (Vallahi bu kadar güçsüz birinin bunu başardığını duyunca çok şaşırdık.) (K.K.58.)

Dayamaca et-: Bir kişi istemediği halde onun üzerine sorumluluk yüklenmesi durumunu ifade etmek için kullanılır. *Ben genninin evini düzmede ne geziydim, ben genni zornan çârdı, dayamaca etdi vallâ.* (Benim kendisinin evini düzmekle ne işim vardı, beni zorla çağırdı istemediğim halde işi bana yıktı vallahi.) (K.K.24.)

Dayandîñ dalın elē gel: Güvendiğin bir kimse tarafından ihanete uğramak. *Ben dirdim kine, gardaşım var amma işde dayandîñ dal elē gērse noldum delisi ōrsun.* (Ben derdim ki, kardeşim var. Ama işte güvendiğin kişi sana ihanet ederse ne olduğunu bile anlayamazsın.) (K.K.31.)

Dayım: Daima. *Mutlulūyuz dayım ola.* (Mutluluğunuz sürekli, daim olsun.) (K.K.6.)

Daylağ: Deve yavrusu. *Çemiş olsa tamam da daylağı zor buluğ birda dèdim.* (Keçi yavrusu bulunur ama deve yavrusunu burada zor bulursun, dedim.) (K.K.21.)

Dayma: Daima. *Beni dayma kızdırîñ hâ.* (Beni daima kızdırıyorsun bak.) (K.K.12.)

Dayra-: Açılmak, sökülme. *Bu acer aldîñ gellabiye niye beyle dayrıyık?* (Bu yeni aldığın elbise neden böyle sökülmüş?) (K.K.17.)

Dazlağ: Kel. *Gafasında bir tel galmamış eyce dazlağ oluğ.* (Başında bir tel saç kalmamış, iyice kel olmuş.) (K.K.4.)

Dè-: Söylemek, konuşmak, anlatmak. *Nasî terbiyesizlik etdîni dèdiñ mi gennere?* (Nasıl terbiyesizlik yaptığını anlattın mı onlara?) (K.K.7.)

Debbağ: Deriyi işleyen kişi. *Antep'de dabbağlık ederdi eveli benim dedem.* (Benim dedem eskiden Gaziantep'te deri işlemeciliği işini yapardı.) (K.K.33.)

Debbağlık: Deri işleme işi. *Debbağlık şindi yēñ yaygîn dēl de eveli çoğ yaygındı.* (Deri işleme işi önceden çok yaygındı ama şimdi pek yaygın değil.) (K.K.30.)

Debel debel dön-: Acıdan kıvrınmak, çok acı çekmek. *Safıra kesesine daş düşmüş, ben de dim kine niye debel debel dönüy.* (Safra kesesine taş düşmüş, ben de diyorum ki neden acıdan kıvranıyor.) (K.K.53.)

Debreş-: Harekete geçmek. *Genni halında bir cor duyunca hemen debreşir.* (Kendisi hakkında bir söz söylendiğini duyunca hemen harekete geçer.) (K.K.28.)

Defderiñ dürül-: Ölmek. *Defderiñ dürüldü kimi ne cor gâr ne hanek.* (Öldüğün zaman ne söz kalır ne başka bir şey.) (K.K.40.)

Deh et-: Kovmak. *Ey genni bu gader terbiyesizlik edici ben de susucum mu? Vala susamam. Deh etdim gennini.* (Kendisi bu kadar terbiyesizlik yapacak ben de susacak mıyım? Vallahi susamam. Kovdum gitti kendisini.) (K.K.37.)

Deh êt-: Tokat atmak. *Öteden belli geldî kimi suratıma dêh êtdi, noldu ne bitdi anlamadım vallâ.* Bes yüzüme yêdîmi hatırlım. (Uzaktan hızlıca gelerek yüzüme öyle bir tokat attı ki, ne olduğunu anlayamadım. Tek bildiğim şey yüzüme aldığım darbe oldu.) (K.K.3.)

Dehliz: Ara sokak. *Şindi birdan çıhdıyız kimi direk sâ sola baħmadan deħlize girin orda mavi bir ğamyon var o ğamyonun sâbi kim diye sorun zatı size söyleller.* (Şimdi buradan çıkınca direk sağa sola bakmadan ara sokağa girin, orada mavi bir kamyonet var o kamyonetin sahibi kim diye sorsanız zaten size söylerler.) (K.K.81.)

Dek dur-: Yerinde durmak. *Acı birez dek dur diseñ gene añlamas.* (Lütfen, biraz yerinde dur desen de anlamaz.) (K.K.66.)

Deli celel ol-: Sebepsiz yere sinirlenen insanlar için kullanılan bir tabirdir. *Nossa coşuy, bu ğadek de Deli celellik olmas kine.* (Ne olsa sinirleniyor, bu kadar da her şeye sinirlenilmez ki ya.) (K.K.78.)

Delik deşik ol-: Vücudunun yara bere içinde olması durumunu ifade etmek için kullanılır. *O arvada noluğdu bilmim vallâ yüzü delik deşik oluğdu.* (O kadına ne olmuş bilmiyorum vallahi, yüzü yara bere içinde kalmıştı.) (K.K.43.)

Demire (Demre, Temre, Temire): Bir çeşit deri hastalığı. *Dirsênde çıħan demireyi emmisi oħudu.* (Dirseğinde çıkan egzamayı amcası okudu.) (K.K.22.)

Deniş-: Değişmek. *Sen acı mal görünce niye beyile denişdiñ?* (Sen biraz mal görünce neden bu kadar değiştin?) (K.K.73.)

Denişdir-: Değiştirmek. *Aldî asbab böyyüğ olmuş, geri denişdiricimiş.* (Aldığı elbise büyük gelmiş, geri değiştirecekmiş.) (K.K.26.)

Denişig: İki kişinin birbirinin kız kardeşleriyle evlenmesi durumu, değişik usulü. *Ben denişig oldum gızım.* (Ben değişik usulüyle evlendim kızım.) (K.K.10.)

Depe: Tepe, baş. *Dağın depesinde nediydi ola?* (Dağın tepesinde ne yapıyordu ki?) (K.K.9.)

Depele-: Dövmek. *Ondan dövüş bindan dövüş nör? Bi yerde seni depeleller işde.* (Onunla dövüş bununla dövüş ne olur? Bir yerde seni döverler işte.) (K.K.13.)

Depme: Geniş kap. *Bir depme yörd çalmış.* (Bir geniş kap kadar yoğurt mayalamış.) (K.K.31.)

Derbeke: Darbuka. *O çolağ elden nası derbeke çalıy ben de anlamim inan.* (Sakat eliyle nasıl darbuka çalıyor inan ben de anlamıyorum.) (K.K.41.)

Derde dutul-: Kanser hastalığına yakalanmak. *Māsım kurumuş kalmış, derde dutuluğ Allām yardımcısı ola.* (Zavalıcağız çok zayıflamış, kanser hastalığına yakalanmış. Allah yardımcısı olsun.) (K.K.49.)

Derder gècesi: Birden fazla kadının bir araya gelerek yaptıkları eğlence. *Acı şu işler bitsin de gene derder edek.* (Şu işlerimiz bitsin de yine kadın eğlencesi yapalım.) (K.K.28.)

Derdi bāş et-: Derdini bir dostla paylaşmak. *Nazmañ bi sıñntısı ossa derdi bāş eder, oyy eyi kine annatdım keke, dērdi.* (Ne zaman bir sıkıntısı olsa, bu sıkıntısını dostuyla paylaşıp oh iyi ki anlattım ya, derdi.) (K.K.9.)

Dermansız derde düş-: Devası olmayan bir hastalığa tutulmak. *Eyle hala gelmiş kine ne dēseñ duymiy genni gennine susiy. Dermansız derde düşük de kimsēye bi şey dēmiy.* (Öyle bir hale gelmiş ki, ne desen duymuyor kendi kendine susuyor konuşmuyor. Devasız bir hastalığa kapılmış da kimseye bir şey demiyor.) (K.K.10.)

Dērmen: Değirmen. *Būdāyı neyinnen övütücün? Ey ħaralda dērmene gidiciñ.* (Buğdayı nasıl, ne ile öğütüceksin? Herhalde değirmene gitmen gerekecek.) (K.K.23.)

Dērmeniñ sele get-: Büyük fırsatların elinden kayıp gitmesi. *O ōlandan evlenicidiñ, dērmen sele getdi ħabarıñ yoğ.* (O oğlanla evlenmeliydin, büyük bir fırsatı kaçırdın haberin yok.) (K.K.18.)

Dert dut-: Kanser hastalığına yakalanmak. *Saç maç kalmamış genninde dert dutmuş Allā yardım eyleye bes.* (Saçı maçı kalmamış, kanser hastalığına yakalanmış herhalde Allah yardımcısı olsun inşallah.) (K.K.12.)

Dēşik: Ailelerin karşılıklı olarak kızlarını birbirine gelin vermeleri ile gerçekleşen bir evlilik şekli, berder usulü. *Bundan bacısı dēşik olmuşlar tamā.* (Bununla kız kardeşi berder usulü evlenmişler ya.) (K.K.76.)

Dettel ha'ey: Barak Ovası'nda oynanan bir çocuk oyunudur. *Dettel ha'ey tam bir Barağ oyunu.* (Dettel haey oyunu, tam olarak Barak Ovası'na ait bir oyundur.) (K.K.13.)

Deve dabanı: Kaba olan şey. *Ayāña bağ hele deve dabanı kimi.* (Ayağına baksana ne kadar kaba.) (K.K.84.)

Deve darrī: Saçma sapan. *Āzını açmaz açmaz açarsa da deve darrī ħanek gonusur.* (Ağzını açmaz açmaz açarsa da saçma sapan konuşur.) (K.K.57.)

Deveden darrî söyle-: Saçma sapan, anlamsızca konuşmak. *Şu herifi gonusdurmayıñ navar, deveden darrî söyler adamı usandırır vallâ* (Şu adamı konuşturmayın lütfen, saçma sapan anlamsızca konuşup insanı bıktırıyor vallahi.) (K.K.16.)

Deveyi düze çıkar-: Sıkıntılardan kurtulmak. *Acer sene bı vañıdlar deveyi düze çıñarmış oluruk*. (Gelecek yıl bu zamanlarda tüm sıkıntılarımızdan kurtulmuş oluruz.) (K.K.47.)

Deveyi havudunнан yut-: Çok iştahlı olmak. *Önüñe ne ğosam yemeñ gerek, bañ hele şona deveyi havudunнан yutiy*. (Önüne ne koyarsam hepsini yemen lazım, bak şuna ne kadar iştahlı.) (K.K.26.)

Devlisi: Ertesi. *Düyünden devlisi ğün ğaynanadan ğayınbabanıñ eli öpülmiye gidilir*. (Düğünün ertesi gününde kayınvalide ve kayınpederin eli öpülmeye gidilir.) (K.K.10.)

Devşin-: Çırpınmak. *Uşağ yerinde durmuy kine bir ğarele devşiniy*. (Bebek yerinde durmuyor ki, sürekli çırpınıyor hareket ediyor.) (K.K.36.)

Deynek görset-: Birini korkutmaya çalışmak için ona gövde gösterisi yapmak. *Mıñdarlıñ seçimidi de geldi emmisimiş deynek görsetdi ğadsis, vallâ köylü gennini sevmiy*. (Muhtarlık seçiminde amcası geldi bizi korkutmak amacıyla gövde gösterisi yaptı. Vallahi kö halkı sevmiyor kendisini.) (K.K.10.)

Dıbıñ dıbıñ: Yapış yapış. *Şire yiyik kine eli dıbıñ dıbıñ oluk*. (Tatlı yemiş ki eli yapış yapış olmuş.) (K.K.7.)

Dığılda-: Uğraşmak, çabalamak. *Onca dığıldadım boşa getdi*. (Onca uğraştığım boşa gitti.) (K.K.19.)

Dımışğı: Üzüm. *Antep’de dımışğıniñ da gözeli yetişiñ, Nüzüb’ün dımışğısı ele mi geçer*. (Antep’te üzümün de güzeli yetiştiriyor, özellikle Nizip’in üzümü ele mi geçer.) (K.K.38.)

Dımışkı: İrice üzüm. *Nüzüb’üñ dımışkısnı yimedim mî işim ras gelmiy*. (Nizip’in iri üzümünü yemediğim zaman işlerim yolunda gitmiyor.) (K.K.47.)

Dıphā: Kurbanlık koyun. *Dıphaları ayırttıñız mı?* (Kurbanlık koyunları ayırttınız mı?) (K.K.13.)

Dırabzan: Korkuluk. *Bostana dırabzan dikdiñiz mi?* (Tarlaya korkuluk diktiniz mi?) (K.K.16.)

Dırnā uzama-: Maddi ya da manevi anlamda gelişim gösterememek. *Onnarıñ sonu gelmedi vallâ, dırnā uzamadı niyese*. (Onların sonu gelmedi vallahi, bir gelişimlerini göremedik nedense.) (K.K.12.)

Dırnā yer dutma-: Bir şeye sahip olamamak. *Elini neye atsa orda ğaliy, dırnā bir yer dutmiy*. (Elini hangi işe atsa elinde kalıyor, bir şeye sahip olamıyor.) (K.K.5.)

Dırnacıñ: Yaprakları tüylü bir yapıda olup ateş düşürücü etkisi olan ve kaynatılarak çayı içilen

bir çeşit bitkidir. *Eveli uşağ hasdelendimi hemen hasdeniye eletme mi vardı, dırnacığ mı goyungözü mü norsa içiriydiñ.* (Önceden çocuk hastalanınca hemen hastaneye götürmek mi vardı, dırnacık mı koyungözü mü ne olursa içirirdin.) (K.K.70.)

Dırnağ: Tırnak. *Valla gızım eveli hoje dırnağ uzatma mı vardı kine?* (Vallahi kızım, önceden oje sürmek tırnak uzatmak mı vardı ki?) (K.K.37.)

Dırnaklı ekmeg: Yalnızca taş fırınlarda yapılan ve Gaziantep'e özgü olan bir ekmek çeşididir. *Kebabın yanına Dırnaklı ekmeg yēn güzel olur.* (Kebabın yanına tırnaklı ekmek çok güzel olur.) (K.K.54.)

Dırnāğ uzamiye: Allah seni geliştirmesin büyütmesin. *Yürēmi yağdıñ vallā, dırnāğ uzamiye bes.* (Yüreğimi yaktın vallahi, Allah seni büyütmeden canını alsın inşallah.) (K.K.10.)

Dışarılığ: Tarlada çalışırken giyilen elbise. *Bırda ēyi gēyindimize bağma gızım, tarliya gēdek de gör dışarılığ asbab giyeriz.* (Burada böyle güzel giyindiğimize bakma kızım, tarlaya iş yapmaya giderken ona göre elbise giyiyoruz.) (K.K.29.)

Di-: Söylemek. *Yavan şeyler dimiş anasına.* (Annesine kötü sözler söylemiş.) (K.K.33.)

Dibini dög-: Bir konuyu tüm ayrıntılarıyla anlatmak. *Evde nossa annadırdı, her meselin de dibini döger yanı.* (Evde ne olsa anlatırdı, her meseleyi de tüm ayrıntılarıyla anlatırdı.) (K.K.74.)

Dibini söt-: Bir insanı bıktırmak. *Her gün gēr giderdi, ey bı gādek de olmas kine, dibini sōtdular eycene.* (Her gün gelir giderdi, e bu kadar da olmaz ki, bizi iyice bıktırdılar.) (K.K.13.)

Dibini yağ-: Bir konu için sürekli insanlarla tartışmak, yüz göz olmak. *Bir ata yoğ diyse yoğdur uzadılmaz kine, sen eycene dibini yağdıñ hem bizden hem de atağdan kötü olduñ.* (Bir baba bir konuyu onaylamıyorsa uzatılmaz, sen iyice yüz göz oldun hem bizimle hem de babanla kötü oldun.) (K.K.14.)

Digmedaş: Dikmetaş Köyü. *Digmedaş'ın adı da bir daşdan geliy, rahmetli dedem aḡladırdı.* (Dikmetaş Köyü'nün adı bir taştan geliyormuş, rahmetli dedem anlatırdı.) (K.K.16.)

Dil damağ ol-: Tatlı dilli insanlar için kullanılan bir tabirdir. *Göynümnēn na zaman geçse yüzüm güler, bir adam dil damağ oldū kimi hep gözelligden ḡatra gelir.* (Kalbimden ne zaman geçse yüzümü güldürür, bir insan tatlı dilli olunca her zaman güzelliklerle hatırlanır.) (K.K.17.)

Dıl dıl et-: Çırpınmak, acıdan kıvranmak. *Gızın ḡarnı sancılaniy ellām dıl dıl ediy.* (Kızın karnı sancıyor sanırım, acılar içinde kıvranıp duruyordu.) (K.K.39.)

Dil otlu: Çok konuşan. *Bir daḡḡa ḡüsim dēmiy, dil otlu vallā 'ayib ateb de yoğ.* (Konuşmaya başlayınca hiç susmaz çok konuşurdu, ayıp edepte yok vallahi.) (K.K.9.)

Dil otu yê-: Çok konuşmak ve konuştuklarıyla karşısındaki insanı hipnoz etmek. *Şennig mi var kim var dinlemes, dil otu yemiş kimi gonusur, adamı usandırırđı.* (Erkek toplumu mu var, kim var demez çok konuşurdu. Konuştuklarıyla da insanı bıktırırđı.) (K.K.24.)

Dil otu: Dilsiz yada kekeme olanların dilini çözen ve akıcı konuşmalarına yarayan bir bitki türüdür. *Zennub'uş uşānıŋ dili neyden çözüldü bellîŋ, dil otundan elbet.* (Zeynep'in çocuğunun kekemeliği nasıl çözüldü sanıyorsun, dil otu ile elbette.) (K.K.41.)

Dile yörüg ol-: Çok konuşmak. *Bā söz gēr mi dimiŋ hēc, bı ğaderi dile yörüg olma gızım.* (Bana söz düşer mi diye düşünmüyorsun hiç, bu kadar çok konuşma kızım.) (K.K.47.)

Dilencilere mıhdac ol-: Dilencilere el açacak kadar kötü duruma düşmek. *Humar gennini yêdi bitirdi gızım, dilencilere mıhdac olacaŋ ħala geldi.* (Kumar kendisinin tüm servetini yedi bitirdi kızım, dilencilere el açacak kadar kötü duruma düştü.) (K.K.56.)

Dilenemez dilençi ol-: Bir kimsenin maddi açıdan sıkıştığında yardım isteyecek kimsesinin olmaması durumudur. *Borçlular ğapiye geldi de noldu, dilenemez dilençi olmuş adam kim ne disiŋ?* (Alacaklıları kapıya geldi de ne oldu? Adamın borç isteyeceği biri yok ki, ona kim ne desin?) (K.K.2.)

Dili diline dey-: Sohbet etmek. *Genninnen accıŋ dilimiz dilimize deydi de nası dadlı dilli kızmış.* (Kendisi ile birazcık sohbet ettik de nasıl tatlı dilli kızmış.) (K.K.37.)

Dili ğurtlu ol-: Boşboğazlık yapıp her diline geleni söylemek. *Acı ne dām dēmiy ne varsa savuruy dili ğūrthu vallā.* (Biraz olsun ne konuşayım diye düşünmüyor ne varsa savuruyor, diline her geleni söylüyor.) (K.K.58.)

Dili olma-: Hiç konuşmamak, sessiz ve miskin bir kişiliğe sahip olmak. *Bir adam hēc mi ğonusmas, dili yoŋ saŋı.* (Bir insan hiç mi konuşmaz, dili yok sanki.) (K.K.39.), *Beylesiniŋ dili olmas, anası babası ne diyse odur.* (Bunun gibisi hiç konuşmaz, annesi babası ne derse odur.) (K.K.70.)

Diliŋ depeden çekil-: Vefat etmek. *Fırley fırley dönmiye gerek yoŋ vallā, diliŋ depeden çekildî kimi b*hu yirsiŋ.* (İnsanları kandırmaya gerek yok vallahi, ölünce b*ku yersin.) (K.K.3.)

Dilki şafā: Seher vaktinden hemen önceki an. *Dilki şafā olmadan gel hā.* (Seher vaktinden önce hemen gel.) (K.K.54.)

Dilkiniŋ ōlu ol-: Çok uyanık olmak, akıllı olmak. *Yav ondan baş mı gelinir, dilkiniŋ ōu valla o.* (Ya onunla baş mı gelinir, çok akıllıdır o.) (K.K.8.)

Dillernen barabar ol-: Dillere destan olmak. *Ħaye diyê bi şey mi var kine onda? Terbiyesizlî dillernen barabar oluŋ.* (Haya diye bir şey var mı ki onda? Terbiyesizliği dillere destan olmuş.) (K.K.65.)

Dingil dingil dingilde-: Düğünde abartılı şekilde oynamak, kendini göstermeye çalışmak. *Aysel'in böyyü dēl mi dingil dingil dingildiye?* (Aysel'in büyük kızı değil mi o abartılı bir biçimde dans eden?) (K.K.27.)

Dingil: Edepsiz. *Bir cemāte girsiñ yérinde durmas dingil kimi.* (Bir topluluğa girince yerinde duramazdı edepsiz gibi.) (K.K.73.)

Dingilde-: Edepsizlik etmek. *Hayesisler kimi bir daḳḳa durmas anca dingilder.* (Utanmaz insanlar gibi bir dakika susup duramaz sürekli edepsizlik ederdi.) (K.K.14.)

Diñel-: Ayakta durmak. *Gafamda diñelme de gel otur şōra.* (Yanı başımda ayakta durma, gel de otur şuraya.) (K.K.7.)

Direş: Uzun boylu. *Ā geliy geliy baḥsana nası da direş.* (Bak işte geliyor, nasıl da boyu uzun baksana.) (K.K.72.)

Direzgen: Halsiz. *Bir uşah doğurdū üçün mü beyle direzgen oluḳ?* (Bir doğum yaptığı için mi böyle halsiz düşmüş?) (K.K.75.)

Dirēziñ sög-: İki mekân arasında sürekli gidip gelmek. *Yüssū daḥdıḳlarınnan belli dirēziñ sögdü.* (Sözlendiklerinden beri kız evi ile kendi evi arasında sürekli git-gel yaptı.) (K.K.11.)

Dirliksiz: Geçinmesi zor olan insanları ifade etmek için kullanılır. *Senden kim evlenir vallā dirliksissin dēdim.* (Seninle kim evlenir, geçinmesi çok zor birisin vallahi, dedim.) (K.K.34.)

Diş diş ol-: Bir kişinin vücudunun her yerinde yaralar çıkması durumunu ifade etmek için kullanılır. *Bi şeyden mi ḥuylanıḳ noluḳ diş diş oluḳ her yeri.* (Bir şeyden mi huylanmış ne olmuş bilmiyorum ama vücudunun her yerinde yaralar çıkmış.) (K.K.19.)

Dişi kitlen-: Çok beğenmek. *Evi görseñ hele, deriye deñizdi dişi kitleniy adamın.* (Evi bir görsen derya denizdi, görür görmez çok beğeniyor insan.) (K.K.16.)

Dişiñi çeg-: Bir işte veya bir konuda ümidini yitiren insanlar için kullanılır. *Ordan para gelmīcēni bildī anda dişiñi çegdi.* (Oradan kendisine para gelmeyeceğini anladığı an ümidini yitirdi.) (K.K.32.)

Dişleg: Dişsiz. *Yetmiş yaşında dişleg bir gari oluḳdu.* (Yetmiş yaşında dişsiz bir koca karı olmuştu.) (K.K.64.)

Divana: Deli, çılgın. *Sevdesinden divana oldūñ gız da bı mı?* (Sevdasından deli olduğun kız da bu mu?) (K.K.56.)

Diven: Dükkan. *Baḳḳal diveni vardı irkeden açardı.* (Bakkal dükkanı vardı, erkenden açardı.)

Divik divik: Karış karış. *Evi divik divik gezdi de bir ḫuruş bulamadı.* (Evi karış karış gezdi ama bir kuruş bile para bulamadı.) (K.K.80.)

Diya: Orada. *Görmîñ mi ā diya tamā?* (Görmüyor musun? İşte orada diyorum.) (K.K.47.)

Diyesimiş: (Sözde) Öyle söylemiş. *Ben ğaynatamdan oturamam, onlara baħmiya yüreg gerek diyesimiş. O gelin ğansız mı da eyle dêsın?* (Ben kayınvalidem ile birlikte aynı evde yaşamam diyormuş (sözde). O gelin vicdansız mı ki öyle desin.) (K.K.16.)

Diyi: Adında, isminde, adlı, isimli. *Bırhan Bey diyi bir ā varmış bırda.* (Burhan Bey adında bir bey varmış burada.) (K.K.21.)

Dizginine vur-: Bir kişinin kendisini düzeltmesi için uyarılması. *Bı ōlan beyle ğederse hêç bir cacıħ olmas genninnen. Babası sensin dizginine vur.* (Bu oğlan böyle yapmaya devam ederse hiçbir işe yaramayan biri olacak, babası sensin uyar ki kendi kendini düzeltsin.) (K.K.16.)

Dōdum ölesiye beyle ol-: Doğumundan ölümüne kadar aynı insan olmak, kişiliğinden ve karakterinden hiçbir taviz vermemek. *Ne kimsiye āz eyer ne de samimi olurdu, dōdum ölesiye beyleydi o.* (Ne kimseden bir şey ister ne de samimi olurdu, doğduğundan öldüğü güne kadar hiç değişmedi.) (K.K.82.)

Dof: Sürü. *Çoban dofu önüñe almış sürüydü.* (Çoban sürüyü önüne katmış otlatıyordu.) (K.K.13.)

Doğdu ğuyruk ğalmadı ğoruk: Havaların soğuması ile üzümlerin bağında kuruyacağını ifade eden bir kullanımdır. *Ġalın ğeyinmeg gerek artılıħ, doğdu ğuyruk ğalmadı ğoruk, aha.* (Kalın giyinmek gerekir artık, havalar soğudu üzümlerde kurudu bak.) (K.K.1.)

Doğ sadıcı ol-: Hiçbir şeye tenezzül etmeyen insanlarla dost olmak. *Düşman möħüm de emmē dos da ğıymatlı ğızım, doğ sadıcı olucu bi adam.* (Düşmanın kim olduğu önemli ama dost da çok kıymetlidir kızım, hiçbir şeye tenezzül etmeyen tok gönüllü insanlarla dost olmak gerekiyor.) (K.K.10.)

Doğan-: Dokunmak. *Elime doğansana bız kimi oldu.* (Elime dokunsana, buz gibi oldu.) (K.K.34.)

Doğumu kuru-: Bir kişinin çocuk sahibi olamamasıdır. *Netseler olmuydu, doğumu kuruğu belledik de Allāma şükür oldu bi tene enikleri.* (Ne yapsalar olmuyordu, çocuk sahibi olamayacaklar sandık ama Allah'a çok şükür oldu bir tane yavruları.) (K.K.64.)

Doğ karnına doğuz topağ küfteyi ğallet-: İştahlı insanları belirtmek için kullanılan bir ifadedir. *Doğ karnına doğuz topağ küfteyi ğalleder o.* (Onun iştahı yerindedir, çok iştahlıdır.) (K.K.5.)

Dolab beygiri ol-: Sürekli olarak acıkan, yemek yiyen biri olmak. *Ayüş'ün ōlu ne bussa yer, ēyicene dolab beygiri oluğu.* (Ayüş'ün oğlu ne bulsa yerdi, iyice iştahlı biri olmuştu.) (K.K.78.)

Dolama yāl indirme-: Terbiye ve hayâ sahibi olan insanlar için kullanılır. *Gaynanası gennine netse āzını açmas, dolama yāl indirmesdi.* (Kayınvalidesi kendisine ne kadar hakaret ederse etsin ağzını açmaz, terbiye ve hayasını terk etmezdi.) (K.K.43.)

Dolama: İnce bir hamur içine bolca fıstık konularak yapılan ve Gaziantep'e özgü olan bir çeşit şerbetli tatlıdır. *Bayram geldī kimi ya Bağlava ya da Dolama ederik.* (Bayram gelince ya Baklava açarız ya da Dolama yaparız.) (K.K.45.)

Dolbağ: Saçı açık. *Bu gelin Almanyalı ellām, dolbağ geziy.* (Bu gelin Almanyalı galiba, saçı açık geziyor.) (K.K.26.)

Dombalağ: Şişman. *Nenesi nası şirin dombalağ bir garidī.* (Ninesi nasıl tatlı, şişman bir ihtiyardı.) (K.K.4.)

Dombili: Şişman. *Diya şu garşidan gelen, nası dombili gı.* (İşte bak şu karşıdan gelen, nasıl da şişman kız.) (K.K.5.)

Dommalah: Takla. *Elinde torbalarna dommalah aşmasın mı?* (Elinde torbalarla takla aşıp yere düşmesin mi?) (K.K.20.)

Domur domur ol-: Kabarmak. *Bı niye beyle domur domur oluğ?* (Bu neden böyle kabarmış?) (K.K.63.)

Don ğazan: Büyük bakır kazan. *Eveli mekine olmadı üçün don ğazanlarında yıhardıķ asbabları.* (Önceden çamaşır makinası olmadığı için, büyük bakır kazanlarında yıkardık elbiseleri.) (K.K.56.)

Doğus: Hain. *Gene ney doğusluğ etmiş, ey artılığ yéter hā.* (Yine ne hainlik yapmış, e artık yeter ya.) (K.K.37.)

Doğuzluğ et-: Hainlik etmek. *Ne ekersen onu biçersin, sen ele doğuzluğ edersen el de sā eder.* (Ne ekersen onu biçersin, sen insanlara hainlik edersen insanlar da sana hainlik eder.) (K.K.15.)

Dorğambaş: Süt ve ekmekten yapılan bir çeşit katıktır. *Fakirin dadlısı dorğamgaş olur, nolucu?* (Fakirin tatlısı, süt ve ekmek olur ancak, başka ne olacak?) (K.K.6.)

Dorğusunun dine zereli olma-: Bir konuda doğru olanı o an söylememenin çok büyük zararlara yol açmayacağını anlatmak için kullanılan bir ifadedir. *Geldi bā sordu da hē bı etdi diyemedim yalan söyledim, nēdim vallā dorğusunun dine zereli yoğ zatı.* (Geldi bana sordu ama, evet bu yaptı diyemedim, yalan söyledim. Ne yapayım vallahi, o an yalan söylesem çokta sıkıntı olmayacaktı, ben de söyledim.) (K.K.11.)

Dōşgel ol-: Kavgacı olmak. *Senin torunlarıyın hepsi beyle dōşgeller.* (Senin torunlarının hepsi de kavgacılar.) (K.K.19.)

Dög-: Dayak atmak, dövmek. *Emmisi nası dögmüş, gördün mü? Valla eline sālīķ adamın*

hahediy o olan. (Amcası nasıl dövmüş gördün mü? Vallahi eline sağlık adamın, hak ediyor o oğlan.) (K.K.30.)

Dögüş: Kavga gürültü. *Evlerinnen dögüş gapış eysig olmasdı.* (Evlerinde kavga gürültü eksik olmazdı.) (K.K.81.)

Döleg: Düzlük yer. *Ġaynımgilin tarlası dölek yêrdedi.* (Kayınbiraderimin tarlası düzlük yerdeydi.) (K.K.11.)

Dölleriñ dert dut-: Bir kadının düşük yapması, karnındaki bebeğini düşürmesi durumunu ifade etmek için kullanılır. *Ġarnına düşeñ ġalmıy yazzık vallâ bı arvada, nâderi kıara kıaderlimiş dölüñü gene dert dutmuş.* (Karnına düşen azıcık büyümeden ölüyor, yazık vallahi bu kadına. Ne kadar kara bahtlıymış. Yine düşük yapmış.) (K.K.27.)

Dönê tes ol-: Sürekli olarak karar değiştiren insanları ifade etmek için kullanılır. *Ġeçe uyur uyanırık baġarım kine anam fırkini dêşdirmiş, nâderi dönê tes dêl mi?* (Gece uyuyup uyanırsın, bakarım ki annem fikrini değiştirmiş. Bu kadar da çok karar değiştirilmez ki, değil mi?) (K.K.32.)

Dönê tes olma-: Bir karar değiştirme konusunda inatçı olan insanlar için kullanılır. *Bir kelle yoġ didim mi yoġ, yapmas. Dönê tes olmaması da zereî vallâ.* (Bir kez yok dediyse asla yapmaz. Bu kadar inatçı olması da zararlı bir şey vallahi.) (K.K.32.)

Döşed-: Düzenlemek. *Ayyüş'ü getirin iki dakķa da döşedir bırayı.* (Ayşe'yi getirin, iki dakika da düzenler burayı.) (K.K.1.)

Döşşeg: Döşek. *Döşşê seriñ de gelim aha.* (Döşegi serin de geliyorum hemen.) (K.K.28.)

Döşşegci ġet-: Arabulucu olmak, dargın olan iki kişinin arasını bulmak için uğraşmak. *Emine'niñ ġüccü küsdü babası ġapısına gelikdi de biz ġêtdik döşşegci olaraġdan.* (Emine'nin küçük kızı koca evinden küsüp baba evine gelmişti, kocası ile arasını bulmak için biz uğraşmıştık.) (K.K.16.)

Döşündê ġıllar bitme-: Mermahetli bir erkeğin göğüsündeki tüylerin her daim varolduġu inanışı ile söylenmiş bir sözdür. Göğsündeki tüylerin hiç eksilmemesi yani merhametinin son bulmaması anlamını ifade eder. *Nuri Ġoca'nın döşündê ġıllar bitmesdi Allâm genninden razı ossun.* (Nuri Koca'nın insanlara karşı merhameti daima olurdu, Allah kendisinden razı olsun.) (K.K.27.)

Döşürüġlü ol-: Düzenli olmak. *Arvad didîñ döşürüġlü olacaġ kızım.* (Kadın dediğin düzenli tertipli olacak kızım.) (K.K.28.)

Döşürüġlü: Düzenli. *Evini görseñ ġele, nası arıca nası döşürüġlü.* (Evini görersen bir, nasıl temiz nasıl düzenli bir ev.) (K.K.34.)

Dövüñ: Dövme ya da sürme ile yapılan şekil. *Eveli analarımız, nenelerimiz çeñelerine dövüñ edellerdi.* (Önceden annelerimiz, ninelerimiz çeñelerine sürme ile şekiller çizerlerdi.) (K.K.50.)

Dudluca: Tutluca Köyü. *Dudluca ‘ya gettiñmi.* (Tutluca Köyü’ne gittin mi?) (K.K.4.)

Dul köynē gēy-: Bir kadının kocası ölmesi durumunda dul olarak adlandırılmasını ifade eder. *Ahmed Goca öldü kimi dul köynēni gēyersiñ, g*tüne de kınayı yañarsıñ.* (Ahmet Koca ölünce adın dula çıkar, g*tüne de kına yakarsın (istediğine varırsın).) (K.K.83.)

Dulda et-: Gölge etmek. *Fısıñ topluyucular, acı dulda et yazıñ tama.* (Onlar fısıñ toplayacaklar, biraz gölgelik yapsan ne iyi olur, yazık bak.) (K.K.51.)

Dulda: Gölge. *Şeyle āç altı dulda bir yer bulañ da oturañ.* (Şöyle ağaç altında gölge bir yer bulalım da oturalım.) (K.K.34.)

Duluñ: Şakak. *Gocamış artılıñ bañsana, duluñları ārmış.* (Yaşlanmış artık baksana, şakakları beyazlamış.) (K.K.53.)

Durult-: Duru hale getirmek. *Kele bı nası ayren, acı birez su ğat da durult gennini.* (Kız bu nasıl ayran, biraz su katta durulaştır.) (K.K.63.)

Dutdūnuñ elinde ğal-: Bir kişinin başladığı her işte başarısız olması durumunu ifade etmek için kullanılır. *Bı yetime eyle zalımlıñ edersen ā beyle ōrsuñ işde, dutdūn elinde ğār.* (Bu yetim kalmış çocuğa zalimlik edersen işte böyle olursun, her işin aksine gider.) (K.K.30.)

Dutu: Rehin. *Güccük ōlanı dutu alıñlar duyduñ mu?* (Küçük oğlanı rehin almışlar duydu mu?) (K.K.16.)

Duturuh: Ateşi tutuşturmaya yarayan çer çöp. *Eveli fırınlı ocañ mı vardı kine, accıñ duturuhdan hemen bir ataş yañardıñ tüm yemē ondan ederdik.* (Önceden fırınlı ocak mı vardı? Birazcık çer çöp bulup ateş yakardık yemekleri de o ateşte pişirirdik.) (K.K.45.)

Duza vur-: Tuzlamak. *Tavī duza vururuñ.* (Tavuğu tuzlarız.) (K.K.26.)

Düg at-: Başarmak, hedefine ulaşmak. *Urğaşdı urğaşdı amma eniñde sonuñda düğ atdı vallā.* (Çabaladı çabaladı ama en sonunda hedefine ulaştı.) (K.K.12.)

Dümmüg: Ahlaksız, manasında söylenilen bir argo ifadedir. *Adam arvadını çalışdırır mı hiç dümmüg seni dedim, ben beyle deyinçe de bir ğafdiye ğalmadı arvadı işden çıkardı.* (İnsan karısını çalıştırır mı hiç ahlaksız seni, dedim. Ben böyle dedikten sonra karısını işten çıkardı.) (K.K.36.)

Dümmük: Fenalık yapan kişi. *Bı anasına bobasına bile dümmüklük éder, dā sen bından éyi bir herif olmasını mı beklīn tohō! Valā sen biliñ ammā çoñ zor.* (Bu, annesine babasına bile fenalıklar eder, sen daha bunun iyi bir eş olmasını mı bekliyorsun. Vallahi sen bilirsin

ama çok zor.) (K.K.7.)

Dünye şâr bedesten ol-: Sevinçli bir ortamda bulunmak. *Sıhıntın varsa aha bıra gel kızım, dünye şâr bedesten ol kine kafan dâlsın.* (Bir derdin varsa buraya gel kızım, sevinçli bir ortamda bulun ki kafan dağılsın.) (K.K.39.)

Dünye: Dünya. *Ğassa dünye Miħammed'e ğardı.* (Kalsa dünya Muhammed'e kalırdı.) (K.K.35.)

Düvêler: İyi dilekler, manasında kullanılan bir ifadedir. *Yoluyuz açık ossun, düvêler anası.* (Yolunuz açık olsun anneciğim, iyi dilekler.) (K.K.51.)

Düven aş-: Bir işi en iyi şekilde yapmak, bir işte usta olmak. *Aha gızım bı artılıħ düven aşmış o dâ eyi bilir.* (Kızım o bu konuyu en iyi şekilde yapıyor, ona danış o daha iyi bilir.) (K.K.57.)

Düven: Dükkan. *Sabah erinen düveni aç kine Allah rızħını vere.* (Sabah erkenden dükkanını aç ki, Allah rızkını versin.) (K.K.8.)

Düyünde ğıyâmat ol-: Düğün gününün gelin ve damadın istediği gibi geçmemesi durumunu ifade etmek için kullanılır. *Ne salon gözeldi ne de şennik vardı. Adamın düyününün ğıyâmat olması da b*htan vallâ.* (Ne salon güzeldi ne de eğlenceli bir ortam vardı. İnsanın düğününün istediği gibi olmaması çok kötü.) (K.K.26.)

Düyürçü: Kız bakmaya gelen topluluğa verilen addır. *Zelov'un gızına düyürçü gelikler duyduħ mu?* (Zeliha'nın kızına görücü gelmişler duyduğun mu?) (K.K.45.)

Düyürü küsdür-: Kaba davranarak gönül kırmak. *Nossa da düyürü küsdürme, nabalıħ ödiyemeħ hâ.* (Ne olursa olsun kaba davranış sergileyip insanların gönlünü kırma, bunun vebalini öbür dünyada ödeyemezsin bak.) (K.K.80.)

Düzünüp konuş-: Bir kimseyle konuşmadan evvel kendine çeki düzen verip konuşma halidir. *Babannaħ konuşın hâ, elden dël. Acı düzünüp konuş.* (Babanla konuşuyorsun yabancı biriyle değil. Biraz kendi kendine çeki düzen ver de konuş.) (K.K.13.)

Ebeç: Büyümüş. *Bebê bir gör hele, êyicene ebeç oluħ.* (Bebegi bir görsen nasıl da büyümüştü.) (K.K.46.)

Ebemğuşâ: Gökkuşağı. *Hele baħsana ebemğuşâ nası güzel duruy.* (Bir bak, gökkuşağı nasıl güzel duruyor.) (K.K.50.)

Ecdadiyiğ ğabrinin eşşeklere naħır ol-: Kötü ahlaklı birinin büyüklerinin adına leke getirmesi, büyüklerini kötü lanse etmesi manasında kullanılan bir ifadedir. *Genni b*ħdu atası nolucu dirdik, ecdadiyiğ ğabri eşşeklere naħır ola dillerdi gennine.* (Kendisi ahlaksızdı, bu böyle ise ataları da böyledir derdik. Kendisine ecdadın mezarında rahat etmesin derlerdi.) (K.K.38.)

Ecelde aman olma-: Ölümden kaçmanın imkânsız olduğunu belirtmek için kullanılan bir ifadedir. *Ezreyil'e amansın yamansın mı dâcin?* *Vallâ ecelden aman olmas.* (Azrail canını almaya geldiğinde aman da sensin yaman da mı diyeceksin? Vallahi ölümden kaçmak imkansızdır.) (K.K.83.)

'Eceleden: Acele ile. *Bostandan 'ecelede gēr yémek éderdi.* (Bağdan acele ile gelir yemek yapardı.) (K.K.33.)

Eci: Nene. *Benim ecim de köyde yaşıy.* (Benim ninem de köyde yaşıyor.) (K.K.84.)

Ecik bicik: Çoluk çocuk. *Gız ne höykeleniñ, binnar ecik bicik dâ.* (Kız ne öfkeleniyorsun, bunlar çoluk çocuk daha.) (K.K.67.)

Ecik böcük ol-: Hastalıktan dolayı zayıflayıp sıksa kalmak. *Gırıb mi ney bilmim ama uşağlar hepden ecik böcük oldular.* (Bu hastalığın adı grip mi ne bilmiyorum ama çocuklar bu yüzden zayıflayıp sıksa kaldılar.) (K.K.75.)

Ede: Ağabey. *Ede, Biz bu işi nasıl edek hele sen bā dī.* (Ağabey, biz bu işi nasıl yapalım sen bana bir söyle bakalım.) (K.K.14.)

Efin tefin et-: Boşa harcamak, boşa kullanmak. *Elindē parıyî efîn tefîn etme.* (Elindeki parayı boşa harcama.) (K.K.67.)

Efiñ tefiñ: Darmadağın. *Toplu parayı efîñ tefîñ edersen bu uşağlar ne yiyici?* (Elindeki toplu parayı darmadağın edersen bu çocuklar ne yiyecek?) (K.K.10.)

Efiyni patla-: Sinirleri boşalmak. *Adamı çoğ zorladıñ eniñde sonuñda efîyni patladı genniniñ.* (Adamı kızdırmak için çok zorladın, eninde sonunda sinirleri boşaldı.) (K.K.41.)

Egmeg atlı sen yayan ol-: Bir kimsenin evini geçindirecek imkanları zar zor bulması durumunu ifade eder. *Bi adam rızhını bi yerden toplıysa bı adam gırğ ğapiye deynek çalmak zorunda ğaliy, niye bilmim ammā egmeg atlı genni yayan olmuş.* (Bir insan evini geçindirecek imkanları sağlamak için bir kez uğraş veriyorsa bu adam kırk kez uğraş vermek zorunda kalıyor. Neden böyle oluyor bilmiyorum ama, rızkını çok zor durumlarda kazanıyor.) (K.K.60.)

Egmegsis dussus ol-: Hatıraları hiçe sayarak geçmişe önem vermeyen insanları ifade etmek için kullanılır. *Bırdan sökün etdiler de ne aradı ne de sordular, egmegsis dussus çıhdılar vallā.* (Buradan göçüp gittiklerinden beri ne aradı ne de sordular, o kadar geçen zamanı hiçe saydılar vallahi.) (K.K.68.)

Egmēne kıan dorğa-: Haram para yemek, yedirmek. *O ğaderi mal mülk nerden geliy kızım, bi adam ekmēne kıan dorğamadan ğorğmuysa sen ondan ğorğucuñ. Hele düşüñ bi, yüceden ğorğmiyan ne işler dā eder.* (O kadar mal mülk nereden geliyor kızım, bir insan

haram para yemekten korkmuyorsa sen ondan korkacaksın. Bir düşün bakalım, Allah'tan korkmayıp haram yiyen biri daha ne fenalıklar yapar.) (K.K.27.)

Egmēni dadlandır-: Naz etmek. *Kızı oldūndan belli adam sevincinden şinni gāfiyi yir dīk. gızı ekmēni dadlandırıy adamıñ bes ahlı gēdiy.* (Adamın kız çocuğu olduğundan beri sevincinden aklını kaçırarak oluyor. Kızı naz edip şımarınca adamın akli gidiyor.) (K.K.57.)

Ehilleş-: Olgunlaşmak. *Ben beş olan everdim, yeddi kız gelin etdim. Yanı noluy, beş gelinim var yeddi tene de damadım var. Artħılıħ ehilleşik gızım.* (Ben beş oğlumu evlendirdim, yedi kızımı da gelin ettim. Yani bu ne demek oluyor, beş gelinim yedi tane de damadım var. Artık olgunlaşıyoruz kızım.) (K.K.18.)

Ehlēn: Hoş geldiniz. *Ehlēn gızım ehlēn.* (Hoş geldiniz kızım, hoş geldiniz.) (K.K.1.)

Ehlezi çık-: Çok yorulmak. *Ehlezi çıkmış māsimin.* (Zavallicağız nasıl da çok yorulmuş.) (K.K.31.)

Eħsan: İhsan adı. *Eħsan olum otur de yemēni yi.* (Oğlum İhsan otur da yemeğini ye.) (K.K.81.)

Eħtirez: İtiraz. *Vallā hēç de eħtirez etme, ne diysem o.* (Vallahi hiç de itiraz etme, ne diyorsam o.) (K.K.6.)

Eke toħa: Gelişimini sağlıklı bir biçimde tamamlayan çocukları ifade etmek için kullanılır. *Ölan üç ayda eke toħa oluħ, maşallā.* (Oğlan üç ayda nasıl da gelişmiş bir çocuk olmuş, maşallah.) (K.K.8.)

Ėkisce: İkizce Köyü. *Ėkisce'niñ adı ikiden gēr.* (İkizce Köyü'nün adı iki sayısından gelir.) (K.K.71.)

Ėkizce arpa doğurasıñ: İkiz erkek çocuk doğurasın, manasında söylenilen bir duadır. *Ėkizce arpa doğurasıñ işallā gızım.* (İkiz erkek çocuk doğurasın inşallah.) (K.K.61.)

Ekizcē: İkizce Köyü. *Ėveli bizim Ėkizce'de de malımız vardı.* (Eskiden bizim İkizce Köyü'nde de topraklarımız vardı.) (K.K.5.)

El: Yabancı. *Yansan da tütmiye gerek yoħ, nossa da el bilmemeli.* (Yansan da tütmeğe gerek yok, ne olursa olsun yabancı kişiler bilmemeli.) (K.K.57.)

Ėlbeyli: Elbeyli Köyü. *Benim anamgil bi ara Ėlbeyli de yaşayık.* (Annemler bir ara Elbeyli Köyü'nde yaşamış.) (K.K.64.)

Elden ayaħdan düş-: Hastalanmak, hasta düşmek. *Gēdik maħsim eylece yatıydi elden ayaħdan düşükdü.* (Gittik zavallicağız hastalanmış öylece yatıyordu.) (K.K.62.)

Elden ayaħdan çıħ-: Çok korkmak. *Kele bı nası şaħa dēdim, elden ayaħdan çıħdıħ vallā.* (Ya bu nasıl bir şaka çok korktuk vallahi, dedim.) (K.K.18.)

Elden ayrışsı ol-: Normal insanlardan farklı olmak. *Bınıñ ne diyecē belli dēl, adam elden ayrışsı oluncu aha beyle oluy işde.* (Bunun ne diyeceği belli değil, diğer insanlardan farklı olunca böyle oluyor işte.) (K.K.5.)

Elden yiye börg ol-: Zengin bir ailenin çocuğu olmak. *Bınnara bi şey olmas, bınnar elden yiye börgler, nolıysa ğaribanın uşāna ōr.* (Bunlara bir şey olmaz, bunlar zengin ailenin çocukları. Her zaman olan fakirin çocuğuna olur.) (K.K.49.)

Elden yiye börkmüş keseden yiye çökmüş: Bir kişinin hali hazırda neyi varsa onu yiyip bitirmesi ve zamanla elinde avucunda ne varsa hepsini kaybetmesi ve diğer bir kişinin de elinde olanları harcamayıp diğer insanlardan yararlanması ve böylelikle daha zengin olması durumunu ifade etmek için kullanılan bir atasözüdür. *O ne anasınıñ gözü bilñ mi? elden yiye börkmüş keseden yiye çökmüş dēr genni gennine toz ğondurmas.* (O ne uyanıktır, sen biliyor musun? Kendi malını yemez başkasının malı ile geçinir zengin olur. Kendi kesesine hiç zarar vermez.) (K.K.37.)

Ele al-: Dövmek. *Duyunca ēyi bir ele aldım gennini.* (Duyunca iyi bir dövdüm kendisini.) (K.K.72.)

Ele ayā düş-: Başka birilerine muhtaç olmak. *Allām kimsēyi ele ayā düşürmēye.* (Allah, kimseyi bir başkasına muhtaç etmesin.) (K.K.10.)

Ele ayā düşmēyesiñ: Allah seni kimseye muhtaç hale getirmesin, manasında kullanılan bir duadır. *Çoñ yardımı doñundu bā, ele ayā düşmēyesiñ dērim dayım gennine.* (Çok yardımı dokundu bana, kimseye muhtaç olmayasın inşallah derim sürekli kendisine.) (K.K.19.)

‘Eled: Belirti. *Kötü ğasdelē dutuluğ didiler de ‘eledlerinden de mi anlamadıyız heç dedim.* (Kanser hastalığına yakalanmış da belirtilerinden de mi anlamadınız hiç dedim.) (K.K.6.)

Elet-: Götürmek. *Anasını hasdeneye eletmiş.* (Annesini hastaneye götürmüş.) (K.K.28.)

Eleysi: Yabancılar karşı iyi olan. *Bu adam eleysi ev delisi.* (Bu adam, yabancılar karşı evdekilere karşı kötü.) (K.K.31.)

Elgün: Elalem. *Elgüne ğarşı senin yapıdın ayıp deel mi?* (Elaleme karşı senin bu yaptığın ayıp değil mi?) (K.K.5.)

Eli ayā dökül-: Çok yorgun düşüp hasta olmak. *Ben ne çekdim sen bilñ mi? Elim ayām döküliye ne zamandan belli.* (Ben ne çektim sen biliyor musun? Ne zamandan beri çok hastayım.) (K.K.37.)

Eli āzıya yétme-: Kişinin geliri ile giderinin örtüşmemesi durumudur. *Geçim çoğ zor artılığ, kimsenin eli āzıya yétmiy.* (Geçinmek çok zor artık, kimsenin geliri giderine yetişmiyor.) (K.K.5.)

Eli berk ol-: Ödünç aldığı bir şeyi (parayı) geç veren insanlar için kullanılır. *Ne aldısan versene dedim, eli berk olma da irezillig.* (Ne aldıysan versene dedim, borcunu ödemeyen insanla iş yapmak da rezillik.) (K.K.46.)

Eli berk: Verdiği sözü zamanında tutmayan insanlar için kullanılan bir ifadedir. *Bına inanma hā, eli berk bı.* (Buna inanma sakın! Verdiği sözü tutmaz bu.) (K.K.8.)

Eli çağır ol-: Hırsızlık yapmak. *Bı kövde eli çağır olanı zor görürsün.* (Bu köyde hırsızlık yapan biri bulunmaz.) (K.K.47.)

Eli dar ol-: Fakir olmak, maddi olarak sıkıntı çekmek. *Evlendîmizin 'arefesinde yēn elimiz dar oldu da şindik çoğ şükür.* (Evlendiğimiz ilk zamanlar da maddi sıkıntı çok çektik, ama şu an çok şükür.)

Eli deli ol-: Bonkör olmak. *Bobama ne dēsek ārdı eli deli vallā.* (Babama ne dersek alırdı, çok bonkör vallahi.) (K.K.21.)

Eli deynegli ol-: Şiddete eğilimli, sürekli kavga etmek isteyen insanlar için kullanılır. *Bunnardan baş mı gelinir, eli deynegli bınnar.* (Bunlarla baş mı edilir, sürekli kavga çıkarmak isteyen insanlar bunlar.) (K.K.65.)

Eli dilik dilik ol-: Bir kişide haram yediği için ortaya çıktığına inanılan bir çeşit deri hastalığının vasıl olmasıdır. *Noldu bilmik dedim ammā ben biliydim kızım, eli dilik dilik oluğ onun, hēc boşuna mı kine?* (Noldu bilmiyoruz dedim ama aslında ben biliyorum kızım, haram yediği için elinde yaralar çıktı onun, bir insanda bu yaralar hiç boşuna çıkar mı?) (K.K.25.)

Eli gıru yérde kal-: Fakir duruma düşmek. *Bobanıñ evinde gün görüydiñ de şindi elin gıru yérde kaldı dēl mi?* (Babanın evinde bolluk içindeydin ama, şimdi fakir bir hale düştün değil mi?) (K.K.23.)

Eli hamırlı kendisi aç ol-: Elinde pek çok fırsat olmasına rağmen bu fırsatlardan yararlanamamak. *Benim malda mülk de gözüm yoğ, elim hamırlı ossa da gendim aç gārım.* (Benim malda mülkte gözüm yok, elimde çok fırsat olmasına rağmen onlardan yararlanamıyorum.) (K.K.36.)

Eli sulu ol-: İnsanların izdivacı konusunda önderlik eden, yardım eden kişiler için kullanılır. *Gız ariysāz Ayüş'ün yanına gēdiñ, onun eli suludur halleder.* (Kız arıyorsanız Ayüş'ün yanına gidin, o kız bulma konusunda size yardımcı olur.) (K.K.39.)

Eli sulu: Çöpçatan. *Bes gözü bir bekar gız görmesiñ hemen eli sulu oldūnu görsedirdi.* (Gözü

bir bekar kız görmesin, hemen çöpçatan olduğunu belli ederdi.) (K.K.26.)

Eli yêrden kesil-: Yapacağı bir şey kalmamak. *Ben nêdim kine artılıh elim yêrden kesildi benim.* (Ben ne yapabilirim ki artık, yapacağım hiçbir şey kalmadı.) (K.K.7.)

Eli yetme-: Elinden bir şey gelmemek. *Navar ben de bir edebissem ama yoħ, olmuy elim yetmiy bu daóviye.* (Keşke ben de bir şey yapabilsem, ama yok. Olmuyor, elimden bir şey gelmiyor bu konuda.) (K.K.72.)

Eli yürênde ol-: Sürekli korku içinde olmak. *Bu ôlan asgerden geldi geleli, eli yürênde oluy adamın dayım.* (Bu oğlan askerden geldiğinden beri, sürekli korku içinde oluyoruz.) (K.K.32.)

Eli zilli ol-: Birden çok erkek kişiyle dostluğu olan kadın kişi için kullanılır. *Bi arvad nammus sâbi olcu, eli zilli ôrsa dile düşer.* (Bir kadın namuslu olacak, birden fazla erkekle muhabbeti olursa dile düşer.) (K.K.75.)

Elifi görse kereste beller: Dini konularla ilgisi olmayan insanları ifade etmek için kullanılan bir atasözüdür. *Ne namas var abdes, elifi görse kereste beller bı.* (Ne namaz bilir ne de abdest, dini konularla hiçbir ilgisi yok bunun.) (K.K.3.)

Elifölu: Elifoğlu Köyü. *Elifölu'ndan gız alıp vermişik zamanında.* (Zamanında Elifoğlu Köyü'nden kız alıp kız vermişiz.) (K.K.80.)

Elik elik olasıñ: İnsanların maskarası ol, manasında kullanılan bir ilençtir. *Ömrümü yêdiñ beni irezil etdin sen de elik elik olasıñ bes.* (Ömrümü yedin, beni rezil ettin sen de rezil olursun inşallah.) (K.K.9.)

Elim deymeyinçe yarañ êyi olmiya: Bir sıkıntın olduğunda bana muhtaç ol, manasında kullanılan bir ilençtir. *Bônun sabâ da var ôlum, elim deymeyinçe yarañ êyi olmiya işallâ.* (Bugünün yarını da var oğlum, bir sıkıntın olduğunda bana muhtaç olursun inşallah.) (K.K.26.)

Elini altına sal-: Zarar çıkaracak işler yapmadan duramayan insanlar için kullanılır. *Yêrimde durim dêmes, elini altına salar ille.* (Yerimde durayım demez, illa ki zarar çıkaracak bir iş yapar.) (K.K.5.)

Elini ğuru yêre çal-: Ümidini yitirmek. *Ben dâ aramam arılıh, elimi ğuru yêre çaldım.* (Ben bir daha aramam, ümidimi yitirdim artık.) (K.K.7.)

Eliñ adamı ğoçak diye maldan eder: Cömert diye niteleyen kişilerin bir süre sonra bu durumu suistimal ederek kişinin varlığını tehlikeye düşürecek olmasını ifade eden bir atasözüdür. *Ele ğanma, eliñ adamı ğoçak diye maldan eder seni hâ.* (İnsanlara kanma, sana cömert diyenler bu durumu suistimal ederler. Dikkat et!) (K.K.16.)

Eliñ malı mal olmas sen malıñı ğazanagôr: Kişi, kendi alın terin dışında edindiği varlığın

kendisine ait olmadığını ancak kendi alın teriyle kazandığında anlar, manasında kullanılan bir atasözüdür. *Elden yême olmas, sen şimdi bını anlamıñ ammā baḥ sâ şunu dîm; Eliñ malı mal olmaz sen malıñı ğazanagör.* (Başkalarının malını yemekle olmaz, sen şimdi bunu anlamıyorsun ama bak sana şunu diyeyim; Kendi malını kazanmanın değerini ancak kendi kazandığını harcadığın zaman anlarsın.) (K.K.51.)

Elije dert girmeye: Çalışıp çabalaman daim olsun, manasında kullanılan bir duadır. *Sen bizim yüzümüzü güldürdün elije dert girmeye işallā.* (Sen bizim yüzümüzü güldürdün ya bu çalışıp çabalaman daim olsun inşallah.) (K.K.48.)

Eliñi yüzüne al-: Herkese karşı utanmazlık etmek. *Bına laf mı annadılır artılıḥ, eliñi yüzüne alıḥ bı.* (Buna söz mü anlatılır artık, herkese karşı utanmaz olmuş bu.) (K.K.60.)

Eliye ayaya sidir döküle: Elin ayağın tutmasın, manasında kullanılan bir ilençtir. *O yetimin malını yedîn eliye ayaya sidir döküle bes.* (O yetimin malını yediğin elin ayağın tutmasın inşallah.) (K.K.76.)

Ellere yıraḥ olasıñ: Tüm insanlardan uzak bir yerde yaşa, tüm herkese hasret kal, manasında kullanılan bir ilençtir. *Anaḥ bobañ yaşıyken netdin kine? Bından sona da ellere yıraḥ olasıñ işallā.* (Annen baban yaşıyorken ne yaptın ki? Bundan sonra da herkese hasret kalırsın inşallah.) (K.K.37.)

Ellig: Eldiven. *Gışın ellik daḥmazsañ barmaqlarıñ sızlar.* (Kışın eldiven takmazsan parmakların sızlar.) (K.K.12.)

Ellik: Sahur. *Ramazan ayı gelinci ellige gör baḥ neler bişirir.* (Sen onu Ramazan ayı gelince gör, sahur için bak neler neler pişirir.) (K.K.26.)

Em et-: Yaraya sürmek için merhem yapmak. *Belinde yara çıḥıḥ, bir em et de süreḥ.* (Sırtında yara çıkmış bir merhem yap, sürelim.) (K.K.10.)

Em: Tedavi. *Yaramı emleḥecek bir caraḥ yoḥdu.* (Yaramı tedavi edecek bir doktor yoktu.) (K.K.82.)

Emceg: Göğüs. *Arvad kötü ḥasdelē dutuldu ya, emcēni alıcılarmış Allām evlerden ocaḡdan yırāḥ eyliye.* (Kadın kanser olduğu için göğsünü alacaklarmış. Allah evlerden uzak eylesin.) (K.K.6.)

Emceg: Kadın göğüsü. *Emcē uşān āzına dayıy ammā uşaḡ āliy mi nēdiy umrunda dēl.* (Göğsünü çocuğun ağzına veriyor ama, çocuk ağlıyor mu emiyor mu, ne yapıyor hiç umurunda değil.) (K.K.11.)

Eme yara-: Bir kişinin sıkıntısına çare olmak. *Acı navar sen de eme yarasın.* (Ne olacak sen de bir kişinin bir sıkıntısına çare olsan.) (K.K.14.)

Emeg emeg: Zar zor. *Bı gız ne etdiḥe dırnāndan ğaziya ğaziya etdi. Bıralaraça emeg emeg geldi.*

(Bu kız bu zamana kadar ne başardıysa tırnağıyla kazıya kazıya başarmıştır. Buralara kadar geldiyse de zar zor geldi.) (K.K.64.)

Emiş yağış ol-: Samimi dost olmak. *Biz seniñ bobañdan senelerden belli emiş yağış olmuşuk.*

(Biz senin babanla yıllar önce samimi dost olduk.) (K.K.2.)

Emişig: Sütkardeş. *Emişē nıkeh mı düşer?* (Sütkardeş olana nikah mı düşer?) (K.K.27.)

Emle-: İyileştirmek. *Yarayı aha bınnan emlerik.* (Yarayı işte bununla iyileştiririz.) (K.K.10.)

Emlig: Süt emen yavru. *Bu uşağ dā emlig.* (Bu çocuk daha annesinin sütünü emiyor.) (K.K.67.)

Emlık: Süt emen. *Daha bı bebek emlik nasıl ğıydın anasından ayırmiya?* (Daha bu bebek süt emiyor, nasıl kıydın annesinden ayırmaya?) (K.K.17.)

Emov: Emine adı. *Bizim Emov'un ğaşı gözü bir adam éder gör hele Ezov'u anımsatıy adama.*

(Bizim Emine'nin kaşı gözü bir kadın eder, gören kişiye Ezo'yu anımsatır.) (K.K.33.)

Emzikli: Lohusa. *Emzikli arvadın işdā yerinde olur.* (Lohusa kadının iştahı çok olur.) (K.K.56.)

En éyisi bobañ o da anandañ yatıy: Kimseye güvenilmemesi gerektiğini vurgulayan bir sözdür.

Bı zamanda bağ hele kime aman dıciñ kine? En éyisi bobañ o da anandañ yatıy. (Bu zaman da kime güvenip sırtını yaslayabilirsin ki? En iyisi baban o da annenle birlikte yatıyor.) (K.K.47.)

En ğıymatlıñdan bulasıñ: En çok kıymet verdiği kişi ölsün, manasında kullanılan bir ilençtir.

En ğıymatlıñdan bulasıñ işallā. (En kıymet verdiği kişinin öldüğünü görürsün inşallah.) (K.K.46.)

Ene yana al-: Bir konuyu tüm yönleriyle incelemek. *Hele akşam gel de biz bı meseleyi ene*

yanak alağ senden. (Akşam gel de seninle bu konunun tüm yönlerini konuşalım.) (K.K.56.)

Enger: Enginar. *Buralarda çoğ sıñ yınmez ama, gene de yiyeñ olur engerden lahnayı.*

(Buralarda çok yenmez ama, yine de yiyeñ olur enginarı da lahanayı da.) (K.K.65.)

Eniğonu: Tamamı. *Eviñ eniğonu yanmış.* (Evin tamamı yanmış.) (K.K.34.)

Enik: Yavru. *Uşahları darmaduman etmiş it enīkimin dātmiş.* (Çocukları darmadağın etmiş köpek yavrusu gibi dağıtmış.) (K.K.10.)

Enikle-: Çok doğurmak. *Kele bıniñ gene mı uşā oldu? Aman Allā enikliy valla.* (Kız bunun yine mi çocuğu oldu? Aman Allah, çok doğuruyor vallahi.) (K.K.39.)

Ensese kalın ol-: Zengin kişileri ifade etmek için kullanılır. *Köye geldiler arabalar son model*

asbablar cilalı, ensese kalın oluğlar eyice. (Köye geldiklerinde arabaları, giyim kuşamları hep son modeldi. İyice zengin olmuş bunlar.) (K.K.38.)

Enteri: Kadın elbisesi. *Eveli köve çerçi gelirdi. Enteri mi dñn, uşağ asbabı mı dñn her şeyi satardı.* (Önceden köye satıcılar gelirdi. Kadın elbisesi mi dersin, çocuk elbisesi mi

dersin her şeyi satarlardı.) (K.K.74.)

Epire-: Çürümek. *Bı hayla gumaşmış hemen epiremiş.* (Bu nasıl kumaşmış hemen çürümüş.) (K.K.32.)

Epmeg: Ekmek. *Epmēniḡ deyerini ḡṽmatını bilmiyen bir metelē ḡurşun sıḡar valla.* (Ekmeğinin değerini kıymetini bilmeyen kişi bir kuruşa muhtaç hale gelir vallahi.) (K.K.8.)

Epri-: Çürümek. *Ḳumaş hayla epriyikdi.* (Kumaş nasıl da çürümüştü.) (K.K.56.)

Ēr yaşıya doymiyasıḡ: Genç ve yiğit yaşına doyamadan bu dünyadan göçüp git, manasında kullanılan bir ilençtir. *Benim ölumu sen öldürdün, sen de ēr yaşıya doymiyasıḡ dēdim.* (Benim oğlumu sen öldürdün, sen de genç yaşına doyamadan ölürsün inşallah dedim.) (K.K.81.)

Erbā daş dört geçi ol-: Az miktarda bir paraya kinayeli bir söyleyiş ile çokmuş gibi yaklaşılması durumunu ifade etmek için kullanılır. *Bınnan şindik ben ne almalıyım kine, erbā daş dört geçi vallā.* (Bu para ile şimdi ben neler neler almalıyım, çok fazla bu para vallahi.) (K.K.25.)

‘Ereli: İleri. *‘Ereli vaḡıtda namaz ḡılmiya başlayacaḡ.* (İleri vakitte namaz kılmaya başlayacak.) (K.K.18.)

Ereḡ pērēḡ: Darmadağın. *Evin düzenini ereḡ pērēḡ etmiş.* (Evin düzenini darmadağın etmiş.) (K.K.49.)

Ergeç: Sac üzerinde pişirilen yufkayı çevirmeye yarayan alet. *Anam eyle eyi ekmeg ederdi kine ergeçi bes eline almasın sebaḡden oturur aḡşamaça ḡaḡmazdı, her bişirdī ekmeg nar kimi pempe pempe ōrdu.* (Annem öyle güzel ekmek yapardı ki, yeter ki ergeci eline almasın sabah oturur ocağın başına akşama kadar kalkmazdı. Her pişirdiği ekmek de nar kimi kızarırdı.) (K.K.11)

Ergi: Hata, yanlış. *Sā garşı bir ergilim oldu mu?* (Sana karşı bir yanlışım oldu mu?) (K.K.46.)

Erkek kimi ol-: Akli başında ve düzgün davranışları olan bir kadını ifade etmek için kullanılır. *Arvadiḡ erkek kimi valla şanlısın sen.* (Eşin gayet akli başında biri, valla sen şanlısın.) (K.K.33.)

Ermeni sıfadlı: Yüzü asık, somurtkan. *Bı gelini çoḡ aradıḡız mı, nası ermeni sıfadlı nası yavan.* (Bu gelini çok aradınız mı, nasıl somurtkan nasıl çirkin.) (K.K.51.)

Ermēni: Ermeni milletinden olan. *Ermēniler varmış eveli birda.* (Eskiden Ermeniler varmış burada.) (K.K.64.)

Erzi ḡırık: Çocuk için sevgi belirten bir ifadedir. *Erzi ḡırık seni nası da şirin.* (Tatlı çocuk seni, nasıl da şirin.) (K.K.8.)

Esemesi geçme-: Adı anılmamak. *Bindan sona seniñ esemeñ geçmes.* (Bundan sonra senin adın bile anılmaz.) (K.K.6.)

Esip yā-: Bağırıp çağırmak. *Gene esip yāydı vallā.* (Yine bağırıp çağırıyordu vallahi.) (K.K.32.)

‘Esmed: İsmet adı. *‘Esmed ‘ammim de gızdı bā.* (İsmet amcam da kızdı bana.) (K.K.30.)

Eşbehlen-: Böbürlenmek. *Malım var diyē eşbehleniydi vallā.* (Zenginim diye böbürleniyordu vallahi.) (K.K.83.)

Eşgi-: Başına bela olmak. *Sen de bā eşgidiñ vallā.* (Sen de benim başıma bela oldun vallahi.) (K.K.47.)

Eşgi: Sulu yemek. *Düyün yémeklerinde aşdan eşgi ille olur.* (Düğün yemeklerinde pilav ve bir sulu yemek illa ki olur.) (K.K.50.)

Eşgili bas-: Turşu yapmak, turşu kurmak. *Eylül kimi eşgiliyi basarıķ.* (Eylül ayına yakın turşumuzu yaparız.) (K.K.27.)

Eşip eşip yē-: Hayal ve düşünce gücü geniş insanlar için kullanılır. *Bı uşahken de beyleydi, eşip eşip yērdi.* (Bu çocukken de böyleydi, hayal gücü çok genişti.) (K.K.34.)

Eşşek yükünnen ol-: Şişman olmak. *O ğadek de olmas kine, eşşek yükünnen olmiya ne ħacet.* (O kadar da olmaz ki, çok şişman olmaya ne lüzum var.) (K.K.53.)

Eşşēn bārdīna inan-: Sözüne itaat edilmemesi gereken birine inanmak. *Sen ciddi misiñ yav, eşşēn bārdīna mı inanīñ?* (Sen ciddi misin ya, inanmaman gereken bu insana mı inanıyorsun?) (K.K.6.)

Et bediriñ ekmeg ħıdırıñ yīñ ğuduruñ: Çalışmadan ve çaba sarf etmeden bolluk içinde yaşayan kişilerin bu rahatlığının değerini bilmediğini ifade etmek amacıyla kullanılan bir atasözüdür. *Bu devran beyle ğetmes hā, et bediriñ ekmeg ħıdırıñ yīñ ğuduruñ hele baħim.* (Bu devran böyle gitmez bak, bu rahatlığınızın değerini bilmiyorsunuz ne olacak hadi bakalım.) (K.K.47.)

Et bit-: Kilo almak. *Uşah nası et bitmiş maşallā.* (Çocuk nasıl da kilo almış maşallah.) (K.K.84.)

Et dēyi ğaptın balcan bōrkü çıħdı: Önemli görülerek ilgi odağı olan herhangi bir şeyin değersiz ve önemsiz olduğunun fark edilmesi durumunu anlatan bir atasözüdür. *O ğadek dedim ama laf dinlemediyiz, et dēyi ğaptıyız da balcan bōrkü çıħdı ā.* (O kadar dedim ama söz dinlemediniz, çok değer verdiniz ama sonunda öyle olmadığını gördünüz.) (K.K.79.)

Et döv-: Kendini düzene sokmaya çalışmak. *Ben bırağdım artılıħ o işleri, et dövüm vallā.* (Ben bıraktım o işleri, kendimi düzene sokmaya çalışıyorum vallahi.) (K.K.61.)

Et gafadan ol-: Düşüncesizce davranan, düşünmeden hareket eden insanlar için söylenir. *Hele dur da bi düşün, et gafadan olma.* (Önce bir düşün, hemen düşünmeden hareket etme.) (K.K.85.)

Et-: Yapmak, düzenlemek. *Benim böyyük olan asgere gidiyken gece etdik gennine.* (Benim büyük oğlan askere giderken gece düzenledik kendisine.) (K.K.63.)

Etden dırnağ ol-: Birbirine sıkı sıkıya bağlanmak. *Ġardaş dedîn etden dırnağ ör.* (Kardeş dediğin birbirine sıkı sıkıya bağlanır.) (K.K.23.)

Etē pis: Çok fazla cinsel istek içinde olan. *Abdes yoğ namaz yoğ etē pis geziy anca.* (Abdest yok namaz yok akli fikri cinsellikte.) (K.K.26.)

Etē yaş ol-: Namus konusunda kusurlu olmak. *Benim ğorhum yoğ, etē yaş olan ğorhsun.* (Benim korkum yok, namus konusunda kusuru olan korksun.) (K.K.18.)

Eti ciger eden de arvat, cigeri et eden de: Değersiz bir şeyi değerli kılacak olan da kadındır değerli olanı değersiz kılacak olan da kadındır, manasında kullanılan bir atasözüdür. *Arvat yoldaşdır, pek möhüm yanı, eti ciger eden de arvat cigeri et eden de arvat biliysiñ.* (Kadın yoldaştır, çok önemli yanı. Değersiz bir şeyi değerlendirecek olan da kadındır değerli olanı değersizleştirecek olan da kadındır, biliyorsun.) (K.K.2.)

‘Etiref: Etraf, çevre. *‘Etirefiye éyi bağ.* (Etrafına iyi bak.) (K.K.29.)

Evcimen gelin olasıñ: Bir genç kız için, evlendiğin aileyi çok sev ve onlarla iyi geçin, manasında edilen bir duadır. *Yüzü de huyu da güzel, evcimen gelin olasıñ bes.* (Yüzü de huyu güzel, gelin gittiğin aileyi çok seversin inşallah.) (K.K.4.)

Evlât günü görmeyesiñ: Çocuklarının hayrını görmeyesin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Sen bize gün yüzü görsetmediñ, sen de evlat günü görmeyesiñ.* (Sen bizim yüzümüzü güldürmedin ya inşallah sen de çocuklarının hayrını görmeyesin.) (K.K.59.)

Evrân: Büyük yılan. *Tarliya evran dadanıñ diylardi.* (Tarlaya büyük yılanlar dadanmış diyorlardı.) (K.K.70.)

Evsin-: Benimsemek. *Biz birbirimizi hemen evsinirik, heç sıhıntı çekmek. Ne yapıysak barabarıq.* (Biz birbirimizi hemen benimseriz, birbirimize karşı hiç yabancılık etmeyiz. Ne yaparsak yapalım, birlikte yaparız.) (K.K.4.)

Eydene: İyice. *Bı işin eydene suyunu çıhardı valla.* (Bu işin iyice suyunu çıkardı vallahi.) (K.K.38.)

Eyeri boşald-: Ümitli bir konuşmadan sonra tüm ümitlerin boşa çıkması. *Vallābeyle olmasını beklemiydim, eyeri boşaldı yanı.* (Vallahi böyle olmasını beklemiyordum, tüm ümitlerim boşa çıktı.) (K.K.60.)

‘Éyidene: İyice. *‘Éyidene çitile de çıhsın.* (İyice çitile de temizlensin.) (K.K.4.)

Eylese: Öyleyse. *Bıdam zamanı gelinci dirdi, ām eylese ben gidim aha. Nerde iş varsa kaçardı.* (Budama zamanı gelince derdi ki, o zaman ben gidiyorum. Nerede iş varsa kaçardı.) (K.K.76.)

Eyleş-: Oturmak. *Bütün bacılar bahçıya dizilmiş eyleşiyler, nazar deymiye işallā.* (Bütün kız kardeşler bahçeye dizilip oturmuşlar, onların bu birlik ve beraberliğine nazar değmez inşallah.) (K.K.5.)

Eylil: Eylöl. *Eylil de uşah devşeg kalmas kömesi oñula, işe geder.* (Eylöl ayında çoluk çocuk kalmaz, hepsi okula ya da işe gider.) (K.K.27.)

Eysig: Kadın. *Eysigcāzın netdī var da kıziñ?* (Kadıncağızın ne yaptığı var da kızıyorsun?) (K.K.26.)

Eysigeteg: Kadın. *Eysigeteg ħalından her şeye ħarışy, bu ħadar da olmas kine.* (Kadın hali ile her şeye karışıyor, bu kadar da olmaz ki.) (K.K.14.)

Eysik gedik olasñ: Ailenden birileri yanında olmasın, her daim onların eksikliğini hisset, manasında söylenilen bir ilençtir. *Eysik gedik olasñ bes.* (Daima ailenin eksikliğini hissedersin inşallah.) (K.K.43.)

Ezen: Ezan. *Ezen oñundū kimi ħaħarım hā.* (Ezan okdunuğu zaman kalkarım bak.) (K.K.57.)

Ezireyil: Azrail. *Ezireyil kimi adam valla.* (Azrail gibi biri vallahi.) (K.K.34.)

Ezov: Ezo Gelin. *Ezov Gelin'in ħakediñi biliñ mi?* (Ezo Gelin'in hikayesini biliyor musun?) (K.K.82.)

Faddım: Fatma adı. *Daha gencecik ince dalaħdı Faddım öldünde.* (Fatma öldüğünde daha gencecik, ince uzun yapılydı.) (K.K.64.)

Faħı: Usta. *Bu işin faħısı aha diya baħ orda oturiy.* (Bu işin ustası işte orada bak oturuyor.) (K.K.5.)

Faħırlıħ: Fakirliğ. *Dā genni ele yardım ediy, faħırlıħ başını almış ħediy ħabarı yoħ.* (Daha başkalarına yardım ediyor, fakirliği başını almış gidiyor haberi yok.) (K.K.71.)

Falle-: Aklını oynatmak. *Valla çoħ ħorħtum, falledim.* (Vallahi çok korktum, aklımı oynatacaktım.) (K.K.8.)

Fanila: Kazak. *Banyovdan bāriydı fanılamı unutmuşum getir hele diye.* (Banyodan seslendi, kazaħımı unutmuşum getirir misin diye.) (K.K.39.)

Fasılya: Fasulye. *Fasılya edicimiş acık da aş et yeter.* (Fasulye yemeħi yapacakmış, birazcık da pilav yap yeterli.) (K.K.53.)

Faş et-: Fışkırmak. *Düdüklünün āzını açdı, faş etmesin mi.* (Düdüklü tencerenin aħzını açar açmaz dışarı fışkırmaz mı.) (K.K.29.)

Faş ol-: Bir durumun ortaya çıkması sonucu rezil olmak. *O ğadar sahlamiya çalışdıyız da noldu, ney gizli ğalmış da bı ğassın? Aha işde faş olduyuz eni sonu.* (O kadar saklamaya çalıştınız da ne oldu ne gizli kalmış da bu gizli kalsın? Bak işte eninde sonunda ortaya çıktı ve siz de rezil oldunuz.) (K.K.34.)

Fatey: Fatma. *Fatey bir bārmasın, ortalı inletirdi.* (Fatma bir bağırınca ortalığı inletirdi.) (K.K.58.)

Fegge: Meyve. *Fegge vereni daşlarlar gızım.* (Meyve vereni taşlarlar kızım.) (K.K.9.)

F'el: Tarım işçisi. *Bı ğansız adama acımaz, f'eller acından ölüy bının yanında.* (Bu kansız hiç kimseye acımaz, tarım işçileri açlıktan ölüyor bunun yanında.) (K.K.47.)

Feleked: Felaket. *Kele bı ney, feleketler ard arda geliy.* (Ya hu bu ne, felaketler ard arda geliyor.) (K.K.17.)

Felhan: Kırmızı toprak. *Şu felhanın bereketi başka nérde var aceb?* (Şu kırmızı toprağın bereketi başka nerede var acaba?) (K.K.83.)

Fenig-: Çok susamak. *Bı sıcağ da çalış çalış nerye ğaderi fenigdim dā.* (Bu sıcakta çalış çalış nereye kadar, çok acıktım artık.) (K.K.53.)

Fenik-: Acıkmak. *Tarlada çalışmadan karnı beline yapışık maħsimin fenikmiş baħsana.* (Tarlada çalışmaktan karnı sırtına yapışmış garibanın, çok acıkmış baksana.) (K.K.64.)

Feni-: Başı dönmek. *Aşlıhdan fenidim vallā.* (Açlıktan başım dönüyor vallahi.) (K.K.44.)

Fıhır-: Tadı bozulmak. *Yörd fıhıryık.* (Yoğurdun tadı bozulmuş.) (K.K.1.)

Fır gap-: Eline geçen fırsatları değerlendirmek. *Az ğurd dēl o, her işde fır gapar bi şeyi de es geçmes.* (O çok uyanık biridir, eline geçen hemen her fırsatı değerlendirir. Bir fırsatı da kaçırayım demez.) (K.K.47.)

Fırağ: Fırat Nehri. *Fırağ'dan balık çoğ çıħar, nezzetli de ōr.* (Fırat Nehri'nden balık çok çıkar, lezzetli de olur.) (K.K.13.)

Fırad'a düşüp nicolasın: Fırat Nehri'ne düşüp kaybolasın ve seni kimsecikler bulamasın, manasında kullanılan bir ilençtir. *Bi horantanın ahını aldı vallā, anası arvadcāz yaħasını açar da Fırat'a düşüp de nicolasın dirdi.* (Koca bir ailenin ahını aldı vallahi, annesi kadıncağыз Fırat'a düşte seni kimseler bulamasın diye beddua ederdi.) (K.K.84.)

Fırdana: Fırtına. *Bı āçlar fırdanada mı beyle oldu? İnsanın içi parçalanıy onca sene emeg emeg baħdık biz binnara.* (Bu ağaçlar fırtınada mı böyle oldu? İnsanın içi parçalanıyor, onca zaman zar zor yetiştirdik biz bunları.) (K.K.34.)

Fırdoley: Çepeçevre. *Çüflūn etrafını fırdoley çitlerden dolamış.* (Çiftliğin etrafını çepeçevre çitle çevirmiş.) (K.K.14.)

Fırlan-: Etrafı gezinmek. *Hele ben bi fırlanīm da gelīm.* (Ben bir gezineyim de geleyim.)

(K.K.61.)

Fırley: Acelecî. *İşden gēr fırley dolanır mitora biner gederdi.* (İşten gelir acelecî bir şekilde gezinir motorsiklete biner giderdi.) (K.K.22.)

Fısdığ: Fıstık. *Fısdıgları ğıraķ da aħşama ğadeyif dadlısı edek.* (Fıstıkların kabuklarını kırıp ayıklayalım da akşam için kadayıf tatlısı yapalım.) (K.K.67.)

Fıstı iç et-: En güzel yemeği yemek. *Āzınıñ dadını biliy o, fıstı iç eder anca.* (Ağzının tadını bilir o, her daim en güzel yemeği yer.) (K.K.40.)

Fışğı: Hayvan gübresi. *Fışğıları saçalamış ortalā, nası ğoħuy.* (Gübreleri ortalığa saçmış, nasıl kokuyordu.) (K.K.65.)

Filcan: Fincan. *Gelin görmiye gidiyken filcan daħımı alıkdım gennine.* (Yeni gelini için hayırlı olsun giderken bir fincan takımı almıştım kendisine.) (K.K.60.)

Filin ğulāndaħını bul-: Maharet sahibi olmak. *Elinden ne kaçiy kine genninin, vallā ğözdaşı kimi uşah.* *Filin ğulāndaħını bilene bulur, maşallā.* (Elinden ne kaçır ki o, vallahi çok gözü açık bir çocuk. Oldukça maharet sahibi birisi, maşallah.) (K.K.67.)

Filinte: Güzel kadın. *Bı kim kele? Filinte maşallā.* (Bu da kim ya hu? Çok güzel kadın maşallah.) (K.K.74.)

Finov: Köpek yavrusu. *Bizim finovu ğördüñ mü, dā yeni dōdu. Nası datlı.* (Bizim yavru köpeği gördün mü, yeni doğdu. Nasıl tatlı.) (K.K.5.)

Firdös: Firdevs adı. *Firdös'üñ uşā ğayla aķlaķsız.* (Firdevs'in çocuğu nasıl da huysuz.) (K.K.52.)

Firengi: Kilit. *Ķapının firengini yitirdim, acı Mevri'ye söyle de baħsın sā sola.* (Kapının kilidini kaybettim, Merve'ye söyle de sağa sola bir bakınsın lütfen.) (K.K.31.)

Fires: Ekin biçme işinden sonra hayvanların otlaması için bırakılan kısımdır. *Bizim davarlar firesi yidikden kelli dā da ğelişiyler.* (Bizim koyunlar firesi yedikten sonra daha çok gelişiyorlar.) (K.K.11.)

Firfirig: Rüzgar gülü. *Uşahlar arişe iki üş dene firfirig soħmuşlar ammā, ğüzel olmuş hā.* *Alacalı bulacalı dönüyle.* *Ġözel duruy.* (Çocuklar üzüm bağına birkaç tane rüzgar gülü takmışlar ama, güzel olmuş. Renkli renkli dönüyorlar. Güzel duruyorlar.) (K.K.32.)

Fit ver-: Gaza getirmek. *Gıza beyle fit verirseñ yuvası dālır. Arvaddan herifin arasına ğirilmes.* *Uzahda dur.* (Kızını böyle gaza getirirsen yuvası dağılır. Karı koca arasına girilmez, müdahale etme.) (K.K.37.)

Fos: İçi boş. *Ķonuşiy amma özüne baħsan fos.* (Konuşuyor ama konuştuklarının hakikatine baksan içi boş, anlamsız şeyler.) (K.K.28.)

G*tü açıl-: Çok borçlu olmak, çok borçlanmak. *Bi düyün etdik ama g*tümüz yēn açıldı.* (Bir düğün yaptık ama çok borçlandık.) (K.K.22.)

G*tüstü gal-: Hayal kırıklığına uğramak. *Ben bu adamın bā beyle edecēni bilmiydim, g*tüstü ğaldım valla.* (Ben, bu adamın bana böyle yapacağını hiç bilmiyordum. Hayal kırıklığı yaşadım vallahi.) (K.K.20.)

Ġabal: Toptan. Noħudu ğabaldan verdik bir bişirimlik bile ğomadık eve. (Nohut hasatını toptan bir şekilde sattık. Kendi evimize bir pişirimlik kadar bile koyamadık.) (K.K.18.)

Ġabanna-: Bir kimseyi ya da bir topluluğu otoritesi altında tutmak, etkisi altına almak. *O ğaderi adamı ğabanniyy da dā neyine ħüsmiy.* (O kadar insanı etkisi altına almışken daha neden susup da oturmuyor.) (K.K.81.)

Ġabar ğabar ol-: Cildin kabarması, tahriş olması. *Ne sürmüşdü bilmim ğabar ğabar edik beşzini.* (Ne sürmüştü bilmiyorum, tahriş etmiş kabartmıştı yüzünü.) (K.K.28.)

Ġabil et-: Kabul etmek. *Ne dēseñ ğabil eder, eħdiraz etmes.* (Ne desen kabul eder itiraz etmez.) (K.K.2.)

Ġabir ğabir gezesin: Seni toprak bile kabul etmesin, manasında kullanılan bir ilençtir. *Yidī b*ħların ħaħını nası ödiyici acebe? Ġabir ğabir gezeşin bes.* (Yediği haltların bedelini nasıl ödeyecek acaba? İnşallah onu toprak bile kabul etmez.) (K.K.28.)

Ġabirisden: Mezarlık. *Gözü mala doymıyanı ğolundan tutup ğabirisdene eledmeg gerek.* (Gözü mala doymıyanı kolundan tutup kabristana götürmek gerek.) (K.K.62.)

Ġabiye: Büyük, iri kavun. *Şindi dā bı ğavınnar kelek, hele bir ğabiye ossun da ğoparriķ.* (Bunlar kavunlar olmamış daha, bir iri kavun haline gelsin de toplayalım.) (K.K.60.)

Ġabriye eşşekler gele: Kabrine şeytanlar dolsun, manasında kullanılan bir ilençtir. *Yüreg yaħmīcañ gızım, adam adama āzını aşdī kimi ğabriye eşşekler gele diye beddā eder mi yav?* (Birinin canını yakmayacaksın kızım, insan insana ağzını açıp kabrin şeytanlarla dolsun diye beddua etmemeli.) (K.K.55.)

Ġabriye sölçenler dola: Mezarına solucanlar dolsun, manasında kullanılan bir ilençtir. *Haramı yē baħım nolucu, saba ğabriye sölçenler dolunca ne b*h yīciñ bilmim.* (Haram kazancı ye bakalım ne olacak, öldüğünde kabrine solucanlar dolup bedenini yeyince görürsün.) (K.K.80.)

Ġadalı ol-: Belalı olmak. *Acı navar yēriñde dursañ nolucūdu? Bı ğaderi ğadalı olma yavırım.* (Biraz olsun yerinde dursan ne olacaktı? Bu kadar belalı olma yavrucuğum.) (K.K.76.)

Ġadan yavana gele: Sana gelecek olan tüm bela ve musibetler ahlakı kötü insanlara gelsin, manasında kullanılan bir deyiştir. *Allām da hep ēyileri aliy yanına, ğadañ yavana geleydi yavrīm.* (Allah hep iyi olanların canını alıyor, sana gelecek olan belalar keşke

ahlakı kötülere gelseydi yavrucuğum.) (K.K.63.)

Ğadañ ganıma gele: Sana gelecek olan belalar bana gelsin, sana uğramasın, manasında kullanılan bir deyiştir. *Bi uşağ bı ğadek sevilir mi bacım, bes āzını açar ğadañ ganıma gele dērdi.* (Bir çocuk bu kadar mı sevilir, sana gelecek olan tüm belalar bana gelsin der dururdu.) (K.K.45.)

Ğadaña rahmet ossun: Allah, merhamet edip başına gelecek olan belalardan seni esirgesin, manasında kullanılan bir duadır. *Senin ēylāni ödiyemek, seniñ de ğadana rahmet ola işallā.* (Senin iyiliklerini ödeyemeyiz. Allah sana merhamet etsin de başına gelen tüm belalardan seni esirgesin inşallah.) (K.K.15.)

Ğadañm eysik olma-: Bir kişinin başından belanın eksik olmaması. *Cenebet mi geziñ bilmim valla, ğadañ eysik olmuy.* (Abdestsiz mi geziyorsun bilmiyorum ki, başından bela eksik olmuyor.) (K.K.24.)

Ğadaya gelmeýesiñ: Allah seni belaya ve kazaya uğratmasın, manasında söylenilen bir duadır. *Allām işiyi gücüñü ras getire bes, ğadaya gelmeýesiñ.* (Allah işini gücünü rast getirsin inşallah, kazaya belaya uğramayasın.) (K.K.43.)

Ğadderēyi qaldır-: Tüm kazaları belaları atlatmak. *Çoğ şükür artılıñ biz ğadderēyi qaldırdıñ.* (Çok şükür artık biz tüm kazaları ve belaları atlattık.) (K.K.46.)

Ğaddim dut-: Bir konuyu ya da bir işi iyice kavramak, öğrenmek. *Ben hallederim, ğaddim duttum artık.* (Ben hallederim bu konuyu çok iyi öğrendim artık.) (K.K.3.)

Ğaddim: Ölçü, ayar. *Nazmañ yimek bişirsen ya zeñri ğatıran ya da şorağ oluy, bu ney kele? Bi adamın elinin ğaddimi heç mi olmas yav?* (Ne zaman yemek pişirsen ya çok acı oluyor ya da çok tuzlu oluyor, bu ne ya hu? Bir insanın elinin hiç mi ayarı olmaz?) (K.K.56.)

Ğaddiminde ol-: Bir şeyin olması gerektiği gibi olduğu durumlarda kullanılan bir ifadedir. *Uşāndır seversin ammā her şey ğaddiminde olacağ eyle yalaqlanmiya terbiyesislē hēç gerek yok.* (Çocuğundur seversin ama her şey olması gerektiği gibi kararında olmalı. Öyle şımarıklık yapmaya terbiyesizlik etmeye hiç gerek yok.) (K.K.24.)

Ğadek: Kadar. *El ğadek uşān konuştū haneñleri dinle hele.* (El kadar çocuğun konuştuklarını dinle bir.) (K.K.3.)

Ğadeni: Kadar. *El ğadeni uşā köteg mi atmış?* (El kadar çocuğu mu dövmüş?) (K.K.36.)

Ğader: Kader. *Bi adamın ğaderi ğaralısa heç bi şey edemes.* (Bir insanın kaderi kara ise hiçbir şey başaramaz.) (K.K.6.)

Gader: Kader. *Bir adamın gaderi b*k olursa g*tünüde yırtsa bir şeye sāb olamas.* (Bir insanın kaderi kötü olunca kendi kendini de paralasa bir şeye sahip olamaz.) (K.K.39.)

Gaderi: Kadar. *Sen dōdūñ kimi el gaderiydin, sıbhanalla.* (Sen ilk doğduğun zaman el kadardın Subhanallah.) (K.K.60.)

Ġaderi: Kadar. *Seniñ güççük ġardaşın ġaderi işde.* (Senin küçük kardeşin kadar işte.) (K.K.8.)

Ġadife: Kadife. *Hele bir çeñiz ossunda gör, 'ayeller ġeyerler ġadife ahmediyeleri yalbır yalbır edeller.* (Hele bir çeyiz kutlaması olsun da gör, kadınlar kadife ahmediyeleri giyerler pırıl pırıl olurlar.) (K.K.7.)

Ġadir: Kadir, Tanrı, yüce. *Ġadir Allām ne diyse o ōr.* (Yüce Allah'ım ne derse o olur.) (K.K.24.)

Ġafil ġadalara gelesiñ: Hiç ummadığın anda belalar seni bulsun, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ġafil ġadalara gelesiñ bes.* (Hiç ummadığın anda belalar seni bulsun inşallah.) (K.K.82.)

Ġafillere gelesiñ: Hiç ummadığın anda belalar seni bulsun, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ġafillere gelesiñ işallā.* (Hiç ummadığın anda belalar seni bulsun inşallah.) (K.K.84.)

Ġaħsır-: Şiddetli bir şekilde öksürmek. *Cigarayı içmeden anca ġaħsırıy.* (Sigara içmekten sürekli öksürüyor.) (K.K.39.)

Ġaħşag: Gevşemiş, yerinden oynamış olan. *Netmişler ona bilmim ama ġaħşag oluñ éyice.* (Ne yapmışlar bilmiyorum ama, iyice yerinden oynamış.) (K.K.9.)

Ġaħve: Kahve. *Babañdan dayıña ġaħve bişir gızım Hasīne.* (Kızım Asena, babanla dayına kahve pişir.) (K.K.1.)

Ġaħve: Kırathane. *Bobañ ġaħveye mi getti?* (Baban kırathaneye mi gitti?) (K.K.27.)

Ġala: Kale. *Ġala dikikler ġördüyüz mü?* (Kale inşa etmişler gördünüz mü?) (K.K.23.)

Ġalaba: Telaşlı. *Boyun ġalaba bizim ġoranta.* (Bizim aile bugün çok telaşlı.) (K.K.41.)

Ġaladan ġina savur-: Gerçekleşmesi imkânsız olan bir şey için insanlara ümit vermek. *Yoħsa yoħ dé dēl mi, niye ġaladan ġina savuriñ?* (Yoksa yok de, değil mi? Neden imkânsız olmasına rağmen ümit veriyorsun?) (K.K.5.)

Ġalafat ġabası ol-: Sözlerinin arkasında olmamak. *Adam dēdīn ġalafat ġabası olmaz.* (Adam dediğin sözlerinin arkasında durur.) (K.K.53.)

Ġalafat: Dış görünüş, giyim kuşam. *Ġéyimi ġalafatı İsdammıl beyefendisi kimiydi.* (Giyimi kuşamı İstanbul beyefendileri gibiydi.) (K.K.44.)

Ġalafatsız: Biçimsiz, şekilsiz. *O hayla asbab ġı? Çoğ ġalafatsız.* (O nasıl bir elbise kız? Çok biçimsiz.) (K.K.4.)

Galb: Kalp. *Bizim ġorantada hep var, herkeşin ille ellisinden sonra galbine bir leke geliy, hasde oliy.* (Bizim ailede genetik, herkesin illa ki elli yaşından sonra kalbine bir hastalık geliyor.) (K.K.57.)

Ġalbin bardaşıġ ol-: Sevmek, âşık olmak. *Seniñ de ġalbin birine bardaşıġ ōrsa görürüm seni.*

(Sen de bir gün birine âşık olursan görürüm seni.) (K.K.72.)

Ġaldır ġaldır et-: Çok kilolu olmak, bir anda çok kilo almak. *O arvat nası olmuş eyle ġaldır*

ġaldır ediy. (O kadın nasıl olmuş öyle, çok fazla kilo almış.) (K.K.11.)

Ġaldır-: Açmak. *Hele şu ġapıyı ġaldır da gel.* (Haydi şu kapıyı aç da gel.) (K.K.7.)

Ġalem at-: Ağaçlara kalem aşısı yapmak. *Āçlara ġalem atıķ mıdıñ?* (Ağaçlara kalem aşısı yapmış mıydın?) (K.K.9.)

Ġaleyle-: Birine karşı öfkelenmek, bağırıp çağırmak. *Gene kimi ġaleylemiş bı?* (Yine kime bağırığ çağırıyor bu?) (K.K.38.)

Ġaleyli ġapdan su iç-: Zengin bir ailenin kızı ile evlenmek. *Babası ōluna ġaleyli ġapdan su içirdi vallā.* (Babası, oğluna zengin bir ailenin kızını aldı.) (K.K.38.)

Ġalıba göre ġet-: Var olan düzene uyum sağlamak. Gelin geldin eviñ ġalıbına göre ġedersin. (Gelin olarak geldiğin evin düzenine uyum sağlarsın.) (K.K.8.)

Ġalın ver-: Başlık parası ödemek. *Eveli vardı, ġalın vermeden ġız alma kimin ġ*tünün kārıydı?* *Emme şinni yoķ.* (Önceden başlık parası ödemedi kız almak kimin hakkıydı.) (K.K.1.)

Ġalın al-: Başlık parası almak. *Dedemgil anam için ġalın almış zamanında.* (Dedemler, zamanında annemi babama verirken paşlık parası almışlar.) (K.K.82.)

Ġalın: Başlık parası. *Ben arvat aliyken herkeş otuz milyona aliydi. Ā bının anasının yüzünden ben ġalını herkeşin iki ġatı verdim.* (Ben kız alırken herkes otuz milyon başlık parası veriyordu. Ama ben eşimin annesi yüzünden herkesin verdiği iki katı başlık parası verdim.) (K.K.18.)

Ġalıb sabın: Kalıp sabun. *Nüzüb'ün bir ġalıb yeşil sabını her şıye yarar.* (Nizip'in bir kalıp yeşil sabunu her şeye çare olur.) (K.K.37.)

Ġalıb: Tertip, düzen. *Ana olmiyan ev ġalıbe mi ġonur?* (Anne olmayan ev bir düzene mi koyulur?) (K.K.46.)

Ġalle: Kasa. *Aynı bir tilki kimi ġalliye baķardı.* (Tıpkı bir tilki gibi kasaya bakar hesap yapardı.) (K.K.37.)

Ġalledar: Bir iş yerinde kasadan sorumlu olan kişi. *Bizim önceden ekmeg fırınıımız vardı, o zamnnar babam da ġocaydı, ġardaşım işlerden ilgilenirdi ıraķmatlıġ babam da ġalledarlıķ ederdi.* (Bizim önceden ekmek fırınıımız vardı. Babam da o zamanlar yaşlı olduğu için kardeşim ağır işlerle ilgilenir babam da kasa ile ilgilenirdi.) (K.K.50.)

Ġallede zeyti olma-: Harcayacak parası bulunmamak. *Eliyi sıķı dutmiyan adamın ġallede zeyti olmaz.* (Parasını tutumlu kullanmayan insanın, harcayacak parası bulunmaz.) (K.K.15.)

Ġammazla-: Bir kimseyi kandırmak. *Şindi sen beni ġammazlarsıñ da bının bi de öbür dünyesi var o zaman ne boğ yiycin ‘acebe heç mi düşünmīñ?* (Şimdi sen beni kandırabilirsin ama bunun bir de öbür dünyası var, o zaman ne yapacağını hiç mi düşünmüyorsun?) (K.K.6.)

Ġamyon: Kamyonet. *Ġamyon kapıdamış.* (Kamyonet kapıdaymış.) (K.K.56.)

Ġan alacak damarı olma-: Çok fakir bir duruma düşmek. *Eyle bir ġaldayım kine, ġan alacak damarım yoğ, dēdi.* (Öyle bir haldeyim ki, çok fakir bir hale düştüm, dedi.) (K.K.68.)

Ġan işeyesin: Kanser ol, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ġan işeyesin bes.* (Kanser olursun inşallah.) (K.K.49.)

Ġan s*çasıñ: Tedavisi olmayan bir derde düş, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ġan s*çasıñ da emiñ olmiya işallā.* (Tedavisi olmayan bir hastalığa yakalanırsın inşallah.) (K.K.64.)

Ġan uy-: Sıkıştırılan bir bölgenin morarması hali. *Yüssük barmāna olmiydi zorladı zār, ġayla ġan uymuş.* (Yüzük parmağına olmuyordu, zorladı herhalde. Nasıl morarmış.) (K.K.10.)

Ġan yuttur-: Eziyet etmek. *Gelin geldim geleli bā ġan yutturuyılar.* (Gelin geldiğim günden beri bana eziyet ediyorlar.) (K.K.8.)

Ġan: Kan. *Ġan verene can verilir.* (Kan verene can verilir.) (K.K.39.)

Ġanadı kırıl-: Bir kişinin annesinin vefat etmesi. *Benim ġanadım kırılmış dā bā ne annadiysē.* (Benim annem ölmüş siz bana daha ne anlatıyorsunuz.) (K.K.13.)

Ġanemet: İftira. *Ben ġanemetden ġorharım.* (Ben iftiradan korkarım.) (K.K.63.)

Ġanı ġatliniñ vacip ol-: Bir kişiyi ahlak dışı davranışları sebebiyle onu öldürmenin günah ve suç sayılmayacağını ifade eden bir kullanımdır. *Eyle gereksis bir adamdı kine yanı ġanı ġatli vacip ōrdu da kimse uymadı gennine.* (Öyle gereksiz bir adamdı ki, ahlaksız davranışlarından ötürü onu öldürseler günah bile sayılmazdı ama, kimse ona uymadı.) (K.K.13.)

Ġanı ġuru ol-: Merhametsiz olmak. *Beylesi adamın ġanı ġuru olur.* (Bunun gibi adamlar merhametsiz olurlar.) (K.K.57.)

Ġanın ġuriya: Kan revan içinde kal, manasında söylenilen ilençtir. *Ġanın ġuriya işallā.* (Kann revan içinde kalırsın inşallah.) (K.K.67.)

Ġanın ula: Yaralı bir biçimde bir köşede kal ve bunu kimse fark etmesin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ōmür yēme dēl eyle, ġanın ula bes.* (İnsanları üzmemek değil öyle, inşallah ölürsün.) (K.K.48.)

Ġanından oyniyasın: Hastalığın hiç bitmesin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ġanından oyniyasın işallā.* (Hastalığın, derdin hiç bitmesin inşallah.) (K.K.9.)

Ġanıña belenesiñ: Hayatında hastalık hiç tükenmesin ve sürekli bunlarla uğraşmaktan başka işlerle vakit bulamayasın, manasında söylenilen bir ilençtir. *O yavırdan urğaşın ya, Ġanıña belenesiñ işallâ.* (O çocukcağız ile uğraşıyorsun ya, inşallah hastalıklarınla uğraşmaktan buna fırsat bulamazsın.) (K.K.49.)

Ġanne: Bardak. *Ayāna Ġanne ġırī batmış.* (Ayağına kırılan bardağın cam parçası batmış.) (K.K.12.)

Ġanne: Cam şişe. *Şō yaldızlı yaldızlı Ġanneleri nerde alıksē?* (Şu parlak yıldızlı cam şişeleri nereden aldınız?) (K.K.33.)

Ġannı: Düşman. *Ecimin Ġannısı gelikti dün, gördüm ne acep didim.* (Ninemin düşmanı gelmişti dün, görünce hayırdır dedim.) (K.K.57.)

Ġansısılık et-: Hiç kimseye acımamak. *Bı Ġansıs Ġadından sen nası çıldıñ gızım ħayred vallâ. Anañ herkişe Ġansısılık ederdi.* (Bu vicdansız kadından sen nasıl doğdun kızım, hayret bir şey vallahi. Annen hiç kimseye acımadı.) (K.K.28.)

Ġansız: Acımasız, vicdansız. *Bı kötek ney yanı künde künde, bu Ġadek Ġansızlık olmas kine.* (Bu her gün her gün dayakta ne demek oluyor, bu kadar vicdansızlık olmaz ki.) (K.K.13.)

Ġap-: Azarlamak, kızmak. *Niye Ġapiysın gene?* (Yine neden insanları azarlıyorsun?) (K.K.5.)

Ġapıña Ġara kilit vurula: Evinde uğursuzluklar eksik olmasın, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ġapıña Ġara kilit vurula bes.* (Evinde uğursuzluklar eksik olmasın inşallah.) (K.K.9.)

Ġapıyı açmiya ġorġ-: Misafiri sevmemek. *Biz nazman Ġapıyı açmiya ġorġar ħala geldik vallâ bilmīm.* (Biz ne zaman misafir sevmemeye başladık vallahi bilmiyorum.) (K.K.12.)

Ġara ġola: Kola. *Sorarlar yanı, diller ne içiysin Ġara ġola mı sarı ġola mı. Çoġ şükür diyek ġızım bizim ħalımız eyi yanı.* (Sorarlar yani, derler ne içiyorsun kola mı portakal suyu mu. Çok şükür diyelim kızım bizim durumumuz iyi yanı.) (K.K.60.)

Ġara ġura: Esmer ve zayıf. *Hadduc'uñ en güccük gızını gördün mü, Ġara ġura bir gız.* (Hadduc'un en küçük kızını gördün mü, esmer zayıf bir kız.) (K.K.26.)

Ġara ġuru: Zayıf, çelimsiz. *Aldıñız gelini de gördük, Ġara ġuru bir gız.* (Aldığınız gelini de gördük, zayıf çelimsiz bir kız.) (K.K.33.)

Ġara mor ciyer ol-: Canından bir parça olmak. *Biz on beş seneden belli dosduk, artılıġ genninden Ġara mor ciyer olmuşuk.* (Biz on beş yıldır dostuz, artık canımdan bir parça olmuş.) (K.K.47.)

Ġara sac: Ekmek pişirilirken kullanılan demir saç. *Yıfġayı şeyle bir yayaraġdan aç da görsünner ħamarat arvat nası oluymuş.* (Yufkayı şöyle bir yayarak aç ta görsünler hamarat kadın

nasıl olurmuş.) (K.K.26.)

Ġara saħız: Zift zemin. *Hökümete söylye söylye yollara ġara saħızı dökdürdük valla.* (Hükümete söyleye söyleye yollara zifti döktürdük vallahi.) (K.K.11.)

Ġara yere ġal-: Bir işin ya da bir durumun uğursuz olması. *Bı evlilîn ġara yere ġalacā bellidi zati.* (Bu evliliğin uğursuz olacağı belliydi zaten.) (K.K.43.)

Ġara yèrin dibine geç-: Kişinin işlerinin yolunda gitmemesi. *Benim kime netdīm var da ġara yèrin dibine geçiy her şey.* (Benim kime ne yaptığım var ki her işim tersine gidiyor.) (K.K.6.)

Ġara: İftira, suç. *Bı ġarayı bā yüklēyen kim varsa ħaħım ħaram ossun.* (Bu suçu bana atan kim ise hakkım ona haram olsun.) (K.K.8.)

Ġarabacag: Zatüre hastalığına iyi gelen bir çeşit ot. *Bir adam zatüre oldū kimi ħarabacā ġaynatırık suyunu içirrik.* (Bir kişi zatüre hastalığına düştüğünde karabacak otunu kaynatıp çayını içiririz.) (K.K.78.)

Ġaracı: İftiracı. *Gözüne birini almasın bes, bir ġaracılık éder vallā felēn şaşar.* (Gözüne biri batarsa eğer bir iftira atar ki feleğin şaşar.) (K.K.76.)

Ġaracurun: Karacurun Köyü. *Ġaracun'a gettiñ mi hēc?* (Karacurun Köyü'ne gittin mi hiç?) (K.K.7.)

Ġaraçalı ol-: İyi anlaşılan iki insan arasına girmek. *Sen niye obiya ġarışıñ da ġaraçalı olīn?* (Sen neden başkalarına karışıp da arası iyi olanların arasına giriyorsun.) (K.K.43.)

Ġaraçomah: Karaçomak Köyü. *Ġaraçomah'lı benim arvat.* (Benim eşim Karaçomak Köyü'nden.) (K.K.9.)

Ġarageçili: Karakeçili Aşireti'ne mensup olan. *Benim anam Ġarageçili.* (Benim annem Karakeçili Aşiretindendir.) (K.K.13.)

Ġaral-: Kararmak. *Güneşde ġala ġala nası ġaraldık.* (Güneşte kalmaktan nasıl da kararmış.) (K.K.35.)

Ġaralarım gele: Ölüm haberin gelsin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ġaralarım gele de ġurtulağ acı navar.* (Ölüm haberin gelsin de senden kurtulalım inşallah.) (K.K.6.)

Ġaralt-: Kısmak. *Gızım tipin altını ġaralt.* (Kızım, ocağın altını kıs.) (K.K.56.)

Ġaraltı: Eşya, elbise. *Bınnar seniñ nişan ġaraltıñ mı?* (Bunlar sana alınan nişan eşyaları mı?) (K.K.11.)

Ġaraman: Karaman Köyü. *Ġaraman ħalħı çoğ milliyedci ōr.* (Karaman Köyü'nün halkı çok milliyetçi olur.) (K.K.36.)

Ġaraot: Sarılık hastalığına iyi gelen bir çeşit ot. *Bir uşah sarılā düştū kimi ġaraotu içirrik.* (Bir çocuk sarılık hastalığına yakalanırsa karaotu kaynatıp çayını içiririz.) (K.K.78.)

Ġarayer: Mezar. *Ne malı ne mülkü kızım, adam Ġarayere bir girinci hepsi biter.* (Ne malı ne mülkü kızım, mezara girince hepsi biter.) (K.K.81.)

Ġardaşsız avrada düş-: Hane içerisinde daima problem çıkaran bir kadınla evlenmek. *Aldın gızı sor soruşdur hā, Allah yazmıya Ġardaşsız avrada düşerseñ ya.* (Evleneceğin kızı araştır, eğer araştırmadan evlenirsen problem çıkaran bir kadına düşersin mazallah.) (K.K.1.)

Ġargamış: Gaziantep ilinin Karkamış ilçesi. *Ā accıķ ötesi hödüd biliysiñ dēl mi? Ġargamış'dan Suriya Ġonşu yanı.* (Bak işte azıcık ileride sınır var, biliyorsun değil mi? Karkamış ile Suriye yakın yanı.) (K.K.30.)

Ġargı: Bir tür silah. *Ġargı da bizim evde.* (Bizim evde silah da var.) (K.K.15.)

Ġarınçanın Ġanadının Ġırık Çıh-: Usta-çırak ilişkisine göre çırağın ustadan daha maharetli olduğunu sanması durumunu ifade etmek için kullanılır. *Düneçe ben saña örgediydim ne ara usda olduñ, Ġarınçanın Ġanadı Ġırık Çıhđı ħaral.* (Düne kadar ben sana öğretiyordum ne ara usta oldun, ustandan daha maharetli olduğunu düşünüp yanılığa düşüyorsun bak.) (K.K.34.)

Gari-: Yaşlanmak. *Bizim modamız geşdi artılıh, garidik.* (Bizim modamız geçti artık, yaşlandık.) (K.K.15.)

Ġarib: Yabancı kişi. *Bu Ġarib adam kim kele?* (Bu yabancı adam da kim ya hu?) (K.K.1.)

Ġarig: Keçi yavrusu. *Sen bizim Ġarigleri görük müsüñ?* (Sen bizim keçi yavrularını gördün mü?) (K.K.30.)

Ġariş Ġuruş: Karışık. *Yemek Ġariş Ġuruş oldū kimi yemezdi.* (Yemek karışık bir lezzeti olduğu zaman yemezdi.) (K.K.27.)

ĠarlanĠış: KırlanĠıç. *Havada ĠarlanĠışı gördümmü g*tüñ yir görmes.* (KırlanĠıcı havada gördüğün yıl çok gezersin.) (K.K.1.)

Ġarnan Ġaybol-: Bir anda ortadan kaybolmak. *Valla tā na zamandan belli görmim gennini nicoluķ onu da bilmim, Ġarnan Ġayboldu.* (Vallahi ne zamandır görmüyorum kendisini, ne oldu onu da bilmiyorum. Bir anda ortadan kayboluverdi.) (K.K.69.)

Garnan Ġayib ol-: Haber vermeden çekip gitmek. *O gıza netdiler kimse bilmiy, garnan Ġayib oldu, anasına bobasına yazıh vallā Allām sabır versin gennere.* (O kıza ne yaptılar kimse bilmiyor, bir anda kimseye haber vermeden çekip gitti. Annesine babasına yazık vallahi, Allah'ım onlara sabır ver.) (K.K.63.)

Ġarnı Ġet-: Hamile olmak. *Ġarnı Ġediy benim güccünde, çoğ şükür.* (Benim küçük kızım da hamile çok şükür.) (K.K.28.)

Garnı get-: İshal olmak. *Sovā oturdu zār, garnı getmiş.* (Soğuğa oturdu herhalde, ishal olmuş.)

(K.K.32.)

Ġarnı ġurla-: Çok fakir olmak. *Adamın ġarnı da ġurlar lord da olur.* (İnsan fakir de olur zengin de olur.) (K.K.8.)

Ġarnı yarıķ ol-: Çok iştahlı insanları ifade etmek için kullanılır. *Ne yēdiñ mařallā. Ġarnı yarıķ mařallā.* (Ne kadar yedin maşallah, çok iştahlısın.) (K.K.7.)

Ġarnıñı dişe geçir-: Bir işi başarmak için çok çaba sarf etmek. *Ben ġoley mi ġazandım da geldim belliñ, ġarnımı dişime geçirdim.* (Ben kolay mı kazandım sanıyorsun, çok çaba sarf ettim ben.)

Ġarpız: Karpuz. *Yazın en ġözel meyvası ġarpız valla, hele bir de sulusa...* (Yazın en ġözel meyvesi karpuz vallahi, hele bir de sulu ise...) (K.K.19.)

Ġarruħ ēt-: Bolluk içinde yaşamak, zengin olmak. *Bize gelin ġērseñ ġarruħ ēdeñ vallā.* (Bize gelin olarak gelirsen bolluk içinde yaşarsın vallahi.) (K.K.43.)

Ġarřıcı get-: Bir misafiri karşılamak. *Baraķ'da ġonuķ yēñ mōħūm ġızım, ġonuķ ġēr ġapıdan ġarřıcı gedersiy ārlarsiy.* (Barak'ta misafir çok önemlidir kızım, misafir gelir kapıda karşılayıp ġüzelce aġırlarsın.) (K.K.30.)

Ġasevedlen-: Daralmak, sıkılmak. *Bu adam ġonuřdū kimi ben yēñ ġasevedlenīm acı navar sen az ġonuř da diyemim, benden neçe böyyüġ adam yanı, ama çoġ ġasved basiy beni.* (Bu adam konuşunca ben çok daralıyorum, lütfen biraz az konuş da diyemiyorum sonuçta benden ne kaç yař büyük bir adam ama yani çok sıkıntı basıyor beni.) (K.K.26.)

Ġassab: Kasap. *Markede ġassaba ġüç mü yetiy kine.* (Markete kasaba ġüç mü yetiyor ki.) (K.K.51.)

Ġassım: Kasım. *Ben daha çānken anam dirdi kine, ġızım ġassımda aralīn zahrasını ġoy kinara boyun kömeden toplayamiyan evelsine irezil ōr.* (Ben daha küçükken annem derdi ki, kızım Kasım'da Aralık'ın zahiresini sakla kenara, bugün varlıktan saklayamayan öbür ġün sıkıntı çeker, rezil olur.) (K.K.1.)

Ġařı ġözü bir adam et-: Yüz çok ġüzel olan kişiler (genellikle kadınlar) için kullanılan bir ifadedir. *Valla bizim ġızımız da ġözel ġüvēmiz de ġözel. Her birinin ġařı ġözü bir adam eder.* (Vallahi bizim kızımız da damadımız da ġüzel. İkisinin de kaşı ġözü bir adam eder.) (K.K.11.)

Ġařın-: Kavga çıkarmaya çalışmak. *Eve ġeldī kimi ille ġařınırdı ġūsüp oturmazdı.* (Eve ġeldiġi zaman illa kavga çıkarırdı, susup oturmazdı.) (K.K.53.)

Ġařmer: Soytarı. *Anası ġennini everdi kine adam ossun diye, bu ġařmerden adam mı olur kele.* (Annesi kendisini evlendirdi ki aklı başına gelsin diye, bu soytarıdan adam olmaz.) (K.K.54.)

Ġat ögün èt-: Ufak bir yemeği ögün olarak yemek, az ile kanaat edebilmek. *Yeri gēr ġat ögün ederik.* (Yeri gelir az ile kanaat etmesini biliriz.) (K.K.39.)

Ġat: Kez, defa. *Nerdese on ġat geldim bira.* (Neredeyse on kez geldim buraya.) (K.K.74.)

Ġat: Takım. *Bayram geliy tama, ille bir ġat asbab alırım.* (Bayram geliyor ya hani, mutlaka bir takım elbise alırım.) (K.K.50.)

Ġatma: Peynir, şeker ve bolca Antep fıstığı konularak yapılan ve Gaziantep'e özđü olan bir börek çeşididir. *Ekmeg etdîmiz vaġıd sacın üsdünde muhaġgaġ ġatma da ederik.* (Yufka ekmek yaptığımız zaman sacın üzerinde mutlaka Katma da yaparız.) (K.K.56.)

Ġattı sur'at: Kesinlikle. *Beni diġlemeyini ġattı sur'at ben de adam yerine ġoymam.* (Beni dinlemeyeni kesinlikle ben de adam yerine koymam.) (K.K.51.)

Ġavın: Kavun. *Garpız yindî ġaderi ġavında yinir birda.* (Karpuz yendiği kadar kavunda yenir burada.) (K.K.19.)

Ġavınsa-: Canı kavun istemek. *Bu avrat ġuzlaġı ġaldîndan kerri ġavınsiy.* (Bu kadın, hamile kaldığından beri canı kavun istiyor.) (K.K.11.)

Ġavırġa: Patlamış mısır. *Gışın accık ġavırġa accık çerez yerik.* (Kışın azıcık patlamış mısır azıcık kuruyemiş yeriz.) (K.K.10.)

Ġavlaġ: Kel olan kişi için kullanılan bir ifadedir. *Ġavlaġ adama da hêç bi şey yaġışmıy.* (Kel insana da hiçbir şey yakışmıyor.) (K.K.4.)

Gâvur et-: Zayi etmek, kullanılamaz hale getirmek. *Niye beyle gâvur ettiġ, yazzık tama!* (Neden böyle zayi ettin, yazık be!) (K.K.81.)

Gâvur gelin: Somurtkan yüzlü kadınları ifade etmek için kullanılır. *O ġayla gelindi kele bacım, yüzü yerden barabar gâvur geliniġ.* (O nasıl gelindi ya hu, yüzü yerde somurtkan bir kadındı.) (K.K.74.)

Gâvur kimi ol-: Acımasız insanlar için kullanılır. *Hêç mi acımadıġ, niye gâvur kimi oldun sen beyle?* (Hiç mi acımadın, niye bu kadar acımasız oldun sen?) (K.K.4.)

Ġayad: Gayet, oldukça. *Benim evim ġayad büyük â birda ġalın.* (Benim evim oldukça büyük, burada kalın işte.) (K.K.4.)

Ġayecik: Kayacık Köyü. *Ġayecik 'ayrı bir gözel.* (Kayacık Köyü'nün ayrı bir güzelliği vardır.) (K.K.40.)

Ġaygılı ġaygılı ol-: Öne eğilerek, endişe duyarak hareket etmek. *Alan el mahcib el, ġaygılı ġaygılı olur.* (Yardımlı (para ya da herhangi bir eşya) alan taraf mahçup düşer, öne eğilerek yürür.) (K.K.61.)

Ġayı: Kayı Boyu. *Biz Ġayılardanık gızım.* (Biz Kayı Boyu'na mensubuz kızım.) (K.K.1.)

Ġayım: Sağlam. *Bizim duvarlar ġayımdı ya, Allâma biġ şükür hêçbir şey olmadı zelzelede.*

(Bizim duvarlar sağlamdı, Allah’a şükür hiçbir şey olmadı depremde.) (K.K.83.)

Ġayın: Akraba. *Bizde ġayın çoġ möhümdür gızım, gızımızı bile ġayından biri isderse başġasına vermek. Yanı çoġ ‘ayib ġarşılanır.* (Bizde akraba çok önemlidir kızım, örneğin birimizin kızını akrabadan biri isterse başkasına veremeyiz. Yani çok ayıp bir şey olarak görülür.) (K.K.41.)

ĠayıŖle-: Kemerle dövmek. *Babası, bibisinin oġlundan konuŖtunu duydū kimi ġayıŖi eline almıŖ, baŖlamıŖ gızı ġayıŖlemiye.* (Babası, halasının oġluyla konuŖtuĖunu duyunca kemeri eline almıŖ, baŖlamıŖ kızı kemerle dövmeye.) (K.K.74.)

Ġayla çek-: Sıkıntı çekmek. *Valla ana ney, dezze ney. Aha uŖaĖ gidiy ġaylasını ben çekim.* (Vallahi anne de teyze de çocuğa yakındır, onu düşünür. Bak, teyzesiyim çocuğun ama gidiyor diye sıkıntısını ben de çekiyorum.) (K.K.32.)

Ġayle et-: EndiŖe duymak. *UŖāmın dırnāna daŖ deyse ben ġayle ederim, üzülrüm ana olma beyle iŖde. Hem baŖ argısı hem de gözöl. Allām herkeŖe datdıra bes.* (Çocuklarıma ufacık zarar gelse ben endiŖe duyup üzülrüm, anne olmak böyle iŖte. Hem sorun hem de güzel. Allah herkese evlat sahibi olmayı nasip etsin inŖallah. (K.K.27.)

Ġaynara çığ-: Ocakta piŖmekte olan bir Ŗeyin kaynamaya baŖlaması. *Ŗorba ġaynara çığdı mı?* Çorba kaynamaya baŖladı mı? (K.K.1.)

ĠaynaŖ-: KonuŖmak. *İki uŖā bir odiya goy, bağarsın kine ġaynaŖiylar.* (İki çocuğu bir odaya bırak, bir de bakarsın ki, konuŖmaya baŖlamıŖlar.) (K.K.24.)

ĠazaĖlan-: EndiŖe duymak. *Gene ġazaĖlanan ben oldum, ġendinin umuru olmadı.* (Yine endiŖelenen ben oldum, kendisinin umrunda olmadı.) (K.K.23.)

Ġazanı ġapaĖsız Ėalma-: Tencerenin kapağının kapalı olması içinde yemek piŖtiĖinin göstergesidir. Bu kullanımda ocakta daima yemek piŖtiĖini ifade eden bir kullanımdır. *Onnarın evinde ġazanları ġapaĖsız Ėalmaz.* (Onların evinde daima yemek piŖer.) (K.K.17.)

Ġaze: İlçe. *Ŗzeli Anteb’iÇ bir ġazesı iŖde.* (OĞuzeli, Gaziantep’in bir ilçesi iŖte.) (K.K.42.)

Ġazzeb: BaŖ belası. Yağasını açar, *Allā seni bā ġazzeb mi verdi dēr genni gennini parçalardı.* *Bir anıya bu ġaderi eziyet olmas kine, ġüneĖ tama.* (Yakasını açar, Allah, seni bana baŖ belası olarak mı verdi der, kendi kendini paralardı. Bir anneye bu kadar eziyet etmez olmaz ki, ġünah ya hu.) (K.K.28.)

Geberd-: Öldüresiye dövmek. *Anası uŖā geberdik gene.* (Annesi çocuğu öldüresiye dövmüŖ yine.) (K.K.18.)

Ġeçe et-: Kız kınası ya da asker gecesi düzenlemek. *ĠardaŖım asgerlinde ġeçe etdik, nası gözöl oldu.* (KardeŖim askere gidiyorken bir gece organize ettik çok güzel oldu.) (K.K.44.)

Gêçe: Yön, taraf. *Hangi gêçeye ekicik?* (Hangi tarafa ekeceğiz?) (K.K.52.)

Geçe: Yön. *Salçayı bı geçeye ser, güneş yaħar gennini.* (Salçayı bu yöne ser, yoksa güneş yakar.) (K.K.32.)

Geden sene: Geçen yıl. *Geden sene bınnar gene dövüşdüler.* (Bunlar geçen yıl yine tartışılar.) (K.K.51.)

Gel boyunħu kün: Gelecek hafta bugün. *Gel boyunħu kün gene beklım hā seni.* (Gelecek hafta bugün yine bekliyorum seni bak.) (K.K.16.)

Gel gêt aħıllı ol-: Verdiği sözün arkasında durmamak. *Niye beyle gel gêt aħıllılık ediysin kine?* (Niye verdiğin sözün arkasında durmuyorsun?) (K.K.7.)

Gel-: Uygun olmak, bedenine uymak. *Yenge hele bir baħ, bu asbab bā gēr mi?* (Yenge bir bakar mısın, bu elbise bana uyar mı?) (K.K.25.)

Gelin dēl merħum olasıñ: Gelin olamadan cenazen olsun, manasında söylenilen bir ilençtir. *Sen g*tünün b*hundan benim ölumu beyenmediñ ya hepiyiz gelin dēl merħum olasıñız bes.* (Sen kendini bir şey sanıp benim oğlumu beğenmedin ya, inşallah hepiniz evlenemedi ölüp gidersiniz.) (K.K.26.)

Gelinçi: Gelini baba evinden çıkarmak için gelen topluluk. *Ėayınbobası sever küççük gelinini, gelinçisiden yēn çoħ gelmişdi.* (Kayınpederi küçük gelinini çok sever, baba evinden çıkarmak için çok büyük bir topluluk gelmişti.) (K.K.33.)

Gelmez yanıñı gelişdir-: Yardımcı olmak. *Ana boba didiñ uşānıñ gelmez yanıñı gelişdirir.* (Anne baba dediğin çocuğunun yardımcısı olur.) (K.K.50.)

Gemī sürmedenlik ol-: Çok zayıflamak. *Bı gızı biz sā beyle mi verdik, gemī sürmedenlik olmuş baħ hele.* (Bu kızını biz sana böyle mi emanet ettik? Ne kadar çok zayıflamış baksana.) (K.K.43.)

Gemig: Kemik. *Uşā gemig suyu nāder faydalı.* (Çocuğa ilik suyu ne kadar faydalı.) (K.K.39.)

Gendi: Kendi, kendisi. *Gendinin aynatlıñu geçilerde arasañ bulamazsın.* (Kendisinin inatlığını keçilerde arasan bulamazsın.) (K.K.83.)

Gengir-: Gaz çıkarmak. *Guru fasilye yimiş zār nası geñirdi.* (Kuru fasulye yemiş herhalde, nasıl gaz çıkardı.) (K.K.30.)

Genni: Kendi. *Genni ne dēmiş de Ėudurmuş adam?* (Kendisi ne söylemişte kızmış adam?) (K.K.56.)

Genni: Kendi. *Gennini ne belliy ‘aceb?* (Kendini ne sanıyor acaba?) (K.K.71.)

Gerciklen-: Kibirlenmek. *Gennini sen sanıy? Nası da gercikleniy.* (Kendini ne sanıyor? Nasıl da kibirleniyor.) (K.K.65.)

Gerçik: Gıcık. *İş dutması, oturması, Ėaħması eyle gerçikti kine.* (İş yapması, oturması,

kalkması öyle gıcıktı ki.) (K.K.48.)

Gerdeg: Evlilik gecesi. *Gerdeg günü düvêni unutma hâ, Allah ne istiyen verir sâ.* (Evliliğin ilk gecesi dua etmeyi unutma sakın, o gün ne istersen Allah verir, duaların kabul olur.) (K.K.4.)

Gerebiş: Bir çeşit kurabiye. *Bayram için birda ille gerebiş edilir.* (Bayram için burada mutlaka kurabiye yapılır.) (K.K.1.)

Gerili serili ğalasın: Darağacına asılasın, manasında söylenilen bir ilençtir. *Obanın canını yah sen beyle, gerili serili ğalasın bes.* (İnsanların canını yak sen böyle, sen de darağacına asılırsın inşallah.) (K.K.25.)

Germeç: Darağacı. *Suçunun telafisini dinleyecek adam bulamıyada germeçlere gerilesin bes.* (Suçunun telafisini dinleyecek kişi bulamayınca da darağacına asılasın inşallah.) (K.K.36.)

Germeçlere gerilesin: Darağacına asılasın, manasında söylenilen bir ilençtir. *Germeçlere gerilesin bes.* (Darağacına asılırsın inşallah.) (K.K.46.)

Gers: Ergenliğe girmiş genç kız. *Artılıh evlenebiliş sen gers oldun tama.* (Artık evlenecek yaşa geldin, ergenliğe girip genç kız oldun.) (K.K.60.)

Ges: Yarım. *Ges gol asbabını giydî kimi herkeşler döner de baħardı.* (Ges kol elbisesini giydiği zaman herkes döner bakardı.) (K.K.23.)

Geyim: Giyim kuşam. *Bir adam geyimine diħħat edici.* (Bir insan giyim kuşamına dikkat etmeli.) (K.K.46.)

Geyme: Genel olarak kadınların giydiği bir çeşit kazak, bluz. *Eveli düyüne gelirken bir telli geyme geyerdik, bellerdik en gözeli en eyisi bizik. Şindi uşah bir şey de bēnmiy kine.* (Önceden düğüne giderken süslü bir kazak giyerdik, onu giyince en güzeli biz olduk sanardık. Şimdiki çocuklar bir şey de beğenmiyor.) (K.K.45.)

Ġıbal: Şekil. *Eviñ Ġıbalı da 'aceyibdi genni de.* (Evin şekli de kendisi de acayipti.) (K.K.60.)

Ġıcı kimi ol-: Tertemiz olmak. *Evi Ġıcı kimi oluħ vallā.* (Ev tertemiz olmuş vallahi.) (K.K.33.)

Ġıcı: Kar tanesi. *Darabanın önü Ġıcı doluħdu.* (Kepenkin önü kar taneleri ile dolmuştu.) (K.K.67.)

Ġıcı: Kar tanesi. *Sabeħden baħdım kine her yer Ġıcı oluħ.* (Sabah baktım ki her yer kar taneleri ile dolmuş.) (K.K.74.)

Ġ*ça circivig gir-: İnsanın içine huzursuzluk yaratacak dert, sıkıntı girmesi. *Niye bilmim ama, ğaç künden belli Ġ*çuma circivig girdi vallā.* (Neden bilmiyorum ama kaç günden beri içime sıkıntı giriyor vallahi.) (K.K.65.)

Ġ*çını yırt-: Bir şeyin defalarca söylenmesine rağmen yapılmaması. *Ben sâ haber annadamim, ġ*çını yırtım sâ* (Ben sana laf anlatamıyorum, defalarca söyledim ama yapmadın sen.) (K.K.31.)

Ġıdda: İçki şişesi. *Bir çeħiz oldu mu ġıddalar dolar daşar, ammâ herkeş edebince içer.* (Bir çeyiz töreni olduğu zaman içki şişeleri dolar taşar ama, herkes ahlakını koruyarak içer.) (K.K.58.)

Ġıf: Uygun zaman. *Lafını söyleyecē vaħıt ġıfını bulur söylerdi.* (Lafını söyleyeceği vakit uygun zamanını bekleyio öyle söylerdi.) (K.K.18.)

Ġıfır: Katran gibi, koyu, yoğun. *Ġaħve dē ġara ġıfır olmuş mübarek.* (Kahve değil siyah katran olmuştu sanki.) (K.K.43.)

Ġılavız: Kılavuz Köyü. *Ġılavız'da her şey de yetişir.* (Kılavuz Köyü'nde her şey yetişir.) (K.K.6.)

Ġılba: Kible. *Altınları çalınmış haral ġılbaya döndü yüzünü āzına gelen beddāyı etdi.* (Altınları çalınmıştı herhalde, kibleye döndü yüzünü ağzına gelen bedduyayı etdi.) (K.K.17.)

Ġılcal: Kılcan Köyü. *Bizim ġarşının gelini Ġılcallı.* (Bizim karşı komşunun gelini Kılcan Köyü'nden.) (K.K.81.)

Ġılcan: Kılcan Köyü. *Ġılcan biralā yıraħ.* (Kılcan Köyü buraya uzak.) (K.K.75.)

Ġılı ġıptırtısı olma-: Bir şeyin ya da bir durumun izinin ve belirtisinin olmaması. *Ne ara aldılar ne ara dapıyı üslerine ġeşirdiler anlamadık, ġılı ġıptırtısı olmadan ġalletdiler.* (Ne ara aldılar ne ara tapuyu üstlerine geçirdiler anlamadık, hiç belli etmeden hallettiler.) (K.K.85.)

Ġılınç As-: Zafer kazanmak. *Biz savınmamızı bir başımıza etdik de ġılınçımızı asdık.* (Biz Gaziantep'li, savunmamızı tek başımıza yaptık ve sonunda zaferimizi kazandık.) (K.K.81.)

Ġılış: Kılınç. *Bā bubamdan ġalan bir ġılış var, ayni gözüm kimi saħlarım gennini.* (Bana babamdan kalan bir kılıç var, tıpkı gözüm gibi saklarım onu.) (K.K.13.)

Ġılovla-: Kesinleştirmek. *Hele bı işi ġılovlayaħ sonra nēdiyseħ ēt.* (Bu işi kesinleştirelim de sonra ne yapıyorsan yap.) (K.K.44.)

Ġılovlu: Keskin, net, kararlı. *Sözü de özü de ġılovlu bir ērdi.* (Kendisi gibi sözü de net ve keskin bir adamdı.) (K.K.18.)

Ġılöz: Kılavuz. *Böyükler sâ bir ġılözdur unutma.* (Büyükler sana bir kılavuzdur, unutma.) (K.K.83.)

Ġın yan ét-: Kem küm etmek, lafı uzatmak. *Ġın yan étmeden söziüyü bitir navar.* (Lafı uzatmadan konuşmayı bitir, lütfen.) (K.K.52.)

Ġınalı ġaşşıķ kimi ol-: Kibar ve güzel bir kadın olmak. *Yılmazlar'ın gelinini görük müsüñ ola?*
Ġınalı ġaşşıķ kimi vallā. (Yılmaz ailesinin gelinini gördün mü? Nasıl da kibar ve güzel bir kadın, maşallah.) (K.K.47.)

Ġıncıfır: Sinsi, fena kişi. *Nası ġıncıfır seniñ arvadıñ.* (Senin hanımın ne kadar da fena.) (K.K.47.)

Ġınnab: Kalın iplik. *Yazın biber balcan oyduñmuz kimi ġınnaplardan asgı edirik asarıñ genneri.* (Yazın biber pathıcan oyduğumuzda kalın iplerden tel askı yapıp oraya asarız.) (K.K.27.)

Ġıraç: Verimsiz toprak. *Özeli'nde çoğ az ġıraç var, ġirisi hep verimli yanı.* (Oğuzeli topraklarında çok az bir verimsiz toprak var, gerisi hep verimli toprak yani.) (K.K.4.)

Ġırak: Göl, kıyı. *Asbabının kömesini ġirā eledir orda yurdu.* (Elbisesinin tamamını kıyıya götürür orada yıkardı.) (K.K.32.)

Ġıramireñ: Krem rengi. *Ġıramireñ elbisen çoğ gözeldi seniñ.* (Senin krem rengi elbisen çok güzeldi.) (K.K.27.)

Ġıran ġire: Belalar seni bulsun, manasında söylenilen bir ilençtir. *Hepsine ġıran ġire işallā.* (Hepsini belalar bulsun inşallah.) (K.K.5.)

Ġıran: Yaygın ve öldürücü olan hastalık türü. *Bize bı sene noldu bilmim ġıran mı ġirdi bize?* (Bize bu yıl ne oldu bilmiyorum, öldürücü bir hastalık mı uğradı bize?) (K.K.45.)

Ġırbā: Kurbağa. *Aynafar'da sürüden ġırbā olurdu evel.* (Önceden Aynafar'da sürüyle kurbağa olurdu.) (K.K.13.)

Ġırçıl: Kır saçlı insan. *Aha emmiyin saçı kimi ġırçıl.* (İşte bak, amcanın saçı gibi kır.) (K.K.70.)

Ġırfı cırf et-: Elinde olan fırsatları lüzumsuz yere harcamak. *Aħliyi ġıllañ, ġırfı cırf ediyseñ bağ.* (Aklını kullan, elinde olan fırsatları boş yere kullanıyorsun bak.) (K.K.79.)

Ġırğan: Bulaşıcı hastalık. *Her sene bir ġırğan çıħiy.* (Her yıl bir bulaşıcı hastalık çıkıyor.) (K.K.26.)

Ġırğın: Yayılan ve hızlı bir şekilde ölümle sonuçlanan hastalık. *Dünyede mikrob mu bitiy kine, künde bir ġırğın ġeçiriy millet. Ölen ölüy ġalan ġaliy.* (Dünya da mikrop mu bitiyor sanki, her gün yenir bir bulaşıcı ve ölümcül bir hastalıkla savaşıyoruz. Ölen ölüyor kalan da devam ediyor yaşamaya.) (K.K.3.)

Ġırħa bir eklēyeme-: Bir işe ufakta olsa katkı sağlayamamak. *O ġızın uşā oldu da ġırħa bir eklēyemedim ona üzülim.* (O kızın çocuğı doğunca ufakta olsa bir şey yapamadım, yardımcı olamadım ya ona üzüliyorum.) (K.K.1.)

Ğırhlı: Lohusa. *Kele ğırhlı avrada el ğaldırılır mı?* (Lohusa kadına el kaldırılır mı hiç?) (K.K.60.)

Ğırlangos: Kırlangıç. *Çok görmezik ğırlangos filan, amma şahın diysen çoğ burda.* (Çok göremeyiz kırlangıç falan ama, şahin kuşu diyorsan çok olur burada.) (K.K.10.)

Ğırnata: Klarnet. *Bırda düyün oldū kimi ne ğırnata ne başka çengi oluy, bes davıldan zurna oluy. Ammā şunu söylin sâ, davıldan zurnanın bir ârlı var.* (Burada düğün olunca ne klarnet ne de başka bir çalgı aleti kullanılır. Yalnızca davul ve zurna olur. Ama sana şunu söyleyeyim, davulla zurnanın bir ağırlığı var.) (K.K.58.)

Ğışğırcağ: Yengeç. *Ğışğırcağdan yēn ğorğarım ben.* (Ben yengeçten çok korkarım.) (K.K.10.)

Ğışlı yanğ ol-: İnsanlar tarafından utanç kaynağı olarak sayılacak bir şeye sahip olmak, bir kusur işlemek. *Bir adamın ğışlı yanğ olmuyucu, olursa millete şamar olan olur vallā.* (Bir insanın bir ayıbı kusuru olmayacak, eğer olursa gelen vurur giden vurur, herkese maskara olur vallahi.) (K.K.84.)

Ğıssa ğırma-: Bir konuda ya da işte alttan almamak. *Hēç ğıssa ğırmas, elinden ne geliyse eder.* (Hiçbir işte alttan almaz, elinden ne geliyorsa yapar.) (K.K.2.)

Ğıt ğıt ğıdnaş-: Bir iş için çok çaba harcamak. *Bı ev için ğıt ğıt ğıdnaştım ben.* (Ben bu ev için çok çaba harcadım.) (K.K.33.)

Ğıvırık: Marul. *Salatiya ğıvırık mı goyucunuz lahına mı?* (Salataya marul mu yoksa lahana mı koyacaksınız?) (K.K.10.)

Ğıyamat köynē: Kefen. *Herkeş eniñde sonuñda ğıyamat köynēni ğeyici.* (Herkes eninde sonunda kefeni giyecek.) (K.K.76.)

Ğıyan etli: Balık etli. *Acer gelinlerini hele bi gör ğıyan etli uzun dalağ bir avrat.* (Yeni gelinlerini bir gör, balık etli ince uzun bir kadın.) (K.K.28.)

Ğıygı: Keman. *Bacım şindi arvadlar da ğudurdu, Hayce'nin herifi gennine ğıygıdan yemek yēdirdi diyē sen dut bını köydē herkeşe annat. Ey obuya da cor gerek, tüm Barā duyuruğlar.* (Şimdiki kadınlar da kudurmuş, Hatice'nin kocası kendisine keman eşliğinde romantik bir yemek yedirmiş. Hatice'de bunu herkese anlatmış. Millete de dedikodu olsun yeter, tüm Barak'a duyurmuşlar.) (K.K.63.)

Ğıyhın: Tahta parçası. *Elime ğıyhın battı dēy elini dizine çalıydı.* (Elime tahta parçası battı diyerek elini dizine vuruyordu.) (K.K.19.)

Ğıyığ: Büyük iğne. *Bā bir tene ğıyığ ver de ben dikim.* (Bana bir tane kıyık ver de ben dikeyim.) (K.K.27.)

Ğıymatlınıñ ele soyğā ğal-: Kişinin yaşamı boyunca çok kıymetlendirdiği bir kimsenin ya da bir şeyin kişi öldükten sonra başkalarına maskara olması durumunu ifade etmek için

kullanılır. *Arvadını küççük uşag kimi severdi, genni ölünçe de gıymathısı ele soyha ğaldı işde. Gemikleri sızlıydr şindi.* (Karisını küçük bir çocuğu seviyormuşcasına severdi ama, kendisi ölünce karısı başkalarının maskarası oldu. Şimdi toprak altında kemikleri sızlıyordur.) (K.K.37.)

Ġıyraq: Elverişsiz toprak. *Buralar eveli de beyle ğıyraqdı. Ne zaman gessek beyle görürdük. Kimse pek de başını çevirib baħmazdı.* (Buralar önceden de böyle elverişsizdi. Ne zaman gelsek burayı bu halde görürdük. Kimse pek fazla başını çevirip bakmazdı. (K.K.16.)

Ġızdır-: Isıtmak. *Yimē çıharda ğızdır dī!* (Yemeği çıkar da ısıt, haydi!) (K.K.24.)

Ġızdırma: Yüksek vücut ısısı. *Sovuħda ğalık haral, ğızdırma tutuy gennini.* (Soğukta kalmış herhalde, vücut ısısı çok yükseliyordu.) (K.K.62.)

Ġızıl ğanlardan bişesin: Kan revan içinde kal, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ġızıl ğanlardan bişesin işallā.* (Kann revan içinde kalırsın inşallah.) (K.K.29.)

Ġızıl: Bir çeşit kanlı çıban. *Ayānın altında ğızıl çıħmış.* (Ayağının altında kanlı çıban çıkmış.) (K.K.17.)

Ġızırğan-: Bir işi yapmaya isteği olmamak. *Acı bi sefer de ğızırğanma.* (Bir kez de bir işi yapmaya isteğin olsun.) (K.K.17.)

Ġediş-: Kaşımaya hissi. *Sol geçem nası ğedişiy ğī.* (Sol yanım nasıl kaşınıyor kız.) (K.K.60.)

Ġidiş-: Kaşınmak. *Sırtım ğayla ğidişiy yav.* (Sırtım nasıl da kaşınıyor ya.) (K.K.24.)

Ġireneček: Girene kadar. *O ğader sıħıntı çıhardı kine hem genni gennine hem de 'aylesine. Mapısa ğireneček çabaladı, aha noldu şindi ğirdi de irħed etdi mi 'acep?* (O kadar sıkıntı çıkardı ki hem kendi kendine hem de ailesine, cezaevine girene kadar çabaladı. İşte şimdi ne oldu, cezaevine ğirdi de rahat etti mi acaba?) (K.K.51.)

Ġiriz: Çok zayıf. *Bir ğoyun almışlar ğörsen hele nası ğirif.* (Bir koyun almışlar, bir ğörsen nasıl zayıf.) (K.K.35.)

Ġitti ālar paşalar itlere ğaldı köşeler: Bir toplumda önemli kişilerin giderek meydanın hak etmeyen kişilere kalmış olduğunu ifade etmek için kullanılır. *Eveli buralar beyle dēldi kine, bir şey de diyemiħ işde amān ne bilim ğızım, ğitti ālar paşalar itlere ğaldı köşeler.* (Eskiden buralar böyle değildi ki, bir şey de diyemiyorsun işte. Aman ne bileyim kızım, iyiler ğitti meydan bunlara kaldı işte.) (K.K.37.)

Ġo-: Terk etmek. *Babaları ğodu ğetti genneri.* (Babaları kendilerini terk edip ğitti.) (K.K.77.)

Ġoca dölü: Zayıf ve sağlıksız doğan çocuk. *Ġırħından sonra bir adam ne uşah sābi olacağ, o saadden sonra anca ğoca dölü ōr.* (Kırk yaşından sonra bir insan ne çocuk sahibi olacak, o saatten sonra ancak zayıf ve sağlıksız bir çocuk doğar.) (K.K.45.)

Ġocal-: Yaşlanmak. *Genni zatan ġocalmış.* (Kendisi zaten yaşlanmış.) (K.K.13.)

Ġocalıķ: Yaşlılık. *Ġocalıķ ġapiya ġonacak derd dēl.* (Yaşlılık, yanına ilişilecek bir şey deġil.) (K.K.54.)

Ġoçak: Cömert. *Gözü ġöynü pek ġoçak bir adamdı.* (Gözü gönlü bol cömert bir insandı.) (K.K.9.)

Ġodik: Kısa boylu. *Bınnarda ırsi saġı, hepsi ġodik.* (Bunlarda genetik sanki, heps, kısa boylu.) (K.K.18.)

Ġol al-: Bir kimseden güç almak. *Bi uşāğ anadan babadan ġol olmasa bir adam içine giremez.* (Bir çocuk, annesinden ve babasından güç almazsa toplum içine giremez.) (K.K.17.)

Ġol ver-: Bir kimseye güç vermek, yardımcı olmak. *Özellikle baba bir uşā ġol veren olucu.* (Özellikle bir çocuğun babası çocuġa güç veren olmalıdır.) (K.K.17.)

Ġolluķ: Karakol. *Allah ne ġollā ne de mapısa birini düşürmiye.* (Allah ne karakola ne de hapisaneye birini düşürmesin.) (K.K.15.)

Ġolunun dalınıġ uza-: Bir ailenin genişlemesi, büyümesi. *Şindi sen dā uşāġsın bilmessiġ de ġolunun dalınıġ uzamış olması yēn ġözel.* (Şimdi sen küçüksün bunun farkında deġilsin ama geniş bir aileye sahip olmak çok güzel bir şey.) (K.K.83.)

Ġom ġuyruġ ol-: Hiçbir şeyi beġenmemek. *Bu ġadek de olmas kine, accık şu āzııı ēndir bu ġaderi ġom ġuyruġ olma.* (Bu kadar da hiçbir şey beġenmemezlik olmaz, biraz engin gönüllü ol.) (K.K.7.)

Ġom: Büyükçe, kabaca. *Kele o hayla hıyar, ġom kimi.* (Kız o nasıl salatalık çok kaba, büyük.) (K.K.37.)

Ġonaġ: Konak, gösterişli bina. *Eveli zenginler ġonaġ da oturullardı.* (Önceden zenginler konak da otururlardı.) (K.K.76.)

Ġonaķ: Bebeklerin doğdukları ilk altı ay süresince baş kısımlarında oluşan beyaz saç kepeġi. *Uşān ġonā duruy dā, geķer amma az ġaldı.* (Bebeġin daha konaġı başında duruyor, geķer ama az kaldı.) (K.K.27.)

Ġonaġ: Özellikle bebeklerde görülen yoğun saç kepeġi. *Bebēn ġonāna hemen el sürülmez.* (Bebeġin saçındaki dokuya (kepeksi yapıya) hemen müdahale edilmez.) (K.K.54.)

Ġonaķla-: Saçın kepeklenmesi. *Sabınnan mı yıġın ġafanı, ġonaklamış.* (Sabunla mı yıkıyorsun saçını, kepeklenmiş.) (K.K.43.)

Ġondura: Ayakkabı. *Ġonduran ġayla parliy.* (Ayakkabın nasıl da parlıyor.) (K.K.4.)

Ġonteyir: Konteynır. *Deprem olunķu gidecek yerimiz de yoġtu kine gidek, mecbır ġonteyir da ġaldık.* (Deprem olduġunda gidecek yerimiz yoktu ki gidelim, mecburen konteynır da kaldık.) (K.K.20.)

Ġop-: Koşmak. *Ġop çabık anañ geliy.* (Koş çabuk annen geliyor.) (K.K.24.)

Ġopard-: Koparmak. *Çiçekleri sen mi Ġoparddın?* (Çiçekleri sen mi kopardın?) (K.K.14.)

Ġoruyçu: Bekçi. *Fısdık zamanı geldī kimi herkeş malının başına birer dene Ġoruyçu Ġoyar eyle evine geder. Ey nolucu ya 'Anteb'in merkezindesen ille Ġoruyçu Ġoyacan yoħsa zor, ille çalallar çüñkü.* (Fıstık hasatı zamanı gelince herkes malının başına bir bekçi diker ve evine öyle gider. E ne olacak ya, Gaziantep Merkez'de yaşıyorsan mutlaka bekçi koyman gerekir, yoksa fıstıkları çalarlar.) (K.K.46.)

Ġosğa Ġosğa yörü-: Kendini beğenmiş bir şekilde yürümek, böbürlenerek yürümek. *Bınlar 'aylece beyle Ġosğa Ġosğa yörürler.* (Bunlar ailece böyle böbürlenerek yürürler.) (K.K.73.)

Ġosğa: Kendini beğenmiş. *Bu Ġaderi de Ġosğa olunmas.* (Bu kadar da kendini beğenmiş olunmaz.) (K.K.19.)

Ġosġalan-: Kibirlenmek, böbürlenmek. *Her şeyinden övünüy, Ġosġalanıy.* (Her şeyi ile övünüyor, kibirleniyordu.) (K.K.19.)

Ġov: Dedikodu. *Ġov étme olmasın ammā onlar yēn acarlar.* (Dedikodu yapmak gibi olmasın ama onlar çok zenginler.) (K.K.8.)

Ġovcu: Arabozan, dedikoducu. *Dayım cor daşır Ġovculū berk severdi.* (Sürekli söz taşır, insanların arasını bozmayı çok severdi.) (K.K.33.)

Ġovurt-: Bırakmak, göndermek. *Acı bunnarı Ġovurt da biz de ġurtulaħ.* (Lütfen bunları gönder de biz de kurtulalım.) (K.K.64.)

Ġoyun yaşı Ġader ol-: Çok yaşlanmak. *Onun artılıħ ġeşlī mi ġaldı, Ġoyun yaşı Ġader oldu.* (Onun artık gençliği mi kalmış, çok yaşlanmış.) (K.K.73.)

Ġoyungözü: Papatya. *Düzlüġlere çıħdımıs kimi Ġoyungözleri yetmişse hemen tac ederik ġızlarımızın saçına.* (Ovaya çıktığımız da papatyalar açmışsa toplayıp hemen kızlarımızın saçlarına takmaları için tac yaparız.) (K.K.13.)

Ġoz ācında ġarġa ol-: Bir kişinin gitmemesi gereken bir yere gitmesi. *Çārıldm yēre ġedersin, ġoz ācında ġarġa olma.* (Davet edildiğin yere gidersin, gitmemen gereken yere girme.) (K.K.60.)

Ġoz: Ceviz. *Ġozun çetini bize yaramaz.* (Cevizin sert olanı işimize yaramaz.) (K.K.31.)

Ġöbelek: Mantar. *Biz uşahdık dālardan bayırlardan ġöbelek neyin toplardık, hele o bize bir nezzed verirdi kine, sorma ġetsin.* (Biz çocukken dağlardan bayırlardan mantar toplardık. O bize öyle bir lezzet verirdi ki, sorma gitsin.) (K.K.47.)

Ġödelek: Kısa boylu. *Bı, anasının tek ġödelek uşā, diyerleri süllüm kimi.* (Bu, annesinin tek kısa boylu çocuğu. Diğerleri hep uzun boyludur.) (K.K.8.)

Gölük: Yük hayvanı. *Dereköy'e gâdiyken gölûne yükler de bize nanca öteberi getirirdi.*

(Dereköy'e giderken hayvanına yükleyip bize bi sürü yiyecek getirirdi.) (K.K.9.)

Göm-: Saygı duymamak. *Böyyüñü niye gömiysiñ?* (Büyüğüne karşı neden saygılı olmuyorsun?) (K.K.72.)

Gömgöv ol-: Bir bitkinin yeşillenmeye başlaması. *Geliyken gördüyüz mü çālalar gömgöv oluylar yavaş yavaş.* (Gelirken gördünüz mü, çağlalar yeşermeye başlamış yavaş yavaş.) (K.K.30.)

Gömgöv zengin ol-: Çok zengin olmak. *Netdiler netmediler bilmim ama gömgöv zengin oluqlar.* (Nasıl yaptılar bilmiyorum ama çok zengin oldular.) (K.K.36.)

Gönderici gêt-: Arabulucu olmak, dargın olan iki kişinin arasını bulmak için uğraşmak. *'Ammisinden dövüşdünde gönderici gêtdik.* (Amcası ile kavga ettiğinde arabulucu olarak biz gittik.) (K.K.21.)

Gönlü beş böyyüğden ol-: Ulu'l-azm olarak bilinen; Nuh, İbrahim, Musa, İsa ve Muhammed peygamberler gibi gönül güzelliğine sahip olmak, iyi yürekli olmak. *Nası iyi bir adam, gönlü beş böyyüğden vallā.* (Ne kadar iyi bir insan, gönlü peygamber gönlü gibi güzel.) (K.K.82.)

Göñül êndir-: En ufak şeye bile tenezzül etmek, o şeye öykünmek. *Acı birez genni ayleye bañ, herkeşe göñül êndirme.* (Lütfen biraz kendi ailene odaklan, herkese ve her şeye imrenme.) (K.K.5.)

Göpcük: Patlıcan ve biberin baş kısmı. *Gurutmalık ederken balcanın da biberin de göpcüğü alınır.* (Kış için kurutmalık yapılırken patlıcanın da biberin de baş kısmı alınır.) (K.K.57.)

Gördü künden geri gal-: Genellikle baba evinde güzel bir yaşamı olup evlenince sefil bir hayatı olan kız çocukları için kullanılır. *O adamdan evlendinden belli gördü künden geri galiy.* (O adamla evlendiği günden beri baba evindeki rahatlığını bulamıyor, sefil bir hayat sürüyor.) (K.K.26.)

Görgel: İyi gören. *Her gün balı yiye yiye görgel olduk.* (Her gün balık yemekten artık gözlerimiz daha iyi görüyor.) (K.K.8.)

Görük-: Görünmek. *Ğaç aydan belli görükmîñ merem ben de dîm.* (Zira ben de diyordum ki kaç aydan beri görünmüyor.) (K.K.43.)

Göşdürümbarh: Yaprakları koyu yeşil ve uzun ince olan, haşlanarak yemeği yapılan bir çeşit bitkidir. *Çağırca didîn göşdürümbarh kimi uzamiya birañılmas kine.* (Çakırca otu, göşdürümbark otu gibi uzamaya bırakılmaz ki.) (K.K.70.)

G*t doğuştur-: Kişinin kendisini bir başkası ile kıyaslaması. *Sen niye g*t doğuşturin kine?*

(Sen niye kendi kendini başkaları ile kıyaslıyorsun ki?) (K.K.3.)

Göş: Göç. *Bı gönşularınız hıara göşdüler habarıyız var mı?* (Bu komşularınız nereye göç ettiler haberiniz var mı?) (K.K.71.)

G*t oynatan guş kimi ol-: Sürekli karar değiştirip sözünde durmamak. *Ben ne dediysem odur, ama sen g*t oynatan guş kimisiñ.* (Ben ne dediysem odur ama sen sürekli karar değiştiriyorsun ve verdiğin söz de durmuyorsun.) (K.K.59.)

G*t üstü otur-: Ümit edilen şeyin olmaması. *Göynümü kırdın da noldu? G*t üstüne oturdun aha.* (Gönlümü kırdın da ne oldu? Ümit ettiğin şey olmadı bak.) (K.K.47.)

G*telek: Şımarık. *Nası g*telek kele, bî.* (Nasıl şımarık ya, aman Allah.) (K.K.8.)

G*tüne baħa baħa dön-: Amacına ulaşamadan geldiği yere tekrar dönmek. *Ben beyle olacānı bilmiydim, g*tüme baħa baħa döndüm.* (Ben böyle olacağını bilmiyordum, amacıma ulaşamadan tekrar döndüm.) (K.K.20.)

G*tünđe balta sapı ol-: Kişinin başında bir dert ya da sıkıntı olmak. *Hêç ğafamız ireħed olmuy kine? G*tümüzde balta sapı oluy dayım.* (Kafamız hiç rahat olmuyor ki, sürekli bir sıkıntımız derdimiz oluyor.) (K.K.74.)

Göv: Taze. *Suvanlar gövmüş de dadından yënmez olmuş tama.* (Soğanlar tazeymiş tadından yenmez olmuş ya.) (K.K.46.)

Göverti: Yeşillik. *Düzlüĝlerde göverti gördümüz kimi çıkarık.* (Ovalarda yeşillik gördüğümüz an çıkarız.) (K.K.80.)

Göy: Mavi. Asman göye döndü kimi yüzümüz gülerdi. (Gökyüzü berrak bir mavilik kazanınca yüzümüz gülerdi.) (K.K.8.)

Göyerçin: Güvercin. *Göyerçin uçuverdi ğanadıñı açıverdi.* (Güvercin uçuverdi kanadını açıverdi.) (K.K.39.)

Göynü düş-: Aşık olmak. *Eveli benim göynüm aha bına düşdü dème mi vardı saħı.* (Önceden ben buna aşık oldum demek mi vardı sanki.) (K.K.2.)

Göyün: Gönül. *Göynüm sâ düşdü, dedim.* (Gönlüm sana düştü, dedim.) (K.K.16.)

Göz ārd-: Gözle işaret verip dikkatli olmasını söylemek. *Bir kimse geldî kimi hemen babası göz ārdırdı uşahlarına.* (Bir kimse geldiği zaman babası çocuklarına hemen gözüyle işaret verir nasıl davranmaları gerektiğini anlatırdı.) (K.K.2.)

Göz ayır-: Kişiyi korkutmaya çalışmak. *O kimsêye baħmas, göz ayırma boş yere.* (O kimseyi umursamaz, boş yere korkutmaya çalışma.) (K.K.11.)

Göz ayırd-: Sözleriyle ve siması ile insanlara korku vermeye çalışan kişi için kullanılır. *Bi cim 'ete girdi kimi göz ayırdır.* (Bir topluma girdiği vakit insanlara bakışları ve sözleri ile korku vermeye çalışırdı.) (K.K.46.)

Göz belerd-: Gözlerini ayırarak etrafına korku salmaya çalışan insanlar için kullanılır. *Ėaynı ĥayla aĥlaķsız, gözünü belerdiy duruy.* (Kayınbiraderi nasıl edepsiz, insanlara gözlerini ayırıp duruyor.) (K.K.52.)

Göz gevheri dök-: Gözyaşı akıtmak, ağlamak. *Ölunu asgere gönderdi künden belli gözünün gevherini aĥıdiy.* (Oğlunu askere gönderdiği günden beri ağlıyor.) (K.K.10.)

Göz ġır-: Bir kişinin hevesini kırmak. *Benim gözümü ġırdıķdan kelli ne edim ben bayramı seyranı.* (Benim hevesim kırıldıktan sonra bayramı da seyranı da ne yapayım ben.) (K.K.32.)

Göz: Nazar. *Bu ġadek esneme ney olucu gözden baķķa.* (Bu kadar esnemenin sebebi nazardan başka ne olacak.) (K.K.15.)

Gözaltına ġet-: Riskli bir işte ortadan kaybolmak, bulaşmamak. *Nazımaġ bi şey ossa gözaltına ġederdi.* (Ne zaman sıkıntılı bir durum olsa ortadan kaybolur hiç bulaşmazdı.) (K.K.9.)

Gözkü: Ayna. *Gözküyü getir de baĥım hele sıfatıma.* (Aynayı getir de bir bakayım yüzüme.) (K.K.6.)

Gözü aç kimi ye-: Görgüsüz bir biçimde yemek yemek. *Senin uşan gözü aç kimi yey ne vaĥıd gesseler.* (Senin çocukların ne zaman gelse görgüsüz bir biçimde yemek yiyorlar.) (K.K.29.)

Gözü aydınla-: Yeni doğan bebeġi ziyaret etmek. *Gözü aydınlamiye ettiġiniz mi onnara.* (Onların yeni doğmuş bebeġini ziyaret etmeye gittiniz mi?) (K.K.69.)

Gözü bozar-: Yorgunluktan bayılacak duruma gelmek. *Bosdan da çalışmadan gözü bozarmıķ maĥsimiġ.* (Tarlada çalışmaktan çok yorulmuş bayılacak duruma gelmiş zavallıcaġız.) (K.K.4.)

Gözü dar ol-: Cimri olmak. *Gözü dar olursa bi adamın beyle irezil ör.* (Bir insan cimri olursa işte böyle rezil olur.) (K.K.10.)

Gözü ġara ol-: Korkusuz insanlar için kullanılır. *Uşag dēl bir ataş vallā, gözü ĥayla ġara.* (Çocuk deġil ateş vallahi, nasıl da korkusuz.) (K.K.62.)

Gözü kırıl-: Ümidi kırılmak, korkmak. *Benim artıĥ gözüm kırıldı.* (Benim artık ümidim kırıldı.) (K.K.70.)

Gözü oyna-: Uyanık ve fena insanlar için kullanılır. *O sizi sulu getirir susuz da götürür, her işde gözü oynuy valla.* (O sizi sulu götürür susuz getirir, her işte çok uyanık davranıyor vallahi.) (K.K.79.)

Gözünde çapağ ol-: Bir insanın bir işi başardığına dair delilinin olmasıdır. *Ben etdim diy de bir adamın gözünde çapağ olmadıktan kelli neye inanıcı?* (Ben yaptım diyor ama bir insanın delili olmazsa neye inanacaksın ki?) (K.K.80.)

Gözünde uç-: Çok özlemek. *Anamdan bobam gözümde uçuy.* (Annemi ve babamı çok özledim.) (K.K.17.)

Gözüne al-: Bir insanı sevmemek ve sevmediği için de o insanı tüm kötülöklere maruz bırakmak. *Birini gözüne aldım mı tamām.* (Birini sevmezse ona tüm kötölükleri eder.) (K.K.30.)

Gözüne pay et-: Hakkı olmayan bir maldan kendine hisse çıkaran insanlara söylenen bir tabirdir. *Her işde gözüne pay eder.* (Her işte muhakkak kendi kendine bir pay çıkarır.) (K.K.84.)

Gözünün ıldı yire bas-: Başarabileceğini kestirdiğı bir işe başlamak. *Gözünün ıldı yire basacan kine sonadan carıs olma.* (Başarabileceğini kestirdiğın bir işe başlayacaksın ki sonradan rezil olma.) (K.K.14.)

Gözünün kirşi gırıl-: Ümidi kırılan, bir işten gözü korkan insanlar için kullanılır. *Benim genderden gözümün kirşi gırıldı vallā.* (Benim kendilerinden gözüm çok korktu vallahi.) (K.K.51.)

Gözünün kökü ār-: Bir şeyi çok beklemek. *Boyun saba diye diye gözümün kökü ārdı.* (Bugün yarın diye diye çok bekledim.) (K.K.5.)

Gözüne betire düşe: Gözlerin kör olsun, manasında söylenilen bir ilençtir. *Gözüne betire düşe de inim inim inliyesin.* (Gözlerin kör olsun da inim inim inleyesin inşallah.) (K.K.75.)

Gözüye Ali mili çekile: Senin gözüne de Ali'nin gözüne çekilen mil gibi bir mil çekilsin de kör ol, manasında söylenilen bir ilençtir. (Köroğlu Destanı'na atıf yapılmıştır.) *Gözüye Ali mili çekile işallā.* (Gözün kör olsun inşallah.) (K.K.1.)

Gözüye mıhlar bata: Gözlerin kör olsun manasında söylenilen bir ilençtir. *Görüp de görmedim dedın gözüye mıhlar bata bes.* (Görüp de görmedim dediğın gözlerin kör olsun inşallah.) (K.K.37.)

Gözüyün önü ğarala: Gözlerine siyah bir perde insin ve bir daha göreme, manasında söylenilen bir ilençtir. *Gözüyün önü ğarala işallā, dedi.* (Gözlerine siyah bir perde insin ve bir daha göremeyesin inşallah dedi.) (K.K.9.)

Gudduk: Kısa boylu. *Halalarına çekdi zār hepsi gudduk gudduk.* (Halalarına benziyor herhalde, hepsi kısa kısa.) (K.K.6.)

Ġudduh: Kısa. *Boyu ğudduhdu ama başaradlıydı.* (Boyu kısaydı ama çok marifetliydi.) (K.K.6.)

Ġudumlu gel-: Uğurlu gelmek. *Geyik bizim eve Ġudumlu eliy ya ħalı da ya başğa bir şey de ille olmalı.* (Geyik motifi bizim evimize uğurlu geliyor ya halının desenin de ya da başka bir şeyin üzerinde mutlaka olmalı.) (K.K.7.)

Ġudumsuz ol-: Uğursuz olmak. *Bi ev bı Ġadek mi Ġudumsuz ōr.* (Bir ev bu kadar mı uğursuz olur.) (K.K.53.)

Ġuduz itlere dönesiñ: Kuduz köpekler gibi daima kaşın, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ġuduz itlere dönesiñ bes.* (Kuduz köpekler gibi daima kaşınırsın inşallah.) (K.K.19.)

Ġul Ġurban ol-: Kişinin kölesi gibi davranmak, her işini yapmak. *Navar da Ġul Ġurban oluysun, sona baş edemeñ hā.* (Ne olmuş da kölesi gibi davranıyorsun, sonra baş edemezsin bak.) (K.K.3.)

Ġulā düş-: Çok yorulmak. *Ġulamız düşdü acı dinlenek.* (Çok yorulduk, biraz dinlenelim.) (K.K.83.)

Ġulaħ al-: Duymak, bir şeyi dikkatle dinlemek. *Otur da Ġulaħ al baħ nāder gözel Ġonuşuy.* (Otur da dikkatlice dinle, bak ne kadar güzel konuşuyor.) (K.K.20.)

Ġulaħsızda küpe ol-: Becerisi olmayan bir kişinin elinde imkânın çok olması. *Allām dedim, ona vermişsiñ Ġulaħsızda küpe olmuş dedim.* (Allah'ım, ona vermişsin ama o bu imkânı değerlendiremez dedim.) (K.K.67.)

Ġulaħ yaprı-: Çok konuşmak. *Ġulaħ yaprıma acı navar ħös de ireħed edek.* (Çok konuşma lütfen sus da biraz rahat edelim.) (K.K.9.)

Ġulāndan savur-: Söz dinlememek. *Anañ Ġulāndan savırma, laf diñle.* (Annenin sözünü dinlememezlik etme, sözünü dinle.) (K.K.11.)

Ġulāniñ arħasına çal-: Duymamak, duymazdan gelmek. *O herkeşi Ġulāniñ arħasına çalar.* (O herkesi duymazdan gelir, dinlemez.) (K.K.11.)

Ġulāniñ böcū öl-: Kulağının zarı patlayan insanlar için kullanılan bir ifadedir. *Ġulāniñ böcū ölük didiler, amelyet olucumuş.* (Kulağının zarı patlamış dediler, ameliyat olacaktı.) (K.K.21.)

Ġulāña Ġurşun aħa: Sağır olası, manasında söylenilen bir ilençtir. *Şindi duyın da söylemin ya işala Ġulāña Ġurşun aħar da heç söyliyemeñ.* (Şimdi duyup da söylemiyorsun ya, inşallah sağır olursun da hiç duyamazsın.) (K.K.59.)

Ġullap bul-: Her şeyde bir kusur bulmak. *Niye Ġullap daħiysın, bir anla bir baħ.* (Neden hemen her şeyde bir kusur buluyorsun, bir anla bir bak.) (K.K.34.)

Ġullap daħ-: Her şeyi kusurlu görmek. *Ġullap daħma bi sefer de navar.* (Lütfen bir kere de her şeyi kusurlu görme.) (K.K.70.)

Ġullapla-: Bahane bulmak. *Biri bir şey aldī kimi ille Ġullaplardı.* (Biri bir şey aldığı zaman

illaki bahane bulup beğenmezdi.) (K.K.16.)

Ğulpuna yapış-: Bir işi halletmek için her yolu denemek. *Sen ğulpuna yapış da gerisi ğolay.* (Sen işini halletmek için her yolu dene de gerisi kolay.) (K.K.55.)

Ğulun: At yavrusu. *Bizim Arab'ın ğulunuğu gördün mü?* (Bizim Arap atının yavrusunu gördün mü?) (K.K.8.)

Ğuluş: İki kürek kemiğin arası. *Sovuk mu aldım nettim, ğuluşum tutmuy.* (Soğuk mu aldım ne? Kürek kemiklerimin arası çok ağrıyor.) (K.K.25.)

Gulunç: Kürek kemiği. *Damdan düşdümden belli guluncum sızlıy.* (Damdan düştüğümünden beri kürek kemiğim sızlıyor.) (K.K.17.)

Gumbuz: Kanbur. *Gara guru gumbuz bir uşaktı.* (Kara kanbur bir çocuktu.) (K.K.25.)

Ğumsut-: Biktirmek, usandırmak. *Artılığ ğumsuttuğ vallā anangili de.* (Vallahi artık annenleri de biktirdin.) (K.K.24.)

Gundur: Kısa boylu. *Anaları da gundurdu.* (Anneleri de kısaydı.) (K.K.11.)

Ğunt: Sağlam. *Sırrı gayyim ğuntdu.* (Gizlisi saklısı sağlam sır gibiydi.) (K.K.44.)

Ğurbet: Yabancı yer. *Ğurbet elde ğalma zor.* (Yabancı yerde yaşamak zor.) (K.K.43.)

Ğurd ğur'ēni oğu-: Bir sözü çok uzatarak konuşmak. *Acı navar ğurd ğur'ēni oğuma da ğıssadan ağılad.* (Lütfen, sözü çok uzatmadan kısaca anlat.) (K.K.7.)

Ğurdala-: Karıştırmak. *Eve ğēr ne varsa ğurdalar, evin altından üstünü bir ederdı.* (Eve gelir ne varsa karıştırır, evin altını üstüne getirirdi.) (K.K.18.)

Ğurdun ğuzu ola: Sana zarar verecek olan kim varsa kuzu gibi akıllı olsun, sana zarar vermesin manasında söylenilen bir duadır. *Ğurdun ğuzu ola yörum.* (Sana zarar vermek isteyen kim varsa veremesin inşallah yavrum.) (K.K.80.)

Gurğa yat-: Kuluçkaya yatmak. *Bizim tavıklar gurğa yatıklar ellāham, acı navar çoğ girip çılmıyağda eyce yatsınlar.* (Bizim tavuklar kuluçkaya yatmışlar galiba, lütfen biraz dikkat edelim de rahat etsinler.) (K.K.78.)

Ğurhun cücū güzün sayılır: Bir olayın gerçek sonucu tüm telaş ve aksilikler bittikten sonra belli olur. Bu ifade ise bir kişinin sözlerine değil yaptığı işe bakılacağını belirtir. *Sen bırağ şimdi onu bunu, ğurhun cücū güzün sayılır.* (Sen bırak şimdi onu bunu, sözlerine değil yaptığın işlere bakacağız.) (K.K.4.)

Ğurhun cücünü say-: Bir kişinin yaptığı faydalı işleri görmek. *Ğurhun cücünü de sayıcın eyle her zaman kötüyü görme olmaz.* (Bir insanın yaptığı faydalı işleri de göreceksin her zaman kötüyü görmek olmaz.) (K.K.23.)

Ğurlağ: Kuruluk, yağışsızlık. *Bı sene ğurlağ her yer.* (Bu sene her yer yağışsızlık içinde.) (K.K.17.)

Ġursak: Mide. *Ġursāmdan ses geliy, acıkdım mı netdim ben gene?* (Midemden ses geliyor ben niye acıktım mı ne?) (K.K.15.)

Ġırsak: Kursak, mide. *O cücün Ġırsā heç boş durmazdı.* Dayım bi şeyler kekerdi. (O kuşun kursağı hiç boş durmazdı. Daima bir şeyler gagalardı.) (K.K.18.)

Ġurt ol-: Akıllı, uyanık olmak. *Valla o böyyüğden aşşık atılmas, İstammil'da böyyüyük o, şēr gennini nası Ġurt edik biliñ mi?* (Vallahi o büyük olanla baş edilmez, İstanbul'da büyümüş o, şehir kendisini nasıl uyanık biri haline getirmiş, biliyor musun?) (K.K.46.)

Ġurtboğan: Çok güçlü erkek. *Aslan kimi olan valla, aynı Ġurtboğan.* (Aslan gibi çocuk vallahi, tıpkı kurtboğan.) (K.K.49.)

Ġuru yere Ġurt düşür-: Ortada hiçbir aksi durum söz konusu değilken sorun çıkarmak. *Genni geldi kimi Ġuru yere Ġurt düşer, nōldu dērsiñ.* (Kendisi gelince hiçbir sorun yokken bile sorun çıkarır, ne oldu dersin.) (K.K.13.)

Ġurul-: Kibirlenmek. *Uşā oñul kazanık diye nası da Ġuruluy bañsana.* (Çocuğu üniversiteyi kazandı diye nasıl da kibirleniyor baksana.) (K.K.24.)

Ġurum: Fiziksel özellik, fiziki durum, biçim. *Bu avradın Ġurumu beyle dā da dēşmez.* (Bu kadının fiziği böyle daha da değişmez.) (K.K.11.)

Ġurutma et-: Kışın tüketmek amacıyla sebze kurutmak. *Gabağ, balcan, tomos ne varsa Ġurutma etdik.* (Kabak, patlıcan, domates ne varsa kış için kurutma yaptık.) (K.K.45.)

Ġuruyel: Romatizma. *Yedi seneden belli ayāmda Ġuruyel var gızım.* (Yedi yıldan beri ayağımda romatizma var kızım.) (K.K.27.)

Ġuş Ġarışmasına Ġet-: Karışık olan bir işin içinde bulunmak. *Nerde mesele varsa uzağ ol, Ġuş Ġarışmasına Ġedeñ hā.* (Nerede bir sorun varsa oradan uzak ol, karışık olan işin içinde bulunma.) (K.K.17.)

Ġuş Ġuş et-: Söyleyeceği şeyi söyleyemeyip lafı uzatmak. *Seni gördüm kimi Ġuş Ġuş edim.* (Seni görünce söyleyeceğim şeyi söyleyemeyip lafı uzatıyorum.) (K.K.8.)

Ġuşā Ġevşe-: Bir kişiyi beğenmek, bir kişiden hoşlanmak. *Dezzeñi görünce Ġuşām Ġevşeyikdi.* (Teyzeni görünce çok beğenmiştim.) (K.K.14.)

Ġuşekmē: Diyabet hastalığına iyi gelen ve şeker seviyesini dengeleyen bir çeşit bitkidir. Kaynatılarak çayı içilmekle birlikte, haşlanarak yemeği de yapılır. *Benim arvad şeker hasdelñi Ġuşekmēni yiyerekden geçirdi. Toñturun eleçlerimiş neblim neymiş heç Ġullanmadı.* (Benim eşim diyabet hastalığını kuşekmeği otunu yiyerek atlattı. Doktorun verdiği ilaçları da başka şeyleri de kullanmadı.) (K.K.30.)

Ġuşhana: Küçük, kulpsuz tencere. *Evleniyken setde alınır iki üş dene tenteş Ġuşhana da alınır. Bes setden olmas kine.* Bir kızın çeyizi için tencere seti de alınır, iki üç tane farklı küçük

tencere de alınır (günlük kullanım için). Sadece setle olmaz ki.) (K.K.56.)

Ğuvat: Kuvvet, güç. *Adam ğocadîkimi ğuvatı da ğalmiy.* (İnsan yaşlanınca gücü de kalmıyor.) (K.K.73.)

Guymağ: Un helvası. *Nefse arvada eyle yürēne çökecek şeyler yidirilmes kine. Ney yiy ney yimiy taħub edilir. Guymağ kimi yimesi goley şeyler yidirilir.* (Lohusa kadına sindirilmesi güç şeyler yedirilmez. Ne yiyor ne yemiyor takip edilir, Kuymak gibi sindirimi kolay yiyecekler yedirilir.) (K.K.57.)

Ğuyrūnnağ oyna-: Başına bela sarmak için uğraşmak. *Millete ne zerellik getiriciñ gene sen, niye ğuyrūnnağ oynā.* (Millete ne zarar getireceksin yine, sen başına bela açmak için neden uğraşıyorsun.) (K.K.41.)

Ğuzu kimi ol-: Akıllı uslu olmak. *Yatılı oħula gönderiklerdi gennini ğuzu kimi oluğ.* (Yatılı okula göndermişlerdi onu, nasıl akıllı uslu olmuş.) (K.K.12.)

Ğuzuğulā: Tadı ekşi olan bir bitki çeşitidir. *Lahmacunun yanına leymun, ğuzuğulā, tırp... Her şeyden ğoy acı.* (Lahmacunun yanına limon, kuzukulağı, turp... Her şeyden koy lütfen.) (K.K.11.)

Güllov: Güllü adı. *Bizim Güllov da geliy mi?* (Bizim Güllü de geliyor mu?)

Gülüšan: Gülşen adı. *Gülüšan'ı da d'avet ettiñ mi?* (Gülşen'i de davet ettin mi?) (K.K.10.)

Güm at-: Yalan söylemek. *Bir adam sā bir şey sordummu acı navar güm atmadan kōnuş.* (Bir kişi sana bir şey sorduğunda lütfen yalan söylemeden konuş.) (K.K.54.)

Gün ğey-: Cezaevine girmek. *Sen netdiñ de gün ğeydiñ dēdim.* (Sen ne yaptın da cezaevine girdin dedim.) (K.K.5.)

Günde bir eği öliy ol-: Her gün bedeninden bir parçanın ölüyor olması. *Bu ħasdalā tutuldūmdan belli günde bir enām öliy saħı.* (Bu hastalığa tutulduğum günden beri, her gün bedenimin bir parçası ölüyor sanki.) (K.K.29.)

Gündiye: Günlük. *Yıyecēn bile gündiyesi olur, Allah aznan yetinenlerden eylesin.* (Yemeğin bile günlüğü olur, Allah az ile yetinenlerden etsin.) (K.K.5.)

Güneħ: Günah. *Yetimin parası mı yēnir gızım, adam Allah'dan ğorħar güneħ tama.* (Yetimin parası mı yenir kızım, insan Allah'tan korkar günahıdır.) (K.K.13.)

Günü: Haset. *Bacısını bile yürütmez günü bir gızdı.* (Kız kardeşine bile kıskançlık eden haset bir kızdı.) (K.K.54.)

Günüçü: Kıskanç. *Biri bir yüssük daħmasın günüçülūñden ölürdü.* (Birisi bir nişan yüzü takınca kıskançlığından ölürdü.) (K.K.37.)

Güñüz: Gündüz. *Güñüz nolucu, sal uşā da oynasın dışarda.* (Gündüz ne olacak, bırak da oynasın çocuklar dışarıda.) (K.K.12.)

Gürpedek: Aniden, bir anda. *Haral kötü ürye görük kine yatakdan gürbedek kaçtı.* (Herhalde kötü rüya görmüş ki, yataktan bir anda kalktı.) (K.K.20.)

Güssim: Gülsüm adı. *Bacımın gonşusu Güssüm de geliymiş.* (Kızkardeşimin komşusu Gülsüm'de geliyormuş.) (K.K.78.)

Güvê: Damat. *Benim ölüm olmasa da ör. Güvēm bā bir olan satı.* (Benim oğlum olmasa da olur, benim damadım bana bir erkek evlat kadar yakın zaten.) (K.K.27.)

Güveş: İçinde yemek pişirilen toprak kap. *Gurban kesdîmis kimi ille bir güveş yēmē ederidig.* (Kurban kestiğimiz zaman illa ki güveç yemeği yapardık.) (K.K.63.)

Güzlek: Sonbahar yağmuru. *Saçı gür eden güzlekdir.* (Saçı gür yapan sonbahar yağmurudur.) (K.K.7.)

Ğağlarken ğağlarken ğuzula-: İsteddiği bir şeye kavuşabilmek için çaba sarf eden kişinin amacına ulaşması durumunu ifade eder. *Bağ görüysiniz dēl mi? Ğağlarken ğağlarken ğuzuladı.* (Bakın görüyorsunuz değil mi? Onca çabadan sonra istediğine kavuştu.) (K.K.59.)

Ğırdlak: Gırtlak. *Cuāra içmeden ğırdlak ğanseri olmuş bilin mi?* (Sigara içmekten gırtlak kanseri olmuş biliyor musun?) (K.K.7.)

Ha it ha sen olasıñ: Çok değerli ve saygıdeğer biri iken değersiz bir konuma düş, manasında söylenilen bir ilençtir. *Bı ğadek şımarma olmas, ha it ha sen oluñ işallā.* (Bu kadar şımarıklık olmaz, inşallah bu değerli konumundan çok değersiz birine dönüşürsün.) (K.K.36.)

Ĥabbab: Takunya. *Abdashaniya girdī kimi ĥabbabların içi suydan dolardı.* (Abdesthaneye girdiği zaman takunyaların içi suyla dolardı.) (K.K.2.)

Ĥabbe: Tane. *Üzümün ĥabbelerini heder etmeden yē.* (Üzümün tanelerini ziyan etmeden ye.) (K.K.39.)

Ĥabhabdan ğaçma kimi ol-: Bir işte düşündüğünden daha çok zorlanmak. *Ben beyle olacānı bissem yanaşır mıydım? İşde içine girmiyinçi adam bilemiy. Ĥabhabdan ğaçmış kimi olduğ vallā.* (Ben böyle olacağını bilseydim yanaşır mıydım? İşte işin içine girmeyince insan bilemiyor. Beklediğimden daha çok zor oldu vallahi.) (K.K.80.)

Hacey: Hacer adı. *Haceyiñ emmuşa da gelikti.* (Hacer'in amcasının oğlu da gelmişti.) (K.K.20.)

Ĥaci leylē asmanda gör-: Çok gezmek. *Acı birez de bırda dur, ĥaci leylē asmanda mı görüksüñ vallā.* (Birazcık da burada dur lütfen, çok geziyorsun vallahi.) (K.K.30.)

Ĥadduc: Hatice adı. *Ĥadduç bibime de ūra unutma!* (Hatice halama da uğra unutma!) (K.K.24.)

Ĥadice: Hatice adı. *Gız Ĥadice Ĥadice, halaya gel bı gece saç uzun bel ince.* (Kız Hatice

Hatice, halaya gel bu gece saçını uzun beli ince.) (K.K.72.)

Haf geç-: Umursamadan önemsiz bir şekilde görüp geçmek. *Bu konu eyle haf geçilecek bir şey dēl.* (Bu konu öyle umursamadan önemsiz geçilecek bir konu değil.) (K.K.57.)

Haf geçme: Dikkatsizlik. *Ben ince iş ederim haf geçmem, neymiş ne dēmiş baharım.* (Ben incelerim dikkatsizlik etmem, neymiş ne değilmiş bakarım.) (K.K.18.)

Hafıl hafıl ye-: İştahsız bir biçimde yemek yemek. *Hafıl hafıl yeme acı işdehli ye.* (İştahsız bir şekilde yeme biraz iştahla ye.) (K.K.8.)

Hafıl hafıl: Acele acele, hızlı hızlı. *Uşā ne zamandan belli ekmek vermiysiniz, nasıl da hafıl hafıl yiy.* (Çocuğa ne zamandan beri ekmek vermiyorsunuz, nasıl da hızlı hızlı yiyor.) (K.K.26.)

Haḥ: Hak. *Ben bını mı haḥ etdim?* (Ben bunu mu hak ettim?) (K.K.73.)

Haḥ için goḥ küp için topaḥ: Kesilen kurbanın Allah rızası için dağıtılmayıp evde saklandığını belirten bir sözdür. *Eveli gurbannar beyle mi geçerdi, şimdi millet haḥ için goḥ küp için topaḥ ediy, nerden galdı bının savabı?* (Önecedan kurban bayramları böyle mi geçerdi, şimdi herkes Allah rızası için kestiği kurbanı dağıtmayıp evinde saklıyor. Nerede kaldı bunun sevabı?) (K.K.10.)

Haked: Hikaye. *Hele size bir haked annadım da dinleyiñ.* (Hadi size bir hikaye anlatayım da dinleyin.) (K.K.46.)

Hakim: Doktor. *Hakime varaḥ da anliyaḥ derdimizi.* (Doktora gidelim de anlayalım rahatsızlığımızı.) (K.K.2.)

Hala goyma-: Kişinin kendi haline ve isteklerine bırakılmadan sürekli biri tarafından yönetilmeye çalışılması. *Benden urgaşma bu gadek, beni halıma goymuysuñ dēdim.* (Benimle uğraşma bu kadar, beni halime bırakmıyorsun sürekli yönetmeye çalışıyorsun dedim.) (K.K.34.)

Halal: Helal. *Uşā halal egmegden böyüdürsen heḥbir şey olmas.* (Çocuğunu helal kazançla büyütürsen hiçbir şey olmaz.) (K.K.26.)

Halbı: Halbuki. *Beni sevmez o, halbı gennine heḥ bi şey etmedim.* (O beni sevmez, halbuki kendisine hiçbir kötülük etmedim.) (K.K.44.)

Halda: Halide adı. *Gonşunun yengesi gelmiş kız bahımya adı da Halda'dı haral.* (Komşunun yengesi gelmiş kız bakmaya, adı da Halide idi herhalde.) (K.K.21.)

Haldan ḡal-: Kişinin gücünün ve kuvvetinin yerinde olmaması. *Benden dā ne istiyler, ḡaldan ḡalmışım zatı.* (Benden daha ne istiyorlar, gücüm kuvvetim yerinde değil zaten.) (K.K.40.)

Ḥaldır hop ol-: Eli çabuk olmak, aceleci olmak. *Bunun kızlarının hepsi de ḥaldır hoplar.*

(Bunun kızlarının hepsi de aceleciler.) (K.K.6.)

Ḥalel bul-: Kusur bulmak. *Her işe bir ḥalel bulma.* (Her işe bir kusur bulma.) (K.K.28.)

Halep iti kimi ol-: Sebepsiz yere bağırıp çağırmak. *Noldu gene sâ, Halep iti kimi oldu?* (Sana ne oldu da yine sebepsiz yere bağırıp çağırıyorsun.) (K.K.19.)

Halep'te deve izi ara-: Birçok benzeyen şey arasından aradığın şeyi bulmaya çalışmak. *Nasıl bulucuḡ burda, zor valla. Halep'te deve izi arık biz biliḡ dēl mi?* (Nasıl bulacağız burada, zor vallahi. Birçok benzeyen şey arasından bulmaya çalışıyoruz biliyorsun değil mi?) (K.K.58.)

Haley: Halay. *Gızdan olan ille el ele oluyolar; haley de şurda bırda.* (Kızlar ve erkekler halay da ya da başka yerde mutlaka yan yana gelirler.) (K.K.10.)

Halfe: Kalfa. *Evel bir yere giriysin halfe olmadan seni salmıylardı, ey şimdi eyle mi? Ne çalışanda sabır haseb var ne çalıştıran da.* (Önceden bir iş yerine girince o işten kalfa oluncaya kadar seni bırakmazlardı, e şimdi öyle mi? Ne çalışan da ne de çalıştıran da sabır var.) (K.K.6.)

Ḥalı yerinde ol-: Zengin olmak. *Vardī evin ḥalı yerindemiş.* (Evlendiği aile zenginmiş.) (K.K.9.)

Ḥalına âlar göz olma-: Derdini anlatacak kimsenin olmaması. *Ben bu ḡurbetde nēdicim, ḥalıma alar göz olmaz burda dēdim.* (Ben bu gurbette ne yapacağım, derdimi anlatacak kimseyi bulamam burada dedim.) (K.K.32.)

Ḥalip: Süt. *İneklerin ḥalibini sādıḡ mı 'acep?* (İneklerin sütünü sağdın mı acaba?) (K.K.34.)

Halle: Düğün yemeklerinin yapıldığı büyük, genişçe kazan. *Gız nanca yimek, hallede mi ettiyiz ney?* (Kız bu ne kadar çok yemek, düğün kazanında mı yaptınız ne?) (K.K.15.)

Ḥallen-: Bir kişinin sahip olduğu imkanlara özenmek. *Bi ḡonşusu vardı anca ona ḥallenirdi.* (Bir komşusu vardı, sürekli ona özenirdi.) (K.K.19.)

Ḥallov cellov herif ol-: Sıradan, önemsiz bir insan olmak. *Uşā cimēte soḡ kine ḥallov cellov herif olmasın.* (Çocuğu topluma kat ki sıradan biri gibi büyümesin.) (K.K.12.)

Ḥallov cellov: Sıradan. *Sen beni eyle ḥallov cellov adam sandın ellaḡam?* (Sen beni öyle sıradan biri sandın galiba?) (K.K.57.)

Ḥalta: Tasma. *Eniklerin boynuna ḥaltayı geçirmiş gezdiriydi.* (Köpek yavrularının boynuna tasmayı geçirmiş gezdiriyordu.) (K.K.7.)

Ḥaltayı altına al-: Güçleri eline almak. *O eyle bir arvad kine hemen ḥaltayı altına ār.* (O öyle bir kadın ki hemen güçleri eline alır.) (K.K.43.)

Ham inkâr et-: Bir olayı ya da bir konuyu tamamıyla inkâr etmek. *Niye yalan söylîñ, niye ham inkâr ediñ?* (Neden yalan söylüyorsun, neden konuyu tamamen inkâr ediyorsun?) (K.K.72.)

Ham meyva: Ergenliğe girmemiş olan kız. *Bı da cücük, ham meyva.* (Bu daha küçük, genç kız bile değil.) (K.K.21.)

Hamalı hımışlı itimiz sizden nammışlı: Sürekli olarak kavga edip tekrar barışan kişilerin arasında saygı ve sınır kalmadığını ifade eden bir kullanımdır. *Dā dūn bārıqları nişliydı, aman ne bilim vallā. Hamalı hımışlı itimiz sizden nammışlı dēdim gennere.* (Daha dün bağırık sesleri yükseliyordu, aman ne bileyim vallahi. Sürekli kavga edip barışıyorsunuz aranızda saygı kalmadı dedim onlara.) (K.K.73.)

Hamalı hımışlı ol-: Birbirine karşı çok yakın davranmak, yakın olmak. *Bı kövde herkeş hamalı hımışlıdır gızım.* (Bu köyde herkes birbirine karşı çok yakın davranır kızım.) (K.K.16.)

Hamam anası kimi ol-: İri yapılı kadınlar için kullanılan bir ifadedir. *Anaları da beyle hamam anası kimi bunnarın.* (Bu kızların anneleri de böyle iri yapılı.) (K.K.4.)

Hamda: Hamide adı. *Bir türkū var tama, oy Hamde gelin de neler ettin bı cāna.* (Bir türkū var hani, oy Hamide gelin de neler ettin bu cana.) (K.K.34.)

Hameyli: Genellikle erkek evlatların ya da bebeklerin boynuna asılan bir çeşit muska. *Bırda birinin ōlu ossun da gör, hemen hameylisini getiriller, boynuna asallar.* (Burada birinin oğlu olsun da gör, hemen hameylisini getirirler, boynuna asarlar.) (K.K.4.)

Hamıd ol-: Hazıra konmak. *Hamıd olma da acı çalışmiya çabala.* (Hazıra konma da biraz çalış çabala.) (K.K.23.)

Hamırda çiy ol-: Büyük işlere küçükte olsa katkı sağlamak. *Ey elden ne gērse artıñ, hamırda çiy ossunda bes ossun.* (E artık elden ne gelirse, ufakta olsa bir katkı olsun.) (K.K.54.)

Hamis: Perşembe günü. *Hamis gelicimiş.* (Perşembe günü gelecekti.) (K.K.2.)

Hampa: Toptan bir şekilde. *Zeytini hampa satıcıñ, eyle bir iki kilovdan urğaşamañ.* (Zeytini toptan bir şekilde satacağız, öyle bir iki kilo ile uğraşamayız.) (K.K.74.)

Hamsı: Ham olan. *Bu patatalar hamsı hele bir bak.* (Bu patatesler ham kalmış bir baksana.) (K.K.28.)

Han evin harab ol-: Bir evdeki anne-babanın vefat etmesi. *Han evimiz harab oldūndan belli dadımız duzumuz yoñ.* (Anne ve babamız öldüğünden beri tadımız tuzumuz yok.) (K.K.13.)

Hana gözü: Evin penceresi. *Kerpişken hana gözü bile zordandı gızım.* (Evler kerpiçken pencere bile zor bulunurdu kızım.) (K.K.62.)

Hananda bayhuşlar baqliya: Baykuş sesinin uğursuzluk getirdiği inancı ile söylenen bir ilençtir. Evinde huzursuzluklar yaşansın manasında kullanılır. *Hananda bayhuşlar baqliya işallā*. (Evinde huzursuzluklar yaşansın inşallah.) (K.K.48.)

Hananı malamat ol-: Kişinin evinin içindeki düzenin, saygının ve ahlakın kalmaması. *İki ay birañıp gétim, hanam malamat olmuş da habarım yoñ*. (İki ay bırakıp gittim, evimin içinde ne ahlak ne saygı kalmış haberim yok.) (K.K.67.)

Hanañ ħarab mineñ mırç ola: Evin barkın başına yıkılsın manasında söylenen bir ilençtir. *Hanañ ħarab mineñ mırç ola işallā, obanın beddāsını al sen beyle*. (Evin barkın başına yıkılsın, insanların bedduasını al bakalım sen böyle.) (K.K.26.)

Hanañ mineñ dāla: Evin barkın yıkılsın, manasında söylenen bir ilençtir. *Sen bizim huzurumuzdan oynadın seniñ de hanañ mineñ dāla*. (Sen bizim huzurumuzla oynadın inşallah senin de evin barkın yıkılır.) (K.K.39.)

Hanañ bitler daliya: Evine pireler dadansın, manasında söylenen bir ilençtir. *Genni benim evimi ħor gördü ya hanasını bitler daliya işallā*. (Kendisi benim evimi hor gördü ya kendisinin de evine pireler dadansın inşallah.) (K.K.26.)

Hanbe cenbe yat-: Sürekli birileriyle kendini kıyaslamak. *Sen o dēlsen o da sen dēl. Hanbe cenbe niye yatin kine?* (Sen o değilsin o da sen değil, neden sürekli biriyle kendini kıyaslıyorsun ki?) (K.K.9.)

Handa gēden tayħonoz ol-: Bir iş için veya bir konu için artık yapılacak bir şey bulunmamasıdır. *Ben nedim yavrum artılıħ handa gēden tayħonoz oldu bı iş*. (Ben artık ne yapabilirim yavrucuğum, bu iş için artık bir şey yapılamaz ki.) (K.K.34.)

Handasız yēr: Sarp, ulaşımı zor olan yer. *Bir hana yaptırmış kine handasız çalab bir yērde*. (Bir ev yaptırmış ki kaba saba olan bir yerde.) (K.K.8.)

Hanek: Söz. *Hanēni dart acı düşün söyle*. (Sözünü ölç, düşün de öyle söyle lütfen.) (K.K.12.)

Hanēn ulūnu ēt-: Kötü söz söylemek, mantıksız şeyler konuşmak. *Şindi gene canımı sıħar, hanēn ulūnu ēder*. (Şimdi yine canımı sıkıyor, kötü sözler söyler.) (K.K.3.)

Hañı itiñ azdı: Bir yere uzun bir süreden beri uğramayıp beklenmedik bir zamanda gelenlere, bunu belirtmek için sitem yollu söylenir. *Sen buriyi bilir midiñ kele? Dōru söyle hele hañı itiñ azdı?* (Sen buraları bilir miydin ya hu? Doğru söyle bakalım, ne işin düştü.) (K.K.72.)

Ĥapmasını çal-: Bir kişinin bir başkası için gayret etmesi, çaba göstermesidir. *O eyledir ĥapmasını çalar herkeşin bir daķķa düşünim durim dēmes*. (O öyledir, herkes için çaba gösterir. Biraz durup düşüneyim demez, elinden geleni yapar.) (K.K.48.)

Hara: Nereye. *Yavrusını yitirmiş ceylanlar kimi hara gidiñ?* (Yavrusunu kaybetmiş ceylanlar

gibi nereye gidiyorsun?) (K.K.26.)

Haral: Büyük poşet. *Bostandan topladī neçe balcan varsa harala depmiş, çıhardım kine ne çıharam hepsi söğülcene dönmüş.* (Bostandan topladığı ne kadar patlıcan varsa hepsini büyük bir poşete tepıştirmiş, çıkardım ki ne çıkarayım patlıcanların hepsi solucana dönmüş.) (K.K.54.)

Haral: Büyük çuval. *Harala biber doldurucuğ size veremek.* (Büyük çuvala biber dolduracağız size veremeyiz.) (K.K.81.)

Haral: Haral Köyü. *Haral Barāñ hassıdır.* (Haral Köyü, Barak Ovası'nın en has köyüdür.) (K.K.72.)

Haralda: Herhalde. *Gızım valla tam ömrümü bilmim ama, yetmiş yoğum haralda.* (Kızım vallahi tam yaşımlı bilmiyorum ama, yetmiş yaşında yokum herhalde.) (K.K.56.)

Haral: Sanırım. *Haral tohtur olan ölu bu ölandı.* (Doktor olan oğlu bu oğluydu sanırım.) (K.K.53.)

Harda: Nerede. *Bu uşān getdī oğul harda sen biliñ mi?* (Bu çocuğun gittiği okul nerede sen biliyor musun?) (K.K.1.)

Harfene: Birden fazla erkeğin bir araya gelerek yaptığı etkinlik, oluşturduğu topluluk. *Önceden adamlar harfene edellerdi, şindi dünya meşgalesinden o da galmadı.* (Önceden erkekler bir araya gelir etkinlik yaparlardı, şimdi ise dünya telaşından onu da yapamıyorlar.) (K.K.34.)

Haratik senin girtik benim ét-: Bir olayı bütün ayrıntıları ile anlatmak. *Ğıssa kesim dēmez, haratik senin girtik benim éder hūsmez.* (Kısa bir biçimde anlatayım demez, bütün ayrıntıları ile anlatır.) (K.K.40.)

Hasaba gatma-: Bir insanı ve onun dediklerini kulak ardı etmek. *Sen niye beni hasaba gatmīñ?* (Sen niye benim dediklerimi kulak ardı ediyorsun?) (K.K.45.)

Hasıdlık: Kıskançlık. *Bı gadek de hasıdlık etme.* (Bu kadar da kıskançlık etme.) (K.K.15.)

Hasid: Kıskanç. *Ona bañar ne almış bına bañar ne satmış. Herkeşi ayrı ayrı irdeler. Bu gaderi de hasid olmak neblīm yavrım, ayib vallā.* (Ona bakar ne almış buna bakar ne satmış, herkesi ayrı ayrı inceler. Bu kadar da kıskanç olmak ne bileyim yavrum. Ayıp vallahi.) (K.K.21.)

Hasired: Hasret. *Gurbet zor, çoğ zor valla. Memleket adamın burnunda tütüy. Allah kimsēye hasiredligi vermesin.* (Gurbet zor, çok zor vallahi. Memleket insanın burnunda tütüyor. Allah kimseye hasretlik vermesin.) (K.K.75.)

Hassen: Hasan adı. *Ölum Hassen acı otur da diñlen iki dağğa.* (Oğlum Hasan, lütfen otur da biraz dinlen.) (K.K.53.)

Hasen: Hasan adı. *Oğlum Hasen dîdinden kelli boynuna sarılır biraħmasdı.* (Oğlum Hasan dedikten sonra boynuna sarılır bırakmazdı.) (K.K.66.)

Hassov: Hasan adı. *Garpız çekirdē övüdüür satardı, gennine de Garpızcu Hassov dillerdi.* (Karpuz çekirdeği öğütür satardı, kendisine de Karpuzcu Hasan derlerdi.) (K.K.64.)

Haşla-: Dövmek. *Anası ħayla ħaşladı gennini.* (Annesi nasıl da dövdü kendisini.) (K.K.76.)

Ĥatıra gêt-: Kişinin, bir dostunun halini hatırını sormak için yanına gitmesi, ziyaret etmesi. *Bazar günü oldō kimi nenemizin yanına ħatıra gēderik.* (Pazar günleri, ninemizi ziyaret etmeye gideriz.) (K.K.14.)

Hava bulanîħħan bişiriciye yanaşma-: Bir işin tehlikeli olduğu sezilince o işten uzak durulması gerektiğini ifade eden bir kullanımdır. *Başıya bele getirecek adamnan urğaşılır mı? Hava bulanîħħan bişiriciye yanaşmıcan.* (Başına bela getirecek bir insanla iş yapılır mı? Bir durumun tehlikeli olduğunu hissedince oradan uzaklaşmalısın.) (K.K.34.)

Ĥavara: Etrafı açık alan, geniş alan. *Evin ħavarasına goymuşlar ne varsa.* (Evin etrafındaki boş yerlere koymuşlar ne varsa.) (K.K.52.)

Havara: Gaziantep'te yapılarda kullanılan ve oldukça yumuşak biçimde bulunan bir inşaat yapı maddesidir. *Şinniki evler ħanı nêrde gızım, eveli havara varıdı.* (Şimdiki evler eskiden yoktu kızım, önceden havara ile yapılmış evler vardı.) (K.K.71.)

Ĥavas: İstek. *Yürēmden geċen kōme ħavaslarım kōreldi.* (Kalbimden geċen tüm isteklerim kōrlendi) (K.K.61.)

Ĥavacı moru: Açık mor renk. *Ġinalî ħavacı moruydu.* (Kına elbisesi açık mor renkte idi.) (K.K.34.)

Havış: Avlu, bahçe. *Evel biranın havışı da vardı.* (Önceden bu evin avlusu da vardı.) (K.K.36.)

Ĥavil oyna-: Durmadan koşmak, eğlenmek. *Uşak kūn boyu ħavil oynuy.* (Çocuklar gün boyunca koşup eğleniyorlar.) (K.K.67.)

Ĥavit: Deve semeri. *Ĥanı deve mi var kine ħavidi ossun.* (Burada deve mi var ki semeri olsun.) (K.K.5.)

Ĥavra: Sarımsak döveci, havan. *ħavriyi da getir geliyken.* (Havanı da getir gelirken.) (K.K.14.)

Ĥavız: Havuz. *Uşā devşē toplayık ħavıza gēdiydi.* (Ne kadar çocuk çoluk varsa hepsini toplamış havuza gidiyorlardı.) (K.K.81.)

Havırız: Lazımlık. *Gaynatasının altından alıylardı, didik bir havırız alın hele beyle olmas.* (Kayınpederinin altından alıyorlardı, bir lazımlık alın böyle olmaz dedik.) (K.K.68.)

Hayad: Bahçe. *Nanca eşya varsa hayada yīmalamışıdı.* (Ne kadar eşya varsa bahçeye biriktirmişti.) (K.K.12.)

Haybatçı: Yaygaracı, yaygara eden, dedikodu yapan. *Birinin sırrını duymasın haybatçılar kimi yayar da seni malamat eder.* (Birinin sırrını duyduğu an dedikoducular gibi herkese yayar o kişi rezil eder.) (K.K.8.)

Hayca: Hatice adı. *Pirpirim aşını en güzel Hayca bişirirdi. Eşkisini duzunu iyi ayarlardı.* (Pirpirim aşını en güzel Hatice pişirirdi. Ekşisini, tuzunu iyi tuttururdu.) (K.K.37.)

Hayeti niniyli et-: Hiçbir şeye üzülmemek. *Bı beyle gèder bellî hayeti niniyli edîn amma o iş eyle dël işde.* (Bu devran böyle gider sanıyorsun hiçbir şeye üzülüp kafana takmıyorsun ama o iş öyle değil işte.) (K.K.3.)

Hayif: İntikam. *Ğılına zerellik gesse hayfîni unutmas öcünü de almadan göz yummas.* (Kılına zarar gelse intikamını unutmaz, öcünü almadan da ölmez.) (K.K.43.)

Heyir: Hayır, iyilik. *Adam etdî heyiri el künücü etmiyici, o zaman bir boha yaramaz.* (İnsan birine yaptığı iyiliği herkese gösterir bir biçimde yapmayacak, o zaman bir işe yaramaz.) (K.K.18.)

Hayir: İncir. *Yaz geldê kimi hayirler kabağ çiçê kimi açılır.* (Yaz geldiği vakit incirler kabak çiçeği gibi açılırdı.) (K.K.15.)

Hayvah: Eyvah! *Tiragdörün altında ğalık didiler, hayvah didim ben ne b*k yirim!* (Traktörün altında kalmış dediler eyvah dedim ben ne yapacağım.) (K.K.9.)

Hazna: Kiler. *Salça küpde olur, küpü de haznaya ğoyarık.* (Salça küpte muhafaza edilir, küpte kiler de saklanır.) (K.K.1.)

Hazvel: Kömür. *Adama kışın hazvel yazın suy gerek ölüm.* (Bir insana kışın kömür yazın da bolca su gerekir oğlum.) (K.K.68.)

Heci: Hac ibadetini gerçekleştirmiş kişi. *Benim anamdan babam Heci size tay olamazlar.* (Benim annemle babam Hacca gidip geldiler sizinle bir olamazlar.) (K.K.30.)

Hedede geş-: Sınıra gelmek. *Onnar şindiyeçe varıĥlardır, hedede geşdilerse dâ sıĥıntı olmas.* (Onlar şimdiye kadar varmışlardır, sınıra geldiysele daha da bir problem çıkmaz.) (K.K.9.)

Hedik: Haşlanmış buğday. *Bir uşân dişi çıĥdımı ille hedik edilir, dādılır. Yani ammel betor zorunlu dël ama bir örf işde.* (Bir çocuğun ilk dışı çıkınca diş buğdayı yapılıp dağıtılır. Yani çok büyük bir zorunluluk değil ama gelenek işte.) (K.K.1.)

Helil: Halil adı. *Helil ā da gelecek mi?* (Halil ağa da gelecek mi?) (K.K.13.)

Helöpen: Kertenkele. *Duvar da ālar, örümceğler, helöpenler nêşli. Nası pis ğı.* (Duvar da ağlar, örümcekler, kertenkeleler geziniyor. Nasıl pis bir halde.) (K.K.20.)

Henginde ol-: Peşinde olmak. *Bu işin henginde olmiyi saĥın ola biraĥma hā.* (Bu işin peşini sakın ola bırakma.) (K.K.74.)

Henk: Eğlence. *Yimeyi içmeyi hengi yēn sevellər onnar.* (Onlar, yemeyi, içmeyi ve eğlenceyi çok severler.) (K.K.18.)

Herc merc ol-: Paramparça olmak. *Bir adamın hissi de berg qalmalı herc merc oluncu bir b*ha yaramas.* (Bir insanın duyguları da sağlam kalabilmeli, yoksa o insandan hayır gelmez.) (K.K.6.)

Hērf: Ya hu, manasında kullanılan bir ünlemdir. *Ömrümüzü yēme hērf geldik işde.* (Ömrümüzü tüketme ya hu, geldik işte.) (K.K.65.)

Hergize düş-: Bir konu hakkında bilgisi olmamak. *Bā soriñ da gızım, ben hergize düşdüm ne bilim vallā.* (Bana soruyorsun kızım ama benim bir bilgim yok vallahi.) (K.K.3.)

Herkeş: Herkes. *Bir canaza oldō kimi herkeş dirlig olurdu.* (Bir cenaze olduğunda herkes birlik olurdu.) (K.K.2.)

Hetirli: Hatırı sayılan, itibarlı. *Sen benim uçun hetirli bir adamsın.* (Sen benim için hatırı sayılır birisin.) (K.K.39.)

Hetre: Hatır. *Seniñ hetreñ için bırdayım.* (Senin hatırın için buradayım.) (K.K.24.)

Heva: Havva. *Gurban olim gızım Heva dirdi bes gözünden yaş gelirdi.* (Kurban olayım kızım Havva derdi, gözünden yaş gelirdi sadece.) (K.K.33.)

Hey havadan ol-: Yapamayacağı halde yapabilecek gibi konuşup insanlara lüzumsuz yere ümit veren kişileri ifade etmek için kullanılır. *Saḥī bu işin altından ḡalḡabilicimiş kimi ḡonuşmaz mı dellēnim yeminlen, yanı dorḡuyu söyleseñ nolucu? Adamlara niye hey havadanlıḡ ediñ kine?* (Sanki bu işin altından kalkabilecek gibi konuşmaz mı, deli oluyorum yemin ederim. Yani doğruyu söylesen ne olacak sanki? İnsanlara neden boş yere ümit veriyorsun ki?) (K.K.65.)

Heytib: Güç. *Boyu posu dalyan kimi amma heytibi ele alınmas.* (Boyu dalyan gibi ama gücü pek yoktu.) (K.K.17.)

Hezen yere: Boşuna. *Onca emēm hezen yēre ziyan oldu.* (Onca emeğim boş yere ziyan oldu.) (K.K.31.)

Hezeren yēre: Boşu boşuna. *Gençlik getti oḡlum hem de hezeren yēre getti, geri geliy mi saḡı, yoḡ.* (Gençlik gitti oḡlum, hem de boşu boşuna gitti. Geri gelir mi sanki, yok.) (K.K.81.)

Hezeren: Boş yere, boşuna. *Onca ömrüm hezerene getti ya ben ona yanım.* (O kadar ömrüm boş yere gitti ya, ben ona yanıyorum.) (K.K.19.)

Hıdra: Kuru bakliyat. *Gışlık ḡıdrayı şindikden alıñ maḡmillere ḡoyun.* (Kış için almanız gereken bakliyatları şimdiden alın kilerdeki dolaplarınıza koyun.) (K.K.10.)

Hıldırḡış ol-: Paramparça olmak. *Böyyüḡ olan ḡaze edik de araba ḡıldırḡış oluḡdu, Allā yardım eyliye.* (Büyük oḡlan kaza yaptığında arabası paramparça olmuştu, Allah yardım etsin.)

(K.K.64.)

Hıltan: Kürdan. *Sarı saçlı hıltan boylu bir avrattı.* (Sarı saçlı kürdan boylu bir kadındı.)
(K.K.20.)

Hımhış: Mahvolmuş. *Bunu sâ verdim de beyle miydi dedim, hımhış olmuş hele bah.* (Bu, sana verdiğimde böyle miydi dedim, bir bak mahvolmuş.) (K.K.14.)

Hımsı-: Bozulmak. *Süt dolapta kıla kıla hımsıyık.* (Süt dolapta kala kala bozulmuştur.)
(K.K.36.)

Hıncahınç: Dolu, kalabalık. *Ev hıncahınçdı.* (Ev çok kalabalıktı.) (K.K.34.)

Hınhır-: Sümkürmek. *Bir hınhır da burnu açısın.* (Bir sümkür de burnun açılsın.) (K.K.28.)

Hıra: Zayıf. *Tarlıya gide gide hıra galdı.* (Tarlaya çalışmaya gitmekten zayıf çelimsiz kaldı.)
(K.K.28.)

Hıraf: Perişan. *Hem yetim hem öysüz galmak ağır geldi mahsime hıraf oldu anbel beter.* (Hem yetim hem öksüz kalmak ağır geldi zavallıya, perişan oldu daha çok.) (K.K.2.)

Hırbov: İşe yaramaz kişileri ifade etmek için kullanılan bir sözdür. *Sen de az dēssiñ vallā, hırbov seni!* (Sen de az değilsin vallahi, yaramaz seni!) (K.K.82.)

Hırdlag: Gırtlak. *Hırdlā gaderi borca batmış, dā diy kine ben sâ yardım ederim. B*k edersin.*
(Gırtlığa kadar borca batmış, daha diyor ki ben sana yardım ederim. B*k edersin.)
(K.K.20.)

Hırhız: Hırsız. *Bu kövde hırhızın işi ney?* (Bu köyde hırsızın işi ne?) (K.K.73.)

Hırhızlık: Hırsızlık. *Ötē kövlerde hırhızlık eden mi dñ, ne ararsan var.* (Başka köylerde hırsızlık eden mi dersin, ne ararsan var.) (K.K.73.)

Hirt ol-: Çok yorulmak. *Bahar temizli diye hirt olduk, bı nası temizlik kele.* (Bahar temizliği yapacağız diye çok yorulduk. Bu nasıl bir temizlikmiş.) (K.K.17.)

Hirtey: Yaramaz çocuk. *Uşah şindi canavar kimi böyüy, eveli uşah ana ata saygısı bilir de böyüdü, hele şimdi bah şunnara hepsi hirtey.* (Şimdiki çocuklar canavar gibi büyüyor, çocuklar önceden anne-baba saygısı bilir de büyüdü. Bir de şimdi şunlara bak hepsi yaramaz.) (K.K.52.)

Hırtiy: İşe yaramaz. *Bu güccük olan yeen hırtiy çıhtı bacım.* (Bu küçük oğlan çok işe yaramaz çıktı.) (K.K.6.)

Hıs boğum et-: Bir insanı gizlice sıkıştırmak. *Küçük olanı hıs boğum etmişsiñ.* (Küçük oğlumu gizlice sıkıştırmışsın.) (K.K.26.)

Hısleyn: Gizlice. *Arhamdan hısleyn gelmiş hêç haberim de olmadı.* (Arkamdan gizlice gelmiş hiç haberim de olmadı.) (K.K.1.)

Ḥıslı ol-: Gizli yanı olan insanlar için kullanılan bir ifadedir. *Ḥıslı olmiya gerek yoğ.* (Gizli yanının olmasına gerek yok.) (K.K.44.)

Ḥıssadanağ: Gizlice. *Arḥamdan gelmiş ḥıssadanağ, hēç de anlamadım valla.* (Arkamdan gelmiş gizlice, hiçte anlamadım vallahi.) (K.K.85.)

Ḥışla-: Dövmek. *O gadek ḥışladıñ hele baḥ bir gıram da ossun aḥıllanmış mı?* (O kadar dövdün ama bir bak, azıcık da olsun akıllanmış mı?) (K.K.34.)

Ḥıtab: Genellikle, kahvaltıda yemek için yapılan bir çeşit hamur işi. *Sabaḥdan Allā ne verdisē yērik; Ḥıtab ederik, salçalı yımırta ederik yanı bi şeyler yēniy işde.* (Sabah kahvaltısında Allah ne verdiyse yeriz; Ḥıtab yaparız, salçalı yumurta yaparız yani bir şeyler yeniyor işte.) (K.K.26.)

Ḥıyır ḥıyır et-: Taze yapıla kurabiye ya da herhangi bir hamur işinin ağızda dağılması. *Nası güzel oluḡ, ḥıyır ḥıyır ediy.* (Nasıl güzel olmuş, tazecik ağızda dağılıyor.) (K.K.52.)

Ḥıyır: Hayır, iyilik. *On bir aydan biri ḥıyırli gızım acı onda da savab işle yanı navar.* (Onbir aydan birisi hayırlı kızım, bari o ayda sevap ile yanı ne olacak.) (K.K.81.)

Ḥıyriye: Hayriye adı. *Ḥıyriye sen ne dīḡ bı işe?* (Hayriye sen ne diyorsun bu işe?) (K.K.24.)

Hızır yoldaşın ola: Hz. Hızır sana yar ve yardımcı olsun, manasında söylenilen bir duadır. *Hızır yoldaşın ola işalla.* (İnşallah, Hz. Hızır senin yar ve yardımcın olur.) (K.K.7.)

Hiciren: İltihap. *Golunun yarası azık, eycene hiciren dutmuş.* (Kolunun yarası azmış, iyice iltihap toplamış.) (K.K.80.)

Hicirenlen-: İltihap kaplamak. *Yüzündē yaralardan oynama diydım sā, aha gördün dēl mi hicirenlenmiş.* (Yüzündeki yaralarla uğraşma dedim sana, bak işte gördün değil mi iltihap kaplamış.) (K.K.16.)

Hilfetsiz: Güçsüz. *Yime yime nolur, hilfetsiz galırsın bir iş beşarliyamassın.* (Yeme yeme ne olur, güçsüz düşersin hiçbir işe yapamazsın.) (K.K.13.)

Ḥılmeḡ: Hülmen Köyü. *Ḥılmeḡ'de 'Arab çoḡ.* (Hülmen Köyü'nde Arap çok.) (K.K.82.)

Ḥimi yek ol-: İki ya da daha fazla insanın amaçlarının aynı olması. *Ḥimiyiz yekse ḡorḡmayıñ.* (Aynı amaç için çabalıyorsanız korkmayın.) (K.K.71.)

Ḥissiyed: Hissiyat, sezgi. *Ben ḥissiyedime ḡöre o iş olmas.* (Benim sezgilerime ḡöre o iş olmaz.) (K.K.62.)

Ḥoca: Din görevlisi. *Bı camının ḡocası mı?* (Bu caminin din görevlisi mi?) (K.K.2.)

Ḥoflen-: Korkmak. *Genni de ḡoflendi de belli etmiy.* (Kendisi de korktu da belli etmiyor.) (K.K.7.)

Ḥont et-: En basit ve ucuz bir şeye bile gönül indirip o şeyi istemek. *Ḥont etme accık ḡöynü yūcelerden ol.* (Her şeye gönül indirme, biraz gururlu ol.) (K.K.73.)

Hoppu: Çok şişman, biçimsiz olan. *Uşağ ne yidiğini bilmes kine, hoppiya dönmeden dur diyen.*

Çocuk ne yediğini bilmez ki, biçimsiz bir şekle bürünmeden dur diyeceksin.) (K.K.74.)

Hora geç-: Kıymetsizleşmek. *Çoğ söyleme hora geçeñ hā.* (Çok söyleme kıymetsizleşirsin bak.) (K.K.54.)

Ĥora ġoşa geçirme-: Zamanını ve parasını boşa harcamayan insanlar için kullanılır. *Ĥōra ġoşa geçirme aħıllı ol ā beyle.* (Zamanını da parayı da boşa harcama, işte böyle akıllı ol.) (K.K.84.)

Ĥoranta: Ev halkı. *Bir ana bir baba beş uşağdan ġoca bir Ĥoranta olduğ.* (Bir anne bir baba ve beş çocukla koca bir ev halkı olduk.) (K.K.12.)

Ĥorantan carıs ola: Ailen rezil olsun, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ĥorantan carıs ossuğ işallā.* (Ailen rezil olsun inşallah.) (K.K.54.)

Ĥorantayız çoğala: Aileniz çoğalsın soyunuz devam etsin, manasında söylenilen bir duadır. *Ĥorantayız çoğala işallā yōrum.* (Aileniz çoğalsın soyunuz devam etsin inşallah yavrum.) (K.K.49.)

Ĥoşuya gel-: İşin ve şartların kişinin beklentisini karşılaması durumudur. *Ĥoşuma ġērse ġabil ederim.* (Beklentimi karşıarsa kabul ederim.) (K.K.46.)

Höggeş: Ökkeş adı. *Höggeş benim bobamın adı.* (Ökkeş benim babamın adı.) (K.K.37.)

Ĥökmed: Hükümet. *Bıralara eveli Ĥökmed mi bağardı kine.* (Eskiden buralara hükümet mi bakardı ki.) (K.K.75.)

Ĥökümed ġonā: Adalet Sarayı. *Ĥökümed ġonānın yaħınnarında bi dene parğ vardı eveli adı da Balıġlı Parğı'dı.* (Adalet Sarayının yakınlarında bir park vardı eskiden, adı da Balıklı Parkı idi.) (K.K.3.)

Hölbe: Şişman. *Gapıdā cullukları ġördün mü nası hölbeler.* (Kapıdaki hindileri gördün mü nasıl şişmanlar.) (K.K.53.)

Höllē çığ-: Uygun olmayan bir biçimde konuşmak. *Höllē çığma 'ayib tama.* (Uygunsuz bir biçimde konuşma, ayıptır bak.) (K.K.52.)

Höllüg: Toprağa açılan çukur, oyuk. *Bu höllüġleri kim açığ buraya?* (Bu oyukları kim kazmış buraya?) (K.K.50.)

Ĥöllük: Koltuk, divan veya yüksek oturak. *Ĥöllūñ başına çığmış cığara içiy utanmaz.* (Koltuğun tepesine çıkmış sigara içiyor utanmaz.) (K.K.74.)

Höngülmeç: Tahterevalli. *Köy yirinde uşağların en böyük neşesi bi dene höngülmeç ġurmaktı.* (Köy yerinde çocukların en büyük eğlencesi bir tane tahterevalli kurmaktı.) (K.K.24.)

Höngülmece binmiş kimi ol-: Dengeli bir hayat kuramamak. *Ben niye höngülmece binmiş kimiyim?* (Ben neden dengeli bir hayat kuramıyorum?) (K.K.16.)

Höngülöc: Tahterevallı. *Bir habhab geymiş sağı höngülöc depesinde.* (Bir ayakkabı giymiş ki sanki tahterevallıye binmiş gibi.) (K.K.31.)

Hönkür-: Yüksek sesle ağlamak. *Arvad nası hönkürüydü.* (Kadın nasıl da yüksek sesle ağlıyordu.) (K.K.28.)

Hör (höl): Barak Ovası'nda oynanan bir çocuk oyunudur. *Hör diye bi oyun vardı eveli, uşag oynamiya doymasdı.* (Höl diye bir oyun vardı eskiden, çocuklar oynamaya doymazdı.) (K.K.50.)

Hörtum: Cinsel istek. *Herifin arvada arvadın herife hörtumu olmadan iş mi olur?* (Adamın kadına, kadının adama cinsel isteği, yaklaşması olmadan evlilik yürür mü?) (K.K.43.)

Hörü: Huri, melek. *Yanı şimdi benim başıma hörü mü kesildin?* (Yani şimdi benim başıma melek mi kesildin?) (K.K.37.)

Höseyn: Hüseyin adı. *Oğlum Höseyn'in belinden dabançası inmiydi heç.* (Oğlum Hüseyin'in belinden tabancası inmiyordu hiç.) (K.K.17.)

Höyke: Öfke. *İki hanē bir ariya getiremeden āzından burnından höyke daşardı.* (İki sözü bir araya getiremeden ağzından burnundan öfke taşardı.) (K.K.8.)

Höykelen-: Öfkelenmek. *Baba, ben bu köyden dēl garşı köyden gız alacam didikimi babası dellendi, höykelendi.* (Baba, ben bu köyden değil karşı köyden kız alacağım dediğinde babası deliye döndü öfkeleni.) (K.K.12.)

Hubus: Yüzdeki nur. *Ġurēn oḡuyar namas kıliylar ya yüzlerindē hubus eysig olmas.* (Kur'an okuyorlar namaz kılıyorlar ya yüzlerindeki nur eksik olmaz.) (K.K.82.)

Hudud: Sınır. *Gargamış'dan geşdin kimi hudud var zatı.* (Karkamış'tan geçince sınır var zaten.) (K.K.75.)

Hulasayı gaptır-: Küçük çocukların dahi maskarası, eğlencesi haline gelmek. *Sen ölmüşün, hulasayı gaptırışın dedim.* (Sen bitmişsin artık, çocukların bile maskarası olmuşsun dedim.) (K.K.41.)

Huma: Kuma. *Benim üsdüme hūma getirecek adam dā anasının ġarnından dōmadı.* (Benim üzerime kuma getirecek adam daha anasının karnından doğmadı.) (K.K.11.)

Humar: Kumar. *Onca pariyi humar da yiyik.* (Onca parayı kumar da yemiş.) (K.K.16.)

Huva: Haraç. *Şehrin ortasında eşġyalī yetmiy bir de huva istiy.* (Şehrin ortasında eşkıyalığı yetmezmiş gibi bir de harac istiyor.) (K.K.38.)

Huvaya kes-: Bir kişinin işini hallederken ondan para, rüşvet istenmesi. *Sen niye ille birinden huvaya kesiyişin, acı bir kelle de Allah rızası için et.* (Sen neden birine iyilik yapacakken rüşvet istiyorsun, bir kere de Allah rızası için yap.) (K.K.9.)

Huyulan-: Nefret etmek. *Ben o adamdan çoğ huylanım valla.* (Ben o adamdan çok nefret ediyorum vallahi.) (K.K.55.)

Hüdüd: Sınır. *Eveli Haleb'e hüdüdümüz vardı.* (Önceden Halep'e sınırimız vardı.) (K.K.41.)

Ihınıp sıhın-: Çok zorlanmak, sıkıntıya girmek. *Ben ğurbete gëttîmden belli ihınıp sıhındım hep.* (Ben gurbete gittiğimden beri çok zorlanıp sıkıntı çektim.) (K.K.73.)

İhlım tıhlım ol-: Çok kalabalık olmak. *Onnar bir düyün edeller ortalık ihlım tıhlım ōrdu.* (Onlar düğün yaptıkları zaman düğünleri çok kalabalık olurdu.) (K.K.66.)

İlgım sılğım: Belirsiz. *Āladīyirde ılğım sılğım bir şeyler diydi ammā anlaşılmıydi.* (Ağlarken belirsizce bir şeyler diyordu ama anlaşılmıyordu.) (K.K.14.)

İlgımnan sılğımnan ol-: Bir başarıya çok emek vererek ulaşmak. *Vallā bı işim ılğımnan sılğımnan oldu.* (Vallahi ben bu başarıya çok emek vererek ulaştım.) (K.K.49.)

İmırsık: Beceriksiz. *Eline geleni başaratlar ımırsıhlī dillerden barabardı.* (Eline geleni mahveder beceriksizliği dillere destandı.) (K.K.42.)

İmmızğa-: Uyuklamak. *Oğuldan gēr baħarım kine ayağda immızganiy.* (Okuldan gelince bakardım ki, ayakta uyuyor.) (K.K.30.)

İmızğan-: Zorlanmak. *Güç bir işe gelemiy hemen ımızğanıy.* (Zorlu bir işe gelemiyor, hemen zorlanıyor.) (K.K.49.)

İraħlaş-: Uzaklaşmak. *Aralarında ne geşdini kimse bilmiy, herkeşin bes bildi çoğ ıraħlaşdılar.* (Aralarında ne geçtiğini kimse bilmiyor ama herkesin tek bildiği şey çok uzaklaşmış oldukları.) (K.K.14.)

İrbıg: İbrik. *Abdes alacāvaħıd uşağlardan birine ırbıgı doldurtur başında bekledirdi.* (Abdest alacağı zaman çocuklardan birine ibriği su ile doldurtup abdest alana kadar yanında bekletirdi.) (K.K.37.)

İrlaħ: İbrik. *Abdasħaniya gidiyken ırlānı almazsa gidmesdi.* (Abdesthaneye gidecekken kendi ibriğini almadan gitmezdi.) (K.K.78.)

İsdafil ol-: Bildiğini yapmak. *Biz ne dërsek diyek bizi duyan kim kine, ey di tamam ısdafil ol didim ben de eği soĝu.* (Biz ne dersek diyelim bizi duyan kim ki, e tamam ne biliyorsan onu yap dedim ben de eninde sonunda.) (K.K.29.)

İsız eve itin gir-: Kimseye görünmeden sessizce, gizlice işler çevirmek. *Çoğ ğonuşandan zerellik gelmes amma ısız eve it girdim mi ğorħcuĝ vallā.* (Çok konuşan insandan zarar gelmez ama gizli iş çeviren birinden korkacaksın vallahi.) (K.K.72.)

İsla-: Dövmek. *Babası ıslamış gennini, ğör netti.* (Babası onu dövmüş, Allah bilir ne yaptı da dövdü.) (K.K.16.)

İstıfıl: Ne halin varsa gör, ne yaparsan yap manalarında kullanılan bir ifadedir. *Get vijdanınnaĝ*

ıstıfıl ol ben ğarişmim. (Git, bu vicdanınla ne yaparsan yap, sen en iyisini bilirsin ben karışmıyorum.) (K.K.16.)

İşğın: Bir çeşit ot. *Tarladan toparlık ışğını güzelce haşlarık, eşgilerik gennini. Al sâ övün.* (Tarladan toplarız ışkını güzelce haşlarız, ekşileriz. Al sana öğün.) (K.K.77.)

İşı-: Yakınlaşmaya çalışmak, yılmışmak. *Gene ğēr ışımiya çalışır bize.* (Yine gelip bize yakınlaşmaya çalışır.) (K.K.8.)

İbov: İbrahim adı. Ğardaşımın güccük oğlu var İbov, adı kimi yaşasın. (Kardeşimin küçük bir oğlu var İbrahim, adı gibi yaşasın.) (K.K.12.)

İç köynē ol-: Yaşadığı olaylardan en az hasarla kurtulmak için her zaman ikinci bir planı olan insanları ifade etmek için kullanılır. *Ona bi şey olmas vallā, dayım iç köynē olur onun, sen genni gennine yan.* (Ona bir şey olmaz, onun daima ikinci bir planı vardır. Sen kendi kendini düşün.) (K.K.22.)

İçe siĝe ol-: Bir şeyin gönlünün istediği şekilde olması durumudur. *Evimizi dizdisek de içe siĝe oldu Allāma şükür.* (Evimizi dizdiysek de canımızın istediği şekilde dizdik, Allah'a çok şükür.) (K.K.33.)

İçi dolu gan kus-: Büyük sıkıntılar içinde olmak. *Anasıgil o ğaderi içi dolu gan kusdular da aman anam didi mi? Yoh, vallā uşaĝdan heyir gelmes.* (Ailesinin o kadar büyük sıkıntıları varken bile yardımcı oldu mu? Yok olmadı, çocuktan anne-babaya hayır gelmez vallahi.) (K.K.12.)

İçi ğēt-: Sahip olmayı isteyip olamadığı takdirde o şeye sahip olan insanlara öykünmektir. *Kimin bir malını görse içi ğēder.* (Her kimin bir malını görse hemen ona öykünürdü.) (K.K.47.)

İçineceg: İçine kadar. *Anaĝdan babaĝ çayını içeneceg sen bosdandan bir iki salĝım üzüm ğopard da gel. Acı yisinler.* (Annen ve baban çayını içene kadar sen bahçeden bir iki salkım üzüm kopar da gel. Biraz yesinler.) (K.K.84.)

İçinin dışının bir ol-: Çok zayıflamak. *Adam hasdelinden mi neyden bilmim amma, içi dışı bir oluĝ Allā yardım eyliye gennine.* (Adam hastalıktan mı neyden bilmiyorum ama çok zayıflamış kötü bir hale gelmiş. Allah yardım etsin kendisine.) (K.K.8.)

İçin dışın ĝızlola: İçin dışın kanlarla dolsun, manasında kullanılan bir ilençtir. *Arvadının üsdüne sēmiş onu, arvad nası ālıyı ālıyı için dışın ĝızlola bes dērdi.* (Eşini başka bir kadınla aldatmış, kadıncaĝız ağlayarak için dışın kanlarla dolsun diye beddualar ederdi.) (K.K.10.)

İçin dışına çıĝa: Verem ol ve öksürmekten içindeki kan dışına çıksın, manasında kullanılan bir ilençtir. *Şindi hasdese de sebebi var, Kabi'yi yıĝ da adamın ĝönlünü yıĝma diyen*

peygamberin immeti bını mı eder? Yüreg yağarsa içiñ dışına çıha bes diller adama.
(Eğer o şimdi hastaysa bir sebebi var. Kabe yık gönül yıkma diyen peygamberin ümmeti böyle mi yapar? İnsanların ahını alırsan onlar da sana beddua eder, böyle vereme tutulursun işte.) (K.K.81.)

İçin ğana boyansın: Halin perişan olsun, manasında söylenilen bir ilençtir. *İçin ğana boyansın işallā.* (Halin perişan olsun inşallah.) (K.K.1.)

İçir-: Vurmak. *Bu ney olur olmadık konuşuy kine, bir tene āzının üsdüne içir de hüssün. Belki her şey haħında ğonuşmas.* (Bu ne olur olmadık konuşuyor ki, bir tane ağzının üstüne vur da sussun. Belki her şey hakkında konuşmaz susar.) (K.K.7.)

İçirik: Astar. *Gelin olacā vaħıt anama iş ğalmasın diye şiltelerin hepsinin içirini dēşdirikdi.*
(Gelin olacağı zaman anneme iş kalmasın diyerek yatak ve yorganların hepsinin astarını değiştirdi.) (K.K.45.)

İçiye dert ola: Her şey içinde sıkıntı olsun, manasında söylenilen bir ilençtir. *İçiye dert ola işallā.* (Her şey içinde bir sıkıntı olsun inşallah.) (K.K.45.)

İgdiş: Hastalık. *Onun da işi zor valla, marazdan igdişden ğurtulamıy.* (Onun da işi zor vallahi, beladan hastalıktan kurtulamıyor.) (K.K.28.)

İjlel: İclal adı. *İçliköfdeyi İjlel'in elinnen yimeden içliköfde yidim dime saħın.* (İçliköfteyi İclal'in elinden yemeden içliköfte yedim deme sakın.) (K.K.57.)

İki başının tam ol-: Bir ailenin başında anne ve babanın olmasıdır. *Bir adamın iki başı tam olmassa işi zor.* (Bir insanın annesi ve babası başında olmazsa işi çok zor.) (K.K.13.)

İki çüt hanek ét-: Sohbet etmek. *Gel de iki çüt hanek édek.* (Gel de biraz sohbet edelim.) (K.K.18.)

İki daşın arasında ğal-: Zor bir duruma girmek. *Ben beyle iki daşın arasında ğaldım ya ne edecēmi bilemedim, bes Allah'dan yardım diledim.* (Ben böyle zor duruma girince ne yapacağımı bilemedim, sadece Allah'tan yardım istedim.) (K.K.25.)

İki iple dik-: İkiyüzlü olmak, bir kişinin seni savunduğunu söylerken diğer yandan öbür kişiyi savunduğunu görmek. *İki iple dikme, bir ğarar ver.* (İkiyüzlü olma, bir karar ver.) (K.K.2.)

İki sümüg at-: Yalandan ağlamak. *Şindi ğēr, iki sümüg atar sā.* (Şimdi gelip yalandan ağlar sana.) (K.K.56.)

İkraħ et-: Bıkmak, usanmak. *Aylesi bile genninden ikraħ etmiş.* (Ailesi bile kendisinden bıkmış.) (K.K.35.)

İkraħ etdir-: Bıktırmak, usandırmak. *İkraħ etdirdi milleti.* (Tüm herkesi bıktırdı artık.) (K.K.35.)

İllene: İlla ki. *Dëdim gëdese gëtsin ille kine geri gelici.* (Dedim giderse gitsin illa ki geri gelecek.) (K.K.79.)

İlegen: Leğen, geniş kap. *İlegene getir de hamur yōrağ.* (Leğeni getir de hamur yoğuralım). (K.K.1.)

İm im ineğ-: Çok zayıflamak. *Gaynanasının ezyetinden im im iñenmiş.* (Kayınvalidesinin eziyetinden çok zayıflamıştı.) (K.K.33.)

İnce dalağ ol-: Zayıf ve uzun boylu insanlar için kullanılır. *Anası kimi ince dalağdır o.* (Annesi gibi uzun boylu ve zayıftır o.) (K.K.21.)

İncel-: Kibarlaşmak. *Acı arvad gışmının yanında birez incel.* (Lütfen kadınların yanında biraz da olsa kibarlaş.) (K.K.14.)

İncik: Ayak bileği. *İncini burğmuşdu canı berk yanıydı.* (Ayak bileğini burkmuştu canı çok yanıyordu.) (K.K.3.)

İnciliyken gırıl-: Kibar olacağım derken sınırı aşmak. *Neyseñ o ol, inciliyken gırılmıya gerek yok.* (Ne ise o ol, kibar olacağım derken sınırı aşmaya lüzum yok.) (K.K.4.)

İncinig: İncinen yer. *O arvad çekicilik de ediy, götür kızını incinigi iki dağğa da bulur.* (O kadın çekicilik de yapıyor, götür kızını incinen yerini iki dakika da bulur.) (K.K.64.)

İnen iñez: Halsiz. *Tarlada çalışmadan canı çığar inen iñez kalırdı.* (Tarlada çalışmaktan canı çıkar halsiz kalırdı.) (K.K.3.)

İngil hış gal-: Çok yorulmak. *İngil hış galdık.* (Çok yorulduk.) (K.K.34.)

İngil hış ol-: Çok yorulmak. *Valla canım çığdı, ingil hış oldum.* (Valla canım çıktı, çok yoruldum.) (K.K.76.)

İnim inim inlëyesiğ: Allah sana öyle bir hastalık versin ki devası bulunmasın sen de acılar içinde kıvrın, manasında söylenilen bir ilençtir. *İnim inim inlëyesiğ bes.* (Öyle bir derdin olsun ki acılar içinde kıvrın inşallah.) (K.K.65.)

İnne: İğne. *Yorğan innesi mi ariysin, döşşeg innesi mi?* (Yorgan iğnesi mi arıyorsun, döşek iğnesi mi?) (K.K.1.)

İnneçi: Aşı yapan kişi. *Eveli özel hastağana mı vardı sağı, bir inneçi vardı nossa ora giderdik.* (Önceden özel hastahane mi vardı sanki, bir iğneci vardı ne olsa oraya giderdik.) (K.K.57.)

İñez: Çok hastalanan. *Bir zora gelemes, soğuk haviya gelemes iñezin teki.* (Zor bir işe gelemez, soğuk havaya gelemez çok hastalanan biri.) (K.K.24.)

İpilmek tutma-: Bir işe yaramamak. *Seniğ uşāniğ hepsi ipilmek tutmuy kine.* (Senin çocuklarının hepsi de bir işe yaramaz.) (K.K.41.)

İpçine bin-: Peşini bırakmamak. *Boşandından belli arvadın ipçine bindi tergemi.* (Boşandığı günden beri kadının peşini bırakmıyor.) (K.K.26.)

İpini kes-: Parasız bırakmak. *Sen beyle genni gennini bir b*h bellî amma, boban bi ipini keserse g*t kimi ortada kalırsın dedim.* (Sen böyle kendini bir şey sanıyorsun ama, baban seni bir parasız bırakırsa ortada öylece kalırsın.) (K.K.18.)

İpiği sürüyüp gez-: Bir kadının ne kadar çocuğu varsa hepsini yanına alıp insanların evini ziyaret etmesidir. *Hayce gene ipiği sürüyüp geziydi vallâ.* (Hatice yine çocuklarını yanına almış geziyordu vallahi.) (K.K.33.)

İpiği üsdüne at-: Gömmek. *Dedemin ipiği üsdüne atdımız kimi canım berk yandı.* (Dedemi gömdüğümüz esnada canım çok yandı.) (K.K.49.)

İplikli teneyi kekme-: Riske girmemek. *O ne uyanıktır, iplikli teneyi gattâ kekmez.* (O ne uyanıktır, riskli işe asla girmez.) (K.K.67.)

İrahen: Fesleğen çiçeği. *İrahen ekek de güzel gohsun.* (Fesleğen çiçeği ekelim de güzel koksun.) (K.K.24.)

İrbem: İbrahim adı. *Bizim kireci vardı, pendir topâ kimi de bir oğlu vardı İrbem. Allah kem gözlerden goriya valla o uşâ.* (Bizim kiracı vardı, bembeyaz bir de oğlu vardı İbrahim, Allah kem gözlerden korusun o çocuğu.) (K.K.23.)

İrebiye: Rabia adı. *Çay getiren gızımın adı da İrebiye, genni benim dördüncü uşâm.* (Çay getiren kızımın adı da Rabia, kendisi benim dördüncü çocuğum.) (K.K.30.)

İrecep: Recep adı. *Biz memniniğ valla, İrecep geldinden kelli ğarnımız ekmē doydu.* (Biz memnunuz vallahi, Recep Tayyip Erdoğan geldikten sonra karnımız doydu.) (K.K.35.)

İrhen: Fesleğen. *İrhen şerbetini de ederik.* (Fesleğenin şerbetini de yaparız.) (K.K.54.)

İr'ehedleş-: Rahatlığa kavuşmak. *Tam ir'ehedleşdim didim bā gene bir müşgül çıhdt.* (Tam rahatlığa kavuştum derken bana yine bir sıkıntı çıktı.) (K.K.32.)

İrgüñüz: Erkenden, geç olmadan. *İrgüñüz gel de bitirek işimizi.* (Erkenden gel de bitirelim işimizi.) (K.K.54.)

İri ğayyim: İrice. *Babası eyle ufak tefek dēldi iri ğayyim bir adamdı.* (Babası öyle ufak tefek değildi irice bir adamdı.) (K.K.15.)

İsdammıl: İstanbul. *Benim böyyüğ olan İsdammıl'da ētdi asgerlini.* (Benim büyük oğlum askerliğini İstanbul'da yaptı.) (K.K.69.)

İsmaric et: Sipariş vermek. *İsmaric etdim gelici.* (Sipariş verdim gelecek.) (K.K.7.)

İsmaric: Sipariş. *Bizim ismariçler nicoldu?* (Bizim siparişler ne oldu?) (K.K.15.)

İşe ğapah vur-: Bir işi gizli bir biçimde yapmak. *Sen nası bir adamsın ben bilmim, her işe ğapah vurin.* (Sen nasıl bir insansın ben bilmiyorum, her işi gizlice yapıyorsun.) (K.K.60.)

- İşkemmeden salla-:** Yalan yanlış sözler sarf etmek. *Sā gelip soracam, sen de adam ağıllı annatıcın, ey mi? İşkemmeden salla da görüm seni.* (Gelip sana soracağım, sen de adam akıllı anlatacaksın, tamam mı? Yalan yanlış bir şey söyle de göreyim seni.) (K.K.49.)
- İşle-:** Çalışmak. *O maḥsim dōdum ölesiye işle miye davam etdi.* (O zavalıcağız doğduğu günden öleceği güne kadar çalışmaya devam etti.) (K.K.5.)
- İşli küfde:** İçli köfte. *Aḥşama şeyle köy ocānda size işli küfde edek.* (Akşam yemeğine size şöyle köy ocağında güzel bir içli köfte yapalım.) (K.K.24.)
- İşmar et-:** Göz kırpmak. *Dā ortama alışamadan benden ḥabarsız iş edeller işmar eder gidellerdi.* (Daha ortama alışamadan benden habersiz iş yaparlar birbirlerine göz kırpıp giderlerdi.) (K.K.79.)
- İt kimi paralı ol-:** Çok zengin olmak. *Bayındır'daḥılar it kimi paralı vallā.* (Bayındır Köyü'nde yaşayanlar çok zengin vallahi.) (K.K.83.)
- İt ol-:** Kötü davranmak. *Navar da bı uşā it oluysuḡ?* (Neden bu çocuğa kötü davranıyorsun?) (K.K.5.)
- İt osurur kimi yalan söyle-:** Çok fazla yalan söylemek. *Gene gēr it osurur kimi yalan söyler.* (Yine gelir çok fazla yalan söyler.) (K.K.24.)
- İtdirsē:** Göz kapağında çıkan bir çeşit iltihap. *Aḡlamadan gözünde itdirsē çıḥmuş.* (Ağlamaktan gözünde iltihaplı bir kabarcık oluşmuş.) (K.K.57.)
- İte beḡzer benziḡ ol-:** Yüzüne bakılamaz bir halde olmak. *İte beḡzer benziḡ oluḡ.* (Yüzüne bakılamaz bir hale gelmişsin.) (K.K.46.)
- İte bite yem olasıḡ:** Bedenin böceklere yem olsun, manasında söylenilen bir ilençtir. *Torpāḡ altında ite bite yem olasıḡ işallā.* (Bedenin toprağın altında böceklere yem olsun inşallah.) (K.K.63.)
- İti b*ḥunuḡ eme yara-:** Gereksiz bir şeyin o an ki durumda işe yaraması. *Nası oldu nası bitti bilmik, it b*ḥunuḡ eme yaradī da oluymuş.* (Nasıl oldu nasıl bitti bilmiyoruz ama hiç olmayacak şey o an işe yaradı.) (K.K.53.)
- İtḡılı:** Cimri. *Varyimez itḡılı bir adamdı, öldō kimi vardı yimedi didiler.* (Varyemez cimri bir adamdı, öldüğü zaman vardı ama yemedi dediler.) (K.K.13.)
- İtler yüzüyü yaliya:** Elin yüzün kir pas içinde olsun ama sen yıkayacak bir damla su bulama, manasında söylenilen bir ilençtir. *İtler yüzüyü yaliya işalla.* (Elini yüzünü yıkayacak bir damla su bulamayasın inşallah.) (K.K.71.)
- İtten ḡuzu doğ-:** Kötü alışkanlıkları olan bir babadan uslu ve akıllı başında bir çocuk olması durumudur. *Babiya baḡ olana baḡ, itten ḡuzu doğar işde.* (Babaya bak oğluna bak, böyle kötü huylu bir babadan böyle uslu bir oğlan da olabiliyor işte.) (K.K.84.)

İtten seyriñ olmiya: Bir köpek kadar değersiz ol, manasında söylenilen bir ilençtir. *Kimse yüzüye baħmiya, itteñ seyriñ olmiya inşallā.* (Kimse yüzüne bakmasın, bir köpek kadar değersiz ol inşallah.) (K.K.7.)

İtüzümü: Böğürtlen. *Bırda her şey yetişiş gızım, ā diya ötede itüzümü bilene görürsün.* (Burada her şey yetiştiriyor kızım, bak işte orada böğürtlenin bile yetiştiğini görürsün.) (K.K.57.)

İyi nesne kötü nesne appisi ğınayan dosta: İyi ya da kötü bir şeyden kınayarak bahseden kim varsa onu da o şey bulur, manasında kullanılan bir ifadedir. *Herkeşin diliniñ gemī yoħ kine, iyi nesne kötü nesne appisi ğınayan dosta.* (Herkesin dilinin kemiği yok ki, kim neyi kınıyorsa o kendisini bulur.) (K.K.71.)

İyindirik: İshal. *Ne yidi de iyindirik oldu?* (Ne yedi de ishal oldu?) (K.K.11.)

İyne delinden Hindisdan'ı gör-: Tecrübe sahibi olmak, ileri görüşlü olmak. *Ben iyne delinden Hindisdan'ı görürüm.* (Ben oldukça tecrübe sahibi biriyim.) (K.K.8.)

İyneli beşşigde ol-: Kendi evinde değil de bir başkasının evinde kalmak, bir başkasının eline muhtaç olmak. *İyneli beşşigde olma nā ğaderi zor sen biliñ mi?* (Başkasının evinde kalıp bir başkasına muhtaç olmak ne kadar zor sen biliyor musun?) (K.K.9.)

İz'en: Anlayış. *Yav birinden bir şey duydum mu hele bir iz'en et hele bir dur dinle, hemen celellenmek olur mu bacım.* (Ya birinden bir şey duyunca hele bir anlayışla karşıla, dinle. Hemen celallenmekle olur mu?) (K.K.8.)

Ķabal: Hepsi birden, tamamen. *Zebzenin Ķabalı nāderi kine genni bının Ķasabını ediy?* (Sebzenin hepsi ne kadar tutar ki, hesabını yapıyor?) (K.K.80.)

Ķabbeñi ğır-: Sınır tanımadan hareket etmek. *Yeriñi bil, Ķabbeñi Ķırma.* (Yerini bil, sınır tanımadan hareket etme.) (K.K.75.)

Ķabına ğoy-: Düzene girmek. *Allā adamı darma dıman etmiye, her işim Ķabında oldū kimi nası sevinim vallā.* (Allah insanı darmadağın etmesin, işerim düzene girince öyle çok mutlu oluyorum ki.) (K.K.4.)

Ķadañ dālara gele: Sana gelecek olan ne kadar kaza ve bela varsa dağlara gelsin, manasında söylenilen bir duadır. *Allām seni ğoriya, Ķadañ dālara gele.* (Allah'ım seni korusun, sana gelecek olan ne kadar kaza ve bela varsa dağlara gelsin.) (K.K.54.)

Ķafla: Kafile. *Ķafla toplanıñ gedişdi.* (Kafile toplanmış gidiyordu.) (K.K.24.)

Ķağ-: Doğrulmak. *Yatmış ğaħmiş, dedim hele ğaħ ne oluy ne bitiy.* (Yattığı yerden kalkmıyor, dedim bir doğru da bak ne olup ne bitiyor.) (K.K.3.)

Ķağ-: Ayağa kalkmak, ayağa dikilmek. *Di Ķağ da ğedek.* (Haydi ayağa kalk da gidelim.) (K.K.73.)

Ķaħke: Kurabiye. *Bayram gelmiye yaħın kaħkeler edilir saħlanır.* (Bayram günü yaklaşınca

kurabiyeler yapıp saklanırdı.) (K.K.8.)

Kaḥnem ol-: Suratsız, sevimsiz olmak. *Bu arvad niye kaḥnem oluḫ beyle?* (Bu kadın neden bu kadar suratsız olmuş böyle?) (K.K.74.)

Kaḥnem: Çirkin kadın. *Ala ala bunu mu aldın? Hêç de güzel dēl, kaḥnemmiş vallā.* (Ala ala bu kızı mı aldın? Hiç güzel değilmiş, çirkinmiş vallahi.) (K.K.74.)

Ḳalaba: Kalabalık. *Nāder ḳalabadı.* (Ne kadar kalabalıktı.) (K.K.24.)

Ḳalayla-: Şımartmak, pohpohlamak. *Bir uṣā bu ḡadek ḳalaylīn ammā cenemesini de sen çekeḡ hā.* (Bu çocuğu bu kadar şımartıyorsun ama sonra sıkıntısını da sen çekersin bak.) (K.K.61.)

Ḳaldır-: Almak. *Arvadın beḡzine bahtı, ḡaşlarını ḡaldırmış gennine netmiş anlamadım, didi.* (Kadının yüzüne baktı, kaşlarını almış kendine ne yapmış anlamadım dedi.) (K.K.50.)

Ḳamat-: Göz kamaştırmak. *Gene güzel oluḫsun hā, ḳamatiysıḡ vallā.* (Yine güzel olmuşsun, göz kamaştırıyorsun vallahi.) (K.K.26.)

Ḳarac: Garaj. *Taḡsiyi ḳaraca mı ḡoduḡuz?* (Arabayı garaja mı koydunuz?) (K.K.13.)

Ḳaraltı yēli: Yağmur getiren yel. *Haviya baḡ hele, ḳaraltı yēli çökük gene.* (Havaya baksana, yağmur getiren yel çökmüş yine.) (K.K.3.)

Ḳaraltı: Karanlık, karartı. *Ḳaraltı oluḫ eyice dıṣarı salma uṣā.* (Karanlık çökmüş iyice, çocukları dışarı gönderme.) (K.K.9.)

Ḳarasaḡız: Yakı. *Belimden fidıḡ oluḫdum, bir arvada getdik çekirtmiye. Ḳarasaḡızı vurdū kimi oḡundum bes.* (Sırtımda fitik çıkmıştı, bir kadına gittik tedavi için (kırıkçı-çıkıkcı), Yakıyı yapıştıınca acından kıvrandım.) (K.K.63.)

Ḳarḡana dadlısı: Halka tatlı. *Eveli bazar yerlerinde ḳarḡana dadlısı diye dadlı var onnan satılırdı dadından yiyemezdik, niye bilmim ama ḡaralda uṣahken eyle oliy.* (Önceden Pazar yerlerinde satılan halkla tatlısı adında bir tatlı vardı, tadının güzelliğinden yiyemezdik. Neden bilmiyorum ama herhalde çocukken öyle oluyor.) (K.K.18.)

Ḳaşarlan-: Tecrübe sahibi olmak. *Bu artılıḡ ḳaşarlanıḡ.* (Bu artık çok tecrübe sahibi olmuş.) (K.K.2.)

Ḳavil: Söz, anlaşma. *Bizim sizden bir ḳavilimis mi vardı kine?* (Bizim sizle bir anlaşmamız mı vardı ki?) (K.K.47.)

Keçeyi sudan çıḡar-: Kötü durumdan kurtulmak. *Bı ḡünner eblbet geçer, keçeyi sudan çıḡarrıḡ.* (Bu günler elbet geçer kötü durumdan kurtuluruz.) (K.K.8.)

Keçik: Türban bağlama şekli. *Ṣarpasını keçik ettimmi işe başlıydı.* (Türbanını keçik yaptığı an işe başlıyordu.) (K.K.1.)

Ked: Engel. *Ne zaman elimi bi işe atsam ked oluysun yanı niye beyle ediysin diye âlamiya başladı dağ kimi adam, çoğ acıdım vallâ.* (Ne zaman bir işe elimi atsam böyle yapıyorsun diye ağlamaya başladı dağ gibi adam, çok acıdım vallahi.) (K.K.72.)

Kef: Keyif. *Valla uşahlardan muşdular alırsam benim de kefim oluy.* (Vallahi çocuklardan sevindirici haberler alırsam benim de keyfim yerine geliyor.) (K.K.6.)

Kef: Tavuk, et ya da sütün pişmesi esnasında yüzeyinde oluşan katman. *Manca edicik, et ğaynara çıhıncı kefini al altını da ğıs.* (Etli yemek yapacağız, et haşlanmaya başlayınca kefini al, ocağın altını da kıs.) (K.K.67.)

Kefir: Kafir. *Bının etdini kefir eder mi?* (Bunun yaptığını kafir bile yapmaz.) (K.K.24.)

Keħir keħir keħle-: Çok yorulmak. *Netdiñ de beyle keħir keħir keħliysiñ?* (Ne yaptın da böyle çok yoruldun?) (K.K.71.)

Kehkehle-: Kesik kesik öksürmek. *Gocamış valla, sebaħları ğahiy kehkehliy.* (Yaşlanmış vallahi, sabahları kalkıyor kesik kesik öksürüyor.) (K.K.63.)

Kek-: Gagalamak. *Guşların önüne accık yem ğodum, hele nası kekiyler.* (Kuşların önüne birazcık yem koydum, görsen nasıl gagalıyorlar.) (K.K.24.)

Kekec: Kekeme. *Gorħudan ne ğerse ğer adama, kekec bile olur.* (İnsana ne gelirse korkudan gelir, kekeme bile olur.) (K.K.31.)

Kekil: Kahkül. *Yar kekiline ğıcı düşmüş kirpıñe ğonacağ gel hele.* (Yar kahkülüne kar tanesi düşmüş de kirpiğine konacak gelsene.) (K.K.83.)

Keklî az-: Midesi karışmak. *Ne ğoydun bı yemēn içine nası keklîm azdı?* (Bu yemeğin içine ne koydun da böyle midem karıştı?) (K.K.59.)

Keleb: İç durum. *Bu işin kelebi ğası özü ney, hele sen bā onu söyle?* (Bu işin durumu, hakikati, özü ne sen hadi bana onu söyle?) (K.K.60.)

Kelebi dolaş-: Kazanç sağlayamamak. *Bı sene kelebimiz dolaşdı birikim edemedik.* (Bu sene kazanç sağlayıp birikim yapamadık.) (K.K.80.)

Kelepir: Ucuz, kalitesiz. *Kelepir mal eve mi ğonur?* (Kalitesiz mal eve mi konur?) (K.K.7.)

Keleş: Yakışıklı, genç erkek. *Valla Ayyış'in böyyü keleş olan.* (Vallahi Ayuş'un büyük oğlu yakışıklı çocuk.) (K.K.2.)

Keleş: Yakışıklı. *Oğlum ossun, keleş uzun bir oğlan ossun.* (Oğlum olsun, yakışıklı uzunca bir oğlan olsun.) (K.K.24.)

Kelle ğulağ yerinde ol-: Fiziki olarak iri yapılı insanlara söylenir. *Nası iri ğayyim maşala, kelle ğulağ yerinde.* (Nasıl iri bir çocuk maşallah, fiziki olarak gayet iri yapılı.) (K.K.44.)

Kelle: Defa. *Sā ğırğ kelle didim kine, şı meret ğalasıcadan yırağ dur.* (Sana kırk kez dedim ki

şu ölesiceden uzak dur.) (K.K.25.)

Kelpir-: Göz kapaklarını oynatmak. *Uyandī kimi bahtım gözlerini kelpirdiy.* (Uyandığında baktım göz kapaklarını oynatıp duruyordu.) (K.K.9.)

Keme: Mantar. *Dālardan keme toplardık da şindi onun yüzüne bağan mı or?* (Eskiden dağlardan mantar toplardık ama şimdi onun yüzüne bakan mı var ki?) (K.K.31.)

Kemha: Bir çeşit kumaş türü. *Bı çiti neyden dikdirdiñ? Kemha mı ney?* (Bu eteği hangi kumaşla diktirdin? Kemha mı ne?) (K.K.1.)

Kemī sarar-: Bir duruma alışkın olmak, defalarca yaşamış olmak. *Biz artık üzülmik, kemīmiz sararmış.* (Biz artık üzülmüyoruz, alıştık.) (K.K.77.)

Kemkeş: Bembeyaz. *Gızın görhundan rengi kemkeş oluğu.* (Kızın korkudan rengi bembeyaz olmuştu.) (K.K.53.)

Kemre: Gübre, tezek. *Odun bulamadısañ kemre yaħarsıñ.* (Yakacak odun bulamadıysan tezek yakarsın.) (K.K.67.)

Ken et-: İnat etmek. *Anasına ken edip o ölandan evlenmiş.* (Annesine inat edip o oğlanla evlenmiş.) (K.K.63.)

Ken: Kin. *Bı ğaderi ken eyi dēl.* (Bu kadar kin iyi değil.) (K.K.44.)

Kendir: Halat. *Dama ğum çekerken oğlanın ayāna kendir dolanmış da aşşā yuvarlanmış.* (Dama kum çekerken oğlanın ayağına halat dolanmış ve aşağı yuvarlanmış.) (K.K.10.)

Kenesine: Boş yere, sebepsizce. *Bir baħarsıñ kenesine ħorantiya kıziy.* (Bir de bakarsın ki, sebepsizce ailesine bağırıp çağırıyor.) (K.K.28.)

Kenger: Bir çeşit ot. *Eti de severik ama kenger ossun pirpirim ossun bunnarın da gaynatmasını çoħ severik.* (Et yemeklerini severiz ama, kenger olsun semit otu olsun bunların da haşlamasını çok severiz.) (K.K.66.)

Kenli: Kinli. *Aniya kenli olunur mu?* (Anneye karşı kinli olunur mu?) (K.K.70.)

Kennā: Güya. *Bizi bunnarnan ğorħutacaķmış kennā.* (Bizi bunlarla korkutacakmış güya.) (K.K.29.)

Kenni: Sinirli. *Aynatlīndan kenninden doħuz köyden baş çıħardı.* (İnatçılığı ve siniriyle dokuz köyle başa çıkardı.) (K.K.11.)

Kepē kesil-: Ölmek. *Ben gettiimde kepē kesilmişdi.* (Ben ulaştığımda çoktan ölmüştü.) (K.K.28.)

Kepē kesile: Bereketsiz olası, bereketin kalması, manasında söylenilen bir ilençtir. *Kepē kesile işallā.* (Bereketin kalması inşallah.) (K.K.46.)

Kepir kesmeden gel-: Uzun yola bulaşmadan kısa yoldan konuya girmek. *Yav navar kepir kesmeden gel baḥ vaḥıd dar hā*. (Lütfen uzun konulara girmeden kısa bir biçimde anlat, bak vaktimiz az haydi.) (K.K.56.)

Kepir: Toprak. *Üstü başı kepirden barabar olmuş toz talazdı*. (Üstü başı toz toprak içindeydi.) (K.K.64.)

Keppir hış yat-: Çok kötü bir şekilde hasta yatmak, ölümcül bir hastalıktan dolayı yatağa düşmek. *Rengi sarı gara oluḫ, keppir hış yatiy*. Rengi sararmış solmuş, kötü bir hastalığa yakalanmış yatıyordu.) (K.K.79.)

Keprem: Gücünü ve kuvvetini kaybetmiş kişi. *Artılıḫ çökmüş, keprem olmuş*. (Artık yaşlanmış, gücünü kuvvetini kaybetmiş.) (K.K.53.)

Kepriḫış: Darmadağın. *Biliysin deprem olunca ne kerpiş ev ḡaldı ne ocaḫlıḡ ḡaldı hepsi kepriḫış oldu*. Allah bize server olsun işallā. (Biliyorsun deprem olunca ne kerpiç ev kaldı ne de ocaklık kaldı. Hepsi darmadağın oldu. Allah bize yardımcı olsun inşallah.) (K.K.77.)

Kepiriḫış ol-: Hasta olmak, hastalanmak. *Saḫı dayak yimiş kepriḫış yatiy*. (Sanki birinden dayak yemiş gibi, nasıl da hastalanmış yatıyor.) (K.K.11.)

Kerc et-: Ciddiye almamak. *Acı bir künde beni dinnesen ölür müsün, kerc ediysiḡ aha noluy?* (Bir günde beni dinlesen ölür müsün, beni ciddiye almıyorsun da ne oluyor?) (K.K.84.)

Kerç: Alay. *Köme adamlarnan kerçeder eylenirdi*. (Bütün insanlarla dalga geçip alay eder eğlenirdi.) (K.K.7.)

Kercine ḡonuş-: Karşıdaki kişi ile dalga geçer bir biçimde konuşmak. *Bi kelli de adam kimi diḡle de kercine ḡonuşma bizden*. (Bir kere de doğru düzgün dinle, dalga geçerek konuşma bizimle.) (K.K.51.)

Kerdıman ol-: Becerikli olmak. *Üş dene gelini var üçüde birbirinnen kerdıman vallā*. (Üç tane gelini var üçü de birbirinden becerikli vallahi.) (K.K.43.)

Keremed: Uğur, bereket. *Allām keremedini bol etsin işalla*. (Allah bol bereket versin inşallah.) (K.K.65.)

Kergaḫ işle-: Nakış işlemek. *Gız ḡısmısı oturur evinde kergaḫ işler anasına yardımçı ōr*. (Kız kısmı oturur evinde nakışını işler, annesine yardımcı olur.) (K.K.29.)

Kersenḡaḫ: Kersentaş Köyü. *Kersenḡaḫ'lı bizim gelin*. (Bizim gelin Kersentaş Köyü'nden.) (K.K.33.)

Kert kert: Sert sert. *O ḡayla gabag dadlısıdı keke, kert kert ediy suyuna da heç düşmemiş*. (O nasıl kabak tatlısıydı ya, sert sertti. Lezzeti de yerine oturmamıştı hiç.) (K.K.32.)

Kert kürt: Eğri büğrü. *Bı nası oluḫ beyle kert kürt?* (Bu nasıl eğri büğrü olmuş böyle?)

(K.K.65.)

Kesdene: Kestane. *Sobanın üsdünde her şey bişirrik biz; Kesdene, patata, ekmeg...* (Sobanın üstünde her şey pişiririz; Kestane, patates, ekmek...) (K.K.80.)

Keş: Yoğurt türü. *Bazlama yapılacā kūn keşsiz sufra mı olur.* (Yufka yapılacağı gün, keşsiz sofraya mı olur.) (K.K.63.)

Keşer-: Çok beyazlamak. *Yüzüne kül elemişler sağı, nası keşermişdi.* (Yüzüne kül elenmiş gibi nasıl da beyazlamıştı.) (K.K.50.)

Keşermiş: Ağarmış. *Gara köynēniñ rengi keşermiş artılığ bunu 'acerle.* (Siyah gömleğinin rengi ağarmış artık bunu yenile.) (K.K.22.)

Keşert-: Çok yıpratarak rengini açmak. *Neyden yıhadın da beyle keşertdin.* (Ne ile yıkadın da böyle rengini açıp yıprattın.) (K.K.27.)

Ket düş-: Çok yorgun düşmek. *Onca kömürü yoğarı çekdik ket düşdük.* (Onca kömür çuvalını yukarı taşıdık, çok yorgun düştük.) (K.K.74.)

Kever: Tahıl konan ambar. *Keverde nāderi arpadan būda varsa hepsine sıçanlar dalanmış, arvat da bunu görünce gāfiyi yidi vallā.* (Ambarda ne kadar buğday ve arpa varsa hepsinin içine büyük fareler girmiş. Kadın da bunu görünce deliye döndü vallahi.) (K.K.24.)

Keyfi beyde olma-: Çok keyifli olmak. *Sen geldin kimi keyfim beyde olmuy.* (Sen gelince çok keyifli oluyorum.) (K.K.33.)

Keyfi dommāl ol-: Çok keyifli ve mutlu olmak. *Eveli acıķ ekmē bulursaķ keyfimiz dommāl olurdu.* (Önceden azıcık yiyecek ekmeğimiz olunca çok keyifli mutlu olurduk.) (K.K.55.)

Keyvan: Reis. *Buraliñ keyvanı mısın sen Küheylan?* (Buranın reisi sen misin Küheylan?) (K.K.66.)

Kezeled: Aynı şekilde, aynı biçimde. *Onnar da evi bizden kezeled ettiriklerdi.* (Onlar da evlerini bizimkisi ile aynı şekilde yaptırmışlardı.) (K.K.76.)

Ƙıçlı Ƙıřar-: Bir olayda haklı iken haksız duruma düşmek. *Nası ettise Ƙıçlı Ƙıřardı gene seni.* (Nasıl yaptı ise yine seni haksız çıkardı.) (K.K.33.)

Ƙıldan lem ğap-: Konuşulan herhangi bir konudan kendine pay çıkararak suçlu hissetmek. *Ƙıldan lem ğapmadan diñle.* (Kendine pay çıkarıp suçlu hissetmeden dinle.) (K.K.10.)

Ƙınaçı: Gelin evine kına gecesi giden topluluk. *Hele dur ne acele ediyisin, sağı Ƙınaçılarıñ ğapiya mı dayandı?* (Bir dur bakalım, ne diye bu kadar acele ediyorsun, sanki kına gecenin yapmak için misafirler kapıya mı dayandı?) (K.K.5.)

Ƙısmetiniñ itin g*tünden Ƙıř-: Şanslı olmak. *Sen anağdan dōdūğdan belli Ƙısmetiniñ itin*

g*tünden çıkar. (Sen doğduğun dünden beri çok şanslısın.) (K.K.7.)

Kıvan-: Mutlu olmak, onur duymak. *Siz bir yere gērseñiz ben kıvanırım dēdim.* (Siz bir makama gelerseniz ben mutlu olurum dedim.) (K.K.3.)

Kıvış yavış ēt-: Lafı ağzında gevelemek. *Geç bubeyiñ garşısına kıvış yavış ētmedeñ ğonuş.* (Geç babanın karşısına, lafı ağzında gevelemeden konuş.) (K.K.71.)

Kızın-: Cinsel münasebet manasında istekli olmak. *Bu kızınmadan on tene uşah dōruñ.* (Bu cinsel isteklilikle on tane çocuk doğurursun sen.) (K.K.82.)

Kiçi: Küçük. *Davarları ahıra getirince gördüm, kiçi kiçi geçiler vardı.* (Davarları ahıra getirince gördüm, küçük küçük keçiler vardı.) (K.K.14.)

Kilci eşşē kimi bañ-: Hain bakışlarla insanları rahatsız etmek. *Ne diye gıza kilci eşşē kimi bañıysıñ?* (Neden kıza hain hain bakarak rahatsızlık veriyorsun?) (K.K.5.)

Kimi: Gibi edatı. *Yeni gelin kimi ne süzülüñ gı?* (Yeni gelin gibi ne süzülüyorsun kız?) (K.K.27.)

Kimiñ: Gibi edatı. *Yılan kimiñ soñduñ gızı.* (Yılan gibi soktun kızını.) (K.K.33.)

Kinar: Uç, kıyı. *Tarlanın kınarı daş dolu.* (Tarlanın uç kısmında taş dolu.) (K.K.70.)

Kinni: Kindar. *Adamı adam eden öyke dēl kine, kinni olmadan aynatlığdan bir yere varamañ.* (İnsanı insan yapan öfke değil ki, kinli olmakla inat olmakla bir yere varılmaz.) (K.K.76.)

Kirinden kirg di-: Çok kirli olmak, hiç yıkanmamak. *Kirinden kirg diy bebeg.* (Bebek çok kirlenmiş.) (K.K.18.)

Kirinte: Hayvan yemi. *Eyle itkılı bir adamdı kine, utanmasa uşāna da kirinte yēdirirdi.* (Öyle cimri bir insandı ki, utanmasa çocuğuna bile hayvan yemi yedirirdi.) (K.K.34.)

Kirtik: Azıcık. *Bu yemē salça bir kirtik atılır gızım, unutma.* (Bu yemeğe salça bir azıcık koyulur kızım, unutma.) (K.K.27.)

Kiseg: Kuru toprak. *Kiseg eyle ğarsa heçbi işe yaramaz, acı bañıcıñ acı emeg dōşüycün.* (Kuru toprağı öylece bırakırsan hiçbir işe yaramaz, biraz bakıp biraz emek vermen gerekiyor.) (K.K.23.)

Kişifci: Gözleyen. *Gün boyu ele bañar kişifciler kimi gözlerdi.* (Gün boyu insanlara bakar gözleyiciler gibi gözlerdi.) (K.K.31.)

Kitiz: Tahıl. *Malları doyurmiya kitil ‘ammarına girdi, yüklendi ve çıñdı.* (Hayvanları doyurmaya tahıl ambarına girdi, yüklendi ve çıktı.) (K.K.39.)

Kiya: Kahya. *Otibis durağlarında kiyaalar var, onlar sā ğol ğanat gerer.* (Otobüs duraklarında kahyalar var, onlar sana yardımcı olur.) (K.K.24.)

Koltuğdan ver-: Şımartmak, övmek. *Şu uşā koltuğdan verme dīm sā, dinniyeñ kim kine? Sen ğidin, ben irezil olim onnan sona.* (Şu çocuğı şımartma diyorum sana, dinleyen kim ki?)

Sen gidiyorsun, ben rezil oluyorum ondan sonra.) (K.K.54.)

Ƙop-: Geçip gitmek. *Yegen dedīñ eyilip el öper, sen sâ bañ hele bura ƙafañi uzatmīñ bile ƙopuysun bes.* (Yeğen dediğın eğilip büyüğünün elini öper, sen kendi kendine bak bir de buraya dönüp bakmadan geçip gidiyorsun.) (K.K.23.)

Ƙoşa yaşınasīñ: Bir günde iki sevinçli haber alasın, manasında söylenilen bir duadır. *Ƙoşa yaşınasīñ işallā.* (Bir gün içinde iki mutlu haber alasın inşallah.) (K.K.81.)

Ƙovdur-: Koşturmak. *Uşahken éyi it ƙovdururdu.* (Çocukken hep köpeklerle koştururdu.) (K.K.53.)

Ƙök: Soy. *Bir gız aliyken kökünü kömecini bilmeg gerekiy.* (Bir kız alırken soyunu sopunu bilmek gerekiyor. (K.K.21.)

Ƙökün kömecīñ ğuruya: Soyun sopun kurusun, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ƙökün kömecīñ ğuruya bes.* (Soyun sopun kurusun inşallah.) (K.K.26.)

Ƙöküñe ğıran gire: Soyun devam etmesin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ƙöküñe ğıran gire seniñ.* (Soyun devam etmesin inşallah.) (K.K.6.)

Ƙöküye sumak suyu sıhıla: Soyun kurusun, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ƙöküye sumak suyu sıhıla bes.* (Soyun kurusun inşallah.) (K.K.72.)

Ƙölge ğopla-: Kandırmak, hileye düşürmek. *Gene kimden kölge ğoplīñ sen?* (Yine kimi kandırıyorsun sen?) (K.K.43.)

Ƙölge ğoplad-: Karagöz-Hacivat oyununu oynatmak. *Ramazan geldī kimi kölge ğopladma mı dirsiñ, neler vardı neler çoñ neşeli geçerdı yanı.* (Ramazan ayı gelince Karagöz-Hacivat oyunu mu dersin daha nice oyunlar vardı. Çok neşeli olurdu yani.) (K.K.82.)

Ƙölük: Keçi. *Avrat avrat dēl kine bu 'aynatlığdan kölüge daş çıharır.* (Kadın kadın değil, bu inatçılık ile keçiye taş çıkarır.) (K.K.64.)

Ƙömec: Yaprakları daire şeklinde yuvarlak olan ve sapları uzunca olan bir bitkidir. Bu bitki aynı zamanda enfeksiyona ve soğuk algınlığına da iyi gelir. *Bir uşān burnu aħsa hemen kömeci ğaynatırdık, yanı eyi de geliydi.* (Bir çocuğın burnu aksa hemen kömec otunu kaynatırdık, iyi de gelirdi.) (K.K.70.)

Ƙömesi göynünde ğala: İsteklerinin tümü içinde ukte olarak kalsın, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ƙömesi göynünde ğala da ağlayıp durasıñ.* (İsteklerinin hepsi içinde kalsın da ağlayıp dur.) (K.K.11.)

Ƙömesi: Hepsi. *Bunça uşān kömesi analarını tergeyip gedik.* (Bu kadar çocuğın hepsi de annelerini bırak gitmiş.) (K.K.42.)

Ƙöpü-: Yorgan, döşek dikmek. *Çehiz düzmiye başladıñ valla, cödeleleri köpik artılıñ.* (Çeyiz düzmeye başladık vallahi, yorganları dikmeye başladık artık.) (K.K.28.)

Kör pissik ol-: Yapılan iyiliklere karşı nankörlük etmek. *Kör pissik olma, anandan babanın ğıymatını bil.* (Sana yapılan iyiliklere karşı nankörlük etme, annenin ve babanın kıymetini bil.) (K.K.60.)

Köremen: Biçim olarak kuru sarımsağa benzeyen, haşlanarak yemeği yapılan bir çeşit bitkidir. *Bir adam iltāb ğapdımı eleçlerden evel köremen yi dirdik.* (Birisinin vücudunda iltihap varsa, ilaç kullanmadan önce köremen bitkisinin çayını iç, haşla ye derdik.) (K.K.30.)

Körken devez et-: Kötü bir hali daha da kötü bir hale getirmek. *Sen çoğ eyi boğ mu yediğ?* *Körken devez etdiğ.* (Sanki sen çok mu iyi bir şey yaptın, kötüyken daha da kötü bir hale getirdin.) (K.K.9.)

Körocağ: Çocuksuz aile. *Her eve gerek valla, körocağ olunmaz.* (Her eve mutlaka çocuk gerekir, çocuksuz ev olmaz.) (K.K.46.)

Körpü: Köprü. *Körpüye varıncı beni ara didim.* (Köprüye varınca beni ara dedim.) (K.K.5.)

Körün eline deynek ver-: Bir insana beceremeyeceği işler vermek. *Körün eline deynek veriysin o edemez.* (Ona yapamayacağı bir iş veriyorsun, o yapamaz bu işi.) (K.K.62.)

Kösge: Meşeden yapılmış bir çeşit oturak. *Bā ne sorucusun bilmim de hele önce sen şu kösge al da çöm şuriya. Ondan sona ğonuşak.* (Bana ne soracaksın bilmiyorum da önce şu oturağı al da otur şuraya. Ondan sonra konuşalım.) (K.K.66.)

Kösün: Kaplumbağa. *Köv yeri dedim mi her şeyi görürsün; cardını da kösünü de seylanğosu da.* (*Köy yeri dedin mi her şeyi görürsün; fareyi de kaplumbağayı da salyangozu da.*) (K.K.52.)

Kösnü: Köstebek. *Bıralarda tarliya ya kösnü dadanır ya yılan, ama her birinin ğakmeti var hā, unutma.* (Buralarda tarlaya ya köstebek dadanır ya da yılan, ama her birinin bir hikmeti var unutma sakın!) (K.K.25.)

Kösne: Köstebek. *Tarlada yere bağmadan yürürsen dağ bellediğ kösne çıkar.* (Tarlada yere bakmadan yürürsen taş sandığın köstebek çıkabilir.) (K.K.13.)

Kösnüg: Cinsel açıdan sapıklaşmış erkek. *Her arvada gıza da kösnüğlğ edilmes kine.* (Her kadına, kıza sapıklık edilmez ki.) (K.K.2.)

Köstē yünden et-: Bir işin içinden sıyrılmak. *Neder netmes köstē yünden eder.* (Ne yapar ne yapmaz işin içinden sıyrılır.) (K.K.4.)

Köşger: Ayakkabı tamircisi. *Eski Balığlı'da köşgerlik edermiş genni.* (Eski Balıklı Meydanı'nda ayakkabı tamirciliği edermiş kendisi.) (K.K.55.)

Köteg at-: Bir kişiye hakaretler ederek ağır sözler söyleyip dövmek. *Siğir küpü oluğdu vallā, geldi yegenine eyi bir köteg atmiya başladı.* (Çok sinirlenmişti vallahi, geldi yeğenine hakaretler edip ağır sözler söyleyerek dövmeye başladı.) (K.K.65.)

Kötek: Dayak. *O oğlan her gün kötek yir yine de ağıllanmazdı.* (Oğlan her gün dayak yer yine de akıllanmazdı.) (K.K.3.)

Kötelez: Kısa boylu, şişman. *Bu nasıl adammış, kötelez ğalafatsız...* (Bu nasıl adammış? Şişman, biçimsiz...) (K.K.67.)

Kötü barıt kimi ol-: Sürekli olarak yüzü asık olmak. *Anası öldüğünden belli kötü barıt kimi oldu maşsimin sıfadı.* (Annesi öldüğünden beri sürekli yüzü asık geziyor zavallicağız.) (K.K.22.)

Köv: Köy. *Bubam her haftasonu bizi ille köve eletirdi.* (Babam her haftasonu bizi illa ki köye götürürdü.) (K.K.31.)

Köynek: Gömlek. *Bayram seyran gelinçi köynēni acerler mis kimi olurdu.* (Bayram seyran gelince gömleğini yeniler mis gibi gezerdi.) (K.K.2.)

Kulak tözü: Kulak arkası. *Gulānın tözüne yirsin şimdi ha.* (Kulağını çekerim şimdi bak.) (K.K.9.)

Ꞑunt: Sağlam. *Bı ğaladı nerden aldıyız? Ğayla Ꞑuntmuş.* (Bu halatı nereden aldınız? Nasıl da sağlamış.) (K.K.36.)

Ꞑurum: Huy, karakter. *Bu söz dinlemes, Ꞑurumu beyle.* (Bu söz dinlemez, karakteri böyle.) (K.K.54.)

Kübban: Ekmek, nimet. *Ğur'āni kübbanı bilen Allah'da bilir.* (Kuranını nimetini bilen Allah'da bilir.) (K.K.82.)

Kübbiye: Duvar içinde gizli yer. *Nanca altını varsa sen dut kübbiyeinin içine eşele.* (Ne kadar altını varsa sen tut onları duvarın içinde gizli bir yer eşip oraya koy.) (K.K.8.)

Küküç: Barak Ovası'nda oynanan bir çocuk oyunudur. *Kükücü uşāğlar çoğ oynallardı.* (Küküç oyununu çocuklar çok oynarlardı.) (K.K.75.)

Ğosğuş: Barak Ovası'nda oynanan bir çocuk oyunudur. *Eveli milletin ğafasında nammissizlik mı vardı kine? Birleşdimiz kimi ğosğuş oynar eylenirdik hep barabar.* (Eskiden insanların zihninde namussuzluk edeyim düşüncesi mi vardı ki? Hep bir araya geldiğimiz zaman koskuç oynayıp eğlenirdik.) (K.K.83.)

Küküm: Başkalarına muhtaç olan kişi. *Alla kimsiyi küküm etmēye.* (Allah kimseyi başkasına muhtaç olur duruma getirmesin.) (K.K.1.)

Küküm: Sahipsiz, yalnız. *Oğlanı everince oğlan genni evine getti, ğariden ğoca da kör küküm ğaldı.* (Oğlanı evlendirdince oğlan kendi evine gitti, yaşlı kadın ile yaşlı adam da sahipsiz kaldı.) (K.K.14.)

Kül uvağ ol-: Eskiden çok samimi olan iki insanın arasına mesafe girmesi. *Eveli birbirimizden ayrılmazdık şimdi kül uvağ olduk.* (Önceden birbirimizden ayrılmazdık, şimdi aramıza

mesafe girdi.) (K.K.8.)

Külbele-: Bir alanı toprakla doldurmak. *Al sâ kıazmadan küreg, külbele bağım.* (Al bakalım sana kazma ile kürek, toprakla doldur burayı bakalım.) (K.K.8.)

Külleğ: Şapka. *Accık güneş gelinci hemen külleğini dağardı kine başıma gün geçmesin diye.* (Azıcık güneş gelince hemen şapkasını takardı ki, başına güneş geçmesin diye.) (K.K.34.)

Kün görmemiş haciye dön-: Bir şeyi kullanamadan elinden kayıp gitmesi durumudur. *Geldikden üç kün sona geri götürdüler, kün görmemiş haciye döndük vallâ.* (Geldikten üç gün sonra geri götürdüler, kullanamadan elimizden gitti vallahi.) (K.K.8.)

Kün: Gün. *Boyun noldum dime gızım hele ötê kün gessin de bah.* (Bugün ne oldum deme kızım, hele bir diğêr gün gelsin de bak.) (K.K.10.)

Küncü: Susam. *Hayce, kağkelere küncü ekelediğ mi gızım?* (Hatice, kurabiyelere susam ekledin mi kızım?) (K.K.53.)

Künde: Her gün. *Heç mi utanmiğ gızım, künde konuşulur mu nişanlıdan acı arağda birez mesefe ossun didim.* (Hiç mi, utanmıyorsun kızım, her gün nişanlıyla konuşulur mu aranızda biraz mesafe olsun dedim.) (K.K.74.)

Küreb: Kürep Köyü. *Küreb demek Barağ demek.* (Kürep Köyü demek Barak Ovası demektir.) (K.K.13.)

Kürtün: Palan. *Eşşê kürtün vuranlar dönüp gennine bağmazlar.* (Eşeğê palan vuranlar dönüp kendi kendilerine bakmazlar.) (K.K.12.)

Küsü: Kaplumbağâ. *Küsüyü biliğ mi acep ola?* (Kaplumbağâyı biliyor musun acaba?) (K.K.37.)

Küşneli ağır ol-: Bolluk içinde, hiç sıkıntı yaşamadan yaşıyor olmak. *Babasınığ evinde küşneli ağırdı şimdi irezil.* (Babasının evinde bolluk içinde yaşıyordu şimdi rezil bir halde.) (K.K.25.)

Küşüm: Kaygı. *Sen hiç küşümlenme ben bu işi halledicim.* (Sen hiç merak etme ben bu işi halledeceğim.) (K.K.33.)

Küt: Kısa boylu. *Āşlar dâ uzamamış kine kütler dâ.* (Ağaçlar daha uzamamış ki, kısacıklar hala.) (K.K.69.)

Kütte: Bir çeşit salatalık. *Mercimek aşının yanına kütleden eşgili bir salata edek de yê.* (Mercimekli pilavın yanına kütte ile bir salatalık yapalım da ye.) (K.K.27.)

Kütüz: Kısa boylu. *Barmağ gaderi boyu vardı, kütüz tığnaz biriydi.* (Parmak kadar boyu vardı, kısa şişman biriydi.) (K.K.71.)

Küvre: Kirve. *Bı kövde küvre möhüm, gıymat verilir.* (Bu köyde kirve önemlidir, kıymet

verilir.) (K.K.62.)

Labbasdı ol-: Ağırcanlı olmak. *Bir iş verirsın elli saadde bitiremez, labbasdı biri acı.* (Bir iş versen uzun süre de bile bitiremez, çok ağırcanlı birisi.) (K.K.17.)

Lafla pilav pişiyse Dülük Baba ğaderi yağ bendense: Yalnızca konuşarak tüm işlerin hallolmasının imkansız olduğunu ifade eden bir kullanımdır. *Beyle ğonuşarak olmas kine, lafla pilav pişiyse Dülük Baba ğaderi yağ bendense.* (Böyle konuşarak olmaz ki, yalnızca konuşarak işlerin hallolması imkansızdır.) (K.K.52.)

Laḫayıĝlıḫ et-: Kişinin yersiz samimi davranması ve bu samimiyetin saygısızlığa doğru gitmesi. *Mısafirlara laḫayıĝlıḫ etdi, gendi utanacā yérde ben utandım. Gerçi gendi utanmayı ne biliy kine.* (Gelen misafirlere yersiz davranışlarda bulunup saygısızlık etti. Kendisinin utanması gerekirken ben utandım, gerçi o utanmanın ne olduğunu bilmez ki.) (K.K.22.)

Laḫla-: Azarlamak. *Böyyüñ tama o seniñ navar da laḫlıysıñ ‘ayibiñ ne oldūnu da mı bilmiysiñ.* (O senin büyüğün, neden onu azarlıyorsun, sen artık ayıbın ne demek olduğunu da mı bilmiyorsun?) (K.K.55.)

Lal olasıñ: Dilin tutulsun, manasında söylenilen bir ilençtir. *Lal olasıñ da anam bile diyemiyesiñ.* (Dilin tutulsun da anne bile diyemeyesin inşallah.) (K.K.24.)

Lallik: Akılsız. *Ne deseñ tersini eder. Lallik!* (Ne desen tersini yapar. Akılsız!) (K.K.4.)

Lām: Lağım. *Evleri ulum ulum lām ğoḫuydu.* (Evleri çok kötü bir şekilde lağım kokuyordu.) (K.K.80.)

Langar kimi ol-: Çok şişman olmak. *Āzına accıg sâb ol gızım, bu ney beyle langar kimi olmuşsun.* (Yediklerine dikkat et kızım biraz, bu ne böyle çok kilo almışsın.) (K.K.19.)

Laşğıya dön-: Sürekli olarak küsüp barışan insanları ifade etmek için kullanılır. *Gene mi küsdiüyüz, bı iş laşğıya döndü.* (Yine mi küstünüz, siz de sürekli küsüp küsüp barışıyorsunuz.) (K.K.23.)

Laşqa: Yapış yapış. *Hêç mi bezi eline almamış bilmim kine, dıvarlar barından laşqa olmuşdu.* (Hiç mi bezi eline almamış bilmiyorum ki, duvarlar kirindrn yapış yapış olmuştu.) (K.K.18.)

Lebeniye: Öğütülmüş buğday ve yoğurtla yapılan bir çorba çeşididir. *Bizim Barağın en güzel şorbalarından biri de Lebeniyedir.* (Bizim Barak’ın en güzel çorbalarından biri de Lebeniye’dir.) (K.K.1.)

Leçel: Reçel. *Her şey mevsiminnen ğözel, çilegi leçel edecegsen mevsiminde et.* (Her şey mevsiminde güzel, çileğin reçelini yapacaksan mevsiminde yap.) (K.K.9.)

Lefir lefir et-: Serin ve havadar olmak. *Hava nası güzel bōn dēl mi? Lefir lefir ediy valla.*

(Bugün hava nasıl güzel değil mi? Çok serin vallahi.) (K.K.10.)

Leḥli: Süslü. *Dışi leḥli içi vaḥlı bir adamdı.* (Dışi süslü içi dertli bir adamdı.) (K.K.14.)

Leḥmed-: Bir şeyi sağlamlaştırmak. *Çekediyniñ düymelerini leḥmedsiñ de anañ yoḥsa bir bir düşer valla.* (Annen cekedinin düğmelerini sağlamlaştırsın, yoksa tek tek düşer vallahi.) (K.K.10.)

Lep lep dökül-: Yavaş yavaş dökülmek. *Gözünüñ yaşı nası da lep lep döküldü.* (Gözünün yaşı nasıl da yavaş yavaş döküldü.) (K.K.16.)

Leplebiden lem ğap-: Hiç alakası olmayan durumlardan kendine pay çıkarmak, kavga etmeye meyilli olmak. *Senden ne alaḥası var kine, leplebiden lem ğapīñ hā gene.* (Seninle ne alakası var, yine kavga çıkarmaya meyillisin bak.) (K.K.31.)

Lêra: Lira. *Ġaç lêraymış kine?* (Kaç liraymış ki?) (K.K.25.)

Lesdik: Lastik. *Taḥsiniñ lesdī patlayıķ tamir etmeden binmeyin, ey mi?* (Arabanın lastikleri patlamış tamir etmeden binmeyin, tamam mı?) (K.K.14.)

Levend ol-: Onurlu olmak. *Bir adam acıķ da ossa levend olucu, seni çārmiylarsa sen ne geziñ orda, dēl mi?* (Bir insan azıcık da olsa onurlu olacak, seni çağırılmamışlarsa senin oradan ne işin var, değil mi?) (K.K.78.)

Leyli ğadirde dō-: Çok şanslı olmak. *Biz leyli ğadirde dōmadıķ ya feleg bize gülmes.* (Biz şanslı değiliz ya, felek bize gülmez.) (K.K.8.)

Leylim aḥıllı: Akılsız. *Kim ne dēse aḥletmeden inaniy leylim aḥıllılīndan geri ğalmasdı.* (Kim ne dese düşünmeden inanır akılsızlığından geri durmazdı.) (K.K.78.)

Leylim ol-: Bilinçli ve akıllı bir şekilde davranmayan insanları ifade etmek için kullanılır. *İşin nerde dōniyse oralı olucuñ, leylim olma accıķ göziyi aç.* (İşin nerede halloluyorsa bir süre için oradan gibi davranmasını bil. Saf olma, birazcık gözünü aç.) (K.K.57.)

Leymun duzu: Limon tuzu. *Turşıya leymun duzu da goyiķ biz.* (Biz turşuya limon tuzu da koyuyoruz.) (K.K.82.)

Lifer: Nilüfer. *Bizim bir düñürün adı da Lifer, Allah var éyi arvat.* (Bizim dünürlerden birinin adı da Nilüfer, Allah var iyi bir kadındır.) (K.K.27.)

Lik lik et-: Yaşlı olmasına rağmen dinç olan insanlar için kullanılır. *Kim dir kine yetmiş yaşında, vallā benden sağlam dā lik lik ediy.* (Kim der ki yetmiş yaşında, vallahi benden daha genç, daha dinç duruyor.) (K.K.82.)

Lilik: Çocuğun erkeklik organı. *Uşā şimdiden aç da lilīyi görsünler dirseñ ör mu?* (Çocuğa şimdiden aç da erkeklik organını görsünler demek olur mu?) (K.K.1.)

Lingir lingir et-: Yerinde durmayan aksi biri olmak. *Onnarın uşā geldī kimi her eşyemizi ğaldırık vallā, ey nedek lingir lingir ediy o uşağlar.* (Onların çocuğu bizim eve geldiği zaman ortada duran her eşyayı kaldırıyoruz. E ne yapalım çocuklar hiç yerinde durmuyorlar.) (K.K.17.)

Lingir lingir: Hareketli. *Bir daḳḳa oturmas lingir lingir eder hēç durmasdı.* (Bir dakika oturmaz, devamlı hareket eder hiç durmazdı.) (K.K.61.)

Lip lip baḥ-: Bön bön bakmak. *Bir cor edersin sā döner lip lip baḥar, yani coru etdīne edecēne adamı pişman eder.* (Bir söz söylersin sana bön bön bakar, yani söylediğine pişman olursun.) (K.K.6.)

Loğlaz: Börülce. *Aşire edicik, loğlaz var mı?* (Aşure yapacağız börülce var mı?) (K.K.1.)

Loğsa: Lohusa. *Erkēn ne işi var loğsa arvadın yanında.* (Erkeğin ne işi var lohusa kadının yanında.) (K.K.1.)

Loḥma sög-: Tıka basa yemek yemek. *Dāyeriṇ var mı didim amma ğorḥdum var diyīci diye. Loḥma sögdün dābeni mi yīci?* (Daha yemek yemeye devam edecek misin diye sordum ama evet diyecek diye de çok korktum. Daha ne yesin, isterse beni de yesin. Tıka basa yemek yedi zaten.) (K.K.83.)

Lök otur-: Kararlı olmak. *O caymas kine lök oturdum mu bitdi.* (O kararımı değiştirmez ki, çok kararlıdır.) (K.K.79.)

Lök kimi boylu ol: Boyu çok uzun olan insanları ifade etmek için kullanılır. *Ġarşıdan gelirken baḥdım da lök kimi boylu valla üçü de.* (Onlar karşı taraftan gelirken baktım üçünün de boyu çok uzundu vallahi.) (K.K.27.)

Lök: Erkek deve. *Çüf hörgüçlü bir lök alabissek bizden ēyisi yoḥ.* (Çift hörgüçlü bir erkek deve alabilirsek bizden daha iyisi yok.) (K.K.72.)

Lökkiye: Sardunya çiçeği. *Lökkiyeyi raḥmedli anem cıp severdi.* (Sardunya çiçeğini rahmetli annem çok severdi.) (K.K.51.)

Löküs: Lamba. *Eveli filoresan mı vardı, çoğ çoğ löküs vardı.* (Önceden floresan mı vardı, en fazla löküs lambaları vardı.) (K.K.84.)

Lomma: Lamba. *Hele şı lommayi aş da eyle otur.* (Hele şu ışığı aç da öyle otur.) (K.K.6.)

Löp: Bedava. *Sen alışmışıṇ her şeyin löpüne.* (Sen her şeyin bedava olmasına alışmışsın.) (K.K.23.)

Lord ol-: Zenginleşmek. *Onnar nası oldu bilmim ama yēn lord oldular, ḥaram mı ḥalal mı bes Hüda bilir.* (Nasıl oldu bilmiyorum ama onlar çok zenginleştiler, haram mı helal mı yalnızca Allah bilir.) (K.K.74.)

Loruğu pendiriği görme-: Elinde birçok imkân olmasına rağmen insanlara yardımcı olmaya yanaşmayan kişileri ifade etmek için kullanılır. *Tek yiyen tek ölür dirdi amma kimse de genninin loruğu pendiriği görmesdi.* (Tek yiyen tek başına ölür derdi ama, kimseye de yardım etmeye yanaşmazdı.) (K.K.30.)

Ma'ayne: Muayene. *Hasdaniye gidek de ma'ayne ettirek anamı.* (Annemi hastaneye götürelim de muayene ettirelim.) (K.K.25.)

Mayene: Muayene. *Arabayı mayeneye eletдіңiz mi?* (Arabayı muayeneye götürdünüz mü?) (K.K.20.)

Mabal at-: Yemin ettirmek. *Bā yalan mı söylim dorğu mu söylim diye mabal attı.* (Bana yalan mı söylüyorum doğru mu söylüyorum diye yemin ettirdi.) (K.K.74.)

Mabal: Vebal. *Aha surfa, açsan yemiysen mabalı senin boynuğa.* (İşte sofrada, karnın açsa ve yemiyorsan vebali sanadır.) (K.K.41.)

Mabalı boynuğa ol-: Bir konuda vebali yani sorumluluğu kendi üzerine almak. *Ben gördüm bu garişmadı mabalı da boynuma ola, dedim.* (Ben gördüm, bu karışmadı sorumluluğu da üzerime olsun dedim.) (K.K.13.)

Maç et-: Öpmek. *İşden gēr gelmes gızı gücāna ār maç ederdi.* (İşten gelir gelmez kızı kucağına alıp öperdi.) (K.K.17.)

Maddā: Oyuk yer, mağara. *Eveli galanıñ altında maddālar vardı.* (Eskiden kalenin altında oyuk yerler vardı.) (K.K.28.)

Maddaḡ marazıḡ gel-: Sürekli sağlık sıkıntısı çeken insanları ifade etmek için kullanılır. *Nazımaḡ görsek gennini bir derdini annadiy, maddaḡ marazı gelik māsimiḡ.* (Kendisini ne zaman görsek bir sıkıntısını anlatıyor, sürekli bir sağlık sıkıntısı çekiyor gariban.) (K.K.38.)

Māde: Mide. *Mādem garişdı.* (Midem karıştı.) (K.K.3.)

Möḡümmed: Mehmet adı. *Möḡümmed oḡlum sen de mi beni biraḡıḡ gēdiysiḡ, dedi.* (Oḡlum Mehmet sen de mi beni bırakıp gidiyorsun, dedi.) (K.K.36.)

Maḡammed: Muhammed adı. *Dilin Maḡammed Mısdavanıḡ sözünden dossuḡ gızım.* (Dilin, Muhammed Mustafa'nın sözüyle dolsun kızım.) (K.K.68.)

Maḡana bul-: Açık aramak, problem çıkarmaya çalışmak. *Yapmamah üçün maḡana buliḡ hā.* (Yapmamak için yine bir açık arıyorsun bak.) (K.K.48.)

Maḡana: Bahane. *Ne zaman gel deseḡ maḡanası bitmiy.* (Ne zaman ona gel deseḡ bahanesi bitmez.) (K.K.46.)

Mahaşer: Nohutun küçük biçimi. *Mahaşerin kilovu ḡaça?* (Küçük nohutun kilosu ne kadar?) (K.K.36.)

Maḥle: Mahalle. *Biriya şinni maḥle didiler, eveli kövdü.* (Buraya şimdi mahalle adını verdiler, önceden köy olarak geçiyordu.) (K.K.74.)

Maḥmil cücū: Fare. *Maḥmil cücū kimi ne dolaniysiñ?* (Fare gibi ortada ne geziniyorsun?) (K.K.4.)

Mahmil: Tel dolap. *Nanca kışlık öteberisi azzī varsa mahmile gōyar kimsiye elletmezdi.* (Ne kadar kışlık eşyası ve yiyeceği varsa tel dolabına koyar kimseye dokundurmazdı.) (K.K.62.)

Maḥna bul-: Bahane bulmak. *Ne dēsek nere çārsaḥ maḥna bulup gelmesdi.* (Ne desek yapmaz, nereye çağırırsak gelmez mutlaka bir bahane bulurdu.) (K.K.47.)

Maḥna: Bahane. *Hele iki üç gurus isdiyek maḥnası bitmez.* (Biri iki üç kuruş (maddi yardım) istediğinde onu vermemek için bahanesi bitmez.) (K.K.28.)

Mahra: Sandık. *O avradıñ uşaḥları iri gayyimse mahra mahra yidikleri meyvadandır.* (O kadının çocukları eğer iriceyse, bunun sebebi zamanında sandık sandık yedikleri meyvelerdir.) (K.K.59.)

Mırḥa: Demir kap. *Yōrdu mırḥa kimin bir ḡap da çal da eyicene dutsun.* (Yoğurdu demir bir kabın içinde mayala ki iyice tutsun.) (K.K.55.)

Mahşer dilkisi kimi ḡal-: Ne yapacağını bilememek. *Bize eyle bi iş etdi kine mahşer dilkisi kimi ḡaldıḡ.* (Bize öyle bir şey yaptı ki, ne yapacağımızı bilemeden öylece kalakaldık.) (K.K.64.)

Malaḥ: Manda yavrusu. *Bıralarda bek olmiy, malaḥmıṣ neblim neymiş.* (Buralarda pek olmuyor, manda yavrusu falan.) (K.K.10.)

Malak: Şişman, semiz. *Bu malaḥ davarlar nerden gelik?* (Bu iri, semiz hayvanlar nereden gelmiş?) (K.K.34.)

Malamat et-: Rezil etmek. *Anam öldükden kelli, bobam eyce arvad delisi oldu. Saḡı on sekizlik genç kimi davraniy, anca sâ sola genni gennine arvada baḡıydi. Kele boba dıdim, bizi bir köve malamat etdin dā ne istin?* (Annem öldükten sonra babam iyice kadın meraklısı oldu. Sanki on sekizlik genç gibi davranıyor. Sürekli etrafta kendine uygun bir kadın arıyordu. Ya baba bizi bir köye rezil ettin, daha ne istiyorsun, dedim.) (K.K.25.)

Malamat: Rezil. *İstedini yapmazsañ seni yedi köye malamat eder vallā.* (İstedini yapamazsan seni yedi köye rezil eder vallahi.) (K.K.27.)

Malḥita: Mercimek. *Öylen oldū kimi tüm ḡonşular gelir maltıhalı küfde ederdik.* (Öğle yemeği vakti gelince tüm komşular bir araya gelip hep birlikte mercimekli köfte yapardık.) (K.K.1.)

Malının pezevenji ol-: Kötü bir malı çok iyi diyerek satmak. *Ticered satış dimek ammā beyle de malının pezevengi ōrsan bi gün birinden köteg yirsin hā, habarın ola.* (Ticaret satış yapmak demektir ama böyle kötü bir malı da iyi diyerek satmaya devam edersen bir gün birinden dayak yersin bak haberin olsun.) (K.K.5.)

Mamdeli: Mehmet Ali adı. *Mamdeliden Elif birbirini yēn seviyeler.* (Mehmet Ali ile Elif birbirlerini çok seviyorlar.) (K.K.36.)

Māmed: Mehmet adı. *Māmedin uşahları aslan kimi anam.* (Mehmet'in çocukları aslan gibidir.) (K.K.6.)

Mamuru mes ol-: Deddiği dedik olmak. *O hayla adam, nasıl mamuru mes dēl mi?* (O nasıl bir dediği dedik adam değil mi?) (K.K.34.)

Manca: Et yemeği. *Bacım, her gün her gün manca olur mu acık da aş yiyek dēl mi?* (Her gün her gün et yemeği olur mu hiç, azıcık da pilav yiyelim değil mi?) (K.K.6.)

Mancala-: Et yemeği pişirmek. *Boyun anamın ağır misafirları geliy, mancalar mīhağğāk.* (Bugün annemin ağır misafirleri geliyor, kesin etli bir yemek pişirir.) (K.K.34.)

Mānik: Yavru kedi. *Köy yerinde ille herkeşin iti de oluy pissī de. Hele o pissikler mānik verirse sevmiye doyamiysin. Yanı gızım köy yerinde hayvanı yēn seveler.* (Köyde illaki herkesin köpeği de kedisi de olur. Bir de kediler yavru verirse sana sevmelere doyamazsın. Yani kızım, köyde yaşayan herkes hayvanı çok sever.) (K.K.8.)

Manisa: Melisa adı. *En güccümüzün adı da Manisa, valla ben söyleyemim gızım yanı Emov, Hacov olaydı nolacağdı dēmi.* (En küçük torunumuzun adı Melisa, vallahi ben söyleyemiyorum kızım, yani Emine, Hatice olsaydı ne olacaktı değil mi?) (K.K.73.)

M'acik: Koyun. *M'acikden adam gorğar mı kele?* (İnsan koyundan korkar mı hiç?) (K.K.71.)

Marağ et-: Birini özlemek. *Ben seni gitdīnden beli çoğ marağ edī.* (Ben seni gittiğin günden beri çok özlüyorum.) (K.K.5.)

Maral: Geyik. *Maral avlallarmış dedemgil eveli.* (Dedemler önceden geyik avlallarmış.) (K.K.39.)

Maraş otu yemiş kimi dolan-: Sarhoş gibi ortalıkta dolanmak. (Maraş Otu, ağızda çiğnendiği zaman ağız içine ve insana mayhoş bir tat veren kullanılması çok doğru ve doğal olarak görülmeyen bir ot çeşididir.) *Maraş otu yemiş kimi ne dolaniñ gene?* (Sarhoş gibi ne ortalıkta dolanıyorsun?) (K.K.51.)

Mard yādırır nisan övünür, nisan yādırır insan övünür: Kişinin sahip olduğu değerler için, kendisinden önceki kişilerin katkısını kayda almadan yalnızca kendi başına başarmış gibi davrandığını ifade etmek amacıyla söylenilen bir atasözüdür. *Uşag eyilik bilmez kine, mard yādırır nisan övünür, nisan yādırır insan övünür.* (Çocuk dediğin iyilik

bilmez ki, sahip olduğu her şeyi ben kazandım büyüklerim hiçbir şey yapmadı der.) (K.K.39.)

Mard: Mart. *Benim güccüm dōdunda marddı dizimeçe gardı.* (Benim küçük çocuğum doğduğunda mart ayı idi, dizime kadar kar vardı.) (K.K.75.)

Marda bazar: Toptan satış, toptan alışveriş. *Esnafın malı elinde ğalacak ōrsa kömesini marda bazar eder.* (Esnafın malı elinde kalacak olursa tamamını toptan satışa çıkarır.) (K.K.15.)

Mart bızāsı kimi baķ- Anlamamış gibi bakmak. *Yav annadım işde niye mard bızāsı kimi baķıñ?* (Ya hu anlatıyorum işte, neden anlamamış gibi bakıyorsun?) (K.K.33.)

Māsim: Gariban. *Anası öldükden kelli göz yaşını süyüm süyüm aħıtdı, māsimiñ çilesi hēc bitmedi.* (Annesi öldükten sonra göz yaşı daima damla damla aktı, garibanın çilesi bir türlü bitmedi.) (K.K.12.)

Maşraba: Sürahi. *Bir ħalle ğazanı etin yanına yaķışan, bir maşraba yayıĝ ‘ayranı ōr.* (Büyük bir tencere etin yanına yakışan şey bir sürahi yayık ayranıdır.) (K.K.31.)

Mat evinde ğal- Tamamen çaresiz kalmak. *Allām dēim, ben niye mat evinde ğaldım dēdim.* (Allah’ım, ben neden tamamen çaresiz kalım dedim.) (K.K.54.)

Matıraķ: Eğlence. *O kefine düşgündür, nerde bi matıraķ var nerde ħangeme var ölür biter.* (O keyfine düşkündür; nerede bir eğlence var nerede şenlik var orada olur.) (K.K.15.)

Mavmav: Kedi. *Uşaĝlar ellerindeki ħaşlından mavmava süt almıya gidellerdi.* (Çocuklar ellerindeki harçlıklarıyla kediye süt almaya giderlerdi.) (K.K.11.)

Mayana: Anason. *Ġuzlaçı avradıñ argısını bir cezve ğaynar mayana alır.* (Hamile kadının ağrısını bir cezve kaynamış anason suyu alır.) (K.K.37.)

Mayasır: Basur. *Genninde şeker de var ya ne yise zerele ediydi, zatan yarası da berk iyileşiy.* *Mayasırı azıķdı da ĝaç ay çekdi māsım.* (Kendisinde şeker hastalığı da var ya, ne yese zarar ediyordu. Zaten yarası da güç iyileşiyor, basuru azmıştı, kaç ay acı çekti zavallı.) (K.K.10.)

Mayıl: İsmail adı. *Mayıl emmim nēdiy?* (İsmail amcam nasıl, iyi mi?) (K.K.26.)

Mazbıt: Sağlam. *Eşşēyi mazbıt sālā ĝonşuyu nammıs belalıñ sayma.* (Eşeğini sağlam bağla komşunu hırsız, namus belalın sanma.) (K.K.1.)

Mazırık ĝarası: Koyu siyah renk. *Bi daħım geymiş kine mazırık ĝarası.* (Koyu siyah renkte bir takım elbise giymişti.) (K.K.26.)

Meblid: Mevlit. *Uşaĝ dōdū kimi ille meblid edilirdi gızım, haral dā da eyle.* (Çocuk doğunca illa mevlit okunurdu kızım, herhalde daha da öyle.) (K.K.18.)

Mecīdī kes- Bir şeyin fiyatını belirlemek. *Bunuñ mecīdini kes de ĝidek biz.* (Bunun fiyatı

nedir, söyle de gidelim biz.) (K.K.13.)

Mekere: Makara. *Bi mekere mavı bir mekere ğara getir.* (Bir makara mavi ip bir makara da siyah ip getir.) (K.K.1.)

Mekinesi bozuĥ ol-: Çocuĥu olmayan kişileri ifade etmek için kullanılır. *Bu da Allān emiri nēdiciĥ, onnar isdeller miydi mekinesi bozuĥ ossun diye.* (Bu da Allah'ın emri ne yapabilirsin ki, onlar çocuklarının olmamasını isterler miydi?) (K.K.67.)

Melemes: Beceriksiz. *Ne versen elinden ğaliy, melemes seni!* (Eline ne iş versen yapamıyor, beceriksiz seni!) (K.K.26.)

Melemes: Gücsüz. *Asgere gettim geldim, baĥdım kine ĥalım ĥalmamıř melemes olmuşum.* (Askere gidip geldikten sonra bir de baktım ki gücsüzleşmişim, halim kalmamış.) (K.K.22.)

Melmeked: Memleket. *Ġırĥ vilayat gezdım ammā adamın melmekedi gibisi yoĥ.* (Kırk tane şehir gezdim ama insanın memleketi gibisi yok.) (K.K.13.)

Memig Dede Ziyaratı: Memik Dede Türbesi. *řıĥ Bilēcen'e vardıyız kimi Memig Dede Ziyaratı'na da muĥaĥķaķ urĥayın.* (Şeyh Bilecen Köyü'ne varınca muhakkak Memik Dede Türbesi'ne de uğrayın.) (K.K.75.)

Memik: Mehmet adı. *Memik ōlum sen niye gelmiysiĥ?* (Mehmet oĥlum sen neden gelmiyorsun?) (K.K.34.)

Memiş: Kadınların göĥüs ucu. *Memişi uřān āzına vermeden şireye batır.* (Göĥsünün ucunu çocuĥun aĥzına vermeden önce tatlı bir şeye batır.) (K.K.36.)

Memiřĥana: Abdesthane. *Her cimē buralā geliy memiřĥanaya girip abdez alıydi.* (Her cuma günü buraya gelir abdesthaneye girip abdest alırdı.) (K.K.72.)

Mēĥil: Kulak memesi. *Yōrdūĥ ĥamur mēĥil ĥıvamında olacaķ hā unutmiyasın.* (Yoĥurduĥun hamur, kulak memesi kıvamında olacak unutmamalısın.) (K.K.27.)

Merduvan: Merdiven. *Kireclemişdi tüm merduvanları, hem arınmış hem de gözel temiz duruydu yanı.* (Kireç sürmüştü tüm merdivenlere, hem temizlenmişti hem de güzel duruyordu.) (K.K.57.)

Meremi ol-: Bir amacı olmak. *Bi meremiĥ olmadan ne gezin sen Alamanyalarda dēdim.* (Bir amacın olmadan Almanya'da ne işin var dedim.) (K.K.54.)

Mered: Kötü hastalık. *Ne mered geldi başına bilmim, rengi sapsarı olmuş.* (Nasıl bir kötü hastalık geldi başına bilmiyorum, rengi sapsarı olmuş.) (K.K.40.)

Meret: Vefat eden kişinin eşyaları. *Sen gidesin de meretlerin torpaĥ üstünde ğala.* (Sen ölesin de eşyaların topraĥın üstünde kala.) (K.K.8.)

Meretiñ yuna: Sen öl de öldükten sonra eşyaların başkalarına dağıtılmak için yıkansın, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ğoca itin yaşına geldin, meretiñ yuna bes dèrdi.* (Artık çok yaşlandın, artık öl de eşyalarını başkalarına dağıtmak için yıkasınlar derdi.) (K.K.83.)

Meriş: Meryem adı. *Meriş hele bir küfde yör da yiyek.* (Meryem haydi bir köfte yoğur da yiyelim.) (K.K.17.)

Mermerlere kitlen-: Hiç parası olmamak, dara düşmek. *Bı sene dēl de eveli sene nası mermerlere kitlendik, Allām kimsēyi çarasız ğomasıñ.* (Bu sene değil de geçen yıl nasıl dara düşmüştük. Allah, kimseyi çaresiz bırakmasın.) (K.K.17.)

Mes_ed-: Sıvazlamak, yavaş bir biçimde masaj yapmak. *Bebēn sırtını mes_edin acı.* (Birazcık bebeğin sırtını sıvazlayın.) (K.K.10.)

Mesel: Hikaye, masal. *Bı meselin devamını da sabatten annadırım.* (Bu masalın devamını da size yarın sabah anlatırım.) (K.K.65.)

Messele-: Emeklemek. *Uşag da messeliy, genni diy kine hele baba di.* (Çocuk daha emekliyor, kendisi çocuktan baba demesini bekliyor.) (K.K.10.)

Mesul: Sorumlu. *Ben bı işden mesul dēlim hā şindikden söylim sā.* (Ben bu işten sorumlu değilim bak şimdiden söylüyorum sana.) (K.K.79.)

Meszin: Müezzin. *Aha bı oğlum da şu garşı camıda meszin.* (İşte bu oğlumda şu karşıdaki camide müezzin.) (K.K.79.)

Meşefe: Havlu. *Meşefe dağımını gızın anası almış.* (Havlu takımını kızın annesi almış.) (K.K.29.)

Met eyle-: Övmek. *Geldīnden belli evledlerini met eyliy.* (Geldiğinden beri evlatlarını övüyor.) (K.K.28.)

Métire: Metre. *Çaç métire ip var?* (Kaç metre ip var?) (K.K.1.)

Mevra: Merve adı. *Çoğ torunum var ğızım benim aha bu da Mevra, Emov'un ğızı.* (Çok torunum var kızım benim, işte bu da Merve, Emine'nin kızı.) (K.K.1.)

Mezad kes-: Ceza vermek. *Bobañ ğērse mezadıñi keser seniñ.* (Baban gelirse cezayı verir senin.) (K.K.65.)

Mezarıya itler işeye: Mezarına köpekler uğrayacak kadar kötü bir amelin olsun, manasında söylenilen bir ilençtir. *Mezarıya itler işeye bes.* (Çok kötü bir amelin olsun inşallah.) (K.K.6.)

Mezer altından işe-: Belli etmeden iş yürütmek. *O az dēl, mezer altından işer.* (O çok fenadır, belli etmeden iş yürütür.) (K.K.4.)

Mezer: Mezar. *Nası beleşci bir adam boş mezer bussa şindiden girer içine.* (Nasıl beleşçi bir

adam, boş mezar bulsa şimdiden girer içine.) (K.K.53.)

Mezêriş: Mizirin Köyü. *Mezêriş'e hêç getmedim beki de.* (Mizirin Köyü'ne hiç gitmemişimdir belki de.) (K.K.9.)

Mezerrig: Mezarlık. *Arefe şerefe günü ille mezerriye gédilir.* (Arife Şerife günü illa mezarlığa gidilir.) (K.K.28.)

Mezre: Elverişli toprak. *Barān her metireğaresi mezredir.* (Barak Ovası'nın her metrekaresi elverişli topraklarla doludur.) (K.K.71.)

Mı'ayyer: Yerli malı. *Nizib'den zeyit aldık da adam ille diy kine benim malım mı'ayyer mal. Ey nolucu tabi kine mı'ayyer olucu.* (Nizip'ten zeytinyağı aldık, adam illa diyor ki benim malım yerli malı. E başka ne olacak ki, elbette yerli malı olacak.) (K.K.40.)

Mıh s*çtı: Cimri. *Uşān elindeki almayı êkiye böler de êki kerede yê dêrdi o mıh s*çtı adam.* (Çocuğun elindeki elmayı ikiye böler ve iki kerede ye derdi o cimri adam.) (K.K.77.)

Mıh: Çivi. *Dıvara mıh çaharım, sen sallan ben baħarım, mendiliş kirlendikçe sen gönder ben yıħarım.* (Duvara çivi çakarım, sen oyna ben bakarım, mendilin kirlendikçe sen gönder ben yıkarım.) (K.K.83.)

Mıhād ol-: Sahip çıkmak. *Sen şu bir uşāma mıhād ol ben gelicim.* (Sen benim şu bir çocuğuma sahip çık da ben geleceğim.) (K.K.9.)

Mıhanad: İhanet etmiş kişi. *Bizim mıhanad adamdan işimiz olmas, herkeş genni gennini bileceg, ne etdîni bileceg.* (Bizim ihanet eden insanlarla işimiz olmaz, herkes kendini bilecek ve hal ve hareketlerine dikkat edecek.) (K.K.12.)

Mıhiyyad ol-: Sahip çıkmak, muhafaza etmek. *Gızımı sâ amanat edim, mıhiyyad ol.* (Kızımı sana emanet ediyorum, sahip çık.) (K.K.24.)

Mıhmız: Uyuşuk. *Eline bir deste baħdeñiz versen akşamaça dorğayamazdı mıhmız.* (Eline bir demet maydanoz versen akşama kadar doğrayamazdı uyuşuk.) (K.K.10.)

Mıhrız: Cimri. *Mıhrız adam, asbaba para vermek aħıl işi dēlL diye avradına dikdirirdi.* (Cimri adam, kıyafete para vermek akıl işi değil diye karısına diktirirdi.) (K.K.10.)

Mıhrızlığ êt-: Cimri olmak. *Bı ğadek de mıhrızlığ êtme olmas kine.* (Bu kadar da cimri olunmaz ki?) (K.K.62.)

Mıķdat: Mithat adı. *Mıķdat emmi torunuş nası oldu?* (Mithat amca torunun nasıl oldu?) (K.K.7.)

Mıķşı: Kıyma, pirinç ve maydanoz konularak yapılan ve Gaziantep'e özgü olan kabak dolması yemeğidir. *Ağır mısafır gelicise mutlaka Mıķşı ederik.* (Önemli bir misafir gelecekse mutlaka Mıķşı dolması yaparız.) (K.K.63.)

Mımmar: Hayvanın kalın bağırsağıyla yapılan bir yemek. *Anama söyliyek aħşama mımmar*

dolması edek. (Anneme söyleyelim, akşama mumbar dolması yapalım.) (K.K.76.)

Mımmıc: Suriye'nin Münbiç ili. *Babamgil eveli çoğ gedellerdi Mımmıc'a.* (Babamlar önceden Münbiç'e çok giderlerdi.) (K.K.2.)

Mındar ẖala gel-: Yenilemez hale gelmek. *Misgilim nāmet mındar ẖala gelmiş artık kim yir onu?* (Güzelim yemek yenilmez bir hale gelmiş, artık kim yer onu?) (K.K.53.)

Minariyi yaptırmıyanın yêrden bitmiş say-: Yapılan bir işte emeği olmayan kişi o işin çok kolay olduğunu söyler, manasında kullanılan bir ifadedir. *Bu ğadek ev bu ğadek tarlayı kim onardı geldi ğeçe ğuşlar ğurtlar mı etdi? Sen bilmiysiñ işde minariyi yaptırmadın uçun yêrden bitmiş sayıysın.* (Bu kadar evi bu kadar tarlayı kim idare ediyor, tüm işi gece gelip kurtlar kuşlar mı yapıyor? Sen bilmiyorsun işte, hiçbir işte emeğin olmadığı için çok kolay olduğunu düşünüyorsun.) (K.K.4.)

Mıradı ğarnında ğal-: İsteklerinin içinde kalması, gerçekleşmemesi. *Ne zaman bi şeye niyetlensek mıradımız ğarnımızda ğaliy.* (Ne zaman bir şeye niyetlensek gerçekleşmiyor, içimizde kalıyor.) (K.K.66.)

Mıraḥ: Meydan. *Yigitler er mıraḥına çıḥmış güzellere baḥiy, güzeller naz ediy kekil salliy.* (Yiğitler er meydanına çıkmış güzellere bakıyor, güzeller naz ediyor kahküllerini sallıyor.) (K.K.57.)

Mıraz bulamıyasın: Derdine çare bulamayasın, manasında söylenilen bir ilençtir. *Mırazın bulamıyasın işallā.* (Derdine çare bulamayasın, inşallah.) (K.K.75.)

Mırın ğırın et-: Bahaneler savurmak. *Mırın ğırın etme de gel işde.* (Bahanelerini savurma da gel işte.) (K.K.58.)

Mırıngırın et-: Bahane bulmak. *Birez yardım istesen mırıngırın eder, gelmez.* (Biraz yardım istesen, bahaneler bulur ve gelmez.) (K.K.39.)

Mırra: Kahve. *Antebiñ āları beyleri acı mırra içeller.* (Antep'in ağaları ve beyleri acı kahve içerler.) (K.K.80.)

Mırroḥ çār-: İlan verdirmek, ilan vermek. *Mırroḥ çārdiyiz mi?* (İlan verdiniz mi?) (K.K.71.)

Mislim: Müslüm adı. *Benim ğüccük ğızın herifi de Mislim.* (Benim küçük kızımın kocasının adı Müslüm.) (K.K.1.)

Mısdava: Mustafa adı. *Mısdavadan ben Haca gettik.* (Mustafa ile ben Hacca gittik.) (K.K.9.)

Mısdık: Mustafa adı. *Mısdık sen de mi ğidiñ?* (Mustafa sen de mi gidiyorsun?) (K.K.3.)

Mısğa: Muska. *Mısğa yaptırmışlar da ondan sona olan ğafayı yimiş diyeler, nāder dorğu bilmim.* (Muska yaptırmışlar da ondan sonra oğlan kafayı yemiş diyorlar, ne kadar doğrudur bilmiyorum.) (K.K.8.)

Mısğa: Pestilin içine bolca Antep fıstığı konulara yapılan bir tatlı çeşididir. *Gışın biz hasde olmamağ uçun güzel sâlıklı şeyler yirik. Mesele mısğa kimi.* (Kışın biz hasta olmamak için güzel sağlıklı şeyler yeriz. Mesela muska gibi.) (K.K.16.)

Missa: Musa adı. *Bizim Emov'un herifi var Missa, malangozluk ediy.* (Bizim Emine'nin kocası var Musa, marangozluk mesleğini yapıyor.) (K.K.1.)

Mızğan-: Oyunbozanlık etmek. *Yanı uşağdık oyun oynarken ille mızğanlıg edenler çıhiydi.* (Yani çocuktuk, oyun oynarken illa ki oyunbozanlık edenler çıkıyordu.) (K.K.8.)

Minariya dışardan gir-: Bir işi olduğu gibi değil de tersten hatta hiç olmaması gereken şekilde yapmak. *Her işiñ bir usulü var oğlum, minariya niye dışardan giriysiñ?* (Her işin bir usulü var oğlum, neden hiç olmaması gereken bir biçimde yapıyorsun işi?) (K.K.29.)

Minever: Münevver adı. *Minever gızım seni bir başğa severim.* (Münevver kızım seni bir başka severim.) (K.K.35.)

Mini düş-: Hamile kalmak. *Abō, mini düşmüş!* (Aman Allah'ım, hamile kalmış.) (K.K.11.)

Mintağ: Bulaşık deterjanı. *Mintağ var mı evde?* (Evde bulaşık deterjanı var mı?) (K.K.32.)

Mintan: Gömlek. *Köy yerine çıharken mintanını sağkovsunu geyer beyler kimi gezerdi.* (Köy yerine çıkarken gömleğini ve ceketini giyer beyler gibi gezerdi.) (K.K.38.)

Miraz: İstek, murat. *O kızı aldıktan kelli mirazıña vardı.* (O kızı aldıktan sonra muradına erdi.) (K.K.55.)

Mirt mirt: Yumuşak. *Yürē yenidoğan bebēn elleri kimi mirt mirttir genninin.* (Yüreği yenidoğan bebeğin elleri gibi yumuşacıktı.) (K.K.9.)

Miryem: Meryem adı. *Bizim Miryem'e gece ediklerdi nası güzel bir gellabiye geyikti.* (Bizim Meryem'e kına gecesi yapmışlardı, nasıl güzel bir kına elbisesi giymişti.) (K.K.24.)

Miskilim: Güzel. *O arvat o gaderi beşaratsızdı kine miskilim evi harabaya çevirmişti.* (O kadın o kadar beceriksizdi ki güzelim evi harabeye çevirmişti.) (K.K.69.)

Miş yeri bırak-: Şüphe ve tahmin cümleleriyle konuşma, emin olmama. *Net ol miş yeri bırakma dedim.* (Net ol şüpheli konuşma dedim.) (K.K.64.)

Mişmiş: Kayısı. *Bahçada mışmış sararıp yere düşmüş, sevdīm Hadduç balım ahlıma düşmüş.* (Bahçede kayısı sararıp yere düşmüş, seviğim Hadduç Hanım hatırıma düşmüş.) (K.K.81.)

Mişyeri: Kaçamak yeri. *Ğafamı dinnemiye bura geldim bahtım kine bura mişyeri, dorğu yere geldim dedim.* (Kafamı dinlemeye buraya geldim, baktım ki burası kaçamak yeri, doğru yere geldim dedim.) (K.K.81.)

Mitil: Döşek, kalın minder. *Bizim zamanımızda her gızın çeñizinde en azından üş dört dene mitil ordu ondarı da gelin mısafır geldī kimi gullanırdı.* (Bizim zamanımızda her kızın

çeyizinde en az üç dört tane döşek olurdu. Gelin de onları gelen misafir için kullanırdı.) (K.K.1.)

Mitirden-: Kendi kendine sayıklamak. *Anasının dedi işine gelmemiş kine mitirdeniy.* (Annesinin dediği işine gelmemiş ki kendi kendine sayıklıyor.) (K.K.50.)

Mosdura et-: Bir kişiyle kıyaslamak, karşılaştırmak. *Sen bacını niye mosdura ediñ genni gennine?* (Sen kız kardeşinle kendi kendini neden kıyaslıyorsun?) (K.K.45.)

Mosdura: Örnek. *Yapacān işde bunu gözüyün önüne mosdura olarağdan al.* (Yapacağın işte bunu gözünün önüne örnek olarak al.) (K.K.78.)

Möħürle-: İşaretlemek. *Bizim tarlanın dönümü nerde bitiy hele möħürle de nōrsa ōr sona.* (Bizim tarlanın metresi nereye kadar bir işaretle de sonra ne olursa olur.) (K.K.54.)

Möħürle-: Susmak, konuşamamak. *Bā o ğadar bārdı çārdı da āzımı açıp bi şey diyemedim, möħürlendim bi anda.* (Bana o kadar bağırp çağırırdı da ağzımı açıp bir şey diyemedim, konuşamadım bir anda.) (K.K.31.)

Möħzür: Mahkeme mubaşiri. *Bir bārdımmı arasat dellalı kimi bārır, gören sanır kine möħzür seni d'aviye çāriy.* (Bağırdığında çok yüksek sesle konuşan insanlar gibi bağırır, gören de sanır ki mahkeme mubaşiri birini mahkeme salonuna çağırıyor.) (K.K.59.)

Muşdu: Müjde. *Hele hele muşdum var, avradın topaç kimi bir oğlan dōrdu.* (Bakın bakın bir müjdem var, eşin turp gibi bir erkek evladı doğurdu.) (K.K.28.)

Müşgül: Dert, sıkıntı. *Nazmañ bir müşgülüñ ōrsa ben bırdayım.* (Ne zaman bir sıkıntın olursa ben buradayım.) (K.K.14.)

Nacarıñ ğapısının sıyrılan ol-: Başkalarının işini yapmaktan kendi işini aksatan kişileri ifade etmek için kullanılır. *Obanın evini arıdıysıñ da genni eviñ nolucu? Nacarıñ ğapısı sıyrılan oluy işde.* (Milletin evini temizliyorsun da kendi evinin pisliği ne olacal? Başkalarının işini yapmaktan kendi işine sıra gelmiyor.) (K.K.9.)

Nacer: Marangoz. *Aşşā soħā acer nacer düveni açılmış, gördüñ mü?* (Aşağı sokağa yeni bir marangoz dükkanı açılmış, gördün mü?) (K.K.47.)

Neccer: Marangoz. *Benim babam neccer.* (Benim babamın mesleği marangozluktur.) (K.K.41.)

Naçarı: Çaresiz. *Anası ölen kül ocağ ğārmış, eyle de oldu. Aha naçarı ğaldım.* (Annesi ölenin ocağı tütmezmiş, öyle de oldu. Bak şimdi çaresiz kaldım.) (K.K.11.)

Nādeñi: Ne kadar, manasında sorulan bir sorudur. *Uşāğlara bayramcalık almiya gitdik gendinden, eline ne geçerse diy kine, bu nādeñi? Yav almicān malın parasını niye soriysin?* (Kendisi ile çocuklara bayramlık elbise almaya gittik, eline geçerse bu ne kadar diye soruyor. Ya hu almayacağın malın fiyatını neden soruyorsun?) (K.K.8.)

Nāder: Ne kadar. *Suvanın kilosı nāder ğardaşım, hele bir bak?* (Soğanın kilosı ne kadar

kardeşim, bir bakar mısın?) (K.K.6.)

Nafağ: Geçinememe durumu, geçimsizlik. *İki bacı arasında nafağ mı olur?* (İki kızkardeş arasında geçimsizlik mi olur?) (K.K.10.)

Naḥsen: Nahsen adı. *Benim babamın adı Naḥsen, yani Arabca bir isim.* (Benim babamın adı Nahsen, yani Arapça bir isim.) (K.K.13.)

Nālet: Uğursuz. *Kele bu ev bize heç düşmedi. Ne nālet evmiş, Alla ala bes. Assın hele bir damla yaş döküm mi.* (Ya bu ev bize hiç yaramadı. Ne uğursuz evmiş, Allah alsın bizden, alsın bir damla gözyaşı döker miyim gör bak.) (K.K.49.)

Namazın ğılına: Cenazen kaldırılın, manasında söylenilen bir ilençtir. *Herkeşin burnundan getiriyşin, namazın ğılına bes.* (Herkesin burnundan getiriyorsun, cenazen kaldırılın inşallah.) (K.K.7.)

Nammısı dellala ver-: Girilen işte namus konusunu gözetmeden hareket etmek. *Para diye ölücün, nammısı dellala verdin hā dedim.* (Para diye öleceksin, para için artık namusunu bile düşünmüyorsun dedim.) (K.K.78.)

Nanca: Ne kadar. *Gafasına bir şey gödummu kimsenin coruna ğūlaḥ asmiy, genni ne didise o. Nanca ğonuşak gene de boş.* (Aklına bir şey koyduysa kimsenin sözüne kulak asmaz, kendi ne dediyse odur. Ne kadar konuşakta boş.) (K.K.9.)

Na'ne: Nane. *Şorbiya na'ne de ğavuraḥ mı?* (Çorbanın üzerine yağ ile nane de kavuralım mı?) (K.K.32.)

Nāraṇ dālara çıḥa: Feryadın yükselsin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Nāraṇ dālara çıḥa da kimse sā ğulaḥ asmiya işallā.* (Feryadın yükselsin de kimseler seni duymasın inşallah.) (K.K.64.)

Nāraṇ ğara yêrden gele: Acı çığlıkların yerden göğe yükselsin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ben sā bi şey dënim, nāraṇ ğara yêrden gelir işallā.* (Ben sana bir şey demiyorum, acı çığlıkların yerden göğe yükselir inşallah.) (K.K.73.)

Nazar kişle-: Nazar değmesini istememek. *Bebē nazar kişle.* (Bebeğe nazar değmesin.) (K.K.18.)

Ne at belli ne it belli: Değerli ile değersiz, iyiyle kötünün birbirine karıştığı durumlar için söylenir. *Ortalık ḥayla oldu yav, ne at belli ne it belli.* (Ortalık nasıl oldu ya hu, iyi de kötü de belli değil.) (K.K.9.)

Ne bal ne mum ol-: Hiçbir işe yaramayacak kadar lüzumsuz olmak. *Artık bir işe gir de çalış ne bal ne mum oluyşun dedim.* (Artık bir işe gir de çalış, hiçbir işe yaramayacak kadar lüzumsuzsun dedim.) (K.K.1.)

Ne gızı vermek ne de düyürçüyü küstür-: Kırmadan, incitmeden karşısındaki kişiye isteklerini yerine getiremeyeceğini söylemek. *Adamı bir gıram üzmes, ne gızı verir ne de düyürçüyü küsdürür.* (İnsanı asla üzmez, kırmadan incitmeden yapamayacağını söyler.) (K.K.27.)

Ne gız veriy ne düyürçüyü küstüriy: İstenilen şeyi yapamayacağını tatlı bir dille ifade eden kimselere için kullanılan bir atasözüdür. *Birini de gırım dimiy, ne gız veriy ne düyürçüyü küstüriy yanı.* (Bir kimseyi de kırayım demez, yapamayacağını güzelce açıklar kimsecikler kırılmaz.) (K.K.44.)

Ne ölmüye ne gömmüye gel-: Hiçbir şey kabul etmemek. *Yav sen de ne ölmüye ne de gömmüye geliysiñ beyle olmas kine.* (Ya hu sen de hiçbir şeyi kabul etmiyorsun, böyle olmaz ki.) (K.K.9.)

Ne ğader: Ne kadar, manasında sorulan bir sorudur. *Ne ğadermiş bunnarın fiyatı?* (Ne kadarmış bunların fiyatı?) (K.K.41.)

Neçiyye: Ne kadar. *Bu köynēn gırmızısı neçiye?* (Bu gömleğin kırmızısı ne kadar?) (K.K.57.)

Nefse: Lohusa. *Nefse arvada vurulur mu kele, Allah elini daş ede bes dedim.* (Lohusa kadına vurulur mu ya, Allah elini taş etsin dedim.) (K.K.32.)

Nefsi: Kendisi. *Dayıma nefsi için bi şeyler söylüy, acı birez de eli düşün.* (Sürekli kendisi için bir şeyler söylüyor, lütfen biraz da başkalarını düşün.) (K.K.29.)

Neḥas: Nasıl. *Yamacıma gelmiş, ana sâ yardım edicim diy neḥassa.* (Yanıma gelmiş anne sana yardım edeceğim diyor, nasılsa.) (K.K.28.)

Nehas: Neden, nasıl. *Ne böyyük bilir ne ata bilirdi yanı. Ne has geldi de elime eyildi, bilmim.* (Ne büyük bilir ne de ata bilirdi. Nasıl oldu da geldi elimi öpmek istedi, bilmiyorum.) (K.K.25.)

Nerelikden: Nereden. *Nerelikden aldıyız seniñ ayaqqabıñı?* (Senin ayakkabını nereden aldınız?) (K.K.34.)

Nevse belle-: Yeni doğum yapmış kadını ziyaret etmek. *Nevse bellemiye getdik.* (Yeni doğum yapmış kadını ziyarete gittik.) (K.K.27.)

Neyniñ: Ne yapıyorsun. *Hele sen her şeyden evvel bā söyle, bunca parayı neyniñ?* (Hadi sen her şeyden önce bana söyle bakalım, bu kadar parayı ne yapıyorsun?) (K.K.62.)

Nezel-: İncelmek. *Bu niye bu ğadar nezelmış kine?* (Bu neden bu kadar incelmış ki?) (K.K.5.)

Nezer-: Uzun süre suda kalarak buruşmak. *Bılaşığ yumadan elleri nezermış mäsimiñ.* (Bulaşık yıkamaktan elleri buruşmuş zavallının.) (K.K.33.)

Nezzanim: Güzelim. *Saçları sırmalı gözleri sürmeli nezzanim.* (Saçları sırma gözleri sürmeli güzelim.) (K.K.39.)

Nızıḳ: Aksi. *Oturuşundan ğahışından nızıḳlî belliydi.* (Oturuşundan kalkışından aksi biri olduğu belliydi.) (K.K.11.)

Nifaḳ soḥan böyyüĝ ol-: Ata denecek yaşta bir büyüĝün iki kişi arasına ayrılık sokacak şekilde dedikodular yaymasıdır. *Atalık bı dēl hā bilesiñ, nifaḳ soḥan böyyüĝ olma.* (Büyüklük bu deĝil bilesin, insanların arasını bozacak dedikodular yayman hoş deĝil.) (K.K.37.)

Ninnik et-: Oynamak, eğlenmek, oylanmak. *Sā didimizi et, ninnik etme de.* (Sana söylediğimiz işi yap oynama, boşa oylanma.) (K.K.15.)

Ninnik ettir-: Oynatmak. *Anası gennini nası ninnik ettirirdi eveli.* (Annesi kendisini nasıl oyantırdı önceden.) (K.K.57.)

Nisan yāmırı balīñ āzıña düşer inci ōr, yılanıñ āzıña düşer zehir ōr: Kişi nasıl bir karaktere sahip ise önüne gelen fırsatları da o şekilde kullanılır, manasında söylenilen bir atasözüdür. *Pariyi bulunça ğudurdu baḥsana, işde nisan yāmırı balīñ āzıña düşer inci ōr, yılanıñ āzıña düşer zehir ōr.* (Parayı bulunca kudurdu baksana, işte kimin karakteri nasılda elindeki fırsatları da o yönde deĝerlendirir.) (K.K.7.)

Nişe: Nişasta. *Loḥumun saḥı nişesi çoḥtu ya da bā eyle gelik.* (Lokumun nişastası sanki biraz çoktu, ya da bana öyle geliyor.) (K.K.38.)

Nişliñ: Ne yapıyorsun, manasında sorulan bir sorudur. *Nişliñ gel de oturaḳ işiñ yoḥsa?* (Ne yapıyorsun, gel de oturalım işin yoksa.) (K.K.5.)

Nöker: Kuma. *Bu avradı bā nöker getirdigleri ğün dünya başıma ğara geldi, dēdi.* (Bu kadını kuma getirdikleri ğün dünya başıma kara geldi, dedi.) (K.K.4.)

Nutuĝ ğurut-: Şaşırtmak, korkutmak. *Milletin nutĝunu ğuruttuñ vallā.* (Milleti çok korkuttun vallahi.) (K.K.83.)

Nüzüb: Gaziantep ilinin Nizip ilçesi. *Nüzüb'üñ fisdī yēn gözel ōr.* (Nizip'te yetiştiren fıstık çok güzel olur.) (K.K.14.)

Nüzül in-: Felç olmak. *Beçara anasına nüzül inmiş.* (Zavallı annesi felç olmuş.) (K.K.39.)

Oba: Yabancı. *Her sır obiya söylenir mi gızım?* (Her sır yabancıya söylenir mi kızım?) (K.K.57.)

Ocā küllü ol-: Sürekli bir sıkıntısı olmak. *Ocā küllü olunca adamın başı salamata çıḥmıy.* (İnsanın sürekli bir derdi olunca başı selamete çıkmıyor.) (K.K.8.)

Ocā tütme-: Yemek pişiremeyecek kadar fakir olmak. *İlk evlendimiz zaman ocamız tütmiydi.* (İlk evlendiğimiz zaman yemek bile pişiremeyecek kadar durumumuz kötüydü.) (K.K.32.)

Ocā vur-: Pişirmeye bırakmak. *Nohudu ocā vur da eyle otur.* (Nohutu pişmeye bırak da öyle otur.) (K.K.29.)

Ocağ: Ev, hane. *Bi künde bizim ocāmıza bıyırır.* (Bir günde bizim evimize buyurun gelin.) (K.K.21.)

Ocağda kül gör-: Bir evde anne veya babanın ölmesi. *Sen ne biliñ acıyı, ocağda kül mü gördüğ kine.* (Sen acıyı ne bilirsin, annen ve baban mı öldü sanki.) (K.K.78.)

Ocān bata: Evin batsın, manasında söylenilen bir ilençtir. *Yédīñ ħaramlar nolucu seniñ? Ocān bata bes.* (Yediğın haramlar ne olacak senin? Evin batsın inşallah.) (K.K.6.)

Ocāna düş-: Bir kimseye ihtiyaç duymak. *Ğırğ yılın başında ocāna düşdüm de yardım mı etdin?* (Kırk yılın başında sana ihtiyaç duydum da yardım mı ettin?) (K.K.67.)

Ocāna ğanlı köyneklerin gele: Evine kanlı gömleğın gelsin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Sen benim yavruma kıydıñ senin de ocāna ğanlı köyneklerin gele.* (Sen benim çocuğuma kıydın, senin de evine kanlı gömleğın gelsin.) (K.K.23.)

Ocāñ kör ola: Evin harabeye dönsün, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ocāñ kör ola bes dedim.* (Evin harabeye dönsün inşallah, dedim.) (K.K.5.)

Oduñunuñ gözü omçada gedānıñ gözü çömçede: Kişi ne ile meşgul ise dikkatini o çeker anlamında kullanılan bir ifadedir. *Ey benim işim bı, odunçunuñ gözü omçada gedānıñ gözü çömçede oluy.* (E işte benim işim bu, kişi ne ile meşgul ise dikkatini çeken şey de odur.) (K.K.79.)

Ofurd-: Abartmak. *Ofurdma acı navar.* (Lütfen abartma.) (K.K.3.)

Oğlunnağ oba gızınnağ yıva olasıñ: Oğlun ile bir devlet kuracak kadar güçlü, kızın ile de bir yuva kuracak kadar birlik içinde olasıñ manasında söylenilen bir duadır. *Allām güldüre seni bes, oğlunnağ oba gızınnağ yıva olasıñ.* (Allah, yüzünü güldürsün inşallah. Oğlunla da kızınla da birlik beraberlik içinde olasıñ.) (K.K.81.)

Oğun-: Tıkanmak, ses çıkaramamak. *Bir corlar saydı kine, herkeş oğundu.* (Bir sözler saydı ki, herkes tılandı kimse ses çıkaramadı.) (K.K.3.)

Oğluyun köşküne oturasıñ: Allah sana hayırlı bir erkek evlat versin ve o evlatla seni köşklere otuttursun, manasında söylenilen bir duadır. *Oğluyun köşküne oturasıñ işallā.* (Allah sana hayırlı bir erkek evladı versin, o da sana güzel günler yaşatsın inşallah.) (K.K.28.)

Oğt: Vakit. *Her şeyin oğtı var gızım, hele accıķ dur.* (Her şeyin vakti var kızım, sen azıcık sabret.) (K.K.33.)

Oğul: Okul. *Eveldeñ oğula salmamı vardı gızım, bin şükür şinni var.* (Önceden okula göndermek mi vardı kızım, çok şükür şimdi var.) (K.K.63.)

Oğuntu: Davetiye. *Sen dayısın sā ohuntıya gerek yok kine. Sen zatan düğün sābisıñ* (Sen kızın dayısısın, sana davetiye vermeye gerek yok ki. Sen zaten düğünün sahibisin, yakınımızsın.) (K.K.84.)

Oĥu-: Davet etmek. *'Ammiĥi de oĥuduyuz dēl mi?* (Amcanı da davet ettiniz deĥil mi?) (K.K.66.)

Oĥŝa-: Benzemek. *Anasından dezzesine ĥayla oĥŝuy valla saĥı hespini Zelov dōrmuŝ.* (Annesi ve teyzesine nasıl da benziyor, sanki hepsini Zeliha doğurmuş.) (K.K.4.)

Oĥlā: Oklava. *Beyreg açarken oĥlā ĥullanik.* (Böreĥin hamurunu açarken oklava kullanıyoruz.) (K.K.32.)

Oldum olasıya beyle ol-: Anasından doğduĥundan beri deĥişmeyen, kendini geliştirmeyen insanlar için kullanılan bir ifadedir. *Bı beyle işde oldum olasıya beyle, ĥıram oynamas yērinden.* (Bu böyle işte, doğduĥundan beri bir gram deĥiŝtirmed i kendini.) (K.K.9.)

Olĥaç: İyi gelişmiş. *Bu ĥoyunlar olĥaç oluĥ, bu sene ĥurban edek.* (Bu koyunlar iyi gelişmiş bu sene kurban olarak keselim.) (K.K.49.)

Oma dur-: Baş üstü durmak. *O uŝaĥ ĥayla oma durmuŝ kele?* (O çocuk nasıl baş üstü duruyor öyle?) (K.K.51.)

Oma: Kuyruk sokumu. *Biskiletten dūŝük bu oması ĥaymıŝ.* (Bisikletten dūŝmüŝ bu, kuyruk sokumu zedelenmiŝ.) (K.K.27.)

Omasıs ol-: Utanmaz bir şekilde davranmak. *El ĥaderi uŝaĥ babiya nası beyle omasıs oluy kele?* (El kadar çocuk babasına karşı nasıl böyle utanmaz bir şekilde davranabilir ya hu?) (K.K.41.)

Omaç: Ekmek kırıntılarıyla yapılan köfte. *Öylen oldū kimi birez omaç ederdik.* (Öĥle vakti olduĥu zaman biraz omaç yapardık.) (K.K.57.)

Omça: Kalın odun. *Beş omçadan ĥıŝ geçer mi ölum?* (Beş parça odunla kış mı geçer oĥlum?) (K.K.20.)

Omzundan in-: Bir kişinin sorumluluĥunu üstünden atmak, sorumluluĥundan çıkmak. *Benim omzumdan indi artıĥ nēderse etsiĥ.* (Benim sorumluluĥum altından çıktı artık, ne yaparsa yapsın.) (K.K.53.)

On Osman anası ol-: Bir konuda yılların tecrübesine sahip olan kişiler için kullanılır. *O bilmesse kimse bilmes, on Osman anası oluĥ artılıĥo.* (O bilmezse kimse bilmez, çünkü onun yıllardan beri tecrübesi var.) (K.K.27.)

Onĥun: Bereketli. *Bu ĥırmızı torpaĥlar yēn onĥun çıĥtı.* (Bu kırmızı topraklar çok bereketli çıktı.) (K.K.81.)

Onĥun: Gelişmiş, olgun. *Gurbana kesecēmiz davar onĥundu.* (Kurban Bayramı'nda keseceĥimiz koyun iyi geliŝmiŝti.) (K.K.15.)

Onnar: Onlar. *Onnarnan aŝŝıĥ mı atılır kele* (Onlarla uğraŝılır mı ya.) (K.K.23.)

Ora: Orası, o yer. *Bizim getmiye en zorlandımız yer de ora oldu.* (Bizim gitmeye en çok zorlandığımız yer orası oldu.) (K.K.12.)

Ortalī taħne bekmez et-: Ortallığı karıştırmak, insanları birbirine kırdırmak. *İki daħķa da ortalī taħne bekmez eder.* (Kısa bir sürede insanları birbirine kırdırır.) (K.K.61.)

Oruṣ: Oruç. *Oruṣ dutma ney namas ğılma ney bilmesler.* (Oruç tutmanın, namaz kılmanın ne olduğunu bilmezler.) (K.K.71.)

Osura osura yat-: Hayatında pek çok sorun olmasına rağmen umursuzca uyumak. *Nası da osura osura yatiy, saħı benim uṣām ölük.* (Nasıl da umursuzca uyuyor, sanki benim evladım ölmüş.) (K.K.71.)

Oynad-: Duygusal manada hayal kırıklığına uğratmak. *O ğadek ğonuṣdu da noldu? Gız gennini oynatdı.* (O kadar konuştu da ne oldu? Kız kendisini hayal kırıklığıma uğrattı.) (K.K.11.)

Oyun ğır-: Çiftetelli oynamak. *Düyünde gör sen bi dene bını, nası oyun ğırar.* (Düğünde gör sen bir de bunu, nasıl da çiftetelli oynar.) (K.K.63.)

Özeli: Gaziantep ilinin Oğuzeli ilçesi. *Özeli bizim evimiz vallā.* (Oğuzeli, bizim evimiz gibi vallahi.) (K.K.16.)

Öcbe: Bilgiçlik taslayan kişi, çok bilmiş. *Gene ğēr bizim öcbe.* (Şimdi yine gelir bizim çok bilmiş.) (K.K.63.)

‘Öcüred: Ücret. *Düvene girdik zatan girmemizden çıħmamız birdi. Hemen bının ‘öcüredi ney didi, verdi çıħdıķ.* (Dükkâna girdik zaten girmemizle çıkmamız bir oldu. Hemen bunun ücreti ne kadar dedi, ödedi ve çıktık.) (K.K.34.)

Öfele-: Bir şeyi avucunun içine alıp ufak hale getirmek. *Nāneyi cacā elinnen öfeliye öfeliye ekeledi.* (Naneyi, cacığa eliyle ufalaya ufalaya ekledi.) (K.K.11.)

Öğce: Un, yumurta, maydanoz ve çeşitli baharatlar kullanılarak yapılan ve Gaziantep’e özgü olan bir çeşit mücverdir. *Sabahdan öğce mi dērsiṇ, ğızardma mı dērsiṇ aħlıya ne ğērse ederik.* (Sabah kahvaltısında Öğce mi dersin kızartma mı dersin aklına ne gelirse hazırlarız.) (K.K.51.)

Ögcesis ol-: Çok korkak olmak. *Senin baban ataṣdı sen nası beyle ögcesis oldun.* (Senin baban çok cesurdu, sen nasıl böyle çok korkak birisi oldun.) (K.K.34.)

Öğcük: Böcek. *Bir öğcük ğörse eline alamaz, ħuylanırđı.* (Bir böcek görse eline alamaz hemen huylanırdı.) (K.K.14.)

Öksüze verir kimi doldur-: Çok doldurmak, ağzına kadar dolu olmak. *Bı ħayla çoğ, öksüze verir kimi niye doldurduṇ?* (Neden bu kadar çok doldurdun?) (K.K.9.)

Ölbe: Kutu. *Hele ordan bir küçük ölbe ver baħa.* (Hadi oradan küçük bir kutu ver bana.)

(K.K.75.)

Ölçüp dök-: Kişinin gelirine göre borç vermek. *Her adama pariyi niye saçıysın? Ölçüp döksene.* (Her insan için neden parayı heba ediyorsun, karşındakinin gelirine göre, ödeyebileceği kadar borç versene.) (K.K.24.)

‘Öled: Öldürücü hastalık. *‘Goronamış şuymuş buymuş dirken milleti ‘ölede tuddurdular.* (Koronavirüsmüş şuymuş buymuş derken milleti öldürücü hastalığa tutturdular.) (K.K.30.)

Ölet: Öldürücü. *Antep sovuğ olmaz olmaz, olursa da ölet olur.* (Antep soğuk olmaz olmaz olunca da öldürücü bir soğuk olur.) (K.K.85.)

Ölgün: Zayıf. *Bu güzular niye olğaç dēde ölgün galıķ?* (Bu kuzular neden olgun değil de zayıf kalmış?) (K.K.83.)

Ölmeyi bayılma belle-: Bir işi olduğundan kolay sanmak, hafife almak. *Beyle konuşın amma ondan sona nolur bilmiñ, ölmeyi bayılma belliñ gene sen.* (Böyle konuşuyorsun ama sonra ne olur bilmiyorsun, çok hafife alıyorsun yine sen.) (K.K.37.)

Ölü g*tüñe dön-: Yüzü solmak, soluk benizli olmak. *Gızın yüzü nası da ölü g*tüñe dönük.* (Kızın yüzü nasıl da solmuş.) (K.K.58.)

Ölü torpā serpilmiş kimi ol-: Mutsuz ve huzursuz olan insanlar için kullanılır. *Eve girdim dēdim kine, niye beyle ölü torpā serpilmiş kimi oluķsūz?* (Eve girince dedim ki, neden bu kadar mutsuzsunuz?) (K.K.57.)

Ölüm ölüm dēyip öleme-: Büyük bir sağlık sıkıntısı çekerken her gün ölmeyi dileyip ölememek. *Bir ben bilirim neler çekdāmi, ölüm ölüm dēyip de ölememek de zor.* (Bir ben bilirim neler çektiğimi, o sıkıntıyı çekerken her gün ölmek isterdim de ölemezdim.) (K.K.58.)

Ölün ola da yumaya su bulamayasın: Cenazen olsun ve sen bu cenazeyi yıkayacak su bulama, manasında söylenilen bir ilençtir. *Ölün ola da yumaya su bulamayasın işallā.* (Cenazen olsun da sen bu cenazeyi yıkamaya su bulamazsın inşallah.) (K.K.79.)

Ölüyün canā deysin: Bir kimse için ettiğin yardım ölmüş olan yakınlarına rahmet olsun, manasında söylenilen bir duadır. *Sen bizden eliñi çekmediñ, ölüyün canā deysin işallā.* (Sen bize her zaman yardımcı oldun, bu iyiliğin ölülerine rahmet olsun inşallah.) (K.K.38.)

Ömrün günün ola: Yaşadığın her gün güzel geçsin, manasında söylenilen bir duadır. *Ömrün günün ola işallā* (Yaşadığın her gün güzel geçsin inşallah.) (K.K.51.)

Ömrün günün tükene: Ömrünün günü tükensin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Āzımı açar açmas ömrün günün tükene bes demesiñ mi?* (Ağzını açar açmaz, inşallah ömrünün günü tükenir demesin mi?) (K.K.57.)

Ömrün heder ola: Hayatın mahvolsun, manasında söylenilen bir ilençtir. *Bir ana uşāna ömrün heder ola dēr mi?* (Bir anne çocuğuna hayatın mahvolsun diye beddua eder mi?) (K.K.37.)

Ömrün kıssa ola: Ömrün kısa olsun, çok yaşayama manasında söylenilen bir ilençtir. *Nefes aldīn her daḳḳa ḥayetimize s*çiyisñ, ömrün kıssa ola işallā.* (Nefes aldığın her dakika hayatımızı mahvediyorsun, inşallah çok yaşayamazsın.) (K.K.49.)

Öndüç ol-: Kişinin birine emanet edilmiş olması. *Bı can bize anasınñ öndüçü oldu, gözümüz kimi bahmalıyık gennine.* (Bu çocuğu bize annesi emanet etti, ona gözümüz gibi bakmalıyız.) (K.K.35.)

Öndüç: Emanet. *Öndüçe ḥıyanat edene münafık diller.* (Emanete hıyanet edene münafık derler.) (K.K.2.)

Önē gel-: Düşüncelerine uymak. *Benim sā bı annadıḳları seniñ önēne geliy mi?* (Benim bu anlattıklarım senin düşüncelerine uyuyor mu?) (K.K.20.)

Önü darı gavırır, arḥası ḥarman savırır: Kişinin çok kötü bir durumda olmasına rağmen başkalarına yardım etmeye çabalaması durumunu ifade etmek için söylenilen bir atasözüdür. *Hallarına da hēc bahmiylar, önleri darı gavırır arḥaları ḥarman savırır.* (Durumlarına da hiç bakmıyorlar, onların yardıma ihtiyacı varken hala başkasına yardım etmeye çalışıyorlar.) (K.K.31.)

Öñe-: Beklemek. *Önce büyük abañı everek sen öñe sā dā sıra gelici.* (Önce büyük ablanı evlendirelim sen biraz bekle, sana da sıra gelecek.) (K.K.11.)

Örgedmen: Öğretmen. *Bizim köyde örgedmeni yēn sevellar.* (Bizim köyde öğretmeni çok severler.) (K.K.7.)

Örgen-: Öğrenmek. *Eyle alımı tez kine, neyi örgetsen hemen ğapar, heç ikilemessin. Baharsın kine bellemiş, şaşar ğarsın aḥlına.* (Öyle kıvrak zekalı ki, neyi öğretsen hemen kavrar. İki kere anlatmak durumunda kalmazsın, bakarsın ki öğrenmiş. Şaşırsın onun zekasına.) (K.K.68.)

Ört-: Kapatmak. *Ġapıyı ört de gel.* (Kapıyı kapat da gel.) (K.K.20.)

Öteberi: Eşya. *İlle bazar yérine gider evdeki uşāna devşēne öteberiyi doldurup getirirdi.* (İlla ki pazar yerine gidip evdeki çoluğuna çocuğu için eşyaları doldurur getirirdi.) (K.K.82.)

Ötürü: Dolayı, sebebiyle, nedeniyle. *Sen gennini çārmadıñ ya bından ötürü ḥökelendi.* (Sen kendisini davet etmedin ya, ondan dolayı kızdı.) (K.K.33.)

‘Evez: Sivrisinek. *Cibindirik etdirmessen bu uşā ‘evezler yēr.* (Sineklik yaptırmazsan bu çocuğu sivrisinekler ısırır.) (K.K.10.)

Övez: Sivrisinek. *Köyde gendini övezler yemiş, golları kıımız kıımız oluğdu.* (Köyde kendisini sivrisinekler yemiş kolları kırmızı kırmızı beneklerle dolmuştu.) (K.K.61.)

Övüdünü özünden al-: İnsanın kendi kendine öğüt vermesi, başkalarının öğüt ve tavsiyelerine ihtiyaç duymamak. *Bi adam öviüdünü özünden alıcı, yoḥsa laf aḡladamaḡ.* (Bir insan kendi kendine öğüt verecek yoksa söz dinletemezsin.) (K.K.64.)

Övüt: Su birikintisi. *Evin gapısının önünğde övüt oluktu.* (Evin kapısının önünde su birikmişti.) (K.K.56.)

Öyke: Sinir. *Öykesini aynatını atamadan bir ḡaniya ḡatın olamaz.* (Öfkesini inadını atamadan bir eve hanım olamaz.) (K.K.46.)

Öysürüg: Öksürük. *Sovuklamış baḡsana, eyi öysürüy.* (Soğuk almış baksana, fena öksürüyor.) (K.K.19.)

Öysüs: Öksüz. *Maḡsim yavrım öysüs ḡaldı.* (Zavallı yavrucağım öksüz kaldı.) (K.K.5.)

Öyüsura: Önü sıra. *Uşān öyüsura geziniy ḡün boyu.* (Gün boyunca çocuğunun önü sıra dolanıyor.) (K.K.24.)

Öz‘ey: Özay adı. *Ḡardaşımın ḡızı Öz‘ey ā bı da.* (İşte bu da kardeşimin kızı Özay.) (K.K.27.)

Özü geç-: Özünü, saflığını veya doğal halini kaybetmek. *Bu süd artılıḡ içilmez, özü geçmiş.* (Bu süt artık içilmez, özünü kaybetmiş, özü bozulmuş.) (K.K.34.)

Pabıcınḡ birini yetir-: Çok gezen insanları ifade etmek için kullanılır. Çok gezdiği için ayakkabısının birini gezdiği yerde kaybetti onu da bulamadı, derler. *Papıcınḡ birini yetirdiḡ artılıḡ otur.* (Çok geziyorsun artık yerinde otur.) (K.K.49.)

Pabıçı baḡalı ol-: Tehlikeli bir işi ya da tehlikeli bir işin içinde olmayı anlatmak için kullanılan bir ifadedir. *Belliydi zatı onun pabıcınḡ baḡalı oldū.* (Zaten onun tehlikeli bir işin içinde olduğu belliydi.) (K.K.64.)

Paf paf: Etli. *Bir ḡoyun olmuş kine paf paf etli yumalaḡ...* (Bir koyun olmuş ki etli ve şişmanca...) (K.K.69.)

Pafciger: Akciğer. *Gurbanın pafcigerini de yirik.* (Kurbanlık koyunun akciğerini de yeriz.) (K.K.14.)

Pafır pafır: Şişman. *Yürüdūmüz kimi pafır pafır etmeden yürüyemiy kine bacım.* (Yürürken şişmanlığından puf puf etmeden yürüyemiyor ki.) (K.K.31.)

Paḡlava: Baklava. *Gız isdeme ossun, söz ossun paḡlavayı eysig etmek.* (Kız isteme de olsun söz kesme de olsun, baklavayı eksik etmeyiz.) (K.K.63.)

Pammık: Pamuk. *Cödelenin içine pammık ḡodun dēl mi?* (Yorganın içine pamuk koydun değil

mi?) (K.K.26.)

Papıçma daş gâş-: Kişinin hayatına onu rahatsız edecek şeyler girmesi. *Senden gonusdūmdan belli papıçıma daş gâşdı vallā* (Seninle konuşmaya başladığımız günden beri hayatıma beni rahatsız eden şeyler dahil oldu vallahi.) (K.K.67.)

Papıç: Terlik. *Babañ gessin çarşıya gidek de sâpapıç alaķ.* (Baban gelince çarşıya gidelim de sana terlik alalım.) (K.K.11.)

Parlak görset-: Bir kızı ya da bir eşyayı olduğundan daha güzel göstermek için onu süslemek. *O gız o gaderi gözel dēldi kine, parlak görsettiler bence gennini.* (O kız o kadar güzel değildi ki, daha güzel dursun diye süslediler bence onu.) (K.K.18.)

Parpazla-: Titremek, çok korkmak. *Bubasını görünçü parpazladı.* (Babasını görünce çok korktu.) (K.K.10.)

Pasac: Pasaj. *Bi gız gelin olacā kimi ille pasaca götürüller gennini, yanı olanın 'aylesi götürür ne isdiyse gıza alınır.* (Bir kız gelin olacağı vakit muhakkak pasaja götürülür. Yani evleneceği kişinin ailesi götürür ve kıza istediği her şey alınır.) (K.K.28.)

Patda: Patates. *Eveli bir patdayı bulamazdığ valla şimdi her şey zurbadan.* (Önceden bir patatesi bulamazdık. Vallahi şimdi her şey çok.) (K.K.19.)

Patata: Patates. *Ġışlık zaħra diye on çuval patata almışlar taman.* (Kışlık zahire diye on çuval patates almışlar ya.) (K.K.17.)

Payam: Badem. *Hadiçe, gördüğ mü payam açları benim gaderi olmuş gız?* Hatice, gördün mü badem ağaçları benim kadar olmuş kız?) (K.K.32.)

Payaş otu: Ateşi düşürdüğü söylenilen bir çeşit şifalı bitkidir. *Bı zamanda analıķ da goley oldu, uşān accıķ ataşı çıħdī kimi hemen alıylar toħturaelediyler. Eveli eyle dēldi işde, eliye ne geçerse uşag için ħazırlardın. Payaş otu hele uşān ataşını neyini gomazdı.* (Bu zamanda annelik de kolay oldu, çocuğun azıcık ateşi çıkınca hemen alıp doktora götürüyorlar. Önceden öyle değildi işte, eline hangi bitki hangi yararlı ot geçerse onunla çocuğuna ilaç hazırlardın. Özellikle payaş otu çocuğun ateşine çok iyi gelirdi.) (K.K.41.)

Paydak: Ayakları çarpık yürüyen kişi. *Ördek kimi paydak paydak yürüydü.* (Ördek gibi çarpık çarpık yürüyordu.) (K.K.60.)

Paylak: Su kabı. *Suy gıoyup paylağı hayvanların önüne yittiñ mi gızım?* (Su koyup kabı hayvanların önüne bıraktın mı kızım?) (K.K.34.)

Pekle-: Halletmek, sorunu çözmek. *Bobaları olmadan hañi daóviyi pekleyebilmişler de bunu peklesinler.* (Babaları olmadan hangi sorunu halletmişler de bu sorunu halletsinler.) (K.K.5.)

Pekle-: Temizlemek, arıtmak. *Buralî kim pekliyci?* (Burayı kim temizleyecek?) (K.K.63.)

Pelevan: Çalışkan, marifetli. *Benim herif yēn pelevan.* (Benim kocam çok çalışkandır.) (K.K.27.)

Peñdir: Peynir. *Ekmeg ederken sıcağ bazının içine gıyacan peñdiri gözölce yiyecen, ey bi de gözölinden demlisinden bi çay olacağ kine yime de içme de yanında yat.* (Yufka ekmeği yaparken sıcak bazlamanın içine peyniri koyup güzelce yiyeceksin. E bir de güzelinden en demlisinden bir çay olacak. İşte şimdi içme de yeme de yanında yat.) (K.K.54.)

Pereveñti: Döküntü. *Bunnar son üç beş ācın pereveñtisi.* (Bunlar son üç bes ağacın döküntüsü.) (K.K.17.)

Perşamme: Perşembe. *Yēmēn edildî künde möhüm gızım, hele perşamme küni eddîn yimek dadından yinmes.* (Yemeğin yapıldığı gün de mühimdir kızım, Perşembe günü yaptığın yemek tadından yenmez.) (K.K.63.)

Pervana ol-: Kişinin ağzından çıkan her şeyi yapmak, bir kere söylediği şeyi ikiletmemek. *Herkeş gennine pervana oluy diye g*tü kağdı.* (Herkes istediği her şeyi yapıyor diye çok şımarıldı.) (K.K.49.)

Peşgeş çek: Rüşvet vermek ya da teklif etmek. *Tokiy ev yapıdîdı sırf gennere çıhsın diye peşgeş çekmiş.* (Toki konutları çekilişinde, ev kendisine de çıksın diye rüşvet vermiş.) (K.K.8.)

Peşgeş: Bahşış, hediye, rüşvet. *Arvadı doğuruyken hemşeriyelere peşgeş verik.* (Karısı doğumdayken hemşirelere hediyeler vermiş.) (K.K.22.)

Peteg kimi şiş-: Arı sokan bir bölgenin şişip kabarması. *Serçe barmāma bağ hele, peteg kimi şişdi.* (Serçe parmağıma baksana, arı soktuğu için nasıl da şişip kabardı.) (K.K.39.)

Peyğambere gômşu ol-: Büyük sevaplar işlemek, insanlara yardımcı olmak. *İnsan beyle peyğambere gômşu olacağ işde.* (Bir insan bu şekilde insanlara yardımcı olabilecek işte.) (K.K.29.)

Peyğammer tumanı: Genellikle erkeklerin giydiği içlik. *Peyğammer tumanı geyerik biz genelde, gışın da çoğ sıcağ dutuy.* (Biz genelde içlik giyeriz, hem de kışın çok sıcak tutuyor.) (K.K.2.)

Pıçā yi-: Bir olayda araya gitmek. *Biz sâ garişma didik ammā sen diñlemediñ, pıçā yidiñ ā.* (Biz sana söyledik karışma dedik ama sen bizi dinlemedin, bak araya gittin işte.) (K.K.50.)

Pıntı pırtıya düş-: Telaş ederek sağa sola koşturmak. *Gene niye pıntı pırtıya düşüksün hele söyle.* (Yine neden telaşlı bir şekilde sağa sola koşturuyorsun söyle bakalım.) (K.K.59.)

Pısırik ol-: Hakkını arayamamak. *Gennine bir şey diseler pısırik kalır sesini çıharmasdı.* (Kendisine bir kimse bir şey deyince hakkını aramaz sessiz kalırdı.) (K.K.23.)

Pilavı yēn yāla-: Bir işi ya da bir konuyu abartmak. *Nası oldusa eyle annat, pilavı yēn yālamadan annat.* (Nasıl olduysa öyle anlat, abartmadan olduğu gibi anlat.) (K.K.82.)

Pin: Kümes. *Horuzları pinlerine gōy.* (Horozları kümeslerine koy.) (K.K.32.)

Pınar: Pınar. *Pınara varmadıñ mı su ğodum almadıñ mı, diye başlardı.* (Pınara varmadın mı su koydum almadın mı, diye başlardı.) (K.K.83.)

Pir baş ğed-: Çok insanın aynı düşünceye sahip olması. *Bizim ğoranta pir baş ğeder.* (Bizim sülaledeki herkes aynı fikirdedir.) (K.K.5.)

Pireñ pireñ et-: Darmadağın etmek. *Ortalı pireñ pireñ etmissiğiz.* (Ortalığı darmadağın etmişsiniz.) (K.K.57.)

Pirpir: Kabızlığa iyi geldiği söylenen bir çeşit yeşil bitkidir. *Uşağ da böyyüg adam da yimeli ğabızken pirpiri, iki dağğa da ğal eder.* (Çocuk da büyük de kabız olunca pirpir yemeli, iki dakika da halleder.) (K.K.54.)

Pirpirim: Semiz otu. *Antep'e gelip de pirpirim aş yēmemek olmaz.* (Antep'e gelipte pirpirim aş yememek olmaz.) (K.K.69.)

Pirpirim gari ol-: Yaşlanmak. *Eveli nası ince dalağ bir arvatdı, hele şimdi gör pirpirim gari oluğ.* (Önceden nasıl gencecik uzun ince bir kadındı, şimdi gör bir de nasıl da yaşlı bir kadın olmuş.) (K.K.28.)

Pissig bicğ: Bir çeşit çıban. *Mikrob ğapmış haral, goltünün altında pissig bicğ çığmış.* (Mikrop kapmış herhalde, koltukaltında çıban çıkmış.) (K.K.58.)

Pissig: Kedi. *Pissiglere el atmāğ yavrum, birağın hayvanları ireğet etsinler acı.* (Kedilere karışmayın yavrum, bırakın hayvanları rahat etsinler biraz.) (K.K.54.)

Pissik da**ā: Tulumba tatlısı. *Geliyken Assım Usda'ya urğa da bir kilov pissik da**ā al acı.* (Gelirken Asım Usta'ya uğra da bir kilo tulumba tatlısı al lütfen.) (K.K.17.)

Pissik paçası ayır-: Karşısındaki kişiyi korkutmak. *Kele niye bize pissik paçası ayırıysıñ?* (Ya hu neden bizi korkutuyorsun?) (K.K.52.)

Piyada: Yaya. *Evel vasda mı vardı kine herkeş piyadadı.* (Önceden vasıta mı vardı, herkes yaya olarak yolculuk yapardı.) (K.K.61.)

Piybaz: Salata. *Cartlağ kebabının yanına suvanlı piybaz yapmassak olur mu hēç?* (Ciğer kebabının yanına soğanlı salata yapmazsak olur mu hiç?) (K.K.17.)

Pol: Kazık. *Çatıya polu çaharığ kine bir şey serecēmis zaman işimize yarasın diye.* (Çatıya bir kazık sabitleriz bir şey sereceğimiz zaman işimize yarasın diye.) (K.K.43.)

Pormudu çığ-: Çok yorulmak. *Vallā yazzığ, pormudu çığmış ğızın.* (Vallahi yazık, çok yorulmuş kızcağız.) (K.K.27.)

Porsu-: Sarkmak. *Yüzü nası porsumuş, ğariyik ēyice.* (Yüzü nasıl sarkmış, yaşlanmış iyice.)

(K.K.46.)

Potur: Sivilce. *Çağanlıktan çıhiy artılıh, poturlanıy sufadı.* (Çocukluktan çıkıyor artık, yüzünde sivilceler çıkmaya başlıyor.) (K.K.22.)

Poturaf: Fotoğraf. *Acı bizim de poturafımızı çek.* (Lütfen bizim de fotoğrafımızı çek.) (K.K.13.)

Pöççük: Kuyruk sokumu. *Ġarda ayā ġaymıř pöççünü ġırmıř.* (Karda ayağı kaymış kuyruk sokumunu kırmış.) (K.K.62.)

Pölüş-: Paylaşmak. *‘Ayle dimek, bi ekmē pölüşmeg dimek.* (Aile demek bir ekmeği paylaşmak demektir.) (K.K.13.)

Pürçek: Saç bükümü. *O gız neye yarar genninin bir pürçē yeter.* (O kız da kim oluyormuş, kendisinin saçının bir bükümü yeter.) (K.K.74.)

Pürçüklü: Havuç. *Bağçadan üç dene pürçüklü çek de getir gızım.* (Bahçeden üç tane havuç getir kızım.) (K.K.4.)

Püsgüllü: Süslü. *Bı nası püsgüllü asbabmış.* (Bu nasıl da süslü bir elbiseymiş.) (K.K.6.)

Pütürlen-: Sivilcelenmek. *Yüzü gözü pütürlenik, neyden huylandı acep?* (Yüzünde sivilceler çıkmış neyden iğrendi acaba?) (K.K.56.)

Raffık: Dost. *Raffım, hele bā bak.* (Dostum, bana bir baksana.) (K.K.31.)

Reşed: Raşit adı. *Reşed ‘ammim Alamanya’da.* (Raşit amcam Almanya’da.) (K.K.27.)

Rızgını hağ et-: Evini geçindirmek için helal para kazanmak. *Evlenmēye gız çoğ da hele sen evel rızgını hağ edebil.* (Evlenmek için kız bulursun da sen önce evini geçindirebilmek için helal parayı kazan.) (K.K.47.)

Rizesi ol-: Gönlü olmak, izni olmak. *Benim en başdan beri bu işe rizem olmuşdu zatan.* (Benim en baştan beri bu işe gönlüm olmuştu zaten.) (K.K.24.)

S‘āb: Sahip. *Sen niye bı adamın ġağırını çekiysin gızım seniñ s‘ābiñ mi yoğ?* (Sen neden bu adamın kahrını çekiyorsun kızım, senin sahibin mi yok?) (K.K.73.)

Sabab: Sevap, iyilik. *Minkerden Nekir geldī kimi anlarık kimin sababı kimin yazzığı var.* (Sorgu melekler Münker ve Nekir geldiğinde anlarız kimin sevabı kimin günahı var.) (K.K.85.)

Sabāça çıkmıyasın: Sabaha kadar öl, manasında söylenilen bir ilençtir. *Sabāça çıkmıyasın bes.* (Sabaha kadar ölürsün inşallah.) (K.K.44.)

Sabatten: Sabah vakti. *Sabatten giderik.* (Sabah vakti gideriz.) (K.K.40.)

Saç sağal çek-: Birisi tarafından zulüm görmek, eziyet çekmek. *Senden o ġadar saç sağal çektim ben şindi nası yüzüme bağıysiñ.* (Sen bana o kadar zulüm ettin, şimdi nasıl yüzüme bakabiliyorsun?) (K.K.78.)

Saçak: Süs. *Gelinler eveli saçına ille saçak dağardı.* (Önceden gelinler saçına mutlaka süslü takılar takardı.) (K.K.27.)

Saçı el elinde ol-: Bir işi yapabilmek için başkasına ihtiyaç duymak, bir başkasına muhtaç olmak. *Birinden işini bitmesi o gadek kötü kine, adam her işini genni etmeli saçın birinin elinde orsa kötü yanı.* (Biri ile işinin hallolması o kadar kötü ki, insan her işini kendi halledebilmeli. Bir işi yapabilmek için birinin yardımına ihtiyaç duymak kötü bir şey.) (K.K.5.)

Saçıyı yolum yolum edesiñ: Kendi saçlarını yolacak kadar aklını yitir, manasında söylenilen bir ilençtir. *Saçıyı yolum yolum edesiñ de derdiñe çara bulamıyasıñ işallā.* (Saçlarını yolacak kadar aklını yitir de yine de derdine çare bulama inşallah.) (K.K.46.)

Sadağayı saraydan çıkarma-: Çok cimri olmak. *Sadağayı saraydan çıkarmıñ ammā tek yiyen ölür hā.* (Çok cimri davranıyorsun ama tek yiyen tek başına ölür bak.) (K.K.78.)

Safra sındır-: Hafif yiyeceklerle açlığı bastırmaya çalışmak. *Safra sındır da şimdi arvat bir şeyler hazır eder.* (Hafif şeyler ye açlığını bastır da şimdi kadın yemek hazırlar.) (K.K.42.)

Safya: Safiye adı. *Güccük gelinin adı Safyamış.* (Küçük gelinin adı Safiye imiş.) (K.K.29.)

Sagilt-: İyileştirmek. *Yarasıñı sagiltana bin düve ederdi.* (Yarasını iyileştirene bin kez dua ederdi.) (K.K.77.)

Sağal: Sakal. *Sağalım yok kine corum diñlensin.* (Sakalım yok ki sözüm dinlensin.) (K.K.46.)

Sağaldan kesip bıyā ula-: Tutumlu davranan insanları anlatmak için kullanılan bir ifadedir. *Benim anam sağaldan kesip bıyā uladı senelerce, sen bir sene mi dişini sıñamıñ?* (Benim annem yıllarca öyle tutumlu davrandı ki, sen bir yıl mı sabredemiyorsun?) (K.K.34.)

Sağalı circire bulaşdır-: İşleri birbirine karıştırmak. *Sağalı circire bulaşdırma da iki dağğa dur.* (İşleri birbirine karıştırmak da dur iki dakika.) (K.K.50.)

Sağalina gül-: Bir kimsenin yüzüne karşı gülüp arkasından dedikodusunu yapmak. *Eliñ sağalina gülme güneğ.* (İnsanların yüzüne gülüp arkasından dedikodusunu yapma, gınahtır.) (K.K.38.)

Sağalınığ altından geç-: İsteddiği bir şeyi yaptırmak için hissettirmeden istenilen şeyden söz etmek. *Ben söyledim de gabil etmedi, sağalınığ altından geçek hele.* (Ben söyledim ama kabul etmedi, hissettirmeden konudan söz et bakalım.) (K.K.41.)

Sağalıña gışlar s*ça: Hiçbir işin yolunda gitmesin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Sağalıña gışlar s*ça bes.* (İnşallah hiçbir işin yolunda gitmez.) (K.K.67.)

Sahca: Karga. *Sahca güvenebiliş mi sen gözümü oymaz diye? Güvenemen işde, ben de güvenemim buna eyle.* (Sen karganın sana zarar vermeyeceğine inanıyor musun? İnanamazsın işte, tıpkı senin inanmadığın gibi ben de buna inanıp güvenmiyorum.) (K.K.22.)

Sahden: Hakikaten, gerçekten. *Sahden bayıldı, şog geçirdik.* (Gerçekten bayıldı, çok şaşırdık.) (K.K.19.)

Sahırğa kimi yapış-: İstenmediğini bile bile ısrar etmek. *Sahırğa kimi yapıştıysın beyle olmas.* (İstenmediğini bile bile ısrar ediyorsun böyle olmaz.) (K.K.76.)

Sahre: Piknik. *Māmed, bazar günü sahreye gēdik dēl mi?* (Mehmet, pazar günü pikniğe gidiyoruz değil mi?) (K.K.32.)

Sakğov: Kaban. *Babamın sakğovu nerde?* (Babamın kabanı nerede?) (K.K.54.)

Sāl-: İyileşmek. *Dā sālmađın mı gı sen? Valla ne zaman görsem hasdesiñ, üzülüm sā.* (Sen daha iyileşmedin mi kız? Vallahi ne zaman görsem hastasın, çok üzülüyorum senin için.) (K.K.84.)

Salçalık ol-: Bir şeyin artık işe yaramaz hale geldiğini ifade etmek için kullanılır. *Bını artıñ ne edek biz, salçalık oldu éyice. Al geri götür sen bını.* (Bunu artık ne yapalım biz, işe yaramaz hale geldi. Al geri götür sen bunu.) (K.K.49.)

Salhı: Eğri büğrü, dengesiz. *Deynē salhı bırañma da āçda barabar ergilmesin.* (Değneyi eğri dikme ki onun yanındaki ağaç ta değnekle birlikte eğrilmesin.) (K.K.22.)

Salhım seçağ ol-: Darmadağın olmak. *Genni gētti gēdeli salhım seçağ olduñ vallā* (Kendisi gittiğinden beri darmadağın olduk vallahi.) (K.K.9.)

Salla-: Başından savmak. *Bir şey danışım dırsiñ, seni sallar.* (Bir şey danışayım dersin, seni başından savar.) (K.K.31.)

Sallı saplı ol-: Boylu poslu, iyi gelişmiş olmak. *Ōlan dēdiñ sallı saplı olucu.* (Erkek dediğin boylu poslu olacak.) (K.K.3.)

Sallı saplı: Boylu poslu. *Senin kızın artılıñ sallı saplı gelinlik hatun olmuş.* (Senin kızın artık boylu poslu gelin olacak yaşta bir kız olmuş.) (K.K.1.)

Sallık: Haber. *Muşdu sallī ōlandan saldı.* (Müjdeli haberi oğlanla gönderdim.) (K.K.82.)

Sallıkçı: Haber veren. *Acer gelen sallıkçıyız da bu mu?* (Yeni gelen haberciniz de bu mu?) (K.K.29.)

Saman dadlı ol-: Bir yemeğin tatsız tuzsuz olması. *Saman dadlı oluñ vallā* (Bu yemek tatsız tuzsuz olmuş vallahi.) (K.K.37.)

Samariğ: Hastalık durumu. *Rengi soluñtu, samırığlıñdan haral.* (Rengi solmuştu, hasta olduğu için sanırım.) (K.K.59.)

Samırsak: Sarımsak. *Kebabın yanına samırsağdan temotosu ğarma edip ezme ederik.* (Kebabın yanına sarımsak ile domatesi karıştırıp ezme yaparız.) (K.K.82.)

Sammıd: İsilik hastalığı. *Bebēn yüzünde boynunda sammıd çıhtık.* (Bebeğin yüzünde ve boynunda isilik çıkmış.) (K.K.57.)

Sanda manda: İri yarı. *Süllüm boylu sanda manda bir adammış* (Uzun boylu iri yarı bir adammış.) (K.K.67.)

Sapını alıp salamata çıh-: Huzura ermek, yüreği aydınlığa kavuşmak. *Çoğ şükür bı işde de sapını alıp salamata çıhdık.* (Çok şükür bu işte de huzura erdik.) (K.K.39.)

Sarad: Bir çeşit elek. *Saradı da getir.* (Eleği de getir.) (K.K.10.)

Saraf: Kuyumcu. *İlle gidik sarafa. Tanıdih saraf da var. Eyle her yere gidilmes.* (Kuyumcuya illa ki gidiyoruz, tanıdık olan da var. Öyle her yere gidilmez.) (K.K.70.)

Saral-: Sararmak. *Bayaz asbab nası da saralıh. Niye eyle olduk ‘acebe?* (Beyaz elbise nasıl da sararmış. Neden öyle oldu acaba?) (K.K.32.)

Sarı gola: Portakal suyu. *Bir şirincelik yiniyken olan evi sarı gola da getirir gara gola da.* (Bir söz tatlısı yenirken oğlan evi portakal suyu da getirir kola da getirir.) (K.K.45.)

Sarıyā: Tereyağı. *Eski adamlar hasdelik ney bilir mi, sarıyā bekmezi yıllerdı heçbir şey olmasdı.* (Eski zamanda yaşayan insanlar hastalık ne bilmezdi, tereyağı pekmezdi yerlerdi hiçbir şey olmazdı.) (K.K.4.)

Sası sası: Pis pis. *İçeri girdim kine sası sası yumurta gohuy.* (İçeri girdiğimde pis pis yumurta kokuyordu.) (K.K.4.)

Satıl: Bakır kap. *Yogurdu neyde çaldın, satıl da çalmadısan nezeti olmas.* (Yoğurdu hangi kapta mayaladın, eğer bakır kapta mayalamadıysan lezzeti olmaz.) (K.K.7.)

Satılam: Zaten. *Ben de gennini sevmiydim satılam.* (Zaten ben de kendisini sevmiyordum.) (K.K.35.)

Satıñ bazarıñ bol ola: Genellikle esnaflara satışın ve kazancın bol olsun, manasında söylenilen bir duadır. *Gene ér vahtıdda açıkdı düveni, satıñ bazarıñ bol ola dedim.* (Yine erkenden açmıştı dükkanı, satışın kazancın bol olsun dedim.) (K.K.80.)

Sav-: Başından atmak. *Ben gennine hanek anlatım, genni beni saviy.* (Ben kendisine laf anlatıyorum, kendisi beni başından atıyor, dinlemiyor.) (K.K.13.)

Sav: Ses. *Bir sav duyduğ mu, ‘acep gene ğapışiy mi diye yürēmiz ğopardı.* (Bir ses duyduğumuz zaman acaba yine kavga mı ediyorlar diye ödümüz kopardı.) (K.K.30.)

Savan: Örtü, kilim. *Savanı ser de gelīm aha.* (Kilimi ser de geliyorum hemen.) (K.K.23.)

Savcılılar kimi ol-: Çok kavgacı olmak. *Savcılılar kimi olma da hös.* (Çok kavgacı olma da sus yerinde otur.) (K.K.8.)

Savcı: Savcı. *Savcısı kimmiş biranî?* (Burada savcı kimmiş?) (K.K.79.)

Say-: Saygı duymak. *Babayı niye saymîş sen?* (Babana neden saygı duymuyorsun sen?) (K.K.9.)

Sayal-: Düzlemek, eşitlemek. *Ġovadānı sayalla da yeter.* (Kovada olanı düzle de yeter.) (K.K.19.)

Sazzağ: Çıban. *Gassînda bir sazzağ çıhmış.* (Kasığında bir çıban çıkmış.) (K.K.27.)

Sazan: Sivilce. *Yüzü onbeşlîgin sazanlarınnan doluydu.* (Yüzü ergenlik sivilceleriyle doluydu.) (K.K.28.)

Sebeñnen: Sabah vakti. *Hamurı sebeñnen yörür ataşı yañardı.* (Hamuru sabah vakti yoğurur ateşi yakardı.) (K.K.32.)

Sebha: Sabiha adı. *Cemle'nin en böyyük kızının adı Sebha'dı.* (Cemile'nin en büyük kızının adı Sabiha idi.) (K.K.45.)

Sebilden ver-: Bonkör olmak. *Sen sebilden verirseñ Allāmda sâ verir.* (Sen bonkör olursan Allah da sana verir.) (K.K.6.)

Sedede geç-: Asıl olan konuya gelmek. *Bi tüllü sedede geçemediñ yav.* (Bir türlü asıl konuya gelemedin ya hu.) (K.K.83.)

Sefil: Sessiz, sakın. *Bir uşah nası bu gadek sefil oluy, maşallâ sâ.* (Bir çocuk nasıl olur da bu kadar sessiz olur, maşallah sana.) (K.K.23.)

Sehan: Tabak. *Bâ yemē hamadana gōy sehandā yirken dökülüy.* (Bana yemeği tepsiye koy tabakta yerken dökülüyor.) (K.K.37.)

Sehel beri: Az yakın, daha yakın. *Seniñ didiñ yirden sehel beri tama sen bilmin mi?* (Senin dediğin yerden az yakın ya sen bilmiyor musun?) (K.K.35.)

Sehleñ: Kolayca, kolay bir biçimde. *İşlerimiz sehleñ biterse gērik.* (İşlerimiz kolay bir biçimde biterse geliriz.) (K.K.31.)

Sehlik: Yavaş, yavaş davranan. *Seniñ şu sehliklîñ beni öldürüy.* (Senin şu yavaş halli oluşun beni öldürüyor.) (K.K.74.)

Sek: Kova. *Bir sek yördu hazır et, Anteb'e gēdicik.* (Bir kova yoğurdu hazırla, Antep'e gideceğiz.) (K.K.42.)

Seki: Atların bilek beyazlığı. *Bu adam her gün bîhmadan gelir sekiyi sever oñşardı.* (Bu adam her gün bıkmadan gelir atının bileğinin beyaz kısmını sevip okşardı.) (K.K.82.)

Sekisen ğapıya deynek çal-: Çok gezmek, yerinde hiç durmamak. *Sekisen ğapıya deynek çalıy anasından genni.* (Kendisi ile annesi hiç yerinde durmuyor çok geziyor.) (K.K.67.)

Sekisen: Seksen sayısı. *Sekisene gelmedik hele dur.* (Henüz seksen yaşına gelmedim dur bakalım.) (K.K.2.)

Sekiye yanıyı yih-: Çok yorulmak ve gördüğü ilk yere yığılıp kalmak. *Kele nettiñ de sekiye yanıyı yihdiñ?* (Ya hu bu kadar ne yaptın da gördüğün ilk yere yığılıp kaldın?) (K.K.53.)

Sekiz on: Seksen. *Seniñ dedîñ hanēn geçeli sekiz on sene oldu.* (Senin söylediğin sözün üzerinden seksen yıl geçti). (K.K.1.)

Seklem: Bir kabın yarıya kadar doldurulmuş biçimi. *Bir seklem hayir geldi size.* (Yarım kova incir geldi size.) (K.K.52.)

Selbi: Selvi adı. *Selbi benim en güccük bacım.* (Selvi benim en küçük kızkardeşimdir.) (K.K.13.)

Sellef: Hastalıklı. *Bı da ne zaman gessek yatıy, sellef!* (Bu da ne zaman gelsek yatıyor, hastalıklı!) (K.K.16.)

Selmanlık et-: Dilencilik etmek, herkesten para istemek. *Ona buna selmanlık edecēne gēt de çalış.* (Ondan bundan para isteyeceğine git de çalış.) (K.K.16.)

Seme: Aptal, bön. *Dedîmi anlamadı haral, seme kimin bañiy.* (Dediğimi anlamadı herhalde, aptal gibi bakıyor.) (K.K.66.)

Seme: Sersem, sarhoş. *Bu olana nolmuş bilmim valla, seme seme dolaniy meydanda.* (Bu çocuğa ne olmuş bilmiyorum vallahi, sersem sersem geziniyor ortada.) (K.K.48.)

Semire: Semra adı. *Gızlarımdan en böyyüğden güccünün adı da Semire.* (Kızlarımdan en büyüktan bir küçüğün adı Semire.) (K.K.25.)

Semiz: Şişman, etli. *Semiz goyunu kırhsan da gözeldir.* (Etli koyunun tüylerini kırpsan da güzeldir.) (K.K.67.)

Senek: Su kabı. *Suyu senē goyucuñ işde.* (Suyu, kabına koyacağız işte.) (K.K.85.)

Sensā: Kendi kendine. *Sen o gaderi lafı bā söylîn de sensā bañiy mi hēç?* (Sen o kadar lafı bana söylüyorsun ama kendi kendine bakıyor musun hiç?) (K.K.20.)

Sepet örene çöp düş-: Kim ne işle uğraşırsa o kişiye o işle ilgili bir şeyler kalır. *Ey fısдықçınıñ evinde ne ör işde, sepet örene çöp düşer biliysiñ.* (E biliyorsun fıstıkçının evinde ne olacağını, kim ne ile uğraşırsa o işle ilgili bir şeyler kalır kendisine.) (K.K.85.)

Serdiş-: Koşuşturmak. *Davar önde ben arhada serdişdim de yañaliyamadım.* (Koyun önde ben arkada koşturdum ama yakalayamadım.) (K.K.38.)

Serdişdirip es-: Bir olaya ya da bir kimseye çok kızmak, öfkelenmek. *Uşā bu gader serpişdirip esme yav.* (Çocukcağıza bu kadar kızıp öfkelenme ya hu.) (K.K.55.)

Serpene: Hafif bir biçimde yağan yağmur. *Hava ğaraliy gene, serpene başlar şindi.* (Hava karanlık olmaya başlıyor yine, hafif hafif yağmur başlar şimdi.) (K.K.7.)

Sesi fıs ol-: Birdenbire sesi kesilmek. *Şindi bebeg çatlar didim ama sesi fıs oldu.* (Bebek ağlamaktan şimdi çatlar dedim ama nedense sesi birdenbire kesildi.) (K.K.10.)

Sesiñ torpān altından gele: Sesin yerin altından gelsin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Sesiñ torpān altından gele işallā.* (Sesin yerin altından gelsin inşallah.) (K.K.44.)

Sevseriye: Hemen hemen. *Babası işde amma sevseriye şindi gēr.* (Babası işte ama hemen hemen şimdi gelir.) (K.K.53.)

Seylangos: Salyangoz. *Torpā her şey gerekiy gızım, Huda ne veriyse ħakmetinden veriy, torpagda gezen bir seylangosun bile ħakmeti var. Bunlara sāl edilir mi heç?* (Toprağa her şey gerekir kızım, Allah ne yaratırsa hikmetiyle birlikte yaratır. Toprakta gezen bir salyangozun bile hikmeti vardır. Bunlara sorgu sual edilir mi hiç?) (K.K.11.)

Sıçan olmadan çıval dibi del-: Bir konuda başarıya ulaşmadan ve bir tecrübeye sahip olmadan tecrübe sahibiymiş gibi davranmak. *Sen niye sıçan olmadan çıval dibini delmiye çalışıysıñ?* (Sen neden bu işte bir şey başaramamışken tecrübe sahibiymiş gibi davranıyorsun?) (K.K.25.)

Sıçan tüyü: Koyu gri renk. *Sıçan tüyü ħayla sovuħ bi ireñ dēl mi?* (Koyu gri rengi ne kadar cansız bir renk değil mi?) (K.K.56.)

Sıçana dön-: Zayıflamak ve bu zayıflığın verdiği çirkinlik hali içinde olmak. *Abō sıçana dönüksüñ!* (Aman Allah'ım ne kadar da zayıflayıp çirkinleşmişsin!) (K.K.32.)

Sığa-: Okşamak, şımartmak, hak vermek. *Sen oĭlunu bı gaderi sıvazlarsan ben nası baş edicim?* (Sen oğlunu bu kadar şımartırsan ben nasıl baş edeceğim?) (K.K.66.)

Sıkırcım ver-: Bir kimseye gözdağı vermek, korkutmaya çalışmak. *Niye sıkırcım verīñ sen obiya?* (Sen tanımadığın insanlara neden gözdağı vermeye çalışıyorsun?) (K.K.53.)

Sılaña er-: Hayalinin gerçekleşmesi, istediğin şeyin olması. *O ğadek bekledik ammā sılamıza da erdik.* (O kadar bekledik ama sonunda istediğimiz oldu.) (K.K.64.)

Sımaħ dayı: Kılıbık. *Eyle sumaħ dayıdı kine avradı garaya aħ dise gendi de eyle dirdi.* (Öyle kılıbık bir adamdı ki, karısı siyaha beyaz dese kendisi de öyle derdi.) (K.K.73.)

Sımsıħ: Yumruk. *İki tene sımsıħ yērse aĥıllanır.* (İki tane yumruk yerse akıllanır.) (K.K.83.)

Sımsıĥla-: Yumruklamak. *Kimden ğapışmış bilmim vallā, sımsıĥlamışlar gennini.* (Kiminle kavga etmiş bilmiyorum vallahi, yumruklamışlar kendisini.) (K.K.22.)

Sıncık-: Sabırsızlanmak. *Acı dur birez sıncıkma.* (Azıcık dur, sabırsızlanma.) (K.K.10.)

Sındı kimi ol-: Keskin ve net olmak. *Beyle ğararsızlık ney, sındı kimi ossana.* (Bu kararsızlık ne, keskin ve net olsana.) (K.K.36.)

Sındı: Makas. *Gızım maĥmilden sındıyı ver hele iki daħħa.* (Kızım dolaptan makası ver iki dakika.) (K.K.38.)

Sırfa: Sofra. *Sırfa ħurmayı gız anadan beller.* (Sofra kurmayı kız annesinden öğrenir.) (K.K.28.)

Sırĥıd-: Suyunu süzdürmek, akıtmak. *Noĥudu ğaynattıħdan kelli suyunu sırĥıd hā.* (Nohutu

haşladıktan sonra suyunu süz bak.) (K.K.39.)

Sırısla-: İri iri dikmek. *Gız o nası dikiş eyle, sırsılamış.* (Kız o nasıl dikiş öyle, iri iri dikip bırakmış.) (K.K.8.)

Sırıya: Suriye. *Eveli nenemden dedem Sırıya'ya gèder gèrdi.* (Eskiden ninem ve dedem Suriye'ye gidip gelirdi.) (K.K.8.)

Sırsır: Ağustos böceği. *Ğarınça kimi çalışğan ol da sırsır kimi rezil olma.* (Karıncı gibi çalışkan ol ki ağustos böceği gibi rezil olma.) (K.K.16.)

Sırtar-: Gülmek. *Ne sırtariñ gene?* (Neye gülüyorsun yine?) (K.K.39.)

Sırtıña get-: Alınmak, gücenmek. *Ne dedik de sırtıña getti?* (Ne dedik de alındın?) (K.K.39.)

Sıval: Soru. *Sā sıvalim olacak hele otur diñle.* (Sana bir sorum olacak hadi otur dinle.) (K.K.62.)

Sıvas: Sivas ili. *Esgerlīm önce Sıvas'a çıtdı.* (Askerliğim önce Sivas'a çıktı.) (K.K.2.)

Sıy-: Orucu bozmak. *Durdun durdun da şinni mi gırdın, güneş tama.* (Durdun durdun da şimdi mi orucunu bozdun, günah ya hu.) (K.K.10.)

Sıyħılla-: Düzeltmek, düzlemek. *Anası geldikten kelli evi bir sıyħıllandı saħı.* (Annesi geldikten sonra evi bir düzenlendi sanki.) (K.K.46.)

Sıyırğı: Kar küreme işinde kullanılan alet. *Gış geldı kimi sıyırğı yēn işe yarar.* (Kış geldiği zaman küreme aleti çok işe yarar.) (K.K.44.)

Sıyp-: Kaymak. *Ayā daħıldı zār, nasıl sıypdı. Amma onun beli inciyikdir hā.* (Ayağı takıldı herhalde, nasıl kaydı. Ama bak onun kesin beli incimiştir.) (K.K.37.)

Sıypaħ: Kaygan. *Yer yēn sıypaħ.* (Yer çok kaygan.) (K.K.37.)

Sıypancağ: Salıncak. *Uşā sıypancā goymuş genni de yanlarında bekliy.* (Çocuğu salıncağa koymuş kendisi de yanlarında bekliyor.) (K.K.12.)

Sıypancaħ: Kaydırak. *Uşā parħa götür de birez sıypancaħda sıypsın.* (Çocuğu parka götür de biraz kaydırakta kaysın.) (K.K.4.)

Sıyrıntı: Derin olmayan yara. *Gapiya geçik golu haral, ufaħ bir sıyrıntı var.* (Kapıya geçmiş kolu herhalde, ufacık bir yara var.) (K.K.23.)

Sifdaħ et-: Başlamak. *Hele ilk sen sifdaħ et de biz arħağdan gērik.* (Hadi önce sen bir başla da biz devamını getiririz.) (K.K.71.)

Sil pıçağ: Kesin olarak. *O adam bir ğarar verdim mi sil pıçağ verir.* (O adam bir karar verdiği zaman kesin olarak verirdi.) (K.K.2.)

Sil pıçağ ol-: Kesin kararlı, net olmak. *Babañız sil pıçağ olduğdan sonra size boh yime düşer.* (Babanız net bir şekilde karar verdikten sonra size bir şey demek düşmez.) (K.K.78.)

Sil'eḥ: Silah. *Düyün de ğına da ille sil'eḥ sıḥılır.* (Düğün törenin de ya da kına törenin de illa ki silah sıkılır.) (K.K.18.)

Silēymen: Süleyman adı. *Benim böyyük ğardaşlarımdan birinin adı da Silēymen.* (Benim büyük kardeşlerimden birinin adı da Süleyman.) (K.K.13.)

Silib: Pancar. *Ğış uçun silib turşusu ğurucuḵ dā.* (Kış için pancar turşusu kuracağız daha.) (K.K.29.)

Silik: Utanmaz. *Bacım adama ar da gerek, silik oluncu arı bilmiy insan.* (Bir insana utanma hissi de lazım, insan utanmaz olunca ahlakı da bilmiyor.) (K.K.27.)

Sīlim sīlim: Nazlı nazlı. *Herifiniḡ yanında āzından ne çıḥsa sīlim sīlim çıḥardı.* (Kocasının yanında ağzından ne çıksa nazlı nazlı söylerdi.) (K.K.32.)

Silkecek: Kül tabağı. *Babaḡ ḥayreḡ hele ordan silkecē ver.* (Babacığım oradan bana bir küllük versene.) (K.K.13.)

Silkin-: Kendine gelmek. *Uyḡudan uyandın ellām, bi silkin hele.* (Uykudan uyandın sanırım, bir kendine gel bakalım.) (K.K.50.)

Sille yi-: En güvendiğin insandan hiç beklenmedik bir tavır görmek. *Ben öledim de görmiyedigim senden sille yiycēmi.* (Ben ölseydim de görmeseydim senden bu tavrı göreceğimi.) (K.K.14.)

Silo: Süleyman adı. *Silo dayım da gessin bizden, ben tek ğetmem.* (Süleyman dayım da gelsin bizimle, ben tek gitmem.) (K.K.61.)

Simircen-: Bir kadına cinsel istekle yaklaşmak. *Gözel bir arvat gördüm mü hemen simirceniḡ.* (Güzel bir kadın görünce hemen cinsel istekle o kadına yaklaştırmaya çalışıyor.) (K.K.10.)

Sineceḡ: Sinsi. *Sineceḡ arḥandan gelir farḥına bile varmassın.* (Sinsice arkandan gelir farkına bile varmazsın.) (K.K.35.)

Sinegsiz yaz et-: Erkekler olmadan bir gün geçirmek. *Acı bōn de sinegsiz yaz edek.* (Lütfen bugün de erkekler olmadan bir gün geçirelim.) (K.K.4.)

Siniḡde yatamıyasıḡ: Ölsen bile mezarında rahat edemeyesin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Siniḡde yatamıyasıḡ işallā.* (Ölsen de mezarında rahat edemezsin inşallah.) (K.K.52.)

Siniḡe nur yā: Kabrin nurla dolsun, manasında söylenilen bir duadır. *Nası eyi adamdı, siniḡe nur yā bes.* (Nasıl iyi bir adamdı, kabri nurla dolsun inşallah.) (K.K.24.)

Siḡ: Mezar. *Eger kine Allah'ı unudacaḵ ōrsaḡ siḡe get aḥlıḡ başıya ġēr.* (Eğer ki Allah'ı unutacak olursan mezara bir git, işte o zaman aklın başına gelir.) (K.K.69.)

Siḡe: Göğüs. *Ğocamıḡ artılıḡ siḡesinde ğıllar ārmıḡ.* (Yaşlanmış artık, göğsündeki kıllar

beyazlamış.) (K.K.25.)

Siği: Tepsi. *Bir siği yémē siz mi yiyciğiz?* (Bir tepsi yemeğin hepsini siz mi yiyeceksiniz?) (K.K.84.)

Siğir: Sinir. *Gızım bu siğir ney dedim, ğalbin çürür valla, etme gennine bını.* (Kızım bu sinir ne dedim, kalbin çürür vallahi, kendine bunu yapma.) (K.K.1.)

Sirli sitirli: Düzgün, ahlaka uygun. *Allah herkeşe sirli sitirli ölüm nasip eylesin.* (Allah herkese ahlaklı ölümler nasip etsin.) (K.K.81.)

Siyeç: Çit. *Tarladağı siyeçleri geçe geçe geldim tama ben senin yamacına.* (Tarlada ki çitleri geçerek geldim ya hani ben senin yanına.) (K.K.60.)

Siyeh: Rakı şişesi. *Siyehden dolduruğ dolabı.* (Rakı şişeleri ile doldurmuş dolabı.) (K.K.6.)

Siyeh: Siyah. *Siyeh dağım da nası yaşıymışdı gennine.* (Siyah takım elbise nasıl da yakışmıştı kendisine.) (K.K.22.)

Siyl: Sivilce, iltihaplı yara. *Gafasının içinde siyl çılmış.* (Saçının içinde iltihaplı yara çıkmış.) (K.K.32.)

Sohum: Lokma. *İki sohum yémēği yi de sonra gene ālarsın.* (İki lokma yemeğini ye de sonra yine ağlarsın.) (K.K.3.)

Sohumsuz: Doyumsuz, müsrif. *İdara bilmiy, sohumsuzun teki.* (İdare etmeyi bilmiyor, müsrifin teki.) (K.K.44.)

Sohur sohur sohran-: Olur olmaz her şeye öfkelenmek, bağırıp çağırmak. *Hele bir diğle, hemen niye sohur sohur sohraniysın?* (Hele bir dinle, hemen neden olur olmaz her şeye öfkelenip kızılıyorsun.) (K.K.54.)

Sohurda-: Söylenmek. *Arvat bir yere gezmiye gidek dirse adam sohurdanmiya başlardı.* (Kadın bir yere gezmeye gidelim derse, adam söylenmeye başlardı.) (K.K.46.)

Sölcen: Solucan. *Hele nasıl zayıflamış ğurumuş ğurumuş sölçen ğaderi ğalmış.* (Nasıl zayıflamış kurUumuş kurumuş solucan kadar kalmış.) (K.K.31.)

Solundan dost ol-: Haram olan işlerle meşgul olmak, günah sayılacak işler yapmak. *Solundan dost olma diniği yıhma.* (Haram olan işlerle uğraşma, dinini unutma.) (K.K.43.)

Somya: Kanepe. *Yolmadan ğēr, somyanın üstüne yatar akşam ezenineçe ğahmazdı.* (Tarlada çalışmaktan gelir, kanepenin üstüne uzanır akşam ezanına kadar kalkmazdı.) (K.K.74.)

Somiye: Tek kişilik koltuk, tekli koltuk. *Babam rahmedli olmadan evel, somiyesine oturur bizi de etirefine toplar ğonuşurdu.* (Babam rahmetli olmadan önce tek kişilik koltuğuna oturur bizi de etrafına toplar konuşurdu.) (K.K.13.)

Sonadan al-: Bir konuyu sonradan anlamak. *Sonadan aldım vallā.* (Konuyu sonradan anladım vallahi.) (K.K.52.)

Song: Son. *Şimdi kesin bi şey di hele, bu taḥsiniḡ songḡ fiyatı nōr?* (Şimdi kesin bir şey söyle bakalım, bu arabanın son fiyatı ne olur?) (K.K.20.)

Sōrme: Kōzlenmiş patlıcanı yoḡurt ya da salça sosu ile karıştırılarak yapılan ve Gaziantep'e özgü olan bir çeşit yemektir. *Sōrme ḡafıf yimek, sabahdan da yinir aḡşamdan da yinir.* (Kōzlenmiş patlıcan yemeḡi hafif bir yemektir; Sabah kahvaltısında da yeni akşam yemeḡinde de yinir.) (K.K.11.)

Sorud-: Üzgün olmak. *İstedīni yapmamışlar ya gene soruduydu.* (İstediḡini yapmamışlar diye yine üzgündü.) (K.K.44.)

Sosur: Somurtkan. *Sıfatı ḡayla sosur kele bı gızın.* (Bu kızın yüzü nasıl da somurtkan.) (K.K.63.)

Sōt-: Soḡutmak. *Yēmēḡi sōtma da yē.* (Yemeḡini soḡutma da ye.) (K.K.74.)

Sovıkla-: Üşümek. *Accık hayada oturim dedim hemen sovıkladım.* (Azıcık bahçeye oturayım dedim, hemen üşüdüm.) (K.K.53.)

Soyḡa: Ölen kişiden geriye kalan herhangi bir eşya. *Kirlenmiş gömlēn soyḡaḡa ḡalsın.* (Kirlenmiş gömleḡin ölü malın olarak kalsın.) (K.K.30.)

Soyḡaḡ çıḡa: Sen öl de eşyaların başka kişilere kalsın, manasında söylenilen bir ilençtir. *Yüzüme baḡdı, soyḡaḡ çıḡa bes dēdi.* (Yüzüme baktı ve ölesin de eşyaların başkalarına kala inşallah dedi.) (K.K.60.)

Söbelek: Mısır koçanı. *Söbelēn suyunu ḡaynatıp içellerdi kine vitamin alaḡ diye.* (Mısır koçanının haşlama suyunu vitamin olsun diye içerdiler.) (K.K.67.)

Sōḡūr: Sahur vakti. *Sōḡūr de ḡaymaḡlı egmeg eder yērdik.* (Sahur vaktinde kaymaklı ekmek yapıp yerdik.) (K.K.32.)

Sōkel: Ateşli hastalık. *Teḡeşir tozu yutuḡ zār, sōkel olmuş.* (Tebeşir tozu yutmuş herhalde, ateşli hastalıḡa yakalanmış.) (K.K.63.)

Sökül-: Her şeyi anlatmak. *Ālamadaḡ sökül baḡīm neymiş dertleri örgenek.* (Aḡlamadan her şeyi anlat bakalım, dertleri neymiş öğrenelim.) (K.K.77.)

Sökün et-: Taşınmak. *Bı kövde adam mı ḡaldı kine, nāder genç uḡaḡ varsa hepsi ya Antebe sōkūn etdi ya da başḡa yire evlendi getdi.* (Bu köyde insan mı kaldı ki, ne kadar genç varsa ya Antebe taşındı ya da başka bir yere evlilik dolayısıyla gitti.) (K.K.54.)

Sövüşle-: Bir kimseden hile ve yalan yolu ile para almak. *Gene ḡaynını sövüşlemiş.* (Yine kayınbiraderine yalan söyleyip para almış.) (K.K.59.)

Söyken-: Oturup dinlenmek. *Di birez söyken.* (Hadi biraz oturup dinlen.) (K.K.39.)

Sözü vur-: Sözü dinleyen insanlara alaycı bir tavırla sözleri dokundurarak söylemek. *Onca şendîñ içinde kime söz vurdu bilmim ama acımadı vallâ.* (O kadar büyük bir toplulukta kime sözlerini dokundurdu bilmiyorum ama hiç acımadı vallahi.) (K.K.24.)

Su kimi mırazıñ ola: Su gibi aziz ol, manasında söylenilen bir duadır. *Su kimi mırazıñ ola işallâ.* (Su gibi aziz ol inşallah.) (K.K.81.)

Subba: Sıpa. *Gendi uşânı eşşek subbası diye severdi.* (Kendi çocuğunu eşek sıpası diye severdi.) (K.K.53.)

Sufad: Yüz, surat. *Sufadına tükürmiye miden almaz.* (Yüzüne tükürmeye miden almaz.) (K.K.29.)

Sumağ dayı ol-: İnsanlara sert bakışlar atıp korkutmaya çalışmak. *Tarlasına göz dikmişler diye sumağ dayı oldu.* (Tarlasına göz dikmişler diye, insanlara sert bakışlar atıp korkutmaya çalışıyordu.) (K.K.38.)

Sumağ suyu sıh-: Bir kişiye sinirlenip o kişinin soyunun kuruması için beddualar edip büyüler yaptırmak, yapmak. *Nası ökelenik kine, sumağ suyu sıhmiya çalışıy.* (Nasıl öfkelenmiş ki, soyunun kuruması için beddua edip büyüler yapmaya çalışıyor.) (K.K.76.)

Suna kimi: Uzun boylu. *Sen de babana çekmissiñ suna kimisiñ.* (Sen de babana çekmişsin, uzun boylusun.) (K.K.14.)

Suphanallâ: Maşallah, manasında kullanılan bir ifadedir. *Suphanallâ nası bebeg, ğucağ kaldırılmaz gennini. Kim dir kine bu dâ yeni dōmuş.* (Maşallah nasıl güzel bebek, insan taşıyamıyor. Kim der ki bu bebek yeni doğdu.) (K.K.57.)

Sur: Baht. *Suruñ şansıñ açık ola gızım.* (Bahtın şansın açık olsun kızım.) (K.K.9.)

Surya: Suriye. *Surya'ya çoğ gidiydik biz eveli.* (Biz önceden Suriye'ye çok gidip geliyorduk.) (K.K.1.)

Susaz-: Susamak. *Sicân annında yandım, berk susazdım.* (Sıcığın altında yandım, çok susadım.) (K.K.9.)

Suvan: Soğan. *Lahmacunun yanına ille kine piyaz edilir suvandan bahdenizden.* (Lahmacunun yanına illa ki piyaz yapılır, soğanla maydonozla.) (K.K.84.)

Suy: Su. *Acı bā bir bardağ suy getir.* (Lütfen bana bir bardak su getir.) (K.K.71.)

Suya çal-: Umursamamak. *O niye bizi suyu çaliy?* (O neden bizi umursamıyor?) (K.K.57.)

Suyolu: Tuvalet. *İki dakğa get de gel suyoluna.* (İki dakika tuvalete git gel.) (K.K.71.)

Suyuna düş-: Lezzetinin olması, tat verebilmek. *Aş eşkiyi edersin de suyuna düşürebilir misin bilmim?* (Sulu yemeği de pilavı da yaparsın da bu yaptıklarının lezzeti olur mu bilmiyorum.) (K.K.57.)

Suyunu eyle buldur-: Bir olayda insanların ses etmemesine karşılık yanlış olan şeye devam etmek. *Ben kızmayı bilmim mi sanıysın? Suyunu eyle buldurmuş işde.* (Ben kızmayı bilmiyor muyum sanıyorsun? Kimse ses etmediği için böyle devam ediyor işte.) (K.K.71.)

Süd hırası kimi ol-: Çok zayıf olmak. *Bı uşā hēc baħmadıyız mı? Süd hırası kimi oluħ.* (Bu çocuğa hiç mi bakmadınız? Nasıl da zayıflamış.) (K.K.25.)

Südū cırada yan-: Birine bir yardım etmek için kendini çok naza çekmek. *Südū cıra da yanmasıñ da gel dē.* (Yardım etmek için çok nazlanma da gel haydi.) (K.K.33.)

Südū sümū paħ ol-: Kişinin davranış ve tavırlarının düzgün olması. *Bir gızın eveli südū sümū paħ olucu.* (Bir kızın öncelikle davranış ve tavırları düzgün olmalı.) (K.K.63.)

Südüklüyūñ bālaña: Tuvaletini yapamayasın, manasında söylenilen bir ilençtir. *Südüklüyūñ bālaña işallā.* (Tuvaletini yapamayasın inşallah.) (K.K.41.)

Südüknen yunmuş ol-: Çok kötü bir ahlaka sahip olmak. *Onnardan ğala ğala genni de südüknen yunmuş oldu işde.* (Onlarla birlikte kala kala kendisi de çok kötü ahlaklı oldu işte.) (K.K.64.)

Sülov: Süleyman adı. *Sülov edem de geliy mi?* (Süleyman kardeşim de geliyor mu?) (K.K.30.)

Süllüm: Merdiven. *Eve gelinci dayandım süllüme ağlamiya başladım.* (Eve gelince dayandım merdivene ağlamaya başladım.) (K.K.1.)

Süme: Tip, şekil. *Sümesi 'ayni babası.* (Tipi aynı babası.) (K.K.49.)

Sümiye: Hızlıca. *Sen sümiyeden yemē et de ben gelim ā.* (Sen yemeği hızlıca yap da ben geliyorum hemen.) (K.K.57.)

Sümiyeden: Gelişi güzel. *Ezene bezene evi dizmek varken genler sümiyeden edikler.* (Özene bezene ev dizmek varken kendileri gelişi güzel bir biçimde dizmişler.) (K.K.52.)

Sümsürük aħ-: Çocuğun burnunun akması. *Uşāñ sümsürügü aħy sil sil 'ayib.* (Çocuğunun burnu akıyor sil hemen, ayıp.) (K.K.11.)

Sümüd: Köftelik bulgur. *Accık sümüdü bulan küfdiye yımılır.* (Azıcık köftelik bulguru olan köfte yapar.) (K.K.27.)

Sür sal-: Teklif etmek, teklifte bulunmak. *Hele sen bi sür sal da genni bilir gerisini.* (Sen bir teklifte bulun da gerisini kendisi bilir.) (K.K.59.)

Süretifeteħe: Fatiha Suresi. *Yüzüne baħan acı navar süretifeteħeyi oħusun da göz deymesin yavriya.* (Bebegin yüzüne bakan bir kez Fatiha Suresi okusun lütfen, nazar değmesin yavrucağıza.) (K.K.57.)

Sürgü: İshal. *Bu uşah gene mi sürgü?* (Bu çocuk yine mi ishal?) (K.K.28.)

Sürgün ol-: İshal olmak. *Yidīne işdīne diħkad et acı, gene sürgün oldun baħ.* (Yediğine içtiğine

dikkat et biraz, yine ishal oldun bak.) (K.K.44.)

Sürsad: Baştan savma. *Bi işi de sürsad etme acı.* (Lütfen bir işi de baştan savma yapma.) (K.K.25.)

Süt hırası: Çok zayıf. *Ölanı besliyememişler dā süt hırası galık.* (Oğlanı besleyememişler çok zayıf daha kalmış.) (K.K.7.)

Sütten kes-: Çocuğu anne sütünden ayırmak. *Nar kesimi uşah sütten mi kesilir?* (Nar hasatı olduğu zaman çocuk süttten mi ayrılır?) (K.K.29.)

Süvê kimi doğ-: Yumuşak halde bulunan bir şeyin donması, donuk hale gelmek. *Ekmê gûru yêrde biraşdıyız haral, süvê kimi doğmuş.* (Ekmeği açık yerde bıraktınız herhalde, donuk bir hale gelmiş.)

Süvê: Sert, donmuş. *Elimi verende uşân âzı yüzü süvê kimi oluşdu.* (Elimi çocuğa değdirdiğimde her tarafının sert ve donmuş bir şekilde olduğunu gördüm.) (K.K.48.)

Süyûk: Yüksek duvar. *Süyûn üsdünde duruy bah.* (Yüksek duvarın üstünde duruyor bak.) (K.K.70.)

Süyükten yit-: Bir kişinin çabalarını boşa sayarak geldiği basamaktan indirmeye, yolundan döndürmeye çalışmak. *Niye adamı süyükten yitiyler ben bilmim, hêç Allah'dan da mı görşmuysunuz.* (Niye bir insanın çabalarını boşa sayarak yolundan döndürmeye çalışıyorsunuz, Allah'tan da mı korkmuyorsunuz?) (K.K.64.)

Süyül-: Dağılmak. *Elindê tesbah bir anda süyüldü.* (Elindeki tespih bir anda dağıldı.) (K.K.9.)

Süyüm süyüm: Darmadağın. *Elindaşu tesbah süyüm süyüm oldu.* (Elindeki tespih darmadağın oldu.) (K.K.13.)

Süyüm: Bir ölçü iplik. *Bı gazzâ işlemeğe kaç süyüm gerekiy?* (Bu kazağı işlemek için kaç ölçü iplik gerekiyor.) (K.K.26.)

Şaba: Düğünlerde davulla para toplarken sarf edilen söz. *Davulçı gelmiş yanıma şaba şaba dëş, ille elişi cebine atıcın işde.* (Davulcu yanıma gelmiş para istiyor, illa ki elini cebine atacaksın işte.) (K.K.2.)

Şād: Şehit. *O adamın yēni mi şād olduş yōsam?* (O adamın yeğeni mi şehit olmuş yoksa?) (K.K.52.)

Şadetnāme: Diploma. *Avhaddan gapişmış avhada diymiş kine, hanı lan senin şadetnāmeñ!* (Avukatla kavga etmiş, avukata demiş ki, hani senin diploman!) (K.K.2.)

Şadı işdehli ol-: Ne istediğini bilmemek. *Şadı işdehli olmadan bir garar vericin.* (Kararsızlık etmeden kesin bir karar vereceksin.) (K.K.16.)

Şadı: Maymun. *Bir istê bir istēni dutmaz şadı iştā vardı genninde biraz.* (Bir isteği bir isteğini tutmaz maymun iştahı vardı kendisinde biraz.) (K.K.11.)

Şafâ ürü-: Konunun ne olduğunu bilmeden söylenip durmak. *Şafâ ürüme dur da diğle.* (Konuyu anlamadan söylenip durma da bir dinle bakayım.) (K.K.74.)

Şafag: Alın. *Şafâ genişli bizim 'aylede ırsi.* (Alın geniş olmak bizim ailede ırsi.) (K.K.27.)

Şahalağ: Küçük kuş. *Māmed, şahalağları bazara götür de sat oğlum bunnarın bağımlı zor seni carıs eder tama.* (Mehmet, küçük kuşları pazara götür de sat oğlum, bunların bakımı zor seni zora sokar.) (K.K.50.)

Şahbaz: Becerikli. *Eline ne geçse bir şekle soğar, yēn şahbazdı.* (Eline ne geçerse geçsin bir şekle sokardı, çok becerikliydi.) (K.K.56.)

Şahıra: Ekin sapı. *Her şey zamanınan ōr, ā şindi şahıraları yoldurucuğ işde.* (Her şey zamanın da yapılır, bak mesela şimdi ekin saplarını yolduracağız.) (K.K.15.)

Şahra: Ekin sapı. *Şahra yolmiya gidiylermiş, seniñ ne işin var acep?* (Ekin biçmeye gidiyorlarmış, senin ne işin var acaba?) (K.K.78.)

Şallā: İnşallah, manasında söylenilen bir ifadedir. *Darısı da benim ōluma olsun şallā.* (İNşallah darısı da benim oğluma olsun.) (K.K.44.)

Şallağ: Kasap çırağı. *Şallağ dedim kine, etin yālī yerinden bā verme.* (Kasabın çırağına dedim ki, etin yağlı yerinden bana verme.) (K.K.64.)

Şallam: İnşallah. *Bu işin sonunu görmek de bize nasip ola şallām* (Bu işin sonunu görmekte bize olsun inşallah.) (K.K.28.)

Şaltağ: Dedikoducu kadın. *Bına bir cor etme hā dedim, şaltağ hemen gēder ulaşdırır. Bir coru da ben bā sağlim demez. Bı da beyle işde.* (Buna sakın bir söz söyleme, gidip hemen başkasına söyler o çok dedikoducu, söylenilen bir söz de ben de kalsın demez, dedim.) (K.K.58.)

Şamdan pağlandı ol-: Bir olayla ilgisi bulunduğu halde gözden kaybolmayı başaran ve hiçbir ilgisi yokmuş gibi davranan insanlar için kullanılır. *O gader olay oldu genni gene netti netmedi şamdan pağlandı oldu.* (O kadar olay oldu, kendisi yine ne yaptı ne yapmadı hiçbir şeyle ilgisi yokmuş gibi davrandı.) (K.K.11.)

Şampiyon: Şampuan. *Bir gız gelin olacā vağıt hamama gederdi, Nüzüb sabınından yunurdu. Ey gızım evelden şampiyon mu vardı sağı.* (Bir kız gelin olacağı vakit hamama giderdi, Nizip sabunuyla yıkanırdı. E kızım önceden şampuan mı vardı sanki.) (K.K.74.)

Şanlandır-: Ünlendirmek. *Verme seni şanlandırır ōlum dedim.* (Paylaşmak seni ünlendirir oğlum, dedim.) (K.K.3.)

Şapalağ: Alkış. *Hele diyin bacım şapalağ çalıñ.* (Haydi alkış çalın.) (K.K.50.)

Şapalağ çal-: Alkışlamak. *Di hele şapalağ çalıñ. Accık oyna da el oynıyan görsün.* (Hadi bakalım, alkışlayın. Azıcık oyna da elalem oynayan görsün.) (K.K.11.)

Şaplağ: Alkış. *Yapdın iş sağı çoğ gözelmış kimi bir de şapalağ mı beklîñ?* (Yaptığın iş sanki çok güzelmiş gibi bir de alkış mı bekliyorsun?) (K.K.59.)

Şapğayı firengden gëy-: Bir anda çok sinirlenmek. *Hele dur, hemen şapğayı firengden gëyme önce bizi bir diñle.* (Bir dur, hemen sinirlenme önce bizi bir dinle.) (K.K.14.)

Şapşag at-: Bir işten veya bir kimseden yararlanmak. *Çārağ amma gelmes, şapşag atabilecē işe gēr o.* (Çağırılım ama gelmez, yararlanabileceği bir şey varsa gelir o.) (K.K.9.)

Şāra: Arpa şehriye. *Burul pilavına arpa şāra gōyulur.* (Bulgur pilavına arpa şehriye konulur.) (K.K.10.)

Şāre: Tel şehriye. *Aḥşama şāreli aş edicim.* (Akşama tel şehriye ile pilav yapacağım.) (K.K.28.)

Şarmuta: Namussuz manasında kullanılan argo bir ifadedir. *Herife beyle şeyler denir mi? Şarmuta seni!* (Kocaya böyle şeyler denir mi? Edepsiz seni!) (K.K.10.)

Şarmıta: Edepsiz kadın. *Şendîñ içinde herifini carıs etmeden osanmazdı bı şarmıta.* (Toplumdun içinde kocasını rezil etmekten hiç çekinmezdi bu edepsiz kadın.) (K.K.16.)

Şarpa: Türban. *Şarpasını Alman avratları kimi etmiş de geziydi.* (Türbanını Alman kadınları gibi bağlamış da geziyordu.) (K.K.17.)

Şarşid ol-: Ne yapacağını ne söyleyeceğini bilemez bir duruma gelmek. *Ben beylesi bi iş dā evel görmedim şarşid oldum valla.* (Ben böyle bir şey daha önce görmedim, ne yapacağımı ne diyeceğimi bilmez bir durumdayım vallahi.) (K.K.31.)

Şavır: Haber. *Gelen ḥabar şorağ mı şirin mi bilmim.* (Gelen haber acı mı tatlı mı bilmiyorum.) (K.K.20.)

Şavḳ: Işık. *Gözüyüñ şavḳı tā şōrdan vuruydu.* (Gözünün ışığı ta şuradan belli oluyordu.) (K.K.61.)

Şayır: Şair. *Bizim Baraḳ'da şayırımız da vār şiyirimiz de.* (Bizim Barak'ta şairimiz de var şiirimiz de.) (K.K.26.)

Şeb'alözür: Sürekli hasta olan. *Heç g*tü dorğulmuy kine tam şeb'alözür.* (Hiç iyileşmiyor kı, sürekli hasta.) (K.K.24.)

Şebiş: Keçi yavrusu. *Bı şebiş işde.* (Bu keçi yavrusu işte.) (K.K.3.)

Şedrebez: Kavgacı. *Gëtti yerden gapişiy. Çoğ şedrebez yav.* (Gittiği yerdeki her insanla kavga ediyor, çok kavgacı ya hu.) (K.K.9.)

Şefdeli: Şeftali. *Bı da şefdeli kıllı diye yimiy, gız navar yi dım yoḥ diy.* (Bu da, şeftalinin tüyleri var diye yemiyor. Kız ne olacak ye diyorum, yok yemem diyor.) (K.K.75.)

Şeniñ dert ola: En mutlu olduğun günde başına kötü bir şey gelsin ve mutsuz ol, manasında kullanılan bir ilençtir. *Şeniñ dert ola da gün yüzü görmiyesiñ bes.* (En mutlu olduğun günde bile mutsuzluk içinde kalırsın inşallah. Yüzün hiç gülmesin.) (K.K.19.)

Şennik: Eğlence. *Garşıdan geliy ħaral ses, şennik var zār.* (Karşıdan geliyor herhalde ses, eğlence var sanırım.) (K.K.62.)

Şendik: Erkek topluluğu. *Bir toplumda ilk yémek şendige verilir, onnan sonra arvat uşaħ yér.* (Bir toplumda ilk yemek erkeklere verilir, ondan sonra kadınlara çocuklara verilir.) (K.K.1.)

Şenlen-: Mutlu olmak. *Baħim da yüzüñ gülüy ha, şenleniksin. Allām dayım ede bes.* (Bakıyorum da yüzün gülüyor, mutlu olmuşsun. Allah daim etsin inşallah.) (K.K.17.)

Şēr: Şehir. *Çoħ möhüm bir şey dēlse şēre getmek, zatan eveli araba da azdı. Gene şindi araba da çoħ.* (Çok mühim bir şey değilse şehire gitmeyiz, zaten önceden şehre gideceğimiz vasıta çok da değildi. Yine şimdi çok.) (K.K.29.)

Şērd: Çırak. *Eveli uşaħ yaz oldū kimi şērdlik ederdī.* (Önceden çocuklar yaz tatili olunca çıraklık işini yapardı.) (K.K.60.)

Şeriñi sürt-: Belasını bulaştırmaya çalışmak. *Ben genni ħalımda biriyim, acı bā şeriñi sürtme navar.* (Ben kendi halimde biriyim, lütfen bana belanı bana bulaştırmaya çalışma.) (K.K.29.)

Şeş: Türban. *Ecın sā beyaz şeş vermedi mi gelin oluyken?* (Ninen sana beyaz türban vermedi mi gelin olurken?) (K.K.27.)

Şeytan azdır-: Kötü olmaktan vazgeçmek. *Ġaç yaşına geldiñ artılıħ şeytanı azdır yav.* (Kaç yaşına geldin artık, kötülük etmeyi bırak artık ya hu.) (K.K.13.)

Şeytan ğovdur-: Nazar değdiğiine inanılan bir insanın kurşun döktürerek o nazardan kurtulmaya çalışması. *Bı ‘aħvalıñ ney beyle? Bi şeytan ğovdur genniñe.* (Bu halin ne böyle? Bir kurşun döktür de nazarlarından kurtul.) (K.K.25.)

Şeytanına zabınlık gel-: Kötü alışkanlıklardan vazgeçmek. *Vallānoldusa bilmim ama éyi oluħ, şeytanına zabınlık gelmiş.* (Vallahi ne olduysa olmuş ama güzel olmuş, kötü alışkanlıklarından vazgeçmiş.) (K.K.37.)

Şıbad: Şubat. *Bırda gışın berk sovū şıbad da oluy.* (Burada kışın sert soğuğu Şubat'ta oluyor.) (K.K.68.)

Şıħ: Şeyh, ermiş. *Benim dedem şıħ, bā getiriy.* (Benim dedem şeyh, bana getirin.) (K.K.2.)

Şeħ: Duası kabul olan kişi, mübarek kişi. *Bizim ‘ayle ğompile şeħ valla, Allāmızdan ne isdiysek oluy biñ şükür.* (Bizim ailede herkesin duası kabul oluy, biz Allah'tan ne istediyssek verdi çok şükür.) (K.K.70.)

Şıħıcıħ: Yeşil kırmızı yaprakları olan, vücudun iltihabını kurutan ve kaynatılarak çayı içilen bir bitkidir. *Bırdaħ ot var, adam aç ğār mı heç? Şıħıcıħ ossun kömeci ossun en azınnan yanı haşlar yemēni edersin.* (Burada çok bitki var, insan aç kalır mı hiç? Şıkıcık olsun, haşlar yemēni edersin.)

kömec olsun en azından haşlayıp yemeği yapılan bitkilerdir.) (K.K.19.)

Şıhık: Gelincik çiçeği. *Bizim gelin, şıhık kimi ince manca bacım.* (Bizim gelin, gelincik çiçeği gibi incecik ve çok kibar.) (K.K.1.)

Şıhırdım: Süslü. *Hele nasıl nazlı niyazlı şıhır şıhırdım bir gızdı.* (Nasıl da işveli nazlı, süslü mü süslü bir kızdı.) (K.K.28.)

Şıllık: Bol fıstıkla yapılan bir çeşit tatlı. *Bırda çoğ boğaz var gızım, hele şirinneri saymım zatan. Şıllık mı dërsin, havış dilimi mi dërsin neler neler...* (Burada çok yiyecek var kızım, tatlı çeşitlerini saymıyorum bile. Şıllık mı dersin, havuç dilimi mi dersin neler neler...) (K.K.1.)

Şıllov: Uzun ve yeşil yaprakları olan, yapraklarının alt tarafı kırmızı olup toprağın içindeki tarafı ise beyaz olan ve yenilebilen bir çeşit bir bitkidir. *Allā neler yaratıy dēmi bañiñ diñ kine, şu şıllova bañ mesele. Alacalı bolacalı.* (Bakıp diyorsun ki, Allah neler yaratıyor değil mi? Şıllov bitkisine bak mesela, alacalı bulacalı.) (K.K.19.)

Şırıık: Üzüm suyu ile yapılan bir tatlı. *Gışın künü şırıık yëdir kine uşā, böyüsünler* (Kışın günü şırıık yedir ki çocuklarına, büyüsünler.) (K.K.8.)

Şikāt: Şikayet. *Anam diy kine, biz suyu o gaderi gullanmik nası bize bu fatura geliy? Onnan sona gidip şikāt etmiş.* (Annem diyor ki, biz suyu o kadar kullanmadık, bize nasıl bu fatura gelir? Ondan sonra zaten gidip şikayet etmiş.) (K.K.23.)

Şikre: Yağlı et. *Tohtur şikreyi az yë galbiye zerelli dëdi.* (Doktor yağlı eti az ye kalbine zarar veriyor, dedi.) (K.K.35.)

Şilte: Elbise. *Ĥatın ol yerin bil, yoksa seni iki gat şiltenden soĥā atarım.* (Evinin hanımı ol yerini bil, yoksa seni eşyalarıyla birlikte sokağa atarım.) (K.K.9.)

Şilte: Yatak. *Acı güz gelmeden şilteleri de havalandırağ.* (Kış gelmeden önce yatakları havalandıralım lütfen.) (K.K.29.)

Şimşi-: Bir yiyeceğin sıcakta kalarak bozulmasıdır. *Aĥşamdan ġalanı yaz künü dama güneşin çatına goyarsan nōr işde, şimşir beyle.* (Akşamdan kalan yemeği dama güneşin altına koyarsan ne olur, işte böyle bozulur.) (K.K.5.)

Şimşir: Parlak. *Hac'den getirdiyiz bilenzikler ĥayla şimşir.* (Hac'dan getirdiğiniz bilezikler nasıl da parlak.) (K.K.50.)

Şindik: Şimdi. *Şindik baban ġërse sā söyler!* (Şimdi baban gelirse sen görürsün!) (K.K.31.)

Şini: Şimdi. *Şini bu ney didim.* (Şimdi bu da ne dedim.) (K.K.25.)

Şinni: Şimdi. *Şinni mi ġëdicik?* (Şimdi mi gideceğiz?) (K.K.5.)

Şirbid-: Heveslendirmek, ikna etmeye çalışmak. *Bizi yēn şirbiddi.* (Bizi çok heveslendirdi.) (K.K.71.)

Şirig işe-: Naz etmek, nazlanmak. *Ġayınlarım da var dēmiy nası şirig işiy, ‘ayib de yoĥ vallā* (Kayınbiraderlerim yanımda demeyip kocasına nasıl da nazlandı. Ayıp da demiyor.) (K.K.9.)

Şirig: Naz, işve. *Aman benim sevdīm cilve bilmez şirig eder bā* (Aman da benim sevdiğim cilve bilmez naz edermiş.) (K.K.73.)

Şirik: Susam. *Bu ġureybelere şirik attıĥ mı bacım?* (Bu kurabiyelere susam attın mı?) (K.K.26.)

Şirincelik: Söz ya da nişan merasimi esnasında yenilen tatlı. *Emine’nin şirincelīnden yēdiĥ mi sen?* (Emine’nin söz tatlısından yedin mi sen?) (K.K.65.)

Şirmen: Tatlı. *Aĥşam oldū kimi canı şirmen isdermiş.* (Akşam olduġu zaman canı tatlı istermiş.) (K.K.18.)

Şişe ġalasıca: Öldüğün zaman bedeninin çok şişsin manasında kullanılan bir ilençtir. *Yürēġ yaĥdıĥ kele, şişe ġalasıca bes.* (Yüreġimizi yaktın ya, ölünce davul gibi şişersin inşallah.) (K.K.32.)

Şişek: Dişi koyun. *Ġurban edecēn şişek olmasın ōlum, ne olur ne olmaz ġuzlaçı çıĥar yazık ōr.* (Kurban olarak keseceġin hayvan, dişi koyun olmasın oġlum, ne olur ne olmaz hamile çıkarsa yazık olur.) (K.K.13.)

Şişgin ol-: Tavırlı olmak. *Ben netdim de sen bā şişgin oldun beyle dedim ona bilene ceveb vermedi.* (Ben ne yaptım da sen böyle bana tavırlısın dedim, ona bile cevap vermedi.) (K.K.9.)

Şitil: Ağaç. *Üş dōrd dene şitil ekmiş gelmiş babasının mezerine gördüyüz mü?* (Babasının mezarına üç dört tane ağaç ekmiş gördünüz mü?) (K.K.17.)

Şetir: Sebze fidesi. *Geliyken didim iki üş dene şetir getirin de bizim de izimiz ossun acı.* (Gelirken iki üç tane sebze fidesi getirin lütfen, biz de bir şeyler ekelim güzel olur, dedim.) (K.K.5.)

Şivēdiz: Taze sarımsak, yoġurt ve kırmızı etle yapılan ve Barak Ovası’na özgü olan bir yemek çeşididir. *Ġış geldiĥ kimi Şivediz yiye adam heĥ ĥasde ōr mu?* (Kışın Şivediz yemeġini yiye birisi hiç hasta olur mu?) (K.K.57.)

Şiyir: Şiir. *Şiyir yazabiliĥ mi?* (Şiir yazabiliyor musun?) (K.K.41.)

Şof şoflu: Gösterişli. *Bu şof şoflu asbabları nerde ġeycen ‘acep.* (Bu gösterişli elbiseleri nerede giyeceksin acaba?) (K.K.28.)

Şōra: Şurası. *Bizim baĥça ā şōra işde.* (Bizim bahçe şurası işte.) (K.K.16.)

Şoraġ: Çok tuzlu. *Gelin bir şorba etmiş kine yēn şoraġdı.* (Gelin bir çorba yapmıştı ki, çok tuzluydu.) (K.K.18.)

Şorak: Acı. *Yemek şorak olmuş diyerekden kimse yimedi.* (Yemek acı olmuş diye kimse yemedi.) (K.K.64.)

Şorba: Çorba. *Sabahtan damāma şorba deymeze doymam ben.* (Sabah kahvaltısında çorba yemeden doymam ben.) (K.K.48.)

Şov: Şu. *Aha şov adamın ōlu mu 'allim.* (Bak, şu adamın oğlu öğretmen.) (K.K.82.)

Şövbe: Şube. *Postayın bu şövbesi sâ daha yahtın bacım, gel sen ora elet bunu.* (Postanın bu şubesi sana daha yakın, gel sen oraya götür bunu.) (K.K.23.)

Şübüb: Çatalçam (Şibip) Köyü. *Şübübün 'acer adı Çatalçam oldu işde.* (Şibip Köyü'nün yeni adı Çatalçam oldu.) (K.K.79.)

Tā: Pencere. *Tānıñ önüne oturmuş, geleni gideni gözlüydi.* (Pencerenin önüne oturmuş geleni gideni gözlüyordu.) (K.K.50.)

Ta'af: Tuhaf, garip. *Valla ta'af bi adamdı yanı anlamadım.* (Vallahi garip bir adamdı yanı anlamadım.) (K.K.39.)

Tabıdın omuzlayacak er bulama-: Tabutunu taşıyacak insan bulunamasın, manasında kullanılan bir ilençtir. *Ondan dövişiyşiñ bindan dövişiyşiñ halıñ nolucu bilmim. Saba tabıdın omuzlayacak birini bulamayınca Allāne dırış acep?* (Onunla kavga ediyorsun bununla kavga ediyorsun. Öldüğün vakit tabutunu taşıyacak bir insan bulamayınca ne yapacağız acaba?) (K.K.46.)

Tağa: Pencere. *Eveli tahta tağalar vardı, şimdi dēşti.* (Önceden tahta pencereler vardı, şimdi değişti.) (K.K.34.)

Tağarlag: İp makarası. *Bi tağarlag ipnen sâ külleh örmüş.* (Bir makara iple sana şapka örmüş.) (K.K.45.)

Tahir: Fıtık hastalığı. *Ār galdırmadan arvada tahir gelmiş.* (Çok ağır kaldırmaktan kadın fıtık hastalığına yakalanmış.) (K.K.8.)

Taħne ireñi: Açık kahverengi renk. *Taħne ireñi de nası açmış seni.* (Açık kahverengi de benzini nasıl açmış.) (K.K.32.)

Taħne: Tahin. *Gışın üşümemek için taħneden bekmezi kat kat yi.* (Kışın üşümemek için tahin ile pekmezi kat da ye.) (K.K.73.)

Taħsı: Araba. *Taħsı alıklar bi dene.* (Bir tane araba almışlar.) (K.K.27.)

Taħtabiti: Küçük böcek. *Fırının içi taħtabiti doluğ bacım, acı gel de burayı onğarağ.* (Fırının içi küçük böceklerle dolmuş, gel de burayı temizleyelim lütfen.) (K.K.11.)

Talañ ét-: Yağmalamak. *Ustası yogğken düvene gelmiş de düveni acımadan talañ ediymiş.* (Ustası yokken dükkana gelmiş ve dükkana acımadan yağmalamış.) (K.K.38.)

Talaz: Kir pas. *Hayad talaz oluğ eyice, bir süpürge çal acı.* (Avlu iyice kirlenmiş biraz süpür de

temizlensin.) (K.K.64.)

Tama: Hani. *Sen beni ölümüne seviydin tama, şinnik noldu?* (Sen beni ölümüne seviyordun hani, şimdi ne oldu?) (K.K.5.)

Tamañ: Hani, hani ya. *Tamañ genni beni çoğ seviydi.* (Kendisi hani beni çok seviyordu.) (K.K.8.)

Tamaş_éd -: İzlemek. *Oturduñ 'aylecek tamaş_ëddik.* (Oturduk ailecek izledik.) (K.K.16.)

Tanğayaz: Sonuna kadar. *Gış günü gapı tanğayaz açık birañlırmıymış bacım.* (Kış günü kapı sonuna kadar açık bırakılır mı hiç?) (K.K.2.)

Tanı-: Saygı duymak. *Onuñ damarına basarsayız hêç biriyizi diñlemes, böyügüm diye de güvenmeyin hêç de tanımas.* (Onun damarına basarsanız hiçbirinizi dinlemez, yaşımız büyük diye de güvenmeyin hiç bir şekilde saygı duymaz.) (K.K.24.)

Tap tap ol-: Pervasızca konuşmak. *Böyyüg kim hatir ney bundarı biliymiñ sen? Heç de bilmiñ vallā beyle tap tap olmadan yer alamañ hā unutma.* (Büyüğünü saygıyı biliyor musun sen? Hiç de bilmiyorsun vallahi. Böyle pervasızca konuşma ile hiçbir topluma dahil olamazsın bak sana söyleyeyim.) (K.K.7.)

Tapına düşür-: Denk getirmek. *Ne diysen bobaña tapına düşürüp söyliceñ.* (Ne diyorsan babanı denk getirip söyleyeceksin.) (K.K.37.)

Tapışla-: Bebeği uyutmak amacıyla hafif bir biçimde el içi ile vurmak. *Bebē tapışla da uyusun.* (Bebeğe hafif hafif vur da uyusun.) (K.K.26.)

Tarğadanağ: Tak diye. *Günnerden berri haste olan gızı tarğadanağ yere düşmesin mi.* (Günlerden beri hasta olan kızını tak diye yere düşmesin mi.) (K.K.31.)

Tarhın: Dereotu. *Tarhın yol da getir acı. Yörtan yēn gözel oluy.* (Birazcık dereotu topla da gel. Yoğurtla birlikte çok güzel oluyor.) (K.K.53.)

Tarla başla-: Birinden yapmasını istediğin küçük bir işi yapması durumunda tarla başlanmış kadar çok sevinmek. *Sen bı işi etdiñ ya, valla bā tarla başladıñ.* (Sen benim bu işimi hallettin ya, vallahi beni çok mutlu ettin.) (K.K.48.)

Tarpadanağ düş-: Birdenbire yere yığılmak. *Arvadiñ çoğ üsdüne geldiler, zatan tensiyon var genninde, o gadek üstüne gērsen nōr? Aha tarpadanağ düşdü kaldı işde.* (Kadının çok üzerine geldiler, zaten tansiyon hastalığı var. Bak işte bir anda yerde yığılı kaldı.) (K.K.27.)

Taşgalalık et-: Acele ettirmek. *Bir ceneze ossa, bir düyün ossa önce genni gaçar. Taşgalalık eder, gennini parçalar.* (Bir cenaze olsun bir düğün olsun, herkesten önce kendisi koşutur. Acele ettirir, kendi kendini paralırdı.) (K.K.39.)

Taşgala et-: Acele etmek. *Taşgala etme bañ, zatan her şey yolunda.* (Bak acele etme, zaten her

şey yolunda gidiyor.) (K.K.30.)

Tavıkkıl: Horoz. *Tavıkkılın olğaç oldusa kesekte yiyek ölüm.* (Horozun olgunlaştıysa kesip yiyelim oğlum.) (K.K.56.)

Tavlan-: Kilo almak. *Bobanın gapısından geldinden kelli eyi tavlандın.* (Evlendikten sonra iyice kilo aldın.) (K.K.67.)

Tavlı: Balık etli. *Biz tavlı arvat severik.* (Biz balık etli kadın severiz.) (K.K.56.)

Tay düş-: Aynı yaşta olmak. *Benim küççük oğlandan sen tay düşüysüünüz.* (Benim küçük oğlumla sen aynı yaştasınız.) (K.K.24.)

Tay: Denk. *Hele bir gendine bak bir bā, biz senden tay mıyık?* (Bir kendine bak bir de bana, biz seninle denk miyiz?) (K.K.64.)

Tayara: Uçak. *Ben görhdüm için tayariya binemem.* (Ben korktuğum için uçağa binemem.) (K.K.32.)

Taydaş: Birlik ve beraberlik içinde olan. *Onnar dōduklarından kelli taydaşlar, ayrılmazlar.* (Onlar doğduklarından beri birlik içindeler, ayrılmazlar.) (K.K.3.)

Tayı yere gōy-: Çaba göstermekten vazgeçmek. *Ben artık tayı yere gōyucum didi.* (Ben artık çaba göstermekten vazgeçeceğim dedi.) (K.K.8.)

Taysın-: Umursamak. *Ne disem beni taysınıy, dinliy.* (Ne dersem diyeyim beni umursar dinler.) (K.K.44.)

Taysınma-: Umursamamak. *Ana, adamın kötülüne söyler mi heç? Beni niye taysınmın oğlum.* (Anne, insanın kötülüğüne bir şey söyler mi hiç? Beni neden umursamıyorsun oğlum?) (K.K.67.)

Taytaş: Yaşıt. *Bu iki 'ammuşe taytaşlar sen biliñ mi?* (Bu iki amca çocuğu yaşıtlar sen biliyor musun?) (K.K.19.)

Tazı böyüdükçe çulunun küççül-: Güçlü iken herkesin kendisinden çekindiği kişinin zamanla diğer insanlar tarafından önemsenmemesi. *Ben eveli bir bārdımmı yiri göyü inneedirdim, e işde tazı böyüdükçe çulu küççülür.* (Ben önceden bir bağırdığım zaman yeri göğü inletirdim. E işte şimdi insanlar artık beni önemsemiyor.) (K.K.7.)

Tazıya benzer hāla gel-: Çok zayıflamak. *Bı uşā noluğ, tazıya benzer hāla gelik didim.* (Bu çocuğa ne olmuş çok zayıflamış dedim.) (K.K.8.)

Teb'āt: Huy, karakter. *Her adamın teb'āti denişik oluy işte, bir olmuy.* (Her insanın huyu farklı olur işte, bir olmaz.) (K.K.80.)

Tebelleş ol-: Başına bela olmak. *Biz bı işi başımıza tebelleş etdik de ne boğ yidik, işde şindi de bir çarası yok.* (Biz bu işi başımıza bela ettik de ne halt yedik, işte şimdi de bir çare bulamıyoruz.) (K.K.45.)

Teberriḡ: Armağan, yadigar. *Bı nenemden bā teberriḡ, benim üçün yēn ḡīymatlı.* (Bu ninemden bana armağan, benim için çok kıymetli.) (K.K.56.)

Teberik: Hediye. *Bu saat bā ırrahmetli babamdan ḡalan bir teberik.* (Bu saat bana rahmetli babamdan kalan bir hediye.) (K.K.13.)

Tebir: Geniş kap. *Südü tebire ḡoy da gelim ā, sūtlaḡ edek.* (Sütü genişçe bir kaba koy da geliyorum hemen, biraz sūtlaḡ yapalım.) (K.K.57.)

Tebirḡe: Sokak başı. *Tebirḡiye varmış, anam gessin diye çeḡliydı.* (Sokak başına gitmiş annem gelsin diye baḡırıyordu.) (K.K.50.)

Tekdeḡ: Bir çiftten oluşan bir eşyanın bir tekinin kaybolarak tek kalmasıdır. *Benim terlīm gene mi tekdeḡ ḡaldı, terlig almadan usandık vallā.* (Benim terliğimin teki yine mi kayboldu, ben artık terlik almaktan usandım vallahi.) (K.K.29.)

Tekec: Kekeme. *Bu ōlan sonradan sonramiya tekec oldu.* (Bu çocuk sonradan kekeme oldu.) (K.K.59.)

Tel ehli ol-: Şakadan anlayan kafa dengi insan olmak. *Bi adam tel ehli olmassa ondan 'ömür mü ḡiçer?* (Bir insan kafa dengi olmazsa onunla bir ömür mü geçer?) (K.K.76.)

Tel ehli: Kafa dengi. *Eyle eyi bir adamdı kine, tel ehli, uḡaḡdan uḡaḡ böyükden böyük olurdu.* (Öyle iyi bir adamdı ki, kafa dengi, çocukla çocuk büyükle büyük olurdu.) (K.K.30.)

Telaḡı ḡaralı ol-: Şanssız olmak. *Bı ḡadek de telaḡı ḡaralı olunmas kine.* (Bu kadar da şanssız olunmaz ki.) (K.K.40.)

T'elim et-: Öğretmek. *Babası t'elim etdi gennine her şeyi.* (Babası öğretti ona her şeyi.) (K.K.8.)

Tellen-: Darılmak. *Sen o ḡün bāyle etdin bende sā tellendim, ḡabarıḡ ola.* (Sen o gün bana öyle yaptın ya bende sana darıldım, haberin olsun.) (K.K.33.)

Teltay et-: Halletmek. *Dezzene söylediḡ mi sen? O hemen teltay eder.* (Teyzene söyledin mi sen? O hemen halleder.) (K.K.65.)

Temmaḡ: Cimri. *Eli berk temmaḡın biriydi.* (Eli sıkı cimrinin biriydi.) (K.K.37.)

Temotos: Domates. *Balcan kebabının yanında temotosdan biber eysik olmaz.* (Patlıcan kebabının yanında domatesle biber eksik olmaz.) (K.K.16.)

Tenkdeḡ: Eşi olmayan, tek. *Gız bu ayakḡabılar niye tenkdeḡ, tekleri nerede?* (Kız bu ayakḡabılar niye farklı farklı, eşleri nerede?) (K.K.18.)

Tepdili ḡaş-: Ne yapacağını ḡaşırmak. *Geldi, ōlunu bulamik didi ya, tepdilim ḡaşdı nēdecēmi bilemedim.* (Gelip oḡlunu bulamıyoruz deyince ne yapacağımı ḡaşırdım.) (K.K.62.)

Terelellı: Akılsız. *Ḡaḡ yaḡına geldi dā düzelmedi bu terelellı gız.* (Kaç yaḡına geldi hala düzelmedi bu akılsız kız.) (K.K.9.)

Terge-: Bırakmak. *Uşānı devşēni tergemış gētniș.* (Çoluğunu çocuğunu bırakıp gitmiş.) (K.K.8.)

Ters eşşē bindir-: Hile yaparak insanı kandırmak. *Sen ħahından ġazanmadın kine, ters eşşē bindirdiġ bizi.* (Sen kendi hakkınla kazanmadın ki, hile yaparak bizi kandırdın.) (K.K.65.)

Teşt: Leġen. *Aşşō ekmek mi ediciniz, bu bir teşt ħamurnan?* (Ayşe, yufka mı açacaksınız bu bir leġen hamurla?) (K.K.10.)

Tetti: Küçük çocuġın ilk adımı. *Benim pașa ölüm tetti ederse çuhulata dātıcım.* (Benim pașa oġlum ilk adımını atınca çikolata dağıtacağım.) (K.K.65.)

Tevellid: Doğum. *Böyyüg gızımın tevellidinden rahmetli ġaynanamın ölümü aynı tarih.* (Büyük kızımın doğum günü ile rahmetli kayınvalidemin ölümü aynı tarihte.) (K.K.27.)

Tevir: Çeșit, tür. *Beș barmān beși bir mi anam, kömesi tevir tevir.* (Beș parmaġın beși bir mi, hepsi çeșit çeșit.) (K.K.18.)

Tezkiyesi bozuġ ol-: Bir kișinin karakterinin herkes tarafından kötü olarak bilinmesi. *Seniġ bobaġın tezkiyesi bozuġ dēdim.* (Senin babanın karakteri herkes tarafından kötü olarak biliniyor dedim.) (K.K.69.)

Tezze tezze solasıġ: Genç yașında kötü hastalıklara tutulasın manasında söylenilen bir ilençtir. *Tezze tezze solasıġ bes.* (Genç yașında hastalıklara tutul inșallah.) (K.K.43.)

Tezzeyken düşesiġ: Genç yașında öl, manasında söylenilen bir ilençtir. *Uşān devşēn tezzeyken düşe ișallā.* (Çoluġun çocuġın genç yașında ölür inșallah.) (K.K.65.)

Tıġac: Çok yemek yemiș olma durumu. *Orucu așdından belli yēy, tıġac olduġ biraġ artılıġ dēdim.* (Orucu açtıġından beri yiyor bırak artık çok yediġin için rahatsız olacaksın dedim.) (K.K.16.)

Tıġdap kimi kes-: Kesin ve net olmak, sürekli karar deġiștirmemek. *Valla beni bilirsiiyiz, tıġdap kimi keserim.* (Vallahi beni bilirsiniz, kesin ve net bir şekilde karar veririm.) (K.K.61.)

Tıhna: Şişman. *Saġı ħamır yimiș de tıhna ġalmıș.* (Sanki hamur yemiș de şişman kalmıș.) (K.K.71.)

Tıġsırıġ: Hapşuruk. *Nezze oluġ, bir öysürük bir tıġsırıġ.* (Nezle olmuș, bir öksürük bir hapşuruk.) (K.K.2.)

Tılġabeș: Tılhabeș Köyü. *Tılġabeș'iġ dāna çıġdıġ mı heç?* (Tılhabeș Köyü'nün daġına çıktın mı hiç?) (K.K.38.)

Tın tın: Ağır ağır, yavaş yavaş. *Nası da tın tın geliy.* (Nasıl da ağır ağır geliyor.) (K.K.46.)

Tırșık: Uzun, iri yapılı erkek. *Bir emmisi vardı bizim adamın, eyle calbadı kine herkeș gennine*

tırşik dirdi yanı artık o genninin lahabı galıkdı. (Bir amcası vardı eşimin, öyle iri yapılıydı ki herkes kendisine tırşik derdi. Yani, artık o kendisinin lakabı olmuştu.) (K.K.13.)

Tıs: Donuk, tepkisizlik. *Ayyuş'un bahışından sonra tüm arvatlar tıs olup galdı.* (Ayyuş'un bakışından sonra tüm kadınlar donup kaldı.) (K.K.32.)

Tısgıyt: Defol git, manasında söylenilen bir ünlem ifadesidir. *Ne gonusuysunuz, tısgıyt dedim.* (Ne diyorsunuz, defolun gidin dedim.) (K.K.39.)

Tilfini çıkar-: Tüm ayrıntılarıyla anlatmak. *Emine gessin de tilfini çıkardsın size.* (Emine gelsin de tüm ayrıntılarıyla anlatsın size.) (K.K.49.)

Tilliyi aş-: Maddi anlamda çok borca girmek. *Biz tilliyi aşdık nası ödiycik bilimim.* (Biz çok borca girdik, nasıl ödeyeceğiz bilmiyorum.) (K.K.53.)

Tilliyi aşan: Müsrif. *Senin tilliyi aşan bı halıñdan artık yiter, genniñe çeki düzen ver.* (Senin bu müsrifliğin yeter artık, kendine çeki düzen ver.) (K.K.41.)

Tintebe'ât: Titiz. *Bir toz görse galbi çarpar yēn tintebe'âtdi.* (Bir toz görse kalbi çarpar çok titizdi.) (K.K.28.)

Tip: Tüplü ocak. *Gızım tipin altını garalt.* (Kızım, ocağın altını kıs.) (K.K.39.)

Tirid: Et suyu. *Herif gısmı sever tiridi.* (Erkekler sever et suyunu.) (K.K.63.)

Tiriñiz: Çabuk bir şekilde sinirlenen. *Hayla tiriñizsiñ.* (Nasıl da çabuk sinirleniyorsun.) (K.K.51.)

Titoz: Avlanılan bir çeşit kuş türüdür. *Titoz mu avlayağ ne yapağ?* (Titoz mu avlasak acaba ne yapsak?) (K.K.13.)

Tiyek: Fidan. *Şu āçdan bir tiyekde ben alim da bizim bahçaya ekim.* (Şu ağaçtan bir fidan da ben alayım da bizim bahçeye ekeyim.) (K.K.2.)

Tiyek: Üzüm fidanı. *Bir tiyek sarıdan yi bañım bu seneniñ māsili neymiş.* (Bir dal sarıdan ye bakalım, bu senenin mahsulleri nasılmış.) (K.K.34.)

Tohac: Genellikle çamaşır yıkarken kullanılan bir çeşit alettir. *Tohacı asbaba dēl şindi gafana içirrim hā.* (Bak şimdi tokacı çamaşıra değil senin kafana vururum.) (K.K.63.)

Toħac: Şişman. *Bir gız dōmuş, gucā sīmiy toħac kimi.* (Bir kız doğmuş, kucağa sığmıyor şişmanca.) (K.K.27.)

Toħdur: Doktor. *Toħdura gidim de şu bacāmı görsedim.* (Doktora gideyim de şu bacağımı tedavi ettireyim.) (K.K.36.)

Toķlu: Erkek kuzu. *Ahıra goymiya on baş toķlu almışlar.* (Ahıra koymak için on tane erkek kuzu almışlar.) (K.K.24.)

Tolomandan toy u ur-: Bir konuyu doğrudan anlatmak yerine uzatarak dolaylı bir biçimde anlatmak. *Tolamandan toy uçurma navar, a lat da geç.* (Dolaylı yoldan anlatma uzatmadan anlat da geç lütfen.) (K.K.8.)

Tommus: Temmuz. *Tommusu  sicc nda i  mi edilir g ?* (Temmuz'un sicc nda i  mi yapılır k z?) (K.K.24.)

To uz: Domuz. *To uz ne ariy b rda.* (Domuz ne arar burada.) (K.K.65.)

Topa : Bir yumruk, bir yumak. * ald  pendirleri topaç topaç etmiş.* (Mayaladığı peynirleri bir yumruk büyüklüğünde yapmış.) (K.K.8.)

Topala : Sulu köfte. *Misafira topala  edim d m, sence?* (Ak am gelecek olan misafire sulu köfte yapayım diyorum, sence?) (K.K.57.)

Torp  doslu  edesi : Bir an evvel  l, manasında söylenilen bir ilençtir. *Torp  doslu  edesi  i all .* (Bir an önce ölürsün inşallah.) (K.K.54.)

Torp n  altından ol-: Bir bölgede yer alan her toprak parçasının çok kıymetli olması. *Bira y n  ymadlı, torp  altından vall .* (Burası çok kıymetli, her toprak parçası da oldukça önemlidir.) (K.K.20.)

Toslak: Yüzü etli olan. *V c d   o  tombul d l amm  tosla dı.* (Bedeni çok tombul değildi ama yüzü tombuldu.) (K.K.28.)

T v t v: K   msemi manasında kullanılan bir ifadedir. *Bura gelip beni alt edecek olan da sen misin t v t v!* (Buraya gelip beni alt edecek olan da sen misin yoksa?) (K.K.57.)

Tozud-: Saçmalamak. *Bunu  o   onu durdummu tozuduy.* (Bunu çok konu turunca saçmalıyor.) (K.K.72.)

T  met et-: Bir kimseyi bir olayda suçlamak. *Sen beni bo a t  met ediydin benim bir t  m m y   dedim.* (Sen beni boşuna suçluyorsun benim bir suçum yok, dedim.) (K.K.82.)

T   m: Suç, kabahat. *Ben ne d sem t   m oluy.* (Ben ne desem suç oluyor.) (K.K.24.)

T k: Ağır, onur incitici. *Onun t k t k laflarını duymadansa ölürüm d yeg.* (Onun onur incitici sözlerini duymaktansa ölürüm daha iyi.) (K.K.15.)

T ll : Uygun fiyat. * u eşyaları hele bize t ll s n  bir söyle, bu fiyat olmaz.* ( u eşyaların bize uygun fiyatını söyle, bu fiyat olmaz.) (K.K.12.)

T re-:  oğalmak, neslinin devam etmesi. *U  n t resin i all , ard n z gele.* ( ocukların çoğalsın, soyunuz deva etsin inşallah.) (K.K.10.)

T reli: Misafiri seven. *Bizim k vde herke  t relidir gözüm.* (Bizim köyde herkes misafiri sever k z m.) (K.K.2.)

T rep: Tertipli, düzenli. *Ba aradlı t rep s bi bir g zd .* (Becerikli tertipli bir k zd .) (K.K.14.)

T z: Arka, ters. *Elimin t z nden bir vururum şimdi s .* (Elimin tersiyle bir vururum şimdi sana.)

(K.K.4.)

Tufacı: Hırsız. *Bu kövde zor tufacı, adamın anasını bellerler vallā.* (Bu köyde hırsız zor bulunur, hırsızlık yapmaya kalkanı da mahvederler vallahi.) (K.K.28.)

Tufala-: Hırsızlık yapmak. *Uşān gözünü doyurucuñ kine, tufalā göz dikmesin.* (Çocuğunun gözünü her şeye doyuracaksın ki, hırsızlık yapmaya yeltenmesin.) (K.K.13.)

Tufeyli: Bedavacı. *Hiçbir şeye para vermiy anca milletin boynundan geçiniydi, tufeyli disen de zoruna giderdi.* (Hiçbir şeye para vermiyor sürekli milletin üzerinden geçiniyordu, bedavacı deyince de zoruna giderdi.) (K.K.65.)

Tuluğ: Şişmiş. *İçine ne göydün onun tuluğ kimi olmuş.* (İçine ne koydun onun, şişmiş.) (K.K.3.)

Tuman: Pantolon, şalvar. *Tumanı çek de çıñ işde.* Tarla işine süslenmiye ne hacat. (Şalvarı giy de çık işte. Tarla işi yaparken süslenmeye ne gerek var.) (K.K.17.)

Turrununu sallandır-: Yüzünü kötü bir vaziyete sokup üzgün olduğunu ve o şeyden memnun olmadığını belirtmek. *Gene neye turrununu sallandırıysın?* (Yine neyden memnun değilsin de yüzünü asıyorsun?) (K.K.35.)

Turudu turfan: Afacan çocuk. *Ele avuca sīmaz turudu turfan bir uşagdı.* (Ele avuca sığmaz afacan bir çocuktur.) (K.K.37.)

Tusbā: Bakır kap. *Yoğurd, en güzel tusbā da çalınır.* (Yoğurt, en güzel biçimde bakır kapta mayalanır.) (K.K.18.)

Tısba: Köstebek. *Ekinlerine tısba dadanık, niye 'acep?* (Ekinlerine köstebekler dadanmış, neden acaba?) (K.K.11.)

Tut suyu: Dut suyu. *Ġansızlık varsa tut suyu içiciñ bol bol.* (Kansızlığın varsa bol bol dut suyu içeceksin.) (K.K.39.)

Tut yarpā: Dut yaprağı. *Tut yarpānı tütünün üsdüne örterik ġurumasın diye.* (Dut yaprağını tütünün üstüne kapatırız tütün kurumasin diye.) (K.K.2.)

Tuyrağ: Zehir. *Gız ħüssün de bir şey dimesiñ diye āzına bir avuç tuyrağ atmasın mı?* (Kız sussun da bir şey demesin diye ağzına bir avuç zehir atmasın mı?) (K.K.84.)

Tüken: Dükkan. *Onnarın tipçi tükeni vardı.* (Onların tüpçü dükkkanı vardı.) (K.K.11.)

Tükenmiyesin: Allah soyunu devam ettirsin, manasında söylenilen bir duadır. *Tükenmiyesin işallā.* (Soyun daim olsun, devam etsin inşallah.) (K.K.81.)

Tümen: Pek çok. *Buralık da tümen ot var. Yanı şindi saymiya başlasam sabāça tükenmes.* (Burada pek çok bitki çeşiti var. Yani şimdi saymaya başlasam sabaha kadar bitmez.) (K.K.81.)

Tüy-: Kaçmak. *İş gördümmü hemen tüyüy. Hēc faydam doġūnsun démiy.* (İş görünce hemen

kaçıp gidiyor. Hiç faydam dokunsun demiyor.) (K.K.58.)

‘Ucar: Haber. *Ġara ‘ucar tez yayılır.* (Kara haber tez yayılır.) (K.K.6.)

Ucun ucun: Tam tamına, tam vaktinde. *Her zaman işleri ucun ucun vahıddā eder.* (Her zaman işlerini tam vaktinde yapar.) (K.K.63.)

Ucundan dut-: Yaşanmış bir olayı sürekli anlatarak hatırlatmak. *Artı duydu ya ucundan dutar bunu.* (Artık olayı duydu ya sürekli anlatıp hatırlatır.) (K.K.39.)

Udumlu: Hünerli. *Eyle bir udumlu gız ol kine seni almiya sürüler gessin.* (Öyle hünerli bir kız ol ki sana bir sürü insan talip olarak gelsin.) (K.K.1.)

Uğruleyn: Gizli olarak. *Evde ne ğader altın varsa kōmesini uğruleyn alıp eletmiş.* (Evde ne kadar altın varsa tamamını gizlice alıp götürmüş.) (K.K.83.)

Uhuf: Vakıf. *Hayir üçün kim uhuf ğursa ora gider yardımçı olurdu.* (Hayır için kim vakıf kursa oraya gider yardımcı olurdu.) (K.K.81.)

Ul-: Çürümek. *Bir ihdiyacı olana veredin vara, baĥ hele hepsi ulmuş.* (Bir ihtiyacı olana verseydin keşke, baksana hepsi çürümüş.) (K.K.80.)

Ulaĥ: Yama. *Eskiden yırtılan asbablar atılmaz ulaĥ edilirdi.* (Eskiden yırtılan elbiseler atılmaz yama edilirdi.) (K.K.25.)

Ulum ulum uluyasıĥ: Öyle bir derde düş ki inlemekten başka bir çare bulamayasın, manasında söylenilen bir bedduadır. *Ulum ulum uluyasıĥ da nārıĥ göve çıĥa.* (Öyle bir derde üş ki inlemekten başka bir çaren olmasın, iniltin göklere çıksın.) (K.K.64.)

Umma: Hastalık. *Sevgiden emlenen umma tez eyleşir.* (Sevgiyle onarılan hastalık çabuk iyileşir.) (K.K.8.)

Ummaya urġa-: İsteddiği şeyi elde edememek. *Her istediñ olmas kine, ummaya da urġarsın.* (Her istediğın olmaz ki, bazen istediğın şeyler olmayabilir.) (K.K.68.)

Umsun-: Umutlanmak. *Ben de gennini görünce umsundum.* (Ben de kendisini görünce umutlandım.) (K.K.3.)

Umsuruġ ol-: Beklenti içine girmek. *Ġuzlaçı arvada ver önce umsuruġ oldu vallā.* (Hamile kadına ver öncelikle, beklenti içine girdi vallahi.) (K.K.18.)

Umsuruġ: Her işten kendi şahsına medet uman. *Adamın bir yeri şişer şinni umsuruġ oluĥ éyice.* (Adamın bir yeri şişecek şimdi, medet umuyor iyice.) (K.K.56.)

Umura gel-: Bir kişiye ya da bir konuya önem vermeye başlamak. *Eveli adam yérine ğomazdıĥ şindi mi umura geldi.* (Önceden insan saymazdın şimdi mi önem vermeye başladın?) (K.K.1.)

Ūn-: Ağlamaktan bayılacak duruma gelmek. *Noldu da ūnuy kele bı?* (Buna ne oldu da ağlamaktan bayılacak duruma geldi?) (K.K.64.)

Ündür-: Bayıltmak. *Arvada kötek çekme mi kaldı? Vura vura ündürmüş māsimi.* (Kadın dövme mi kaldı? Döve döve bayıltmış kadıncağızı.) (K.K.57.)

Ura: Un. *Uşā tek gomiya gelmiy, mıtṭā boydan boya ura saçalamış.* (Çocuğu tek bırakmaya gelmiyor, mutfağa boydan boya un dökmüş.) (K.K.56.)

Uralı: Unlu. *Eli uralı alamaz şimdi.* (Eli unlu, alamaz şimdi.) (K.K.10.)

Urga-: Uğramak. *Geliyken ananış yanında da urğa gāndilini mübāreg eyle acı.* (Gelirken annenin yanına da uğra lütfen, uğra ve kandilini kutla.) (K.K.73.)

Urgu sıra: Önü sıra. *Anamın urğu sıra dolandır, āzından ne çıḥıysa ederdim.* (Annemin önü sıra dolanırdım ağzından çıkan her şeyi hemen yapardım.) (K.K.32.)

Urgu: Ön. *Şu urğumuzdā yimē gāldırın.* (Şu önümüzdeki yemeği kaldırın.) (K.K.82.)

Urgun: Gizli. *Sıḥı bir ğutu kimi urğun işi bitmezdi.* (Kapalı bir kutu gibi gizli işi bitmezdi.) (K.K.43.)

Urhuya: Rukiye adı. *Urhuya bacım sen bu işe ne dīḡ hele bā söyle.* (Rukiye, sen bu işe ne diyorsun hadi bana söyle.) (K.K.31.)

Ürova: Uğurova Köyü. *Ürova'da gāldık on yēddi yıl.* (Biz on yedi yıl Uğurova Köyü'nde kaldık.) (K.K.48.)

Kelleli: Tam altın. *Ne daḥmıslar urub mu kelleli mi?* (Ne takmışlar çeyrek altın mı, tam altın mı?) (K.K.27.)

Ürun: Gizli. *O gader vaḥıt ürun sevdim seni, dēdi.* (O kadar zaman boyunca gizli gizli sevdim seni, dedi.) (K.K.84.)

Urup: Çeyrek altın. *Besböyük adam boyundan da utanmiy eline bir çirtik urup almış da gelmiş.* (Kocaman adam boyundan da utanmıyor eline bir küçük çeyrek altını almış da gelmiş.) (K.K.1.)

Uruş: Dokuzyol Köyü. *Ezov ḥakedi bizim Uruş'a ayıd.* (Ezo Gelin'in öyküsü bizim Dokuzyol Köyü'ne ait.) (K.K.9.)

Uslub: Tavır. *Bi konuşma bi uslub gızım bunnarı unutma hā.* (Bir konuşma bir de tavır kızım, bunları sakın es geçme!) (K.K.6.)

Uşā devşē ġarış-: Evlenip yuva kurmak. *Artıḡ genninden işim yoḡ, uşā devşē ġarışdım ben.* (Benim artık kendisi ile işim yok, evlenip yuva kurdum ben.) (K.K.17.)

Uşā gal-: Gebe kalmak. *Çoḡ şükür ortancıl gızım da uşā gāldı.* (Çok şükür ortanca kızım da gebe.) (K.K.29.)

Uşaḥlīg: Kadın rahmi. *Ur varmış uşaḥlīḡda.* (Rahminde kist varmış.) (K.K.26.)

Uşaḥlī boş ol-: Çocuğu olmayan kadınları ifade etmek için kullanılır. *Evleneli beş sene oldu dā da uşaḥlī boş yanı, Allah yardım eyliye.* (Evleneli beş sene oldu ama hala çocukları

olmadı, kadından dolayı olmuyor. Allah yardım etsin.) (K.K.29.)

Uşakların döşünde bāzlana: Çocukların yanında can versin, manasında söylenilen bir ilençtir.

Uşakların döşünde bāzlana bes. (Çocukların yanında can versin inşallah.) (K.K.8.)

Uşān ğana boyana: Çocuklarının kanı aksın, kötülükler gelsin manasında söylenilen bir ilençtir. *Uşān ğana boyana işallā.* (Çocuklarının kanı aksın inşallah.) (K.K.9.)

Uşānı ğana belenmiş göresiñ: Çocuklarını eli yüzü kanlı göresin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Uşānı ğana belenmiş göresiñ bes.* (Çocuklarını eli yüzü kanlı görürsün inşallah.) (K.K.5.)

Uşānı yuyasıñ: Çocuğunun öldüğünü gör, manasında söylenilen bir ilençtir. *Uşānı yuyasıñ işallā.* (Çocuklarının öldüğünü görürsün inşallah.) (K.K.71.)

Uşğur: Nefis. *Herkeş uşğuruna sâb çıhacaq.* (Herkes nefisine sahip çıkacak.) (K.K.6.)

Ut-: Yenmek. *Girdi her oyunu utar, yenmiye doymazdı.* (Girdiği her oyunu kazanır yenmeye doymazdı.) (K.K.16.)

Utuz-: Yenilmek. *Her oyunda utuzur gene de oyuna doymazdı.* (Her oyunda yenilir yine de oyuna doymazdı.) (K.K.13.)

Uvra: Yufka açarken hamurun tahtaya yapışmasını engellemek amacıyla kullanılan un. *Acık uvra dök de heder olmasın.* (Azıcık un ekle ki hamur ziyan olmasın.) (K.K.62.)

Uyacen: Hastalıklı köpek. *Uyacen mi ney? Doğanma hā!* (Köpek hastalıklı mı ne? Dokunma sakın!) (K.K.36.)

Uyluq: Kalça. *Arvat ğısmı uylunu saqlar acı.* (Kadın kısmı kalçasını saklar.) (K.K.11.)

Üfle-: Kişinin yüzüne doğru sure okumak. *Ecimiñ yanına git de acı birez sâ üflesin. Göz möz ğalmaz vallā beş deqqa da hepsi ğağar senden sâbine gider.* (Anneannemin yanına git de biraz senin yüzüne doğru dua okusun. Nazar mazar kalmaz vallahi. Ne kadar nazar varsa hepsi senden kalkıp sana nazar edene gider.) (K.K.27.)

Üfrügçü: Hasta olan birinin yüzüne dua okuyarak üfleyen ve bu işten kar amacı güden kişi, duacı. *Gorhdūmuzda üfrükçiye giderik.* (Korktuğumuz zaman bu durumdan kurtulmak için duacıya gideriz.) (K.K.84.)

Üleş: Leş. *İçeri girdim üleş kimi gohuy.* (İçeriye girdim leş gibi kokuyor.) (K.K.21.)

Ürkün-: Korkmak. *Bāvurdūkünden belli gendinden çoğ ürkünim. Yanı haşıs da dēlim.* (Bana vurduğu günden beri ondan çok korkuyorum, yani haksız da değilim.) (K.K.30.)

Üryelen-: Rüyada cinsel ilişki görmek. *Kağdı kine ıslanmış, üryelendi zār didim.* (Uyandı ki, ıslanmış. Rüyalandı herhalde dedim.) (K.K.24.)

Üsküp: Boynu bükük. *O yavri yetim diye üsküp geziy hep.* (O çocuğun babası olmadığı için hep boynu bükük.) (K.K.81.)

Üşğubbe: Üçkubbe Köyü. *Üşğubbe'den Vasil ayrılmaz gızım.* (Üçkubbe Köyü ile Dibecik Köyü ayrılmaz kızım.) (K.K.74.)

Üşüdüp gızdır-: Titremek. *Beni bir üşüdüp gızdırma tutdu.* (Beni bir titreme tuttu.) (K.K.7.)

Üt-: Yanmak. *Şindi soba ütüy mü?* (Şimdi soba yanıyor mu?) (K.K.48.)

Ütü: Çabuk hasta olan. *Gız bir adam nası hemen yatā düşüy, ütü vallā.* (Bir insan nasıl hemen yatağa düşüyor, çok çabuk hasta oluyorsun vallahi.) (K.K.67.)

Üzzüle: Ünzile adı. *Üzzüle'yi de sesle.* (Ünzileye' de seslen.) (K.K.22.)

Vāg: Şaşıрма ünlemi. *Anası rehat etsin diye hana yaptıırık eyle mi vāg!* (Annesi rahat etsin diye ev yaptırmış ha öyle mi?) (K.K.37.)

Vahıt: Vakit. *Vahıt gec olmadan gēr.* (Vakit çok geç olmadan gelir.) (K.K.54.)

Välley: Yok artık, manasında söylenilen bir şaşıрма ünlemidir. *Buraya tek başıya mı geldin yanı sen? Välley!* (Buraya tek başına mı geldin yani sen? Yok artık.) (K.K.7.)

Vangırtı: Gürültü. *Bahdım kine merdiban başında bir vangırtı göpiy.* (Baktım ki merdiven başında bir gürültü kopuyor.) (K.K.6.)

Vara yoğa sohran-: Olur olmaz her şeye öfkelenmek. *Yav hele diğle, ne diye vara yoğa sohraniysın.* (Ya hu bir dinle, ne diye olur olmaz her şeye öfkeleniyorsun.) (K.K.7.)

Vara: Keşke. *Vara babamın yérine ben öledim.* (Keşke babam öleceğine ben ölseydim.) (K.K.14.)

Vassıl: Dibecik Köyü. *Vassıl'dan göçmüş Sevindi'ye gelmişik.* (Dibecik Köyü'nden göçüp Sevindi Köyü'ne gelmişiz.) (K.K.9.)

Vāsıl: Vesile olan. *Yanı bir gızdan olan tanışıklık edellerse ille kine bir vāsılı vardır.* (Yani bir kızla oğlan tanıştıklarında illa ki bir vesile olan vardır.) (K.K.45.)

Vassıyad: Vasiyet. *O gader beni üzdü kine o, ölünce vassıyadım gennine onu gabrime yılışdırmasın.* (Beni o kadar çok üzdü ki, size vasiyetim ben ölünce onu mezarıma yaklaştırmayın.) (K.K.80.)

Vezfe: Vazife, görev. *Bı işde benim vezfem ney sen bā onu söyle.* (Bu işte benim görevim nedir, sen bana onu söyle.) (K.K.23.)

Vıhır vıhır et-: Yerinde duramamak. *Bi g*çıyı gır da otur, vıhır vıhır ediyşin gene.* (K*çını kır da otur, yerinde duramıyorsun yine.) (K.K.27.)

Vurgu: Yara üzerine konulan ve genellikle bitkilerden yapılan ilaç. *Elif gari vurguyu hazır etsin de gelek.* (Elif teyze ilacı hazırlasın da gelelim.) (K.K.41.)

Yaba kimi ol-: Kaba bir biçimde olmak. *Bu nası aye ayā? Yaba kimi vallā.* (Bu nasıl kadın ayağı? Çok kabaymış vallahi.) (K.K.15.)

Yaba: Harman savurma işinde kullanılan bir çeşit alet. *Yabayı getir hele.* (Yabayı getir hadi.)

(K.K.39.)

Yabana savır-: Önem vermemek. *Sen niye ben ne dësem yabana savırıysın.* (Sen neden ben ne desem önem vermiyorsun.) (K.K.5.)

Yabanı: Güvercin. *Elli tene yabanıyı neylıceñ kele?* (Elli tane güvercini ne yapacaksın ya hu?) (K.K.40.)

Yağır ol-: Basur olmak. *Oturamıydı ben de dım kine ne oluğ, yağır olmuş.* (Oturamıyordum, ben de diyorum ki ne olmuş, basur olmuş meğerse.) (K.K.65.)

Yağan eliğe gele: Borcun bitmesin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Yağan eliğe gele işallā.* (Borcun hiç bitmesin inşallah.) (K.K.47.)

Yağın: Yakın. *Bes gönüller bir ossun yavrum, yırağlar yağın olur adama.* (Bir tek gönüller bir olsun yavrum, gönüller bir olduktan sonra uzaklar yakın olur insana.) (K.K.67.)

Yağışığ: Güzel, hoş. *Seniñ bı yapıdın yağışığ dēl.* (Senin bu yaptığın şey güzel değil.) (K.K.9.)

Yal: Yem. *Davarların önüne yallarını gıydun mu?* (Davarların önüne yemlerini koydun mu?) (K.K.11.)

Yalağız: Yalnız. *Herif öldüğden kelli yalağız galdım gızım.* (Kocam vefat ettikten sonra yalnız başıma kaldım kızım.) (K.K.67.)

Yalağ: Köpeklerin su içtiği kap. *Eniklerin önündeki yalağlara bir bağadın hele, su var mı yoğ mu?* (Köpek yavrularının önündeki su kaplarına baksaydın bir, su var mı yok mu?) (K.K.54.)

Yalançı Ahmed ol-: Çok fazla yalan söylemek. (Zamanında, Oğuzeli'nde yaşamış bir gözü kör olan Ahmet, çok yalan söylediği için Kör Ahmet ya da Yalancı Ahmet olarak anılmış. Halkın anlatımına göre, çok yalan söylediği için Allah ona ceza olarak bir gözünü kör etmiştir.) *Sen de éyice yalançı Ahmed olduñ hā.* (Sen de iyice yalan söyler oldun bak.) (K.K.52.)

Yalağız: Yalnız. *Bindan kelli ben de hep yalağız galdım.* (Bundan sonra ben de hep yalnız başıma kaldım.) (K.K.64.)

Yalbırda-: Parlamak. *Boyası yeni yapılmış gönān yalbırdaması solar mı heç?* (Boyası yeni yapılmış konağın parlaması solar mı hiç?) (K.K.4.) (K.K.78.)

Yalçı: Bedavacı. *Cebinden bir gıruş çığarmaz kim de ne varsa onu yir bu yalçı herif.* (Cebinden bir kuruş çıkarmaz kim de ne varsa onu yer bu bedavacı adam.) (K.K.14.)

Yaldır yaldır et-: Pırıl pırıl olmak. *Bı bardağları neylen yığadiyiz yaldır yaldır ediy?* (Bu bardakları ne ile yıkadınız, pırıl pırıl olmuş?) (K.K.29.)

Yaldır yaldır: Parlak parlak. *Gızın gözleri yaldır yaldırdı.* (Kızın gözleri parlak parlaktı.) (K.K.9.)

Yālī g*te ğuyruk salla-: Durumu iyi olan insanları tasdiklemek. *Sen işiyi bilirsün didim, yālī g*te ğuyruk sallarsün didim.* (Sen işini bilirsün dedim, durumu iyi olan insanları tasdiklersün dedim.) (K.K.72.)

Yālīk: Başörtüsü. *Yālīnı ört de gel.* (Başörtünü tak da gel.) (K.K.38.)

Yalın ğat: Tek kat. *Çocuğun üstünü yalın ğat geydirip soĥā çıĥarmak da neymiş?* (Çocuğun üstünü tek kat giydirip sokaĥa çıkarmakta neymiş?) (K.K.18.)

Yalınğat: İnce giyim. *Eyle yalınğat dıĥarı çıĥarsan heder oluĥ.* (Öyle ince giyinip dıĥarı çıkarsan hasta olursun.) (K.K.33.)

Yalīz: Yalnız. *Yalīz getme, bobaĥı bekle.* (Yalnız gitme babanı bekle.) (K.K.20.)

Yallı ğurt: Çakal. *Yallı ğurt baĥçıya nası girmiş yav, aĥlīm almadı vallā.* (Çakalın bahçeye nasıl girdiğini aklım almadı vallahi.) (K.K.8.)

Yallı: İştahlı. *Önüne ne gelse bir çırpıda siler yutar yallı bir adamdı.* (Önüne ne gelirse bir çırpıda siler yutar iştahlı bir adamdı.) (K.K.56.)

Yalloz: Çok yiyen. *Sufriya oturdū kimi doyma bilmezdi yalloz adam.* (Sofraya oturduĥu zaman doymak ne bilmezdi o çok yiyen adam.) (K.K.20.)

Yalman: Ucu sivri. *Ġalemleri daha iyi yazsın diyerekden yalman etmiş.* (Kalemlerin ucunu daha iyi yazsın diye sivriltmiş.) (K.K.19.)

Yamız: Kalça kemiĥi. *Yamız çıĥdı.* (Kalça kemiĥim çıktı.) (K.K.20.)

Yampirig: Yan yan yürüyen. *Kele bu nası yürüme, yampirig yampirig.* (Ya hu bu nasıl yürümek, yan yan yürüyor.) (K.K.14.)

Yandım Allah bār-: Yardıma muhtaç olmak. *Yandım Allah bārdım da kim döndü geldi.* (Yardıma muhtaç haldeydim de kim gelip yardım etti.) (K.K.24.)

Yangı: Pişmanlık hissi. *Atama bardīm künden belli cigerim yaniy, yangım bitmiy.* (Babama baĥırdığım günden beri ciĥerim yanıyor, pişmanlık hissim geçmiyor.) (K.K.13.)

Yānı: Sırt. *Allah yānını yere vermēye.* (Allah sırtını yere getirmesin.) (K.K.8.)

Yanıltmaç: Bilmece. *Hele kitapdan bā bir yanıltmaç oĥu bilecem mi?* (Hadi kitaptan bana bir bilmece oku, bilecek miyim?) (K.K.38.)

Yanıĥ yanıĥ ğedesin: Sürünerek yürüyesin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Sürünesin bes, yanıĥ yanıĥ ğedesin.* (Sürünerek yürürsün inşallah.) (K.K.34.)

Yanıĥ yere gele: Devril ama kimseler yardım eli uzatmasın, manasında söylenilen bir ilençtir. *Yanıĥ yere gele bes.* (Devrilesin de yardım edenin olmasın inşallah.) (K.K.36.)

Yanıĥ yere gelmiye: Sırtın yere gelmesin, kimseye muhtaç olma manasında söylenilen bir duadır. *Yanıĥ yere gelmiye işallā.* (Kimseye muhtaç olmayasın inşallah.) (K.K.39.)

Yanyaĥ: Yalınayak. *Yanyaĥ yire basma kızım zerel eder.* (Yalınayak yere basma kızım zarar

eder.) (K.K.10.)

Yanış: Yanlış. *Bı didîñ çoğ yanış baq.* (Bak bu dediğin çok yanlış.) (K.K.31.)

Yar beni bahçada görsün: Bir işi yapmadığı halde yapıyormuş gibi görünen insanları ifade etmek için kullanılır. *Yar beni bahçada görsün diy işde bir boğa yaradī yoḥ.* (İş yapmadığı halde yapıyormuş gibi görünüyor işte, yoksa bir işe yaradığı yok.) (K.K.64.)

Yar yaş ğalma-: Dayanacak gücü kalmamak. *Yarım yaşıḡ ğalmadı artılıḡ.* (Dayanacak gücüm kalmadı artık.) (K.K.75.)

Yar: Sevgili. *Benim yarım vardı ben 'asgere gidiyken.* (Benim sevdiğim vardı ben askere giderken.) (K.K.2.)

Yardıḡ: Nane. *Bostana get de yardıḡ yol gel accık, küfde edicik ya yanına yirik.* (Bahçeye git, nane topla da gel birazcık. Köfte yapacağız ya, yeriz) (K.K.17.)

Yarı: Uçurum. *Tama şo geçede bir yarı var aha işte ordan aşşā düşük.* (Hani şu tarafta bir uçurum var ya işte oradan aşağı düşmüş.) (K.K.67.)

Yarlık: Atlet. *Yarlığıyı üstünden çıkarma kine ḡasde olmiyasıḡ.* (Atletini üstünden çıkarma ki hasta olma.) (K.K.28.)

Yarpaḡ: Yaprak. *Arişde nāder yarpaḡ varsa yoluḡlar.* (Üzüm bağında ne kadar yaprak varsa toplamışlar.) (K.K.16.)

Yarpız: Bir bitki türü. *Aḡşama eşgili yarpız yapıḡ da yiyek.* (Akşama ekşili yarpız yapın yiyelim.) (K.K.38.)

Yaşḡ ğara gele: Yeni yaşıḡ uğursuzluk getirsin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Yaşḡ ğara gele bes de dadıḡı almiyasıḡ.* (Yeni yaşıḡ uğursuz gelsin de tadını almayasın inşallah.) (K.K.8.)

Yaşḡ yérde sayıla: Küçük yaşta öl de insanlar senin yaşıḡı sen toprakta iken saysın, manasında söylenilen bir ilençtir. *Yaşḡ yérde sayıla bes.* (Küçük yaşta ölesin inşallah.) (K.K.80.)

Yavan tarḡana ol-: Çirkin olmak. *Kele bu gız kime çekmiş de beyle yavan tarḡana oluḡ.* (Ya bu kız kime çekmiş de böyle çirkin olmuş.) (K.K.26.)

Yavan: Çirkin. *Bu gelin ġurfı cırf edilmiş ceviz kimi yavan, kele siz bunu nerden buluḡsüz?* (Bu gelin kırılmış ceviz gibi çirkin, siz bunu nereden buldunuz?) (K.K.6.)

Yavanlaş-: Huy ve ahlak anlamında çirkinleşmek. *Bu ilk gelin geldinde nası ḡatındı, şimdi eyce yavanlaştı.* (Bu, ilk gelin geldiğinde nasıl hanım hanımcıktı. Şimdi huyu da ahlakı da iyice çirkinleşti.) (K.K.12.)

Yavız dilden esirgenesinḡ: Allah seni kötü olan dillerden ve sözlerden korusun, manasında söylenilen bir duadır. *Yavız dilden esirgenesinḡ yavrīm.* (Allah seni kötü sözlerden ve

dillerden korusun yavrucuğum.) (K.K.84.)

Yavızlık: Kötülük, fenalık. *Obiya yavızlık etme, acı bi sêrde eyilîn doğunsun.* (İnsanlara fenalıklar yapma, bir kere de iyiliğin dokunsun.) (K.K.56.)

Yavral-: Yalvarmak. *Bā yavralma boşuna.* (Boşuna bana yalvarma.) (K.K.38.)

Yavrim diye meleyesiñ: Çocuğunun başına bir bela gelsin ve sen de onun için ağla sızla, manasında söylenilen bir ilençtir. *Yavrim diye meleyesiñ işallā.* (Çocuğunun başına belalar gelsin de sen de ağla sızla inşallah.) (K.K.83.)

Yavrin-: Yalvarmak. *Bu adama bu ğadek yavrinacāna işiyi adam ağıllı edediñ.* (Bu adama bu kadar yalvaracağına işini doğru düzgün yapsaydın.) (K.K.24.)

Yayım et: Bir olayı ya da bir durumu herkese anlatmak. *Sā dā ilk künden didim kimsiye yayım etme diye, ama senin duyurmadın bir sağır sultan ğalık.* (Sana daha ilk günden dedim kimseye anlatma diye, ama senin söylemediğin bir sağır sultan kalmış.) (K.K.21.)

Yay-: Otlatmak. *Hayvannarı yaydıñ mı?* (Hayvanları otlattın mı?) (K.K.10.)

Yaylım: Hayvanların otlatıldığı yer, alan. *Yaylıma sür de gel ğoyunları.* (Hayvanları otlatacağın alana sür de geri gel.) (K.K.39.)

Yāz: Esmer. *Benim damadım yāz bir ōlan.* (Benim damadım esmer, yakışıklı bir oğlan.) (K.K.29.)

Yazdır-: Kayıt ettirmek. *Seni de yazdırısıñlar.* (Seni de kayıt ettirsinler.) (K.K.1.)

Yazı: Ova. *Barak yazısı şirindir.* (Barak ovası tatlıdır.) (K.K.2.)

Yazıl-: Kaydolmak. *Oğuma yazmiya ben de yazıldım.* (Okuma-yazma kursuna ben de kaydoldum.) (K.K.1.)

Yazıña ğara yazıla: Bahtın kötü olsun, manasında söylenilen bir ilençtir. *Yazıña ğara yazıla işallā.* (Bahtın kötü olsun inşallah.) (K.K.6.)

Yazma: Baş örtüsü. *Herif isdiyse yazmayı vurucuñ başıña hüsücün.* (Kocan istiyorsa, başını kapatıp susacaksın.) (K.K.67.)

Yek yek yeleyesiñ: Bir ekmeğe muhtaç hale gelesin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Yek yek yeleyesiñiz bes.* (Bir ekmeğe muhtaç hale gelirsiniz inşallah.) (K.K.9.)

Yekden köpür-: Bir anda kızmak. *Yekden köpürdü gene laf diñlemes.* (Bir anda kızdı yine, söz dinlemez.) (K.K.7.)

Yekin biñ ola: Birin bin olsun, manasında söylenilen bir duadır. *Yekin biñ ola işallā.* (Birin bin olsun inşallah.) (K.K.9.)

Yekindir-: Hızlanmak. *İşini çabuk et yekindir anası.* (İşini çabuk yap hızlan anneciğim.) (K.K.27.)

Yel kimi ol-: Eli çabuk insanları ifade etmek için kullanılır. *Ben yel kimiyim şimdi hallederim.*

(Benim elim çok çabuktur şimdi hemen hallederim.) (K.K.39.)

Yelpik yelpik: Yürüyüşü eğri olan. *Bir adam evel yürümeyi bilecek, o ney eyle yelpik yelpik.*

(Bir insan öncelikle yürümeyi bilecek, o ne öyle eğri eğri yürünür mü hiç.) (K.K.14.)

Yemekle-: Doyurmak. *Uşaklarını yemekle de gel. Çocuklarının karınlarını doyur da gel.*

(K.K.11.)

Yên tavalar sôt-: Tecrübe, deneyim sahibi olmak. *Sen biliñ, yēn tavalar sōdañ seşsiñ.* (Sen

bilirsin, bu konuda tecrübe sahibi olan sensin.) (K.K.61.)

Yēn: Çok. *Gız evi de yēn varlıklımış.* (Kız evi de çok zenginmiş.) (K.K.46.)

Yeniye: Gelecek yıl. *Yeniye gene ekicik.* (Gelecek yıl yine ekeceğiz.) (K.K.40.)

Yeñili: Hafif. *Anayıñ sâ verdî sandıķ da bu yeñili olan taķda mı?* (Annenin sana verdiği sandık

da bu hafif olan tahtadan mı?) (K.K.64.)

Yer aç-: Yere yatak sermek. *Yerinizi açım da yat.* (Yatağınızı serelim de uyuyun.) (K.K.11.)

Yēr bezi ol-: Değersiz hale gelmek. *Bizim aylemiş yēr bezi olamas.* (Bizim ailemiz değersiz

olamaz.) (K.K.5.)

Yère çañıl-: Ümidinin kırılması. *Ben o ğadek heves etdim işin sonunda gene yère çañılan ben*

oldum. (Ben o kadar heves ettim ama işin sonunda yine ümidir kırılan ben oldum.)

(K.K.33.)

Yerennig et-: Yoldaş olmak. *Sen bā yerennig etdiñ ya Allām seni argıdıp incidmiye.* (Sen bana

yoldaş oldun ya Allah seni ağrıtır incitmesin inşallah.) (K.K.9.)

Yeri sıcak ol-: Bir olayın ya da konunun henüz yeni olması. *Üstünden geçsin de acı, dā yeri*

sıcakken olmas. (Üzerinden birazcık geçsin de şimdi konu yeni iken olmaz.) (K.K.12.)

Yeriñ yurduñ gedik ğala: Evin de her daim birinin eksikliği hissedilsin, manasında söylenilen

bir ilençtir. *Yeriñ yurduñ gedik ğala bes.* (Evinde her zaman birinin eksikliğini

hissedersin inşallah.) (K.K.50.)

Yesir: Tutsak. *Gelin oldūmdan kelli bu ellerde yesir ğaldım.* (Gelin olduğum günden beri bu

ellerde tutsak kaldım.) (K.K.1.)

Yet-: Yetişmek, yardım etmek. *Ne işimiz olsa yeter.* Allām razı olsun. (Ne işimiz olsa yardım

eder. Allah razı olsun.) (K.K.16.)

Yētken yıñılasıñ: Yiğit bir genç olduğun zaman hayatın mahvolsun, manasında söylenilen bir

ilençtir. *Yētken yıñılasıñ işallā.* (Yiğit bir gençken hayatın mahvolsun inşallah.)

(K.K.4.)

Yetmiyesıñ bes: Büyüdüğün yettiğin görülmeden ölesin, manasında söylenilen bir ilençtir.

Yetmiyesıñ bes. (Büyüdüğün yettiğin görülmeden ölürsün inşallah.) (K.K.54.)

Yığaç: Tombul. *Gız bu kimin uşā beyle yığaç.* (Kız bu kimin çocuğu böyle tombul.) (K.K.16.)

Yılan ħakedi ol-: Lafı çok uzatmak. *Yılan ħakedi olmasın navar ġıssadan aġlad.* (Lafı çok uzatmadan kısaca anlat lütfen.) (K.K.3.)

Yıldızlı: Bir işte rütbeye sahip olan. *Yıldızlılar vardı 'asgerde acı burunları ħavadaydı, bizi de pek sevmiylerdi.* (Askerde rütbeli olanlar vardı biraz kibirlilerdi, bizi de pek sevmezlerdi.) (K.K.2.)

Yılğın: Genellikle çok sulak yerlerde yetişen bir çeşit bitkidir. *Yılğınlar almış başını gidiy.* (Yılğın bitkisi nasıl da çoğalmış.) (K.K.7.)

Yılħı: At. *Türk'e dos olan da yar olan da yılħıdır.* (Türk'e dost olan da yar olan da attır.) (K.K.8.)

Yılħ: Şaşı. *O uşān gözleri niye eyle yılħ?* (O çocuğun gözleri neden öyle şaşı?) (K.K.5.)

Yılķ: Aralık. *ġapiyı yılķ bıraĥ babaġ geliy.* (Kapıyı aralıklı bırak baban geliyor.) (K.K.39.)

Yılındır-: Aralamak. *Ėapiyı yılındır.* (Kapıyı arala.) (K.K.8.)

Yıssıf: Yusuf adı. *Yıssıf dayıġı da çār.* (Yusuf dayını da çağır.) (K.K.9.)

Yidīniġ nankörü ol-: Verilen emekleri inkâr etmek. *Halaġ beyle yidīniġ nankörü işde.* (Senin halan verilen emekleri işte böyle inkâr eder.) (K.K.28.)

Yilengec: Yengeç. *Anaları nası ġurumuşdu elleri yilengece dönüktü.* (Anneleri nasıl zayıflamıştı, elleri zayıflıktan yengeçe benzemişti.) (K.K.5.)

Yīmala-: Yığın haline getirmek, biriktirmek. *Arvad didīn eyle öteberiyi yīmalamas kine, accıķ düzlīm bari dēr.* (Kadın dediğin eline ne geçerse öyle yığın haline getirmez ki, azıcık düzenli olayım der.) (K.K.11.)

Yitele-: Zorlamak, ikna etmeye çalışmak. *Beni boşuna yitelemeyiġ, ben isdersem ederim.* (Beni boşuna zorlamayın ben istersem yaparım.) (K.K.40.)

Yiv: Oyuk. *Maġaradaki yivlere ne ġoyuklar zamanında sen bilīġ mi?* (Maġaradaki oyuklara zamanında ne koymuşlar sen biliyor musun?) (K.K.16.)

Yiv: Ağız içinde çıkan yara. *Ėızımın yivi eysilmiy.* (Ağzımda yara eksilmiyor.) (K.K.7.)

Yivi ġalma-: İki kişinin arasında birbirine karşı saygı kalmaması. *Yivimiz mi ġaldı kine?* (Birbirimize saygımız mı kaldı ki?) (K.K.9.)

Yivli: Yara izi bulunan kısım. *Yivli yeriġ izine ġöre büssürü ġirem var artılıĥ.* (Yara izini geçirmek için bir sürü krem var artık.) (K.K.7.)

Yiyim: Rüşvet. *O biriniġ işini ħallediyse illēyiyimi vardır.* (O birinin işini hallediyorsa mutlaka bir rüşveti vardır.) (K.K.19.)

Yobaz: Kaba. *Kimseden ġonuşmiya tenezzül etmez yēn yobazdı.* (Kimseyle konuşmaya tenezzül etmez çok kabaydı.) (K.K.22.)

Yoharı Güneyse: Yukarı Güneyse Köyü. *Yoharı Güneyse' de Yıldız'lar çoğdur.* (Yukarı Güneyse Köyü'nde Yıldız soyadı çoktur.) (K.K.62.)

Yohuşdan çıkar-: Bir konuyu aydınlığa kavuşturmak. *Bını çıharsaň çıharsaň sen yohuşdan çıharıñ.* (Bu konuyu ancak sen aydınlığa kavuşturursun.) (K.K.77.)

Yol töl: Edep haya. *Bu 'acer nesil yol töl bilmezler.* (Bu yeni nesil edep haya bilmiyor.) (K.K.78.)

Yol-: Biçmek. *Nāderi çimen varsa hepsini yoldurmuş.* (Ne kadar çimen varsa hepsini biçirmiş.) (K.K.6.)

Yolağ: Dar yol. *Yolā gireniñ ħalı ħal olur mu sen bā sor hele?* (Dar yola girenin hali hal olur mu sen onu bana sor hadi?) (K.K.53.)

Yolsuz: Edepsiz kadın. *Bu ğadek de arsızlık olmas kine, yolsuz seni!* (Bu kadar da arsızlık olmaz ki, edepsiz seni.) (K.K.6.)

Yontarla-: İleri sürmek. *Bu işi bize ğabil ettirmek için ğırk kelli yontarladıñ.* (Bu işi bize kabul ettirmek için kırk kere ileri sürdün.) (K.K.41.)

Yor: Salya. *Ağzıyñ yoruñu aħıtmadan añlat hele nōldu?* (Ağzının salyasını akıtmadan anlat hadi ne oldu?) (K.K.64.)

Yörüm: Arkadaş, kardeş, dost anlamına gelen hitap sözü. *Yörüm, benden canımı iste sā onu verim, yēter ki senin diliñ söylesin.* (Dostum, sen benden canımı iste sana onu vereyim, yeter ki senin ağzından bir söz çıksın.) (K.K.54.)

Yoz ol-: Kaba olmak. *Acı insan içine ğarış, sen de bir cor et. Kim ne diy bak, bu ğadek yoz olma, yol töp örĝen.* (Biraz sen de insan içine karış, iki söz söyle. Kim ne diyor bak, bu kadar kaba olma, biraz yol yordam bil.) (K.K.5.)

Yöm: Uğur. *Bu uşak size yöm getire işallah.* (Bu çocuk size uğur getirir inşallah.) (K.K.7.)

Yömye: Yevmiye. *Fısdık toplama zamanı ben de ğederdim yömyeden çalışmiya.* (Fıstık toplama zamanı ben de giderdim yevmiye usulü ile çalışmaya.) (K.K.20)

Yöreb: Yanı, yakını, çevresi. *Yörebiyi eyi bilmen gerek.* (Çevreni, yakınıni iyi bilmen gerekiyor.) (K.K.9.)

Yu-: Yıkamak. *Bu asbabları bol suydan yu da arıt gızım.* (Bu elbiseleri bol su ile yıka da temizle kızım.) (K.K.67.)

Yuħa: İnce. *Bu ħayla ğocuħ kele? Yēn yuħa. Üşüñ ħā bından* (Bu nasıl mont ya hu? Çok ince. Bak bununla üşürsün.) (K.K.5.)

Yuħal-: Değersizleşmek. *Evel gennini ğören ayā diñelirdi, şindik bir metelik etmes ħala ğeldi, ħayla yuħaldı.* (Önceden kendisini gören saygısından ayağa kalkardı. Şimdi ise bir pul etmez oldu, nasıl değersizleşti.) (K.K.21.)

Yuḥu: Uyku. *Yorgūnnuḵnan nası heder oldum, yēn yuḥum geliy.* (Yorgunluktan nasıl kötü oldum, çok uykum geliyor.) (K.K.78.)

Yurduḡ yuvaḡ ḥarab ola: Evin yuvan yıkılsın, manasında söylenilen bir ilençtir. *Yurduḡ yuvaḡ ḥarab ola bes.* (Evin yuvan yıkılsın inşallah.) (K.K.8.)

Yuvala-: Yuvarlaklaştırmak. *Ḥamurı yuvala da dinlensiḡ.* (Hamuru yuvarlaklaştırdı da dinlensin.) (K.K.75.)

Yuyucu: Gassal. *Allah yuyucu barmānı yüzüye deydirmiyē.* (Allah, gassalın parmağını yüzüne deydirmesin inşallah.) (K.K.30.)

Yüḥudü: Yahudi. *Biz Yüḥudü dēlik Misimlenik çoḡ şükür.* (Biz Yahudi değiliz, Müslümanız çok şükür.) (K.K.2.)

Yük etdir-: Zahmet vermek. *İçim hēç rahat dēl vallā, yük etdirdik sā.* (İçim hiç rahat değil vallahi, zahmet verdik sana.) (K.K.17.)

Yük: Bebek. *Yüküyüḡ ḥaḡflemesine kaç hafta ḡaldı kızım?* (Bebeğinin doğmasına kaç hafta kaldı kızım?) (K.K.23.)

Yüklü: Hamile. *Yüklü hatuna ḡıymet ḡırḵken biḡ olmalı oḡlum.* (Hamile kadına kıymet kırkken bin olmalı oḡlum.) (K.K.71.)

Yüklüḡ: Yatak koymak için ayrılan bölüm, bölme. *Şu yorḡanı da al yüklüḡe ḡoy.* (Şu yorganı da yatak bölmesine koy.) (K.K.8.)

Yürē fenik-: Acıkmak. *Abō, yürēm çoḡ fenikti.* (Aman, çok acıktım.) (K.K.3.)

Yürēne in-: İnme inmek. *Eyle bir bārdı kine yürēme indi.* (Öyle bir bağırdı ki, inme indi.) (K.K.54.) (K.K.74.)

Yürē oyn-: Çok korkmak. *Sileh sesini duyunca yürēm oynadı.* (Silah sesini duyunca çok korktum.) (K.K.5.)

Yüreg ḥanaḡdan boyanasıḡ: En kıymet verdiği insanın başına kötü bir iş gelsin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Yüreg ḥanaḡdan boyanasıḡ bes.* (En kıymet verdiği insanın başına kötü iş gelsin inşallah.) (K.K.85.)

Yürēḡ dirkedēn at-: Çok heyecanlanmak. *‘Ammi oluysuḡ dēdiler de yürēm dirkedēn atdı.* (Amca olduğumu söylediklerinde çok heyecanlandım.) (K.K.56.)

Yürük: Çok konuşan. *Dili durmaz yürūn tekiydi.* (Dili durmaz çok konuşanın biriydi.) (K.K.52.)

Yüzüḡoynu (Yüzüḡoyn): Yüzüstü. *Bosdandan geldii kimi yüzüḡoynu yatar heç sesini çıḡarmazdı.* (Tarlada çalışmadan gelince yüzüstü uzanır hiç sesini çıkarmazdı.) (K.K.8.)

Yüzünü sallandır-: Sıcak ve samimi davranmamak. *Biz geldimiz kimi yüzünü sallandırır yatarı.* (Biz gelince samimi davranmaz uzak dururdu.) (K.K.20.)

Zağal: Kurnaz. *Zağal adamdı, nerden ne gelir eyi bilirdi.* (Kurnaz adamdı, nereden ne geleceğini iyi bilirdi.) (K.K.32.)

Zal: Akıllı, uyanık. *O kül mü yutar héç? Nası zal bahsana.* (O hiç kül yutar mı? Nasıl da uyanık baksana.) (K.K.16.)

Zāl: Güçlü. *Maşallā zālımışsın.* (Maşallah güçlüymüşsün.) (K.K.39.)

Zambır: Öfke, sinir. *Sā kim ne dēdi de zambırdan dolduñ gene?* (Sana kim ne dedi de, öfke ile doldun yine?) (K.K.72.)

Zambır: Sinir, asabiyet. *Bu zambır ney şindi?* (Bu asabiyet nereden çıktı şimdi?) (K.K.9.)

Zamḥar: Kara kış. *Zamḥarı oldum mu odun derdine mi düşücük, şindi ḥalledek.* (Kara kış geldiği zaman mı yakacak derdine düşeceğiz, şimdi halledelim.) (K.K.70.)

Zamḥlan-: Ağacın bir budağının hasta olması, zarar görmesi. *Zeyitden fisdā bı sene noldu ben bilmim yarısından çoğu zamḥlanıḳ. Nazar deydi ammā geçen ḥasad yēn çıḥıḳdı ya.* (Zeytin ve fıstık ağaçlarına bu yıl ne oldu anlamıyorum, hepsinin neredeyse bir dalında hastalık, zarar var. Bence geçen yıl iyi mahsul elde ettiğimiz için bu yıl nazar değdi böyle oldu.) (K.K.18.)

Zammır: Zambır köyü. *Zammır’lılar ḥökeli ōr.* (Zambır Köyü’nden olanlar öfkeli olurlar.) (K.K.60.)

Zanmır: Öfke. *Gene guyrūna basmışlar ‘ellām zanmırdan geçilmiy.* (Yine damarına basmışlar galiba, öfkesinden geçilmiyor.) (K.K.7.)

Zar et-: Ağlamak, inlemek. *Bu yaşam ben de ossa ben de zar ederim, biz iki üç kün üzülük geçiy ama bı arvad netsin her kün bı yaşamın içinde zar ediyse de ḥaḥlı valla.* (Bu hayat benim olsa ben de ağlarım. Biz iki üç gün üzülüp sonra unutuyoruz ama bu kadın ne yapsın, her gün bu çileyi çekiyor. Bu kadıncağız ağlayıp sızlıyorsa da haklı vallahi.) (K.K.25.)

Zar: İnilti, ağlayış. *Benim zarımı duymıyan ḡalmadı.* (Benim ağlayışımı duymayan kalmadı.) (K.K.60.)

Zarḥa: Kuru bakliyat. *Gış gelmeden evel zarḥıyı ḥazır et hā.* (Kış gelmeden önce kuru bakliyatlarını hazırla.) (K.K.63.)

Zarife: Oya. *Bir gelinlik gızın Bbeline güllü zarifeler yaḥışır.* (Bir gelinlik kızın beline güllü oyalar yakışır.) (K.K.6.)

Zeh̄er: Zehir. *Şu yimē içimize zeh̄er etdin.* (Şu yemeği içimize zehir ettin.) (K.K.73.)

Zeh̄nebit: Zehir. *Bu yemek dēl bir avuç zeh̄nebit olmuş gızım.* (Bu yemek değil bir avuç zehir olmuş kızım.) (K.K.1.)

Zembeleg haneg et-: Karşıdaki kişiye onurunu kıracak sözler etmek. *Ben netdim de sen bā zembeleg haneg ediyşiñ.* (Ben sana ne yaptım da sen bana böyle onur kırıcı sözler söylüyorsun.) (K.K.49.)

Zembil: Geniş taşıma kabı. *Yanı üzüm ossun, acir ossun her şeyi bu zemmilden daşırıñ.* (Yani üzüm olsun, acur olsun her şeyi bu zembille taşıyız.) (K.K.24.)

Zemmil: Sepet. *Bir zemmil getir de şurdañı çamaşırları doldurañ.* (Bir sepet getir de şuradaki kıyafetleri içine koyalım.) (K.K.32.)

Zencir: Kadınların boyunlarından göbeklerine kadar taktıkları altın takı. *Senem'in gızına kaç metir zencir etmişler? Çohdu ama, zere dīm kine bu gızın boynu niye pırlıy.* (Senem'in kızına kaç metre zincir takısı yapmışlar? Çoktu ama, zira ben de görünce bu kızın boynu neden parlıyor dedim.) (K.K.16.)

Zenk: Hastalık. *Marazı zengi heç eksilmezdi.* (Rahatsızlığı hastalığı hiç bitmezdi.) (K.K.4.)

Zennup: Zeynep adı. *Zennup eyle bir yörd çalar kine gızım, yime de yanında yat.* (Zeynep öyle bir yoğurt mayalar ki yeme de yanında yat.) (K.K.15.)

Zerzamba: Toprağın eşelenmiş hali. *Torpā zerzamba edince nası da gözel goñuy.* (Toprağı eşeleyince nasıl da güzel kokuyor.) (K.K.31.)

Zevgir: İnce. *Ācın bıdağları hayla zevgir galış dēl mi?* (Ağacın dalları nasıl da ince kalmış değil mi?) (K.K.81.)

Zeyrad: Ziyaret, ziyaret edilen yer. *Bırda dēl de 'Antep'de bi tene zeyrad var, bilīñ mi?* (Burada değil de Gaziantep 'in merkezinde ziyaret edilecek bir yer var biliyor musun?) (K.K.80.)

Zibde: Bir olayın hakikati. *Sen şimdi onu bunu bırañ da bı işin zibdesini añlad.* (Sen şimdi onu bunu bırak da bu olayın hakikati nedir sen bana onu anlat.) (K.K.19.)

Zibeyde: Zübeyde adı. *Zibeyde dezzeñ nediñ?* (Zübeyde Teyzen ne yapıyor?) (K.K.11.)

Zübüllüg: Çok pis olan yer. *Evin için neydi eyle, zübüllē dönük.* (Evin içi neydi öyle, çok pislik içindeydi.) (K.K.14.)

Zibillik: Gübre atılan yer. *Her buldūnu bura atiysin bura zibillik mi?* (Her bulduğunu buraya atıyorsun burası gübre atma yeri mi?) (K.K.52.)

Zibillīñde yavız ol-: Her insanın kendi yurdunda güçlü olması. *Ey sen zibillīñde yavız ōrsuñ bırda sözüñ geçmes.* (İşte sen kendi yurdunda güçlü olursun, burada sözün geçmez.) (K.K.70.)

Zifir: Yağ. *Küftenin üstüne gara zifir dökülmüşdü sañı.* (Köftenin üstüne siyah yağ dökülmüştü sanki.) (K.K.24.)

Zikzağ et-: Sürekli olarak karar değiştiren kişileri ifade etmek için kullanılır. *Añşam konuşık*

tamam diy, sabah kaḥik yok diy. Zikzağ ediy yanı. (Akşam konuşurken tamam diyor, sabah uyanıyoruz yok diyor. Sürekli kararlarını değiştirir yanı.) (K.K.37.)

Zılğıt çıkar-: Olay çıkarmak, tartışma yaratmak. *Geldīñ gētdīn her yer beyle sorunlu seniñ, vardīn yerde zılğıt çıkarıysıñ hem genniye irezl ediysiñ hem de senden gideni malamat ediysiñ. Acı yerinde dur da ḥös.* (Geldiğin gittiğin her yer böyle sorunlu senin, geçtiğin yerde olay çıkarıyorsun hem kendi kendini rezil ediyorsun hem de yanındaki insanı rezil ediyorsun. Lütfen biraz yerinde dur ve sus.) (K.K.77.)

Zılğıt et-: Feryat etmek. *Ölunuñ şēd ḥeberi geldī kimi eyle bir zılğıt etdi kine yer göy iñledi. Allām sabır vere bes.* (Oğlunun şehit haberi gelince öyle bir feryat etti ki yer gök inledi. Allah sabır versin inşallah.) (K.K.83.)

Zılğıtla-: Duyurmak. *Ėyi kine kimsiye şindilik bi şey dimeyiñ didik, tüm soḥā zılğıtlamışsıyız vallā. Yazıklar ossun size.* (İyi ki şimdilik kimseye bir şey söylemeyin dedik, hemen tüm sokağa duyurmuşsunuz. Yazıklar olsun size.) (K.K.33.)

Zılha: Zeliha adı. *Aha bı Zılhanıñ ilk uşā.* (İşte bu Zeliha'nın ilk çocuğu.) (K.K.4.)

Zille': Süslü kız çocuğu. *Gız uşā gennini tā gūndaḥdaken sevdırır gızım, hepsi zille 'valla adamın yürēne sohası geliy.* (Kız çocuğu kendi kendini daha kundaktayken sevdırır kızım, hepsi süslü şirinler vallahi. İnsanın bağrına basası geliyor.) (K.K.37.)

Zilley: Süslü. *Hele bir göresiñ nası zilley bir ev dayamış.* (Bir görsen nasıl süslü bir ev döşemiş.) (K.K.60.)

Zımbırdat-: Bir kimseyi bir konu için devamlı söyletmek, yormak. *Anana yazzık dēl mi ḡadıncāzı niye zımbırdatıysın gel diyse gel işde.* (Annene yazık değil mi, kadını neden söyletiyorsun. Gel diyorsa gel işte.) (K.K.11.)

Zımma: Demir parçası. *Samanıñ içinde zımmanıñ ne işi varmış yav?* (Samanın içinde demir parçasının ne işi varmış ya hu?) (K.K.62.)

Zımparala-: Dövmek. *Edesi gennini eyice bi zımparalasıñ.* (Abisi onu iyice bir dövsün.) (K.K.39.)

Zingil: Şeker ve unla yapılan bir çeşit tatlı. *Gışın ille zingil ederdik.* (Kışın mutlaka zingil tatlısını yapardık.) (K.K.21.)

Zıpğınlaş-: Genç ve zinde olmak. *Sā esgerde ne yidirdiler de sen beyle zıpğınlaşdın hele bā söyle.* (Askere gidince sana ne yedirdiler de sen böyle gencecik zinde bir hale geldin, bana söyle bakalım.) (K.K.36.)

Zıraf: Sıska, zayıf. *Bı bızā niye beyle zıraf kalık?* (Bu buzağı neden böyle zayıf kalmış?) (K.K.8.)

Zırd zırd et-: Bir işi yapabileceğini söyleyip daha sonra üstesinden gelememek ve bu yüzden

mağcup olmak. *Evi yaparken ben şeyle ederim ben beyle ederim, bir ayda inşa'ati bitirrim diydiñ, ey şindik noldu? Ben sana dedim o ğadar böyyüĝ ğonuşma diye, ey beni dinleyen kim var kine? Aha ondan sona beyle zırd zırd edersiñ işde.* (Evi yaparken ben şöyle yaparım ben böyle yaparım bie ayda inşa'atı bitiririm diyordun, e şimdi ne oldu? Ben sana o kadar büyük konuşma demiştim ama beni dinleyen kim var ki? İşte sonra böyle yapabileceğinin sözünü verip üstesinden gelemezsin ve sonunda da mağcup olursun.) (K.K.3.)

Zırhazırh: Dolu, kalabalık. *İçeri zırhazırh dolu heç girme dedim.* (İçerisi çok kalabalık hiç girme dedim.) (K.K.38.)

Zırnık yi bes: Allah sana bir rızık nasip etmesin, manasında söylenilen bir ilençtir. *Zırnık yi bes ben sâ başĝa bi şey dimim.* (Allah sana bir rızık nasip etmesin, ben sana başka bir şey demiyorum.) (K.K.59.)

Zirriyed: Soy sop. *Adama evel zirriyedini sorucuñ yoĝsa nedicik biz gözelmış keleşmiş. Möĝüm olan zirriyedir.* (Bir insana öncelikle soyu sopu sorulur. Yoksa güzelmiş yakışıklıymış ne yapalım bunun hiçbir önemi yok. Önemli olan yalnızca soy soptur.) (K.K.6.)

Zirriyedsiz: Soysuz, manasında ifade edilen argo bir sözcüktür. *Baraĝ'dan zirriyetsizlere ĝız verilmez. Bizim uçun zirriyed yēn möĝüm.* (Barak Ovası'nda soysuz insanlara kız verilmez. Bizim için soy çok önemlidir.) (K.K.6.)

Zırtey: Yaramaz, aksi insan. *Bir oĝlu vardı kine ne bir işe geder ne bir iş beller zırteyin tekdi valla.* (Bir oĝlu vardı ki, ne bir işe gider ne de bir iş öğrenir. İşe yaramazın birisiydi vallahi.)

Zirtik: Çok süslü. *Ğız uşā zirtiklik etmeden ĝeyinmeyi bilmeli.* (Kız çocuĝu çok süslü olmadan giyinmeyi bilmeli.) (K.K.7.)

Zırto: Terbiyesiz. *Beyle olur mu kele aniya babiya, adam accık haye eder. Zırto seni!* (İnsan böyle olur mu ya hu, anneye babaya! İnsan biraz utanır, çekinir. Terbiyesiz seni!) (K.K.30.)

Ziyer_et-: Ziyaret etmek. *Deyzengili ziyer_etmēyi aĝsadma. Uşāĝları devşegleri yoĝ seniñ yoluñu gözlüyler.* (Teyzenleri ziyaret etmeyi aksatma. Çoluk çocukları olmadığı için senin yolunu gözlüyorlar.) (K.K.26.)

Zökürde-: Çok ses çıkarmak. *Masayı yere sürttürmeden ĝaldırsana, zökürdemesin.* (Masayı yere sürümeden kaldırsana, çok ses çıkmasın.) (K.K.14.)

Zom ol-: Sarhoş olmak. *Eve geldi kine zom olmuş, sâ noldu dedim.* (Eve geldi ki sarhoş olmuş, sana ne oldu dedim.) (K.K.68.)

Zōm: Sinir. *Gendine tek cor etdirmez zōmü ğaĥardı hemen.* (Kendi kendine tek söz ettirmez hemen sinirlenirdi.) (K.K.2.)

Zomma kimi ol-: Sağlıklı ve iri yapılı olmak. *Valla bu adam genni gennine eyi baĥıĥ ĥaral. Baĥsana zomma kimi oluĥ.* (Vallahi bu adam kendi kendine iyi bakmış herhalde, baksana nasıl sağlıklı ve iri yapılı gözüküyor.) (K.K.8.)

Zommur: İri yapılı erkek. *Evde iki zommur olan yatıy da baba mı ĥalıĥıy, 'ayıp 'atep de ğalmamıĥ bacım.* (Evde iki tane cüsseli oĝlan yatıyor da babaları mı ĥalıĥıyor, ayıp edep de kalmamıĥ.) (K.K.1.)

Zōmü ğel-: Sinirlenmek. *Hele dur zōmüĝ ğelmesinde sabır et.* (Biraz dur hemen sinirlenme, azıcık sabret.) (K.K.28.)

Zong zong et-: Çok ağrımak. *Ĝafam zong zong ediy.* (Başım çok ağrıyor.) (K.K.27.)

Zorran-: Zorlanmak. *Ĝarbe gidinci ĥoĥ zorrandıĥ da alıĥdıĥ.* (Doĝu'ya gidince çok zorlandık ama alıĥtık.) (K.K.13.)

Zorruĥ: Zorluk. *Kimsiye zorruĥ ĥıĥarmiya ğereg yoĥ.* (Kimseye zorluk ĥıkarmaya gerek yok.) (K.K.8.)

Zorsun-: Yapacaĝı bir iĥi angarya olarak ğörmek. *Kim ne iĥ dēse zorsunuy, etmemek iĥin bin dereden su ğetiriydi.* (Ona, kim ne iĥ söylese söylesin yapmak zor ğelirdi, yapmamak iĥin bahaneler bulurdu.) (K.K.38.)

Zortlu: Sinirli. *Kimsiye teĥammül etmez hemen zortlanırdı.* (Kimseye tahammül etmez hemen sinirlenirdi.) (K.K.64.)

Zorzop ol-: Bir anda karar verip bir anda vazĝeĝmek. *Zorzop olma, kesin pıĥaĥ ol.* (Bir karar verip bir kararından vazĝeĝme, net ol.) (K.K.5.)

Zubun: Elbise. *Birezden emmingile gidicik 'acer dikdirdim zubunuyu ğey.* (Birazdan amcanlara gideceĝiz yeni diktirdiĝim elbiseyi ğiy.) (K.K.29.)

Zuĥum ĥala bes: Yediklerin haram olsun, manasında söylenilen bir ilenĥtir. *Zuĥum ĥala bes.* (Yediklerin haram olsun inĥallah.) (K.K.42.)

Zuĥum ola: Haram olsun, manasında söylenilen bir ilenĥtir. *Zuĥum ola inĥallā o mallar gennine.* (O mallar kendisine haram olsun inĥallah.) (K.K.70.)

Zulumluĝ: Zalimlik, acımasızlık. *Bı ğaderi de zulumluĝ olmaz vallā.* (Bu kadar da acımasızlık olmaz vallahi.) (K.K.50.)

Zurba: Topluluk. *Biri ses etmesin hemen bir zurba adamı doldurur ğetirirdi ğapıĥa.* (Biri ses ĥıkardıĝı zaman hemen bir sürü insanı ğetirirdi kavgaya.) (K.K.22.)

IV. BÖLÜM

4. SÖZLÜK

A

Ā-: Yükselmek.

Aba: Kız kardeş.

‘Abav: Şaşıрма ünlemi.

Abaza: Gösteriş yapan.

Abazañ ol-: Bir kadına karşı cinsel istek içinde olmak.

‘Abbes: Abbas adı.

Abdal ata binse, ben bey oldum dēse: Soylu bir ailenin mensubu olmayan bir kişi ata binse de bey olamaz.

‘Abe: Kalın kumaştan yapılan ve üzerinde işlemeler bulunan bir düğün kıyafetidir.

‘Abıdıll’a: Abdullah adı.

‘Abış: Kılıbık.

Abō: Korku ünlemi.

Aboh: Küçümseme anlamında kullanılan bir ünlemdir.

‘Acalavan: Aç karnına.

Acar ol-: Zalimce davranan kişiler için kullanılan bir ifadedir.

Acar: Söz dinlemeyen, başına buyruk.

Acāraz: Zayıf, cılız.

‘Acebe: Acaba.

‘Acer gelin kimi süzün-: Naz etmek, cilveli bakışlar atmak.

Acer yanıñ yere gele: Sağlam ve güvenilir olduğunu düşündüğün tanıdıklarından darbe al, yıkıl.

‘Acer: Yeni.

‘Aceyib: Tuhaf.

Acı gahve içmiye gēt-: Kız istemeye gitmek.

Acı: Lütfen.

Acır: Uzun salatalık.

‘Acız-: Sıkılmak, bunalmak.

Acir: Tüylü salatalık.

Acür: Kocamış salatalık.

Aç olan daşın berkini yir: Aç olan bir insan, önüne ne gelirse gelsin yer.

Aççıy: Dayak.

Açıh ekmek: Pide.

Açıhça: Utanmaz bir şekilde.

Açkı: Halı.

Adam içine ğarış-: Toplum içinde bulunmak.

Adam: Kişi, birey, insan.

Adamın alacası: Bir insanın düşüncesi.

Adamlā geç-: İyilik yapmak.

Adamlıhnan alahası olma-: Toplum içinde hoş karşılanmayan davranışlarda bulunan kişileri ifade etmek için kullanılır.

Ādañ beye hanek etme-: Aile büyüklerine aksi bir söz edilmemesi.

Adder: Attar.

Ādeyiñ: İşte böyle, manasında kullanılan bir ifadedir.

‘Adeyne: Sonunda, sonuçta.

Adı ğaybol-: Bir kişinin öldükten sonra bir daha adının anılmaması.

Adı ğulāna dey-: Bir kişinin adını kötü sayılabilecek işlerde ve yerlerde duymak.

Adının başkasına ğon-: Bir kişinin vefat etmesi sonucunda isminin bir başkasına konması.

Adının oğura çıh: Bir kimsenin hırsız sıfatıyla anılması durumunu ifade etmek için kullanılır.

Adın ğaħa: Öl de kurtulalım, manasında kullanılan bir ilençtir.

Afer: Diş diplerinde biriken kir, leke.

Aferesi bayram olma-: Yüzü hiç gülmemek.

Afferime segirt-: Bir kimseden aferin, tebrik almak için uğraşmak ve bunun için çaba göstermek.

Affi: Gösteriş.

‘Afici ol-: Gösteriş yapmayı sevmek.

Ağa kimi ol: Ağırbaşlı ve saygılı davranmak.

Ağız: Doğum yapan hayvandan alınan ilk süt.

Ağızlıh: Sigara emziği.

Ağrabalığ: Akrabalık.

Ağ: Öz.

Ağt: Zehir.

Ah ahısı gidip of ofusu ğal-: Zamanında beğenilen bir insanın, gençliğinin ve güzelliğinin gidip yaşlı ve hastalıklı halinin gelmesi.

Aha diya: İşte orada.

Ahar: Çeşme.

Ahd: Anlaşma.

Ahdar: Attar.

Ahdar-: Boşaltmak.

Ahı b*hu: Tamamı.

Ahı b*huna ğarış-: Çok korkmak.

Ahdma: Altın kolye.

Ahl tahtası eysik ol-: Sağlıklı düşünmemek, akıl sağlığı yerinde olmamak.

Ahl us dātilyken ğafiya şemşiye dut-: Mantıklı düşünmemek, doğru karar verememek.

Ahını b*huna ğarışdır-: İyiyi ve kötüyü birbirine karıştırmak.

Ahr sekisi mezunu ol-: Hiçbir öğrenim düzeyinde eğitim almamış ancak yaşam hakkında çok bilgisi olmak.

Ahit: Ağda.

Ahlağ: Ahlak, terbiye.

Ahlı yetme-: Düşünecek kadar olgun olmamak.

Ahlı yılıh: Saf.

Ahlının mihı eysik ol-: Sağlıklı düşünmemek, doğru karar verememek.

Ahlıhda ğan çibanı çıh-: Çok düşünmek ve yoğun bir stresin içinde olmak.

Ahlıyı alanın canıyı da al-: Birini çok sevdiğin için sürekli onu düşünüp başka bir şey düşünmemek ve bu sevginin canına zarar vermesi durumu.

Ahlıyı yitir-: Çok üzüntüden deliye dönmek.

Ahraba: Akraba.

Ahraz: Dilsiz.

Ahret adamı ol-: Dinine düşkün olan insanlar için kullanılan bir deyimdir.

Ahşer: Çok kalabalık.

Ahvel: Hal, durum.

Akis: Yaramazlık eden, yaramaz olan. (Genellikle çocuklar için kullanılan bir deyiş).

Al aşşā et-: Bir kimsenin mevkisini düşürmek.

Ala kara: Kötü alışkanlık, kötü huy.

Ala kuru: Yarı kurumuş.

Ala: Ela renk, ela renkli.

Alalı karalı ol-: Birçok ırktan insanın bir arada bulunması.

Alay āsab: Doğru hesap.

‘Alevire: Alışveriş.

‘Aley: Topluluk, cemaat.

Ālı böcük: Zehirli örümcek.

Alıcısı düş-: Görücü gelmek.

Alıcısı gel-: Ölümcül hastalığa yakalanmak.

Alımı geniş ol-: Hemen hemen her şeye karşı tahammül edebilen insanlar için kullanılan bir ifadedir.

Alımı tez: Kıvrak zekalı.

Ali cingil ocā ol-: Toplumun düşünce yapısı olarak birbirinden ayrılması ve bu ayrılığın getirdiği karışıklık durumu.

Allā adamı ol-: Sürekli ibadet eden insanlar için kullanılır.

Allā afaddan esirgiye: “Allah kazalardan ve belalardan korusun” manasında edilen bir duadır.

Allā ala: Allah canını alsın, manasında kullanılan bir ilençtir.

Alla Alla et-: İşine gelmek.

Allā evi belle-: Kutsal olarak gösterilen bir mekânı, Hac ibadeti yapmış kadar mübarek görmek.

Allā göge çih-: Çok bağırmak, feryat etmek.

Allā sâ gūşak vere: Genç kızlara hayırlı evlilik kurmaları için edilen bir duadır.

Allā sâ satı bazar vere: Ticaret ile uğraşan kişilere hayırlı ve bol kazançlar kazanması için edilen bir duadır.

Allā sebebiye baḥmiya: Sevilmeyen bir insana ithafen söylenen ilençtir. Sebep olmadan bir anda ölümünün gelmesi dilenir.

Allā selādaṅ ḡaldıra: "Hızlı bir şekilde defnedilmeni gerektiren bir ölümün olsun ve bu sebeple cenaze namazın bile kılınmasın." anlamına gelen bir ilençtir.

Allā seni getirmiye: İstenmeyen bir yere giden insan için kullanılan ilençtir. Gittiğin yerden gelmek nasip olmasın manasında kullanılır.

Allā töredmiye: Soyun devam etmesin, manasında kullanılan bir ilençtir.

Allā yaḥın ol-: Yüksek katlı evde oturan insanlar için kullanılır.

Allā yavanıṅ baḥdını vere: Çirkin insanların şanslı olduğu inancıyla yavan (çirkin) bahtının istendiği bir duadır.

Allā yüziye baḥmiya: İşlerin yolunda gitmesin ve her zaman perişanlık içinde ol manasına gelen bir ilençtir.

Allā: Allah.

Allān yüziye baḥma-: Başladığın her işin tersine gitmesi durumunu ifade etmek için kullanılır.

Allāḡ kına yaḡdır- Kefenleme işlemi sırasında cenazenin eline kına yakılması durumuna ithafen söylenen bir yakarıştır. Genellikle, haksızlık yapılan ya da üzülen kişinin kullandığı bir ifadedir.

‘**Allef:** Hile.

Allem ḡullem et-: Kendisinden istenilen bir şeyi yapmamak için bahaneler bulmak.

‘**Allevey:** Ali adı.

‘**Alli silli ol-:** Tertemiz olmak.

‘**Allo cillo ol-:** Bir bilginin yanlış olması.

Almandar: Almantar Köyü.

Almaşık: Tatlı.

Almaz almaz baḡ- Anlamamış gibi bakmak.

Alnıḡa kūn doğ- Şansı yaver giden insanlar için kullanılır.

Altı yaḡ ol- Bir işin içinde başka iş olma durumu, karışıklık.

Altın ufā: Çok maharetli insanları belirtmek için kullanılan bir ifadedir.

Altına çal- Konuyu kapatmak.

Ām: Ağabeyim, kardeşim manasında söylenilen bir hitap ifadesidir.

Amanatın canınḡ ḡayyım ol-: Kişinin kendisine emanet edilen bir şeye kıymet vermeyerek emanetin canı sağlamdır diyip amansızca kullanmasını belirten bir ifadedir.

Amanatın canınm elinney gez-: Emanet olarak anılan bir şeyin başına daha çabuk iş gelmesi ihtimalini ifade eder.

Amanı tüken-: Pes etmek.

Amarıḡan: Amerika.

Amasör: Amortisör.

Amele: İşçi.

‘**Ammar:** Ambar.

‘**Ammel ḡoḡ:** Barak Ovası’nda oynanan bir çocuk oyunudur.

Ammel: Biraz daha.

‘**Ammel:** Daha, çok, fazla.

‘**Ammi:** Amca.

‘**Ammūşe:** Amca çocuḡu.

Ana gezer ḡız gezer bı çēizi kim düzer: Evde yapılması gereken işler dururken kızın ve annenin başka şeylerle meşgul olduğunu fakat işlerin de yapılması gerektiğini ifade eder.

Ana surfasında büyüme-: Üvey anne tarafından büyütülen çocuklar için kullanılan bir ifadedir.

Analık elinnen ver-: Bir şey istendiğinde lazım olan miktardan daha az vermek.

Anannan baban başında çırpına: Öyle bir derdin olsun ki, annen ve baban senin için çok çırpınsın ancak hiçbir faydası olmasın. Dermanı olmayan bir derde düş, manasına gelen bir ilençtir.

Anan baban kızıl gibre gire: “Annen baban cennet yüzü görmesin” manasına gelen bir ilençtir.

Anan boban bir künde yuna: “Annen ve baban aynı gün içerisinde ölsün ve kimsesiz kal” manasında kullanılan bir ilençtir.

Ānan-: Hayvanların toprakta yuvarlanması.

Anbel akis ol-: Çok yaramaz olmak, söz dinlememek.

Anbel: Daha, çok, fazla.

Ancah: Ancak.

‘Angesleg kerced-: İnsanların kırılacağını bile bile alay etmek.

‘Angesleg: Bilerek, bile bile.

Angeslek: Şaka yoluyla.

Annaç: Karşı taraf.

‘Anneyiş: Zeka, anlayış.

Annın çatı: Alnının çatı.

Antebin daşı havara, al borca yaz duvara: Devamlı olarak borca alışveriş yapıp borç defterine yazdıranları ve bu borçlarını ödemeyenleri ifade etmek için kullanılır.

Anteke: Hatay iline bağlı olan Antakya ilçesi.

‘Antep eli: Gaziantep yöresi, Gaziantep ili.

‘Antirişli: Karışık halde bulunan.

Apalağ topalağ: Etli etli.

Apalağ: Tombul, şişman çocuk.

Apar-: Bir şeyi alıp götürmek, çalmak.

Apard-: Alıp götürmek.

Apardıman: Apartman.

Apleyi kaçır-: İpin ucunu kaçırmak, içinde bulunduğu durumda ne yapacağını bilememek.

‘Apov: Abdullah adı.

Appi: Darısı.

Aptez: Abdest.

Ar sâbi olma-: Namusuna kıymet vermeyen insanlar için kullanılır.

Ar satan ol-: İnsanların namuslarına kolayca iftirada bulunmak.

Arahı: Rakı.

Aralıg: Aralık.

Ārañ ol-: Suçsuz gibi davranmak.

Arasad dellalı: Yüksek sesle konuşan kişileri ifade etmek için kullanılır.

Arasad‘da dilenir Galâltı‘nda sadağa verir: Kişinin bakıma muhtaç bir durumda olmasına rağmen diğer insanlara yardım etme isteğini ifade etmek için kullanılır.

Arbet: Çirkin.

Ārcanlı ol-: Yavaş hareket eden insanlar için kullanılır.

Ārdan at-: Kendini diğer insanlardan uzakta tutmak, çok samimi olmamak.

Arfa turfa: Zar zor.

Argıd-: İncitmek, acıtmak.

Arğa: Arka.

Arğa: Sirt.

Arğab: Akrep.

Arğağuylyu: Sirtüstü.

Arğala-: Sirtlanmak.

Arğalı: Güvенеceğı kimsesi olan.

Arhep: Akrep.

Arhık: Su yolu, su akan yer.

Arı kıovanına sürdüş-: Tehlikeli işlerle uğraşmak.

Arıca etek ol-: İffetli bir kadın olarak hayatını devam ettirmek.

Arının inine kıöp dök-: Bir işten ya da kıışiden tehlike geleceğini bile bile o şeye ilişmek, yanaşmak veya o şeye uğraşmak.

Ariş: Bağ.

Ariya al-: Bir kıışıye bir düşünceyi dayatmaya çalışmak, sıkıştırmak.

Ariya gêt-: Zıyan olmak.

Ariya ver-: Bir olayda suç olmasına rağmen suçlu olarak gösterilen kıışiyi ifade ederken kullanılır.

Ārla-: Misafir etmek.

Ārlan-: Misafir edilmek.

Arpa mısıñ: “Erkek kıocuğuna mı hamilesin? ” Hamile bir kadına karnındaki kıocuk erkek mi, diye sorulan bir sorudur.

Arpalı bûdalı: Erkek-kadın karışık.

Arsan ğars: Karışık halde bulunan.

Ārsın-: Dayanılmaz bir ağırlık içinde olmak.

Arsili: Temiz.

Arvat āzlı ol-: Kılıbık erkekler için kullanılır.

Asbab dök-: Ölen kişinin ardından kıyafetlerini ihtiyaç sahiplerine dağıtmak.

Asbab: Elbise.

Asbablı şeytanlardan yırağ ol-: Kötü insanlardan uzak olmak.

Asman: Şamdan.

Aş: Pilav.

‘Aşef: Çapa işi.

Aşında çığ-: Sürekli olarak birbirleriyle karşılaşan insanlar için kullanılır.

Aşını bişir söyle, sözünü döşür söyle: Yapılacak bir işin net bir şekilde belli olana kadar kimseye duyurulmaması gerektiğini ifade eden bir atasözüdür.

Aşını boya-: Devlete ait olan imkânları kendi lehine çevirmek.

‘Aşret: Aşiret.

Aşşā Yeniyapan: Aşağı Yeniyapan Köyü.

‘Aşşegül: Ayşegül adı.

Aşşī: Sevdiği.

Aşşov: Ayşe adı.

At başı çekme-: İş yapmaktan kaçmayan insanlar için söylenir.

At yerine eşşek göy-: Çok değerli biriyken az değerli (değersiz) birine dönüşmek.

Ata: Mustafa Kemal Atatürk.

Atarı ol-: Atılğan, girişken olmak.

Ataş yeri: Cehennem.

Atğı: Atkı.

Atif ütuf: Çürük.

Atik: Tezcanlı.

Attan eşşē düş-: Zenginken fakir hale gelmek.

Avadannık: Altın süs eşyası, altın takı.

Avar ol-: Meşgul edilmek, meşgul olmak.

Avıgat: Avukat.

Avsın: Büyü.

Avsınla-: Büyülemek.

Avustos: Ağustos ayı.

Ay-: Kendine gelmek, gözü açılmak.

Ayā cıvık ol-: Bulunması ve bulunmaması gereken her yere giden insanlar için kullanılan bir ifadedir.

Ayā yere yetme-: Çok sevinmek, mutlu olmak.

Ayağ dolaşdır-: Engellemeye çalışmak, birinin başarısına mâni olmak.

Ayāma yer edim gör sâ neler edim: Genellikle yeni gelinin, gelin olarak geldiği eve ve ev halkına alışıp o evde yer edindikten sonra kayınvalidesine zalimlik edeceği yönünde göz dağı vermek için söylendiği bir atasözüdür.

Ayāna Hac şavabı yazıl-: Bir ziyaret ya da bir iş yapmak için gidilen yerin hayırlı bir yer olduğunu vurgulamak için kullanılan bir ifadedir.

Ayāna mercimeg kütü daya-: Başkalarına güvenerek iş yapan insanlar için kullanılır.

Ayānı al-: Evine davet etmek.

Ayānı etini yè-: Bir iş için bir yere defalarca gidip gelmek durumunda kalmak.

Ayānı gademden başını devletden ol-: Önemli makam ve mevkide bulunan insanlar için kullanılır.

Ayān şarhdan çevrilmeye: Ayağı kible yönüne uzatarak oturmak ya da uyumak günah sayıldığı için bu bağlamda söylenilen bir ilençtir. İşlerin yolunda gitmesin, manasında kullanılır.

Ayānı bergçe bas-: Verilen bir kararı defalarca düşünerek bir sonuca varmak.

Ayānı şarha çevir-: Ayağını kible yönüne uzatarak uyumak.

Ayel uşah: Kadın topluluğu.

Ayel: Kadın.

‘Ayer çek-: Bir işi düzene oturtmak.

‘Ayerle-: Ayarlamak.

Ayin bayın ol-: Gizli bir durumun ortaya çıkması sonucunda rezil olmak.

‘Ayin bayın: Çarpılmış.

Ayin beyin ol-: Açık bir şekilde ortada olmak.

‘Ayıt: Ait.

Ayıtla-: Ayıklamak.

Ayipsin-: Ayıplamak.

Ayle: Aile.

Aynad: İnat.

‘Ayneli: Güzel kadın manasında kullanılan bir ifadedir.

‘Aynesis: Çirkin kadın manasında kullanılan bir ifadedir.

Aynı darağdan daran-: İki kişinin birdenbire birbirine düşman olması.

Aynız uynuz: Eğri büğrü.

‘Ayniz ‘üynüz: Düzensiz, karmakarışık.

‘Ayreni ğabar-: Sinirlenmek.

Ayreti ol-: Değişik, farklı olmak.

Ayreti: Farklı.

Ayvāh: Eyvah!

Ayvaz: Koca, eş.

Ayvazını gör-: Evlenmek.

Āz ver-: Karşıdaki kişinin hoşuna gidecek şekilde konuşulması.

Āz yatımı: Üslup.

Āz: Çıkış yeri.

Az-: Kaybolmak.

Azab: Tarla işçisi.

Azaysızlıh: Edepsizlik.

Azdañ azdañ: Az az.

‘Azed: Saygı, edep, ahlak.

‘Azet: Onur, erdem.

‘Azeysiz ol-: Yaramaz olmak.

Āzı āzına ğavuşma-: Çok gülmek, çok mutlu olmak.

Āzı dorğusuna get-: Kişinin başına buyruk iş yapması.

Āzı g*t ol-: Bir şeyi defalarca söylemek.

Āzı ğara ol-: Kötü söz söylemek.

Āzı ğaymıh ol-: Söylenen sırrı saklamak, kimseye söylememek.

Āzı kirişlen-: Konuşamamak, dili tutulmak.

Āzı mırrah ol-: Keyfi yerinde olmak.

Āzı pis ol-: Küfür etmek.

Āzı uralı ol-: Yeni yemek yemiş olmak.

Āzı yoğarda ol-: Azla kanaat etmeyip sürekli büyük şeylerin hayalini kuran insanlar için kullanılır.

Āzına āz ver-: Bir kişinin konuşmasına ve tavrına göre davranmak.

Āzına ip ölç-: Bir konuda bir insanın fikrini almaya çalışmak.

Āzına ökelen-: Karşısındakinin taklidini yapmak.

Āzına şeytan işe-: Karşısında limon yiyen birinin ağzının sulanması durumu, ağzı sulanan kişi için söylenir.

Āzında ayran durmas ol-: Çok yorgun olmak, yemek yemeye gücü olmamak.

Āzındağı gözu kıırma-: Uzun zamandır söylemek istediğı şeyi söyleyememek.

Āzının kefi ağı-: Bir şeyi çok beğenmek.

Āzınığ otuna göre ver-: Kişiyeye göre konuşmak.

Āzıñ kavuşmiya: “Mutluluktan ve gülmekten ağzın hiç kapanmasın, mutluluğın hiç solmasın” manasında söylenilen bir duadır.

Āzıñ yımılı kal-: Ağzından tek bir söz çıkmaması.

Āzıña bir barmaq şire çal-: İsteddiğini yaptırmak için tatlı sözler söylemek.

Azıt-: Kaybetmek.

Āziya basa basa söyle-: Bir sözü sürekli olarak tekrar etmek.

Āziya yuyucu barmā gir-: Öldükten sonra yıkama işleminin yapılması.

Āziyın içi yumuş dolu ol-: Sürekli başkalarından yardım bekliyor olmak.

Āzlık: Huni.

Aznavır: Asık yüzlü.

‘Azzed: İzzet adı.

Azziğ: Yiyecek.

B

B*h yoluna gêt-: Önemsiz bir sebep dolayısıyla canından olmak.

B*hu cin ol-: Kavgacı olmak.

B*hu ğuru-: Bir olayın ya da konunun üzerinden uzun zaman geçmek.

B*huna göre bosdan çek-: İnsanların kişilik özelliklerine göre davranmak.

B*hunda inci ara-: Bir kimseye fazla kıymet vermek.

B*hundan gemik çığ-: Hiç umulmadık bir şeyin ortaya çıkması.

B*hunu çek-: Bir kimsenin sıkıntılarına razı olmak.

Babal: Vebal.

Babanıñ namını geç-: Çok cömert olmak.

Babıc: Ayakkabı, çarık.

Bacey: Abla, kız kardeş.

Badılcan: Patlıcan.

Badmana badman ğo-: Sinirli bir kimsenin yanında, onu sakinleştirici şeyler söylemek yerine olayı daha kötüye sürükleyecek bir şeyler mırıldanmak.

Bağ: Üzüm tarlası.

Bağ: Demet, deste.

Bağ: Değer, kıymet.

Bağalı: Kıymetli.

Bağın: Bakan.

Bağana: Bahane.

Bağannı: Bakanlık.

Bağca: Bahçe.

Bağdeniz: Maydonoz.

Bal pıçā kimi ol-: Kullandığı kelimeler iç açıcı olmasa da tatlı sert bir üslupla karşındakini incitmeden konuşmaktır.

Balabağ: Şişman, etli.

Balcan moru: Koyu mor renk.

Balcan: Patlıcan.

Baldırı düz gız iste-: Kusursuz iş istemek.

Balrı: Ağrı.

Balı āzında pıçā bāzında yaşı-: Zenginlik içinde yaşayıp yaşadığı günlerin tadını alamamak.

Balık damā: Nazara iyi geldiğine inanılan bir çeşit ottur.

Balmumuna döñ-: Ses seda çıkarmadan oturmak.

Bamiye kimi dızlağ ğal-: Yalnız kalmak, (kızlar için) evde kalmak, evlenememek.

Bamiye: Bamyas.

Bandırasız ol-: İnançsız olmak.

Bar bāla-: Çok kirlenmek.

Bar bālat-: Kirletmek.

Barağ eli: Barak Ovası.

Barak: Çok tüylü ve iri halde bulunan köpek.

Barağ: Yağmurlu ve çok soğuk olan hava.

Barbil: Varil.

Bardıl: Rüşvet.

Barğ: Bağır.

Bārı yangılı ol-: Çok dertli olmak.

Bārını ez-: Söylenilen sözle insanın vicdanına rahatsızlık vermek.

Bārıyı yar-: Yüreğini yaralamak.

Barlı: Kirli.

Bārsağ: Bağırsak.

Bartıl kapıdan girerse, iman tādān çıharsa: “Bir işi yapmak için rüşvet alındığı an, o işin kişiye sağlayacağı yarar da hayır da yok olur”, anlamında kullanılan bir atasözüdür.

Basdih: Pestil.

Başka: Bel korsesi.

Baş bāla--: Evlendirmek.

Baş bul-: Dara düşen bir kişinin çare bulması.

Baş gāşı-: Bir kişinin derdine çare olmak, çaba göstermek.

Baş gāşıma-: Bir kişinin derdine çare olmamak.

Başa çıhar-: Bir işin sonuna gelmek, başarmak.

Başa kaḥınc ét-: Yapılan bir iyiliği sürekli dile getirmek.

Başa yet-: Başa bela olan insanlar için kullanılır.

Başaca sevin-: Tüm ailenin mutlu olacağı bir haber almak.

Başaradlı: Becerikli.

Başda çiban çıh-: Kişinin başına bir bela gelmesi.

Başdan kıça ol-: Birbirini tanıyan insanların hep beraber bir arada yaşaması.

Başğıltı: Yatağın baş kısmı, başucu.

Başı ariya gēt-: Kavgaya karışan bir kişinin bunun bedelini canıyla ödemesi durumunu ifade etmek için kullanılır.

Başı böyyüg ol-: Çok çocuğu olan anne ya da baba için kullanılır.

Başı çek-: Başlamak.

Başılı: Yatağın üst tarafı.

Başına daş dikil-: Vefat etmek.

Başını gopard-: Hiç susmadan konuşup karşıdaki insana bıkkınlık vermek.

Başınnan oyna-: Tehlikeli işlerle uğraşmak.

Başma butura-: Kendi aldığı kararlar yüzünden perişan bir yaşamın içinde insanlar için kullanılan bir ifadedir.

Başma dey-: Ölen kişinin kalan eşyalarını başkalarına dağıtmak.

Başma gara gel-: Kişinin başına bela, musibet gelmesi.

Başma mıh kes-: Kişinin kendi başına dert açması.

Başma pençik fermānı at-: Çok talep gören eşya, çok beğenilen bir kız ya da herhangi biri için kullanılan bir ifadedir.

Başını yi-: Kişinin yeni aldığı bir eşyasını kullanamadan ölmesi.

Başıya çiçekler ekil-: “Ölünce mezarın şen olsun, çiçeklerin hiç solmasın ” manasında edilen bir duadır.

Başıya daş dikile: Sevilmeyen insanların bir an önce ölmesi için kullanılan bir ilençtir.

Bāşire: Pazarlık.

Batman döv-: Ağırbaşlı, vakur davranmak.

Batman: Bir kilo.

Batmannan çāln ğariş-: İyinin kötünün ayırt edilememesi.

Batura ataş bas-: Yiğit bir kişiye zarar vermeye çalışmak.

Bayaḥḥı: Deminki.

Bayak: Az evvel, demin.

Bayaklin: Az evvel.

Bayam: Badem.

Bayın-: Bayılmak, fenalaşmak.

Bayındır-: Bayıltmak.

Bayram beyi ol-: İstifra etmek.

Bayram görme-: Yüzü gülmemek.

Bayramcalık: Bayram arifesinde nişanlıya gönderilen kıyafet, hediye.

Bayramdan olansız ol-: Bayramda elini öpecek torunlarının ve gelininin olmaması baht karalığı olarak sayıldığı için kullanılan bir ifadedir.

Bazar: Pazar.

Bazarlıḥ: Kız istendikten sonra yapılan altın ve eşya alışverişine verilen isimdir.

Bāzdan düş-: İştahın kesilmesi.

Bazertesi: Pazartesi.

Bāzı bol ol-: Çok iştahlı olmak, çok yemek.

Bāzı culḥ et-: Elinde ekmek alacak parası olmayan birinin yemek yeme hayaliyle yaşaması.

Bazı: Yufka.

Bāzıa aḥdar-: Hakkı olmayan bir parayı kendisi için harcamak.

Bāzıa geçir-: Hakkı olmayan bir parayı kendisi için harcamak.

Bāzıda kuş kuyrūnun çıḥ-: Boğazında yaralar çıkması ve bu sebeple yemek yiyememek.

Bazlambac: Çocuk oyunu.

Bāzlı: İştahlı.

Bebirlen-: Gururlanmak.

Becer-: Cinsel münasebete girmek.

Beçara: Çaresiz, zavallıcağız.

Bedel: Kale duvarı.

Bedeni yoḥ ol-: Kişinin bir hastalık dolayısıyla zayıflaması.

Bedeniniñ ıyrını görme-: Bir hastalık sebebiyle gençliğinin ve sağlığının tadını çıkaramamak.

Bedeniñ çürıye: “Bir hastalığa tutul, her gün bir yerinde yara çıksın sonunda da bedenın yara bere içinde kalıp çürüsün”, biçiminde kullanılan ilençtir.

Bedeniñ sābi ol-: Cüssesi kadar iş yapmak.

Bedeniñ Fıransıs topu deye: “Bedenine Fransız askerlerinin attığı top denk gelsin”, biçiminde kullanılan bir ilençtir.

Bedeniñe ğurd dala-: Vücudun yaralarla dolması.

Bedeniñi dert dut-: Sürekli hastalık durumu yaşayan insanlar için kullanılır.

Bedir: Dolunay.

Beki: Belki.

Bekmes: Pekmez.

Bel belle-: Toprağı eşelemek, havalandırmak.

Bel: Tarım aleti.

Belbā: Kuşak, kemer.

Belbend: Demir parmaklık.

Bele-: Sarmak.

Belediñ: Beledin Köyü.

Belen: Tepe, yüksek.

Beli berk ol-: Sağlam bir bünyeye sahip olmak, yorulmamak, güçlü olmak.

Belig: Saç örgüsü.

Belinden in-: Doğurmak.

Beliñ bıñıñ kırıl-: Çok yorulmak.

Beliñi miñraba daya-: Bir iş için yüksek mevkiden bir insanın yardımına ihtiyaç duymak.

Belkilem: Belki de.

Bèlle-: Eşelemek.

Belle-: Zannetmek.

Belleme: Atın sırtına örtülen örtü.

Belli: Beri.

Bellibeg: Apaçık.

Bellik et-: İşaretlemek.

Bellik: İşaret, iz.

Bellur: Cam.

Bembā: Kendi kendime.

Bendek: Büyük ve geniş çuval.

Benzinnig: Benzinlik.

Beñ düş-: Üzümün olgunlaşmaya başlaması.

Beñze-: Benzemek.

Berçim: Dikiş.

Bêrêcig: Şanlıurfa ilinin Birecik ilçesi.

Berg: Çok.

Berhay et-: Yardım istemek, imdat dilemek.

Berhay: İmdat!

Beri gel-: Kesin bir şekilde verilen karardan dönmek.

Beriy beñzer: Biraz.

Berk yüzlü: Utanmaz.

Berkişdir-: Sağlamlaştırmak.

Besböyyük: Kocaman.

Bêsnî: Adıyaman ilinin Besni ilçesi.

Beti beñzer ol-: İki kişinin birbirini anımsatacak kadar çok benzemesi.

Beti berekedi: Bir işin sahip olduğu bereket.

Betiñe gêt-: Ayıp karşılamak, ayıp saymak.

Bey evinin beslemesi ol-: Zengin bir aileye sahip olmasına rağmen düzgün ve temiz kıyafetler giymeyen insanlar için kullanılır.

Beylesil: Bunun gibi.

Beyniñe yêr etme-: Akıl almaz bir şeyin duyulması durumunda inanmak istememek, inanmamak, inanmamak.

Beyran: Pirinç, kırmızı et ve sarımsak ile yapılan Gaziantep'e özgü bir çeşit çorbadır.

Beyrek: Böbrek.

Bezeg (Bizeg): Süs, takı.

Bezenê bâlan-: Bir şey ile elini ayağını bağlamışlar gibi davranıp hiçbir şey yapmamak, tepki göstermemek.

Bezer-: Bir hastalığın meydana çıkması.

Bezzeg et-: Süslemek.

Bıcılğan: Kadınların göğüs uçlarında çıkan yara.

Bıdam: Budama.

Bıdamcı: Budama işini yapan.

Bıhça: Bohça.

Bıhı kırıl- Çok yorulmak.

Bıhım: Bel, omurga.

Bıhınak: Eklem yeri, eklem.

Bıkelle: Bu defa.

Bıldır: Geçen yıl bu zamanlar, geçen yıl.

Bıldırçın kimi ol-: Güzel ve genç olmak.

Bılh: Çamur.

Bılh-: Çok ağrımak, sızlamak.

Bılhı-: Çok ağrımak.

Bılķ bılķ et-: Yapış yapış olmak.

Bılla-: Karıştırmak.

Bımızlan-: Kederlenmek.

Bıtıra-: Sıkılmak.

Bıtıraķ: Dikenli bir çeşit ot.

Bıyınģa bulaşdırma-: Bir konuyla ilgisi olmasına rağmen ilgisi yokmuş gibi davranmak.

Bız kes-: Ters bakışlı kişileri ifade etmek için kullanılır.

Bi mindellik yer bıraķ- Ayrılacağıın yerden hatırı sayılır biri olarak ayrılmak.

Bi s*şdı olma-: Hiç kimseye yararı dokunmayan insanları ifade etmek için kullanılır.

Bi saħen: Bir tabak olarak kullanılan bir ölçüdür.

Bi yumaķ on dök-: Sürekli ağlamak, gözyaşı dökmek.

Bibi: Hala.

Bicig: Buzağı.

Bıg: Şaşıрма ünlemi.

Bil pıçā: Kimseyi kırmayan.

Bilbig: Utangaç.

Bildē yanıldına yetme-: Çokbilmiş davranan insanların aslında çok şey bilmediğini belirten bir ifadedir.

Bilē: Bileği taşı.

Bileņzik: Bilezik.

Bileycek: Hep birlikte, beraber.

Bilinmes ķurşunlara ğıt-: Ölümünün sebebi kimse tarafından bilinmeyen insanlar için kullanılan bir ifadedir.

Bilinmes maraza düş-: Devası bulunamayan bir hastalığa yakalanmak.

B*llig: Çocuğun erkeklik organı.

Bilmeziye: Bilmeyerek.

Binān: Az evvel.

Biḡ: Bin sayısı.

Bir ayaḡ gel-: Kūs olan iki taraftan birinin zoraki de olsa yanaşmayı kabul etmesi.

Bir batman etin ya at da ya arvat da ol-: Atın da kadının da belirli bir kiloya sahip olması gerektiğini belirten bir ifadedir.

Bīr bīr terle-: Çok terlemek.

Bir çala: Biraz.

Bir delē işe-: Aynı amaca, aynı fikre sahip olan insanlar için kullanılan bir ifadedir.

Bir evde yatıp biḡ eve zarın gel-: Hasta olan insanın tedavi gördüğü yerde ölmesi ve bir çok insanın duyup bu duruma üzülməsi.

Bir hanē süsleyip gelin et-: Birinden duyulan sözün üstüne başka şeyler ekleyip ortalığa yaymak.

Bir kalemde sil-: Var olan tüm hatıraları tek seferde silip atmak.

Birē: İçki.

Bişenādeg: Pişene kadar.

Bişgel: Pişmiş olan.

Bişi: Sac üzerinde yapılan yağlı bir ekmek çeşididir.

Bişirib bişirib önüğe getir-: Geçmişte kalan bir konuyu sürekli olarak hatırlatmak, tekrarlamak.

Bizme çarığ: Çok nazlı.

Bizme çarıklı ol-: Çok nazlanmak.

Bobayıḡ sinesine b*h yā-: “Baban ölsün ve ölünce de mezarı uğursuzluklarla dolsun, cennet yüzü göremesin”, biçiminde kullanılan bir ilençtir.

Bobayıḡ sinine nur yā-: “Baban ölünce mezarı nur ile dolsun”, biçiminde edilen bir duadır.

Bocu: Köpek yavrusu.

Bō‘ cüg: Böcek.

Boğaz: Yiyecek.

B*h sarısı: Açık kahverengi renk.

Bol g*tden osur-: Mübalağa etmek, yalan söylemek.

Bōn: Bugün.

Bōn: Bugün.

Bōnluk: Bugünlük.

Bōr iti ol-: Düşmanlığını açıkça değil de gizli gizli sürdüren insanlar için kullanılır.

Bor: El değmemiş.

Boraz: Taşlık, sert toprak.

Bordan sök-: O zamana kadar hiç ilişilmemiş bir konu hakkında yorum yapmak, o konuyu gün yüzüne çıkarmak.

Böreg: Börek.

Boruna körüne yaşa-: Bir yaşam gayesi içinde olmadan sıradan bir biçimde yaşamak.

Boya sümē gel-: Bir insanın yetişkin hale gelmesi, büyümesi.

Boya-: Ters bir biçimde cevap vermek, azarlamak, kızmak.

Boyan-: Biri tarafından azarlanmak, kızılmak, terslenmek.

Boyan-: İçine zehir olmak.

Boydan düş-: Değersizleşmek.

Boynu burulu ol-: Bir konuda utanç sahibi olmak, bir tarafı eksik olmak.

Boynu ergi kal-: Bir işi hakkıyla yapamamak, eksik kalmak.

Boynu yoğun ol-: Çok yiyip bir işe yaramamak, bir iş yapmamak.

Boynu yön ol-: Kendi işini kendin halletmek.

Boynunun kökünü gör-: Çok zor zamanlardan geçmek.

Boynun gendirli ol-: Başka birinin emirleri ile bir yaşam sürdürmek.

Boynun yanına yığıl: Yataklara düşmek, hastalanmak.

Boynuğa geş-: Bir işte ilgisi olmamasına rağmen sorumluluğun kişiye yıkılmasıdır.

Boyun iplere ölçü ver-: Öldükten sonra boyuna uygun kefen biçilmesi.

Boyün: Bugün.

Boz āz ol-: Sürekli olarak küfür etmek.

Bozar-: Renginin açılması durumu.

Bozgun: İshal.

Böğcük: Pire.

Böğcüklen-: Pirelenmek.

Bölük pörçük et-: Bir parayı ya da herhangi bir şeyi boşa kullanmak, ziyan etmek.

Börgleş-: Zenginleşmek.

Böyyüglen-: Kibirlenmek.

Burçağ: Güzel koku.

Burgul: Bulgur.

Burma: Bilezik.

Burnu düş-: Çok kötü kokmak.

Burnu kınamış kimi ye-: Daha önce hiç yemek yememiş gibi, açgözlülükle yemek yemek.

Burnunнан yit-: En iyi fırsatları bile istememek, beğenmemek.

Burnuñ bıdan-: Toplum içinde utanç verici bir duruma düşmek.

Burnuğu kaldır-: Havalı olmak, kibirli olmak.

Burnuğu kır-: Gurur yapmamak.

Burul: Bulgur.

Burulu: Burkulmuş.

Burun bāz et-: Yüzünü, canının sıkkın olduğunu gösterecek bir biçime sokmak.

Burunsuzda hıзма ol-: Bir insanın önemli fırsatlara sahip olup bunu değerlendirememesi.

Butura-: Çok öfkелendiği için bağırıp çağırarak.

Buy-: Çok üşümek.

Buy-: Donmak.

Buz kes-: Genel olarak bir yemeğin çok soğumuş olduğunu belirtmek için kullanılır.

Büber: Biber.

Bülbül başı yut-: Çok konuşmak.

B*llük: Çocuğun erkeklik organı.

Büydür: Kanbur.

Büydüs: Kalça.

Büzürük: Beceriksiz.

C

Cā cücüg: Çoluk çocuk.

Cafcaflı gonus-: Yapamayacağı işleri yapabilecek gibi konuşup insanları aldatan kişileri ifade etmek için kullanılır.

Cağ: Demir parmaklık.

Cağ-: İçki içmek.

Cağa: Gösteriş.

Cağal: Cahil.

Cağannem: Cehennem.

Cağcağı: Buğday öğüten alete verilen isimdir.

Calab: Kaba.

Calāb: Kaba.

Calba: Uzun ot.

Camılar yaptır-: Çok sevap işlemek.

Cam ı: Cami.

Camız: Manda.

Cammiş: Manda.

Can çek-: Ölüm döşeginde olmak.

Can hanañdan yıhıl-: Çok sevdiği biri tarafından ihanete uğramak.

Can öze-: Çok özen göstermek.

Canı ğayyim ol-: Yiğit ve sağlıklı insanlar için kullanılır.

Canı õşlúk verme-: İçin rahat etmemesi.

Canı tezze ol-: Kendisine yapılan şakayı kaldıramayan insanlar için kullanılır.

Canı uzun ol-: Canı yanmamak.

Canıñdan ciyeriñden bul-: Kişinin işlediği günahın bedelini çocuklarının ya da eşinin ödemesi.

Canı asmanda kal-: Ölmek, vefat etmek.

Carah: Doktor.

Carılda-: Boş konuşmak.

Carıs malamat ol-: Rezil rüsva olmak.

Carıs: Rezil.

Cartlak: Ciğer.

Cāş: Eşek.

Caşım caşım caş-: Evden bolluk ve bereketin eksik olmaması.

Cazğır-: Kızmak.

Cebi deşik ol-: Parasını tutumlu kullanamayan kişiler için kullanılır.

Ceh dāt-: Korku salmak.

Ceh: Gösteriş.

Cehannem kütü: Çok günahkar olan kişileri ifade etmek için kullanılır.

Cehannemden bile ğırh konağ öte ol-: Büyük günahlar işleyen insanlar için kullanılan bir ifadedir.

Celbe: Kaba, fiziki olarak iri olan.

Celeb: Kaba.

Celed: Kuzulaması yakın koyun.

Celled: Cellat.

Cem ‘aziyelevēliñi bil-: Bir konu hakkında tüm detayları bilmek.

Cem ‘i Miħammed: Tüm Müslümanlar.

Cemov: Cemile adı.

Cenağ geçin-: İyi anlaşılamamak.

Cenağ: Zıt.

Cercer: Döver makinesi, harman dövme aleti.

Ceryanlı: Elektronik.

Cevab: Cevap.

Ceyiran: Elektirik.

Ceyşlig: Askerlik.

Cezvesi karış-: Bir kızın istenmeye gelmesi durumu için kullanılır.

Cıbsıt-: Saçmalamak.

Cıda: Mızrak.

Cığız: Oyunbozan.

Cıh singir ol-: Çok çabuk sinirlenen insanlar için kullanılan bir ifadedir.

Cılğı: Ahlak, terbiye, edep.

Cılğın-: Bir işin amacının dışına çıkması.

Cılğısız: Akılsız.

Cılğısız: Ahlaksız, terbiyesiz.

Cılleyli: Süslü.

Cıllıg: Çulluk.

Cımcılık: Islak halde bulunan.

Cınak: Sapık.

Cıncıh: Cam parçası, cam kırığı.

Cıncık ireñi: Açık mavi renk.

Cıncıklı gülle: Misket.

Cıngılı elinden salma-: Yaşlansa dahi kendi kendine bakım yapmayı ihmal etmeyen insanlar için kullanılır.

Cınnab: Cinli, cin çarpmış.

Cırcır ol-: Çok konuşmak.

Cırıla-: Bağırıp çağırmak.

Cırnas: Zayıf, çelimsiz.

Cırnaz: Cılız, güçsüz.

Cıvık ol-: Ağırbaşlı olmamak, yerinde durmamak.

Cıvıklan-: Bir kimseye karşı olması gerektiğinden daha çok yakın davranmak.

Cıvsıt-: Sapıtmak.

Cızbüzzüg: Ufak şeylere dahi ağlayan, sulugöz.

Cızdır-: Kirli kanın vücuttan atılması için jilet yardımıyla vücudun belirli bölgelerini çizdirmek.

Cızıyı geç-: Bir kişiye karşı sınırı aşmak, haddini aşarak konuşmak.

Cibel-: Şımarmak.

Cibeld-: Şımartmak.

Cibelek: Şımarık.

Cibinlik: Tül.

Cicî gevşe-: Kabullenmek, kabul etmek.

Ciddov: Dede.

Ciger: Eş veya çocuk manasında kullanılır.

Cimē: Cuma.

Cimērtesi: Cumartesi.

Cimēt: Topluluk.

Cinbaş: Çok hareketli, yerinde durmayan.

Cingan çergesi kimi ol-: Genel olarak evi dağınık olan kadınlar için kullanılan bir ifadedir.

Cingan evinde mısandıra ara-: Olması pek mümkün olmayan bir şeyi beklemek, istemek.

Cini küfür ol-: Bir anda sinirlenip kötü sözler savuran insanlar için kullanılan bir ifadedir.

Cip: Çok.

Ciyerinin paramparça ol: Bir kimsenin çocuklarından birinin (çocuğunun) vefat etmesi.

Ciyerinnen sınıanlardan ol-: Bir çocuğun, kötü bağımlılıklar ve arkadaşlıklar kurarak ebeveynlerini üzmesi durumunu ifade eden bir kullanımdır.

Ciyerinden sınıan-: Bir kişinin çocuğunun/çocuklarının başına kötü işler gelmesi.

Codar: Sakat.

Coğab: Cevap.

Cōlan et-: Gezip dolaşmak.

Comard: Cömert.

Comcomusu ol-: Tam zamanı olmak.

Comcomuya deng gel-: İşin çok olduğu zamana denk gelmek.

Cor ver-: Anlatmak, söylemek.

Cor: Söz.

Cōdele: Yorgan.

Culbağ: Çıplak.

Culbak: Çıplak.

Culban-: Soyunmak.

Culla-: Oyunbozanlık etmek.

Culluk: Hindi.

Cullup: Misket oyunu.

Cuğur: Gözleri çökük olan.

Curun: Genellikle taştan yapılmış olan kurna.

Cüdele: İnce yorgan.

Ç

Ç*llik: Dişilik organı.

Çā: Çocuk.

Çağan: Cahil.

Çah-: Vurmak.

Çahıl: Çakıl taşı.

Çahırca: Yaprakları küçük ve açık yeşil renkte olan, haşlanarak yemeği yapılan bir çeşit bitkidir.

Çahırğanad ol-: Hızlı olmak, eli çabuk olmak.

Çahşa-: Yerinden oynamak, düzenin bozulması.

Çakşak: Taşlık yer.

Çal-: Mayalamak.

Çal-: Süpürmek, temizlemek.

Çāla ol-: Bir konuya ya da bir duruma karşı olgun bir şekilde yaklaşamamak.

Çāla: Olgunlaşmamış meyve.

Çalabınan: Kaba bir şekilde.

Çalağan: Kartal.

Çaldır-: Düğün yapmak.

Çalgeçir et-: Özen göstermeden iş yapmak.

Çalğama et-: Ayran yapmak.

Çalhap et-: Acele etmek.

Çalın-: Korkudan aklını kaybetmek, deli olmak.

Çamıra basıp çaliya as-: Özen göstermeden iş yapmak.

Çan çarlı ol-: Rezil rüsva olmak.

Çanağkale: Çanakkale.

Çangala çal-: Bir konuyu daha sonra açmak üzere gündemden geçici olarak kaldırmak.

Çap-: Hızlı hızlı koşmak.

Çapa: Çapalama işi.

Çapalağ: Alkış.

Çapçalp: Acele ile, hızlıca.

Çapıd: Değersiz.

Çapıdı çek-: Sınır tanımadan saygısızca sözler sarfetmek.

Çapıdı gümüşnen ol-: Kıymetsiz şeyleri bile abartan değerli bir varlık yerine koyan kişileri ifade etmek için kullanılır.

Çar çāl: Bir işe faydası olmayan, toplumdaki diğer insanlara huzursuzluk veren kimse.

Çarḥ çal-: Her yeri gezmek.

Çarḥala-: Çalkalamak.

Çarḥıd: Bozuk.

Çarḥıdını çīḥar-: Teknolojik bir aleti bozmak.

Çarḥıtı çīh-: Düzeni bozulmak.

Çarpana: Köyde tarlada çalışırken giyilen ayakkabı.

Çarpın-: Çabalamak.

Çat: Orta yer, ortada olan.

Çatal yüregden ol-: Korkusuz ve cesur insanlar için kullanılır.

Çebbig: Çabuk, hızlı.

Çebiç: Erkek keçi.

Çebik: Acele.

Çēftiṇi ḡandır-: Çok istenilen bir şeye ulaşip onunla doya doya vakit geçirmek, uğraşmak.

Çek-: Taşımak.

Çekçeki: Pide.

Çeked: Ceket.

Çekiye çek-: Maddi anlamda bir tarafın diğer tarafa çok yük olması durumunda kullanılır.

Çeled: Yaramaz.

Çelem: Şalgam.

Çeligleş-: Kişinin insanlara karşı ters davranmaya başlaması.

Çelim: Şalgam.

Çemid: Üzüm kurusu.

Çemkir-: Bağırarak, kızmak.

Çemre-: Katlamak, bir şeyi yukarı doğru kaldırmak.

Çente: Çanta.

Çeṇed: Bir şeyin eşit iki parçasının her biri.

Çeṇeleş-: Söz ile tartışmak.

Çeṇesi çürüg ol-: Gereksiz ve çok konuşmak.

Çeṇesinin yayı gırıḥ ol-: Hiç susmadan başkalarına müsaade etmeden konuşmak.

Çeneyi osandır-: Çok konuşmak.

Çeñiyi çürüt-: Anlatılacak şeyi uzatmak.

Çeper: Çit.

Çer: Zehirli böcek.

Çerçi: Züccaciyeci.

Çeşife çek-: Kışın soğuktan korunmak amacıyla evin pencerelerine geçirilen ahşap çerçeve.

Çevirgen ol-: Bir durumu idare edebilmek.

Çeynem: Bir lokma.

Çıfıt çarşısında ol-: Kötü niyetli olmak.

Çığır-: Çağırarak.

Çıhanaçak: Çıkana kadar.

Çıhard-: Çıkarmak.

Çıhıla-: Kovmak, def etmek.

Çıhın: Bohça.

Çırp-: Yıkanmış çamaşırları asmak.

Çıvıd-: Saçmalamak.

Çim-: Yıkanmak.

Çimdik: Bir tutam.

Çimiş: Ağrı, sızı.

Çimmiş: Cımbız.

Çintik: Fiske, tokat.

Çiñ: Omuz.

Çiñle-: Çınlamak.

Çipik: Alkış.

Çipil çipil bak-: Gözü açıp kapatmak.

Çirgiş-: Nefret etmek.

Çirpi: Cılız, güçsüz.

Çirtik: Parmak şıkırdatmak.

Çirtikle-: Çitileyerek yıkamak.

Çirtim çirtin-: Süslenmek, bakım yapmak.

Çirtim: Az, bir parça.

Çit: Zaman zaman hamile kadınların yüzünde görülen koyu leke.

Çiyid: Çekirdek.

Çiyil: Omuz.

Çobanşökerden: Soğuk algınlığı, grip gibi hastalıklarda kaynatılarak suyu içilen bir çeşit şifalı bitkidir.

Çoğ arvat boşad-: Kişinin kötü huyları dolayısıyla mutlu olamaması, mutlu bir yuva kuramaması.

Çoğ çıra yağ-: Bir işi başarmak için çok insanın başına dert açmak.

Çok harman dişle-: Her konu hakkında tecrübe sahibi olmak.

Çomar soğ-: Bir işe mâni olmak, engel olmaya çalışmak.

Çor: Hastalık, maraz.

Çordasis: Güçsüz.

Çorlan-: Hastalanmak.

Çortüm: Kötürüm.

Çotura: Geniş ve derin kova.

Çöçen: Sakat.

Çömçe gelin ol-: Her şeye muhtaç hale gelmek.

Çömçe: Kaşık.

Çöngel-: Dizlerinin üstünde durmak.

Çör: Bir çeşit dikenli bitkidir.

Çördük: Yabani armut.

Çörten cöcö: Yetim.

Çörten: Bir kaynaktan gelen suyun akmasını sağlayan oluk.

Çörtlen çalgımına benze-: Çok çirkin olmak.

Çövdür-: İşemek.

Çövür: Diken.

Çövürd-: Yukarı kaldırmak.

Çulçu ol-: Eski eşyalarını evinde biriktirmeyi seven insanları ifade etmek için kullanılır.

Çüd: Çift.

Çüdle-: Tek olan bir şeyi iki ya da daha fazla olacak şekilde tamamlamak, çiftlemek.

Çüflüg: Çiftlik Köyü.

Çüşük: Marul yavrusu.

Çüte yerimes büyüelē şartıynan: Üşengeç insanların her şeyi bir şart doğrultusunda yaptığını ifade eden bir kullanımdır.

D

Dā dayısı, davşan emmisi ol-: Her yerde mutlaka bir tanıdığı çıkan insanlar için kullanılan bir ifadedir.

Dabal: Yavaş.

Daban döşür-: Bir yere sürekli gidip gelmek.

Daban döv-: Çok yürümek.

Dabanı yanıh it kimi gez-: Çok gezmek.

Dabansız ol-: Çok korkmak.

Dabañ döşe-: Bir yere sürekli gidip gelmek.

Dabañdan ol-: Çok sinirli olan bir insanın kendine zarar vermesi.

Dabaz ol-: Kaşınmak, kaşımdan vücudu yara haline getirmek.

Dad duz alma-: Hayattan tat alamamak, mutsuz bir yaşam sürmek

Dadı duzu olma-: Canı sıkın olmak.

Dadı gel-: Tatlanmak.

Dadımlık: Azıcık.

Dafar et-: Fayda etmek.

Dağ-: Takmak.

Dağ et-: Hızlıca vurmak.

Dahıra: Genişçe olan satır.

Dahra: Kesici alet.

Dāken yihıl-: Kişinin genç yaşlarında ölmesi.

Dal aht yat-: Aklını kaybedecek şekilde çok hasta olmak.

Dal ğanır-: Bir işe elini atmak, uğraşmaya başlamak.

Dal omuz et-: Bir sorumluluğu üzerine alma durumu, üstlenme.

Dal: Omuz.

Dalān: İnce, zayıf.

Dalda budahta, gözde çapahta ol-: Bulunduğu her ortamda en gözde olan, en çok el üstünde tutulan insanları ifade eden bir kullanımdır.

Dalken devril-: Bir kimsenin genç yaşında ölmesi.

Damañça: Silah.

Damarı gırıh ol-: İnatçı olmak.

Damarı gırıh: Utanmaz.

Damızıt-: Damla damla akıtmak.

Dananıñ ğazzıñıñ ğop-: İşlerin veya durumun düzeninden çıktığını ifade eden bir kullanımdır.

Dānası: Ertesi.

Dandana tağ-: Bahane bulmak.

Dandana: Kusur.

D‘ave tepsol-: Tartışma içinde olan insanların orta yolu bulması durumudur.

D‘ave: Problem.

Dap diri sıçra-: Sabit duran bir insanın birdenbire hareket etmesi.

Daraba: Kepenk.

Darahlıg: El ve ayaktaki küçük kemiklere verilen ad.

Darı: Mısır.

Dart-: Bir kimseyi bir konu üzerinde sınamak, denemek.

Daş dögen ol-: Güçlü, korkusuz olmak.

Daş ergili: İnatçılık.

Daşa dökül-: Musalla taşında olmak, vefat etmek.

Daşdan yumuşanı ye-: Hiçbir yemeğe itiraz etmeden her şeyi yemek.

Daşın berkini ye-: Çok acıkmak.

Daşla-: Bir kimseyi kötülemek, karalamak.

D*şşag ısıran: Bukalemun.

Davam: Devam.

Davişan: Tavşan.

Davşan emmisi ol-: Tanıdığı çok olan insanlar için kullanılan bir ifadedir.

Davşanın yamaca geç-: Güç olarak zayıf bir insanın büyük işler başarması.

Dayamaca et-: Bir kişi istemediği halde onun üzerine sorumluluk yüklenmesi durumunu ifade etmek için kullanılır.

Dayandın dalın elē gel: Güvendiğin bir kimse tarafından ihanete uğramak.

Dayım: Daima.

Daylağ: Deve yavrusu.

Dayma: Daima.

Dayra-: Açılmak, sökülme.

Dazlağ: Kel.

Dē-: Söylemek, konuşmak, anlatmak.

Debbağ: Deriyi işleyen kişi.

Debbağlık: Deri işleme işi.

Debel debel dön-: Acıdan kıvrınmak, çok acı çekmek.

Debreş-: Harekete geçmek.

Defderin dürül-: Ölmek.

Değ et-: Kovmak.

Değ ét-: Tokat atmak.

Dehliz: Ara sokak.

Dek dur-: Yerinde durmak.

Deli celel ol-: Sebepsiz yere sinirlenen insanlar için kullanılan bir tabirdir.

Delik deşik ol-: Vücudunun yara bere içinde olması durumunu ifade etmek için kullanılır.

Demire (Demre, Temre, Temire): Bir çeşit deri hastalığı.

Deniş-: Değişmek.

Denişdir-: Değiştirmek.

Denişig: İki kişinin birbirinin kız kardeşleriyle evlenmesi durumu, değişik usulü.

Depe: Tepe, baş.

Depele-: Dövmek.

Depme: Geniş kap.

Derbeke: Darbuka.

Derde dutul-: Kanser hastalığına yakalanmak.

Derder gècesi: Birden fazla kadının bir araya gelerek yaptıkları eğlence.

Derdı bāş et-: Derdini bir dostla paylaşmak.

Dermansız derde düş-: Devası olmayan bir hastalığa tutulmak.

Dērmən: Değirmen.

Dērməniñ sele get-: Büyük fırsatların elinden kayıp gitmesi.

Dert dut-: Kanser hastalığına yakalanmak.

Dēşik: Ailelerin karşılıklı olarak kızlarını birbirine gelin vermeleri ile gerçekleşen bir evlilik şekli, berder usulü.

Dettel ha'ey: Barak Ovası'nda oynanan bir çocuk oyunudur.

Deve dabanı: Kaba olan şey.

Deve darrī: Saçma sapan.

Deveden darrī söyle-: Saçma sapan, anlamsızca konuşmak.

Deveyi düze çıkar-: Sıkıntılardan kurtulmak.

Deveyi havudunнан yut-: Çok iştahlı olmak.

Devlisi: Ertesi.

Devşin-: Çırpınmak.

Deynek görset-: Birini korkutmaya çalışmak için ona gövde gösterisi yapmak.

Dıbıh dıbıh: Yapış yapış.

Dığıl-da-: Uğraşmak, çabalamak.

Dımışğı: Üzüm.

Dımışkı: İrice üzüm.

Dıph̃a: Kurbanlık koyun.

Dırabzan: Korkuluk.

Dırnā uzama-: Maddi ya da manevi anlamda gelişim gösterememek.

Dırnā yer dutma-: Bir şeye sahip olamamak.

Dırnacıh̃: Yaprakları tüylü bir yapıda olup ateş düşürücü etkisi olan ve kaynatılarak çayı içilen bir çeşit bitkidir.

Dırnağ: Tırnak.

Dırnaqlı ekmeg: Yalnızca taş fırınlarda yapılan ve Gaziantep'e özgü olan bir ekmek çeşididir.

Dırnāğ uzamiye: "Allah seni geliştirmesin büyütmesin", anlamında söylenen bir söz.

Dışarılıh̃: Tarlada çalışırken giyilen elbise.

Di-: Söylemek.

Dibini dög-: Bir konuyu tüm ayrıntılarıyla anlatmak.

Dibini söt-: Bir insanı bıktırmak.

Dibini yağ-: Bir konu için sürekli insanlarla tartışmak, yüz göz olmak

Digmedaş: Dikmetaş Köyü.

Dil damağ ol-: Tatlı dilli insanlar için kullanılan bir tabirdir.

Dıl dıl et-: Çırpınmak, acıdan kıvranmak.

Dil otlu: Çok konuşan.

Dil otu ye-: Çok konuşmak ve konuştuklarıyla karşısındaki insanı hipnoz etmek.

Dil otu: Dilsiz yada kekeme olanların dilini çözen ve akıcı konuşmalarına yarayan bir bitki türüdür.

Dile yörüg ol-: Çok konuşmak.

Dilencilere muhdac ol-: Dilencilere el açacak kadar kötü duruma düşmek.

Dilenemez dilençi ol-: Bir kimsenin maddi açıdan sıkışıp yardım isteyecek kimsesinin olmamasıdır.

Dili diline dey-: Sohbet etmek.

Dili ğurtlu ol-: Boşboğazlık yapıp her diline geleni söylemek.

Dili olma-: Hiç konuşmamak, sessiz ve miskin bir kişiliğe sahip olmak.

Diliğ depeden çekil-: Vefat etmek.

Dilki şafā: Seher vaktinden hemen önceki an.

Dilkinin ōlu ol-: Çok uyanık olmak, akıllı olmak.

Dingil dingil dingilde-: Düğünde abartılı şekilde oynamak, kendini göstermeye çalışmak.

Dingil: Edepsiz.

Dingilde-: Edepsizlik etmek.

Dişel-: Ayakta durmak.

Direş: Uzun boylu.

Direzgen: Halsiz.

Dirēziñ sōg-: İki mekân arasında sürekli gidip gelmek.

Dirliksiz: Geçinmesi zor olan insanları ifade etmek için kullanılır.

Diş diş ol-: Bir kişinin vücudunun her yerinde yaralar çıkması durumunu ifade etmek için kullanılır.

Dişi kitlen-: Çok beğenmek.

Dişini çeg-: Bir işte veya bir konuda ümidini yitiren insanlar için kullanılır.

Dişleg: Dişsiz.

Divana: Deli.

Diven: Dükkan.

Divik divik: Karış karış.

Diya: Orada.

Diyesimiş: (Sözde) Öyle söylemiş.

Diyi: Adında, isminde; adlı, isimli.

Dizginine vur-: Bir kişinin kendisini düzeltmesi için uyarılması.

Dōdum ölesiye beyle ol-: Doğumundan ölümüne kadar aynı insan olmak, kişiliğinden ve karakterinden hiçbir taviz vermemek.

Dof: Sürü.

Doğdu guyrux ğalmadı ğorux: Havaaların soğuması ile üzümlerin bağında kuruyacağını ifade eden bir kullanımdır.

Doğ sadıcı ol-: Hiçbir şeye tenezzül etmeyen insanlarla dost olmak.

Doğan-: Dokunmak.

Doğumun kıru-: Bir kişinin çocuk sahibi olamamasıdır.

Doğ kırnına doğuz topağ küfteyi ğallet-: İştahlı insanları belirtmek için kullanılan bir ifadedir.

Dolab beygiri ol-: Sürekli olarak acıkan, yemek yiyen biri olmak.

Dolama yālī indirme-: Terbiye ve hayâ sahibi olan insanlar için kullanılır.

Dolama: İnce bir hamur içine bolca fıstık konularak yapılan ve Gaziantep'e özgü olan bir çeşit şerbetli tatlıdır.

Dolbağ: Saçı açık.

Dombalağ: Şişman ve kısa.

Dombili: Şişman.

Dommalah: Takla.

Domur domur ol-: Kabarmak.

Don ğazan: Büyük bakır kazan.

Doņus: Hain.

Doņuzluę et-: Hainlik etmek.

Doręambaş: Süt ve ekmekten yapılan bir çeşit katıktır.

Doręusunun dine zereli olma-: Bir konuda doğru olanı o an söylememenin çok büyük zararlara yol açmayacağını anlatmak için kullanılan bir ifadedir.

Dōşgel ol-: Kavgacı olmak.

Dōg-: Dayak atmak, dövme.

Dōğüş: Kavgaya gürültü.

Dōleg: Düzlük yer.

Dōllerin dert dut-: Bir kadının düşük yapması, karnındaki bebeğini düşürmesi durumunu ifade etmek için kullanılır.

Dōnē tes ol-: Sürekli olarak karar değiştiren insanları ifade etmek için kullanılır.

Dōnē tes olma-: Bir karar değiştirme konusunda inatçı olan insanlar için kullanılır.

Dōşed-: Düzenlemek.

Dōşşeg: Dōşek.

Dōşşegci gēt-: Arabulucu olmak, dargın olan iki kişinin arasını bulmak için uğraşmak.

Dōşündē ğıllar bitme-: Mermahetli bir erkeğin göğüsündeki tüylerin her daim varolduğu inanışı ile söylenmiş bir sözdür. Göğsündeki tüylerin hiç eksilmemesi yani merhametinin son bulmaması anlamını ifade eder.

Dōşürüęlü ol-: Düzenli olmak.

Dōşürüęlü: Düzenli.

Dōvün: Dövme ya da sürme ile yapılan şekil

Dudluca: Tutluca Köyü.

Dul köynē gēy-: Bir kadının kocası ölmesi durumunda dul olarak adlandırılmasını ifade eder.

Dulda et-: Gölge etmek.

Dulda: Gölge.

Duluğ: Şakak.

Durult-: Duru hale getirmek.

Dutdünün elinde ğal-: Bir kişinin başladığı her işte başarısız olması durumunu ifade etmek için kullanılır.

Dutu: Rehin.

Duturuh: Ateşi tutuşturmaya yarayan çer çöp.

Duza vur-: Tuzlamak.

Düg at-: Başarmak, hedefine ulaşmak.

Dümmüg: Ahlaksız, manasında söylenilen bir argo ifadedir.

Dümmük: Fenalık yapan kişi.

Dünye şār bedesten ol-: Sevinçli bir ortamda bulunmak.

Dünye: Dünya.

Düvêler: İyi dilekler, manasında kullanılan bir ifadedir.

Düven aş-: Bir işi en iyi şekilde yapmak, bir işte usta olmak.

Düven: Dükkan.

Düyünde gıyāmat ol-: Düğün gününün gelin ve damadın istediği gibi geçmemesi durumunu ifade etmek için kullanılır.

Düyürçü: Kız bakmaya gelen topluluğa verilen addır.

Düyürü küsdür-: Kaba davranarak gönül kırmak.

Düzünüp konuş-: Bir kimseyle konuşmadan evvel kendine çekidüzen verip konuşma halidir.

E

Ebeç: Büyümüş.

Ebemğuşā: Gökkuşağı.

Ecdadiyîñ gābrinîñ eşşeklere naḥır ol-: Kötü ahlaklı birinin büyüklerinin adına leke getirmesi, büyüklerini kötü lanse etmesi manasında kullanılan bir ifadedir.

Ecelde aman olma-: Ölümden kaçmanın imkânsız olduğunu belirtmek için kullanılan bir ifadedir.

‘Eceleden: Acele ile.

Eci: Nene.

Ecik bicik: Çoluk çocuk.

Ecik böcük ol-: Hastalıktan dolayı zayıflayıp sıksa kalmak.

Ede: Ağabey.

Efin tefin et-: Boşa harcamak, boşa kullanmak.

Efiñ tefiñ: Darmadağın.

Efiyni patla-: Sinirleri boşalmak.

Egmeg atlı sen yayan ol-: Bir kimsenin evini geçindirecek imkânları zar zor bulması durumunu ifade eder.

Egmegsis dussus ol-: Hatıraları hiçe sayarak geçmişe önem vermeyen insanları ifade etmek için kullanılır.

Egmēne ƙan dorƙa-: Haram para yemek, yedirmek.

Egmēni dadlandır-: Naz etmek.

Eħilleş-: Olgunlaşmak.

Ehlēn: Hoş geldiniz.

Eħlezi ƙık-: Çok yorulmak.

Eħsan: İhsan adı.

Eħtirez: İtiraz.

Eke toħa: Gelişimini sağlıklı bir biçimde tamamlayan çocukları ifade etmek için kullanılır.

Ėkisce: İkizce Köyü.

Ėkizce arpa dođurasıñ: “İkiz erkek çocuk doğurasın”, manasında söylenilen bir duadır.

Ekizcē: İkizce Köyü.

El: Yabancı.

Ėlbeyli: Elbeyli Köyü.

Elden ayađdan dūş-: Hastalanmak, hasta düşmek.

Elden ayağdan ƙıħ-: Çok korkmak.

Elden ayrıħsı ol-: Normal insanlardan farklı olmak.

Elden yiyen bōrg ol-: Zengin bir ailenin çocuğu olmak.

Elden yiyen bōrkmūş, keseden yiyen ƙōkmūş: Kişinin hazırdakileri yiyip bitirmesi ve zamanla her şeyini kaybetmesi ve diđer bir kişinin de elindekileri kullanmayıp diđer insanlardan geçinerek daha zengin olması durumunu ifade etmek için kullanılan bir atasözüdür.

Ele al-: Dövmek.

Ele ayā dūş-: Başka birilerine muhtaç olmak.

Ele ayā dūşmēyesıñ: “Allah seni kimseye muhtaç hale getirmesin”, manasında kullanılan bir duadır.

‘Elemēd: Belirti.

Elet-: Götürmek.

Eleysi: Yabancılar karşı iyi olan.

Elgün: Elalem.

Eli ayā dōkūl-: Çok yorgun düşüp hasta olmak.

Eli āzıña yētmē-: Kişinin geliri ile giderinin örtüşmemesi durumudur.

Eli berk ol-: Ödünç aldığı bir şeyi (parayı) geç veren insanlar için kullanılır.

Eli berk: Verdiği sözü zamanında tutmayan insanlar için kullanılan bir ifadedir.

Eli ƙaħır ol-: Hırsızlık yapmak.

Eli dar ol-: Fakir olmak, maddi olarak sıkıntı çekmek.

Eli deli ol-: Bonkör olmak.

Eli deynegli ol-: Şiddete eğilimli, sürekli kavga etmek isteyen insanlar için kullanılır.

Eli dilik dilik ol-: Bir kişide haram yediği için ortaya çıktığına inanılan bir çeşit deri hastalığının olmasıdır.

Eli gıru yerde kal-: Fakir duruma düşmek.

Eli hıamırlı kendisi aç ol-: Elinde pek çok fırsat olmasına rağmen bu fırsatlardan yararlanamamak.

Eli sulu ol-: İnsanların evliliğine önderlik veya yardım eden kişiler için kullanılır.

Eli sulu: Çöpçatan.

Eli yêrden kesil-: Yapacağı bir şey kalmamak.

Eli yetme-: Elinden bir şey gelmemek.

Eli yürênde ol-: Sürekli korku içinde olmak.

Eli zilli ol-: Birden çok erkek kişiyle dostluğu olan kadın kişi için kullanılır.

Elifi görse kereste beller: Dini konularla ilgisi olmayan insanları ifade etmek için kullanılan bir atasözüdür.

Elifölu: Elifoğlu Köyü.

Elik elik olasıñ: “İnsanların maskarası ol”, manasında kullanılan bir ilençtir.

Elim deymeyinçe yarañ èyi olmiya: “Bir sıkıntın olduğunda bana muhtaç ol”, manasında kullanılan bir ilençtir.

Elini altına sal-: Zarar çıkaracak işler yapmadan duramayan insanlar için kullanılır.

Elini gıru yêre çal-: Ümidini yitirmek.

Eliñ adamı goçak diye maldan eder: Cömert diye niteleyen kişilerin bir süre sonra bu durumu suistimal ederek kişinin varlığını tehlikeye düşürecek olmasını ifade eden bir atasözüdür.

Eliñ malı mal olmas, sen malıñı gızanagör: Kişi, kendi alın terin dışında edindiği varlığını kendisine ait olmadığını ancak kendi alın teriyle kazandığında anlar, manasında kullanılan bir atasözüdür.

Eliñ dert girmêye: Çalışıp çabalaman daim olsun, manasında kullanılan bir duadır.

Eliñ yüzüne al-: Herkese karşı utanmazlık etmek.

Eliye ayaya sidir döküle: “Elin ayağın tutmasın”, manasında kullanılan bir ilençtir.

Ellere yırañ olasıñ: “Tüm insanlardan uzak bir yerde yaşa, herkese hasret kal”, manasında kullanılan bir ilençtir.

Ellig: Eldiven.

Em et-: Yaraya sürmek için merhem yapmak.

Em: Tedavi.

Emceg: Göğüs, kadın göğüsü.

Eme yara-: Bir kişinin sıkıntısına çare olmak.

Emeg emeg: Zar zor.

Emiş yahış ol-: Samimi dost olmak.

Emişig: Sütkardeş.

Emle-: İyileştirmek.

Emlig: Süt emen yavru.

Emov: Emine adı.

En éyisi boban o da anandan yatıy: Kimseye güvenilmemesi gerektiğini vurgulayan bir sözdür.

En gıymatlından bulasın: “En çok kıymet verdiği kişi ölsün”, manasında kullanılan bir ilençtir.

Ene yana al-: Bir konuyu tüm yönleriyle incelemek.

Enger: Enginar.

Enigonu: Tamamı.

Enik: Yavru.

Enikle-: Çok doğurmak.

Ensese kalın ol-: Zengin kişileri ifade etmek için kullanılır.

Enteri: Kadın elbisesi.

Epire-: Çürümek.

Epmeg: Ekmek.

Epri-: Çürümek.

Êr yaşıya doymiyasın: “Genç ve yiğit yaşına doyamadan bu dünyadan göçüp git”, manasında kullanılan bir ilençtir.

Erbā daş dört geçi ol-: Az miktarda bir paraya kinayeli bir söyleyiş ile çokmuş gibi yaklaşılması durumunu ifade etmek için kullanılır.

‘Ereli: İleri.

Ereñ pèrèñ: Darmadağın.

Ergeç: Sac üzerinde pişirilen yufkayı çevirmeye yarayan alet.

Ergi: Hata, yanlış.

Ermeni sıfadlı: Yüzü asık, somurtkan.

Ermeni: Ermeni milletinden olan.

Erzi gırık: Çocuk için sevgi belirten bir ifadedir.

Esemesi geçme-: Adı anılmamak.

Esip yā-: Bağırıp çağırmak.

‘Esmēd: İsmet adı.

Eşbehlen-: Böbürlenmek.

Eşgi-: Başına bela olmak.

Eşgi: Sulu yemek.

Eşgili bas-: Turşu yapmak, turşu kurmak.

Eşip eşip yē-: Hayal ve düşünce gücü geniş insanlar için kullanılır.

Eşşek yükünnen ol-: Şişman olmak.

Eşşēn bārdīna inan-: Sözüne itaat edilmemesi gereken birine inanmak.

Et bediriñ ekmeg hıdırıñ yīñ ğuduruñ: Çalışmadan ve çaba sarf etmeden bolluk içinde yaşayan kişilerin bu rahatlığının değerini bilmediğini ifade etmek amacıyla kullanılan bir atasözüdür.

Et bit-: Kilo almak.

Et dēyi ğaptın, balcan bōrkü çıhdı: Önemli görülerek ilgi odağı olan herhangi bir şeyin değersiz ve önemsiz olduğunun fark edilmesi durumunu anlatan bir atasözüdür.

Et döv-: Kendini düzene sokmaya çalışmak.

Et ğafadan ol-: Düşüncesizce davranan, düşünmeden hareket eden insanlar için söylenir.

Et-: Yapmak, düzenlemek.

Etden dırnağ ol-: Birbirine sıkı sıkıya bağlanmak.

Etē pis: Çok fazla cinsel istek içinde olan.

Etē yaş ol-: Namus konusunda kusurlu olmak.

Eti ciger eden de arvat, cigeri et eden de...: “Değersiz bir şeyi değerli kılacak olan da değerli olanı değersiz kılacak olan da kadındır”, manasında kullanılan bir atasözüdür.

‘Etiref: Etraf, çevre.

Evcimen gelin olasıñ: Bir genç kız için, “evlendiğin aileyi çok sev ve onlarla iyi geçin”, manasında edilen bir duadır.

‘Evez: Sivrisinek.

Evlat günü görmēyesin: “Çocuklarının hayrını görmeyesin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Evrān: Büyük yılan.

Evsin-: Benimsemek.

Eydene: İyice.

Eyeri boşald-: Ümitli bir konuşmadan sonra tüm ümitlerin boşa çıkması.

‘Ëyidene: İyice.

Eylese: Öyleyse.

Eyleş-: Oturmak.

Eylil: Eylül.

Eysig: Kadın.

Eysigeteg: Kadın.

Eysik gedik olasıñ: “Ailenden birileri yanında olmasın, her daim onların eksikliğini hisset”,
manasında söylenen bir ilençtir.

‘Ezen: Ezan.

‘Ezireyil: Azrail.

‘Ezov: Ezo Gelin.

F

Faddım: Fatma adı.

Fahı: Usta.

Fahırlıg: Fakirliğ.

Falle-: Aklını oynatmak.

Fanila: Kazak.

Fasılya: Fasulye.

Faş et-: Fıskırmak.

Faş ol-: Bir durumun ortaya çıkması sonucu rezil olmak.

Fatey: Fatma adı.

Fegge: Meyve.

F‘el: Tarım işçisi.

Feleked: Felaket.

Felhan: Kırmızı toprak.

Feni-: Başı dönmek.

Fenig-: Çok susamak.

Fenik-: Acıkmak.

Fıhı-: Tadı bozulmak.

Fır gap-: Eline geçen fırsatları değerlendirmek.

Fırağ: Fırat Nehri.

Fırad‘a düşüp nicolasıñ: “Fırat Nehri‘ne düşüp kaybolasın ve seni kimsecikler bulamasın”,
manasında kullanılan bir ilençtir.

Fırdana: Fırtına.

Firdoley: Çepeçevre.

Fırlan-: Etrafı gezinmek.

Fırley: Aceleci.

Fısdığ: Fıstık.

Fıstı iç et-: En güzel yemeği yemek.

Fışğı: Hayvan gübresi.

Filcan: Fincan.

Filin gülāndaḥını bul-: Maharet sahibi olmak.

Filinte: Güzel kadın.

Finov: Köpek yavrusu.

Firdös: Firdevs adı.

Firengi: Kilit.

Fires: Ekin biçme işinden sonra hayvanların otlaması için bırakılan kısımdır.

Firfirig: Rüzgar gülü.

Fit ver-: Gaza getirmek.

Fos: İçi boş.

G/ Ğ

G*tü açıl-: Çok borçlu olmak, çok borçlanmak.

G*tüstü ğal-: Hayal kırıklığına uğramak.

Ġabal: Toptan.

Ġabanna-: Bir kimseyi ya da bir topluluğu otoritesi altında tutmak, etkisi altına almak.

Ġabar ğabar ol-: Cildin kabarması, tahriş olması.

Ġabil et-: Kabul etmek.

Ġabir gabir gezesin: “Seni toprak bile kabul etmesin”, manasında kullanılan bir ilençtir.

Ġabirisden: Mezarlık.

Ġabiye: Büyük, iri kavun.

Ġabriye eşşekler gele: “Kabrine şeytanlar dolsun”, manasında kullanılan bir ilençtir.

Ġabriye sölcenler dola: “Mezarına solucanlar dolsun”, manasında kullanılan bir ilençtir.

Ġadalı ol-: Belalı olmak.

Ġadan yavana gele: “Sana gelecek olan tüm bela ve musibetler ahlakı kötü insanlara gelsin”, manasında kullanılan bir deyiştir.

Ġadañ ganıma gele: “Sana gelecek olan belalar bana gelsin, sana uğramasın”, manasında kullanılan bir duadır.

Ğadağa rahmet ossun: “Allah, merhamet edip başına gelecek olan belalardan seni esirgesin”, manasında kullanılan bir duadır.

Ğadağın eysik olma-: Bir kişinin başından belanın eksik olmaması.

Ğadaya gelmêyesin: “Allah seni belaya ve kazaya uğratmasın”, manasında söylenilen bir duadır.

Ğadderêyi ƣaldır-: Tüm kazaları belaları atlatmak.

Ğaddim dut-: Bir konuyu ya da bir işi iyice kavramak, öğrenmek.

Ğaddim: Ölçü, ayar.

Ğaddiminde ol-: Bir şeyin olması gerektiği gibi olduğu durumlarda kullanılan bir ifadedir.

Ğadek, Ğadeni, Gaderi, Ğaderi: Kadar.

Gader, Ğader: Kader.

Ğadife: Kadife.

Ğadir: Kadir, Tanrı.

Ğafil ğadalara gelesin: “Hiç ummadığın anda belalar seni bulsun”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ğafillere gelesin: “Hiç ummadığın anda belalar seni bulsun”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ğaħsır-: Şiddetli bir şekilde öksürmek.

Ğaħsağ: Gevşemiş, yerinden oynamış olan.

Ğaħve: Kahve.

Ğaħve: Kıraathane.

Ğala: Kale.

Ğalaba: Telaşlı.

Ğaladan ğına savur-: Gerçekleşmesi imkânsız olan bir şey için insanlara ümit vermek.

Ğalafat ğabası ol-: Sözlerinin arkasında olmamak.

Ğalafat: Dış görünüş, giyim kuşam.

Ğalafatsız: Biçimsiz, şekilsiz.

Galb: Kalp.

Ğalbin bardaşığ ol-: Sevmek, âşık olmak.

Ğaldır ğaldır et-: Çok kilolu olmak, bir anda çok kilo almak.

Ğaldır-: Açmak.

Ğalem at-: Ağaçlara kalem aşısı yapmak.

Ğaleyle-: Birine karşı öfkelenmek, bağırıp çağırmak.

Ğaleyli ğapdan su iç-: Zengin bir ailenin kızı ile evlenmek.

Ğalıba göre ğêt-: Var olan düzene uyum sağlamak.

Ġalın al-: Başlık parası almak.

Ġalın ver-: Başlık parası ödemek.

Ġalın: Başlık parası.

Ġalib sabın: Kalıp sabun.

Ġalib: Tertip, düzen.

Ġalle: Kasa.

Ġalledar: Bir iş yerinde kasadan sorumlu olan kişi.

Ġallede zeyti olma-: Harcayacak parası bulunmamak.

Ġammazla-: Bir kimseyi kandırmak.

Ġamyon: Kamyonet.

Ġan alacak damarı olma-: Çok fakir bir duruma düşmek.

Ġan işeysiñ: “Kanser ol”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ġan sı*asıñ: “Tedavisi olmayan bir derde düş”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ġan uy-: Sıkıştırılan bir bölgenin morarması hali.

Ġan yuttur-: Eziyet etmek.

Ġan: Kan.

Ġanadı kırıl-: Bir kişinin annesinin vefat etmesi.

Ġanemet: İftira.

Ġanı ğatliniñ vacip ol-: Bir kişiyi ahlak dışı davranışları sebebiyle onu öldürmenin günah ve suç sayılmayacağını ifade eden bir kullanımdır.

Ġanı ğuru ol-: Merhametsiz olmak.

Ġanın ğuriya: “Kan revan içinde kal”, manasında söylenilen ilençtir.

Ġanın ula: “Yaralı bir biçimde bir köşede kal ve bunu kimse fark etmesin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ġanından oyniyasın: “Hastalığın hiç bitmesin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ġanmıa belenesiñ: “Hayatında hastalık hiç tükenmesin ve sürekli bunlarla uğraşmaktan başka işlerle vakit bulamayasın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ġanne: Bardak.

Ġanne: Cam şişe.

Ġannı: Düşman.

Ġansısılığ et-: Hiç kimseye acımamak.

Ġansız: Acımasız, vicdansız.

Ġap-: Azarlamak, kızmak.

Ğapıña gara kilit vurula: “Evinde uğursuzluklar eksik olmasın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ğapıyı açmiya gorh-: Misafiri sevmemek.

Ğara gola: Kola.

Ğara gura: Esmer ve zayıf.

Ğara mor ciyer ol-: Canından bir parça olmak.

Ğara sac: Ekmek pişirilirken kullanılan demir saç.

Ğara sahz: Zift zemin.

Ğara yere gal-: Bir işin ya da bir durumun uğursuz olması.

Ğara yerin dibine geç-: Kişinin işlerinin yolunda gitmemesi.

Ğara: İftira, suç.

Ğaracı: İftiracı.

Ğaracurun: Karacurun Köyü.

Ğaraçalı ol-: İyi anlaşılan iki insan arasına girmek.

Ğaraçomağ: Karaçomak Köyü.

Ğarageçili: Karakeçili Aşireti’ne mensup olan.

Ğaral-: Kararmak.

Ğaraların gele: “Ölüm haberin gelsin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ğaralt-: Kısımak.

Ğaraman: Karaman Köyü.

Ğaraot: Sarılık hastalığına iyi gelen bir çeşit ot.

Ğarayer: Mezar.

Ğardaşsız avrada düş-: Hane içerisinde daima problem çıkaran bir kadınla evlenmek.

Ğargamış: Gaziantep ilinin Karkamış ilçesi.

Ğargı: Bir tür silah.

Ğarınçanın ganadının gırh çıh-: Usta-çırak ilişkisine göre çırağın ustadan daha maharetli olduğunu sanması durumunu ifade etmek için kullanılır.

Gari-: Yaşlanmak.

Ğarib: Yabancı kişi.

Ğarig: Keçi yavrusu.

Ğariş gurus: Karışık.

Ğarlangış: Kırlangıç.

Ğarnan gaybol-: Bir anda ortadan kaybolmak.

Garnan gayib ol-: Haber vermeden çekip gitmek.

Ġarnı gêt-: Hamile olmak.

Ġarnı get-: İshal olmak.

Ġarnı ğurla-: Çok fakir olmak.

Ġarnı yarıķ ol-: Çok iştahlı insanları ifade etmek için kullanılır.

Ġarnıñı dişe geçir-: Bir işi başarmak için çok çaba sarf etmek.

Ġarpız: Karpuz.

Ġarruĥ ét-: Bolluk içinde yaşamak, zengin olmak.

Ġarşıcı get-: Bir misafiri karşılamak.

Ġasevedlen-: Daralmak, sıkılmak.

Ġassab: Kasap.

Ġassım: Kasım.

Gaşı gözü bir adam et-: Yüz çok güzel olan kişiler (genellikle kadınlar) için kullanılan bir ifadedir.

Ġaşın-: Kavga çıkarmaya çalışmak.

Ġaşmer: Soytarı.

Ġat öġün ét-: Ufak bir yemeġi öġün olarak yemek, az ile kanaat edebilmek.

Ġat: Kez, defa.

Ġatma: Peynir, şeker ve bolca Antep fıstıġı konularak yapılan ve Gaziantep'e öġgü olan bir börek çeşididir.

Ġattı sur'at: Kesinlikle.

Ġavın: Kavun.

Ġavınsa-: Canı kavun istemek.

Ġavırġa: Patlamış mısır.

Ġavlaķ: Kel olan kişi için kullanılan bir ifadedir.

Gâvur et-: Zayi etmek, kullanılamaz hale getirmek.

Gâvur gelin: Somurtkan yüzlü kadınları ifade etmek için kullanılır.

Gâvur kimi ol-: Acımasız insanlar için kullanılır.

Ġayad: Gayet, oldukça.

Ġayecik: Kayacık Köyü.

Ġaygılı ġaygılı ol-: Öne eğilerek, endişe duyarak hareket etmek.

Ġayı: Kayı Boyu.

Ġayım: Sağlam.

Ġayın: Akraba.

Gayişle-: Kemerle dövmek.

Ġayla çek-: Sıkıntı çekmek.

Ġayle et-: Endişe duymak.

Ġaynara çıġ-: Ocakta pişmekte olan bir şeyin kaynamaya başlaması.

Gaynaş-: Konuşmak.

Ġazaklan-: Endişe duymak.

Ġazanı ġapaqsız ġalma-: Tencerenin kapağının kapalı olması içinde yemek piştiğinin göstergesidir. Bu kullanımda ocakta daima yemek piştiğini ifade eden bir kullanımdır.

Ġazzeb: Baş belası.

Geberd-: Öldüresiye dövmek.

Gèce et-: Kız kınası ya da asker gecesi düzenlemek.

Gêçe: Yön, taraf.

Geçe: Yön.

Geden sene: Geçen yıl.

Gel boyunġu kün: Gelecek hafta bugün.

Gel ġet aġıllı ol-: Verdiği sözün arkasında durmamak.

Gel-: Uygun olmak, bedenine uymak.

Gelin dēl merġum olasıġ: “Gelin olamadan cenazen olsun”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Gelinçi: Gelini baba evinden çıkarmak için gelen topluluk.

Gelmez yanıġı gelişdir-: Yardımcı olmak.

Gemī sürmedenlik ol-: Çok zayıflamak.

Gemig: Kemik.

Gendi: Kendi, kendisi.

Gengir-: Gaz çıkarmak.

Genni: Kendi.

Gerciklen-: Kibirlenmek.

Gerçik: Gıcık.

Gerdeg: Evlilik gecesi.

Gerebiş: Bir çeşit kurabiye.

Gerili serili ġalasıġ: “Darağacına asılasın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Germeç: Darağacı.

Germeçlere gerilesıġ: “Darağacına asılasın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Gers: Ergenliğe girmiş genç kız.

Ges: Yarım.

Gêyim: Giyim kuşam.

Geyme: Genel olarak kadınların giydiği bir çeşit kazak, bluz.

Ğıbal: Şekil.

Ğıcı kimi ol-: Tertemiz olmak.

Ğıcı: Kar tanesi.

Ğıça circivig gir-: İnsanın içine huzursuzluk yaratacak dert, sıkıntı girmesi.

Ğıcı: Kar tanesi.

Ğıçını yırt-: Bir şeyin defalarca söylenmesine rağmen yapılmaması.

Ğıdda: İçki şişesi.

Ğıf: Uygun zaman.

Ğıfır: Katran gibi, koyu, yoğun.

Ğılavız: Kılavuz Köyü.

Ğılba: Kible.

Ğılcal, Ğılcan: Kılcan Köyü.

Ğılı ğıptırtısı olma-: Bir şeyin ya da bir durumun izinin ve belirtisinin olmaması.

Ğılınç as-: Zafer kazanmak.

Ğılış: Kılıç.

Ğılovla-: Kesinleştirmek.

Ğılovlu: Keskin, net, kararlı.

Ğılöz: Kılavuz.

Ğın yan ét-: Kem küm etmek, lafı uzatmak.

Ğımalı ğaşışık kimi ol-: Kibar ve güzel bir kadın olmak.

Ğıncıfır: Sinsi, fena kişi.

Ğınnab: Kalın iplik.

Ğıraç: Verimsiz toprak.

Ğırak: Göl, kıyı.

Ğıramireç: Krem rengi.

Ğıran gire: “Belalar seni bulsun”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ğıran: Yaygın ve öldürücü olan hastalık türü.

Ğırbā: Kurbağa.

Ğırçıl: Kır saçlı insan.

Ğırfı cırf et-: Elinde olan fırsatları lüzumsuz yere harcamak.

Ğırğan: Bulaşıcı hastalık.

Ğırğın: Yayılan ve hızlı bir şekilde ölümle sonuçlanan hastalık.

Ğırğa bir eklâyeme-: Bir işe ufakta olsa katkı sağlayamamak.

Ğırhlı: Lohusa kadın.

Ğırlangos: Kırılangıç.

Ğırnata: Klarnet.

Ğırsak: Kursak, mide.

Ğısgırcağ: Yengeç.

Ğışlı yanıñ ol-: İnsanlar tarafından utanç kaynağı olarak sayılacak bir şeye sahip olmak, bir kusur işlemek.

Ğıssa ğırma-: Bir konuda ya da işte alttan almamak.

Ğıt ğıt ğıdnaş-: Bir iş için çok çaba harcamak.

Ğıvırcık: Marul.

Ğıyamat köynē: Kefen.

Ğıyan etli: Balık etli.

Ğıyğı: Keman.

Ğıyhın: Tahta parçası.

Ğıyığ: Büyük iğne.

Ğıymatlıñıñ ele soyħa ğal-: Kişinin yaşamı boyunca çok kıymetlendirdiği bir kimsenin ya da bir şeyin kişi öldükten sonra başkalarına maskara olması durumunu ifade etmek için kullanılır.

Ğıyrağ: Elverişsiz toprak.

Ğızıl ğanlardan bişesin: “Kan revan içinde kal”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ğızıl: Bir çeşit kanlı çıban.

Ğızırğan-: Bir işi yapmaya isteği olmamak.

Ğidiş-: 1. Kaşıma hissi. 2. Kaşınmak.

Ğirenecek: Girene kadar.

Ğiriz: Çok zayıf.

Ğitti ālar paşalar, itlere ğaldı köşeler: Bir toplumda önemli kişilerin yerini hak etmeyen kişilerin aldığını ifade etmek için kullanılır.

Ğo-: Terk etmek.

Ğoca dölü: Zayıf ve sağlıksız doğan çocuk.

Ğocal-: Yaşlanmak.

Ğocalık: Yaşlılık.

Ğoçak: Cömert.

Ğodik: Kısa boylu.

Ğol al-: Bir kimseden güç almak.

Ğol ver-: Bir kimseye güç vermek, yardımcı olmak.

Ğolluk: Karakol.

Ğolunun dalının uza-: Bir ailenin genişlemesi, büyümesi.

Ğom guyruğ ol-: Hiçbir şeyi beğenmemek.

Ğom: Büyükçe, kabaca.

Ğonağ: Konak, gösterişli bina.

Gonağ, Ğonağ: Bebeklerin doğdukları ilk altı ay süresince baş kısımlarında oluşan beyaz saç kepeği.

Ğonağla-: Saçın kepeklenmek.

Ğondura: Ayakkabı.

Ğonteyir: Konteynır.

Ğop-: Koşmak.

Ğopard-: Koparmak.

Ğoruyçu: Bekçi.

Ğosğa gosğa yörü-: Kendini beğenmiş bir şekilde yürümek, böbürlenerek yürümek.

Ğosğa: Kendini beğenmiş.

Ğosğalan-: Kibirlenmek, böbürlenmek.

Ğosğuç: Barak Ovası'nda oynanan bir çocuk oyunudur.

Ğov: Dedikodu.

Ğovcu: Arabozan, dedikoducu.

Ğovurt-: Bırakmak, göndermek.

Ğoyun yaşı gader ol-: Çok yaşlanmak.

Ğoyungözü: Papatya.

Ğoz acında gargı ol-: Bir kişinin gitmemesi gereken bir yere gitmesi.

Ğoz: Ceviz.

Göbelek: Mantar.

Gödelek: Kısa boylu.

Gölük: Yük hayvanı.

Göm-: Saygı duymamak.

Gömgöv ol-: Bir bitkinin yeşillenmeye başlaması.

Gömgöv zengin ol-: Çok zengin olmak.

Gönderici gêt-: Arabulucu olmak, dargın olan iki kişinin arasını bulmak için uğraşmak.

Gönlü beş böyyüğden ol-: Ülü'l-azm olarak bilinen; Hz. Nûh, Hz. İbrâhim, Hz. Mûsâ, Hz. İsâ ve Hz. Muhammed peygamberler gibi gönül güzelliğine sahip olmak, iyi yürekli olmak.

Göñül èndir-: En ufak şeye bile tenezzül etmek, o şeye öykünmek.

Göpcük: Patlıcan ve biberin baş kısmı.

Gördü künden geri gal-: Genellikle baba evinde güzel bir yaşamı olup evlenince sefil bir hayatı olan kız çocukları için kullanılır.

Görgel: İyi gören.

Görük-: Görünmek.

Göşdürümbaş: Yaprakları koyu yeşil ve uzun ince olan, haşlanarak yemeği yapılan bir çeşit bitkidir.

G*t doğuştur-: Kişinin kendisini bir başkası ile kıyaslaması.

G*t oynatan guş kimi ol-: Sürekli karar değiştirip sözünde durmamak.

G*t üstü otur-: Ümit edilen şeyin olmaması.

G*telek: Şımarık.

G*tüne bağa bağa dön-: Amacına ulaşamadan geldiği yere tekrar dönmek.

G*tünđe balta sapı ol-: Kişinin başında bir dert ya da sıkıntı olmak.

Göv: Taze.

Göverti: Yeşillik.

Göy: Mavi.

Göyerçin: Güvercin.

Göynü düş-: Aşık olmak.

Göyün: Gönül.

Göz ārd-: Gözle işaret verip dikkatli olmasını söylemek.

Göz ayır-: Kişiyi korkutmaya çalışmak.

Göz ayırd-: Sözleriyle ve siması ile insanlara korku vermeye çalışan kişi için kullanılır.

Göz belerd-: Gözlerini ayırarak etrafına korku salmaya çalışan insanlar için kullanılır.

Göz gevheri dök-: Gözyaşı akıtmak, ağlamak.

Göz ğır-: Bir kişinin hevesini kırmak.

Göz: Nazar.

Gözaltına gèt-: Riskli bir işte ortadan kaybolmak, bulaşmamak.

Gözkü: Ayna.

Gözü aç kimi yè-: Görgüsüz bir biçimde yemek yemek.

Gözü aydınla-: Yeni doğan bebeği ziyaret etmek.

Gözü bozar-: Yorgunluktan bayılacak duruma gelmek.

Gözü dar ol-: Cimri olmak.

Gözü ğara ol-: Korkusuz insanlar için kullanılır.

Gözü kırıl-: Ümidi kırılmak, korkmak.

Gözü oynat-: Uyanık ve fena insanlar için kullanılır.

Gözünde çapağ ol-: Bir insanın bir işi başardığına dair delilinin olmasıdır.

Gözünde uç-: Çok özlemek.

Gözüne al-: Bir insanı sevmemek ve sevmediği için de o insanı tüm kötülöklere maruz bırakmak.

Gözüne pay et-: Hakkı olmayan bir maldan kendine hisse çıkaran insanlara söylenen bir tabirdir.

Gözünün ıldı yire bas-: Başarabileceğini kestirdiğı bir işe başlamak.

Gözünün kirşi gırıl-: Ümidi kırılan, bir işten gözü korkan insanlar için kullanılır.

Gözünün kökü ar-: Bir şeyi çok beklemek.

Gözüne betire düşe: “Gözlerin kör olsun”, manasında söylenen bir ilençtir.

Gözüye Ali mili çekile: “Senin gözüne de Ali'nin gözüne çekilen mil gibi bir mil çekilsin de kör ol”, manasında söylenen bir ilençtir.

Gözüye mıhlar bata: “Gözlerin kör olsun”, manasında söylenen bir ilençtir.

Gözüyün önü ğarala: “Gözlerine siyah bir perde insin ve bir daha göreme”, manasında söylenen bir ilençtir.

Gudduk: Kısa boylu.

Ġudumlu gel-: Uğurlu gelmek.

Ġudumsuz ol-: Uğursuz olmak.

Ġuduz itlere dönesiğ: “Kuduz köpekler gibi daima kaşın”, manasında söylenen bir ilençtir.

Ġul ğurban ol-: Kişinin kölesi gibi davranmak, her işini yapmak.

Ġulā düş-: Çok yorulmak.

Ġulağ al-: Duymak, bir şeyi dikkatle dinlemek.

Ġulağsızda küpe ol-: Becerisi olmayan bir kişinin elinde imkânın çok olması.

Ġulağ yaprıt-: Çok konuşmak.

Ġulāndan savur-: Söz dinlememek.

Ġulānığ arğasına çal-: Duymamak, duymazdan gelmek.

Ġulānığ böcū öl-: Kulağının zarı patlayan insanlar için kullanılan bir ifadedir.

Ġulāğa ğurşun ağa: “Sağır olasın”, manasında söylenen bir ilençtir.

Ġullap bul-: Her şeyde bir kusur bulmak.

Ġullap dağ-: Her şeyi kusurlu görmek.

Ġullapla-: Bahane bulmak.

Ġulpuna yapış-: Bir işi halletmek için her yolu denemek.

Ġulun: At yavrusu.

Ġulunç: Kürek kemiği.

Ġuluş: İki kürek kemiğin arası.

Gumbuz: Kanbur.

Ġumsut-: Bıktırmak, usandırmak.

Gundur: Kısa boylu.

Ġunt: Sağlam.

Ġurbet: Yabancı yer.

Ġurd ġur ‘ēni oġu-: Bir sözü çok uzatarak konuşmak.

Ġurdala-: Karıştırmak.

Ġurdun ġuzu ola: “Sana zarar verecek olan kim varsa kuzu gibi akıllı olsun, sana zarar vermesin” manasında söylenilen bir duadır.

Gurġa yat-: Kuluçkaya yatmak.

Ġurġun cücū ġüzün sayılır: Bir olayın gerçek sonucu tüm telaş ve aksilikler bittikten sonra belli olur. Bu ifade ise bir kişinin sözlerine değil yaptığı işe bakılacağını belirtir.

Ġurġun cücūnū say-: Bir kişinin yaptığı faydalı işleri görmek.

Ġurlaġ: Kuruluk, yağışsızlık.

Ġursak: Mide.

Ġurt ol-: Akıllı, uyanık olmak.

Gurtboġan: Çok güçlü erkek.

Ġuru yere ġurt düşür-: Ortada hiçbir aksi durum söz konusu değilken sorun çıkarmak.

Ġurul-: Kibirlenmek.

Ġurum: Fiziksel özellik, fiziki durum, biçim.

Gurutma et-: Kışın tüketmek amacıyla sebze kurutmak.

Ġuruyel: Romatizma.

Ġuş ġarışmasına ġet-: Karışık olan bir işin içinde bulunmak.

Ġuş ġuş et-: Söyleyeceği şeyi söyleyemeyip lafı uzatmak.

Ġuşā ġevşe-: Bir kişiyi beğenmek, bir kişiden hoşlanmak.

Ġuşekmē: Diyabet hastalığına iyi gelen ve şeker seviyesini dengeleyen bir çeşit bitkidir. Kaynatılarak çayı içilmekle birlikte, haşlanarak yemeği de yapılır.

Ġuşġana: Küçük, kulpsuz tencere.

Ġuvat: Kuvvet, güç.

Guymaġ: Un helvası.

Ġuyrūnnaġ oyna-: Başına bela sarmak için uğraşmak.

Ġuzu kimi ol-: Akıllı uslu olmak.

Ġuzuġulā: Kuzukulaġı denilen tadı ekşi olan bir bitki.

Ġullov: Güllü adı.

Ġülüšan: Gülşen adı.

Ġüm at-: Yalan söylemek.

Ġün ġey-: Cezaevine girmek.

Ġünde bir eñi öliy ol-: Her gün bedeninden bir parçanın ölüyor olması.

Ġündiye: Günlük.

Ġüneġ: Günah.

Ġünü: Haset.

Ġünücü: Kıskanç.

Ġüġüz: Gündüz.

Ġürpedek: Aniden, bir anda.

Ġüssim: Gülsüm adı.

Ġüvē: Damat.

Ġüveş: İçinde yemek pişirilen toprak kap.

Ġüzlek: Sonbahar yağmuru.

Ġ

Ġaġlarken ġaġlarken ġuzula-: İsteddiği bir şeye kavuşabilmek için çaba sarf eden kişinin amacına ulaşması durumunu ifade eder.

Ġırdlak: Gırtlak.

H

Ha it, ha sen olasıġ: “Çok değerli ve saygıdeğer biri iken değersiz bir konuma düş”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ĥabbab: Takunya.

Ĥabbe: Tane.

ĤabĤabdan ġaçma kimi ol-: Bir işte düşündüğünden daha çok zorlanmak.

Hacey: Hacer adı.

Ĥaci leylē asmanda ġör-: Çok gezmek.

Ĥadduc: Hatice adı.

Ĥadice: Hatice adı.

Haf ġeç-: Umursamadan önemsiz bir şekilde görüp geçmek.

Haf ġeçme: Dikkatsizlik.

Ĥafil Ĥafil yē-: İştahsız bir biçimde yemek yemek.

Ḥafil ḥafil: Acele acele, hızlı hızlı.

Ḥaḥ: Hak.

Haḵ için goḥ, kūp için topaḥ: Kesilen kurbanın Allah rızası için dağıtılmayıp evde saklandığını belirten bir sözdür.

Ḥaked: Hikaye.

Ḥakim: Doktor.

Ḥala goyma-: Kişinin kendi haline ve isteklerine bırakılmadan sürekli biri tarafından yönetilmeye çalışılması.

Ḥalal: Helal.

Ḥalbi: Halbuki.

Halda: Halide adı.

Ḥaldan ḡal-: Kişinin gücünün ve kuvvetinin yerinde olmaması.

Ḥaldır hop ol-: Eli çabuk olmak, aceleci olmak.

Ḥalel bul-: Kusur bulmak.

Halep iti kimi ol-: Sebepsiz yere bağırıp çağırmak.

Halep'te deve izi ara-: Birçok benzeyen şey arasından aradığın şeyi bulmaya çalışmak.

Haley: Halay.

Halfe: Kalfa.

Ḥalı yerinde ol-: Zengin olmak.

Ḥalına âlar göz olma-: Derdini anlatacak kimsenin olmaması.

Ḥalip: Süt.

Halle: Düğün yemeklerinin yapıldığı büyük, genişçe kazan.

Ḥallen-: Bir kişinin sahip olduğu imkanlara özenmek.

Ḥallov cellov herif ol-: Sıradan, önemsiz bir insan olmak.

Ḥallov cellov: Sıradan.

Ḥalta: Tasma.

Ḥaltayı altına al-: Güçleri eline almak.

Ham inkâr et-: Bir olayı ya da bir konuyu tamamıyla inkâr etmek.

Ham meyva: Ergenliğe girmemiş olan kız.

Ḥamalı ḥımışlı, itimiz sizden nammışlı: Sürekli olarak kavga edip tekrar barışan kişilerin arasında saygı ve sınır kalmadığını ifade eden bir ifadedir.

Ḥamalı ḥımışlı ol-: Birbirine karşı çok yakın davranmak, yakın olmak.

Hamam anası kimi ol-: İri yapılı kadınlar için kullanılan bir ifadedir.

Hamda: Hamide adı.

Hameyli: Genellikle erkek evlatların ya da bebeklerin boynuna asılan bir çeşit muska.

Hamıd ol-: Hazıra konmak.

Hamırda çiy ol-: Büyük işlere küçüğe olsa katkı sağlamak.

Hamis: Perşembe günü.

Hampa: Toptan bir şekilde.

Hamsı: Ham olan.

Han evin harab ol-: Bir evdeki anne-babanın vefat etmesi.

Hana gözü: Evin penceresi.

Hananda bayhuşlar bağliya: Baykuş sesinin uğursuzluk getirdiği inancı ile söylenen bir ilençtir. “Evinde huzursuzluklar yaşansın” manasında kullanılır.

Hananı malamat ol-: Kişinin evinin içindeki düzenin, saygının ve ahlakın kalmaması.

Hanağ harab mineğ mırç ola: “Evin barkın başına yıkılsın” manasında söylenen bir ilençtir.

Hanağ mineğ dāla: “Evin barkın yıkılsın”, manasında söylenen bir ilençtir.

Hanağı bitler daliya: “Evine pireler dadansın”, manasında söylenen bir ilençtir.

Hanbe cenbe yat-: Sürekli birileriyle kendini kıyaslamak.

Handa gēden tayhonoz ol-: Bir iş için veya bir konu için artık yapılacak bir şey bulunmamasıdır.

Handasız yēr: Sarp, ulaşımı zor olan yer.

Hanek: Söz.

Hanēn ulūnu ēt-: Kötü söz söylemek, mantıksız şeyler konuşmak.

Hağı itiñ azdı: Bir yere uzun bir süreden beri uğramayıp beklenmedik bir zamanda gelenlere, bunu belirtmek için sitem yollu söylenir.

Hağmasını çal-: Bir kişinin bir başkası için gayret etmesi, çaba göstermesidir.

Hara: Nereye.

Haral: Büyük çuval.

Haral: Haral Köyü.

Haral: Sanırım.

Haralda: Herhalde.

Harda: Nerede.

Harfene: Birden fazla erkeğin bir araya gelerek yaptığı etkinlik, oluşturduğu topluluk.

Hartik senin ğırtik benim ēt-: Bir olayı bütün ayrıntıları ile anlatmak.

Hasaba ğatma-: Bir insanı ve onun dediklerini kulak ardı etmek.

Hasen: Hasan adı.

Hasıdlık: Kıskançlık.

Hasid: Kıskanç.

Hasired: Hasret.

Hasen: Hasan adı.

Hassov: Hasan adı.

Haşla-: Dövmek.

Hatıra gêt-: Kişinin, bir dostunun halini hatırlamak için yanına gitmesi, ziyaret etmesi.

Hava bulanıḥḥan bişiriciye yanaşma-: Bir işin tehlikeli olduğu sezilince o işten uzak durulması gerektiğini ifade eden bir ifadedir.

Havara: Etrafı açık alan, geniş alan.

Havara: Gaziantep'te yapılarda kullanılan ve oldukça yumuşak bir inşaat yapı maddesidir.

Havas: İstek.

Havıcı moru: Açık mor renk.

Haviş: Avlu, bahçe.

Havız: Havuz.

Havil oyna-: Durmadan koşmak, eğlenmek.

Havit: Deve semeri.

Havra: Sarımsak döveci, havan.

Havriz: Lazımlık.

Hayad: Bahçe.

Haybatçı: Yaygaracı, yaygara eden, dedikodu yapan.

Hayca: Hatice adı.

Hayeti niniyli et-: Hiçbir şeye üzülmemek.

Hayif: İntikam.

Hayir: İncir.

Hayvah: Eyvah!

Hazna: Kiler.

Hazvel: Kömür.

Heci: Hac ibadetini gerçekleştirmiş kişi.

Hedede geş-: Sınıra gelmek.

Hedik: Haşlanmış buğday.

Helil: Halil adı.

Helöpen: Kertenkele.

Henginde ol-: Peşinde olmak.

Henk: Eğlence.

Herc merc ol-: Paramparça olmak.

Ħêrf: Yahu, manasında kullanılan bir ünlemdir.

Hergize düŧ-: Bir konu hakkında bilgisi olmamak.

Herkeŧ: Herkes.

Ħetirli: Hatırı sayılan, itibarlı.

Ħetre: Hatır.

Hey havadan ol-: Bir ŧeyi yapamayacağı halde yapabilecek gibi konuŧup insanlara lüzumsuz yere ümit veren kiŧiler için kullanılır.

Ħeyir: Hayır, iyilik.

Heytib: Güç.

Hezen yere: Boŧuna.

Ħezeren yêre: Boŧu boŧuna.

Ħezeren: Boŧ yere, boŧuna.

Ħıdra: Kuru bakliyat.

ĦıldırĦıŧ ol-: Paramparça olmak.

Ħıltan: Kürdan.

ĦımĦıŧ: Mahvolmuŧ.

Hımsı-: Bozulmak.

Ħıncalınc: Dolu, kalabalık.

ĦınĦır-: Sümkürmek.

Hıra: Zayıf.

Hıraf: Periŧan.

Ħıral: Büyük poŧet.

Ħırbov: İŧe yaramaz kiŧileri ifade etmek için kullanılan bir sözdür.

Ħırdlag: Gırtlak.

ĦırĦız: Hırsız.

ĦırĦızlık: Hırsızlık.

Hırt ol-: Çok yorulmak.

Hırtey: Yaramaz çocuk.

Ħırtiy: İŧe yaramaz.

Hıs boğum et-: Bir insanı gizlice sıkıŧtırmak.

Ħısleyn: Gizlice.

Ħıŧlı ol-: Gizli yanı olan insanlar için kullanılan bir ifadedir.

Ħıssadanağ: Gizlice.

Hışla-: Dövmek.

Hıtab: Genellikle, kahvaltıda yapılan bir çeşit hamur işi.

Hıyir hıyir et-: Taze yapılan kurabiye ya da herhangi bir hamur işinin ağızda dağılması.

Hıyir: Hayır.

Hıyriye: Hayriye adı.

Hızır yoldaşın ola: “Hz. Hızır sana yar ve yardımcısı olsun”, manasında söylenilen bir duadır.

Hiciren: İltihap.

Hicirenlen-: İltihap kaplamak.

Hilfetsiz: Güçsüz.

Hılmeñ: Hülmen Köyü.

Himi yek ol-: İki ya da daha fazla insanın amaçlarının aynı olması.

Hissiyed: Hissiyat, sezgi.

Hoca: Din görevlisi.

Hoflen-: Korkmak.

Hont et-: En basit ve ucuz bir şeye bile gönül indirip o şeyi istemek.

Hoppu: Çok şişman, biçimsiz olan.

Hora geç-: Kıymetsizleşmek.

Hora goşa geçirme-: Zamanını ve parasını boşa harcamayan insanlar için kullanılır.

Horanta: Ev halkı.

Horantayız çoğala: “Aileniz çoğalsın soyunuz devam etsin”, manasında söylenilen bir duadır.

Hoşuya gel-: İşin ve şartların kişinin beklentisini karşılaması durumudur.

Höggeş: Ökkeş adı.

Hökmed: Hükümet.

Hökümed gonā: Adalet sarayı.

Hölbe: Şişman.

Höllē çıñ-: Uygun olmayan bir biçimde konuşmak.

Höllüg: Toprağa açılan çukur, oyuk.

Höllük: Koltuk, divan veya yüksek oturak.

Höngülmeç: Tahterevalli.

Höngülmeçe binmiş kimi ol-: Dengeli bir hayat kuramamak.

Höngülöc: Tahterevalli.

Hönkür-: Yüksek sesle ağlamak.

Hör (höl): Barak Ovası’nda oynanan bir çocuk oyunudur.

Hörtum: Cinsel istek.

Hörü: Huri, melek.

Höseyn: Hüseyin adı.

Ĥöyke: Öfke.

Höykelen-: Öfkelenmek.

Hubus: Yüzdeki nur.

Ĥudud: Sınır.

Ĥulasayı ġaptır-: Küçük çocukların dahi maskarası, eğlencesi haline gelmek.

Ĥuma: Kuma.

Ĥumar: Kumar.

Huva: Haraç.

Huvaya kes-: Bir kişinin işini hallederken ondan para, rüşvet istenmesi.

Ĥuyulan-: Nefret etmek.

Ĥüdüd: Sınır.

I

İhınıp sıhın-: Çok zorlanmak, sıkıntıya girmek.

İhlım tıhlım ol-: Çok kalabalık olmak.

İlġım sılġım: Belirsiz.

İlġımnan sılġımnan ol-: Bir başarıya çok emek vererek ulaşmak.

İmırsık: Beceriksiz.

İmızġan-: Zorlanmak.

İmmızġa-: Uyuklamak.

İraġlaş-: Uzaklaşmak.

İrbıġ, İrlaġ: İbrik.

İsdafıl ol-: Bildiğini yapmak.

İsız eve itin gir-: Kimseye görünmeden sessizce, gizlice işler çevirmek.

İsla-: Dövmek.

İstıfıl: Ne halin varsa gör, ne yaparsan yap manalarında kullanılan bir ifadedir.

İşġm: Bir çeşit ot.

İşı-: Yakınlaşmaya çalışmak, yılışmak.

İ

İbov: İbrahim adı.

İç köynē ol-: Yaşadığı olaylardan en az hasarla kurtulmak için her zaman ikinci bir planı olan insanları ifade etmek için kullanılır.

İçe siġe ol-: Bir şeyin gönlünün istediği şekilde olması durumudur.

İçi dolu gan kus-: Büyük sıkıntılar içinde olmak.

İçi gêt-: Sahip olmayı isteyip olamadığı takdirde o şeye sahip olan insanlara öykünmektir.

İçineceg: İçine kadar.

İçinin dışının bir ol-: Çok zayıflamak.

İçin dışın gızlola: “İçin dışın kanlarla dolsun”, manasında kullanılan bir ilençtir.

İçin dışına çıha: “Verem ol ve öksürmekten içindeki kan dışına çıksın”, manasında kullanılan bir ilençtir.

İçin gana boyansın: “Halin perişan olsun”, manasında söylenilen bir ilençtir.

İçir-: Vurmak.

İçirik: Astar.

İçiyе dert ola: “Her şey içinde sıkıntı olsun”, manasında söylenilen bir ilençtir.

İgdiş: Hastalık.

İjlel: İclal adı.

İki başının tam ol-: Bir ailenin başında anne ve babanın olmasıdır.

İki çüt hanek êt-: Sohbet etmek.

İki daşın arasında gal-: Zor bir duruma girmek.

İki iple dik-: İkiyüzlü olmak, bir kişinin seni savunduğunu söylerken diğer yandan öbür kişiyi savunduğunu görmek.

İki sümüg at-: Yalandan ağlamak.

İkrağ et-: Bıkmak, usanmak.

İkrağ etdir-: Bıktırmak, usandırmak.

İllene: İllaki

İm im ineñ-: Çok zayıflamak.

İnce dalağ ol-: Zayıf ve uzun boylu insanlar için kullanılır.

İncel-: Kibarlaşmak.

İncik: Ayak bileği.

İnciliyken gırıl-: Kibar olacağım derken sınırı aşmak.

İncinig: İncinen yer.

İnen ihez: Halsiz.

İngil hış gal-, İngil hış ol-: Çok yorulmak.

İnim inim inlêyesin: “Allah sana öyle bir hastalık versin ki devası bulunmasın, sen de acılar içinde kıvrın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

İnne: İğne.

İnneçi: Aşı yapan kişi.

İñez: Çok hastalanan.

İp ilmek tutma-: Bir işe yaramamak.

İpçine bin-: Peşini bırakmamak.

İpini kes-: Parasız bırakmak.

İpini sürüyüp gez-: Bir kadının ne kadar çocuğu varsa hepsini yanına alıp insanların evini ziyaret etmesidir.

İpini üsdüne at-: Gömmek.

İplikli tenèyi kekme-: Riske girmemek.

İrahen: Fesleğen çiçeği.

İrbēm: İbrahim adı.

İrebiye: Rabia adı.

İrecep: Recep adı.

İr‘ ehedleş-: Rahatlığa kavuşmak.

İrgünüz: Erkenden, geç olmadan.

İrhen: Fesleğen.

İri gayyim: İrice.

İsdammıl: İstanbul.

İsmaric et: Sipariş vermek.

İşe gapağ vur-: Bir işi gizli bir biçimde yapmak.

İşkemmeden salla-: Yalan yanlış sözler sarf etmek.

İşle-: Çalışmak.

İşli küfde: İçli köfte.

İşmar et-: Göz kırmak.

İt kimi paralı ol-: Çok zengin olmak.

İt ol-: Kötü davranmak.

İt osurur kimi yalan söyle-: Çok fazla yalan söylemek.

İtdirsē: Göz kapağında çıkan bir çeşit iltihap.

İte beñzer benziñ ol-: Yüzüne bakılamaz bir halde olmak.

İte bite yem olasıñ: “Bedenin böceklere yem olsun”, manasında söylenen bir ilençtir.

İti boğunuñ eme yara-: Gereksiz bir şeyin o an ki durumda işe yaraması.

İtıklı: Cimri.

İtler yüzüyü yaliya: “Elin yüzün kir pas içinde olsun ama sen yıkayacak bir damla su bulama”, manasında söylenen bir ilençtir.

İtten guzu doğ-: Kötü alışkanlıkları olan bir babadan uslu ve akli başında bir çocuk olması durumudur.

İtten seyriñ olmiya: “Bir köpek kadar değersiz ol”, manasında söylenilen bir ilençtir.

İtüzümü: Böğürtlen.

İyi nesne, kötü nesne appisi ğınayan dosta: “İyi ya da kötü bir şeyden kınayarak bahseden kim varsa onu da o şey bulur”, manasında kullanılan bir ifadedir.

İyindirik: İshal.

İyne delinden Hindistan’ı gör-: Tecrübe sahibi olmak, ileri görüşlü olmak.

İyneli beşşigde ol-: Kendi evinde değil de bir başkasının evinde kalmak, bir başkasının eline muhtaç olmak.

İz’en: Anlayış.

K

Kabal: Hepsi birden, tamamen.

Kabbeñi ğır-: Sınır tanımadan hareket etmek.

Kadañ dālara gele: “Sana gelecek olan ne kadar kaza ve bela varsa dağlara gelsin”, manasında söylenilen bir duadır.

Kafla: Kafile.

Kağ-: Ayağa kalkmak, ayağa dikilmek.

Kağ-: Doğrulmak.

Kaħke: Kurabiye.

Kaħnem ol-: Suratsız, sevimsiz olmak.

Kaħnem: Çirkin kadın.

Kalaba: Kalabalık.

Kalayla-: Şımartmak, pohpohlamak.

Kaldır-: Almak.

Kamat-: Göz kamaştırmak.

Karabacag: Zatürre hastalığına iyi gelen bir çeşit ot.

Karac: Garaj.

Karaltı yeli: Yağmur getiren yel.

Karaltı: Karanlık, karartı.

Karasaħız: Yakı.

Karħana dadlısı: Halka tatlı.

Kaşarlan-: Tecrübe sahibi olmak.

Kat: Takım.

Ḳavil: Söz, anlaşma.

Keçeyi sudan çıḡar-: Kötü durumdan kurtulmak.

Keçik: Türban bağlama şekli.

Ked: Engel.

Kef: Keyif.

Kef: Tavuk, et ya da sütün pişmesi esnasında yüzeyinde oluşan katman.

Kefir: Kafir.

Keḫir keḫir keḫle-: Çok yorulmak.

Kek-: Gagalamak.

Kekec: Kekeme.

Kekil: Kahkül.

Keklī az-: Midesi karışmak.

Keleb: İç durum.

Kelebi dolaş-: Kazanç sağlayamamak.

Kelepir: Ucuz, kalitesiz.

Keleş: Yakışıklı, genç erkek.

Kelle ḡulaḡ yerinde ol-: Fiziki olarak iri yapılı insanlara söylenir.

Kelle: Defa.

Kelleli: Tam altın.

Kelpir-: Göz kapaklarını oynatmak.

Keme: Mantar.

Kemḡa: Bir çeşit kumaş türü.

Kemī sarar-: Bir duruma alışkın olmak, defalarca yaşamış olmak.

Kemkeş: Bembeyaz.

Kemre: Gübre, tezек.

Ken et-: İnat etmek.

Ken: Kin.

Kendir: Halat.

Kenesine: Boş yere, sebepsizce.

Kenger: Bir çeşit ot.

Kenli: Kinli.

Kenni: Sinirli.

Kepē kesil-: Ölmek.

Kepēḡ kesile: “Bereketsiz olasın, bereketin kalmasın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Kepir kesmeden gel-: Uzun yola bulaşmadan kısa yoldan konuya girmek.

Kepir: Toprak.

Kepirihış ol-: Hasta olmak, hastalanmak.

Keppir hış yat-: Çok kötü bir şekilde hasta yatmak, ölümcül bir hastalıktan dolayı yatağa düşmek.

Kepprem: Gücünü ve kuvvetini kaybetmiş kişi.

Keprihış: Darmadağın.

Kerc et-: Ciddiye almamak.

Kercine gonus-: Karşıdaki kişi ile dalga geçer bir biçimde konuşmak.

Kerç: Alay.

Kerdıman ol-: Becerikli olmak.

Keremed: Uğur, bereket.

Kergah işle-: Nakış işlemek.

Kersenşas: Kersentaş Köyü.

Kert kert: Sert sert.

Kert kürt: Eğri büğrü.

Kesdene: Kestane.

Keş: Yoğurt türü.

Keşer-: Çok beyazlamak.

Keşermiş: Ağarmış.

Keşert-: Çok yıpratarak rengini açmak.

Ket düş-: Çok yorgun düşmek.

Kever: Tahıl konan ambar.

Keyfi beyde olma-: Çok keyifli olmak.

Keyfi dommāl ol-: Çok keyifli ve mutlu olmak.

Keyvan: Reis.

Çıçlı çıçar-: Bir olayda haklı iken haksız duruma düşmek.

Çıldan lem gap-: Konuşulan herhangi bir konudan kendine pay çıkararak suçlu hissetmek.

Çısmetiniñ itin g*tünden çık-: Şanslı olmak.

Çıvan-: Mutlu olmak, onur duymak.

Çıvış yavış ét-: Lafı ağzında gevelemek.

Çızın-: Cinsel münasebet manasında istekli olmak.

Kiçi: Küçük.

Kilci eşşē kimi bağ-: Hain bakışlarla insanları rahatsız etmek.

Kimi, Kimiņ: Gibi edatı.

Kimiņ: Gibi edatı.

Kinar: Uç, kıyı.

Kinni: Kindar.

Kirinden kirg di-: Çok kirli olmak, hiç yıkanmamak.

Kirinte: Hayvan yemi.

Kirtik: Azıcık.

Kiseg: Kuru toprak.

Kişifci: Gözleyen.

Kitiz: Tahıl.

Kiya: Kahya.

Ƙoltuɗdan ver-: Şımartmak, övmek.

Ƙop-: Geçip gitmek.

Ƙoşa yaşinası: “Bir günde iki sevinçli haber birden alasın”, manasında söylenilen bir duadır.

Ƙovdur-: Koşturmak.

Kök: Soy.

Kökün kömecı ɗuruya: “Soyun sopun kurusun”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Köküɗe ɗıran ɗire: “Soyun devam etmesin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Köküye sumak suyu sıhıla: “Soyun kurusun”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Kölge ɗopla-: Kandırmak, hileye düşürmek.

Kölge ɗoplad-: Karagöz-Hacivat oyununu oynatmak.

Kölük: Keçi.

Kömec: Yaprakları daire şeklinde yuvarlak olan ve sapları uzunca olan bir bitkidir. Bu bitki aynı zamanda enfeksiyona ve soğuk algınlığına da iyi gelir.

Kömesi ɗöynünde ɗala: “İsteklerinin tümü içinde ukte olarak kalsın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Kömesi: Hepsi.

Köpü-: Yorgan, döşek dikmek.

Kör pissik ol-: Yapılan iyiliklere karşı nankörlük etmek.

Köremen: Biçim olarak kuru sarımsağa benzeyen, haşlanarak yemeği yapılan bir çeşit bitkidir.

Körken devez et-: Kötü bir hali daha da kötü bir hale getirmek.

Körocağ: Çocuksuz aile.

Körpü: Köprü.

Körün eline deynek ver-: Bir insana beceremeyeceği işler vermek.

Kösgen: Meşeden yapılmış bir çeşit oturak.

Kösne: Köstebek.

Kösnü: Köstebek.

Kösnüg: Cinsel açıdan sapıklaşmış erkek.

Köstē yünden et-: Bir işin içinden sıyrılmak.

Kösün: Kaplumbağa.

Köşger: Ayakkabı tamircisi.

Köteg at-: Bir kişiye hakaretler ederek ağır sözler söyleyip dövmek.

Kötek: Dayak.

Kötelez: Kısa boylu, şişman.

Kötü barıt kimi ol-: Sürekli olarak yüzü asık olmak.

Köv: Köy.

Kulak tözü: Kulak arkası.

Ꞥunt: Sağlam.

Ꞥurum: Huy, karakter.

Kübban: Ekmek, nimet.

Kübbiye: Duvar içinde gizli yer.

Küküç: Barak Ovası'nda oynanan bir çocuk oyunudur.

Küküm: Başkalarına muhtaç olan kişi.

Küküm: Sahipsiz, yalnız.

Kül uvaꞥ ol-: Eskiden çok samimi olan iki insanın arasına mesafe girmesi.

Külbele-: Bir alanı toprakla doldurmak.

Külleꞥ: Şapka.

Kün görmemiş hacie dön-: Bir şeyi kullanamadan elinden kayıp gitmesi durumudur.

Kün: Gün.

Künde: Her gün.

Küreb: Kürep Köyü.

Kürtün: Palan.

Küsü: Kaplumbağa.

Küşneli aꞥır ol-: Bolluk içinde, hiç sıkıntı yaşamadan yaşıyor olmak.

Küşüm: Kaygı.

Küt: Kısa boylu.

Kütte: Bir çeşit salatalık.

Kütüz: Kısa boylu.

Küvre: Kirve.

L

Labbasdı ol-: Ağırcaanlı olmak.

Lafla pılav pişiyse Dülük Baba ğaderi yağ bendense: Yalnızca konuşarak tüm işlerin hallolmasının imkansız olduğunu ifade eden bir kullanımdır.

Lağayığlı et-: Kişinin yersiz samimi davranması ve bu samimiyetin saygısızlığa doğru gitmesi.

Lağla-: Azarlamak.

Lal olasıñ: “Dilin tutulsun”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Lallik: Akılsız.

Lām: Lağım.

Langar kimi ol-: Çok şişman olmak.

Laşğıya dön-: Sürekli olarak küsüp barışan insanları ifade etmek için kullanılır.

Laşka: Yapış yapış.

Lebeniye: Öğütölmüş buğday ve yoğurtla yapılan bir çorba çeşididir.

Leçel: Reçel.

Lefir lefir et-: Serin ve havadar olmak.

Leğli: Süslü.

Leğmed-: Bir şeyi sağlamlaştırmak.

Lep lep dököl-: Yavaş yavaş dökölmek.

Leplebiden lem ğap-: Hiç alakası olmayan durumlardan kendine pay çıkarmak, kavga etmeye meyilli olmak.

Lêra: Lira.

Lesdik: Lastik.

Levend ol-: Onurlu olmak.

Leyli ğadirde dō-: Çok şanslı olmak.

Leylim ağıllı: Akılsız.

Leylim ol-: Bilinçli ve akıllı bir şekilde davranmayan insanları ifade etmek için kullanılır.

Leymun duzu: Limon tuzu.

Lifer: Nilüfer adı.

Lik lik et-: Yaşlı olmasına rağmen dinç olan insanlar için kullanılır.

Lilik: Çocuğun erkeklik organı.

Lingir lingir et-: Yerinde durmayan aksi biri olmak.

Lingir lingir: Hareketli.

Lip lip baḡ-: Bön bön bakmak.

Loḡlaz: Börölce.

Loḡsa: Lohusa.

Loḡma söḡ-: Tıka basa yemek yemek.

Lomma: Lamba.

Lord ol-: Zenginleşmek.

Loruḡu pendiriḡi görme-: Elinde birçok imkân olmasına rağmen insanlara yardımcı olmaya yanaşmayan kişileri ifade etmek için kullanılır.

Lök kimi boylu ol: Boyu çok uzun olan insanları ifade etmek için kullanılır.

Lök otur-: Kararlı olmak.

Lök: Erkek deve.

Lökkiye: Sardunya çiçeḡi.

Löküs: Lamba.

Löp: Bedava.

M

Ma‘ayne: Muayene.

Mabal at-: Yemin ettirmek.

Mabal: Vebal.

Mabalı boynuḡa ol-: Bir konuda vebali yani sorumluluḡu kendi üzerine almak.

Maç et-: Öpmek.

Maddā: Oyuk yer, mağara.

Maddaḡ marazıḡ gel-: Sürekli saḡlık sıkıntısı çeken insanları ifade etmek için kullanılır.

Māde: Mide.

Maḡammed: Muhammed adı.

Maḡana bul-: Açık aramak, problem çıkarmaya çalışmak.

Maḡana: Bahane.

Mahaşer: Nohutun küçük biçimi.

Maḡle: Mahalle.

Maḡmil cücū: Fare.

Mahmil: Tel dolap.

Maḡna bul-: Bahane bulmak.

Maḡna: Bahane.

Mahra: Sandık.

Mahşer dilkisi kimi ḡal-: Ne yapacağını bilememek.

Malah: Manda yavrusu.

Malak: Şişman, semiz.

Malamat et-: Rezil etmek.

Malamat: Rezil.

Malhita: Mercimek.

Malının pezevenji ol-: Kötü bir malı çok iyi diyerek satmak.

Mamdeli: Mehmet Ali adı.

Māmed: Mehmet adı.

Mamuru mes ol-: Dediği dedik olmak.

Manca: Et yemeği.

Mancala-: Et yemeği pişirmek.

Mānik: Yavru kedi.

Manisa: Melisa adı.

M'acik: Koyun.

Marağ et-: Birini özlemek.

Maral: Geyik.

Maraş otu yemiş kimi dolan-: Sarhoş gibi ortalıkta dolanmak. (Maraş Otu, ağızda çiğnendiği zaman ağız içine ve insana mayhoş bir tat veren kullanılması çok doğru ve doğal olarak görülmeyen bir ot çeşididir.)

Mard yādırır nisan övünür, nisan yādırır insan övünür: Kişinin sahip olduğu değerler için, kendisinden önceki kişilerin katkısını kayda almadan yalnızca kendi başına başarmış gibi davrandığını ifade etmek amacıyla söylenilen bir atasözüdür.

Mard: Mart.

Marda bazar: Toptan satış, toptan alışveriş.

Mart bızası kimi bak-: Anlamamış gibi bakmak.

Māsim: Gariban.

Maşraba: Sürahi.

Mat evinde ğal-: Tamamen çaresiz kalmak.

Matırak: Eğlence.

Mavmav: Kedi.

Mayana: Anason.

Mayasır: Basur.

Mayıl: İsmail adı.

Mazbıt: Sağlam.

Mazırık ğarası: Koyu siyah renk.

Meblid: Mevrit.

Mecîdî kes-: Bir şeyin fiyatını belirlemek.

Mekere: Makara.

Mekinesi bozuğ ol-: Çocuğu olmayan kişileri ifade etmek için kullanılır.

Melemes: Beceriksiz.

Melemes: Güçsüz.

Melmeked: Memleket.

Memig Dede Ziyaratı: Memik Dede Türbesi.

Memik: Mehmet adı.

Memiş: Kadınların göğüs ucu.

Memişhana: Abdesthane.

Mênîl: Kulak memesi.

Merduvan: Merdiven.

Mered: Kötü hastalık.

Meremi ol-: Bir amacı olmak.

Meret: Vefat eden kişinin eşyaları.

Meretiğ yuna: “Sen öl de öldükten sonra eşyaların başkalarına dağıtılmak için yıkansın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Meriş: Meryem adı.

Mermerlere kitlen-: Hiç parası olmamak, dara düşmek.

Mes_ed-: Sıvazlamak, yavaş bir biçimde masaj yapmak.

Mesel: Hikaye, masal.

Messele-: Emeklemek.

Mesul: Sorumlu.

Meszin: Müezzin.

Meşefe: Havlu.

Met eyle-: Övmek.

Métire: Metre.

Mevra: Merve adı.

Mezad kes-: Ceza vermek.

Mezarıya itler işeye: “Mezarına köpekler uğrayacak kadar kötü bir amelin olsun”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Mezer altından işe-: Belli etmeden iş yürütmek.

Mezer: Mezar.

Mezêriņ: Mizirin Köyü.

Mezerrig: Mezarlık.

Mezre: Elverişli toprak.

Mı'ayyer: Yerli malı.

Mıh s*çtı: Cimri.

Mıh: Çivi.

Mıhād ol-: Sahip çıkmak.

Mıhanad: İhanet etmiş kişi.

Mıhiyyad ol-: Sahip çıkmak, muhafaza etmek.

Mıhmız: Uyuşuk.

Mıhrız: Cimri.

Mıhrızlıĝ êt-: Cimri olmak.

Mıķdat: Mithat adı.

Mıķşı: Kıyma, pirinç ve maydanoz konularak yapılan ve Gaziantep'e özgü olan kabak dolması yemeĝidir.

Mımmar: Hayvanın kalın baĝırsaĝı.

Mımmıc: Suriye'nin Münbiç ili.

Mındar ħala gel-: Yenilemez hale gelmek.

Mıradı ĝarnında ĝal-: İsteklerinin içinde kalması, gerçekteşmemesi.

Mırah: Meydan.

Mıraz bulamıyasıņ: "Derdine çare bulamayasın", manasında söylenilen bir ilençtir.

Mırĥa: Demir kap.

Mırın ĝırın et-: Bahaneler savurmak.

Mıringırın et-: Bahane bulmak.

Mırra: Kahve.

Mırroĥ çār-: İlan verdirmek, ilan vermek.

Mısdava: Mustafa adı.

Mısdık: Mustafa adı.

Mısĝa: Muska.

Mısĝa: Pestilin içine bolca Antep fıstıĝı konulara yapılan bir tatlı çeşididir.

Mıssa: Musa adı.

Mızĝan-: Oyunbozanlık etmek.

Minariya dışardan gir-: Bir işi olduğu gibi değil de tersten hatta hiç olmaması gereken şekilde yapmak.

Minariyi yaptırmıyanın yêrden bitmiş say-: “Yapılan bir işte emeği olmayan kişi o işin çok kolay olduğunu söyler”, manasında kullanılan bir ifadedir.

Minever: Münevver adı.

Mini düş-: Hamile kalmak.

Mintaķ: Bulaşık deterjanı.

Mintan: Gömlek.

Miraz: İstek, murat.

Mirt mirt: Yumuşak.

Miryem: Meryem adı.

Miskilim: Güzel.

Mislim: Müslüm adı.

Miş yeri bıraķ-: Şüphe ve tahmin cümleleriyle konuşma, emin olmama.

Mişmiş: Kayısı.

Mişyeri: Kaçamak yeri.

Mitil: Döşek, kalın minder.

Mitirden-: Kendi kendine sayıklamak.

Mosdura et-: Bir kişiyle kıyaslamak, karşılaştırmak.

Mosdura: Örnek.

Möħümmed: Mehmet adı.

Möħürle-: İşaretlemek.

Möħürlen-: Susmak, konuşamamak.

Möħzür: Mahkeme mubaşiri.

Muşdu: Müjde.

Müşgül: Dert, sıkıntı.

N

Nacarın ğapısının sıyrımlan ol-: Başkalarının işini yapmaktan kendi işini aksatan kişileri ifade etmek için kullanılır.

Nacer: Marangoz.

Naçarı: Çaresiz.

Nādeñi: “Fiyatı ne kadar”, manasında sorulan bir sorudur.

Nāder: Ne kadar.

Nafağ: Geçinememe durumu, geçimsizlik.

Naḥsen: Nahsen adı.

Nālet: Uğursuz.

Namazın ḡılına: “Cenazen kaldırılınsın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Nammısı dellala ver-: Girilen işte namus konusunu gözetmeden hareket etmek.

Nanca: Ne kadar.

Na‘ne: Nane.

Nāraḡ dālara çıḡa: “Feryadın yükselsin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Nāraḡ ḡara yērden gele: “Acı çıḡlıkların yerden göḡe yükselsin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Nazar kiṣle-: Nazar değmesini istememek.

Ne at belli ne it belli: Deḡerli ile değersiz, iyiyle kötünün birbirine karıştığı durumlar için söylenir.

Ne bal ne mum ol-: Hiçbir işe yaramayacak kadar lüzumsuz olmak.

Ne ḡızı vermek ne de düyürçüyü küstür-: Kırmadan, incitmeden karşısındaki kişiye isteklerini yerine getiremeyeceğini söylemek.

Ne ölmiye ne gömmiye gel-: Hiçbir şey kabul etmemek.

Ne ḡader: “Ne kadar”, manasında sorulan bir sorudur.

Neccer: Marangoz.

Neḡiyye: Ne kadar.

Nefse: Lohusa.

Nefsi: Kendisi.

Neḡas: Nasıl.

Nehas: Neden, nasıl.

Nerelikden: Nereden.

Nevse belle-: Yeni doğum yapmış kadını ziyaret etmek.

Neyniḡ: Ne yapıyorsun.

Nezel-: İncelmek.

Nezer-: Uzun süre suda kalarak buruşmak.

Nezzanim: Güzelim.

Nızıḡ: Aksi.

Nifaḡ soḡan böyyüḡ ol-: Ata denecek yaşta bir büyüḡün iki kişi arasına ayrılık sokacak şekilde dedikodular yaymasıdır.

Ninnik et-: Oynamak, eğlenmek, oyalanmak.

Ninnik ettir-: Oynatmak.

Nisan yāmırı balīn āzına düşer inci ör, yılanın āzına düşer zehir ör: “Kişi nasıl bir karaktere sahip ise önüne gelen fırsatları da o şekilde kullanılır”, manasında söylenilen bir atasözüdür.

Nişe: Nişasta.

Nişliñ: “Ne yapıyorsun”, manasında sorulan bir sorudur.

Nöker: Kuma.

Nutuğ ğurut-: Şaşırtmak, korkutmak.

Nüzüb: Gaziantep ilinin Nizip ilçesi.

Nüzül in-: Felç olmak.

O

Oba: Yabancı.

Ocā küllü ol-: Sürekli bir sıkıntısı olmak.

Ocā tütme-: Yemek pişiremeyecek kadar fakir olmak.

Ocā vur-: Pişirmeye bırakmak.

Ocağ: Ev, hane.

Ocağda kül gör-: Bir evde anne veya babanın ölmesi.

Ocān bata: “Evin batsın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ocāna düş-: Bir kimseye ihtiyaç duymak.

Ocāna ğanlı köynekeriñ gele: “Evine kanlı gömleğin gelsin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ocāñ kör ola: “Evin harabeye dönsün”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Oduñunun gözü omçada gedānñ gözü çömçede: “Kişi ne ile meşgul ise dikkatini o çeker” anlamında kullanılan bir ifadedir.

Ofurd-: Abartmak.

Oğlunnañ oba gızınnañ yıva olasıñ: “Oğlun ile bir devlet kuracak kadar güçlü, kızın ile de bir yuva kuracak kadar birlik içinde olasıñ” manasında söylenilen bir duadır.

Oğun-: Tıkanmak, ses çıkaramamak.

Oğluyun köşküne oturasıñ: “Allah sana hayırlı bir erkek evlat versin ve o evlatta seni köşklere otuttursun”, manasında söylenilen bir duadır.

Oğt: Vakit.

Oğtu-: Davet etmek.

Oğul: Okul.

Oğuntu: Davetiye.

Oğlā: Oklava.

Okşa-: Benzemek.

Oldum olasıya beyle ol-: Anasından doğduğundan beri değişmeyen, kendini geliştirmeyen insanlar için kullanılan bir ifadedir.

Olgaç: İyi gelişmiş.

Oma dur-: Baş üstü durmak.

Oma: Kuyruk sokumu.

Omaç: Ekmek kırıntılarıyla yapılan köfte.

Oması ol-: Utanmaz bir şekilde davranmak.

Omça: Kalın odun.

Omzundan in-: Bir kişinin sorumluluğunu üstünden atmak, sorumluluğundan çıkmak.

On Osman anası ol-: Bir konuda yılların tecrübesine sahip olan kişiler için kullanılır.

Onğun: Bereketli.

Onğun: Gelişmiş, olgun.

Onnar: Onlar.

Ora: Orası, o yer.

Ortalı tahne bekmez et-: Ortalıği karıştırmak, insanları birbirine kırdırmak.

Oruş: Oruç.

Osura osura yat-: Hayatında pek çok sorun olmasına rağmen umursuzca uyumak.

Oynad-: Duygusal manada hayal kırıklığına uğratmak.

Oyun gır-: Çiftetelli oynamak.

Özeli: Gaziantep ilinin Oğuzeli ilçesi.

Ö

Öcbe: Bilgiçlik taslayan kişi, çok bilmiş.

Öcüred: Ücret.

Öfele-: Bir şeyi avucunun içine alıp ufak hale getirmek.

Ögce: Un, yumurta, maydanoz ve çeşitli baharatlar kullanılarak yapılan ve Gaziantep'e özgü olan bir çeşit mücverdir.

Ögcesis ol-: Çok korkak olmak.

Ögcük: Böcek.

Öksüze verir kimi doldur-: Çok doldurmak, ağzına kadar dolu olmak.

Ölbe: Kutu.

Ölçüp dök-: Kişinin gelirin göre borç vermek.

Öled: Öldürücü hastalık.

Ölet: Öldürücü.

Ölgün: Zayıf.

Ölmeyi bayılma belle-: Bir işi olduğundan kolay sanmak, hafife almak.

Ölü g*tüğe dön-: Yüzü solmak, soluk benizli olmak.

Ölü torpā serpilmiş kimi ol-: Mutsuz ve huzursuz olan insanlar için kullanılır.

Ölüm ölüm dēyip öleme-: Büyük bir sağlık sıkıntısı çekerken her gün ölmeyi dileyip ölememek.

Ölün ola da yumaya su bulamayasıñ: “Cenazen olsun ve sen bu cenazeyi yıkayacak su bulama”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ölüyün canā deysiñ: “Bir kimse için ettiğin yardım ölmüş olan yakınlarına rahmet olsun”, manasında söylenilen bir duadır.

Ömrün günün ola: “Yaşadığın her gün güzel geçsin”, manasında söylenilen bir duadır.

Ömrün günün tükene: “Ömrünün günü tükensin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ömrün heder ola: “Hayatın mahvolsun”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Ömrün kıssa ola: Ömrün kısa olsun, çok yaşama” manasında söylenilen bir ilençtir.

Öndüc ol-: “Kişinin birine emanet edilmiş olması.

Öndüç: Emanet.

Önē gel-: Düşüncelerine uymak.

Önü darı ğavırır, arħası ħarman savırır: Kişinin çok kötü bir durumda olmasına rağmen başkalarına yardım etmeye çabalaması durumunu ifade etmek için söylenilen bir atasözüdür.

Öñe-: Beklemek.

Örgedmen: Öğretmen.

Örgen-: Öğrenmek.

Ört-: Kapatmak.

Öteberi: Eşya.

‘Ötürü: Dolayı, sebebiyle, nedeniyle.

Övez: Sivrisinek.

Övüdünü özünden al-: İnsanın kendi kendine öğüt vermesi, başkalarının öğüt ve tavsiyelerine ihtiyaç duymamak.

Övüt: Su birikintisi.

Öyke: Sinir.

Öysürüg: Öksürük.

Öysüs: Öksüz.

Öyüsura: Önü sıra.

Öz'ey: Özay adı.

Özü geç-: Özünü, saflığını veya doğal halini kaybetmek.

P

Pabıcının birini yetir-: Çok gezen insanları ifade etmek için kullanılır. Çok gezdiği için ayakkabısının birini gezdiği yerde kaybetti onu da bulamadı, derler.

Pabıcı bahalı ol-: Tehlikeli bir işi ya da tehlikeli bir işin içinde olmayı anlatmak için kullanılan bir ifadedir.

Paf paf: Etli.

Pafciger: Akciğer.

Pafır pafır: Şişman.

Pağlava: Baklava.

Pammık: Pamuk.

Papıncı daş gaş-: Kişinin hayatına onu rahatsız edecek şeyler girmesi.

Papıç: Terlik.

Parlak görset-: Bir kızı ya da bir eşyayı olduğundan daha güzel göstermek için onu süslemek.

Parpazla-: Titremek, çok korkmak.

Pasac: Pasaj.

Patata, Patda: Patates.

Payam: Badem.

Payaş otu: Ateşi düşürdüğü söylenen bir çeşit şifalı bitkidir.

Paydak: Ayakları çarpık yürüyen kişi.

Paylak: Su kabı.

Pekle-: Halletmek, sorunu çözmek.

Pekle-: Temizlemek.

Pelevan: Çalışkan, marifetli.

Peñdir: Peynir.

Pereveñti: Döküntü.

Perşamme: Perşembe.

Pervana ol-: Kişinin ağzından çıkan her şeyi yapmak, bir kere söylediği şeyi ikiletmemek.

Peşgeş çek: Rüşvet vermek ya da teklif etmek.

Peşgeş: Bahşış, hediye, rüşvet.

Peteg kimi şiş-: Arı sokan bir bölgenin şişip kabarması.

Peyğambere gômşu ol-: Büyük sevaplar işlemek, insanlara yardımcı olmak.

Peyğammer tumanı: Genellikle erkeklerin giydiği içlik.

- Pıçā yi-**: Bir olayda araya gitmek.
- Pıntı pırtıya düş-**: Telaş ederek sağa sola koşturmak.
- Pısırik ol-**: Hakkını arayamamak.
- Pilavı yēn yāla-**: Bir işi ya da bir konuyu abartmak.
- Pin**: Kümes.
- Pınar**: Pınar.
- Pir baş gēd-**: Çok insanın aynı düşünceye sahip olması.
- Pireñ pireñ et-**: Darmadağın etmek.
- Pirpir**: Kabızlığa iyi geldiği söylenen bir çeşit yeşil bitkidir.
- Pirpirim gari ol-**: Yaşlanmak.
- Pirpirim**: Semiz otu.
- Pissig biç**: Bir çeşit çıban.
- Pissig**: Kedi.
- Pissik da**ā**: Tulumba tatlısı.
- Pissik paçası ayır-**: Karşısındaki kişiyi korkutmak.
- Piyada**: Yaya.
- Piybaz**: Salata.
- Pol**: Kazık.
- Pormudu çıp-**: Çok yorulmak.
- Porsu-**: Sarkmak.
- Potur**: Sivilce.
- Poturaf**: Fotoğraf.
- Pöççük**: Kuyruk sokumu.
- Pölüş-**: Paylaşmak.
- Pürçek**: Saç bükümü.
- Pürçüklü**: Havuç.
- Püsgüllü**: Süslü.
- Pütürlen-**: Sivilcelenmek.

R

- Raffık**: Dost.
- Reşed**: Raşit adı.
- Rızgını hağ et-**: Evini geçindirmek için helal para kazanmak.
- Rizesi ol-**: Gönlü olmak, izni olmak.

S

S‘āb: Sahip.

Sabab: Sevap.

Sabāça çıkmıyasın: “Sabaha kadar öl”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Sabatten: Sabah vakti.

Saç sahal çek-: Birisi tarafından zulüm görmek, eziyet çekmek.

Saçak: Süs.

Saçı el elinde ol-: Bir işi yapabilmek için başkasına ihtiyaç duymak, muhtaç olmak.

Sacıyı yolum yolum edesiñ: “Kendi saçlarını yolacak kadar aklını yitir”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Sadaḥayı saraydan çıḥarma-: Çok cimri olmak.

Safra sındır-: Hafif yiyeceklerle açlığı bastırmaya çalışmak.

Safya: Safiye adı.

Sagılt-: İyileştirmek.

Saḥal: Sakal.

Saḥaldan kesip bıyā ula-: Tutumlu davranan insanları anlatmak için kullanılan bir ifadedir.

Saḥalı circire bulaşdır-: İşleri birbirine karıştırmak.

Saḥalına gül-: Bir kimsenin yüzüne karşı gülüp arkasından dedikodusunu yapmak.

Saḥalınñ altından geç-: İsteddiği bir şeyi yaptırmak için hissettirmeden istenilen şeyden söz etmek.

Saḥalıña guşlar sı*a: “Hiçbir işin yolunda gitmesin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Saḥca: Karga.

Saḥden: Hakikaten, gerçekten.

Saḥırğa kimi yapış-: İstenmediğini bile bile ısrar etmek.

Saḥre: Piknik.

Sakḡov: Kaban.

Sāl-: İyileşmek.

Salçalık ol-: Bir şeyin artık işe yaramaz hale geldiğini ifade etmek için kullanılır.

Salḥı: Eğri büğrü, dengesiz.

Salḥım seçaḡ ol-: Darmadağın olmak.

Salla-: Başından savmak.

Salı saplı ol-: Boylu poslu, iyi gelişmiş olmak.

Salı saplı: Boylu poslu.

Sallıḡ: Haber.

Salhıçı: Haber veren.

Saman dadlı ol-: Bir yemeğin tatsız tuzsuz olması.

Samarıg: Hastalık durumu.

Samırsak: Sarımsak.

Sammıd: İsilik.

Sanda manda: İri yarı.

Sapını alıp salamata çıh-: Huzura ermek, yüreği aydınlığa kavuşmak.

Sarad: Bir çeşit elek.

Saraf: Kuyumcu.

Saral-: Sararmak.

Sarı gola: Portakal suyu.

Sarıyā: Tereyağı.

Sası sası: Pis pis.

Satıl: Bakır kap.

Satılam: Zaten.

Satın bazarın bol ola: “Genellikle esnaflara satışın ve kazancın bol olsun”, manasında söylenilen bir duadır.

Sav-: Başından atmak.

Sav: Ses.

Savan: Örtü, kilim.

Savcılılar kimi ol-: Çok kavgacı olmak.

Savçı: Savcı.

Say-: Saygı duymak.

Sayal-: Düzlemek, eşitlemek.

Sazan: Sivilce.

Sazzağ: Çıban.

Sebeñnen: Sabah vakti.

Sebha: Sabiha adı.

Sebilden ver-: Bonkör olmak.

Sedede geç-: Asıl olan konuya gelmek.

Sefil: Sessiz, sakın.

Sehan: Tabak.

Sehel beri: Az yakın, daha yakın.

Sehlen: Kolayca, kolay bir biçimde.

Sehlik: Yavaş, yavaş davranan.

Sek: Kova.

Seki: Atların bilek beyazlığı.

Sekisen ğapiya deynek çal-: Çok gezmek, yerinde hiç durmamak.

Sekisen: Seksen sayısı.

Sekiye yanıñı yih-: Çok yorulmak ve gördüğü ilk yere yığılıp kalmak.

Sekiz on: Seksen.

Seklem: Bir kabın yarıya kadar doldurulmuş biçimi.

Selbi: Selvi adı.

Sellef: Hastalıklı.

Selmanlık et-: Dilencilik etmek, herkesten para istemek.

Seme: Aptal, bön.

Seme: Sersem, sarhoş.

Semire: Semra adı.

Semiz: Şişman, etli.

Senek: Su kabı.

Sensā: Kendi kendine.

Sepet örene çöp düş-: Kim ne işle uğraşırsa o kişiye o işle ilgili bir şeyler kalır.

Serdiş-: Koşuşturmak.

Serdişdirip es-: Bir olaya ya da bir kimseye çok kızmak, öfkelenmek.

Serpene: Hafif bir biçimde yağan yağmur.

Sesi fıs ol-: Birdenbire sesi kesilmek.

Sesin torpān altından gele: “Sesin yerin altından gelsin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Sevseriye: Hemen hemen.

Seylangos: Salyangoz.

Sıçan olmadan cıval dibi del-: Bir konuda başarıya ulaşmadan ve bir tecrübeye sahip olmadan tecrübe sahibiymiş gibi davranmak.

Sıçan tüyü: Koyu gri renk.

Sıçana dön-: Zayıflamak ve bu zayıflığın verdiği çirkinlik hali içinde olmak.

Sığa-: Okşamak, şımartmak, hak vermek.

Sıkırcım ver-: Bir kimseye gözdağı vermek, korkutmaya çalışmak.

Sılaña er-: Hayalinin gerçekleşmesi, istediğin şeyin olması.

Sımağ dayı: Kılıbık.

Sımsıh: Yumruk.

Sımsıhla-: Yumruklamak.

Sıncık-: Sabırsızlanmak.

Sındı kimi ol-: Keskin ve net olmak.

Sındı: Makas.

Sırfa: Sofra.

Sırhıd-: Suyunu süzdürmek, akıtmak.

Sırışla-: İri iri dikmek.

Sırıya: Suriye.

Sırsır: Ağustos böceği.

Sırtar-: Gülmek.

Sırtına get-: Alınmak, gücenmek.

Sıval: Soru.

Sıvas: Sivas ili.

Sıy-: Orucu bozmak.

Sıyhılla-: Düzeltmek, düzlemek.

Sıyrığı: Kar küreme işinde kullanılan alet.

Sıyp-: Kaymak.

Sıypağ: Kaygan.

Sıypancağ: Salıncak.

Sıypancağ: Kaydırak.

Sıyrıntı: Derin olmayan yara.

Sıfdağ et-: Başlamak.

Sil pıçağ: Kesin olarak.

Sil pıçağ ol-: Kesin kararlı, net olmak.

Sil' eç: Silah.

Silēymen: Süleyman adı.

Silib: Pancar.

Silik: Utanmaz.

Silim siliim: Nazlı nazlı.

Silkecek: Kül tabağı.

Silkin-: Kendine gelmek.

Sille yi-: En güvendiğin insandan hiç beklenmedik bir tavır görmek.

Silo: Süleyman adı.

Simircen-: Bir kadına cinsel istekle yaklaşmak.

Sineceğ: Sinsi.

Sinegsiz yaz et-: Erkekler olmadan bir gün geçirmek.

Siniñde yatamıyasıñ: “Ölünce bile mezarında rahat edemeyesin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Siniñe nur yā: “Kabrin nurla dolsun”, manasında söylenilen bir duadır.

Siñ: Mezar.

Siñe: Göğüs.

Siñi: Tepsi.

Siñir: Sinir.

Sirli sitirli: Düzgün, ahlaka uygun.

Siyec: Çit.

Siyeh: Rakı şişesi.

Siyeh: Siyah.

Siyil: Sivilce, iltihaplı yara.

Sohum: Lokma.

Sohumsuz: Doyumsuz, müsrif.

Soğur soğur soğuran-: Olur olmaz her şeye öfkelenmek, bağırıp çağırmak.

Soğurda-: Söylenmek.

Sölcen: Solucan.

Solundan dost ol-: Haram olan işlerle meşgul olmak, günah sayılacak işler yapmak.

Somiye: Tek kişilik koltuk, tekli koltuk.

Somya: Kanepe.

Sonadan al-: Bir konuyu sonradan anlamak.

Sonğ: Son.

Sörme: Közlenmiş patlıcanı yoğurt ya da salça sosu ile karıştırılarak yapılan ve Gaziantep’e özgü olan bir çeşit yemektir.

Sorud-: Üzgün olmak.

Sosur: Somurtkan.

Söt-: Soğutmak.

Soyha: Ölen kişiden geriye kalan herhangi bir eşya.

Soyhañ çıha: “Sen öl de eşyaların başka kişilere kalsın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Söbelek: Mısır koçanı.

Söhür: Sahur vakti.

Sökel: Ateşli hastalık.

Sökül-: Her şeyi anlatmak.

Sökün et-: Taşınmak.

Sövüşle-: Bir kimseden hile ve yalan yolu ile para almak.

Söyken-: Oturup dinlenmek.

Sözü vur-: Sözü dinleyen insanlara alaycı bir tavırla sözleri dokundurarak söylemek.

Su kimi mırazın ola: “Su gibi aziz ol”, manasında söylenilen bir duadır.

Subba: Sıpa.

Sufad: Yüz.

Sumak dayı ol-: İnsanlara sert bakışlar atıp korkutmaya çalışmak.

Sumak suyu sıh-: Bir kişiye sinirlenip o kişinin soyunun kuruması için beddualar edip büyüler yaptırmak, yapmak.

Suna kimi: Uzun boylu.

Suphanallā: “Maşallah”, manasında kullanılan bir ifadedir.

Sur: Baht.

Surya: Suriye.

Susaz-: Susamak.

Suvan: Soğan.

Suy: Su.

Suya çal-: Umursamamak.

Suyolu: Tuvalet.

Suyuna düş-: Lezzetinin olması, tat verebilmek.

Suyunu eyle buldur-: Bir olayda insanların ses etmemesine karşılık yanlış olan şeye devam etmek.

Süd hırası kimi ol-: Çok zayıf olmak.

Südü çırada yan-: Birine bir yardım etmek için kendini çok naza çekmek.

Südü sümü pak ol-: Kişinin davranış ve tavırlarının düzgün olması.

Südüklüyün bālağa: “Tuvaletini yapamayasın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Südüknen yunmuş ol-: Çok kötü bir ahlaka sahip olmak.

Süllüm: Merdiven.

Sülov: Süleyman adı.

Süme: Tip, şekil.

Sümiye: Hızlıca.

Sümiyeden: Gelişi güzel.

Sümsürük ah-: Çocuğun burnunun akması.

Sümüd: Köftelik bulgur.

Sür sal-: Teklif etmek, teklifte bulunmak.

Süretifetehe: Fatiha Suresi.

Sürgü: İshal.

Sürgün ol-: İshal olmak.

Sürsad: Baştan savma.

Süt hırası: Çok zayıf.

Sütten kes-: Çocuğu anne sütünden ayırmak.

Süvê kimi doḡ-: Yumuşak halde bulunan bir şeyin donması, donuk hale gelmek.

Süyük: Yüksek duvar.

Süyükten yit-: Bir kişinin çabalarını boşa sayarak geldiği basamaktan indirmeye, yolundan döndürmeye çalışmak.

Süyül-: Dağılmak.

Süyüm süyüm: Darmadağın.

Süyüm: Bir ölçü iplik.

Ş

Şāba: Düğünlerde davulla para toplarken sarf edilen söz.

Şād: Şehit.

Şadetnāme: Diploma.

Şadı işdehli ol-: Ne istediğini bilmemek.

Şadı: Maymun.

Şafā ürü-: Konunun ne olduğunu bilmeden söylenip durmak.

Şafag: Alın.

Şaḡalaḡ: Küçük kuş.

Şahbaz: Becerikli.

Şaḡıra, Şahra: Ekin sapı.

Şallā: “İnşallah”, manasında söylenilen bir ifadedir.

Şallak: Kasap çırağı.

Şallam: İnşallah.

Şaltak: Dedikoducu kadın.

Şamdan paḡlandı ol-: Bir olayla ilgisi bulunduğu halde gözden kaybolmayı başaran ve hiçbir ilgisi yokmuş gibi davranan insanlar için kullanılır.

Şampiyon: Şampuan.

Şanlandır-: Ünlendirmek.

Şapalağ: Alkış.

Şapalağ çal-: Alkışlamak.

Şapğayı firengden gëy-: Bir anda çok sinirlenmek.

Şaplağ: Alkış.

Şapşag at-: Bir işten veya bir kimseden yararlanmak.

Şāra, Şāre: Şehriye.

Şarmıda: Edepsiz kadın.

Şarmuta: “Namussuz” manasında kullanılan argo bir ifadedir.

Şarpa: Türban.

Şarşid ol-: Ne yapacağını ne söyleyeceğini bilemez bir duruma gelmek.

Şavır: Haber.

Şavk: Işık.

Şayır: Şair.

Şeb‘alözür: Sürekli hasta olan.

Şebiş: Keçi yavrusu.

Şedrebez: Kavgacı.

Şefdeli: Şeftali.

Şeğ: Duası kabul olan kişi.

Şendik: Erkek topluluğu.

Şeniğ dert ola: “En mutlu olduğun günde başına kötü bir şey gelsin ve mutsuz ol”, manasında kullanılan bir ilençtir.

Şennik: Eğlence.

Şeñlen-: Mutlu olmak.

Şēr: Şehir.

Şērd: Çırak.

Şeriñi sürt-: Belasını bulaştırmaya çalışmak.

Şeş: Türban.

Şetir: Sebze fidesi.

Şeytan azdır-: Kötü olmaktan vazgeçmek.

Şeytan govdur-: Nazar değdiğine inanılan bir insanın kurşun döktürerek o nazardan kurtulmaya çalışması.

Şeytanına zabınlık gel-: Kötü alışkanlıklardan vazgeçmek.

Şıbad: Şubat.

Şığ: Seyh, ermiş.

Şıhıhık: Gelincik çiçeği.

Şıhıcık: Yeşil kırmızı yaprakları olan, vücudun iltihabını kurutan ve kaynatılarak çayı içilen bir bitkidir.

Şıhırdım: Süslü.

Şıllık: Bol fıstıkla yapılan bir çeşit tatlı.

Şillov: Uzun ve yeşil yaprakları olan, yapraklarının alt tarafı kırmızı olup toprağın içindeki tarafı ise beyaz olan ve yenilebilen bir çeşit bitkidir.

Şırık: Üzüm suyu ile yapılan bir tatlı.

Şikāt: Şikayet.

Şikre: Yağlı et.

Şilte: Elbise.

Şilte: Yatak.

Şimşi-: Bir yiyeceğin sıcakta kalarak bozulmasıdır.

Şimşir: Parlak.

Şindik, Şini, Şinni: Şimdi.

Şirbid-: Heveslendirmek, ikna etmeye çalışmak.

Şirig: Naz, işve.

Şirig işe-: Naz etmek, nazlanmak.

Şirik: Susam.

Şirincelik: Söz ya da nişan merasimi esnasında yenilen tatlı.

Şirmen: Tatlı.

Şişe ğalasica: “Öldüğün zaman bedeninin çok şişsin” manasında kullanılan bir ilençtir.

Şişek: Dişi koyun.

Şişgin ol-: Tavırlı olmak.

Şitil: Ağaç.

Şivēdiz: Taze sarımsak, yoğurt ve kırmızı etle yapılan ve Barak Ovası’na özgü olan bir yemek çeşididir.

Şiyir: Şiir.

Şof şoflu: Gösterişli.

Şōra: Şurası.

Şorağ: Çok tuzlu.

Şorağ: Acı.

Şorba: Çorba.

Şov: Şu.

Şövbe: Şube.

Şübüb: Çatalçam (Şibip) Köyü.

T

Tā: Pencere.

Ta‘af: Tuhaf, garip.

Tabıdın omuzlayacak er bulama-: “Tabutunu taşıyacak insan bulunmasın”, manasında kullanılan bir ilençtir.

Tāğa: Pencere.

Taħarlağ: İp makarası.

Tahır: Fıtık hastalığı.

Taħne ireñi: Açık kahverengi renk.

Taħne: Tahin.

Taħsı: Araba.

Taħtabiti: Küçük böcek.

Talañ ét-: Yağmalamak.

Talaz: Kir pas.

Tama: Hani.

Tamañ: Hani, hani ya.

Tamaş_éd -: İzlemek.

Tanğayaz: Sonuna kadar.

Tanı-: Saygı duymak.

Tap tap ol-: Pervasızca konuşmak.

Tapına düşür-: Denk getirmek.

Tapışla-: Bebeği uyutmak amacıyla hafif bir biçimde el içi ile vurmak.

Tarħadanağ: Tak diye.

Tarħın: Dereotu.

Tarla bāşla-: Birinden yapmasını istediğin küçük bir işi yapması durumunda tarla bağışlanmış kadar çok sevinmek.

Tarpadanağ düş-: Birdenbire yere yığılmak.

Taşgala et-: Acele etmek.

Taşgalalık et-: Acele ettirmek.

Tavıķıl: Horoz.

Tavlan-: Kilo almak.

Tavlı: Balık etli.

Tay düş-: Aynı yaşta olmak.

Tay: Denk.

Tayara: Uçak.

Taydaş: Birlik içinde olan.

Tayı yere göy-: Çaba göstermekten vazgeçmek.

Taysın-: Umursamak.

Taysınma-: Umursamamak.

Taytaş: Yaşıt.

Tazı böyüdükçe çulunun küççül-: Güçlü iken herkesin kendisinden çekindiği kişinin zamanla diğer insanlar tarafından önemsenmemesi.

Taziya benzer hala gel-: Çok zayıflamak.

Teb'ât: Huy, karakter.

Tebelleş ol-: Başına bela olmak.

Teberik: Hediye.

Teberrig: Armağan, yadigar.

Tebir: Geniş kap.

Tebirge: Sokak başı.

Tekdeş: Bir çiftten oluşan bir eşyanın bir tekinin kaybolarak tek kalmasıdır.

Tekec: Kekeme.

Tel ehli: Kafa dengi.

Tel ehli ol-: Şakadan anlayan kafa dengi insan olmak.

Telağı ğaralı ol-: Şanssız olmak.

T'elim et-: Öğretmek.

Tellen-: Darılmak.

Teltay et-: Halletmek.

Temmağ: Cimri.

Temotos: Domates.

Tenkdeş: Eşi olmayan, tek.

Tepdili şaş-: Ne yapacağını şaşırmak.

Terelelli: Akılsız.

Terge-: Bırakmak.

Ters eşşē bindir-: Hile yaparak insanı kandırmak.

Teşt: Leğen.

Tetti: Küçük çocuğun ilk adımı.

Tevellid: Doğum.

Tevir: Çeşit, tür.

Tezkiyesi bozuğ ol-: Bir kişinin karakterinin herkes tarafından kötü olarak bilinmesi.

Tezze tezze solasıñ: “Genç yaşında kötü hastalıklara tutulasın” manasında söylenilen bir ilençtir.

Tezzeyken düşesiñ: “Genç yaşında öl”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Tıñac: Çok yemek yemiş olma durumu.

Tıñdap kimi kes-: Kesin ve net olmak, sürekli karar değiştirmemek.

Tıhna: Şişman.

Tıhsırığ: Hapşuruk.

Tılhabeş: Tılhabeş Köyü.

Tın tın: Ağır ağır, yavaş yavaş.

Tırşık: Uzun, iri yapılı erkek.

Tıs: Donuk, tepkisizlik.

Tısba: Köstebek.

Tısgıyt: “Defol git”, manasında söylenilen bir ünlem ifadesidir.

Tılfini çıñar-: Tüm ayrıntılarıyla anlatmak.

Tılliye aş-: Maddi anlamda çok borca girmek.

Tılliye aşan: Müsrif.

Tintebe‘ât: Titiz.

Tip: Tüplü ocak.

Tirid: Et suyu.

Tiriñiz: Çabuk bir şekilde sinirlenen.

Titoz: Avlanılan bir çeşit kuş türüdür.

Tiyek: 1. Fidan. 2. Üzüm fidanı.

Tohac: Genellikle çamaşır yıkarken kullanılan bir çeşit alettir.

Tohac: Şişman.

Tohdur: Doktor.

Toplu: Erkek kuzu.

Tolomandan toy uçar-: Bir konuyu doğrudan anlatmak yerine uzatarak dolaylı bir biçimde anlatmak.

Tommus: Temmuz.

Toñuz: Domuz.

Topak: Bir yumruk, bir yumak.

Topalaḥ: Sulu köfte.

Torpā dosluḡ edesiḡ: Bir an önce öl, manasında söylenilen bir ilençtir.

Torpānıḡ altından ol-: “Bir bölgede yer alan her toprak parçasının çok kıymetli olması”.

Toslak: Yüzü etli olan.

Tōv tōv: Küçümseme manasında kullanılan bir ünlemdir.

Tozud-: Saçmalamak.

Tōḥmet et-: Bir kimseyi bir olayda suçlamak.

Tōḥüm: Suç, kabahat.

Tök: Ağır, onur incitici.

Töllü: Uygun fiyat.

Töre-: Çoḡalmak, neslinin devam etmesi.

Törelı: Misafiri seven.

Törep: Tertiplı, düzenli.

Töz: Arka, ters.

Tufacı: Hırsız.

Tufala-: Hırsızlık yapmak.

Tufeyli: Bedavacı.

Tuluḡ: Şışmış.

Tuman: Pantolon, şalvar.

Turrumunu sallandır-: Yüzünü kötü bir vaziyete sokup üzgün olduğunu ve o şeyden memnun olmadığını belirtmek.

Turudu turfan: Afacan çocuk.

Tusbā: Bakır kap.

Tut suyu: Dut suyu.

Tut yarpā: Dut yaprağı.

Tuyraḡ: Zehir.

Tüken: Dükkan.

Tümen: Pek çok.

Tüy-: Kaçmak.

U

‘Ucar: Haber.

Ucun ucun: Tam tamına, tam vaktinde.

Ucundan dut-: Yaşanmış bir olayı sürekli anlatarak hatırlatmak.

Uduumlu: Hünerli

Uğruleyn: Gizli olarak.

Uhuf: Vakıf.

Ul-: Çürümek.

Ulağ: Yama.

Ulum ulum uluyasıñ: “Öyle bir derde düş ki inlemekten başka bir çare bulamayasın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Umma: Hastalık.

Ummaya urğa-: İsteddiği şeyi elde edememek.

Umsun-: Umutlanmak.

Umsuruğ: Her işten kendi şahsına medet uman.

Umsuruğ ol-: Beklenti içine girmek.

Umura gel-: Bir kişiye ya da bir konuya önem vermeye başlamak.

Ūn-: Ağlamaktan bayılacak duruma gelmek.

Ūndur-: Bayıltmak.

Ura: Un.

Uralı: Unlu.

Urğa-: Uğramak.

Urğu sıra: Önü sıra.

Urğu: Ön.

Urğun: Gizli.

Urhuya: Rukiye adı.

Ūrova: Uğurova Köyü.

Ūrun: Gizli.

Urup: Çeyrek altın.

Uruş: Dokuzyol Köyü.

Uslub: Tavır.

Uşā devşē ğarış-: Evlenip yuva kurmak.

Uşā ğal-: Gebe kalmak.

Uşahlıg: Kadın rahmi.

Uşahlı boş ol-: Çocuğu olmayan kadınları ifade etmek için kullanılır.

Uşakların döşünge bāzlana: “Çocukların yanında can versin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Uşān ğana boyana: “Çocuklarının kanı aksın ve onlara kötülükler gelsin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Uşānı ğana belenmiş göresiñ: “Çocuklarını eli yüzü kanlı göresin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Uşānı yuyasıñ: “Çocuğunun öldüğünü gör”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Uşğur: Nefis.

Ut-: Yenmek.

Utuz-: Yenilmek.

Uvra: Yufka açarken hamurun tahtaya yapışmasını engellemek amacıyla kullanılan un.

Uyacen: Hastalıklı köpek.

Uyluğ: Kalça.

Ü

Üfle-: Kişinin yüzüne doğru sure okumak.

Üfrügçü: Hasta olan birinin yüzüne dua okuyarak üfleyen ve bu işten kar amacı güden kişi, duacı.

Üleş: Leş.

Ürkün-: Korkmak.

Üryelen-: Rüyada cinsel ilişki görmek.

Üsküp: Boynu bükük.

Üşğubbe: Üçkubbe Köyü.

Üşüdüp gızdır-: Titremek.

Üt-: Yanmak.

Ütü: Çabuk hasta olan.

Üzzüle: Ünzile adı.

V

Vāğ: Şaşırma ünlemi.

Vahıt: Vakit.

Vālley: “Yok artık”, manasında söylenilen bir şaşırma ünlemidir.

Vangırtı: Gürültü.

Vara yoğa soğran-: Olur olmaz her şeye öfkelenmek.

Vara: Keşke.

Vāsıl: Vesile olan.

Vassıl: Dibecik Köyü.

Vassıyad: Vasiyet.

Vezfe: Vazife, görev.

Vıhır vıhır et-: Yerinde duramamak.

Vurgu: Yara üzerine konulan ve genellikle bitkilerden yapılan ilaç.

Y

Yaba kimi ol-: Kaba bir biçimde olmak.

Yaba: Harman savurma işinde kullanılan bir çeşit alet.

Yabana savır-: Önem vermemek.

Yabanı: Güvercin.

Yağır ol-: Basur olmak.

Yağan eliğe gele: “Borcun hiç bitmesin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Yağın: Yakın.

Yaşışığ: Güzel, hoş.

Yal: Yem.

Yalağız: Yalnız.

Yalağ: Köpeklerin su içtiği kap.

Yalançı Ahmed ol-: Çok fazla yalan söylemek.

Yalağız: Yalnız.

Yalbırda-: Parlamak.

Yalçı: Bedavacı.

Yaldır yaldır: Parlak parlak.

Yalı g*te guyrux salla-: Durumu iyi olan insanları tasdiklemek.

Yalık: Başörtüsü.

Yalın ğat: Tek kat.

Yalınğat: İnce giyim.

Yalız: Yalnız.

Yallı ğurt: Çakal.

Yallı: İştahlı.

Yalloz: Çok yiyen.

Yalman: Ucu sivri.

Yamız: Kalça kemiği.

Yampirig: Yan yan yürüyen.

Yandım Allah bār-: Yardıma muhtaç olmak.

Yangı: Pişmanlık hissi.

Yānı: Sırt.

Yanıltmaç: Bilmece.

Yanıñ yanıñ ğedesin: “Sürünerek yürüyesin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Yanıñ yere gele: “Devril ama kimseler yardım eli uzatmasın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Yanıñ yère gelmiye: “Sırtın yere gelmesin, kimseye muhtaç olma”, manasında söylenilen bir duadır.

Yanyak: Yalınayak.

Yarış: Yanlış.

Yar beni bahçada görsün: Bir işi yapmadığı halde yapıyormuş gibi görünen insanları ifade etmek için kullanılır.

Yar yaş galma-: Dayanacak gücü kalmamak.

Yar: Sevgili.

Yardıb: Nane.

Yarı: Uçurum.

Yarlık: Atlet.

Yarpağ: Yaprak.

Yarpız: Bir bitki türü.

Yaşın gara gele: “Yeni yaşıñ uğursuzluk getirsin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Yaşın yèrde sayıla: “Küçük yaşıta öl de insanlar senin yaşıñı sen toprakta iken saysın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Yavan: Çirkin.

Yavan tarhana ol-: Çirkin olmak.

Yavanlaş-: Huy ve ahlak anlamında çirkinleşmek.

Yavız dilden esirgenesin: “Allah seni kötü olan dillerden ve sözlerden korusun”, manasında söylenilen bir duadır.

Yavızlık: Kötülük, fenalık.

Yavral-: Yalvarmak.

Yavrim diye meleyesin: “Çocuğunun başına bir bela gelsin ve sen de onun için ağla, sızla”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Yavrim-: Yalvarmak.

Yay-: Otlatmak.

Yayım et-: Bir olayı ya da bir durumu herkese anlatmak.

Yaylım: Hayvanların otlatıldığı yer, alan.

Yāz: Esmer.

Yazdır-: Kayıt ettirmek.

Yazı: Ova.

Yazıl-: Kaydolmak.

Yazağa gara yazıla: “Bahtın kötü olsun”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Yazma: Baş örtüsü.

Yek yek yeleyesiñ: “Bir ekmeğe muhtaç hale gelesin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Yekden köpür-: Bir anda kızmak.

Yekin biñ ola: “Birin bin olsun”, manasında söylenilen bir duadır.

Yekindir-: Hızlanmak.

Yel kimi ol-: Eli çabuk insanları ifade etmek için kullanılır.

Yelpik yelpik: Yürüyüşü eğri olan.

Yemekle-: Doyurmak.

Yēn tavalar sōt-: Tecrübe, deneyim sahibi olmak.

Yēn: Çok.

Yeniye: Gelecek yıl.

Yeñili: Hafif.

Yer aç-: Yere yatak sermek.

Yēr bezi ol-: Değersiz hale gelmek.

Yēre çahıl-: Ümidinin kırılması.

Yerennig et-: Yoldaş olmak.

Yeri sıcak ol-: Bir olayın ya da konunun henüz yeni olması.

Yeriñ yurduñ gedik ğala: “Evinde her daim birinin eksikliği hissedilsin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Yesir: Tutsak.

Yet-: Yetişmek, yardım etmek.

Yētken yihılasıñ: “Yiğit bir genç olduğun zaman hayatın mahvolsun”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Yetmiyesiñ bes: “Büyüdüğün yetiştiğin görülmeden ölesin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Yığaç: Tombul.

Yılan ğakedi ol-: Lafı çok uzatmak.

Yıldızlı: Bir işte rütbeye sahip olan.

Yılğın: Genellikle çok sulak yerlerde yetişen bir çeşit bitkidir.

Yılğı: At.

Yılğı: Şaşı.

Yılık: Aralık.

Yılındır-: Aralamak.

Yıv: Ağız içinde çıkan yara.

Yidîniñ nankörü ol-: Verilen emekleri inkâr etmek.

Yilengec: Yengeç.

Yitele-: Zorlamak, ikna etmeye çalışmak.

Yiv: Oyuk.

Yivi ğalma-: İki kişinin arasında birbirine karşı saygı kalmaması.

Yivli: Yara izi bulunan kısım.

Yiyim: Rüşvet.

Yobaz: Kaba.

Yoĥarı Güneyse: Yukarı Güneyse Köyü.

Yoĥuşdan çıĥar-: Bir konuyu aydınlığa kavuşturmak.

Yol töl: Edep haya.

Yol-: Biçmek.

Yolaĥ: Dar yol.

Yolsuz: Edepsiz kadın.

Yontarla-: İleri sürmek.

Yor: Salya.

Yōrum: Arkadaş, kardeş, dost anlamına gelen hitap sözü.

Yoz ol-: Kaba olmak.

Yöm: Uğur.

Yömye: Yevmiye.

Yöreb: Yanı, yakını, çevresi.

Yu-: Yıkamak.

Yuĥa: İnce.

Yuĥal-: Değersizleşmek.

Yuĥu: Uyku.

Yurduñ yuvañ ĥarab ola: “Evin yuvan yıkılsın”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Yuvala-: Yuvarlaklaştırmak.

Yuyucu: Gassal.

Yüĥudü: Yahudi.

Yük etdir-: Zahmet vermek.

Yük: Bebek.

Yüklü: Hamile.

Yüklüg: Yatak koymak için ayrılan bölüm, bölme.

Yürē fenik-: Acıkmak.

Yürē oyna-: Çok korkmak.

Yüreg ḥanaḡdan boyanasıḡ: “En kıymet verdiğin insanın başına kötü bir iş gelsin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Yürēne in-: İnme inmek.

Yürēḡ dirkedden at-: Çok heyecanlanmak.

Yürük: Çok konuşan.

Yüzüḡgoynu (Yüzüḡgoyun): Yüzüstü.

Yüzünü sallandır-: Sıcak ve samimi davranmamak.

Z

Zaḡal: Kurnaz.

Zal: Akıllı, uyanık.

Zāl: Güçlü.

Zambır: Öfke, sinir.

Zambır: Sinir, asabiyet.

Zamḡarı: Kara kış.

Zamḡlan-: Ağacın bir budaḡının hasta olması, zarar görmesi.

Zammır: Zambır köyü.

Zanmır: Öfke.

Zar et-: Ağlamak, inlemek.

Zar: İnilti, ağlayış.

Zarḡa: Kuru bakliyat.

Zarife: Oya.

Zeḡer: Zehir.

Zeḡnebit: Zehir.

Zembeleg ḥaneg et-: Karşıdaki kişiye onurunu kırarak sözler etmek.

Zembil: Geniş taşıma kabı.

Zemmil: Sepet.

Zencir: Kadınların boyunlarından göbeklerine kadar taktıkları altın takı.

Zenk: Hastalık.

Zennup: Zeynep adı.

Zerzamba: Topraḡın eşelenmiş hali.

Zevgir: İnce.

Zılḡıt çıḡar-: Olay çıkarmak, tartışma yaratmak.

Zılğıt et-: Feryat etmek.

Zılğıtla-: Duyurmak.

Zılha: Zeliha adı.

Zille’: Süslü kız çocuğu.

Zımbırdat-: Bir kimseyi bir konu için devamlı söyletmek, yormak.

Zımma: Demir parçası.

Zımparala-: Dövmek.

Zıpgınlaş-: Genç ve diri olmak.

Zıraf: Sıska, zayıf.

Zırd zırd et-: Bir işi yapabileceğini söyleyip daha sonra üstesinden gelememek ve bu yüzden mahcup olmak.

Zırhazırh: Dolu, kalabalık.

Zırnık yi bes: “Allah sana bir rızık nasip etmesin”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Zırtey: Yaramaz, aksi insan.

Zırto: Terbiyesiz.

Zibde: Bir olayın hakikati.

Zibeyde: Zübeyde adı.

Zibillik: Gübre atılan yer.

Zibillinde yavız ol-: Her insanın kendi yurdunda güçlü olması.

Zifir: Yağ.

Zikzag et-: Sürekli olarak karar değiştiren kişileri ifade etmek için kullanılır.

Zilley: Süslü.

Zingil: Şeker ve unla yapılan bir çeşit tatlı.

Zirriyed: Soy sop.

Zirriyedsiz: “Soysuz”, manasında ifade edilen argo bir sözcüktür.

Zirtik: Çok süslü.

Ziyer _et-: Ziyaret etmek.

Zom ol-: Sarhoş olmak.

Zomma kimi ol-: Sağlıklı ve iri yapılı olmak.

Zommur: İri yapılı erkek.

Zömü gel-: Sinirlenmek.

Zong zong et-: Çok ağrımak.

Zorran-: Zorlanmak.

Zorruk: Zorluk.

Zorsun-: Yapacağı bir işi angarya olarak görmek.

Zortlu: Sinirli.

Zorzop ol-: Bir anda karar verip bir anda vazgeçmek.

Zökürde-: Çok ses çıkarmak.

Zubun: Elbise.

Zuḥum çala bes: “Yediklerin haram olsun”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Zuḥum ola: “Haram olsun”, manasında söylenilen bir ilençtir.

Zulumluḡ: Zalimlik, acımasızlık.

Zurba: Topluluk.

Zübüllüḡ: Çok pis olan yer.

SONUÇ

“Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığı” başlıklı tez çalışmasının giriş bölümünde çalışmaya dair genel bilgiler verilerek çalışmanın konusu, amacı, kapsamı, sınırlılıkları ve yöntemi hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Çalışmanın konusunun Gaziantep Barakları ekseninde belirlenmesinin başlıca sebebi, Gaziantep Baraklarının söz varlığı üzerine daha önce bir çalışma yapılmamış olmasıdır. Yöre insanı olarak geleneksel yapılarıyla kendi kendini muhafaza eden bir Türkmen topluluğu olan Gaziantep Baraklarının Türkmen kültürünün bünyesinde barındırdığı söz varlığı unsurlarının kayıt altına alınmasının gerektiği düşüncesiyle çalışma ortaya çıkmıştır. Gaziantep Baraklarının ağzı, folklorik unsurları, tarihi ve sosyal yapısına dair çalışmalar mevcut olsa da söz varlığı üzerine müstakil bir çalışmanın bulunmamaktadır.

Bu çalışmada, Gaziantep Baraklarının mücbir sebepler (yapılan göçler, kentsel dönüşüm, şehirleşme, eğitim düzeyindeki artış, teknolojinin gelişimi, elektronik veya popüler kültür ortamları) dolayısıyla geleneksel ve kültürel dokusunu kaybetmeye ya da yok olmaya yüz tutan söz varlığı unsurları tespit edilmiştir. Tespitlerimiz neticesinde elde edilen veriler tasnif edilerek incelenmiştir. Çalışmanın Barak Türkmenlerinden Gaziantep ili ile sınırlandırılmasının sebebi, Barak Türkmenlerinin Anadolu topraklarına gelişi ve iskân edilişi sürecinde başka bölgelere de yerleştirilmiş olmalarıdır. Bununla birlikte, hali hazırda Gaziantep’te var olan Barak Türkmenlerinin üç ilçede olması çalışma alanını yeterli düzeyde genişletmiştir. Çalışmada, derleme yöntemi ile yörenin söz varlığı unsurlarını açığa çıkaracak bir biçimde hazırlanan soru havuzundan istifade edilmiştir. Derleme ve inceleme yöntemlerine bağlı olarak gözlem, katılımcı veya dinleyici gözlem, görüşme ve anket formu usullerinden de faydalanılmıştır. Sözlü ortam kaynaklarının yanı sıra yazılı ve elektronik ortam kaynaklarına da yer verildiği ifade edilebilir.

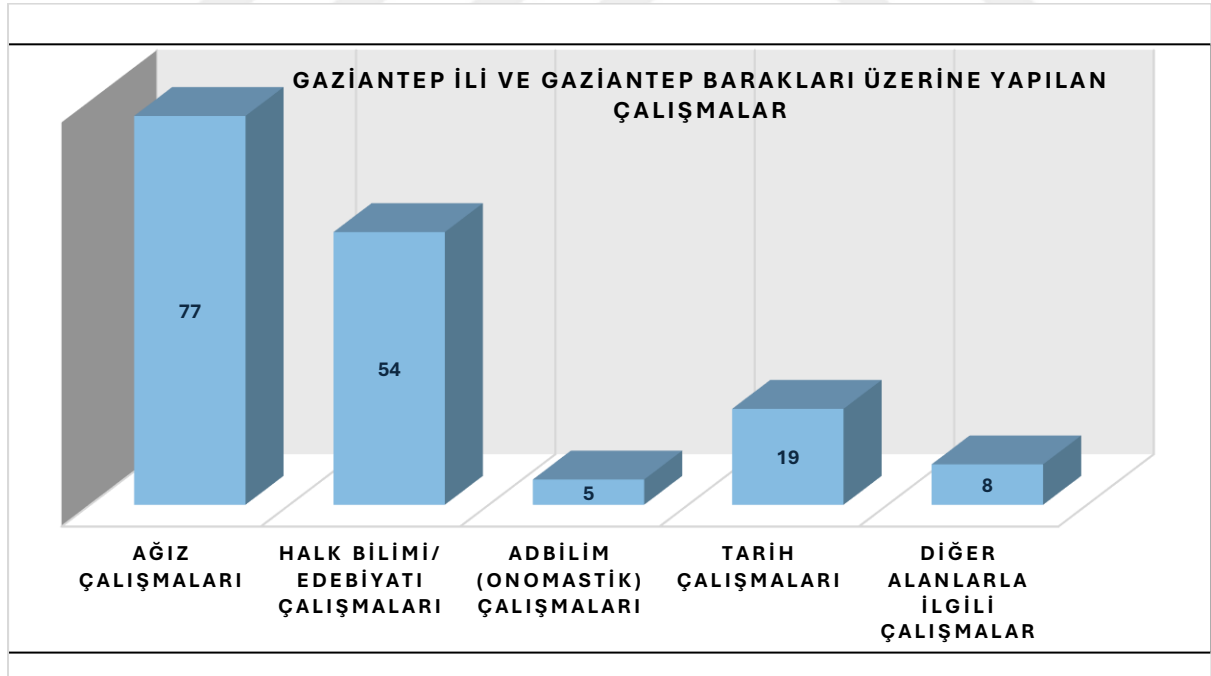
Yerleşim birimleri ile ilgili yapılan ön araştırmalar sonucunda Gaziantep Baraklarının yoğun olarak Gaziantep’in Oğuzeli, Nizip ve Karkamış ilçelerinde ve bu üç ilçeye bağlı olan köylerde hayatlarını devam ettirdikleri bilgisine ulaşılmıştır. Kuru ve sıcak bir iklim içinde olan Barak Ovası halkının, tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile iç içe olduğu görülmüştür. İkliminin sert bir yapıda olması ve zorlu hayat koşulları içinde olmaları söz varlığı unsurlarını da etkilemiştir.

Barak adı, bugünkü Barak Ovasında bir yer adı olarak yaşatılmaktadır. Barak adının bu kullanımının yanı sıra, çalışmanın birinci bölümünde belirtilen çeşitli kullanımları yer almaktadır. Barak adının köken bilimsel olarak “bar-” fiili ile bağlantılı olduğu ifade edilmiştir.

Aynı zamanda bu kavramın, çok tüylü bir köpek ya da kurt başı manasını taşıdığından da söz edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde Gaziantep ilinin tarihi, adı, ilçeleri, coğrafi konumu, iklimi, idari yapısı, nüfusu, ekonomik kaynakları, kültürel ve sosyal yaşamı, halk oyunları, türküleri, mutfak kültürü, etnik yapısına bağlı olarak var olan Türk boyları ve Türk aşiretleri ile çevresinde yaşayan diğer Türkler hakkında bilgi verilmiştir. Bu bilgilere ilave olarak Barak Türkmenlerinden geniş bir biçimde söz edilmiştir. Barak Türkmenleri bağlamında Gaziantep Baraklarının tarihi ve kültürel yapısı ifade edilmiştir. Gaziantep ili ve Gaziantep Barakları hakkında sunulan bilgilerden sonra bunların üzerine yapılan çalışmalar ağızlarla ilgili çalışmalar, adbilim (onomastik) üzerine çalışmalar, halk bilimi (folklor)- halk edebiyatıyla ilgili çalışmalar, tarih üzerine çalışmalar ve diğer çalışmalar olarak beş ana grupta tasnif edilmiştir. Her ana grup, kendi içinde kitaplar, tezler (yüksek lisans tezleri ve doktora tezleri), makaleler ve bildiriler olmak üzere dört alt grupta toplanmıştır. Gaziantep ili ve Gaziantep Barakları üzerine sıralanan bibliyografiden elde edilen veriler sütun grafiği ile şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 2. Gaziantep İli ve Gaziantep Barakları Üzerine Yapılan Çalışmaların Dağılım Tablosu

Gaziantep ili ve Gaziantep Barakları ile ilgili ağız çalışmaları üzerine 77 adet, halk bilimi ve halk edebiyatı üzerine 54 adet, adbilim (onomastik) üzerine 5 adet, tarih üzerine 19

adet ve diğer alanlarla ilgili 8 adet çalışmanın yapıldığı tespit edilmiştir. Sayısal verilere bakıldığında Gaziantep ili ağızları ve folklorik unsurları üzerine yapılan pek çok çalışmanın yer aldığı ifade edilebilir.

Çalışmaların içeriğine bakıldığında Gaziantep Barakları üzerine yapılan çalışmaların oldukça yetersiz olduğu görülmüştür. Gaziantep Barakları özelinde yapılan en hacimli çalışma Rıza Gül'ün 1999 tarihinde "*Gaziantep Barakları Ağzı*" adlı doktora tezi çalışmasıdır. Bu çalışma, bir ağız çalışması olmadığı için Gaziantep ili ağızları ve Barakları ağzının ses ve şekil özelliklerinden detaylı bir şekilde söz edilmemiştir. Ancak, Gaziantep ili ve ağızlarının yapılan tespit çalışmalarından hareketle genel özellikleri sunulmuştur. Bu özelliklerin tanık örnekleri ise Gaziantep Barakları ağzı söz varlığını tespit etmek için yaptığımız derleme çalışmalarından eklenmiştir. Birinci bölümün sonunda, yapılan ağız tasnifi araştırmalarında Gaziantep ili ağızlarının yeri ifade edilmiştir.

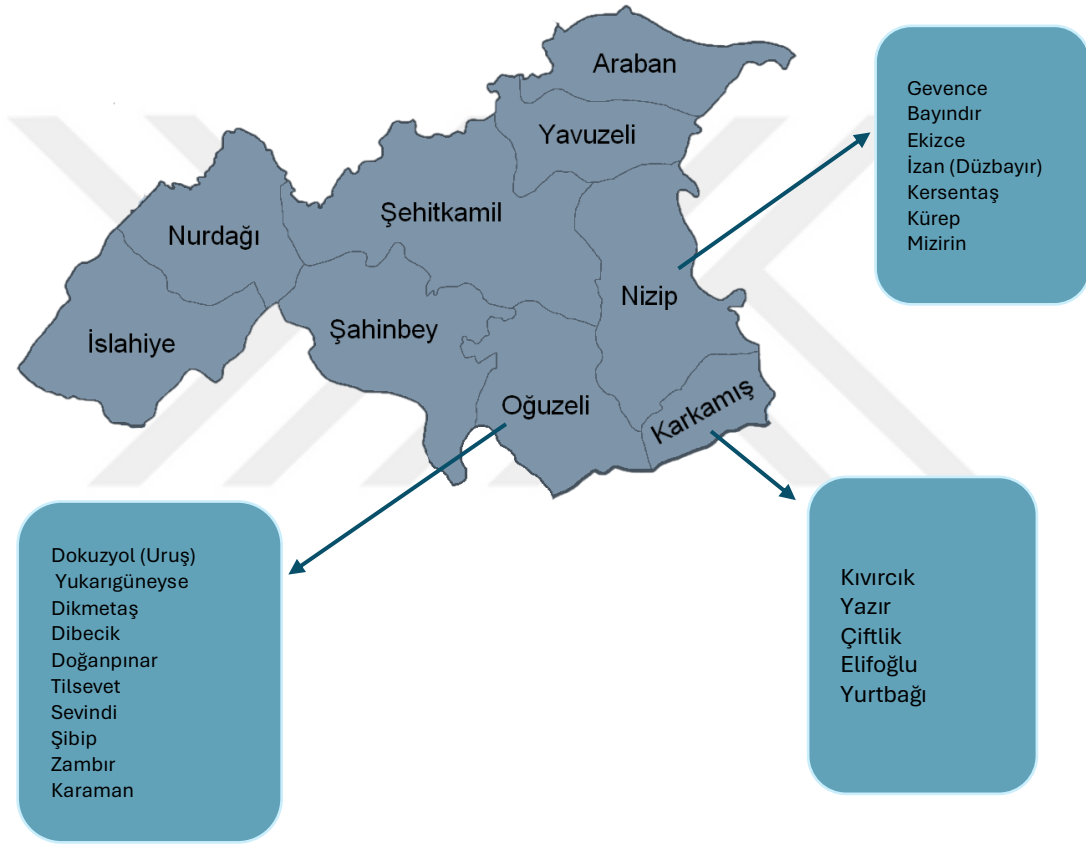
Çalışmanın ikinci bölümünde, söz varlığı kavramı üzerine durulmuştur. Bu bölümde söz varlığının tanımı ve kapsamı, söz varlığının içerdiği ögeler (Temel söz varlığı, yabancı sözcükler, çeviri sözcükler, kalıplaşmış sözler, deyimler, atasözleri, terimler, ilişki sözler, kalıp sözler, tekrar öbekleri, argo,), söz varlığının zenginliği, söz varlığının kültürel yönü, ulusal söz varlığı, kişisel söz varlığı, söz varlığının dil açısından önemi, Türkçenin söz varlığı, Anadolu ağızlarının söz varlığı, söz varlığının türleri (Etken söz varlığı, edilgen söz varlığı), söz varlığı çalışmalarının önemi ve bu bağlamda Gaziantep Barakları ağzı söz varlığı, Gaziantep Barakları ağzı söz varlığının tasnifi (Söz varlığında adların sınıflandırılması, kalıplaşmış dil birimleri), Gaziantep Barakları ağzı söz varlığının tespit edilmesi amacıyla yapılan derlemelerde belirlenen kaynak kişilere yöneltilen soruların bir kısmına yer verilmiştir. Bununla birlikte, derleme yapılan yerleşim birimlerinin bilgisiyle kaynak kişilere ait bilgiler özlük haklar ve etik kurallar çerçevesinde sunulmuştur.

Kaynak kişilere yöneltilen soruların belirlenen kişilere uygun hazırlandığı ifade edilebilir. Yöneltilen bir soruda kaynak kişinin eğitim durumu, yaşı, cinsiyeti ve hayati tecrübeleri esas alınmıştır. Bu sorular eşliğinde, Gaziantep Baraklarının yaşadığı üç ilçeden biri olan Oğuzeli'nden 38 adet yerleşim birimi, diğer bir ilçe olan Nizip'ten 14 adet yerleşim birimi ve son ilçe olan Karkamış'tan 11 adet yerleşim birimi olmak üzere toplamda 63 adet yerleşim biriminden derlemeler yapılmıştır. Bu yerleşim birimlerinden pek çok kadın ve erkek kaynak kişi ile görüşülmüş gerekli ses dokümanları, görseller ve videolar kayıt altına alınmıştır. Gidilen bir köyden en az bir erkek ve bir kadın kaynak kişiyle görüşülmesine dikkat edilmiştir. Çünkü, yapılan derlemeler neticesinde erkek kaynak kişilere göre kadın kaynak kişilerin ağız özelliklerini daha iyi bir biçimde muhafaza ettiği görülmüştür. 63 yerleşim biriminden yaklaşık

olarak 100 kaynak kişi ile görüşülmüştür. Kaynak kişi sayısının fazla tutulmasının sebebi, söz varlığı unsurlarının tespitinde gerekli görülmesidir.

Belirtilen üç ilçede, yoğun olarak Barak Türkmenlerinin yaşadığı köyler muhtarlara ve yöre halkına danışılarak tespit edilmiştir. Derleme çalışmalarının, tespiti yapılan bu köylerde yoğunlaştırılmasına dikkat edilmiştir. Bu köyleri Gaziantep ilçeleri haritası üzerinden şu şekilde göstermek mümkündür;

Şekil 5. Gaziantep Baraklarının Yoğunlukla İkamet Ettiği Köyler

Derleme çalışmaları sırasında yöre kadınlarının ağız özelliklerini daha iyi muhafaza ettikleri görülmüştür. Yöre erkeklerinin askerlik, iş vb. sebeplerden yöreyi terk etmeleri ağız özelliklerini kadınlar kadar iyi koruyamamalarına yol açmıştır. Erkek kaynak kişilerin askerlik hatıraları üzerine ve kadın kaynak kişilerin evlilik ritüelleri üzerine sorulan sorulara cevap vermede daha istekli oldukları görülmüştür. Yöre halkının Barak Türkmeni olan hemen hemen herkesi tanınması dikkat çekicidir. Türk kültüründe kadim dönemden beri yaşatılan ataerkil aile yapısının korunduğu gözlemlenmiştir. Yörenin bazı söz varlığı unsurlarının kullanıldığı bağlama göre manasının değiştiği sık karşılaşılan bir durum olmuştur. Yörenin söz varlığıyla

ilgili en dikkat çekici kısım ilençlere çok sık rastlanması olmuştur. Kalıplaşmış dil birimlerinden atasözü ve deyimler genellikle yaşça büyük kadınlar tarafından kullanılmakta olup bu dil birimlerini sarf etmeden hemen önce kadınların “*aha bını gūlāya kipe et gızım*” ifadesini kullanmaktadırlar. Türk kültürünün ve sosyal yaşamının bir parçası olan atasözlerine sıkça yer verilmesi yöreye dair önemli özelliklerden sayılabilir. Yöre insanının akrabalık ilişkilerine oldukça önem vermekte olduğu atasözü ve deyimlerde görülmektedir. Yöre insanını ilençleri çok sık kullanmasının yanında dualara daha az rastlanmaktadır. Edilen dualar, genel anlamda “mutlu yuva, hayırlı eş ya da hayırlı evlat” dilekleriyle ilgilidir. Yörenin söz varlığıyla ilgili bir diğer dikkat çeken özellik de farklı renk adlarının kullanılmasıdır (bir iki örnek). Coğrafi konum itibarıyla hayvancılık ve tarım ile ilgili söz varlığı unsurlarının oldukça fazla olması da yörenin söz varlığı özelliklerindendir. Tarım ve hayvancılık temalı söz varlığı unsuru örneklerine bakılacak olursa:

Bıdam: Budama. *Fıstīn bıdam samanı gelinçi milletin hışı çıhar.* (Fıstığın budama zamanı gelince milletin yorgunluktan canı çıkar.) (K.K.77.),

Bıdamçı: Budama işini yapan. *Bıdamçılara öylen yimek ille verilir.* (Budama işini yapmak için gelenlere mutlaka öğle yemeği de verilir.) (K.K.77.),

Külbele-: Bir alanı toprakla doldurmak. *Al sâ kazmadan küreg, külbele baḥīm.* (Al bakalım sana kazma ile kürek, toprakla doldur burayı bakalım.) (K.K.8.),

Malaḥ: Manda yavrusu. *Bıralarda bek olmiy, malaḥmış neblim neymiş.* (Buralarda pek olmuyor, manda yavrusu falan.) (K.K.10.),

Hölbe: Şişman. *Gapıdā cullukları gördün mü nası hölbeler.* (Kapıdaki hindileri gördün mü nasıl şişmanlar.) (K.K.53.),

Kösün: Kaplumbağa. *Köv yeri dedim mi her şeyi görürsün; cardını da kösünü de seylangosu da.* (Köy yeri dedin mi her şeyi görürsün; fareyi de kaplumbağayı da salyangozu da.) (K.K.52.)

Kösnü: Köstebek. *Bıralarda tarliya ya kösnü dadanır ya yılan, ama her birinin ḥakmeti var hā, unutma.* (Buralarda tarlaya ya köstebek dadanır ya da yılan, ama her birinin bir hikmeti var unutma sakın!) (K.K.25.),

Tiyek: Üzüm fidanı. *Bir tiyek sarıdan yi baḥīm bu seneniḡ māsili neymiş.* (Bir dal sarıdan ye bakalım, bu senenin mahsulleri nasılmış.) (K.K.34.),

Köremen: Biçim olarak kuru sarımsağa benzeyen, haşlanarak yemeği yapılan bir çeşit bitkidir. *Bir adam iltāb ḡapdımı eleçlerden evel köremen yi dirdik.* (Birisinin vücudunda iltihap varsa, ilaç kullanmadan önce köremen bitkisinin çayını iç, haşla ye derdik.) (K.K.30.).

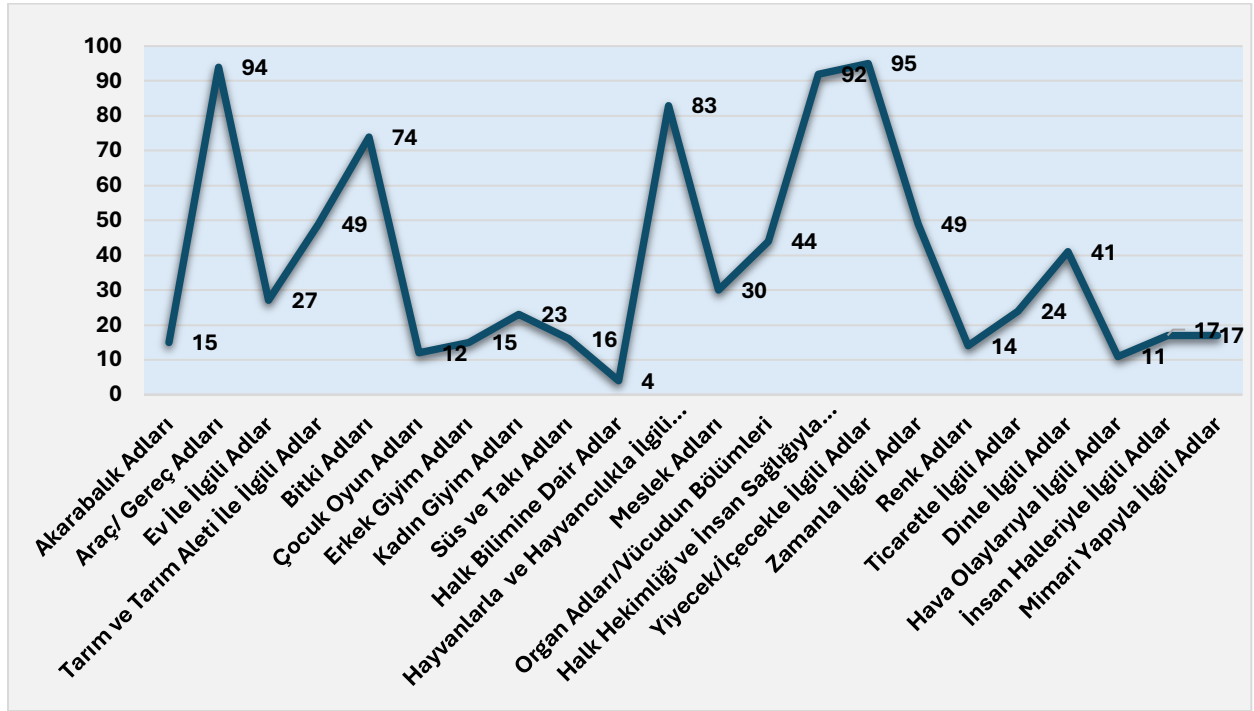

Bu özelliklerin yanı sıra, Gaziantep Barakları bünyesinde bir çalışmanın yapılacağını duyan yöre halkı ve kaynak kişiler, oldukça memnun olmuş ve derleme sürecinin akıcı bir biçimde ilerlemesi için çaba sarf etmiştir.

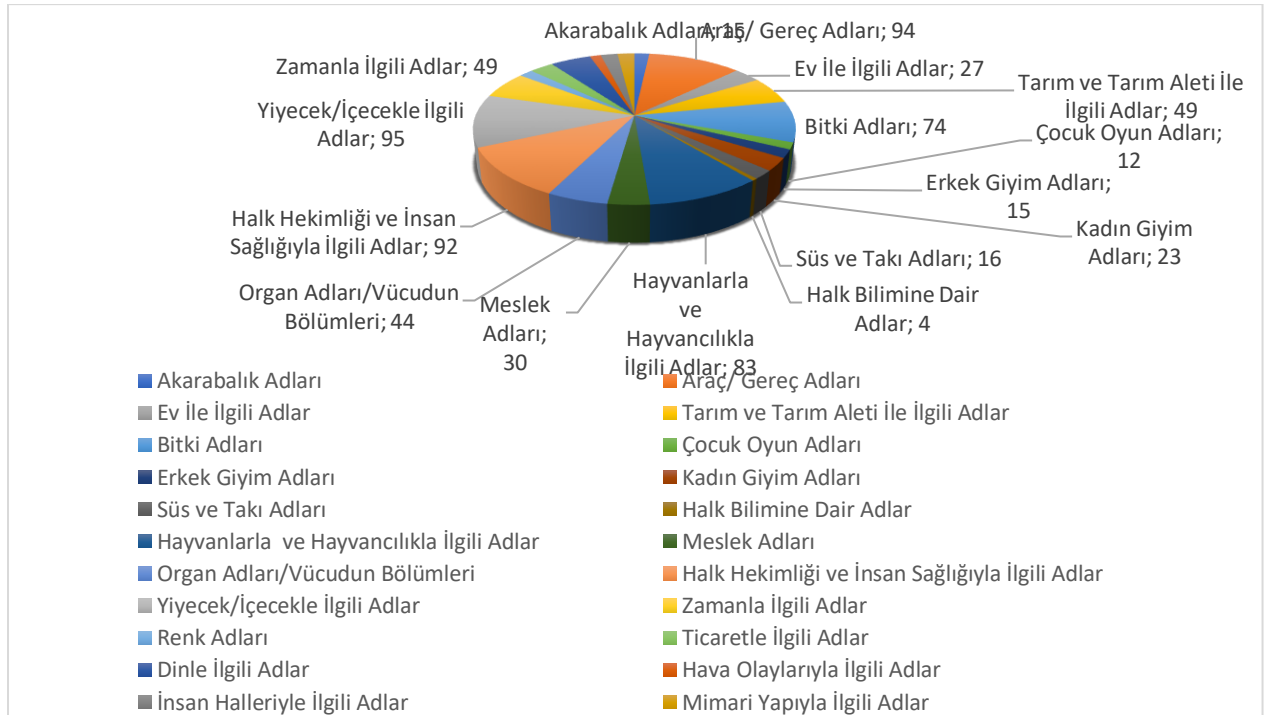
Çalışmanın üçüncü bölümünde, belirlenen yerleşim birimlerinde yapılan derlemelerle hazırlanmış olduğumuz Gaziantep Barakları ağız söz varlığı alfabetik olarak verilmiştir. Kayıt dışındaki zamanlarda, sosyal yaşama devam edilirken duyduğumuz söz varlığı unsurlarının da kaydedilmesi bu unsurları zenginleştirmiştir. Unsurların tamamı, kaynak kişinin kullandığı bağlama göre tanıqlama ve tanımlama ile sunulmuştur. Kaynak kişinin Gaziantep Barakları ağız ile tanıqladığı söz varlığı unsurunun standart Türkçedeki şekline de yer verilmiştir. Söz varlığı unsurlarının hangi kaynak kişi tarafından nakledildiği de madde sonlarında belirtilmiştir. Tez çalışmasının, ana metin/materyal kısmını oluşturan bu bölümün hazırlanmasında, Ahmet Buran ve Nadir İlhan tarafından hazırlanan “*Elâzığ Yöresi Söz Varlığı*” çalışmasından ilham alınmıştır.

Gaziantep Barakları ağız söz varlığı unsurlarının tasnifi, ikinci bölümde detaylı bir biçimde verilmiştir. Gaziantep Barakları ağız söz varlığı unsurlarının sayısal verilerinden yola çıkılarak birtakım grafikler hazırlanmıştır. Bu grafikler; Gaziantep Barakları ağız söz varlığının içerdiği lakaplar/ takma adların, yer adlarının, kişi adlarının, genel adların (akrabalık adları, araç/gereç adları, ev ile ilgili adlar, tarım ve tarım aletiyle ilgili adlar, bitki adları, çocuk oyunu adları, erkek ve kadın giyim-kuşam adları, süs ve takı adları, halk bilimine dair adlar, hayvanlarla ve hayvancılıkla ilgili adlar, meslek adları, organ adları/vücudun bölümleri, halk hekimliği ve insan sağlığıyla ilgili adlar, yiyecek/içeceklerle ilgili adlar, zamanla ilgili adlar, renk adları, ticaretle ilgili adlar, dinle ilgili adlar, hava olaylarıyla ilgili adlar, insan halleriyle ilgili adlar ve mimarı yapılarla ilgili adlar) ve kalıplaşmış dil birimlerinin (deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp sözler, fiille oluşan kalıp sözler, dualar, beddualar, yeminler, seslenmeler/ünlemler, ilişki sözleri ve soru sıfatları) sayısal veri miktarlarını somut bir biçimde göstermek maksadıyla hazırlanmıştır. Hazırlanan tablo grafiklerinin farklı grafik türlerinden olmasına özellikle dikkat edilmiştir. Verilen söz varlığı unsurlarının geniş ya da dar yelpazeli olduğunu görsel şekillerle ifade etmek bu verileri daha somut bir hale getirmiştir. Grafikler şu şekildedir:

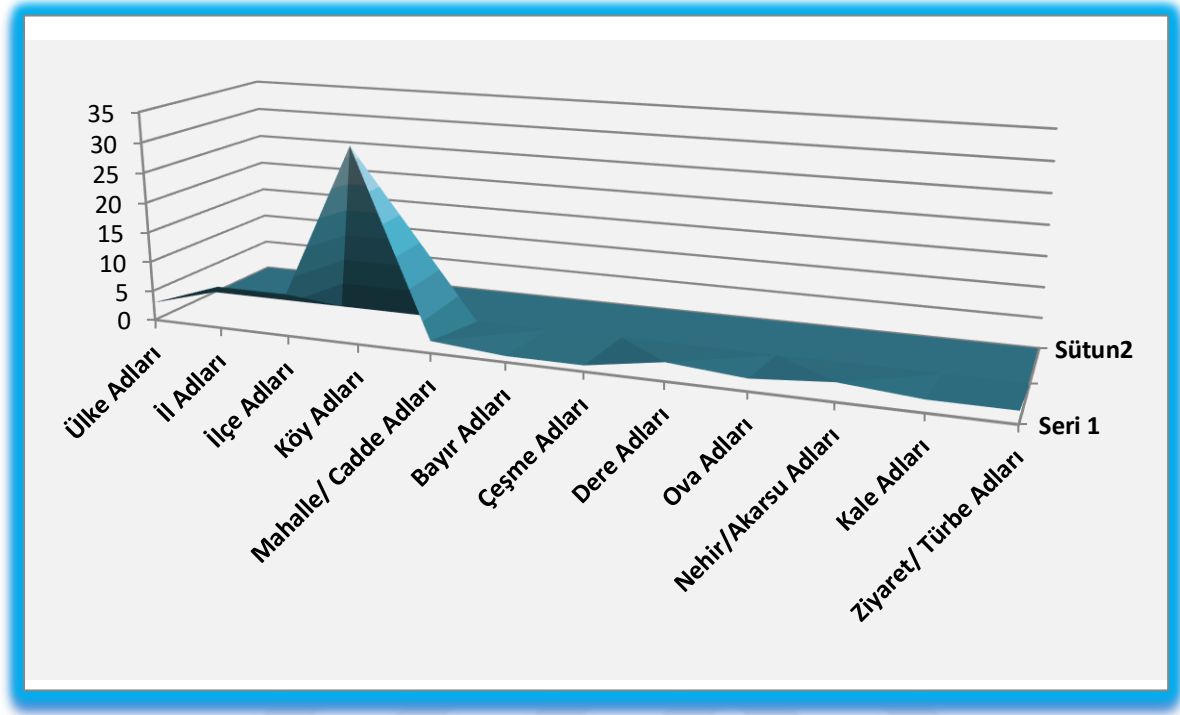
Tablo 3. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Genel Adların Çizgi Grafiğine Göre Dağılım Tablosu

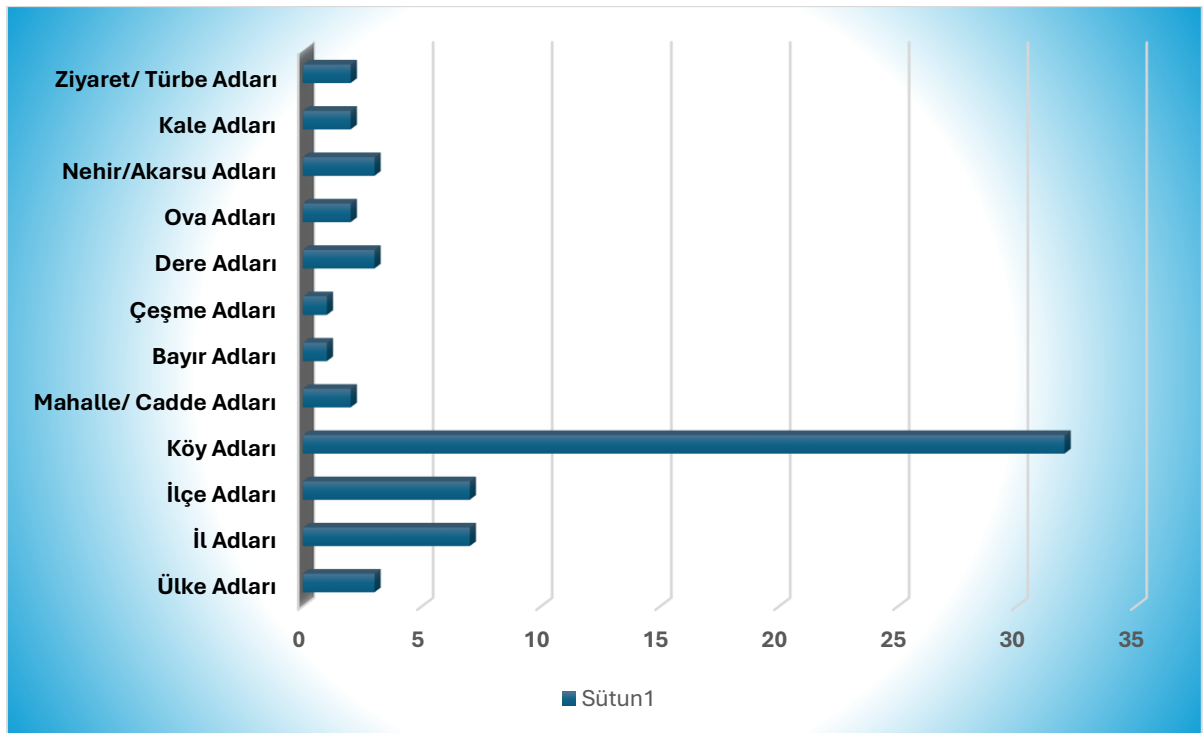
Tablo 4. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Genel Adların Pasta Grafiğine Göre Dağılım Tablosu

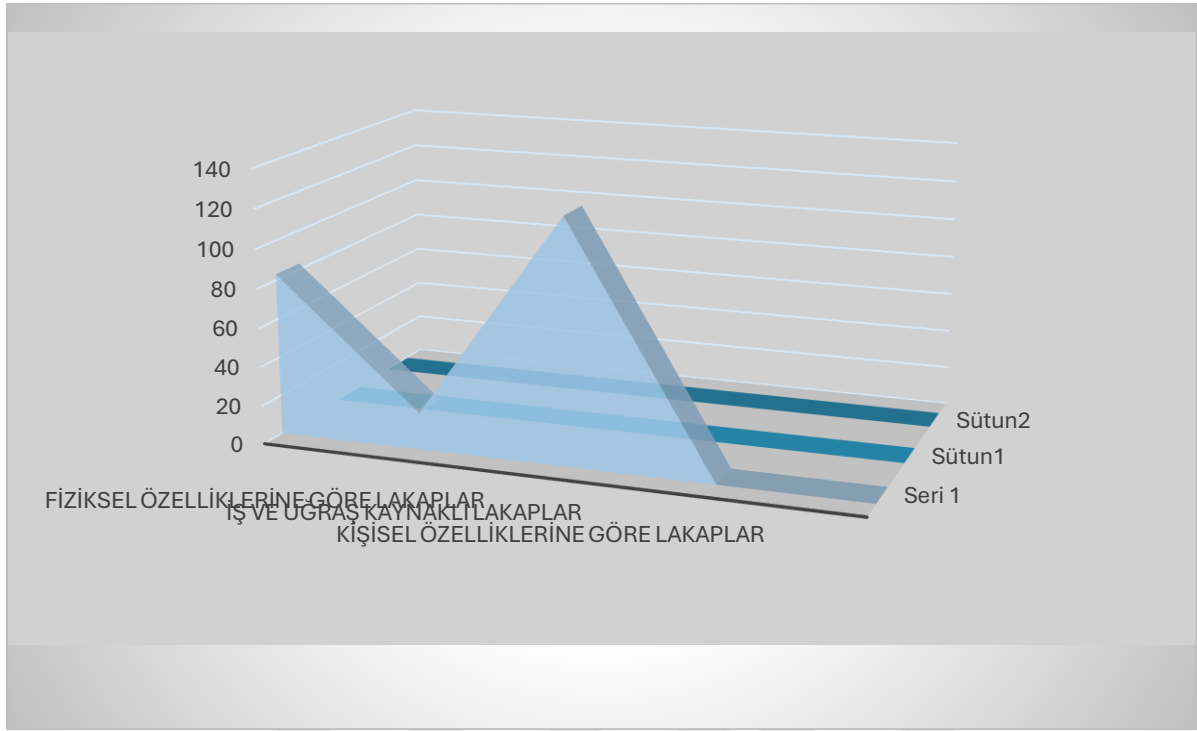
Tablo 5. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Yer Adlarının Yüzey Grafiğine Göre Dağılım Tablosu

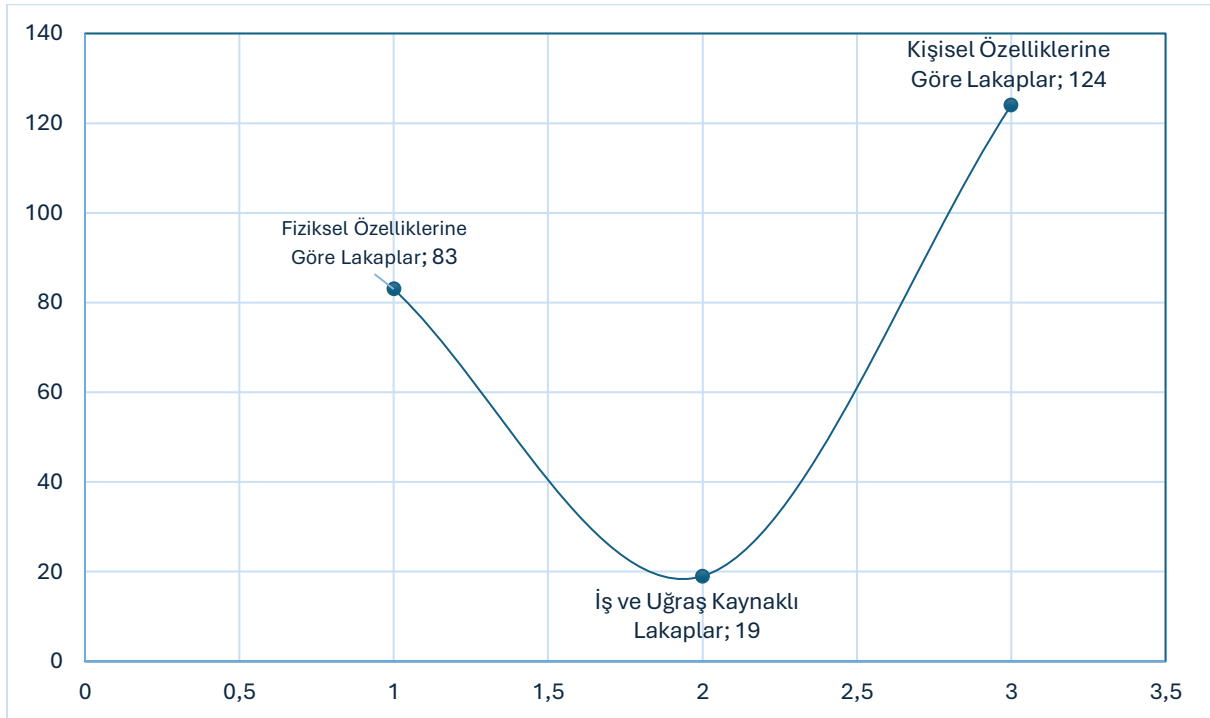
Tablo 6. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Yer Adlarının Çubuk Grafiğine Göre Dağılım Tablosu

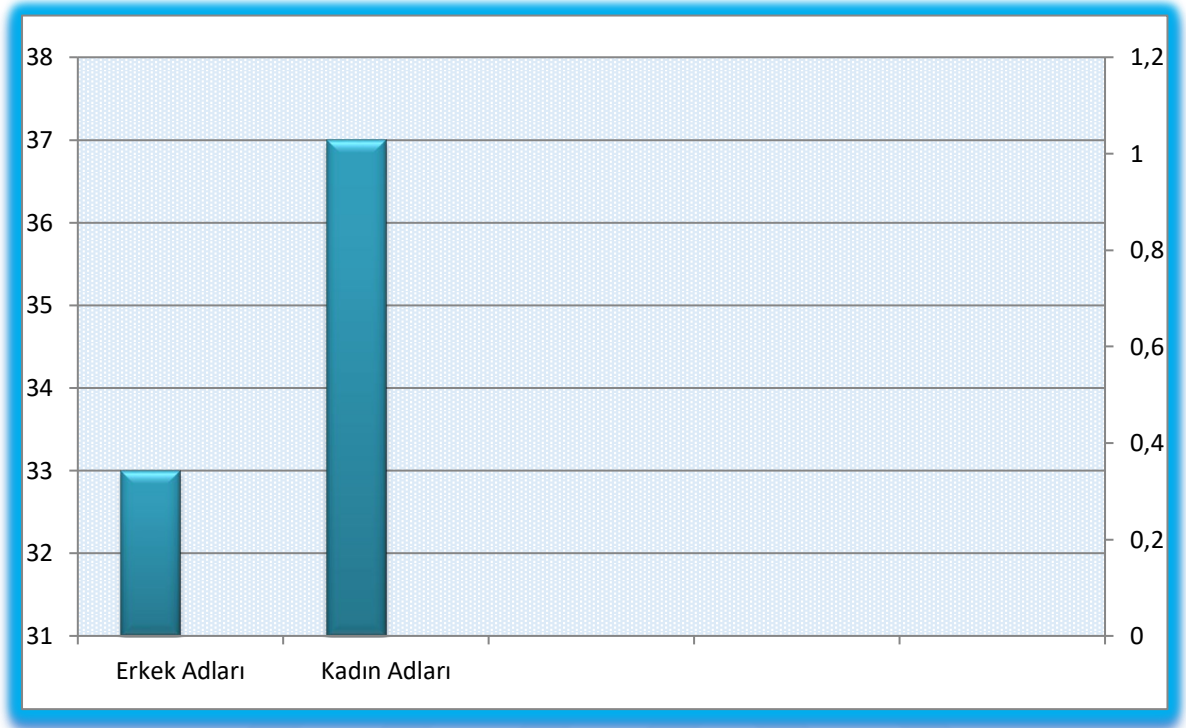
Tablo 7. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Lakapların Alan Grafiğine Göre Dağılım Tablosu

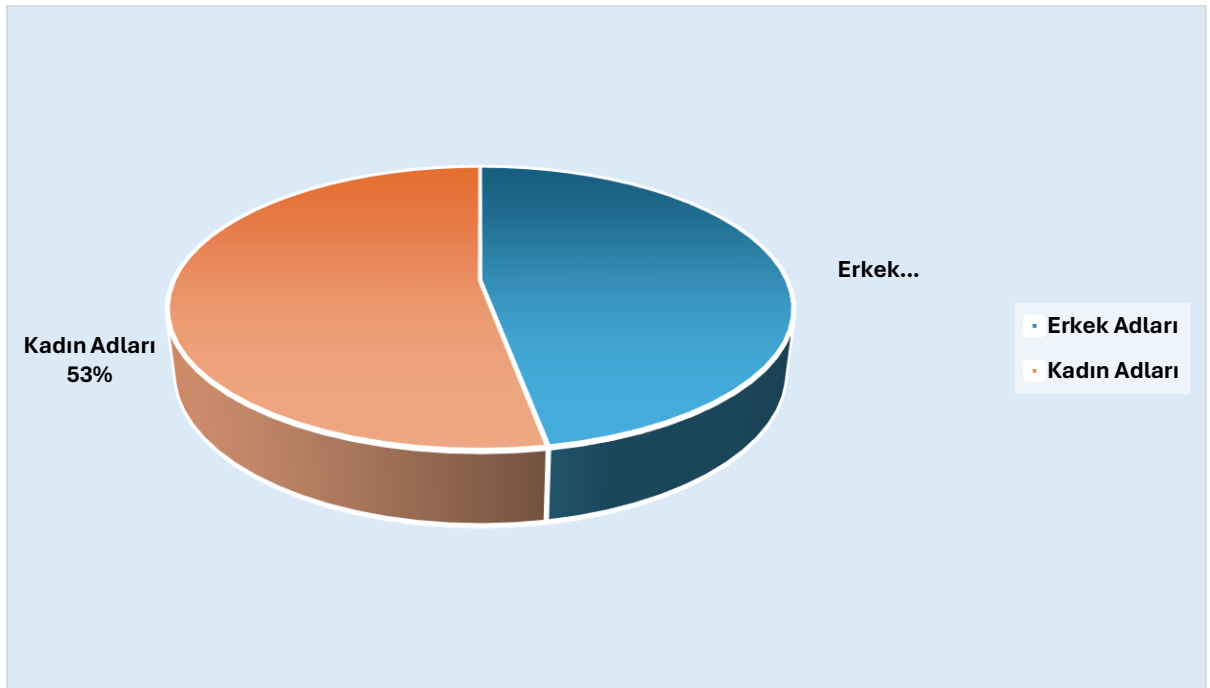
Tablo 8. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Lakapların XY Grafiğine Göre Dağılım Tablosu

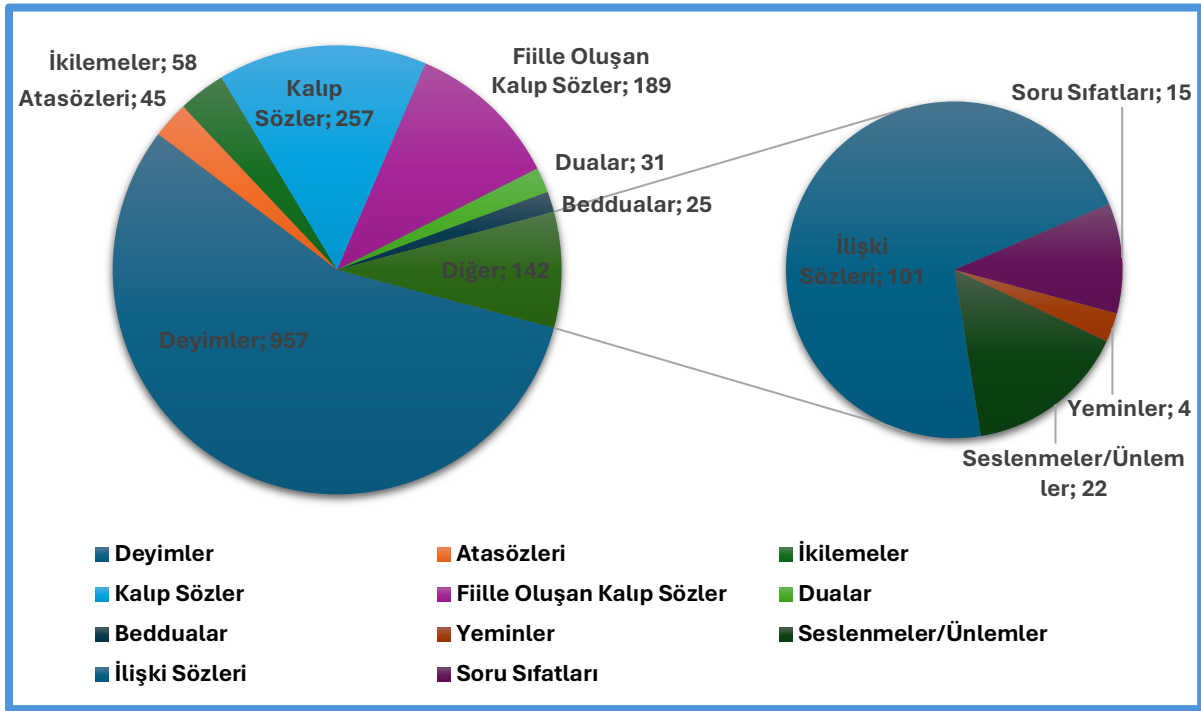
Tablo 9. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Kişi Adlarının Sütun Grafiğine Göre Dağılım Tablosu

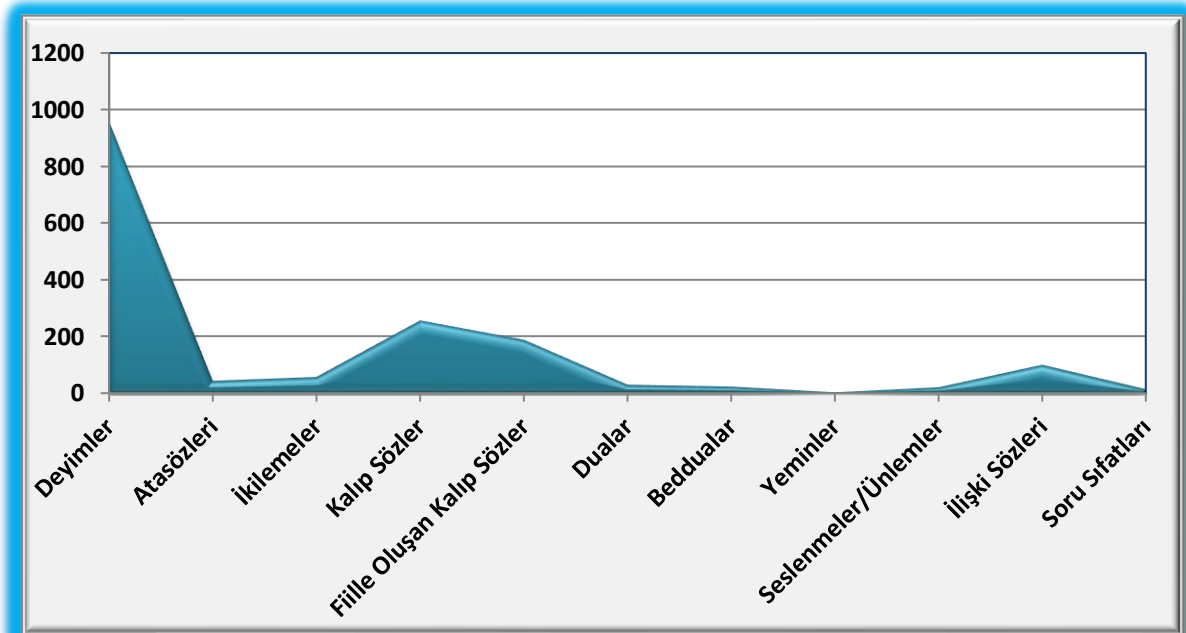
Tablo 10. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Kişi Adlarının Pasta Grafiğine Göre Dağılım Tablosu

Tablo 11. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Kalıplaşmış Dil Birimlerinin Pasta Grafiğine Göre Dağılım Tablosu

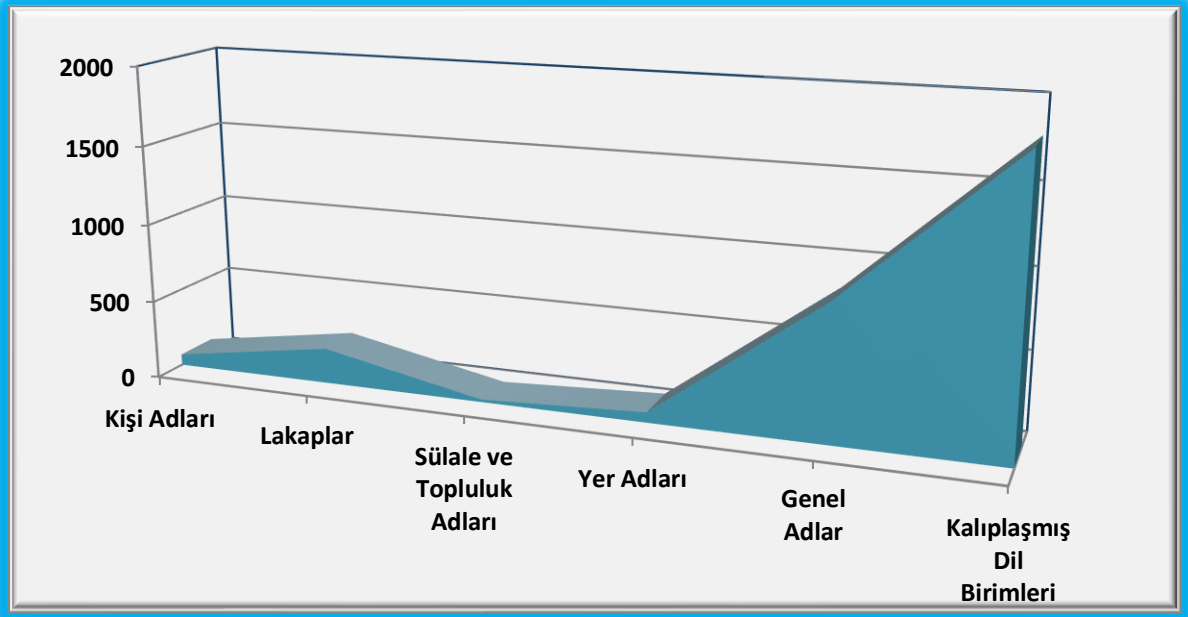

Tablo 12. Gaziantep Barakları Ağzı Söz Varlığında Kalıplaşmış Dil Birimlerinin Alan Grafiğine Göre Dağılım Tablosu

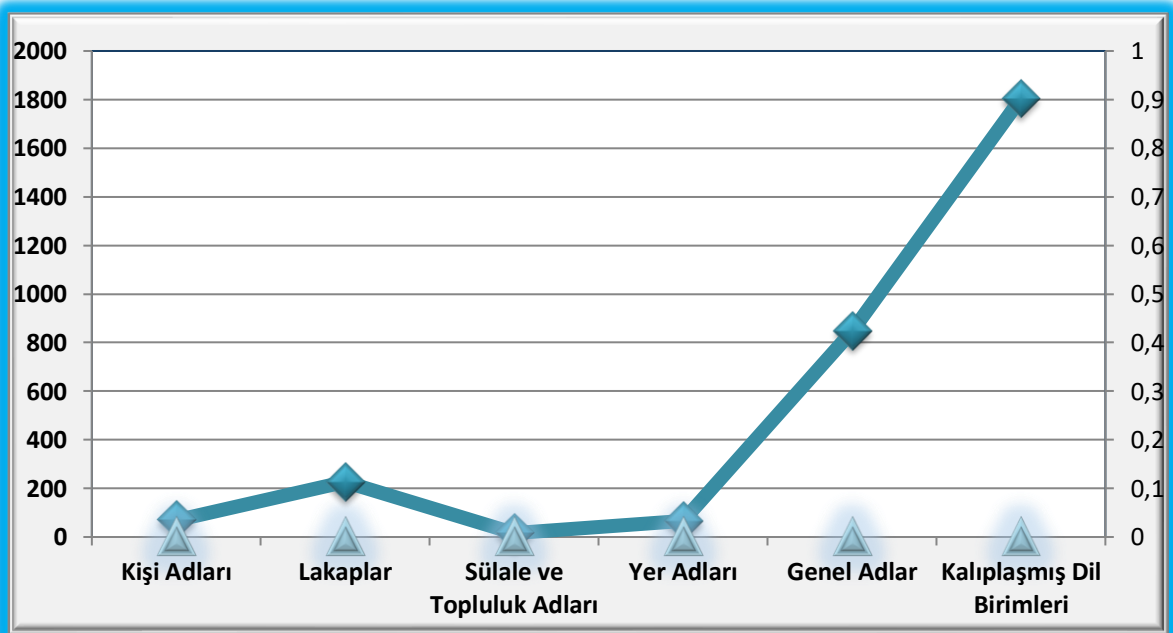

Gaziantep Barakları ağız söz varlığında; kişi adları, yer adları, sülale ve topluluk adları, lakaplar/takma adlar, genel adlar ve kalıplaşmış dil birimleri üzerine hazırlanan grafiklerin yanı sıra, Gaziantep Barakları söz varlığının tümünün sayısal verilerini gösteren iki grafik hazırlanmıştır. Bunlar:

Tablo 13. Gaziantep Barakları Ağız Söz Varlığının Alan Grafiğine Göre Dağılım Tablosu

Tablo 14. Gaziantep Barakları Ağız Söz Varlığının Çizgi Grafiğine Göre Dağılım Tablosu

Söz varlığı materyallerinin madde başlarıyla alfabetik olarak verildiği üçüncü bölümden sonra gelen dördüncü bölümde ise, söz varlığı unsurlarının madde başları ve tanımlamalarından oluşan bir sözlük hazırlanmıştır. Bu sözlükte Gaziantep Barakları ağız söz varlığına dair unsurların standart Türkçedeki karşılıkları, kaynak kişinin cümlesindeki yer alan bağlam dikkate alınarak verilmiştir.

Giriş ve dört bölümden oluşan tez çalışmasındaki asıl amaç, geleneksel kültüre bağlı olarak yaşayan ağız özelliklerini ve söz varlığı hazinesini kayıt altına almaktır. Gaziantep ilinin, Barak Türkmen kültürünü yaşatan bir bölge olduğu unutulmamalıdır. Aynı zamanda bu bölge ağız özellikleri bakımından da oldukça önemli bir yere sahiptir. Birinci bölümün sonunda verilen Gaziantep ili ağızlarının özelliklerine ilave olarak, Gaziantep Barakları ağız için şu özelliklerden söz edilebilir:

1) İlerlek benzeşme ve gerileyici benzeşme sıkça görülmektedir:

Her misilmenin vardır ille hata etdi, Allahın merhameti eysik olmasın gızım, bizi ataşdan da ataş yerinden de esirgeye. (Her müslümanın vardır illa ki hatası, Allah'ın merhameti eksik olmasın kızım, bizi ateşten de cehennemden de korusun.) (K.K.10.).

2)“r ve l” ünsüzleri ile başlayan kelimelerin önünde düzenli bir biçimde ünlü türemesinin yaşandığı görülmüştür:

Düyün oldum mu ille arağı da içilir birey de. (Düğünde illa ki rakı da içilir bira da.) (K.K.34.).

3) k->g-, k->ğ- ve t->d- ses değişimlerine sıkça rastlanmıştır:

Adama garişdın kimi hemen atlama, hele önce şeyle bir bak. Gennini accık ārdan at. (Bir topluma girdiğinde insanlarla hemen samimi olma, önce insanlara şöyle bir bakın. Önce biraz kendi kendini uzak tut.) (K.K.21.),

Arişde üzümelerin dadı almaşığ almaşığdı. (Bağdaki üzümelerin tadı, tatlı tatlı geliyordu.) (K.K.83.),

Sileh benim dēdi, gürşun benim dēdi. Amma ariya verilen gara gēçi seçilen ben oldum. (Silah benim değildi, kurşun da benim değildi. Ama suçlanan günah keçisi ilan edilen ben oldum.) (K.K.31.).

4) Arka ve orta damak ünsüzü ŋ (geniz n'si) korunmuştur:

Onnarıŋ ne b*h oldūnu bile bile gēdin orā. Sağa çoğ dēdik arı kıvanına sürdüşme diye. (Onların ne kadar tehlikeli insanlar olduğunu bile bile gittin. Sana defalarca tehlikeli işlerle uğraşmaman gerektiğini söyledik ama sen dinlemedin.) (K.K.49.),

‘Antep ēliniŋ gızlar güzel ōr. (Gaziantep yöresinin kızları güzel olur.) (K.K.44.),

‘Ammel gōğ oyununu biliymiŋ seŋ? (Ammel gok oyununu biliyor musun sen?)

(K.K.45.).

5) Duyulan geçmiş zaman eki çok şekillidir:

Köye acer cercer gelik amma sābi kim ‘acebe? (Köye yeni döver makinesi gelmiş ama sahibi kim acaba?) (K.K.3.),

Eyle ħala gelmiş kine ne dēseŋ duymiy genni gennine susiy. Dermansız derde düşük de kimsēye bi şey dēmiy. (Öyle bir hale gelmiş ki, ne desen duymuyor kendi kendine susuyor konuşmuyor. Devasız bir hastalığa kapılmış da kimseye bir şey demiyor.) (K.K.10.),

Ā binān gelikti görmedin zār. (İşte az evvel gelmişti, görmedin sanırım.) (K.K.9.),

Ecimin ğannısı gelikti dün, gördüm ne acep didim. (Ninemin düşmanı gelmişti dün, görünce hayırdır dedim.) (K.K.57.),

Allām dēdim, ona vermişsiŋ ğulaḫsızda küpe olmuş dēdim. (Allah’ım, ona vermişsin ama o bu imkânı değerlendiremez dedim.) (K.K.67.).

6) Şimdiki zaman üçüncü tekil şahıs çekimi çoğunlukla düz ünlülü şekilde kullanılır:

Her cimē biralā geliy memişhanaya girip abdez alıydi. (Her cuma günü buraya gelir abdesthaneye girip abdest alırdı.) (K.K.72.).

7) Dudak ünsüzlerinin yanında bulunan ilk hece dışındaki yuvarlak ünlüler düzenli olarak düzleşmiştir:

Cımcılık etmişsiŋ yāmırda genni gennini. (Kendi kendini yağmurda nasıl da ıslatmışsın.) (K.K.23.),

Dıvara mıḫ çaharım, sen sallan ben baḫarım, mendiliŋ kirlendikçe sen gönder ben yıḫarım. (Duvara çivi çakarım, sen oyna ben bakarım, mendilin kirlendikçe sen gönder ben yıkarım.) (K.K.83.).

8) “y, ğ” ünsüzlerinin tesiriyle hece kaynaşması yaşandığı görülmüştür:

Tama şo geçede bir yarı var aha işte ordan aşşā düşük. (Hani şu tarafta bir uçurum var ya işte oradan aşağı düşmüş.) (K.K.67.),

Elindē imkanlara baḫmadan ben ne edebilirim kine dirdi, birine de baş ğaşım dimezdi. (Elindeki o kadar imkanları görmezden gelerek ben ne yapabilirim ki, derdi. Bir soruna da çare bulayım demezdi.) (K.K.47.).

9) “c, ç, ş, y” ünsüzlerinin inceltici etkisiyle, yanındaki ünlüyü incelttiği görülmüştür:

Düyüne iki ay ğalmış genner anca gezim diyler. Ey yanı öyle de olmas kine. Ana gezer gız gezer bı çēhizi kim düzer. (Düğüne iki ay kadar bir süre kalmış kendileri sürekli gezmek istiyor, yapmaları gereken işler varken yapmıyorlar.) (K.K.38.),

Haramı 'angesleg yiy, yoħsa kōca herif bilmiy mi ħaram mal oldūnu. (Haram kazanç olduğunu bilerek yiyor, yoksa koca adam bilmiyor mu yediğinin haram olduğunu, elbette biliyor.) (K.K.44.).

10) Gaziantep Barakları ağzında özellikle Karkamış'ta yaşayan Barak Türkmenlerinin ağzında, n>y değişimi yaygın olarak görülmüştür. Bu durum, Kıpçak Türklerinin ve Kıpçakçanın Barak Türkmen ağzına tesirleri arasındadır:

Sen ğaynıyın atayın yanında açılça ğonuşursan seni o ğapıda bir dakķa bile beslemezler. Ayāyı denk al āziya sāb olmasını da bil. (Sen kayınpederinin ve babanın yanında böyle utanmaz bir şekilde konuşursan seni bir dakika bile bu kapıda durdurmazlar. Ayağının denk al ve ağzına sahip çıkmasını bil.) (K.K.15.),

Anayın sā verdī sandık da bu yeğili olan taķda mı? (Annenin sana verdiği sandık da bu hafif olan tahtadan mı?) (K.K.64.).

11) -ık,-ik şeklindeki geçmiş zaman eki yaygın bir biçimde kullanılır:

Emine 'niñ güccū küsdü babası ğapısına gelikdi de biz ğétdik döşşegci olaraħdan. (Emine'nin küçük kızı koca evinden küsüp baba evine gelmişti, kocası ile arasını bulmak için biz uğraşmıştık.) (K.K.16.),

Ey tamam nişan ğaraltısına gidik ama bu ğadek yürümeķ olmas kine, ğaynaniya geline daban dövdüren damaddan ħıyır gelir mi? (E tamam, nişan alışverişine gittik ama bu kadar yürümeķ olur mu hiç. Kayınvalideyi ve gelini bu kadar çok yürüten damattan ahyır gelir mi?) (K.K.23.).

12) Eski Türkçenin bir özelliğ i olan bulunma hal ekinin ayrılma hal eki yerine kullanıldığ ı görülmüştür. Bu durum aynı zamanda bölge ağzının Do ğu grubu ağızları ile de ilişkili olduğunu gösterir:

Genni sebaħdan evde çıħıy gidiy. Arvat uş aħ nedi bilmiy. Bı ğaderi de ar sābi olmamaħ ayıp yav. (Kendisi sabahleyin evden çıkıp gidiyor. Karısı ve çocukları ne yapıyor ne ile uğraşıyor bilmiyor. Namusuna bu denli hor bakmakta ayıptır ya hu!) (K.K.49.).

13) Eski Türkçede kullanılan -ķına/-kine pekiştirme edatının fiillerde yaygın bir şekilde kullanıldığ ı görülmüştür:

O nası bir arvat ben bilmim kine, neyden beslenmiş apalağ topalağ. (O nasıl kadın ben bilemiyorum, ne ile beslenmiş ki öyle etli etli.) (K.K.65.),

Bı uş ān gözü doymas kine, na zaman bol bāz gördi kine? Ana surfasında da büyümediler, yazzıķ vallā. Allāyardım etsin, nedim yanı? (Bu çocuğun gözü doymaz, ne zaman bolca yiyecek gördü ki? Üvey annesi tarafından büyütüldü. Allah yardımcısı olsun, yazık, ne denir ki?) (K.K.65.),

Ğalleye eyle bir baħiydi kine alay āsabı vardı Möhteremin. (Kasaya öyle bir bakıyordu ki, hiç yanılmaz dosdoğru bir hesabı vardı Muhterem'in.) (K.K.47.),

Alla sâ eyle bir dert versin kine, fikretmeden ğafanda ğan çıbanı çıhsın. (Allah sana öyle bir sıkıntı versin ki, düşünmekten ve stres içinde olmaktan kendini alamayasın.) (K.K.18.),

İşin noldūnu bilmeden niye ahını b*huna ğarıştırıñ kine sen? (Konunun ne olduğunu bilmeden, neden iyiyi kötüye karıştırıyorsun ki sen?) (K.K.32.).

14) İsimden isim yapma eki olan +çı-+çi'nin büyük bir ölçüde tek şekilli olarak kullanılması Eski Türkçe döneminde görülen bir özelliktir. Bu özelliğin bölge ağzında da muhafaza edildiği görülmüştür:

Hele dur ne acele ediyşiñ, saħı kınaçılarıñ ğapiya mı dayandı? (Bir dur bakalım, ne diye bu kadar acele ediyorsun, sanki kına geceni yapmak için misafirler kapıya mı dayandı?) (K.K.5.).

15) k>g-ğ-k'ye, k>ħ'ye ve t>d'ye dönüştüğü kullanımlar oldukça fazladır:

Gız ne höykeleniñ, bınnar ecik bicik dâ. (Kız ne öfkeleniyorsun, bunlar çoluk çocuk daha.) (K.K.67.),

Bir ğız uşāni ğucāna almayınça çağanlıkdan ğurtulamaz, hele adamı heç demim zatı. (Bir kız, çocuğunu kucağına alana kadar (anne olana kadar) cahillikten kurtulamaz. Hele erkeği hiç söylemiyorum zaten.) (K.K.50.),

Ben oħula mı ğetmedim saħı? Ahır sekisi mezunu olūm ben yetmiy mi? (Ben okula mı gitmedim sanki? Belki sizin gibi okumadım ama hayat hakkında çok bilgim var benim.) (K.K.19.),

Fısdıgları ğıraķ da aħşama ğadeyif dadlısı edek. (Fıstıkların kabuklarını kırıp ayıklayalım da akşam için kadayıf tatlısı yapalım.) (K.K.67.).

16) Kelime başında bulunan ve patlayıcı ses olan b'nin p'ye p'nin de b'ye dönüştüğü kullanımlar görülmüştür:

Canımı sıħacaķ bir şey dimesden evel āzıma bir barmaķ şiriye çalar eyle dirdi. (Benim hoşuma gitmeyen bir şey söyleyeceği zaman önce tatlı sözler söyler sonra diyeceğini derdi.) (K.K.13.),

Ġurban gelinçe bilēler meydana çıħar, herkeş hemen evin en ğuvatlısına verir tüm pıçaħları bilēlesin diye. (Kurban Bayramı yaklaşıncı herkesin evindeki bileği taşı meydana çıkar, bileği taşı evin en kuvvetlisine verilir tüm bıçakları bilenlesin diye.) (K.K.12.).

17) “gibi” edatının “kimi” şeklinde kullanıldığı ve bu edatın bazı kullanımlarda “-DIĠIndA” zarf fiili işlevinde kullanıldığı görülmüştür:

Yaşlandın kimi bıhınaq mı artılıh ne varsa sızlıy. (Yaşlanınca eklem yerlerin bile sızlıyor.) (K.K.37.),

Dağdırdıkları bellur kimi parıl parıl ediydi. (Taktırdıkları cam pırıl pırıl parlıyordu.) (K.K.69.),

Senin kimi evled zor buluna. Seni yetiren böyüden bobayıñ sinine nur yā bes. (Senin gibi evlat zor bulunur. Seni yetiştiren büyüten babanın mezarı nur ile dolsun.) (K.K.43.).

18) Azerbaycan Türkçesinde -ende olarak geçen zarf fiil ekinin kullanıldığı görülmüştür:

Elimi verende uşān āzı yüzü süvē kimi oluğdu. (Elimi çocuğa değdirdiğimde her tarafının sert ve donmuş bir şekilde olduğunu gördüm.) (K.K.48.).

19) Azerbaycan Türkçesinin diğer bir tesiri olan “güzel” kelimesindeki ü’nün ö olarak kullanıldığı görülmüştür:

Yüzü kimi huyu da gözel bının, Alla sā gūşak vere gızım. (Yüzü gibi, ahlakı da güzel bu kızın, Allah sana hayırlı bir evlilik nasip etsin inşallah.) (K.K.8.),

Genni gözel konuşım belliy ama benim betime gētti valla. (Kendisi güzel konuşuyorum sanıyor ama bana ayıp geldi vallahi.) (K.K.46.),

Ekmeg ederken sıcağ bazının içine gıyacan peñdiri gözelce yiyecen, ey bi de gözelinden demlisinden bi çay olacağ kine yime de içme de yanında yat. (Yufka ekmeği yaparken sıcak bazlamanın içine peyniri koyup güzelce yiyeceksin. E bir de güzelinden en demlisinden bir çay olacak. İşte şimdi içme de yeme de yanında yat.) (K.K.54.).

20) ç ünsüzünün sızıcılaşarak ş’ye dönüştüğü görülmüştür:

Bı gōñşularıyız ħara göşdüler ħabarıyız var mı? (Bu komşularınız nereye göç ettiler haberiniz var mı?) (K.K.71.),

Gelir gelmez āzını aştı gözünü yumdu, içimiz boyandı. (Gelir gelmez ağzını açtı gözünü yumdu, her şey içimize zehir oldu.) (K.K.33.),

Orucu aşdından belli yēy, tıhac olduñ bırağ artılıh dēdim. (Orucu açtığından beri yiyor bırak artık çok yediğin için rahatsız olacaksın dedim.) (K.K.16.).

Gaziantep Barakları ağız söz varlığının derlenmesi esnasında tespit ettiğimiz bu özellikler, Gaziantep Barakları ağızına dair genel özelliklerdir. Bu bağlamda Gaziantep Barakları ağızının ve söz varlığı unsurlarının, coğrafi konum sebebiyle bir arada yaşamış olduğu Türk boylarının ağız özelliklerinin de tesiri altında kaldığı ifade edilebilir. Bu boylardan en tesir edeni ise Avşar boyudur. Türk boylarının yanı sıra Eski Türkçedeki bazı şekillerin korunduğu, Azerbaycan Türkçesinin ve Kıpçakçanın ve Doğu grubu ağız özelliklerinin tesiri olduğu ifade edilebilir.

Anadolu'ya göç eden Türk boylarından biri olan Barak Türkmenleri örf adet, gelenek ve görenek açısından Türk kültürünü yaşamaya ve yaşatmaya devam etmektedir. Barak Türkmenlerine Gaziantep Barakları özelinde bakıldığında da durumun aynı olduğu görülmüştür. Gaziantep Barakları, varlıklarını ve kültürlerini koruyarak geleceğe taşıma gayesi içerisindeyler. Aynı zamanda Gaziantep Baraklarının gerek ağız gerek söz varlığı açısından oldukça önemli ve dikkate değer unsurlara sahip olduğundan söz edilebilir.

Genel olarak içinde yaşadığımız toplumun gelişen ve değişen şartlar sebebiyle kültür muhafazasını ciddi bir şekilde gerçekleştiremediği görülmektedir. Bu durumun önüne geçmek adına Gaziantep Barak Türkmenlerinin sahip olduğu kültürel değerler, ağız özellikleri ve söz varlığı unsurları kayda geçirilmeli ve bu olguların varlığının devam ettirilmesi için gerekli çalışmalara önem verilmelidir. Yaptığımız çalışmanın, bu alanda yapılmış ve yapılacak olan çalışmalara katkı niteliğinde olmasını ümit ediyoruz.

KAYNAKÇA

- Akar, A. (2009). Ağız Sözlükleri: Yöntem ve Sorunlar I. *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4 (4), 1-11.
- Akar, A. (2009). Ağız Sözlükleri: Yöntem ve Sorunlar II. *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4 (8), 216-224.
- Akbaş, N. (2022). Gaziantep Yöresi Barak Türkmenlerinde Ölü Gömme Geleneği. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Akıllar, S. (2023). *Gaziantep Ağzında Kıpçak Türkçesi Unsurları*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Aksan, D. (1990). *Her Yönüyle Dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2001). *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2004). *Türkçenin Gücü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2005). *Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2006). *Anadilimizin Söz Denizinde*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2015). *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (1933). *Gaziantep Dilinin Tetkiki*. Gaziantep: Gaziantep Halkevi Basımevi.
- Aksoy, Ö. A. (1936). *Gaziantep Ağzında Sintaks Araştırmaları*. Gaziantep: Cumhuriyet Halk Partisi Basımevi.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar I. *Başpınar Dergisi* (11): 1-3.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar II. *Başpınar Dergisi* (11): 1-4.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar III. *Başpınar Dergisi* (11): 2-6.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar IV. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler, Darbimeseller). *Başpınar Dergisi* (11): 16-17.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar V. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler, Darbimeseller). *Başpınar Dergisi* (11): 16-17.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar VI. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler, Darbimeseller). *Başpınar Dergisi* (11): 18.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar VII. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler, Darbimeseller). *Başpınar Dergisi* (19): 1-5
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar VIII. (Tabirler, Klişe Cümleler,

- Meşhur Sözler, Darbimeseller). *Başpınar Dergisi* (21): 1-4.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar IX. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler, Darbimeseller). *Başpınar Dergisi* (22): 1-4.
- Aksoy, Ö. A. (1940). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar X. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler, Darbimeseller). *Başpınar Dergisi* (23): 1-2.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Lehçesine Dair Yeni Notlar XI. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (24): 1-2.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Lehçesine Dair Yeni Notlar XII. (Tabirler, Klişe Cümleler, Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (25): 1-2.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Lehçesine Dair Yeni Notlar XII. (Deyimler, Takım ve Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (26): 1-2.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar XIII. (Deyimler, Takım ve Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (29): 1-2.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar XIII. (Deyimler, Takım ve Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (33): 8-9.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar XIV. (Deyimler, Takım ve Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (32): 3-4.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar XV. (Deyimler, Takım ve Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (34): 8-9.
- Aksoy, Ö. A. (1941). Gaziantep Ağzında Ata Sözleri. *TDB Dergisi*, 9: 99-147.
- Aksoy, Ö. A. (1941). *Gaziantep Ağzında Sentaks Araştırmaları*. Gaziantep: CHP Basımevi.
- Aksoy, Ö. A. (1942). Gaziantep Ağzı Üzerine Etütler. *TDB Dergisi*, 112: 90-91.
- Aksoy, Ö. A. (1942). Gaziantep Ağzında Ata Sözleri. *TDB Dergisi*, 7: 81-112.
- Aksoy, Ö. A. (1942). Gaziantep Lehçesine Ait Yeni Notlar XIII. (Deyimler, Takım ve Meşhur Sözler). *Başpınar Dergisi* (29): 1-2.
- Aksoy, Ö. A. (1945). Bölge Ağızları. *TDB Dergisi*, 4: 335-337.
- Aksoy, Ö. A. (1945). *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1945). *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler II*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1945). *Gaziantep Ağzı I, Gramer (Fonetik-Morfolojik-Sentaks.) Başka Diller ve Ağızlarla İlgili Halk Ağzından Parçalar*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1945). *Gaziantep Ağzı II, Deyimler, Meşhur sözler, Atasözleri, Dualar, Beddualar*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Aksoy, Ö. A. (1945). *Gaziantep Ağzı III*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1945). *Gaziantep Ağzında Atasözleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1989). “Divan” daki Gaziantep Sözcükleri. *Çağdaş Türk Dili Dergisi*, 13: 28-35.
- Aksoy, Ö. A. (1990). Antep Ağzından Derlemeler. *Yöre Dergisi*, 1: 9.
- Aksoy, Ö. A. (1993). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Alagöz, U. (2016). *Gaziantep Tarihi, Şehr-i Ayıntâb-ı Cihan*. Gaziantep: Gaziantep Valiliği Yayınları.
- Aldoğan, H. (2022). Baraklarda Toplumsal Yaşam. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Alkaya, E. (2018). Gaziantep Ağzı ve Bu Ağızla İlgili Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Gaziantep Tarihi Sempozyumu Bildirileri*. Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Alsaç, F. (2022). Medya Aracılığıyla Kültürel Bellek Mekânlarının Korunması: Türkmen Evlenme Adetleri Bağlamında “Türkmen Düğünü” Dizisi. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Alsaç, F. (2022). Türkmen İsminde Millî Romantik Bilinç. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Altınörs, A. (2003). *Dil Felsefesine Giriş*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Andaç Şahin, Ö. (2006). *Gaziantep'te Yaşayan Barak Türkmenleri'nin İnanç, Adet ve Geleneklerinin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Andreasyan, H. (2019). *Urfalı Mateos Vekayi-Nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136- 1162)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Arıkoğlu, E. B. (2022). Heleteli Barakların Yayla Kültürü. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Arslan, Erol, H. Özdemir A. (2023). Suriye Türkmen Türkçesi Ağızlarında Sınırlandırma ve Karşılaştırma Bildiren GadAn/ GadAk/ gaçek Edatları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (3), 37-44.
- Arslan, Erol, H. (2009). Suriye Colan (Golan) Türkmenleri Ağzı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 6 (4): 40-63.
- Arslan, Erol, H. (2015). Kilis İli Ağızları Şekil Bilgisi (İsim ve Fiil Çekimi) Özellikleri ve Ağız Bölgeleri Üzerine. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9): 1-30.
- Arslan, Erol, H. (2023). Gaziantep Ağzı ile Kilis İli Ağızlarının Karşılaştırması. *100. Yılında*

- Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Arslan, M. (2004). *Argo Kitabı*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Arslan, M. (2023). Antep Ağzında Kullanılan Şindik Zarfı Üzerine. *100. Yılında Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Arsunar, F. (1962). *Gaziantep Folkloru*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Artam, N. (1942). Gaziantep Ağzında Atasözleri. *Başpınar Dergisi*, 32: 15-16.
- Atalay, B. Kaşgarlı, M. (2013). *Kaşgarlı Mahmud Divanü Lügât-it-Türk Tercümesi C. I*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Atılğan, M. (2022). Barak Odasının Unutulmaz Tadı: Mirra. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Avcı, C. (2015). *Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması*, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ayaz, A. (1990). Ezo Gelin Kimdir? Kimin Nesidir? *Yöre Dergisi*, (2): 13.
- Aysu, İ. (1962). Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Afsınlı Gutu. *Gaziantep Kültür Dergisi*, 51: 13-14.
- Balta, N. (2010). *Gaziantep Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*. Gaziantep: Gaziantep Valiliği.
- Banguoğlu, T. (2007). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Baran, D. (2016). *Gaziantep Mutfağı Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Başbakkal, H. (1961). Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Aydını Sakar. *Gaziantep Kültür Dergisi*, Aralık, 4 (48): 18-19.
- Beyreli, L., Çetindağ, Z. ve Celepoğlu, A. (2005). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Biçici, M. (2014). *Gaziantep Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri (1923-1950)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kahramanmaraş.
- Bozkurt, İ. (2023). *Barak Türkülerinin Dili*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Bozoğullarından, B. (2022). Göksel Tiryaki'nin Barak Türkmen Kültürünün Tanıtımına Katkıları. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Buran A., İlhan N. (2008). *Elâzığ Yöresi Söz Varlığı*. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Buran, A. (2011). Türkiye Türkçesi Ağzılarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish*

Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 6 (1), 41-54.

- Büyükmurat, A. (1962). Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Anam (Yeni Oğlum Git de Babanı Avıt) Dedi. *Gaziantep Kültür Dergisi*, Şubat, 5(50): 11-12.
- Büyükmurat, A. (1971). Gaziantep Şivesi ile Monoloğ: Börekler. *Gaziantep Kültür Dergisi*, 148: 13-17.
- Caferoğlu, A. (1945). *Güney-Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar, Malatya, Elâzığ, Tunceli, Gaziantep ve Maraş Vilayetleri Ağızları*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1955). Anadolu Ağızlarındaki Metatez Gelişmesi. *Türk Dili Belleten Dergisi*, Ankara.
- Caferoğlu, A. (1960). Anadolu Dialektolojisine Dair Bir Deneme. *Türk Dili Belleten Dergisi*, Ankara.
- Caferoğlu, A. (1960). Anadolu ve Rumeli Ağızları Araştırmalarının Bugünkü Durumu. *VIII. Türk Dili Kurultayı'nda Okunan Bilimsel Bildiriler*, Ankara.
- Caferoğlu, A. (1963). Anadolu Ağızlarında Konson Değişmesi. *Türk Dili Belleten Dergisi*, Ankara.
- Caferoğlu, A. (1963). Anadolu Dialektolojisine Dair Bir Deneme. *Türk Dili Belleten Dergisi*, Ankara.
- Caferoğlu, A. (1994). Anadolu Diyalektolojisi Üzerine Malzeme I. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1995). *Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ceylan, V. (2019). *Gaziantep İlinin Karkamış İlçesinde Yaşayan Barak Türkmenleri (Sosyolojik Bir Yaklaşım)*. Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tokat.
- Çakar, E. (2003). *XVI. Yüzyılda Halep Sancağı*. Elâzığ: Fırat Üniversitesi Orta-Doğu Araştırmaları Merkezi.
- Çal, A. (2015). Türkiye'de Farklı Dönemlere Ait Kelime Sıklığı Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish Studies*, 2015 (10): 715-730.
- Çavaz, A. (1983). Barak Folkloru. *Folklor Doğu Dergisi*, (55): 31-46.
- Çete, A. (2015). Gaziantep Müzik Kültürü. *Gaziantep Kültür Turizm Derneği Dergisi*, 2015 (14): 14-15.
- Çete, A. (2019). *Gaziantep Barak Türküleri (Yeni Derlemeler ve Bunların Notaya Alınması)*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

- Çitçi, A. E. (2011). *Dört Nala Geçti Zaman (Antep Hanekleri Anılarda Gaziantep)*. Gaziantep: Damla Matbaa.
- Çotuksöken, Y. (1989). *Bir Dilin Söz Varlığı*. Ankara: Varlık Yayınevi.
- Çotuksöken, Y. (1992). *Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Cem Yayınları.
- Çotuksöken, Y. (2002). *Bir Dilin Söz Varlığı*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Dağı, F. (2013). Nur Dağı (Gavur Dağı) Platosunda Derlenen Bazı Yerel Kelimelerin Etimolojisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish Studies*, 8: 715-728.
- Dağlıoğlu, H. T. (1941). Gaziantep Ağzında Atasözleri. *Ün Isparta Halkevi Mecmuası*, 8: 91-96.
- Dai, A. (2004). *Gaziantep Evlenme Adetleri*. Gaziantep: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Eğitim ve Kültür Serisi.
- Darkot, B. ve Dağlıoğlu H. T. (1970). *Ayıntab*. İslam Ansiklopedisi, Cilt 2, s.66.
- Delice, H. İ. (2003). *Türkçe Sözdizimi*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Demir, A. Y. (2021). Gaziantep Baraklarında Dövme Geleneği Kimlik İnşası ve Cinsiyet İlişkileri. *İstanbul Antropoloji Dergisi*, 1 (2021): 59-85.
- Demir, N. (1999). *Ağız Araştırmalarında Derleme Teknikleri- Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Demir, T. (2022). Oğuzeli’nde Kaybolan Maddi Kültürel Miras Üzerine Gözlemler. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Demircan, Ö. (2000). *İletişim ve Dil Devrimi*. İstanbul: Yaylın Yayınları.
- Demirkent, I. (1974). *Urfa Haçlı Konluğu Tarihi*. Türk Tarih Kurumu Yayınları: İstanbul.
- Devellioğlu, F. (1945). *Türk Argosu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Devellioğlu, F. (1995). *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Doğan, H. (2022). Barak’tan Yükselen İki Ses: İzanlı Bekir Karaduman ve Cemil Doğan. *Türkbitig Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2022 (1): 22-30.
- Eker, S. (2002). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ekici, M. (2020). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Ekici, S. (2013). *Gaziantep Barak Müzik Kültürü Bazı Tespit ve Düşünceler*. Gaziantep: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi.
- Ekici, S. (2015). Gaziantep ve Barak Bölgesi Leylim Türküleri. *Gaziantep Kültür Turizm Derneği Dergisi*, (14): 16-18.

- Ekici, S. (2019). Gaziantep Barak Müziği Üzerine Bir Araştırma. *Milli Folklor Dergisi*, (9): 44.
- Ergeç, R. (2012). *Gaziantep'in Kronolojik Tarihi. Belgelerle Gaziantep*. İstanbul: Kalkınma Bakanlığı Yayınları.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Erkan, S. (2015). Anadolu Sahası Köroğlu Havaları: Karşılaştırmalı Bir Deneme. *Türkbilig Dergisi*, 2015 (30): 59-78.
- Erkent, K. (2000). *Gaziantep Ağzıyla Nostaljik Folklorik Deyişler*. Gaziantep: Gaziantep Valiliği.
- Erman, E. (2022). Barak Türkmenleri'nde Güncel Dini Hayat (Oğuzeli Örneği). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Erol, M. ve Kılıç, A. (2023). Barak Yöresinde İskân Şiirlerinde/Türkülerinde Varyantlaşma. *100. Yılında Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Ersoy, R. (2003). *Baraklı Âşık Mahgûl ve Repertuarı*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ersoy, R. (2005). Barak Türkmenleri'nin Sözlü ve Yazılı (Resmi) Tarihlerine Mukayeseli Bir Yaklaşım Denemesi. *Milli Folklor Dergisi*, 9(65): 84-93.
- Ersoy, R. (2009). *Sözlü Tarih Folklor İlişkisi Baraklar Örneği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ersoylu, H. (2004). *Türk Argosu Üzerinde İncelemeler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Erzincan, E. (2018). *İt-Baraklar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gaziamihal, M. R. (1959) Barak Oyunları ve Senem. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 6 (121): 121.
- Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi. Gaziantep İlçeleri. Erişim Tarihi: 15. Ocak 2024, <https://gaosb.org.tr/genel-sayfa/gaziantep/ilceler-87.html>
- Gaziantep Ticaret Odası. Gaziantep'in Coğrafi Yapısı. Erişim Tarihi: 15 Ocak 2024, <https://www.gto.org.tr/tr/genel-sayfa/gaziantep/cograf-yapi-1.html>.
- Gaziantep Valiliği, (2002). *Barak Türkmenleri*. Gaziantep: Gaziantep Valiliği Yayınları, Başbakanlık Basım Evi.
- Gaziantep Valiliği (2002). *Barak Türkmenleri / Orta Asya'dan Anadolu'ya Bir Göçün Türksü*. Gaziantep: Gaziantep Valiliği.
- Genç, S. ve Cin, A. (2016). Türkiye Türkçesi Ağızlarında “Domates, Kedi, Patates” Kelimeleri ve Bir Kelime Haritası Denemesi. *Mediterranean Journal of Humanities* 6 (2016): 185-205.

- Göde, H. A. ve Acar, H. (2022). Anamas Bölgesindeki Oğuz Boyları ve Barak İzleri. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Göğüş, B. (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Göğüş, C. (1970). Gaziantep Ağzı. *Gaziantep Kültür Dergisi*, 22.
- Göğüş, M. (1938). *Kitabı Dede Korkut, Gaziantep Dili ve Göreneği*. Gaziantep: Gaziantep Halkevi Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi Yayınları.
- Göğüş, R. (1964). Gaziantep Ağzıyla Televizyon Haberleri. *Alleben Dergisi*, 6: 10.
- Gökçe, F. (1999). Gaziantep Ağzı ve Azeri Türkçesi. *Cumhuriyetin 75. Yılına Armağan: Gaziantep Sempozyumu Bildirileri*, 269-294.
- Göker, O (1996). *Uygulamalı Türkçe Bilgileri*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Göksoy, H. (2023). *Anadolu Bağrında Bir Türkmen Köyü Barak*. Ankara: Gülnar Yayınları.
- Gül, R. (1999). *Gaziantep Barakları Ağzı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Gülensoy, T. (1981). *Anadolu ve Rumeli Ağzları Bibliyografyası*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gülensoy, T. ve Alkaya, E. (2011). *Türkiye Türkçesi Ağzları Bibliyografyası*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güllü, R. E. (2010). *Antep Ermenileri (Sosyal-Siyasi ve Kültürel Hayat)*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Günay, D. (2007). *Sözcükbilime Giriş*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Gündüz, T. (2010). *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Güneyligil, E. (1969). Gaziantep Ezgileri ve Haco Gelin. *Gaziantep Kültür Dergisi*, Kasım, (12): 83.
- Güneyligil, E. (1969). Türkü Düdenden Çıkar Barağa Gelir Ağzı Olur. *Gaziantep Kültür Dergisi*, (12):203.
- Günşen, A. (2009). Gaziantep Ağzının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler. *Turkish Studies*, 4:1081-1123.
- Gürkan, A. (2004). *Cumhuriyet Halk Partisinin Gaziantep'teki Faaliyetleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Güven, Ö ve Yalnız, A. (2021). Oğuzeli (Gaziantep) Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 6 (2021): 156-173.
- Güven, Ö ve Yalnız, A. (2022). Oğuzeli Ağzında Kullanılan Deyimler Üzerine Bir İnceleme.

- Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6 (2022): 854-889.
- Güzelbey, C.C. (1959). “Dacık” ve “hey” Deyimleri Üzerine Bir İnceleme. *Gaziantep Kültür Dergisi*, 21: 21.
- Hacıoğlu, M. E. (2009). *Gaziantep Yöresi Türkmenleri Barak Ağzı Uzun Havalarının Müzikal Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Haksever, S. (1940). Gaziantep Şivesinden Bir Örnek. *Başpınar Dergisi*, 16-17.
- Haksever, S. (1960). Gaziantep Ağzından Bir Örnek. *Gaziantep Kurtuluş Dergisi*, 1:2.
- Hartavioğlu, Z. (2013). *Barak Müziği ve Geleneğinin Tespiti*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Hasırcı, S. (2008). Kalıp Sözler ve İkilemeler Açısından Gaziantep Ağzı Üzerine Bir İnceleme. *Harran Üniversitesi Bildirileri*, Şanlıurfa.
- İlhan, N. (2008). Dîvânü Lugâtî't-Türk'ten Gaziantep Ağzına Atasözleri. *Akpınar Dergisi*, 18: 4-9.
- İmer, K., Kocaman, A. ve Özsoy, S. (2013). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- İnan, A. (1941). Gaziantep Köyleri ve Barak Oyunları. *Halkbilgisi Haberleri Mecmuası*, 10 (122): 29-31.
- İnci, B. (2022). Somut Olmayan Kültürel Miras Çerçevesinde Barak Kültürünün Sürdürülebilirliği: Ezo Gelin Oyuncak Bebek Örneği. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- İzmen, Ü., Daş Özbay Z. ve Özbal, Y. (2015). Rekabet Gücü Analizi ve 2023 Senaryoları. İstanbul: Promice Dijital Matbaacılık.
- Kalafat, Y. (1999). Kazakistan'daki Türk Halk İnançları. *Milli Folklor Dergisi*, (11) 41:66-74.
- Karabudak, G. (2022). Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Halk Hukuku: Barak Odalarında Ceza Verme Geleneği. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Karahan, L. (2010). *Türkçe Söz Dizimi*. Ankara, Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2017). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, L. vd. (2018). *Ağız Atlası Kılavuz Kitabı- Türkiye Türkçesi Ağız Atlasına Hazırlık*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karataş, C. (1998). *Son Göçebe Baraklar*. İstanbul: Bumerang Yayınları.
- Karkamış Kaymakamlığı (2006). *Geçmişten Bugüne Karkamış Barak*. Karkamış: Karkamış

Kaymakamlığı.

Karkamış Kaymakamlığı. (1996). *Tarihi ve Kültürü ile Barak Karkamış*. Karkamış: Karkamış Kaymakamlığı.

Kartal, M. (2015). *Gaziantep Şehrinde Rekreatif Faaliyetlerin Dağılışı*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kartal, P. (2022). Barak Türkmen Kültüründe “Acı Kahve”. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Kaynak, M. (2020). Türkiye Türkçesi Ağzıları Üzerine. *Kafdağı Dergisi*, 5 (2), 292-309.

Kazıcı, Ö. (2022). Beden Nakışlarının Dili Barak Ovasında Dövme Geleneğinin İzlerine Yolculuk. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Ketmen, İ. Ve Çoruh, E. (2022). Geçmişten Günümüze Barak Kilimleri. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Kılınç, A. C. (2022). Barak Köy Odalarından Sanal Odalara Dönüşüm: “Barak Türkmen Kültürü” Facebook Sayfası Örneği. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Kılınç, E. (2016). *Küreselleşme Sürecinde Yerel Ekonomik Kalkınma: Gaziantep Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Kılınç, Y. (2004). Gaziantep Halk Oyunlarının İncelenmesi ve Sunumu. *Ayıntap Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi*. (1)1: 3.

Kılık, E. (1997). *Türk Halk Müziğinde Baraklar*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kır İ. (2003). Barak Aşireti. *Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi*, (1) 1: 219-240.

Kır İ. (2003). Barak Aşireti. *Güneydoğu Anadolu Projesi Çerçevesinde Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Ankara.

Kırmızıgül, G. (2019). *Amik Ovası ve Barak Ovasında İcra Edilen Barak Havalarının İcra ve Üslup Özelliklerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kocakerim, H. F. (2014). *Gaziantep Şahinbey Ağzı*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Kocakerim, H. F. (2023). Gaziantep Şahinbey Ağzı’nın Türkiye Türkçesi Ağız Atlası Proje’sinde Yer Alan Leksik Ölçütler Bağlamında İncelenmesi. *100. Yılında*

- Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Koç, K. (2022). Halep Türkmen Ağzındaki Suy ve Ney Örneklerinde Arkaik Y Sesi. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Koç, K. (2023). Gaziantep Ağzında Yiyecek ve İçecek Adları. *100. Yılında Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Korkmaz, K. M. (1995). *Barak Yöresi Hikâyeli Türkü Geleneği Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Korkmaz, K. M. (2008). *Barak Türküleri*. Gaziantep: Sönmez Ofset Matbaacılık.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1994). *Güney- Batı Anadolu Ağzları Ses Bilgisi (Fonetik)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2019). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kök, A. (1995). *Oğuzeli ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Kök, A. (2023). Oğuzeli Yöresi Ağzlarının Tasnifi Üzerine Düşünceler. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRKLAD)*, 7 (2): 163-178.
- Köksel, B. (2019). Barak İskân Şiirlerinde ve Türkülerinde Osmanlıya Başkaldırı. *Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 77-88.
- Köksel, B. (2022). Gaziantep'te Yaşayan Barakların Sözlü Edebiyatında Göçle İlgili Tematik Bir İnceleme. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Köymen, M. A. (1990). *Selçuklu Devri Türk Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kum, N.N. (1965). *Türkmen Barakları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kuzucular, Ş. (2012). *Dört Yol Hatay Çukurova Tarihi ve Türkmenleri*. İskenderun: Color Ofset Matbaacılık.
- Laszlo, R. (1996). *Tarihte Türklük*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Luschen, F. V. (1976). Kuzey Suriye'den Birkaç Türk Halk Türküsü ve Etnoloji İçin Fonografik Kayıtların Önemi. *TDAY-B Dergisi*. 2: 177-202.
- Mazırık, Ö. (2017). *Gaziantep Türküleri Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Mete, F. (2023). Atasözlerine Yansıyan Hayatlar: Gaziantep Atasözlerinde Aile. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 27 (2): 407 – 414.

- Mirzaoglu, F. G. (2001). Türkülerin İşlevleri ve Zeybek Türküleri. *Türkbilig Dergisi*. (1) 2: 76-97.
- Nakıboğlu, G. (2009). *Mitat Enç'in Eserlerinde Gaziantep*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Onan, B. (2016). *Söz Varlığı Terminolojisi Üzerine Bir Analiz Çalışması*, Millî Eğitim Dergisi, 10 (210): 11-29.
- Onan, B. (2019). *Dil Eğitiminin Temel Kavramları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Ögel, B. (1993). *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar C. I)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öney, A. (2014). *Güneşin ve Ateşin Tadı: Gaziantep*. Gaziantep: Yapı Kredi Yayınları.
- Özarslan, M. (2012). Gerçekten Efsaneye Bir Hayat: Ezo Gelin. *Millî Folklor Dergisi*, (95): 161-170.
- Özbaş, Ö. (1939). *Elbeyli Türkmenleri Arasında Folklor Derlemeleri*. Gaziantep: Halkevi Yayınları.
- Özbaş, Ö. (1939). *Elbeyli Türkmenleri Arasında*. Ankara: Cumhuriyet Halk Partisi Basımevi.
- Özbaş, Ö. (1958). *Gaziantep Dolaylarında Türkmenler ve Baraklar*. Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği, Cihan Matbaası.
- Özdal, A. (2022). Barak Manilerinde Kadın İmajı. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Özdal, A. (2023). Gaziantep Esnaf Kültüründe Atasözleri. *RumeliDE Journal of Language and Literature Studies* 37: 274-284.
- Özdeğer, H. (1996). *Gaziantep*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.
- Özön, M. N. (1954). *Kelime Hazinesi*. Ankara: İlköğretim Yayınevi.
- Özsabuncuoğlu, İ. H., Özsağır, A., ve Uğur, A. A. (1999). Son Dönem Gaziantep Ekonomisi. *Cumhuriyetin 75. Yılına Armağan Sempozyum Bildirileri*, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Vakfı.
- Özsoy, A. S. ve Taylan, E. E. (2000). *Türkçenin Ağzları Çalıştay Bildirileri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Pamuk, B. (2012). *Bir Şehrin Direnişi Antep Savunması*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Parlak Kalkan, G. (2014). *Gaziantep İli Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- Parlak Kalkan, G. (2015). “Gaziantep” Adı Üzerine. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (9): 101 – 107.
- Parlak Kalkan, G. (2015). Gaziantep Yer Adlarında Kadın. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim*

- Dergisi*, 4 (2): 2019, 53- 59.
- Qasimov, C. (2022). Armin Vamberi'nin Seyahatnamesinde Oğuz Grubu Türk Boylarının Tarihi ve Kültürü. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Sarı, C. (2019). *Türkiye Türkçesi Ağzlarında Kalıplaşmış Dil Birimleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Muğla Sıktı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Sarıtiken, H. (2017). *Gaziantep Merkez (Şahinbey-Şehitkâmil) Ağzı (İnceleme – Metinler-Sözlük)*. Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Sarıtiken, H. (2019). Gaziantep Merkez Ağzında Fiil Çekimleri-Tasarlama Kipleri. *International Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences*, 20: 1019-1030.
- Sarıtiken, H. (2019). Gaziantep Merkez Ağzında Zarflar. *International Social Sciences Studies Journal*, 5 (30):526-534.
- Sarıyıldız, M. (2005). *Gazi Antep İli Ağzıları*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Sevim, A. ve Yücel, Y. (1993). *Türkiye Tarihi I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sevinç, N. (1983). *Gaziantep'te Yer Adları ve Türk Boyları, Türk Aşiretleri, Türk Oymakları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Soyyigit, E. (2012). *Karkamış Ağzı*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Soyyigit, E. (2022). Gaziantep Ağzının Dizilerde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 5 (2): 393-404.
- Soyyigit, E. (2022). *Gaziantep İli Ağzıları*. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- Sümer, F. (1999). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Sümer, F. (2017). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri- Boy Teşkilatı- Destanları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Süral, F. (2022). Gaziantep Barak Türkmen Kültüründe Çocuk Oyunları. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Şahin, A. (1962). *Güney Anadolu'da Beydili Türkmenleri ve Baraklar*. Ankara: Doğu Matbaası.
- Şahin, H. (2006). Terimlerin Genel Dile Yansımasına Dair Bazı Gözlemler. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2006 (1): 123-129.

- Şahin, İ. (2019). *Adbilim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, İ. (2022). Barak Adı ve Etnotoponimlerden Hareketle Barakların Ana Yurdu Meselesi. *Dil Araştırmaları Dergisi*, 2022 (30): 53-66.
- Şahin, Ö. (2007). *Gaziantep'te Yaşayan Barak Türkmenlerinin İnanç, Adet ve Geleneklerinin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Şeşen, R. (1995). *Eyyübiler*. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı.
- Şıvgın, H. (1997). *19. Yüzyılda Gaziantep*. Gaziantep: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Şimşek Umaç, Z. (2010). Gaziantep Çepni Ağzının Türkiye Türkçesi Ana Ağzı Gruplarını Belirleyen Özellikler Bakımından Değerlendirilmesi. *TDİD Dergisi*, 1: 185-206.
- Şimşek Umaç, Z. (2011). *Çepni Ağzı*. Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Taner, N. (2005). *Gaziantep Masalları*, Gaziantep: Sertaç Yayınları.
- Tanyol, C. (1954). Baraklarda Örf ve Adet Araştırmaları. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, (7), 71-107.
- Tekindağ, Ş. M. C. (1971). Memluk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, (25) 1:38.
- Telli, B. (2017). Güneydoğu Anadolu Bölgesi Ağızlarında Geçen İkillemeler Üzerine Bir Değerlendirme. *Akademik Edebiyat Dergisi*, 3 (6): 133-149.
- Tiryaki, G. (2022). Barak'ın Sosyal ve İktisadi Dönüşümü. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Topaloğlu, A. (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Topaloğlu, A. (2019). *Karşılaştırmalı Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük (I-II)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2005). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2005). *Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü I-II-III-IV-V-VI (Birleştirilmiş tıpkıbasım)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Erişim Tarihi: 20.02.2024. <https://sozluk.gov.tr/>.
- Uğur, A. ve Çuhadar, M. (1990). *Celâl-Zâde Mustafa, Selim-Nâme*. Kültür Bakanlığı: Ankara.
- Ulusoy, R., Turan, N. (2016). Gaziantep Ekonomisinin Ortadoğu Açısından Önemi. *Akademik*

Bakış Dergisi, (9)18: 293-321.

UNESCO (2016). UNESCO Türkiye Milli Komisyonu. Gaziantep UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı. Erişim Tarihi: 15.01.2024.

<https://www.unesco.org.tr/Home/AnnouncementDetail/298>.

Uygur, N. (1997). *Dilin Gücü: Denemeler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Üstüner, A. ve Soyyiğit, E. (2022). Gaziantep İli Ağzlarında Ünlü Yuvarlaklaşması. *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, 2023 22(1): 104-114.

Vardar, B. (1980). *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimler Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Wittgenstein, L. (1983). *Tractatus Logico-Philosophicus* (çev. O. Auroba). İstanbul: Metis Yayınları.

Yalman, A. R. (2000). *Cenup'ta Türkmen Oymakları I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yalman, A. R. (2000). *Cenup'ta Türkmen Oymakları II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yalnız, A. (2023). Oğuzeli Ağzındaki Atasözlerinin Dîvânü Lugâtî't-Türk'te Geçen Atasözleriyle Benzerliği Üzerine. *100. Yılında Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Yazgan, H. İ. (1960). Barak Türkmenleri, *Güneyde Kültür Dergisi*, (3)11: 251.

Yener, Ş. S. (1940). Eski Gaziantep Lehçesinin Bir Örneği. *Başpınar Dergisi*, 14: 14-15.

Yener, Ş. S. (1964). Gaziantep Deyimlerinden: Ağzı Urup. *Gaziantep Kültür Dergisi*, 76: 15.

Yetkin, H. (1968). Türkmenler Türkçe Konuşan Diğer Türkmenlerden Ayrı Bir Soya Mı Mensupturlar. *Gaziantep Kültür Dergisi*, XI.

Yetkin, H. (1970). Gaziantep Atasözleri ve Deyimleri. Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler. *Gaziantep Kültür Dergisi*, 12: 23-24.

Yıldırım, F. (2002). *Türkiye Türkçesinin Ağzları ve Etnik Yapı: Çukurova Ağzları Örneği*. *Türkbilig*, 24, 136-153.

Yıldırım, M. A. (2008). *Gaziantep'in Güneyinde Barak Eli Oymakları*. Kilis: Gaziantep Yörük Türkmen Derneği Yayınları.

Yıldırım, M. A. ve Yıldırım, N. (2011). *Gaziantep Yöresinde Barak Boyu*. Gaziantep: Damla Matbaası.

Yinanç, M. H. (1944). *Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri I*. İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Yinanç, R. (1989). *Dulkadirli Beyliği*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Yöndemli, F. (2000). Barak İli, *Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

- Yuvalı, A. (1997). *İlhanlılar Tarihi I, Kuruluş Devri*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Yücel, Y. (1989). *Timur'un Ortadoğu-Anadolu Seferli ve Sonuçları (1393-1402)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Zeyrek, G. (2009). *Barak Türkmenleri*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Derleme Çalışmalarında Başvurulan Kaynak Kişiler

1.

Adı: Zeliha

Soyadı: Yıldız

Doğum Tarihi: 06.08.1954

Doğum Yeri: Oğuzeli, Yukarı Güneyse Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı:69

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

2.

Adı: Cuma

Soyadı: Yıldız

Doğum Tarihi: 01.01.1952

Doğum Yeri: Oğuzeli, Yukarı Güneyse Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:71

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

3.

Adı: Yusuf

Soyadı: Yıldız

Doğum Tarihi: 05.10.1956

Doğum Yeri: Oğuzeli, Yukarı Güneyse Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:67

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

4.

Adı: Safiye

Soyadı: Yıldız

Doğum Tarihi: 07.10.1977

Doğum Yeri: Oğuzeli, Yukarı Güneyse Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:46

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

5.

Adı: Mehmet

Soyadı: Yıldız

Doğum Tarihi: 18.08.1979

Doğum Yeri: Oğuzeli, Yukarı Güneyse Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:44

İkamet yeri: Gaziantep-Şahinbey.

6.

Adı: Ali

Soyadı: Demir

Doğum Tarihi: 02.01.1952

Doğum Yeri: Oğuzeli, Darıca (Tüzel) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:67

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

7.

Adı: Ülger

Soyadı: Demir

Doğum Tarihi: 13.03.1972

Doğum Yeri: Oğuzeli, Darıca (Tüzel) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:51

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

8.

Adı: Elif

Soyadı: Şahan

Doğum Tarihi: 01.01.1953

Doğum Yeri: Oğuzeli, Yazılı (Tüm) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı:70

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

9.

Adı: İbrahim

Soyadı: Şahan

Doğum Tarihi: 01.01.1956

Doğum Yeri: Oğuzeli, Yazılı (Tüm) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:67

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

10.

Adı: Emine

Soyadı: Şahan

Doğum Tarihi: 02.01.1958

Doğum Yeri: Oğuzeli, Karaçomak Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı:65

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

11.

Adı: Ayşe

Soyadı: Şahan

Doğum Tarihi: 01.12.1985

Doğum Yeri: Oğuzeli, Yazılı (Tüm) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:38

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

12.

Adı: Âdem

Soyadı: Şahan

Doğum Tarihi: 01.01.1980

Doğum Yeri: Oğuzeli, Yazılı (Tüm) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:43

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

13.

Adı: Servet

Soyadı: Yalnız

Doğum Tarihi: 10.05.1970

Doğum Yeri: Oğuzeli, Dibecik (Vasıl) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:53

İkamet yeri: Gaziantep-Şahinbey.

14.

Adı: Serdar

Soyadı: Yalnız

Doğum Tarihi: 12.04.1972

Doğum Yeri: Oğuzeli, Dibecik (Vasıl) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:51

İkamet yeri: Gaziantep-Şahinbey.

15.

Adı: Emine

Soyadı: Yalnız

Doğum Tarihi: 01.01.1953

Doğum Yeri: Oğuzeli, Sevindi Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı:73

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

16.

Adı: Ertuğrul

Soyadı: Tamer

Doğum Tarihi: 02.08.1980

Doğum Yeri: Oğuzeli, Dikmetaş (Dikmedaş) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:43

İkamet yeri: Gaziantep-Şahinbey.

17.

Adı: Birdal

Soyadı: Tamer

Doğum Tarihi: 03.08.1986

Doğum Yeri: Oğuzeli, Yukarı Güneyse Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:37

İkamet yeri: Gaziantep-Şahinbey.

18.

Adı: Senem

Soyadı: Yılmaz

Doğum Tarihi: 10.09.1961

Doğum Yeri: Oğuzeli, Dokuzyol (Uruş) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:62

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

19.

Adı: Hasan

Soyadı: Yılmaz

Doğum Tarihi: 25.01.1960

Doğum Yeri: Oğuzeli, Dokuzyol (Uruş) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:63

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

20.

Adı: Mehmet

Soyadı: Deveci

Doğum Tarihi: 13.07.1968

Doğum Yeri: Oğuzeli, Gündoğan (Tilbaşar) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:55

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

21.

Adı: Nefil

Soyadı: Taşçı

Doğum Tarihi: 15.01.1958

Doğum Yeri: Oğuzeli, Sevindi Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı:65

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

22.

Adı: Cemal

Soyadı: Taşçı

Doğum Tarihi: 03.01.1957

Doğum Yeri: Oğuzeli, Sevindi Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:66

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

23.

Adı: Murat

Soyadı: Taşçı

Doğum Tarihi: 03.08.1982

Doğum Yeri: Oğuzeli, Sevindi Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:41

İkamet yeri: Gaziantep-Şahinbey.

24.

Adı: Semiye

Soyadı: Taşçı

Doğum Tarihi: 03.08.1986

Doğum Yeri: Oğuzeli, Gedik Köyü.

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:37

İkamet yeri: Gaziantep-Şahinbey.

25.

Adı: Resul

Soyadı: Taşçı

Doğum Tarihi: 10.03.1968

Doğum Yeri: Oğuzeli, Sevindi Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:55

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

26.

Adı: Semra

Soyadı: Taşçı

Doğum Tarihi: 10.07.1969

Doğum Yeri: Oğuzeli, Sevindi Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:54

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

27.

Adı: Ayuş

Soyadı: Yalnız

Doğum Tarihi: 06.06.1973

Doğum Yeri: Oğuzeli, Yukarı Güneyse Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:50

İkamet yeri: Gaziantep-Şahinbey.

28.

Adı: Elif

Soyadı: Yalnız

Doğum Tarihi: 01.01.1981

Doğum Yeri: Oğuzeli, Sevindi Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı:42

İkamet yeri: Gaziantep-Şahinbey.

29.

Adı: Dursun

Soyadı: İşbilir

Doğum Tarihi: 01.01.1948

Doğum Yeri: Dokuzyol (Uruş) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı:75

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

30.

Adı: Hasan

Soyadı: İşbilir

Doğum Tarihi: 01.01.1944

Doğum Yeri: Oğuzeli, Dokuzyol (Uruş) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 79

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

31.

Adı: Soner

Soyadı: İşbilir

Doğum Tarihi: 28.09.1990

Doğum Yeri: Oğuzeli, Dokuzyol (Uruş) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 33

İkamet yeri: Gaziantep-Oğuzeli.

32.

Adı: Songül

Soyadı: Doğan

Doğum Tarihi: 03.012.1971

Doğum Yeri: Oğuzeli, Yukarı Güneyse Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 52

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

33.

Adı: Senem

Soyadı: Topal

Doğum Tarihi: 09.10.1977

Doğum Yeri: Oğuzeli, Yukarı Güneyse Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı: 46

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

34.

Adı: Ahmet

Soyadı: Sevimli

Doğum Tarihi: 05.08.1960

Doğum Yeri: Oğuzeli, Merkez

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 63

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

35.

Adı: Abdi

Soyadı: Geçgel

Doğum Tarihi: 01.01.1955

Doğum Yeri: Nizip, Merkez

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 68

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

36.

Adı: Mehmet

Soyadı: Dağdelen

Doğum Tarihi: 01.01.1960

Doğum Yeri: Nizip, Hıyam Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 63

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

37.

Adı: Nilüfer

Soyadı: Dağdelen

Doğum Tarihi: 01.01.1965

Doğum Yeri: Nizip, Hıyam Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 58

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

38.

Adı: İzzet

Soyadı: Dağdelen

Doğum Tarihi: 21.11.1985

Doğum Yeri: Nizip, Hıyam Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 38

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

39.

Adı: Ayşe

Soyadı: Uğur

Doğum Tarihi: 01.01.1969

Doğum Yeri: Nizip, Aşağıbayındır Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 54

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

40.

Adı: Hasan

Soyadı: Uğur

Doğum Tarihi: 01.01.1968

Doğum Yeri: Nizip, Aşağıbayındır Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 55

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

41.

Adı: Musa

Soyadı: Diken

Doğum Tarihi: 08.06.1966

Doğum Yeri: Nizip, Çatalca Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 57

İkamet yeri: Gaziantep- Şehitkamil.

42.

Adı: Mehmet

Soyadı: Diken

Doğum Tarihi: 04.12.1972

Doğum Yeri: Nizip, Çatalca Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 51

İkamet yeri: Gaziantep- Nizip.

43.

Adı: Emine

Soyadı: Diken

Doğum Tarihi: 08.06.1983

Doğum Yeri: Nizip, Çatalca Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 40

İkamet yeri: Gaziantep- Şehitkamil.

44.

Adı: Orhan

Soyadı: Kılıçparlar

Doğum Tarihi: 19.06.1970

Doğum Yeri: Nizip, Gevence Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 53

İkamet yeri: Gaziantep- Şehitkamil.

45.

Adı: Perihan

Soyadı: Kılıçparlar

Doğum Tarihi: 19.06.1974

Doğum Yeri: Nizip, Yukarı Bayındır Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 49

İkamet yeri: Gaziantep- Şehitkamil.

46.

Adı: Aynur

Soyadı: Yalçınkaya

Doğum Tarihi: 07.03.1980

Doğum Yeri: Nizip, Sekili Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 43

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

47.

Adı: Nihat

Soyadı: Yalçınkaya

Doğum Tarihi: 01.01.1968

Doğum Yeri: Nizip, Sekili Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 55

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

48.

Adı: Abdullah

Soyadı: Ateş

Doğum Tarihi: 14.09.1972

Doğum Yeri: Nizip, Belkıs Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 51

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

49.

Adı: Mehmet

Soyadı: Ateş

Doğum Tarihi: 03.10.1969

Doğum Yeri: Nizip, Yukarı Bayındır Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 54

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

50.

Adı: Fatma

Soyadı: Geçgel

Doğum Tarihi: 01.01.1952

Doğum Yeri: Nizip, İkinci Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı: 71

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

51.

Adı: Ali

Soyadı: Demirtaş

Doğum Tarihi: 07.01.1959

Doğum Yeri: Nizip, Gevence Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 64

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

52.

Adı: Ahmet

Soyadı: Özyurt

Doğum Tarihi: 09.05.1974

Doğum Yeri: Nizip, Özyurt Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 49

İkamet yeri: Gaziantep- Şehitkamil.

53.

Adı: Eyüp

Soyadı: Korkmaz

Doğum Tarihi: 12.10.1978

Doğum Yeri: Karkamış, Erenyolu Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 45

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

54.

Adı: Fatma

Soyadı: Kılıç

Doğum Tarihi: 01.01.1954

Doğum Yeri: Karkamış, Yazır Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı: 69

İkamet yeri: Gaziantep- Şehitkamil.

55.

Adı: Ömer

Soyadı: Yılmaz

Doğum Tarihi: 01.01.1958

Doğum Yeri: Karkamış, Yeşerti Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 65

İkamet yeri: Gaziantep- Şehitkamil.

56.

Adı: Hatice

Soyadı: Kurt

Doğum Tarihi: 01.01.1958

Doğum Yeri: Karkamış, Elifoğlu Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı: 65

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

57.

Adı: Zeynep

Soyadı: Taşçı

Doğum Tarihi: 01.01.1947

Doğum Yeri: Oğuzeli, Sevindi Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı: 76

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

58.

Adı: Mecit

Soyadı: Burkel

Doğum Tarihi: 01.01.1964

Doğum Yeri: Oğuzeli, Sevindi Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 59

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

59.

Adı: Burhan

Soyadı: Burkel

Doğum Tarihi: 01.01.1969

Doğum Yeri: Oğuzeli, Sevindi Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 54

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

60.

Adı: Yeter

Soyadı: Şahbudak

Doğum Tarihi: 01.01.1945

Doğum Yeri: Oğuzeli, Çatalsu (Arhık) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı: 78

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

61.

Adı: Şevfik

Soyadı: Şahbudak

Doğum Tarihi: 01.01.1940

Doğum Yeri: Oğuzeli, Çatalsu (Arhık) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı: 83

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

62.

Adı: Ahmet

Soyadı: Şahbudak

Doğum Tarihi: 10.06.1968

Doğum Yeri: Oğuzeli, Çatalsu (Arhık) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı: 55

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

63.

Adı: Gülay

Soyadı: Bulut

Doğum Tarihi: 01.01.1970

Doğum Yeri: Oğuzeli, Altinyurt (Şiveydin) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 53

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

64.

Adı: Ali

Soyadı: Bulut

Doğum Tarihi: 01.01.1966

Doğum Yeri: Oğuzeli, Altınyurt (Şiveydin) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 57

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

65.

Adı: Fatma

Soyadı: Kılıç

Doğum Tarihi: 01.01.1974

Doğum Yeri: Nizip, Yarıntepe Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 49

İkamet yeri: Gaziantep- Nizip.

66.

Adı: Mehmet

Soyadı: Kılıç

Doğum Tarihi: 01.01.1967

Doğum Yeri: Nizip, Yarıntepe Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 56

İkamet yeri: Gaziantep- Nizip.

67.

Adı: Ayşe

Soyadı: Yıldız

Doğum Tarihi: 01.01.1954

Doğum Yeri: Nizip, Aşağıbayındır Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı: 56

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

68.

Adı: Hüseyin

Soyadı: Güvenç

Doğum Tarihi: 01.01.1944

Doğum Yeri: Oğuzeli, Hatunlu (Hatınlı) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 79

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

69.

Adı: İbrahim

Soyadı: Güvenç

Doğum Tarihi: 01.01.1985

Doğum Yeri: Oğuzeli, Hatunlu (Hatınlı) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 38

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

70.

Adı: Cuma

Soyadı: Pişkin

Doğum Tarihi: 01.01.1956

Doğum Yeri: Oğuzeli, Dibecik (Vasıl) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 67

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

71.

Adı: Nuri

Soyadı: İlhan

Doğum Tarihi: 01.01.1947

Doğum Yeri: Oğuzeli, Doğanpınar (Haral) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 76

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

72.

Adı: Sadık

Soyadı: İlhan

Doğum Tarihi: 01.01.1958

Doğum Yeri: Oğuzeli, Doğanpınar (Haral) Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 65

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

73.

Adı: Haydar

Soyadı: Öztürk

Doğum Tarihi: 01.01.1943

Doğum Yeri: Oğuzeli, Aşağıyeniapan Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı: 80

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

74.

Adı: Meryem

Soyadı: Öztürk

Doğum Tarihi: 01.01.1948

Doğum Yeri: Oğuzeli, Aşağıyeniapan Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı: 75

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

75.

Adı: Ahmet

Soyadı: Yıldırım

Doğum Tarihi: 01.09.1977

Doğum Yeri: Karkamış, Kıvırcık Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı: 46

İkamet yeri: Gaziantep- Nizip.

76.

Adı: Murat

Soyadı: Sönmez

Doğum Tarihi: 04.06.1976

Doğum Yeri: Karkamış, Yurtbağı Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 47

İkamet yeri: Gaziantep- Nizip.

77.

Adı: Mehmet

Soyadı: Bozkurt

Doğum Tarihi: 06.02.1968

Doğum Yeri: Karkamış, Yurtbağı Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 55

İkamet yeri: Gaziantep- Nizip.

78.

Adı: Bekir

Soyadı: Bozkurt

Doğum Tarihi: 06.02.1988

Doğum Yeri: Karkamış, Yurtbağı Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 35

İkamet yeri: Gaziantep- Nizip.

79.

Adı: Seydi

Soyadı: Yılmaz

Doğum Tarihi: 01.01.1961

Doğum Yeri: Karkamış, Merkez

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 62

İkamet yeri: Gaziantep- Karkamış.

80.

Adı: Emine

Soyadı: Yılmaz

Doğum Tarihi: 01.01.1963

Doğum Yeri: Karkamış, Çiftlik Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 59

İkamet yeri: Gaziantep- Karkamış.

81.

Adı: Şellüt

Soyadı: Öztürk

Doğum Tarihi: 01.01.1938

Doğum Yeri: Oğuzeli, Karaman Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Yaşı: 85

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

82.

Adı: Hatice

Soyadı: Öztürk

Doğum Tarihi: 07.07.1979

Doğum Yeri: Oğuzeli, Karaman Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 44

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

83.

Adı: Halaf

Soyadı: Öztürk

Doğum Tarihi: 01.01.1959

Doğum Yeri: Oğuzeli, Karaman Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 66

İkamet yeri: Gaziantep- Oğuzeli.

84.

Adı: Serpil

Soyadı: Çolak

Doğum Tarihi: 01.01.1958

Doğum Yeri: Oğuzeli, Üçkubbe Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 65

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

85.

Adı: Ömer

Soyadı: Çolak

Doğum Tarihi: 01.01.1956

Doğum Yeri: Oğuzeli, Üçkubbe Köyü

Öğrenim Durumu: Okuryazar

Yaşı: 67

İkamet yeri: Gaziantep- Şahinbey.

EKLER

Ek 1. Oğuzeli/ Doğanpınar (Haral) Köyü**Ek 2. Oğuzeli/ Doğanpınar (Haral) Köyü**

Ek 3. Oğuzeli/ Sevindi Köyü

Ek. 4. Oğuzeli/ Sevindi Köyü

Ek. 5. Oğuzeli/Çatalısu (Arhık) Köyü

Ek. 6. Oğuzeli/Çatalısu (Arhık) Köyü

Ek. 7. Oğuzeli/Dikmetaş (Dikmedaş) Köyü

Ek. 8. Oğuzeli/Dikmetaş (Dikmedaş) Köyü

Ek. 9. Oğuzeli/Dokuzyol (Uruş) Köyü

Ek. 10. Oğuzeli/Dokuzyol (Uruş) Köyü

Ek. 11. Oğuzeli/Dokuzyol (Uruş) Köyü

Ek. 12. Oğuzeli/Merkez

Ek. 13. Oğuzeli/Merkez

Ek.14.Oğuzeli/Yazılı (Tüm) Köyü

Ek.15.Oğuzeli/Yazılı (Tüm) Köyü

Ek.16.Oğuzeli/Karaman Köyü

Ek.17. Oğuzeli/Karaman Köyü

Ek.18. Oğuzeli/Yukarı Güneyse Köyü

Ek.19. Oğuzeli/Yukarı Güneyse Köyü

Ek.20. Oğuzeli/Dibecik (Vasıl) Köyü

Ek.21. Oğuzeli/Dibecik (Vasıl) Köyü

Ek.22. Oğuzeli/Dokuzyol (Uruş) Köyü

Ek.23. Oğuzeli/Dokuzyol (Uruş) Köyü

Ek.24. Oğuzeli/Doğanpınar (Haral) Köyü

Ek.25. Oğuzeli/Doğanpınar (Haral) Köyü

Ek. 26. Nizip/Gevence Köyü

Ek. 27. Nizip/Bayındır Köyü

Ek. 28. Nizip/Düzbayır (İzan) Köyü

Ek. 29. Nizip/Düzbayır (İzan) Köyü

Ek. 30. Nizip/Merkez

Ek. 31. Nizip/Hıyam Köyü

Ek. 32. Nizip/Hıyam Köyü

Ek. 33. Karkamış/Yurtbağı Köyü

Ek. 34. Karkamış/Yurtbağı Köyü

Ek. 35. Karkamış/Elifoğlu Köyü

Ek. 36. Karkamış/Elifoğlu Köyü

Ek. 37. Karkamış/Merkez

Ek. 38. Karkamış/Yazır Köyü

Ek. 39. Şahinbey/Merkez

Ek. 40. Şahinbey/Merkez

Ek. 41. Şehitkamil/Merkez

Ek. 42. Şehitkamil/Merkez

ÖZ GEÇMİŞ

ASENA YALNIZ

Öğrenim Bilgisi

Yüksek Lisans	Amasya Üniversitesi
Başlangıç bitiş tarihi	2022/2024 Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Doç. Dr. Sibel MURAD)
Lisans	Amasya Üniversitesi
Başlangıç bitiş tarihi	2018/2022 Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Eserler

A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

- Güven, Ö. ve Yalnız A. (2021). Oğuzeli (Gaziantep) Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar. Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 6, 156-173.
- Güven Ö. ve Yalnız, A. (2022). Oğuzeli Ağzında Kullanılan Deyimler Üzerine Bir İnceleme. Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, 6 (2), 854-889.
- Yalnız, A. (2023). Selçuk Çıkla (2021), Dil ve Edebiyat Araştırmalarında Ahlak ve Yöntem. Littera Turca, 9 (2), 406-410.

Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

- Yalnız, A. (2023). Oğuzeli Ağzındaki Atasözlerinin Dîvânü Lugâti't-Türk'te Geçen Atasözleriyle Benzerliği Üzerine. 100. Yılında Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Sempozyumu Bildirisi, 81-99.
- Yalnız, A. (2024). Amasya Mânilerinde Geçen Bitki Adları Üzerine Köken Bilimsel Bir İnceleme. Uluslararası Amasya Sosyal Bilimler Araştırmaları Sempozyumu- I, (Yayınlanmamış Bildiri).
- Yalnız, A. (2024). VII. Uluslararası Türk Dili Ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (TUDOK). (Yayınlanmamış Bildiri).

B. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:

1. Yalnız, A. (2023). Suriye Türkmen Türkçesi Ağızları ve Bu Ağızlar Üzerine Yapılan Çalışmalar Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi. Sosyal Bilimler Araştırmaları III, Sonçağ Akademi Yayıncılık, 259-296.
2. Yalnız, A. ve Dere, O. (2023). Anadolu Ağızlarında Eski Uygur Türkçesi Söz Varlığı I. Eski Uygurca Üzerine Araştırmalar I, Sonçağ Akademi Yayıncılık, 161-201.

C. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings)basılan bildiriler:

1. Yalnız, A. (2023). Kamus-ı Türki'de ve Kubbealtı Lügatinde Geçen Hastalık Adlarının Tanımlama ve Tanıklama Açısından Karşılaştırılması. Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Bilim Şöleni (TUDOB) Bildiri Kitabı, 493-540.

D. Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

1. Yalnız, Asena (2022)). Amasya İli ve İlçelerinin Renk Adlarıyla Oluşan Yer Adlarının Gramatikal ve Bölgesel İncelemeleri. Amasya üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD). S.12, s.133-159.